

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.1 (January 2025)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียน บทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปยุตดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมฺมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภัททจารี

วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตรมาส วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 31 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 28 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

จุฬาลงกรณ์

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

บรรณาธิการ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
การพัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม	1
THE DEVELOPMENT OF CREATIVE INNOVATION IN THE SUCCESSION OF BUDDHISM IN THE DVARAVATI ERA, NAKHON PATHOM PROVINCE	
พระครูพิศาลบุญญากร (เพื่อง สมบุญบัตติ)	
นวัตกรรมภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี	15
INNOVATIVE WISDOM FOR THE DEVELOPMENT OF HAND-WOVEN FABRIC PRODUCTS OF THE PWO KAREN ETHNIC GROUP SANGKHABURI DISTRICT KANCHANABURI PROVINCE	
พระนเรศ รักษ์พลเมือง, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ และพระมหาประกาศิต ฐิตีปสิทธิกร	
การพัฒนาแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช	29
THE DEVELOPMENT OF ONLINE MEDIA USAGE MODEL FOR ACTIVE LEARNING OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT	
ศรียักษ์ เรืองรัตน์, พระครูวินัยธรวุฒิชัย เพ็ชรทองมา และสุภัทรา ภูษิตรัตน์วาลี	
สัปปายะวิถี: การสร้างแบบจำลองทางภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อจัดการภูมิทัศน์วัดต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดนนทบุรี	42
SAPPAYA VITHI: LANDSCAPE ARCHITECTURAL MODELING FOR MANAGING TEMPLE GROUNDS AS A MODEL FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION IN NONTHABURI PROVINCE	
ธนพัฒน์ ปิติวราธนกุล, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และพระมหาประกาศิต ฐิตีปสิทธิกร	
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี	52
A MODEL FOR DEVELOPING TEACHERS' COMPETENCIES IN THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGY FOR LEARNING MANAGEMENT AT WATSANTIKARAMWITTAYA SCHOOL UNDER THE ROYAL PATRONAGE OF HIS MAJESTY THE KING, RATCHABURI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE	
กนกพร พริยวุฒิกุลอุตม	

สารบัญ (ต่อ)

ผลการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทานที่มีต่อทักษะการคิด เชิงบริหาร และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี	68
EFFECTS OF ORGANIZING LEARNING EXPERIENCES BASED ON HIGH-SCOPE CONCEPT USING STORYBOOKS TOWARDS EXECUTIVE FUNCTION AND EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT IN PATTANI PROVINCE SCHOOL กฤติมา วัชรจินดา, สรินญา ปุติ และฮาริซอล ขุนอินศิริ	
บทเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล: ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรี	80
LULLABY IN NODE-NA-LAY LOCALITY: AN ETHNOMUSICOLOGICAL APPROACH TO PERCEPTIVITY สุภาพร ฉิมหนู และณัฐนิช นกปี	
แนวทางการส่งเสริมการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีน	94
GUIDELINES FOR PROMOTE REVISITING IN THAILAND OF CHINESE TOURISTS นฤมล มีนัย, ปิยะมาศ สีสวัสดิ์วิชัย และชนกกรณ์ กุณฑลบุตร	
คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและกระแสเงินสด:บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ	108
VALUE RELEVANCE AND CASH FLOW: LISTED COMPANIES IN MAI หัตชัยปรกรณ์ ปานมา และฉมพร มีชนะ	
การบริหารจัดการปัญหาเสพติดในประเทศไทย: ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา	119
DRUG ABUSE MANAGEMENT IN THAILAND: CHALLENGES AND DEVELOPMENT APPROACHES วสันต์ กลิ่นสุคนธ์, เขาวฤทธิ์ เขาวังแสงรัตน์ และธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร	
แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอลำปาง	132
GUIDELINES FOR CONSERVATION AND RESTORATION OF WATERSHED FORESTS USING COMMUNITY METHODS IN WANG NUEA DISTRICT, LAMPANG PROVINCE ภัทรกร ปันขญาธนาคุณ, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ และพระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี	
การสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย	142
COMMUNICATION FOR KNOWLEDGE MANAGEMENT OF AGRICULTURAL SCHOLARS OF THE COUNTRY IN TERMS OF COMMUNITY LEADERS AND NETWORKS รัฐวิทย์ พงษ์วัชรนนท์, สุภาภรณ์ ศรีดี, หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล และสมาน งามสนิท	
การเสริมพลังเพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้ กองทุนฟื้นฟู และพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี	153
EMPOWERMENT OF SUGARCANE FARMERS TO ACHIEVE SUSTAINABLE SELF-RELIANCE, A GROUP OF DEBTORS FROM THE KANCHANABURI FARMERS REHABILITATION AND DEVELOPMENT FUND เทพวิศดี เตชะสมบุญระกิจ, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และพระมหาประกาศิต ฐิตีปสิทธิกร	

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี	163
A MODEL FOR STRENGTHENING THE COMMUNITY ECONOMY OF THE LOCAL HERBAL PROCESSING GROUP IN KANCHANABURI PROVINCE	
เชมจิรา วัฒนกุลยศ, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และพระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ	
การทดสอบสมรรถภาพทางกายหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 กับหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวนเพื่อแต่งตั้งเลื่อนชั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4	174
PHYSICAL FITNESS TEST OF THE BASIC TRAINING COURSE FOR COMMISSIONED POLICE OFFICERS 2017 AND THE TRAINING COURSE FOR NON - COMMISSIONED POLICE OFFICERS TO BE PROMOTED TO COMMISSIONED POLICE OFFICERS IN FISCAL YEAR 2022, POLICE TRAINING CENTER REGION 4	
เสกสรรค์ ตนชัยภูมิ	
แนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส	189
ASSESSMENT GUIDELINES FOR GROSS VILLAGE HAPPINESS (GVH) IN DRIVING SPATIAL DEVELOPMENT FOR POOR HOUSEHOLDS AND DISADVANTAGED GROUP	
สุลฟีกอร์ มาโซ, เขียนทิพย์ รัตนทอง, ยุทธนา กาเต็ม และสุพัตรา รุ่งรัตน์	
การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมีลตมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา	201
SYNTHESIS OF COMPETENCIES IN THE MULTIMEDIA TECHNOLOGY MAJOR CURRICULUM BASED ON DESIRED EDUCATIONAL OUTCOME FRAMEWORK	
สุนันท์ อักษรชู และชนนิต เชื้อสุวรรณทวี	
ปล่อยนกกับสหายเก่า: ความจริงที่ผ่านการเจียระไนจากวรรณกรรมลาวก่อนจินตนาการใหม่	217
FREEING BIRDS WITH AN OLD COMRADES: THE POLISHED TRUTH IN PRE-NEW IMAGINATION LAOTIAN LITERATURES	
ปาริชาติ ทองใบ	
การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬาเพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ	230
DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL IN PHYSICAL EDUCATION ACCORDING TO THE CONCEPT OF SPORTS SCIENCE TO ENHANCE MUAYTHAI SKILLS FOR STUDENT TEACHERS UNDER GRADUATE RAJABHAT UNIVERSITY	
สิริยุทธ พับเพลิง และดิศพล บุปผาชาติ	

สารบัญ (ต่อ)

ความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ COMMUNITY OPINIONS AGRO-TOURISM ATTRACTION POTENTIAL IN SAN PA PAO SUBDISTRICT, SAN SAI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE วารี เพิ่มพูล, จุฑาทิพย์ เณลิผล, ณัฐิดากานต์ พยัคฆา และยุทธศักดิ์ ฉัตรแก้วนภานนท์	242
เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ SOCIAL NETWORKS OF NEW CHINESE IN CHIANG MAI CITY จีลี่ ชุน และปนัดดา ฤกษ์เปลี่ยน	258
การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง COMMUNICATION TO CREATE PEOPLE PARTICIPATION IN DRIVING THE COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL AS A MODEL FOR INNOVATION IN LOCAL COMMUNITY SELF-MANAGEMENT อรรษชัย ตระการศาสตร์, กานต์ บุญศิริ และวิทยธร ท่อแก้ว	272
การสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ: เสริมกลยุทธ์ด้านการบริหารองค์การการศึกษาต่อความสำเร็จร่วมกัน FOSTERING COLLABORATIVE LEADERSHIP: STRATEGIC MANAGEMENT OF EDUCATIONAL ORGANIZATIONS FOR COLLECTIVE SUCCESS ศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม	285
ประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพจิตภายใต้การบริหารระบบบริการสุขภาพจิตโดยคณะกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคามปี พ.ศ. 2564 - 2567 EFFECTIVENESS OF USING MENTAL HEALTH CHECK IN & E-MAIL ALERT PROGRAM FOR MENTAL HEALTH RISK GROUPS UNDER MENTAL HEALTH MANAGEMENT BY THE MAHA SARAKHAM PROVINCIAL MENTAL HEALTH SUBCOMMITTEE, 2021 - 2024 นวลปรางค์ ดวงสว่าง และวันนะ ศรีวัฒนา	299
นวัตกรรมการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทครัวเรือนเป้าหมายแบบบูรณาการ THE INNOVATION IN DRIVING POVERTY ALLEVIATION EFFORTS BY PROMOTING OCCUPATIONS THAT ALIGN WITH THE CONTEXTUAL REALITIES OF TARGET HOUSEHOLDS IN AN INTEGRATED MANNER ยุทธนา กาเต็ม, ชูลีฟีกอร์ มาโซ, สุพัตรา รุ่งรัตน์, วันฮายาดี อูเซ็งลานง, ทรงจรรย์ แสงอรุณ และอรัญญา ชื่นจิต	313

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ถั่ว จังหวัดนครศรีธรรมราช THE DEVELOPMENT OF MARKETING STRATEGIES TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF TRADITIONAL PLA SAI UAN PRODUCT OF ENTREPRENEURS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE ตรีฤกษ์ เพชรมนต์, ปาริฉัตร ศรีหะระญู, นัตติกานต์ สมเน็ก และอมรรัตน์ เขาวลิต	328
สภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ CURRENT OF TEACHING SKILLS IN COMPUTATIONAL THINKING OF UNDERGRADUATE STUDENT MAJORING IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION OF NORTHERN GROUP RAJABHAT UNIVERSITY ธนรีดา บุญสูง, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และโอภาส สุขหวาน	340
การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง COMMUNICATION FOR COMMUNITY TOURISM MODEL ACCORDING TO POLICIES EMPHASIZING ON QUALITY AND SUSTAINABILITY กษม พงษ์วัชรนนท์, สุภาภรณ์ ศรีดี, หฤทัย ปัญญาวัชรตระกูล และสมาน งามสนธิ	352
ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี THE RESULTS OF PROJECT-BASED LEARNING THAT AFFECT 21st CENTURY LEARNING SKILLS OF UNDERGRADUATE STUDENTS, PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY, SURAT THANI CAMPUS สุภาวดี สุทธิรักษ์	363
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 FACTORS INFLUENCING THE CHOICE OF UNDERGRADUATE STUDIES AT PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY, PATTANI CAMPUS FOR THE ACADEMIC YEAR 2024 บุคอรีย์ แก้วกับทอง และจิตติ อังศุภานิช	376
รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำตาลโตนดของชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี A MODEL FOR PRESERVING WISDOM IN PALM SUGAR PROCESSING AMONG VILLAGERS IN NOMG KHAO SUBDISTRICT THA MUANG DISTRICT KANCHANABURI PROVINCE พระปลัดไพฑูรย์ ใจชื่น, พระมหาประกาศิต ฐิตีปสิทธิกร และพระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ	388
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	401

การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม*

THE DEVELOPMENT OF CREATIVE INNOVATION IN THE SUCCESSION OF BUDDHISM IN THE DVARAVATI ERA, NAKHON PATHOM PROVINCE

พระครูพิศาลบุญญากร (เฟื่อง สมบุญบัติ)

Phrakru Pisanboonyakorn (Fueang Somboonbat)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Nakhon Pathom, Thailand

Corresponding author E-mail: pisanboonyakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี 2) พัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี และ 3) ถ่ายทอดเผยแพร่นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาสื่อออนไลน์เผยแพร่และการลงพื้นที่โบราณสถานเพื่อจัดกิจกรรมสืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี มีนักเรียนเข้าร่วม จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ดีความ ประมวลผลข้อมูลและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การรวบรวมองค์ความรู้พระพุทธศาสนายุคทวารวดีเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเมืองนครปฐมโบราณจากร่องรอยโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลปกรรมที่ขุดค้นพบในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ได้แก่ จุลประโทณเจดีย์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองทวารวดีในอดีต เนินพระ (เนินยายหอม) เชื่อว่าเป็นศาสนสถานนอกเมืองทวารวดีติดท่าเรือในอดีต และศาสนวัตถุที่พบมาก ได้แก่ ธรรมจักร จารึกคาถาเยธัมมา 2) การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสร้างเนื้อหาและพัฒนาเป็นนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 3 ตอน คือ 2.1) เสนอประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่เนินพระ (เนินยายหอม) 2.2) เสนอเกี่ยวกับธรรมจักร จารึกคาถาเยธัมมา และ 2.3) เสนอเนื้อหาพุทธศิลปกรรมสำคัญยุคทวารวดี และ 3) นำสื่อที่สร้างขึ้นถ่ายทอดเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ดิจิตัล และการจัดกิจกรรมสืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี ผลการประเมินโดยการสะท้อนคิดภายหลังการจัดกิจกรรม เยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจการจัดกิจกรรมเชิงพื้นที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมจริง

คำสำคัญ: นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์, พระพุทธศาสนา, ยุคทวารวดี

Abstract

This research aims to 1) Gather suggestions and content related to Buddhism in the Dvaravati era, 2) Develop innovative, creative media to preserve Buddhism from the Dvaravati era, and 3) Disseminate these innovative, creative media to promote the continuity of Buddhism from the Dvaravati era. It is qualitative research involving document analysis and interviews with 10 key informants. The data obtained was used to develop online media and organize on-site activities at archaeological sites to promote Buddhism from the Dvaravati era, with participation from 30 students. Data analysis was conducted through content analysis, interpretation, and descriptive narrative writing. The research findings reveal that: 1) Knowledge of Buddhism during the Dvaravati era was gathered, focusing on the prosperity of Buddhism in ancient Nakhon Pathom from archaeological evidence, such as monuments and Buddhist art discovered in Nakhon Pathom province. Notable examples include the Phra Prathon Chedi, believed to be a central religious site of the ancient Dvaravati city; and Phra Nakhon Hill (Nern Yai Hom), considered to be a religious site outside the city near an ancient port. Common religious artifacts include the Dharmachakra (Wheel of Dharma) and inscriptions of the Ye Dhamma verse. 2) Creative media innovations were developed by using the gathered information to create content and produce three episodes of creative online media: 2.1) The history of Buddhism at Phra Nakhon Hill (Nern Yai Hom), 2.2) The Dharmachakra and the Ye Dhamma inscriptions, and 2.3) Prominent Buddhist art of the Dvaravati period. and 3) The developed media was disseminated online through Facebook, YouTube, TikTok, and in on-site activities to promote the continuation of Buddhism from the Dvaravati era. Feedback from participants after the activities indicated high satisfaction, as the on-site activities provided target youth with an enriched, immersive learning experience.

Keywords: Creative Media Innovation, Buddhism, The Dvaravati Period

บทนำ

การศึกษาทางด้านโบราณคดีและศาสนสถานและศิลปวัตถุที่ขุดพบพบแสดงให้เห็นว่า เมืองนครปฐมโบราณมีความสำคัญมาตั้งแต่เป็นชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ ในดินแดนประเทศไทย (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2562) ซึ่งมีอารยธรรมทวารวดีอันเป็นรากเหง้าของไทยซึ่งควรได้รับการดูแล รักษา และปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเก่าแก่อันเป็นหลักฐานที่สำคัญต่าง ๆ ให้คงอยู่ชั่วลูกหลานตลอดไปจะได้ศึกษาประวัติศาสตร์ ความสำคัญและความเป็นมาของชาติไทย (ผาสุข อินทราวุธ, 2526) ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อความก้าวหน้าทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ของคนในสังคมจากทั่วทุกมุมโลก การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

เกิดการเรียนรู้ และเกิดผลต่อความต้องการจากการถ่ายทอดผ่านสื่อสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าอยู่ในโลกของยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และในยุคที่ทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางเทคโนโลยี “สื่อ” จึงเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งในการเข้ามามีอิทธิพลต่อคนในสังคมในมิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และส่งผลต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนในสังคมที่ต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับในยุคเครือข่ายสังคมนี้ ด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมสื่อกับในทุก ๆ ด้าน เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ถ่ายทอดผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ นั้น ส่งผลต่อวิถีคิด วิถีชีวิตและพฤติกรรม ตลอดจนแนวทางการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของสมาชิกในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมโดยรวม (คณะกรรมการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์แห่งชาติ, 2564) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและการสื่อสารของคนในสังคมเป็นอย่างมาก โดยเป็นข้อบ่งชี้ว่าสื่อหรือเครื่องมือสื่อสารที่ได้รับความนิยมในแต่ละช่วงเวลาจะมีอิทธิพลต่อความคิดของคน และเป็นปัจจัยที่กำหนดกรอบแนวคิดและความเข้าใจในการมองโลกในปัจจุบันของแต่ละคน

การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยยกระดับของการสื่อสารข้อมูลหรือการถ่ายทอดข้อมูลให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ กล่าวได้ว่า นวัตกรรมนั้นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มักจะคิดถึงสิ่งประดิษฐ์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว คำว่า “นวัตกรรม” นั้นมีความหมายและขอบเขตที่กว้างขวางไปกว่านั้น โดยนวัตกรรมมีความจำเป็นต่อทุกวงการ รวมถึงผลกระทบอย่างสูงต่อสังคม นั่นคือ “นวัตกรรมสื่อ” ซึ่งอาจจะถูกนำไปใช้ทั้งในทางที่สร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์แล้วแต่ความต้องการหรือเจตนาของผู้ที่ต้องการจะสื่อสารออกไป (พงศ์พันธ์ อนันต์วรณีย์, 2564) นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์อันมีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและความมั่นคง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์การเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของคนในสังคม (คณะกรรมการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์แห่งชาติ, 2564)

เมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนายุคทวารวดี ที่สืบเนื่องมาจากการส่งสมณทูตจากอินเดียในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยพระโสณะเถระและพระอุตตระเถระเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนามายังดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 และได้มีอิทธิพลในประเทศไทยในแต่ยุคสมัยโดยเฉพาะเมืองนครปฐมยุคสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 11 - 17 (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2546) ถือได้ว่าเป็นเมืองโบราณที่สำคัญและเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความน่าสนใจต่อการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม พุทธศิลป์ พระพิมพ์ดินเผา เครื่องประดับ และเหรียญตราต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น (ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, 2542) เพื่อเป็นแนวทางในการสืบสานพระพุทธศาสนาจากแหล่งวัฒนธรรมโบราณในยุคทวารวดี ซึ่งจากตำราหนังสือตลอดจนผลงานการวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ ก็เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า แต่ยังไม่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคทวารวดี โดยเฉพาะในจังหวัดนครปฐมให้เป็นที่รู้จักได้อย่างแพร่หลาย ด้วยวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีปัจจุบันที่มีการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สามารถที่จะพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ให้เห็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนและสามารถนำไปเผยแผ่ได้จริง ฉะนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ให้ง่ายต่อการเข้าถึงในเรื่องของการศึกษาและประชาสัมพันธ์การ

ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น เพื่อลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งถือเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ให้เป็นที่รู้จักและมีความเข้าใจไปในทิศทางที่ถูกต้อง (อิสริย์ ชีรเดช และคณะ, 2563)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี เมืองนครปฐม พัฒนาเป็นนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์นำไปถ่ายทอดผ่านการจัดกิจกรรมเชิงพื้นที่ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี และการถ่ายทอดผ่านช่องทางออนไลน์ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้รากทางวัฒนธรรมของสังคมไทยปัจจุบัน เกิดความภาคภูมิใจและสำนึกถึงท้องถิ่นร่วมกันเรียนรู้ สืบสานประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดีให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อถ่ายทอดเผยแพร่นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีกระบวนการวิจัยที่มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม และการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี รวมทั้งการถ่ายทอดนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อสืบสานประวัติศาสตร์ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี ในเขตพื้นที่เมืองนครปฐมโบราณ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม จำนวน 10 คน และกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนวัดนราภิรมย์ ตำบลนราภิรมย์ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและเผยแพร่นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 ประเด็นคำถามสำคัญในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการรวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม 2) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม และ 3) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการถ่ายทอดเผยแพร่นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่น่าวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก และ 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนด

มโนทัศน์ (Concept) ขั้นที่ 2 รวบรวมสาระเนื้อหา (Content) ขั้นที่ 3 วิเคราะห์/สังเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล (Classification) ที่ความและประมวลผลข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่ม (พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ, 2566)

ผลการวิจัย

1. การรวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

1.1 ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การเข้ามาของพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา มีบางส่วนระบุว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 - 10 บางเรื่องบอกว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 - 8 และบางเรื่องบอกว่าเข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5 - 8 หลักฐานข้อมูลเอกสารซึ่งได้จากการศึกษาสรุปได้เป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงสมัยทวารวดีเริ่มเจริญรุ่งเรือง ในพุทธศตวรรษที่ 11 - 16 ที่เชื่อเช่นนี้เพราะว่า การฝังรากฐานพระพุทธศาสนาที่บ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชถึงพระเจ้ากนิษกะจาก พ.ศ. 233 - 703 ส่วนกลุ่มที่ 2 เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาหลังพุทธศตวรรษที่ 6 ซึ่งยึดถือตามหลักฐานทางโบราณคดี หลักฐานการนับถือพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีที่จังหวัดนครปฐมนี้ จากการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักฐานที่เป็นศาสนสถาน และศาสนวัตถุ สำหรับหลักฐานด้านศาสนสถานนั้น เป็นหลักฐานที่มีการเสื่อมสลายพังไปตามกาลเวลา และยังถูกทำลายจากการกระทำของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ จึงทำให้ศาสนสถานสมัยทวารวดีเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่งในบรรดาศาสนสถานสมัยทวารวดี เหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่งในบรรดาศาสนสถานเหล่านี้ มีทั้งที่ได้รับการศึกษาขุดแต่งทางโบราณคดีแล้ว และที่ยังไม่ได้รับการขุดแต่งทางโบราณคดี แต่ก็ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาและยืนยันว่าเป็นศาสนสถานสมัยทวารวดี ได้แก่ จุลประโทนเจดีย์ เป็นศาสนสถานขนาดใหญ่ อยู่ใจกลางเมืองนครปฐม โบราณ ส่วนศาสนสถานวัดพระเมรุ วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นศาสนสถานที่อยู่นอกเมืองทวารวดี หรือเมืองนครปฐม โบราณ ได้พบศาสนวัตถุจำนวนมากในบริเวณศาสนสถานเหล่านี้ และยังปรากฏพบศาสนสถานซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยทวารวดี คือ ศาสนสถานที่วัดธรรมศาลา และศาสนสถานที่วัดพระงาม ศาสนสถานเนินพระ (เนินยายหอม) ซึ่งอยู่บริเวณรอบเขตนอกเมืองโบราณ รวมทั้งได้พบศาสนวัตถุเนื่องในพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีที่บริเวณศาสนสถานเหล่านี้ด้วย สิ่งที่สำคัญ คือ การได้พบศาสนสถานที่อยู่ไกลออกมาจากเขตเมืองโบราณ

1.2 ร่องรอยการนับถือพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีจากศาสนวัตถุ

คติความเชื่อการสร้างงานพุทธประติมากรรมยุคทวารวดีที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะอินเดีย ศาสนวัตถุประเภทงานพุทธศิลปกรรมที่ขุดพบในพื้นที่เมืองนครปฐมโบราณ เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างขึ้นเพื่อเคารพบูชาตามแนวทางของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท กำหนดอายุช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 - 16 ได้แก่ 1) พระพุทธรูปถือเป็นศิลปวัตถุที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางศิลปะแบบทวารวดีที่ชัดเจนที่สุด มักสร้างในปางประทับนั่งห้อยพระบาท แสดงวิตรรกมูทราพระหัตถ์ขวา เช่น พระศิลาขาว 2) พระพิมพ์ดินเผา พบที่ จังหวัดนครปฐม แสดงถึงคติการสร้างตามรูปแบบการนับถือนิกายเถรวาท 3) ธรรมจักรศิลาและกวางหมอบ เป็นสัญลักษณ์ทาง

พระพุทธศาสนาแทนปางปฐม เทศนา และเป็นพุทธศาสนวัตถุที่นิยมสร้างกันเฉพาะในสมัยทวารวดี 4) จารึกสมัยทวารวดีที่พบในจังหวัดนครปฐม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นจารึกเกี่ยวกับเรื่องราวทางพุทธศาสนาทั้งสิ้น ยกเว้นจารึกบนเหรียญเงินที่กล่าวถึงบุญกุศลของพระราชแห่งทวารวดี “ศรี ทวารวดีศุวรูปุณย” หรือ “พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ” จำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ 4.1) จารึกเกี่ยวกับอริยสัจ 4 ซึ่งจะจารึกไว้บนธรรมจักร 4.2) จารึกคาถาเยธัมมาฯ ส่วนใหญ่พบเป็นจารึกภาษาบาลี อักษรอินเดียใต้ ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน และจารึกบนวัสดุต่าง ๆ เช่นบนแผ่นดินเผา (เช่น แผ่นจารึกโคกแจง) แผ่นศิลา บนสลุบ ขนาดเล็กและบนหินบด รวมทั้งจารึก เยธัมมาฯ บนพระพิมพ์ดินเผาด้วย และ 4.3) จารึกวัดโพธิ์ร้าง 5) สลุบจำลองขนาดเล็ก ซึ่งเป็นสลุบที่สร้างขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือเป็นธาตุสลุบ และ 6) ภาพศิลปะสลักทางพุทธศาสนา ที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างตามความเชื่อในนิยายเถรวาท ได้แก่ ภาพสลักปางปฐมเทศนา

2. การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 1) การเตรียมเนื้อหา นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี และข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสอบถามความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ นำมาใช้ประกอบการสร้างเนื้อหาของนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี และ 2) การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์มีลักษณะเป็นมัลติมีเดียมีเนื้อหาสั้น ๆ และเป็นเนื้อกึ่งวิชาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมในการบริโภคสื่อของคนยุคปัจจุบัน นำเนื้อที่จัดเตรียมไว้มาทำการบันทึกเสียง และการรวบรวมภาพถ่ายโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเภท งานพุทธศิลปกรรมที่สำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม และการลงพื้นที่เก็บภาพบรรยากาศจากสถานที่จริงเพื่อนำมาตัดต่อประกอบเสียง นำเสนอประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จำนวน 3 ตอน

ภาพที่ 1 QR Code ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่เนินพระ (เนินยายหอม)

ภาพที่ 2 QR Code ตอนที่ 2 ธรรมจักร จารึกคาถาเยธัมมาฯ

ภาพที่ 3 QR Code ตอนที่ 3 พุทธศิลป์สะท้อนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ยุคทวารวดี

3. การถ่ายทอดเผยแพร่วัฒนธรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

การถ่ายทอดเผยแพร่วัฒนธรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม เป็นสื่อมัลติมีเดียที่มีรายละเอียดแสดงเนื้อหาสาระสำคัญที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นองค์ความรู้หรือเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการแปลความมาจากศาสนสถาน ศาสนวัตถุ พุทธศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ขุดค้นพบในบริเวณพื้นที่เมืองนครปฐมโบราณ สะท้อนเรื่องราวความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยได้นำสื่อที่สร้างขึ้นไปเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ YouTube, Facebook, TikTok ดังตัวอย่างภาพประกอบสื่อบางตอน ดังนี้

ภาพที่ 4 ตัวอย่าง ฉากประกอบการนำเสนอเนื้อหาสื่อสืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี

การจัดกิจกรรมในพื้นที่โบราณสถานสมัยทวารวดี ได้แก่ ที่เนินพระ (เนินยายหอม) พระประโทนเจดีย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ในการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเปิดดูสื่อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 3 ตอน ประกอบกับการฟังบรรยาย การถามตอบ การจดบันทึก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาในยุคทวารวดี จัดขึ้นในวันที่ 24 เดือน ธันวาคม 2566 ผู้วิจัยได้นำสื่อที่สร้างขึ้นไปถ่ายทอดผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ YouTube, Facebook, TikTok เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 30 คน ของโรงเรียนวัดนราภิรมย์ ตำบลนราภิรมย์ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมสื่อสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้เพื่อสืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 5 กิจกรรมถ่ายทอดเผยแพร่ผ่านนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี

รวมทั้งการจัดกิจกรรมในพื้นที่โบราณสถานในยุคทวารวดี และนำนักเรียนเข้าศึกษาเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดนครปฐม เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดีผ่านสื่อสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาสนใจและอนุรักษ์สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดี จังหวัดนครปฐม กิจกรรมสำคัญที่จัดขึ้น การบรรยายเสริมจากเนื้อหาในสื่อนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อการถ่ายทอดความรู้ ระหว่างการนำชมโบราณสถาน 3 แห่ง คือ 1) เนินพระ (เนินยายหอม) 2) พิพิธภัณฑ์แห่งชาตินครปฐม และ 3) โบราณสถานจุลประโทนเจดีย์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี ผ่านการแปลความจากการศึกษาทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ได้ทำการศึกษาขุดค้นพบศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ในพื้นที่เมืองนครปฐมโบราณ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านทวารวดีศึกษา วิเคราะห์ ตีความข้อมูลรวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี นำมาประกอบการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี เป็นสื่อสร้างสรรค์ที่มีเนื้อหาขนาดสั้น ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนายุคทวารวดี โดยการแปลความจากพุทธศิลปกรรมเป็นหลัก นำไปใช้เผยแพร่ผ่านนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการนำนักเรียนกลุ่มเป้าหมายไปจัดกิจกรรมในพื้นที่โบราณสถาน สมัยทวารวดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นการถ่ายทอดสู่เยาวชนให้เกิดการสืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม สรุปผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปรายผล เพื่อให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้จากการนำผลการวิจัยครั้งนี้มาอภิปรายกับผลการวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษามาก่อน และการนำผลการวิจัยครั้งนี้มาทำการอภิปรายกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาเกี่ยวกับประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนเมืองนครปฐมโบราณ ข้อสรุปจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าแนวคิดเรื่องการกระจายตัวของพระพุทธศาสนาแผ่ขยายมาถึงดินแดนประเทศไทย มี 2 กลุ่มแนวคิด ที่มีความเห็นแตกต่างกัน กลุ่มที่ 1 เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา กลุ่มนี้เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเผยแพร่เข้ามาในสมัยการทำสังคายนา ครั้งที่ 3 (นับจำนวนครั้งการสังคายนาแบบเถรวาท)

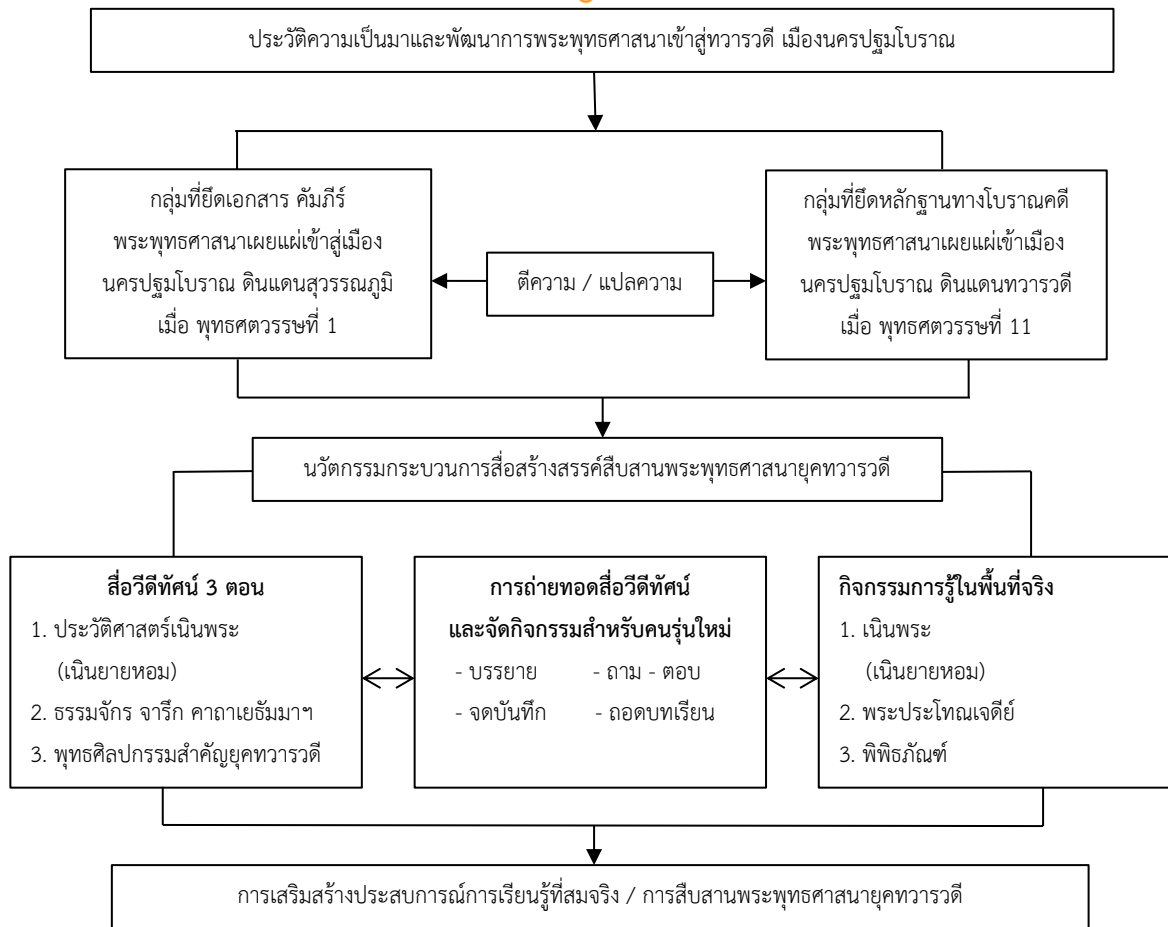
หรือพระพุทธรูปศาสนาสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้ส่งสมณทูตนำพระพุทธรูปออกจากอินเดียไปเผยแผ่ยังดินแดนต่าง ๆ และกลุ่มนี้เชื่อว่าพระพุทธรูปได้รับการสืบทอดเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมากระทั่งถึงสมัยทวารวดี คือช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 - 16 ส่วนกลุ่มที่ 2 เชื่อว่าพระพุทธรูปเข้ามาหลังพุทธศตวรรษที่ 6 จากแนวความคิดเผยแผ่พระพุทธรูปเข้ามาในประเทศไทยทั้ง 2 กลุ่มแนวคิดนี้ แยกกับผลการศึกษาวิจัยของ สฤณีพงศ์ ขุนทรง ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19” จากผลการวิจัยนี้ได้จัดแบ่งช่วงยุคสมัยของเมืองนครปฐมโบราณ ยุคแรก เริ่มเมื่อ พุทธศตวรรษที่ 8 ดังนี้ จัดแบ่งลำดับพัฒนาการของเมืองนครปฐมโบราณได้เป็น 4 ระยะ คือ 1) นครปฐมโบราณระยะที่ 1 (ราวพุทธศตวรรษที่ 8 - 11) หลักฐานทางโบราณคดีจากแหล่งหอยเอกองบ่งชี้ว่า ก่อนจะมีการสร้างเมืองขึ้นคงมีชุมชนอยู่อาศัยมาก่อนแล้วในลักษณะหมู่บ้านและชุมชนนี้มีการติดต่อกับชุมชนโบราณหรือเมืองท่าร่วมสมัยที่รู้จักคุ้นเคยกับวัฒนธรรมอินเดียแล้ว 2) นครปฐมโบราณระยะที่ 2 (ราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 13) วัฒนธรรมอินเดียเป็นปัจจัยสำคัญอันส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชนระยะแรกเริ่มให้เจริญขึ้นเป็นบ้านเมืองขนาดใหญ่ มีการปกครองในระบอบกษัตริย์ มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการเกษตรกรรมและการค้า ประชาชนต่างยอมรับนับถือในพุทธศาสนานิกายเถรวาท มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเนื่องในศาสนาขึ้นเป็นจำนวนมากความรุ่งเรืองต่าง ๆ ส่งผลให้เมืองนครปฐมโบราณกลายเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมทวารวดีอย่างแท้จริง 3) นครปฐมโบราณระยะที่ 3 (ราวพุทธศตวรรษที่ 14 - 16) หลักฐานจากแหล่งหอยเอกองและธรรมศาลาต่างแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 14 โดยเป็นผลมาจากการติดต่อกับต่างชาติที่มีมากขึ้นโดยเฉพาะกับศรีวิชัย ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิศาสตร์จนทำให้เมืองนครปฐมโบราณต้องเสื่อมลงไปในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 และ 4) นครปฐมโบราณระยะที่ 4 (ราวพุทธศตวรรษที่ 17 - 18) จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม สฤณีพงศ์ ขุนทรง ให้เหตุผลว่า ผลการศึกษาทางโบราณคดีปัจจุบัน ยังไม่มีการขุดพบศิลปวัตถุในพื้นที่เมืองนครปฐมโบราณที่กำหนดอายุช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 8 นั้นหมายความว่าศิลปวัตถุที่ขุดพบในจังหวัดนครปฐม กำหนดอายุ ช่วงสมัยพุทธศตวรรษ 8 เป็นต้นมา ผู้วิจัยมองว่า เป็นเรื่องความเห็นต่างของนักประวัติศาสตร์กับนักโบราณคดี โดยที่นักโบราณคดีแปลความรายงานการศึกษาจากศิลปวัตถุที่ขุดค้นพบ ส่วนนักประวัติศาสตร์ก็อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารการจดบันทึก เช่น เอกสารที่ว่าด้วยเรื่องการสังคายนาและการส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศก มีเอกสารชั้นต้น ๆ ที่ว่าด้วยเรื่องนี้ เช่น สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก ลังกาวงศ์ พงศาวดารกรุงลังกา กล่าวถึง การเผยแผ่พระพุทธรูปมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ดังเนื้อความในสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก ความว่า “ฝ่ายพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระได้ไปยังแคว้นสุวรรณภูมิ ก็โดยสมัยนั้นที่แคว้นสุวรรณภูมินั้นมีนางรากษสตนหนึ่ง ขึ้นมาจากสมุทรเคียวกินพวกทหารที่เกิดขึ้นในราชตระกูล ในวันนั้นเอง มีเด็กคนหนึ่งเกิดในราชตระกูล มนุษย์ทั้งหลายเห็นพระเถระแล้วสำคัญอยู่ว่า ผู้นี้จักเป็นสหายของพวกรากษส จึงพากันถือเอาอาวุธไปประสังค์จะประหารพระเถระ.....” ซึ่งแคว้นสุวรรณภูมิ ตามที่กล่าวไว้นี้ ไม่สามารถระบุชี้ได้ว่าพื้นที่บริเวณไหนในปัจจุบัน ที่นำมาอภิปรายในที่นี้ผู้วิจัยไม่ได้เจตนาประสงค์อื่นใด มีประสงค์เพื่อเป็นโจทย์คำถามสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธรูปศาสนาในปัจจุบัน ได้เกิดการถกคิดประเด็นดังกล่าวนี้เพื่อการค้นคว้าทางวิชาการหาคำตอบในเรื่องนี้ให้กระจ่างยิ่งขึ้นไป (สฤณีพงศ์ ขุนทรง, 2553)

2. การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายรับการถ่ายทอดนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ คือ กลุ่มนักเรียน มัธยมศึกษา นำเนื้อหาสร้างเป็นสคริปสำหรับการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์มีลักษณะเป็นมัลติมีเดียมีเนื้อหาสั้น ๆ จำนวน 3 ตอน คือ 1) สารสำคัญนำเสนอประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่เนินพระ (เนินยาหอม) 2) เสนอเกี่ยวกับธรรมจักร จารึกคาถาเยธัมมา 3) เสนอเนื้อหาพุทธศิลปกรรมสำคัญยุคทวารวดี และเป็นเนื้อกึ่งวิชาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมในการบริโภคสื่อของคนยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีกระบวนการผลิตสื่อที่กล่าวโดย กฤษณ์ วัฒนาณรงค์ ได้แสดงทัศนะว่า กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความคิด และมีการใช้สื่อรวมทั้งกระบวนการสื่อสารในสังคม กระบวนการแรกของการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ คือ กระบวนการสร้างความสนใจ ในขั้นนี้การสร้างความโดดเด่น (Salience) ให้เกิดความแพร่หลาย (Prevalence) กระทั่งกับภาวะของการรับรู้และกระบวนการทางปัญญาที่สามารถเข้าใจ (Cognitive Capabilities) กระตุ้นความรู้สึกร้อยก้นอกเห็น จนทำให้เกิดความพึงพอใจ อิทธิพลของสื่อสมัยใหม่สามารถสร้างความสนใจและเข้าถึงผู้คนส่วนมากได้อย่างง่ายและรวดเร็ว (กฤษณ์ วัฒนาณรงค์, 2554)

3. การถ่ายทอดและเผยแพร่พัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ YouTube, Facebook, TikTok เป็นแพลตฟอร์มในการเผยแพร่สื่อที่สร้างขึ้น ในการเผยแพร่ออนไลน์ผ่านช่องทางยูทูป สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พรทิพย์ กิมสกุล ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้ยูทูปและประเด็นจริยธรรมทางข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้ยูทูปในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่ยังคงใช้เว็บไซต์ยูทูป โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก โดยจะเลือกชมคลิปวิดีโอประเภทมิวสิควิดีโอรายการโทรทัศน์และภาพยนตร์ และผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีระดับปริมาณการเข้าใช้ในระดับมาก ยูทูปเป็นช่องทางการสื่อสารในวัฒนธรรมของสื่อใหม่ คือ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้เป็นผู้ผลิตเนื้อหาและเผยแพร่เนื้อหานั้นบนเว็บไซต์ด้วยตนเอง จากผลการวิจัยเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ใช้งานส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์ในการใช้ยูทูปเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก จากเหตุผลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการสร้างเนื้อหาในการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ การสร้างเนื้อหาเสนอประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี จากหลักฐานทางโบราณคดี ศาสนสถาน ศาสนวัตถุที่ขุดค้นพบในพื้นที่จังหวัดนครปฐมปัจจุบัน และเสนอหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่บนจารึกที่ขุดพบ เช่น จารึกคาถาเยธัมมา และการตีความปรัชญาธรรมที่แฝงอยู่ในงานพุทธศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ โดยมีเนื้อหา กึ่งวิชาการ มีภาพ เสียงบรรยาย และดนตรี ประกอบ เพื่อให้สอดคล้องกับความนิยมของผู้บริโภคสื่อที่คนส่วนใหญ่นิยมบริโภคสื่อเพื่อความบันเทิง (พรทิพย์ กิมสกุล, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมข้อเสนอและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม 2) พัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม และ 3) ถ่ายทอดเผยแพร่พัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ปรากฏ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 กระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์สืบสานประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี

ร่องรอยของพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีจากหลักฐานทางศิลปกรรมจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร และหลักฐานทางโบราณคดีตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า จากข้อมูลเอกสารที่กล่าวถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่บอกว่าเข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา มีบางส่วนระบุว่า พระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 - 10 บางเรื่องบอกว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 - 8 และบางเรื่องบอกว่าเข้ามาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5 - 8 หลักฐานข้อมูลเอกสารซึ่งได้จากการศึกษาสรุปได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยนั้นจนถึงสมัยทวารวดีแท้ในพุทธศตวรรษที่ 11 - 16 ที่เชื่อเช่นนี้เพราะว่า การฝังรากฐานพระพุทธศาสนาลงที่บ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชถึงพระเจ้ากนิษกะจาก พ.ศ. 233 - 703 กลุ่มที่ 2 เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาหลังพุทธศตวรรษที่ 6 กลุ่มนี้อ้างอิงเอกสารจากหลักฐานทางโบราณคดี

การนับถือพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีที่จังหวัดนครปฐม หลักฐานการนับถือพระพุทธศาสนาสมัยทวารวดีที่จังหวัดนครปฐมนี้ จากการศึกษาก็ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักฐานประเภท ศาสนสถาน ที่กำหนดอายุช่วงสมัยทวารวดี เมืองนครปฐมโบราณ และหลักฐานประเภท ศาสนวัตถุ สำหรับหลักฐานด้านศาสนสถานนั้น เป็นหลักฐานที่มีการเสื่อมสลายพังไปตามกาลเวลา และยังคงทำลายจากการกระทำของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ

จึงทำให้ศาสนสถานสมัยทวารวดี จังหวัดนครปฐมเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่ง ในบรรดาศาสนสถานเหล่านี้ มีทั้งที่ได้รับการศึกษาขุดแต่งทางโบราณคดีแล้ว และที่ยังไม่ได้รับการขุดแต่งทางโบราณคดี แต่ก็ยังมีผู้ให้ความสนใจศึกษาและยืนยันว่าเป็นศาสนสถานสมัยทวารวดี ได้แก่ ศาสนสถานวัดพระเมรุ วัดพระปฐมเจดีย์ และศาสนสถานเป็นพระที่อยู่นอกเมืองโบราณ นอกจากนี้ ยังปรากฏพบศาสนสถานซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยทวารวดี คือ ศาสนสถานวัดธรรมศาลา และศาสนสถานวัดพระงาม ซึ่งอยู่บริเวณรอบเขตนอกเมืองโบราณ รวมทั้งได้พบศาสนวัตถุเนื่องในพุทธศาสนาสมัยทวารวดีที่บริเวณศาสนสถานเหล่านี้ด้วย หลักฐานที่แสดงถึงการนับถือพระพุทธศาสนา ลัทธิหินยาน นิกายเถรวาท หลักฐานที่สร้างขึ้นเพื่อเคารพบูชาและการถ่ายทอดเผยแพร่หลักคำสอนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชน พบจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูป พระพิมพ์ดินเผา ธรรมจักรศิลา และกวางหมอบ จารึกทางหลักธรรม เช่น จารึกคาถาเยธัมมา จารึกปฏิจจนุปบาท จารึกโพธิปักขิยธรรม สลูปจำลองขนาดเล็ก ภาพสลักทางพระพุทธศาสนา หลักฐานที่แสดงถึงคติการสร้างตามความเชื่อ

การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม มีขั้นตอนการดำเนินการ คือ ขั้นตอนที่ 1 การดำเนินการเป็นลักษณะคณะทำงานแบบ working group หาผู้รับผิดชอบเป็นแบบโครงสร้างรับภารกิจเฉพาะ ตั้งเป้าหมายในการดำเนินงาน ขั้นตอนที่ 2 ทำแผนลักษณะโครงการเพื่อดำเนินงานเริ่มจากจุดเล็ก ๆ โดยคณะทำงาน รับฟังความคิดเห็น สร้างพลังขับเคลื่อนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานโครงการ ขั้นตอนที่ 3 ตั้งกลุ่มเป้าหมาย จัดทำสื่อหรือกิจกรรมที่น่าสนใจและประเมินผลของสื่อเป็นระยะการถ่ายทอดเผยแพร่ผ่านนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐมจากการสัมภาษณ์สังเคราะห์ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดีเพื่อนำมาสร้างเนื้อหา ประกอบสื่อ และพัฒนาเป็นสื่อวีดิทัศน์ เป็นภาพวิดีโอ โดยมีรายละเอียด คือ การสร้างสร้างภาพวิดีโอให้ความรู้หรือนำเสนอเนื้อหาด้วยวิดีโอ ลงในสื่อออนไลน์ เช่น YouTube, Facebook, TikTok และขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอด วิทยากรให้ความรู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ประกอบการสร้างบรรยากาศและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานที่จริงที่ได้สัมผัสสภาพแวดล้อม จัดกิจกรรมกระบวนการใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี โดยการจัดกิจกรรม เขียนประกวดเรียงความเรื่องพระพุทธศาสนายุคทวารวดี กิจกรรมเชิงพื้นที่ เขียนเรียงความ การเขียนบทประพันธ์ วาดภาพสะท้อนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์สืบสานพระพุทธศาสนายุคทวารวดี จังหวัดนครปฐม” สามารถสรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ดังนี้ 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยพระพุทธศาสนายุคทวารวดี พบว่าพระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิและตั้งรากฐานในดินแดนทวารวดีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 โดยมีหลักฐานทางศาสนสถานและศาสนวัตถุที่ค้นพบในพื้นที่นครปฐม สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการปฏิบัติแบบนิกายเถรวาทที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ดินเผา ธรรมจักรศิลา และจารึกคาถาเยธัมมาฯ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความสำคัญของนครปฐมในฐานะศูนย์กลางของพุทธศาสนาในยุคทวารวดี 2) การพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อสืบสานพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อสร้างเนื้อหาผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนายุคทวารวดี เป็นสื่อมัลติมีเดียเชิงสร้างสรรค์และ

เนื้อหาทั้งวิชาการ โดยนำเสนอข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโบราณสถานและศิลปกรรมในยุคทวารวดี และ 3) การเผยแพร่ และการถ่ายทอดนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น YouTube, Facebook, TikTok รวมถึงกิจกรรม ภาคนามในพื้นที่โบราณสถานสำคัญในนครปฐม นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ศึกษาและเข้าใจถึงมรดกทาง วัฒนธรรมในยุคทวารวดี จัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาผ่านสื่อสร้างสรรค์ ซึ่งสร้างแรงจูงใจ ให้กับเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในยุคทวารวดี เมืองนครปฐมโบราณข้อเสนอแนะ จากผลการวิจัยนี้มีบางประเด็นที่ผู้ศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไปรวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ให้ เกิดประโยชน์ คือ มหาวิทยาลัยที่มีการจัดการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในยุคทวารวดี ควรมีนโยบายด้านการจัดการศึกษา การวิจัยและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอด ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในยุคทวารวดี ข้อเสนอแนะนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรนำนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน 2) ควรนำ นวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์ไปใช้เป็นเครื่องมือในการโปรโมทและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมโบราณสถานและ แหล่งประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในยุคทวารวดีในจังหวัดนครปฐม และ 3) ควรนำนวัตกรรมสื่อ สร้างสรรค์ไปใช้จัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมในหมู่เยาวชนและ ประชาชนทั่วไป ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมและ โครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ 2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงโบราณสถานและแหล่งประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และ 3) ควรมีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการสร้างนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม จากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. (2554). นวัตกรรมและเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ ผลิตตำราเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- คณะกรรมการการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์แห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาด้านการพัฒนาสื่อ ปลอดภัยและ สร้างสรรค์ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565). กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.
- ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. (2542). พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- ผาสุข อินทราวุธ. (2526). รายงานการขุดค้นที่ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พงศ์พันธ์ อนันต์วรณชัย. (2564). นวัตกรรม - สื่อ (Media-Innovation) การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสื่อ ปลอดภัยและสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.
- พรทิพย์ กิมสกุล. (2563). “พฤติกรรมการใช้ยูทูปและประเด็นจริยธรรมทางข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้ยูทูปในประเทศไทย”. ใน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเจริญพงษ์ วิชัย และคณะ. (2566). การพัฒนากิจกรรมวิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะจิตของผู้สูงอายุชุมชนวัด บางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 5(2), 56-77.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2562). ศิลปะทวารวดี วัฒนธรรมทางศาสนายุคแรกเริ่มในดินแดนไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
นนทบุรี: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2546). ตำนานพุทธเจดีย์. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

สฤณีพงศ์ ขุนทรง. (2553). “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19”.

ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิสริย์ ธีรเดช และคณะ. (2563). ปกิณกศิลปวัฒนธรรม เล่ม 26 จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

นวัตกรรมภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*

INNOVATIVE WISDOM FOR THE DEVELOPMENT OF HAND-WOVEN FABRIC
PRODUCTS OF THE PWO KAREN ETHNIC GROUP SANGKHABURI DISTRICT
KANCHANABURI PROVINCE

พระนเรศ รักษ์พลเมือง*, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทฺธิกร

Phra Nares Rakphonlamuang*, Phrapalad Prapoj Yusamran, Phramaha Prakasit Thitipassitthikorn

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: pawattapon1983@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ และ 3) สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ร่วมปฏิบัติการและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยคัดเลือกเจาะจง 30 คน คือ ผู้นำชุมชน 5 คน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ 7 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชน 8 คน ประชาชนชาวบ้าน 3 คน กลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยง 7 คน โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพด้านทอผ้า เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านนวัตกรรมภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ และมีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือ โดยศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย โดยเป็นผ้าทอหน้าแคบที่ทอแบบ กี่เอว ซึ่งผ้าที่จะถูกกำหนดตามความต้องการใช้งาน เช่น เสื้อ ผ้าซิ่น ยาม 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา โดยสกัดสีจากวัตถุดิบในชุมชน เช่น ขมิ้น เพกา ทำให้ได้เส้นด้ายสีเหลือง สีส้มตาล การพัฒนาลายผ้าร่วมกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ โดยประยุกต์อัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชน มาออกแบบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทำให้ได้การผลิตผ้าทอด้วยลายปลาตะเพกส้ม ลายขั้ดกระดัง และกระบวนการทอผ้าด้วยกี่กระทบ นำลายผ้าที่ร่วมกันออกแบบมาทอเป็นผืนผ้า และ 3) การสร้างมูลค่าเพิ่ม นำผ้าที่ทอแล้วมาแปรรูปเป็นชุดสุภาพสตรี

คำสำคัญ: นวัตกรรมภูมิปัญญา, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, ผ้าทอมือ, กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์, อัตลักษณ์

Abstract

This research aims to 1) Study the wisdom of hand-woven fabric production of the Karen Pwo ethnic group 2) Develop a prototype hand-woven fabric product with the innovation of the wisdom of the Karen Pwo ethnic group and 3) Create added value of the prototype hand-woven fabric product with the innovation of the wisdom of the Karen Pwo ethnic group in Sangkhlaburi District, Kanchanaburi Province. It is a participatory action research, collecting data on participants and experts, by specifically selecting 30 people: 5 community leaders, 7 representatives of government agencies, 8 community development experts, 3 local scholars, and 7 people from the Karen fabric weaving career development group. They are qualified as weavers, are involved in the innovation of wisdom for the development of hand-woven fabric products, and have the willingness to participate in the activity. The interview form was used to analyze the content of the data and present it descriptively. The research results found that 1) The study of the wisdom of hand-woven fabric production by studying the history of the community in terms of the culture of dressing which is a narrow-waisted woven fabric woven on a waist loom, in which the woven fabric is determined by the usage, such as shirts, sarongs, and bags. 2) The development of a prototype hand-woven fabric product with the innovation of wisdom by extracting color from raw materials in the community, such as turmeric and Indian hemp, yellow and brown yarn is obtained. Fabric pattern development is done in collaboration with a group of fabric producers, applying the identity of the community's way of life to design with a computer program, resulting in the production of woven fabric with the orange fish pattern, the kat kradong pattern, and the weaving process with a loom, taking the jointly designed fabric pattern and weaving it into a piece of cloth. 3) Creating added value: taking woven fabric and transforming it into women's clothing.

Keywords: Wisdom Innovation, Product Development, Hand-Woven Fabric, Karen Pwo Ethnic Group, Identity

บทนำ

ชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ บ้านไผ่ มีลักษณะด้านทุนทางภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้า มีลักษณะเป็นผ้าทอหน้าแคบที่ใช้เครื่องมือทอแบบห้างหลัง หรือที่เรียกกันว่า กี่เอว ซึ่งเป็นกี่ขนาดเล็ก กว้างไม่เกิน 150 เซนติเมตร ผ้าที่ทอจะถูกกำหนดตามความต้องการใช้งานตั้งแต่เริ่มต้นทอ เช่น ผ้าทอสำหรับเสื้อ ผ้าทอสำหรับผ้าซิ่น ผ้าทอสำหรับผ้าโพกศีรษะ ผ้าทอสำหรับย่าม ศิลปะลวดลายบนผืนผ้าทอ มีอัตลักษณ์โดดเด่นที่แสดงถึงตัวตนของชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน มักเกิดจากการสังเกต การใช้จินตนาการ การนำเอาลักษณะเด่นจากสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติ ตลอดจนไปจนถึงประเพณีและคตินิยมของชนเผ่า มาประยุกต์ถ่ายทอดลงสู่ลวดลายบนผืนผ้าได้อย่างงดงาม ด้วยเทคนิคการสร้างสรรคัลวดลาย

ทั้งการจัก การทอยกดอก การมัดหมี่ การปักด้วยด้ายหรือไหมพรมหลากสี การปักประดับตกแต่งด้วยเมล็ดลูกเดือย ผ้าทอกะเหรี่ยง จึงมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อสังคม เป็นมรดกทุนทางภูมิปัญญาด้านศิลปะพื้นบ้านกะเหรี่ยงโปว์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม และอารยธรรมของกลุ่มชนและท้องถิ่น ซึ่งผ้าทอกะเหรี่ยงกับการแต่งกายจะบ่งบอก สถานภาพทางสังคม แสดงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นคุณค่าทางจริยธรรม และการควบคุมความประพฤติของผู้สวมใส่ ควบคู่กับความสวยงามของลวดลาย (นิพนธ์ เสตะพันธ์, 2565)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย การพัฒนาการย้อมเส้นฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากวัตถุดิบในชุมชน การพัฒนาลายผ้าจากอัตลักษณ์ของชุมชน การพัฒนา กระบวนการทอผ้า สอดคล้องกับแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ด้วยการประยุกต์ใช้ทุนทางภูมิปัญญา เทคโนโลยีและนวัตกรรม สร้างมูลค่าเพิ่ม ธุรกิจชุมชนผ่านอัตลักษณ์ของพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์และต่อยอด รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานให้เป็น ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย การออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้า ทอมือให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย เป็นที่นิยมของตลาด ผู้บริโภค และยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องตกแต่งบ้าน รวมทั้งการพัฒนารูปแบบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยการส่งเสริมช่องทางการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย รูปแบบ Online การสร้างเครือข่ายการจัดแสดงสินค้าและออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น นำไปสู่แนวทางการส่งเสริมอาชีพและรายได้จากผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรม ภูมิปัญญาในเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยผลิตภัณฑ์ชุมชนจากนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญา และการรวมกลุ่มของชาวบ้าน อาทิ ผ้าขาวม้าร้อยสี เป็นผ้ามัดย้อมซึ่งผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่นและใช้สีธรรมชาติ เป็นการรังสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านนวัตกรรมใหม่ จนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะปาล์ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ้าขาวม้าร้อยสี เป็นผ้ามัดย้อมซึ่งผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่นและใช้สีธรรมชาติ เป็นการรังสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านนวัตกรรมใหม่ จนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชนบ้านเวียงเคเคดี อำเภอสังขละบุรี

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมภูมิปัญญา เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” โดยศึกษา ถึงภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา โดยการใช้เทคโนโลยีที่ช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นนวัตกรรม รวมทั้งการ พัฒนารูปแบบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายรูปแบบออนไลน์ การสร้าง เครือข่ายการจัดแสดงสินค้าและออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเพิ่มมากยิ่งขึ้น นำไปสู่แนวทางการส่งเสริมอาชีพและรายได้จากผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา ในเศรษฐกิจ เชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) นักวิจัยเลือกใช้ขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ระยะเตรียมการ มีกิจกรรม คือ ประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย ภาควิชาเครือข่ายและกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไผ่ เพื่อสร้างความคุ้นเคย และชี้แจงแผนการทำงาน โดยใช้เทคนิค Participatory workshop ทั้งนี้ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาผ้าทอมือของกะเหรี่ยงโปว์ เริ่มตั้งแต่การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านไผ่ ลักษณะวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายจากผ้าทอมือของชุมชนบ้านไผ่ กระบวนการผลิตผ้าทอมือของกะเหรี่ยงโปว์ การคัดเลือกวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า การย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ การทอผ้าแบบดั้งเดิมด้วยกี่เอว การตัดเย็บประกอบชิ้นผ้า และการใช้ประโยชน์จากผ้าทอมือของกะเหรี่ยงโปว์ พร้อมทั้งวิเคราะห์จากสภาพปัญหาที่ค้นพบ โดยผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ 2) ระยะการวางแผน มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรม โดยใช้เทคนิค AIC ผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมประชุมกลุ่มออกแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบ กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่อง การค้นหาพืชและเปลือกไม้ต่าง ๆ ในชุมชนที่สามารถนำมาสกัดสีได้ การอบรมให้ความรู้เรื่องวิธีการคัดเลือกพืชและเปลือกไม้ต่าง ๆ ในชุมชนที่สามารถนำมาสกัดสีได้ การอบรมให้ความรู้เรื่อง การค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำมาออกแบบพัฒนาลายผ้า การอบรมให้ความรู้เรื่อง การคัดเลือกอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำมาออกแบบพัฒนาลายผ้า การอบรมให้ความรู้เรื่อง การทอผ้ารูปแบบใหม่ด้วยกี่กระทบ และประโยชน์ของการทอผ้ารูปแบบใหม่ด้วยกี่กระทบ การอบรมให้ความรู้เรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การอบรมให้ความรู้เรื่อง การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอ กิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาการย้อมเส้นฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากวัตถุดิบในชุมชน การพัฒนาลายผ้าจากอัตลักษณ์ของชุมชน การพัฒนาระบวนการทอผ้า การออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย เป็นที่นิยมของตลาดผู้บริโภค และยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) ระยะการปฏิบัติตามแผนมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา ประกอบด้วย กิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา 4) ระยะการสังเกตผล มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มเป้าหมายด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา โดยเกิดการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านกะเหรี่ยงโปว์ และภาควิชาเครือข่ายในการส่งเสริมอาชีพและรายได้ จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องตกแต่งบ้าน สินค้าแฟชั่น เพื่อยกระดับและสร้างมูลค่าเพิ่ม

และ 5) ระยะสะท้อนผล มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย ผลที่เกิดขึ้น กับชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา และเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ เพื่อให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และเป็นการนำเสนอข้อมูลย้อนกลับสู่กลุ่มเป้าหมาย และชุมชนโดยการสะท้อนผลในด้านของการยอมรับของผู้บริโภค เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้นำผลการสะท้อนกลับไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป และเป็นการสะท้อนถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างความเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นตลอดกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ด้านนวัตกรรมภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทุกพื้นที่ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวม 30 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไโ้ว รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไโ้ว เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไโ้ว จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐด้านพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดกาญจนบุรี พัฒนาการจังหวัดกาญจนบุรี พาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาราชภูรบนพื้นที่สูง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้อำนวยการโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกองม่องทะบ้านไโ้ว นักพัฒนาชุมชน ปฏิบัติการ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี นักวิชาการเกษตรชำนาญการ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดกาญจนบุรี นักวิชาการพาณิชย์ปฏิบัติการ สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 4 ประชาชนชาวบ้านด้านภูมิปัญญาการทอผ้ากะเหรี่ยงโปว์ จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไโ้ว จำนวน 7 คน

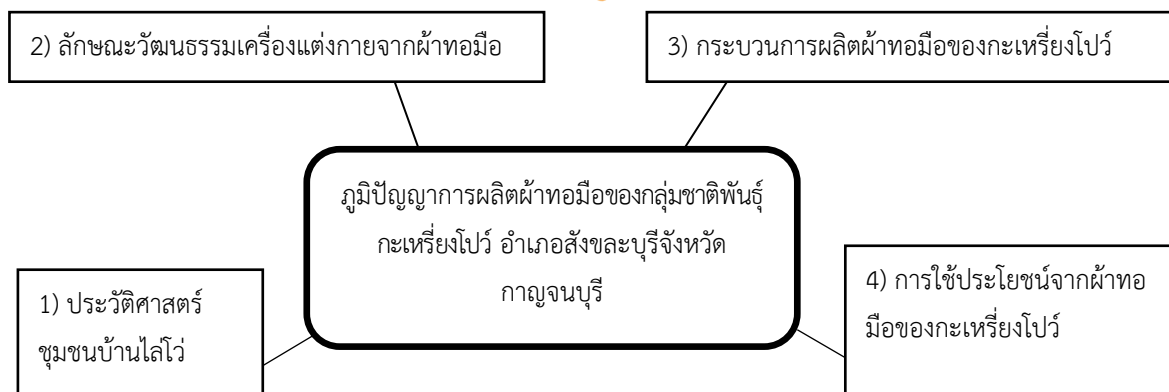
กลุ่มตัวอย่างผู้ร่วมปฏิบัติการวิจัย ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไโ้ว ที่เข้าร่วมกลุ่ม โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม 2) ต้องเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพด้านทอผ้า 3) ต้องเป็นผู้ที่ ส่วนเกี่ยวข้องด้านนวัตกรรมภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ และ 4) มีความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาจำนวน 27 คน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย เทคนิค Participatory Workshop เทคนิค AIC เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ แบบสัมภาษณ์ โดยไม่กำหนดโครงสร้างในข้อคำถาม เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงกำหนดให้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือในการวิจัย นอกจากตัวผู้วิจัยเองผู้วิจัยก็ยังเลือกใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบบันทึกข้อมูลกิจกรรม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการบันทึกข้อมูลจากกระบวนการทำกิจกรรม ตามกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงจำแนกวิเคราะห์ เป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอด้วยเทคนิคการเล่าเรื่อง (Story Telling) โดยครอบคลุมประเด็นของเรื่องที่ทำ สิ่งที่ได้เรียนรู้ผล

การเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัย คือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์ และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย และในส่วนการนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยายอธิบาย และพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น สรุปนำเสนอผลการ วิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านไถ่ โดยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ เกิดจากการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ นำไปใช้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย ภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาด้านอาหาร ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค ภูมิปัญญาด้านเครื่องนุ่งห่ม โดยลักษณะวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายจากผ้าทอมือ ประกอบด้วย เครื่องแต่งกายของผู้ชาย มีลักษณะเป็นเสื้อทรงกระสอบยาวกรอมเท้า มีลวดลายจก ที่ส่วนล่างของเสื้อมีลายแถบสีแดงเล็ก ๆ ยาวตลอดตัวเสื้อที่บริเวณหน้าอก กลางหลัง และสีข้าง ในการสวมใส่บางครั้งอาจนำเชือกมารัดที่เอว เพื่อไม่ให้มีความรู้สึกรุ่มร่ามขณะสวมใส่ ทำให้ดูเหมือนกับการรัดเข็มขัด เครื่องแต่งกายของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว มีลักษณะเป็นเสื้อลายดอกเป็นตาสีแดง ตัวเสื้อยาวแค่อเอว ประดิษฐ์เป็นลวดลายดอกทั้งตัว ซึ่งลวดลายที่เด่นจะอยู่ที่บริเวณไหล่ ส่วนใหญ่จะทอเป็นลวดลายดอกเล็ก ๆ ส่วนคอจะเปิดช่องสวมไว้ และเครื่องแต่งกายของผู้หญิงโสด มีลักษณะเป็นเสื้อทอพื้นสีขาว อันแสดงถึงความสาว ความสะอาดบริสุทธิ์ของผู้สวมใส่ ตัวเสื้อยาวถึงข้อเท้า บริเวณไหล่จะใช้วิธีการปักเป็นลวดลายดอก ที่ชายขอบล่างของเสื้อจะเย็บกันหลดลู่ด้วยไหมพรม ส่วนคอเปิดช่องสวมไว้ ด้านกระบวนการผลิตผ้าทอมือของกะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย การคัดเลือกวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า เริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการปลูกฝ้าย โดยต้องคัดเลือกเมล็ดใหม่ไม่ค้างปีและแมลงไม่กิน “เริ่มปลูกฝ้ายช่วงเดือนพฤษภาคมจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม รอบ ๆ แปลงฝ้ายจะปลูกมะละกอ พัก บวบ พริก กะเพรา สมุนไพร เอาไว้กิน เมื่อเก็บฝ้ายได้แล้วจะนำเส้นใยของฝ้ายมาทอเป็นผืนผ้าสำหรับทำเครื่องนุ่งห่ม”

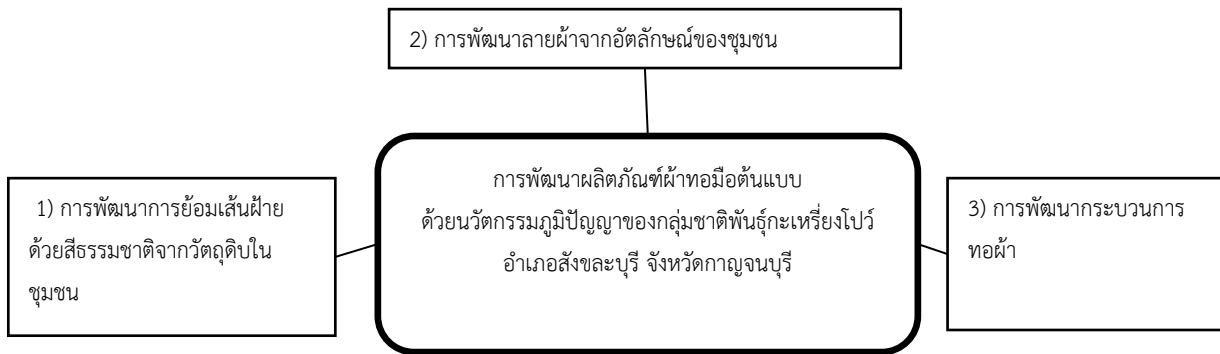
ขั้นตอนต่อไปเป็นกระบวนการเตรียมเส้นด้าย โดยการนำสมอฝ้ายที่สมบูรณ์ มีคุณภาพดีไปตากแดด เพื่อให้ปุ๋ยฝ้ายฟูตัวขึ้น ก่อนจะนำสมอฝ้ายมาแกะเปลือกออกจนหมด จนเหลือแต่ปุ๋ยฝ้ายที่ห่อหุ้มเมล็ดอยู่เท่านั้น จากนั้นนำปุ๋ยฝ้ายมาทำการคัดแยกเมล็ดฝ้ายออกจากปุ๋ยฝ้าย โดยเครื่องหีบฝ้าย จากนั้นนำเอาปุ๋ยฝ้ายที่คัดแยกเมล็ดฝ้ายออกเรียบร้อยแล้ว มาทำให้เรียงตัวตามขนาดความยาวของเส้นใย เพื่อให้สะดวกต่อการปั่นเป็นเส้นด้าย จากนั้นนำเอาปุ๋ยฝ้ายมาวางให้เรียงกันตามความยาวแล้วบิดให้รวมตัวกันเป็นเกลียว จากนั้นทำปอฝ้าย โดยเมื่อปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายและกรอเข้าเต็มแกนไฉแล้ว จะนำเส้นด้ายเหล่านั้นมาทำเป็นใจ จากนั้นนำเส้นใยฝ้ายที่ทำเป็นใจฝ้ายแล้ว นำมาเข้าสู่กระบวนการย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ จากนั้นนำเส้นด้ายที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติแล้ว มาเข้าสู่กระบวนการทอแบบดั้งเดิมด้วยกี่เอว

ภาพที่ 1 ภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาการย้อมเส้นฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากวัตถุดิบในชุมชน โดยการสกัดสีจากวัตถุดิบในชุมชน จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ เปลือกเพกา ควรใช้เปลือกชั้นในสีเขียวมเหลือง เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้ายจะได้สีเหลืองอ่อนอมเขียว การสกัดสีจากลูกหมากแก่ ควรใช้เปลือกสีเหลืองส้ม เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้ายจะได้สีน้ำตาลกลาง “ที่เลือก ลูกหมากแก่ เพราะ Gina มากมาตั้งแต่สาว ๆ เวลาบ้วนน้ำหมากลงพื้น จะเห็นน้ำหมากเป็นสีน้ำตาล สีก็น่าดูดี เลยคิดว่าถ้าเอาน้ำหมากมาย้อมเส้นฝ้ายเพื่อใช้ทอผ้าก็น่าจะให้สีที่สวยงาม แปลกใหม่” การสกัดสีจากเปลือก กาแฟแห้งพันธุ์โรบัสต้า (Robusta) ควรใช้เปลือกสีน้ำตาลเข้มออกโทนดำ รูปร่างก็คล้ายลูกเกดแห้ง เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้ายจะได้สีน้ำตาลกาแฟ การสกัดสีจากเหง้ากล้วย ควรใช้เหง้ากล้วยที่เขาดัดเอากล้วยไปแล้ว เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้ายจะได้สีน้ำตาลกลาง การสกัดสีจากขมิ้น ควรใช้หัวที่แก่เท่านั้น เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้ายจะให้สีเหลือง

ด้านการออกแบบพัฒนาลายผ้าจากอัตลักษณ์ชุมชน โดยที่อัตลักษณ์ของชุมชนนั้นได้ตั้งแต่การนำเอาลักษณะเด่นจากสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ปลายหางส้ม ตลอดจนไปถึงเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีพ เช่น เครื่องปั่นฝ้าย กระดัง มาประยุกต์ถ่ายทอดลงสู่ลวดลายบนผืนผ้าได้อย่างงดงาม สามารถคำนวณปริมาณเส้นด้าย การจำลองภาพเสมือนจริงของผืนผ้า ส่งผลให้การออกแบบพัฒนาลายผ้ามีลายที่คมชัดเจน สะดวกรวดเร็ว โดยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบพัฒนาลายผ้าจากอัตลักษณ์ชุมชน การพัฒนากระบวนการทอผ้า โดยได้นำลายทอจากแบบใหม่ ประกอบด้วย ลายทอจากปลายหางส้ม และลายทอจากขั้ดกระดัง ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ บ้านโลโว มีเอกลักษณ์โดดเด่น สวยงาม มีความง่ายต่อการทอเป็นผืนผ้ารูปแบบใหม่ด้วยกี่กระทบ ทำให้ได้ผ้าทอมือขนาดหน้ากว้างเพิ่มมากขึ้น โดยไม่ต้องต่อผ้า การจัดวางลวดลายปลายหางส้ม และลวดลายขั้ดกระดัง ให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน สามารถต่อกันได้ตามความยาวผ้าครบ 1 ช่วงลาย (Repeat) ต่อกันทั้ง 4 ด้าน อย่างลงตัวพอดี โดยที่ผู้ทอไม่ต้องสอกระสวย แต่จะใช้มือกระตุกเชือกที่ติดกับกระสวยแทน แล้วกระสวยนั้นจะวิ่งผ่านด้ายเส้นยืนที่แยกออกจากกัน ด้วยการใช้เท้าเหยียบไม้ที่ตั้งตะกอก โดยสามารถพัฒนาต่อยอดสู่การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ สินค้าแฟชั่น เป็นจุดแข็งและโอกาสในการนำอัตลักษณ์ชุมชนที่แสดงถึงวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงโปว์ มาต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน

ภาพที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์

ผลการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย การออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือเพื่อการค้า การพัฒนารูปแบบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ การสร้างเครือข่ายจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ โดยมีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านกะเหรี่ยงโปว์ที่มีองค์ความรู้และมีความสามารถด้านการผลิตผ้าทอมือ มาจัดตั้งเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไล่โว่ โดยได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไล่โว่ ตามสายพานการผลิต ดังนี้

ด้านการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ โดยมีการจัดประชุมคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไล่โว่ เพื่อหารือวางแผนการผลิตของกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไล่โว่ ในแต่ละเดือน การจัดทำบัญชีสต็อกวัตถุดิบเส้นด้ายและบัญชีคุมผลิตภัณฑ์ บัญชีรายรับรายจ่าย บัญชีการผลิตผ้าทอมือ บัญชีการจำหน่ายผ้าทอมือ บัญชีข้อมูลกำลังการผลิตสินค้า ด้านการวางแผนการผลิต โดยคณะกรรมการกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไล่โว่ มีหน้าที่วางแผนกำลังการผลิต และรับรายการสั่งสินค้าเพื่อกระจายงานให้สมาชิกกลุ่ม ด้านเตรียมการผลิต โดยกำหนดแผนให้มีการจ้างแรงงานย้อมสีเส้นด้าย การม้วนด้าย เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ ด้านการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ โดยคณะกรรมการกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไล่โว่ จะเป็นผู้ตรวจคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ก่อนที่จะนำส่งลูกค้า ด้านบรรจุภัณฑ์ โดยมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะภูมิปัญญาด้านการจักสาน เชื่อมโยงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มกะเหรี่ยงโปว์ในพื้นที่ ด้านการตลาดมีการส่งเสริมช่องทางการตลาดทั้งในรูปแบบ Online เช่น Page Facebook OTOP Kanthanaburi ในเว็บไซต์ www.otoptoday.com Line @ Laiwo Shop และเพื่อจัดแสดงสินค้าและออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ประกอบด้วย การจัดทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอเป็นของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในช่วงการแข่งขันกีฬาแห่งชาติ กาญจนบุรีเกมส์

ภาพที่ 3 สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์

อภิปรายผล

ภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือกะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย ด้านลักษณะวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายจากผ้าทอมือ 3 ประเภท คือ เครื่องแต่งกายของผู้ชาย มีลักษณะเป็นเสื้อทรงกระสอบยาวกรอมเท้า ในการสวมใส่บางครั้งอาจนำเชือกมารัดที่เอว เพื่อไม่ให้มีความรู้สึกรุ่มร่ามขณะสวมใส่ ทำให้ดูเหมือนกับการรัดเข็มขัด เครื่องแต่งกายของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว มีลักษณะเป็นเสื้อลายดอกเป็นตาสีแดง ตัวเสื้อยาวแค่อเอว เมื่อสวมใส่จะดูคล้ายเป็นเสื้อคอวี และเครื่องแต่งกายของผู้หญิงโสด มีลักษณะเป็นเสื้อทอพื้นสีขาว ตัวเสื้อยาวถึงข้อเท้า บริเวณไหล่จะใช้วิธีการปักเป็นลวดลายดอก ที่ชายขอบล่างของเสื้อจะเย็บกันรูดด้วยไหมพรมสีแดงหรือสีเขียว ด้านกระบวนการผลิตผ้าทอมือของกะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย การเลือกวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการปลูกฝ้าย ขั้นตอนต่อไปเป็นกระบวนการเตรียมเส้นด้าย การย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ การทอผ้าและการประดิษฐ์ลวดลายในผืนผ้า และการตัดเย็บประกอบเป็นเครื่องนุ่งห่ม ด้านการใช้ประโยชน์จากผ้าทอมือของกะเหรี่ยงโปว์ ประกอบด้วย การทำชุดสำหรับผู้ชาย การทำชุดสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว การทำผ้าชิ้น การทำชุดสำหรับผู้หญิงโสด การทำยามดั่งตัวอย่างของ โอโกมา จ่ากะ ที่สรุปว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงสร้างสรรค์: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า งานผ้าปักชาวม้ง ซึ่งมีลวดลายผ้าอันเกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายดอกฝิ่น ดอกไม้ป่า เครือไม้ หอย ปลา เป็นต้น สำหรับวิธีการปักผ้านั้นจะปักด้วยด้ายสลัสสีเป็นลายไขว้ ปักทึบเดินเส้นลูกโซ่ และตัดผ้าปะเป็นลวดลายต่าง ๆ ส่วนชนเผ่าเมี่ยน มีการปักผ้าลวดลายเจ้าสาว ทั้งที่เป็นกางเกงแบบสั้นและแบบยาว อีกทั้งมีลายผ้าประยุกต์

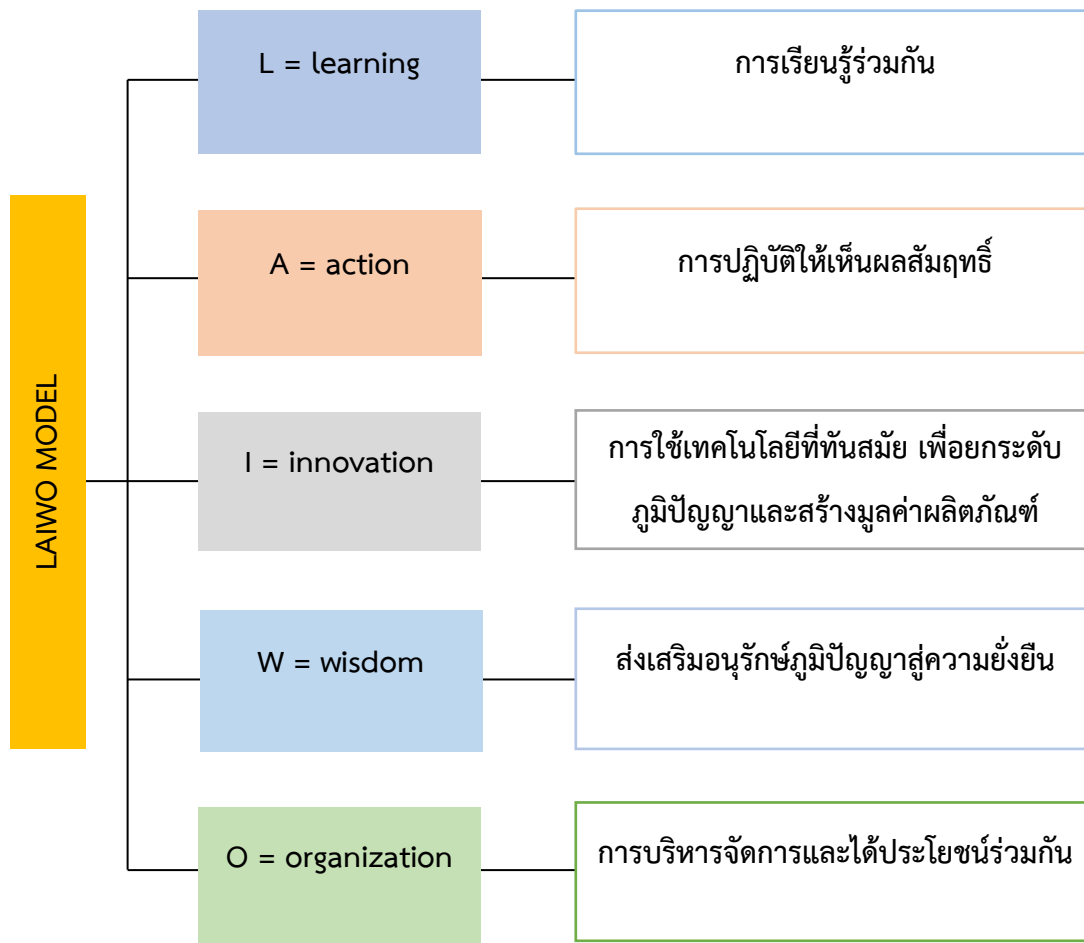
เพื่อนำขึ้นผ้าไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ทางด้านองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าปักชาวเขา ถือว่ามีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย (โอภามา จำแะ, 2560) ดังตัวอย่างของ วิรัตน์ ทรงทวีสิน และทักษ์ อุดมรัตน์ ที่สรุปว่า การพัฒนารูปแบบการจัด การความรู้ของกลุ่มอาชีพผ้าทอมือจังหวัดเลย พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดและ ทฤษฎีกระบวนการจัดการความรู้ของ Marquarol ซึ่งมี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการแสวงหาความรู้ ขั้นตอนการสร้าง ความรู้ ขั้นตอนการจัดเก็บความรู้ ขั้นตอนการวิเคราะห์และสกัดความรู้ ขั้นตอนการถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ ขั้นตอนการประยุกต์และการทำให้ข้อมูลความรู้ถูกต้อง (วิรัตน์ ทรงทวีสิน และทักษ์ อุดมรัตน์, 2562)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอ สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญากะเหรี่ยงโปว์ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาการย้อมเส้นฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากวัตถุดิบในชุมชน โดยการสกัดสีจากวัตถุดิบ ในชุมชน จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ เปลือกเพกา ลูกหมากแก่ เปลือกกาแพ เหง้ากล้วย ขมิ้น และการย้อมเส้นฝ้ายด้วย สีธรรมชาติ 2) ด้านการออกแบบพัฒนาลายผ้าจากอัตลักษณ์ชุมชนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ส่งผลให้การออกแบบ ลายผ้ามีลายที่คมชัดเจน สะดวกรวดเร็ว และ 3) การพัฒนากระบวนการทอผ้า โดยได้นำลายทอจากแบบใหม่ คือ ลาย ทอจากปลาตะเพกส้ม และลายทอจากขั้ดกระดัง ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน กะเหรี่ยงโปว์ บ้านไผ่ไผ่ มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีความง่ายต่อการทอเป็นผืนผ้าด้วยกี่กระทบ ทำให้ได้ผ้าทอมือขนาดหน้ากว้างเพิ่ม มากขึ้น ดังตัวอย่างของ สุกัญญา จัตรงค์ และคณะ ที่สรุปว่า การพัฒนาผ้าไหมพื้นเมืองเพื่อยกระดับเศรษฐกิจ ชุมชน จังหวัดชุมพร พบว่า ชุมชนบ้านปากกล้วย อำเภอสวี จังหวัดชุมพร มีการทอผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีความ ต้องการพัฒนาการทอผ้าไหม เพื่อพัฒนาผ้าพื้นเมือง และสามารถยกระดับเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดชุมพร ได้แก่ การจัดหาแหล่งเงินทุน และตลาดจำหน่ายสินค้า ในด้านการพัฒนาตลาดลาย พบว่า ได้มีการออกแบบลายผ้าขึ้นมาใหม่ ชื่อลายนกนางแอ่นจัตรงค์ชุมพร โดยรูปแบบลาย มี 4 ลาย ในผ้าผืนเดียว ได้แก่ ลายนกนางแอ่น ลายรังนก ลายขอ และลายดอกไม้ สีที่ใช้มี 4 สี ได้แก่ สีน้ำตาล สีเหลืองทองสุก สีเหลืองอ่อน สีครีม และการสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหม พื้นเมืองบ้านปากกล้วย จากลายที่ได้รับการพัฒนา พบว่า ได้นำลวดลายออกแบบลายผ้าขึ้นมาใหม่ ชื่อลายนกนางแอ่น จัตรงค์ชุมพร มาสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ได้แก่ ผ้าถุง ผ้าคลุมไหล่ โดยใช้เทคนิคที่เรียกว่า มัดหมี่ราย ทำให้ผ้ามี ความสวยงาม (สุกัญญา จัตรงค์ และคณะ, 2565) ดังตัวอย่างของ จุฑามาศ ตอนอ่อนบัว และจิรวัฒน์ พิระสันต์ ที่สรุปว่า นวัตกรรมการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมืออัตลักษณ์ท้องถิ่น จังหวัดเลย พบว่า นวัตกรรมการพัฒนาผ้าทอมือ คือ การพัฒนาในส่วนนวัตกรรมการเพิ่มกลิ่น เป็นการนำกลิ่นของสมุนไพรไทย สกัดเป็นน้ำมันหอมระเหย ผสมผสาน กับเทคโนโลยีไมโครเอนแคปซูเลชั่น นำมาประยุกต์ใช้ผ้าทอมือ เพื่อเก็บกักน้ำมันหอมระเหยบนเนื้อผ้าแล้วค่อยแตก ตัวออกมา และสามารถเติมสารให้ความนุ่มลื่นแก่เนื้อผ้า (จุฑามาศ ตอนอ่อนบัว และจิรวัฒน์ พิระสันต์, 2563)

การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา กะเหรี่ยงโปว์ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือเพื่อการค้า โดยได้ผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าชิ้นสำหรับสุภาพสตรี ลายจกขั้ดกระดัง และกางเกงแฟชั่นสำหรับสุภาพสตรี ลายจกปลาตะเพกส้ม ลักษณะ การตัดเย็บผ้าตามแนวตะเข็บเนื้อผ้าไม่ปริ ไม่แตก ไม่หลุดลุ่ยง่าย ชายเสื้อและชายกางเกงด้านในไม่มีผ้าเหลือและ ปลิ้นออกมา โดยมีน้ำหนักเบา สวมใส่สบาย ดูดีขับเหงื่อและระบายความร้อนได้ดี 2) การพัฒนารูปแบบการจำหน่าย

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือแบบออนไลน์ 3) การสร้างเครือข่ายจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เพื่อจัดแสดงสินค้าและ
ออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เช่น การจัดทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอเป็นของที่ระลึก เพื่อจำหน่ายในช่วงการแข่งขัน
กีฬาแห่งชาติ กาญจนบุรีเกมส์ ดังตัวอย่างของ พระครูโสภณวิธานวัตร และโยตะ ชัยวัฒน์กุล ที่สรุปว่า การเพิ่ม
คุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถี
พุทธศุภยอนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การออกแบบนวัตกรรมด้วยการเลือกวัตถุดิบท้องถิ่นที่มี
คุณค่าและความแตกต่างที่โดดเด่น เพิ่มคุณประโยชน์พิเศษและคุณประโยชน์เสริมออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มี
คุณค่า เพิ่มช่องทางและแหล่งจำหน่าย จัดทะเบียนรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และแนวทางการเพิ่มคุณประโยชน์
ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ การพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพในการเป็น
ผู้ประกอบการ (พระครูโสภณวิธานวัตร และโยตะ ชัยวัฒน์กุล, 2566) ดังตัวอย่างของ Yatniyom P. et al. ที่สรุปว่า
การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากผ้าฝ้ายกลุ่มทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย บ้านจัวบา ตำบลจัวบา อำเภอบ้านดง จังหวัด
มหาสารคาม พบว่า การออกแบบและจัดทำกระเป๋าผ้าฝ้ายโดยทั้งหมด 3 รูปทรง จำนวน 9 ชิ้นงาน ประกอบด้วย
กระเป๋ารูปทรงไหท์ จำนวน 3 ชิ้น กระเป๋ารูปทรงบาแก๊ต จำนวน 3 ชิ้น กระเป๋ารูปทรงโอบอ จำนวน 3 ชิ้น ใช้เป็นชุดสี
โทนเดียว แนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากผ้าฝ้ายที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค
(Yatniyom, P. et al., 2022) ดังตัวอย่างของ โชติ บดีรัฐ และคณะ ที่สรุปว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์
ภูมิปัญญาผ้าขึ้นดินจกชุมชนบ้านสำราญราษฎร์ ตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย พบว่า สภาพ
การดำเนินงานในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาผ้าขึ้นดินจก โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก
โดยแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าขึ้นดินจก พบว่า ควรมีการเพิ่มผลผลิต
ของผ้าขึ้นดินจกให้มีความทันสมัยขึ้น และการนำผลการการวิเคราะห์นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์
จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าขึ้นดินจก พบว่า กลุ่มผู้วิจัยมีการออกแบบผลิตภัณฑ์จากเศษผ้าขึ้นดินจกในการนำมาใช้
ประโยชน์ใหม่ อาทิ กระเป๋า ยามสะพาย เป็นต้น (โชติ บดีรัฐ และคณะ, 2563) และดังตัวอย่างของ บุญมาส ชื่นเย็น
และคณะ ที่สรุปว่า การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชนบ้านปะอาว
อำเภอมะนัง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชน ได้แก่ ผ้าไหม โดยผ้าไหมยัง
ไม่มีบรรจุภัณฑ์ แต่มีแนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ถุงกระดาษ เพื่อจัดจำหน่าย การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์
สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ ตรายี่ห้อ และการแสดงข้อมูลบนฉลาก
และรูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับชุมชน ควรใช้สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ชุมชน ผ้าไหม
ควรใช้ชื่อ “ผ้าทอบ้านทุ่งนาเพียง” และมีสโลแกนว่า “รักผมเท่าไหน รักไหม เท่านั้น” โดยผลิตภัณฑ์มีกระบวนการ
ผลิตด้วยมือ อันเป็นเอกลักษณ์การผลิตของชุมชนบ้านปะอาว (บุญมาส ชื่นเย็น และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 4 นวัตกรรมภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ “LAIWO Model”

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรียกว่า “LAIWO Model” สรุปได้ ดังนี้ L = learning (การเรียนรู้) เป็นกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เช่น อบรมให้ความรู้เรื่องการคัดเลือกอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาลายผ้า อบรมให้ความรู้เรื่องการออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ A = action (การปฏิบัติให้เห็นผล) เป็นกระบวนการนำความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ มาลงมือปฏิบัติให้เห็นผลชัดเจน เช่น ปฏิบัติการสกัดสีและย้อมสีเส้นด้าย I = innovation (นวัตกรรม) เป็นกระบวนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มายกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือให้ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ สามารถขยายผลต่อไปในเชิงพาณิชย์ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค W = wisdom (การนำภูมิปัญญามาต่อยอด) เป็นกระบวนการนำภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์มาต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องตกแต่งบ้าน สินค้าแฟชั่น O = organization (การบริหารจัดการ การร่วมกัน) เป็นกระบวนการบริหารจัดการด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ระหว่างกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านโลโว ร่วมกับกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มนักวิชาการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอมือ โดยศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมการแต่งกาย การผลิตผ้าทอ จากภูมิปัญญาที่แสดงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือต้นแบบด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญา โดยสกัดสีจากวัตถุดิบในชุมชน เช่น ขมิ้น เพกา ทำให้ได้เส้นด้ายสีเหลือง สีนํ้าตาล การพัฒนาลายผ้าร่วมกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ โดยประยุกต์อัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชน มาออกแบบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทำให้ได้ลายผ้าแบบใหม่ คือ ลายปลาตะเพียน ลายขัดกระดัง และกระบวนการทอผ้าด้วยกี่กระทบ นำลายผ้าที่ร่วมกันออกแบบมาทอเป็นผืนผ้า และการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยนำผ้าที่ทอแล้วมาแปรรูปเป็นชุดสุภาพสตรี รวมถึงหาช่องทางการตลาดออนไลน์ และออกร้านจากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ล้อม อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไผ่ล้อม โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 2) สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ และการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ รวมทั้งส่งเสริมการตลาด งบประมาณ และการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) กลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไผ่ล้อม ควรยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และ 2) กลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไผ่ล้อม ควรเข้าร่วมโครงการกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมและศูนย์ส่งเสริมการส่งออก โดยที่หน่วยงานดังกล่าวจะมีฝ่ายออกแบบ และให้คำปรึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาทักษะและความชำนาญในการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมของกลุ่มพัฒนาอาชีพผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านไผ่ล้อม เริ่มตั้งแต่ การเลี้ยงหนอนไหม การปลูกต้นหม่อน การสาวไหม การฟอกไหม การมัดหมี่ การย้อมสีเส้นไหม การทอผ้าไหม การออกแบบและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหม และ 2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ เช่น ประเพณีผูกข้อมือเรียกขวัญ ประเพณีฟาดข้าว ประเพณีการทำขวัญข้าวใหม่ การสะเดาะเคราะห์ การค้าต้นโพธิ์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การแสดงรำวงรำละคร

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ ตอนอ่อนแก้ว และจิรวัดน์ พิระสันต์. (2563). นวัตกรรมพัฒนาผ้าฝ้ายทอมืออัตลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดเลย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 12(2), 22-42.
- โชติ บดีรัฐ และคณะ. (2563). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาผ้าขึ้นดินจกชุมชนบ้านสำราญราษฎร์ ตำบลไทยชนะศึก อำเภอกงสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(1), 57-70.
- นิพนธ์ เสตะพันธ์. (2565). คู่มือบันทึกชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เอกสารชุมชนวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงโปว์. กาญจนบุรี: พรสวรรค์การพิมพ์.

- บุษยมาส ชื่นเย็น และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชนบ้านปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการจัดการและการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 10(2), 31-48.
- พระครูโสภณวิธานวัตร และโยตะ ชัยวรมันกุล. (2566). การเพิ่มคุณประโยชน์ผลิตภัณฑ์พืชท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนวิถีพุทธ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 8(4), 275-286.
- วิรัตน์ ทรงทวีสิน และทักษ์ อุดมรัตน์. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มอาชีพผ้าทอมือจังหวัดเลย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(2), 297-310.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาประชากรเพื่อการพัฒนาประเทศระยะยาว พ.ศ. 2565 - 2580. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สุกัญญา จัตุรงค์ และคณะ. (2565). การพัฒนาผ้าไหมพื้นเมืองเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดชุมพร. สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 9(3), 367-383.
- โอภามา จำเภา. (2560). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าปักชาวเขาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาชนเผ่าม้งและเมี่ยน จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 23(3), 52-70.
- Yatniyom, P. et al. (2022). The Cotton Bag Products Designs of the Silk and Cotton Weaving Group Ban Ngu Ba Nguaba Subdistrict Wapi Pathum District Maha Saralham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2(6), 753-754.

การพัฒนาแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช*

THE DEVELOPMENT OF ONLINE MEDIA USAGE MODEL FOR ACTIVE LEARNING OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT

ศรัทธา เรืองรัตน์*, พระครูวินัยธรวุฒิชัย เพ็ชรทองมา, สุภัตรา ภูษิตรัตนาวลี

Srirak Ruangrat*, Phrakhravinaiathon Wutthichai Pet tongma, Supattara Pusitratthanavalee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: srirak4180@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียน 2) พัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียน และ 3) ประเมินและรับรองรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช จำนวน 71 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูรวม 860 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น .977 แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินและรับรองรูปแบบ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักประกอบด้วย การเลือกสื่อ การออกแบบการเรียนรู้ การเชื่อมโยง การสร้างเครือข่าย และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 16 องค์ประกอบย่อย 2) รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นรูปแบบที่มีชื่อว่า “UOMAL Model” โดยเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างและวิธีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรียงลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเลือกสื่อ การออกแบบการเรียนรู้ การเชื่อมโยง การสร้างเครือข่าย และ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ 3) ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีผลการประเมินในด้านความถูกต้อง ระดับมาก ความเหมาะสม ระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ ระดับมาก และความเป็นประโยชน์ ระดับมาก รวมผลการประเมินทุกด้าน ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบ, การใช้สื่อออนไลน์, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การออกแบบการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to 1) Study the components of online media use for active learning management in schools, 2) Develop a model of online media use for active learning management in schools, and 3) Evaluate and approve the model of online media use for active learning management in schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Nakhon Si Thammarat, using a mixed - method research. The sample consisted of 71 schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Nakhon Si Thammarat. The data were provided by school directors and teachers, totaling 860 persons. The research instruments consisted of a questionnaire with a reliability of .977, a semi-structured interview form, and an evaluation and approval form. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and confirmatory factor analysis. Content synthesis was used for qualitative data. The research results found that 1) The components of online media use for active learning management consisted of 5 main components and 16 sub-components. 2) The model of online media use for active learning management is called the “UOMAL Model”, which is a model with a structure and method of using online media for active learning management, ranked by the weight of the main components, including media selection, Learning design, connectivity, networking and learner-centeredness, and 3) The results of evaluation and certification of online media use models for active learning management. The evaluation results in terms of correctness were at a high level, appropriateness was at the highest level, feasibility was at a high level, and usefulness was at a high level. The evaluation results in all aspects were at a high level.

Keywords: Model Development, Online Media Use, Active Learning Management, Learning Design

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้ระบุถึงวิสัยทัศน์ประเทศ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลให้มีการปรับปรุงแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2574 มาเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2580 ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกที่เกิดจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) โดยเฉพาะและยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม เป้าหมายที่ 4.2 ระบุว่า

การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและผู้ใช้บริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และสถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มุ่งเน้นให้มีการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน และเลือกใช้อย่างมีประสิทธิภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว รวมทั้งจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและชุมชนเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชนและสังคมโลก รวมทั้งให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ (วราพร บุญมี, 2564); (กนกวรรณ กลั้ววงศ์, 2562)

ปัจจุบันเยาวชนในวัยเรียนใช้สื่อออนไลน์ ในการเรียนรู้ที่ผิดวิธี ส่งผลเสียต่อแนวทางการศึกษาหาความรู้ และการใช้ภาษาไทยที่ผิดเพี้ยน จนเกิดการวิบัติ ของภาษา ซึ่งในปัจจุบันหลาย ๆ หน่วยงานที่รับผิดชอบ ด้านภาษา และวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หันมาสนใจประเด็นปัญหาดังกล่าวมากขึ้น สถานศึกษา อย่างโรงเรียนจึงเป็นอีกสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่จะสั่งสอน ชี้แนะให้เยาวชนซึ่งกำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนใช้ สื่อออนไลน์ให้เกิดประสิทธิภาพ และไม่กระทบต่อการเรียนโดยการสื่อสารในโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์ธรรมาภิบาล การใช้สื่อออนไลน์ในการเรียน อย่างมีประสิทธิภาพนั้น คณะครูและนักเรียนในโรงเรียน จะต้องช่วยกันหาทางแก้ไข ปัญหาการใช้สื่อ ออนไลน์ในการเรียนได้ด้วยตนเอง (ธนวัฒน์ วรณประภา, 2560); (นงนุช สุพรรณผล และวราภพ ประสานดี, 2564)

จากสภาพที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการ เรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและครูที่จะนำรูปแบบการพัฒนาดังกล่าว ไปพัฒนาตนเอง เพื่อประโยชน์ในวงการศึกษา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ รวมทั้งสิ้น 186 คน และครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช จำนวน 2,789 รวมทั้งสิ้น 2,975 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่โดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างกับจำนวนพารามิเตอร์ 20 : 1 (Hair, J. F. et al., 2010) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 860 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เป็นแบบสอบถามแบบการตอบสนองรายการ มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967)

การสร้างตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
2. สร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาและพฤติกรรม โดยนำนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดขึ้นมาโดยกำหนดรายละเอียดกับประเด็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดจำนวนข้อคำถาม สร้างคำถามที่จะพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อให้ครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการศึกษา
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข เพื่อความถูกต้อง ดำเนินการปรับแก้แบบสอบถามตามคำแนะนำ และข้อเสนอแนะ
4. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยคณาจารย์ในหลักสูตร จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.60 - 1.00
5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า 0.70 ขึ้นไป (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) ซึ่งแบบสอบถามทั้งฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.977

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยขอหนังสือความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำแบบสอบถามที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

3. นำแบบสอบถามสมบูรณ์ จำนวน 860 ฉบับ มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อทำการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดกระทำกับข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ในขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน อายุราชการ โดยใช้ความถี่และร้อยละ

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และสัมประสิทธิ์การกระจาย

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

1. ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช มาสรุปประเด็นสำคัญ

2. กำหนดกรอบของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

3. กำหนดรายละเอียดของเอกสารประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช แต่ละองค์ประกอบ

4. ยกร่างรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ

5. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 7 คน เพื่อให้รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เพื่อรับข้อเสนอแนะและปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสม

6. ปรับปรุงรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 7 คน เพื่อให้รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช มีความสมบูรณ์

ประชากร

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาหรือรักษาราชการ ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นประกอบด้วยคำถาม 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ของการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการยืนยันองค์ประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เพื่อสังเคราะห์และสร้างเป็นร่างรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

2. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ตามองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

3. ผู้วิจัยสร้างคู่มือการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย วัตถุประสงค์ และแนวทางการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เลือกได้เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำชี้แนะ และขอความเห็นชอบ

2. ประสานผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก

3. วางแผนการสัมภาษณ์ กำหนดเวลา

4. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญให้สัมภาษณ์

5. ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามกำหนดเวลาที่กำหนด

6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

7. ปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ผู้วิจัยสรุปข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

ประชากร

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกแบบเจาะจง

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. จัดทำแบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์
2. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะแล้วมาปรับปรุงจัดทำแบบสมบูรณ์ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คู่มือการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
2. แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ประเมินคุณภาพของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกได้เสนออาจารย์ที่ปรึกษา
2. ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ข้อมูล
4. ปรับปรุงแบบตามข้อเสนอแนะการใช้สื่อเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจากการประเมิน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ผลการวิจัย

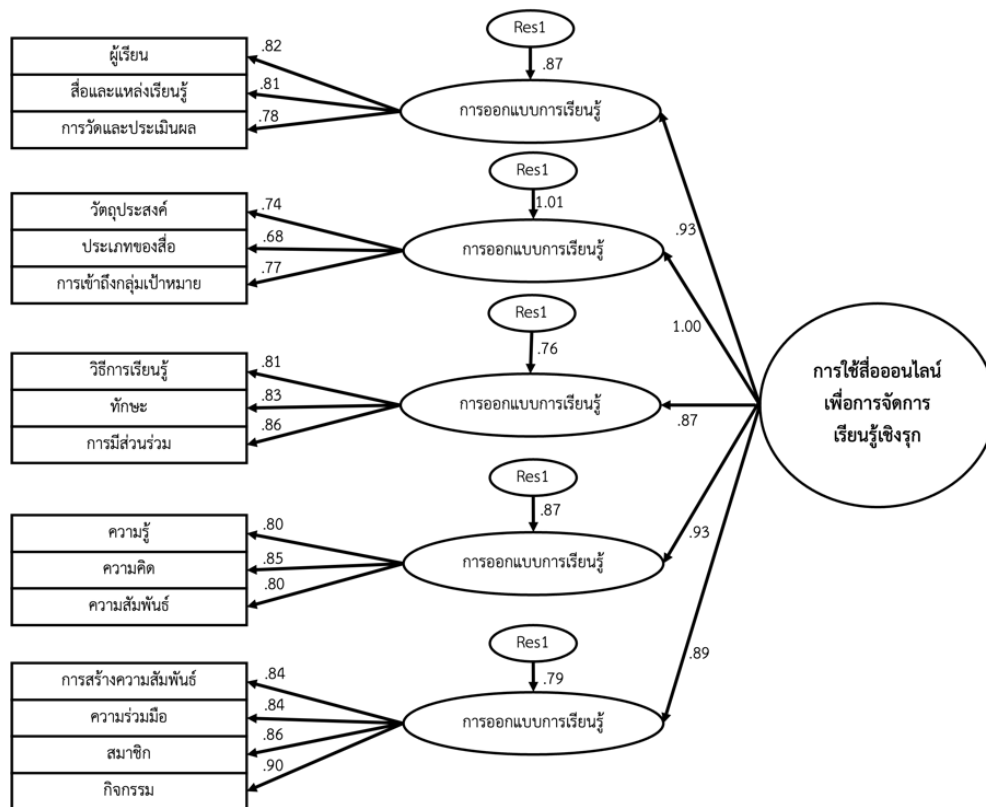
การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช แสดงผลตามตาราง 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย

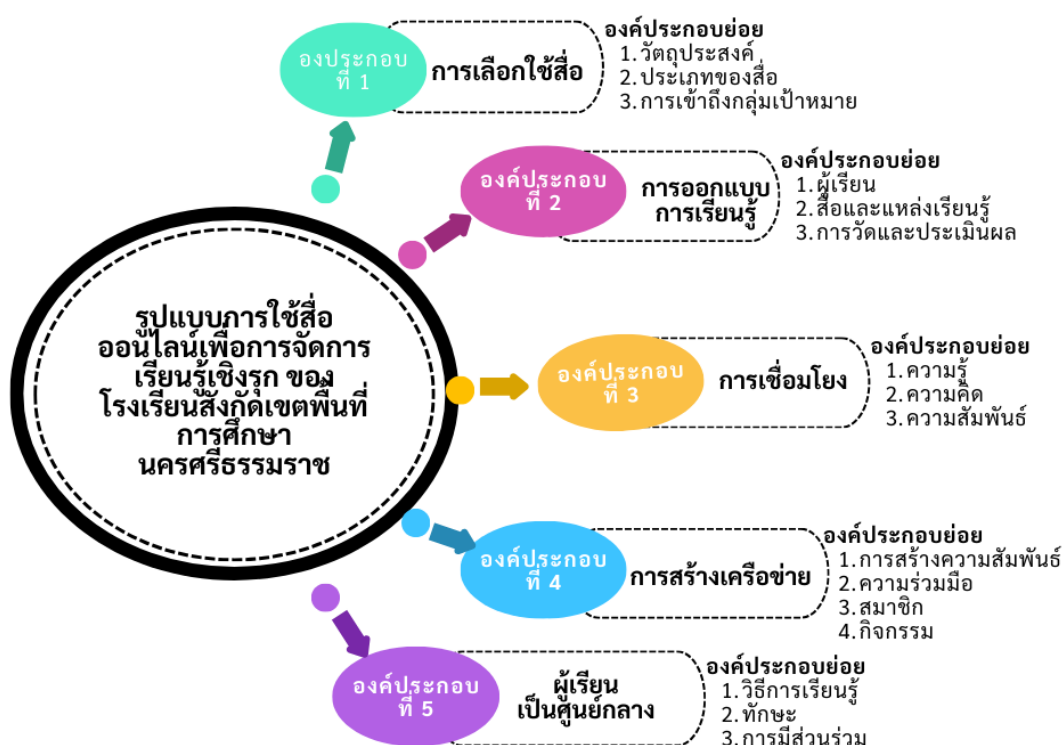
องค์ประกอบ	$\bar{x} = / > 3.00$	S.D.	C.V. = / $\leq 20\%$
การออกแบบการเรียนรู้	4.43	0.36	8.13
การเลือกใช้สื่อ	4.38	0.36	8.22
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	4.33	0.45	10.39
การเชื่อมโยง	4.33	0.37	8.55
การสร้างเครือข่าย	4.34	0.44	10.14

จากตารางผลการศึกษาคำตอบประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย เท่ากับหรือน้อยกว่า 3.00 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20% เพื่อคัดสรร พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 16 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบของการออกแบบการเรียนรู้มี 3 องค์ประกอบย่อย 2) องค์ประกอบของการเลือกใช้สื่อ มี 3 องค์ประกอบย่อย 3) องค์ประกอบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ 4) องค์ประกอบของการเชื่อมโยง มี 3 องค์ประกอบย่อย และ 5) องค์ประกอบของการสร้างเครือข่าย มี 4 องค์ประกอบย่อย มีความเหมาะสมขององค์ประกอบ สามารถพัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เพราะมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกตัว ได้โมเดลตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดล การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

2. ผลการพัฒนาแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช พบว่า รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ต้องประกอบด้วย การเลือกใช้สื่อ การออกแบบการเรียนรู้ การเชื่อมโยง การสร้างเครือข่าย และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ผู้วิจัย ได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาสร้างเป็นแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เรียงตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ดังภาพ

ภาพที่ 2 รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

จากภาพ รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ต้องประกอบด้วย การเลือกใช้สื่อ มี 3 องค์ประกอบย่อย การออกแบบการเรียนรู้ มี 3 องค์ประกอบย่อย การเชื่อมโยง มี 3 องค์ประกอบย่อย การสร้างเครือข่าย มี 4 องค์ประกอบย่อย และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มี 3 องค์ประกอบย่อย

3. ผลการประเมินรับรองรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช แสดงผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากการประเมินและรับรองรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ผลการประเมินและรับรองรูปแบบด้านความถูกต้อง	4.20	0.44	มาก
ผลการประเมินและรับรองรูปแบบด้านความเหมาะสม	4.67	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากการประเมินและรับรองรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ผลการประเมินและรับรองรูปแบบด้านความเป็นไปได้	4.33	0.50	มาก
ผลการประเมินและรับรองรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์	4.46	0.32	มาก
ผลการประเมินและรับรองรูปแบบรวมทุกด้าน	4.37	0.35	มาก

จากตารางพบว่า ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมเฉลี่ย มีผลการประเมินในระดับดีมาก เฉพาะผลการประเมินและรับรองรูปแบบด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมากที่สุด

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การเลือกใช้สื่อ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ วัตถุประสงค์ ประเภทของสื่อ และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบการเรียนรู้ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ผู้เรียน สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล การเชื่อมโยง มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้ ความคิด และความสัมพันธ์ การสร้างเครือข่าย มี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ สมาชิก และกิจกรรม และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ วิธีการเรียนรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย เกตุเวทิน ได้กล่าวว่า การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาสาระ งบประมาณ และเทคโนโลยี มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) งบประมาณ 2) ประสิทธิภาพ 3) การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และ 4) วัตถุประสงค์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยนต์ ศิริวัฒน์ ได้กล่าวว่า การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาสาระ งบประมาณ และปัจจัยแวดล้อมภายนอก มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เทคโนโลยี 2) วัฒนธรรม 3) สังคม 4) เศรษฐกิจ 5) กฎหมาย 6) การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และ 7) ประเภทของสื่อ (ศุภชัย เกตุเวทิน, 2565); (ชัยนต์ ศิริวัฒน์, 2566)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า องค์ประกอบทุกตัวมีค่าน้ำหนักผ่านเกณฑ์องค์ประกอบ ทั้ง 5 องค์ประกอบหลัก โดยองค์ประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุดถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด สอดคล้องกับ ปริญญายวงทอง ที่สรุปว่า การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีการเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างเครือข่ายในการตอบสนองความต้องการทางสังคม มีเป้าหมายและความต้องการบางอย่างร่วมกัน เป็นรูปแบบของเว็บไซต์ในการสร้างเครือข่ายสังคมโดยให้บริการผ่านหน้า เว็บและเชื่อมโยงกับความสนใจของผู้อื่นในรูปบริการเครือข่ายสังคม (ปริญญายวงทอง, 2564)

3. ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน เป็นผู้ประเมินรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับ ภาครัฐ เลิกนอก และเอกราช โฆสิตพิมานเวช ที่สรุปว่า การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นรูปแบบของเว็บไซต์ที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่โยงใย ให้ผู้ใช้บริการที่มีความสนใจเหมือนกัน สามารถเชื่อมโยงและพูดคุยระหว่างกันและกันผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้บริการสามารถเขียนอธิบายความสนใจ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ กิจกรรมที่ตนได้ทำและเชื่อมโยงความสนใจ เหล่านั้นกับความสนใจของผู้อื่น ซึ่งประกอบไปด้วย การพูดคุย ส่งข้อความ ส่งอีเมล วิดีโอ เพลง เป็นต้น (ภาครัฐ เลิกนอก และเอกราช โฆสิตพิมานเวช, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า องค์ประกอบทุกตัวมีค่าน้ำหนักผ่านเกณฑ์องค์ประกอบ ทั้ง 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การเลือกใช้สื่อ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ วัตถุประสงค์ ประเภท ของสื่อ และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย องค์ประกอบที่ 2 การออกแบบการเรียนรู้ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ผู้เรียน สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล องค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยง มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ความรู้ ความคิด และความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 4 การสร้างเครือข่าย มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ สมาชิก และกิจกรรม และองค์ประกอบที่ 5 ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ วิธีการเรียนรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วม ดังภาพ

รูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ควรนำรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุง โดยจัดทำแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา ให้มีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและผู้เรียนได้รับผลมากที่สุด เนื่องจากผลการวิจัยที่พบว่า การเลือกใช้สื่อ เป็นองค์ประกอบที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด รองลงมา คือ การออกแบบการเรียนรู้ การเชื่อมโยง และการสร้างเครือข่าย ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบผู้เรียนเป็นสำคัญมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด ผู้นำรูปแบบไปใช้จึงควรให้ความสำคัญกับการเลือกใช้สื่อ และการออกแบบการเรียนรู้ และการเชื่อมโยง เพราะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรจำนวนมาก ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรมีการศึกษาวิจัย ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมและขยายวงกว้างมากกว่านี้ และ 2) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่ลงถึงครูผู้สอน และให้ครูผู้สอนได้ทดลองใช้ก่อนสร้างคู่มือ

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ กลัวงศ์. (2562). พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยีและส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออัญมณีเครื่องประดับผ่านสื่อออนไลน์. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชยันต์ ศิริวัฒน์. (2566). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนะวัฒน์ วรรณประภา. (2560). สื่อสังคมออนไลน์กับการศึกษา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงนุช สุนทรธนผล และวราภพ ประสานดี. (2564). การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนปฏิบัติทางดนตรีสู่การจัดการเรียนการสอนออนไลน์จากผลกระทบวิกฤต โควิด-19. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 5(2), 159-179.
- ปริญญญา ยวงทอง. (2564). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เรื่อง ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภคพร เลิกนอก และเอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2564). การพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 15(1), 99-112.
- วราพร บุญมี. (2564). สื่อการสอนกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(9), 374-386.
- ศุภชัย เกตุเวทิน. (2565). การสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). กรอบสมรรถนะ ด้านดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารการวิจัยการพัฒนากการ
บริหาร, 5(1), 9-40.

Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate data analysis. (7th ed.). New Jersey: Pearson Educational International.

Likert, R. (1967). New Pattern of Management. New York: McGraw - Hill.

สัปายะวิธี: การสร้างแบบจำลองทางภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อจัดการภูมิทัศน์วัดต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดนนทบุรี*

SAPPAYA VITHI: LANDSCAPE ARCHITECTURAL MODELING FOR MANAGING TEMPLE GROUNDS AS A MODEL FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION IN NONTHABURI PROVINCE

ธนพัธ ปิติวราธนกุล*, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี, พระมหาประกาศิต ฐิติปัสสิทธิกร

Thanapat Pitivaratnaku*, Phramaha Boonlert Chuaythane, Phramaha Prakasit Thitipassitthikorn

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: bank.gallery57@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบของการจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี 2) ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปายะ 4 ของวัดในจังหวัดนนทบุรี และ 3) เสนอแนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปายะของวัดในจังหวัดนนทบุรี โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก คัดเลือกแบบเจาะจง 20 คน ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบของการจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมประกอบด้วยหลักอาวาสสัปายะ อาหารสัปายะ บุคคลสัปายะ และธรรมสัปายะ 2) องค์ประกอบของการจัดการพื้นที่วัดด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรม ประกอบด้วยด้านการบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นระเบียบ มีความเรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย มีป้ายบอกทางและแนะนำสถานที่ซึ่งเป็นระเบียบเรียบร้อย สอดคล้องกับหลักอาวาสสัปายะ การจัดโซนอาหาร น้ำดื่มสะอาด และพื้นที่เรียนรู้ต่าง ๆ พื้นที่ธรรมชาติให้ได้สัมผัส สอดคล้องกับหลักอาหารสัปายะ การต้อนรับปฏิบัติสนทนา มีผู้ให้คำแนะนำให้บริการ มีผู้นำปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ สอดคล้องกับหลักบุคคลสัปายะ และการจัดให้มีพื้นที่สงบ พื้นที่สำหรับปฏิบัติธรรม มีคอร์สการปฏิบัติให้เหมาะสม สอดคล้องกับหลักธรรมสัปายะ และ 3) แนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปายะ ประกอบด้วย การจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอาวาสสัปายะ การจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอาหารสัปายะ การจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักบุคคลสัปายะ และการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักธรรมสัปายะ

คำสำคัญ: สัปายะวิธี, ภูมิสถาปัตยกรรม, การจัดการพื้นที่, ภูมิทัศน์วัดต้นแบบ, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

Abstract

This research article to 1) Study the management pattern of meditation temples in Nonthaburi province, 2) Study the components of environmental conservation area management according to landscape architecture and the four principles of supply of temples in Nonthaburi Province, and 3) Propose guidelines for environmental conservation area management according to landscape architecture and the principles of supply of temples in Nonthaburi Province. This qualitative research collected data from key informants in the form of in-depth interviews, specifically selected 20 people and 10 focus group discussions using an interview form. The data was analyzed in terms of content. The research results found that 1) The management pattern of meditation temples consisted of the principles of a suitable abode, suitable food, suitable person, suitable dhamma. 2) The components of environmental conservation temple area management according to landscape architecture consisted of the management of the area to be orderly, neat, clean and safe with signs and recommendations for places that were orderly and in accordance with the principles of a sufficiency temple, the arrangement of zones for food, drinking water, and various learning areas, natural areas for people to experience in accordance with the principles of sufficiency of food, the reception and greeting, and the provision of advice and services. There are leaders who practice various religious activities in accordance with the principle of personal supply and the provision of peaceful areas, areas for meditation, and courses of practice in accordance with the principle of Dhamma supply. 3) Guidelines for managing environmental conservation areas according to the principles of landscape architecture and the principle of suitable consisting of managing temple areas for environmental conservation with the principle of suitable abode, suitable food, suitable person, suitable dhamma.

Keywords: Suitable Environment, Landscape Architecture, Site Management, Prototype Temple Landscape, Environmental Conservation

บทนำ

“วัด” เป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตชาวพุทธ เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ใช้ประกอบงานพิธีกรรมต่าง ๆ ตามวัฒนธรรม ประเพณี มีทั้งการบวช การทำบุญในวาระต่าง ๆ ตลอดจนพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย หรือการละเล่นงานสมโภชก็จัดขึ้นที่วัดด้วยเช่นกัน วัดจึงอยู่คู่กับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อสังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาไปตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันต่าง ๆ ของสังคม รวมไปถึงสถาบันศาสนาด้วยวัดและสถาบันสงฆ์ถูกลดบทบาทลง เนื่องจากสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เกิดสถาบันใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนและสถาบันการศึกษาระดับสูง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ บทบาทของวัดจึงลดความสำคัญลง วัดบางแห่งกลายเป็นเพียง

แค่สถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ปัจจุบัน วัดมีลักษณะของการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป จนไม่เหมาะสมกับการใช้งานของพื้นที่ทางศาสนา วัดบางแห่งไม่มีความสงบร่มเย็น ไม่มีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาปฏิบัติธรรม พระสงฆ์จึงไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม ประชาชนก็ไม่อยากเข้าวัด ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนไม่มีความผูกพันกันดังเช่นในอดีต (ศิริดา ยะโอษฐ์, 2562)

หลักสัปปายะ 4 เป็นการบริหารงานสาธารณูปการ ตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข ประกอบด้วย 1) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็น ร่มเย็นสถานเจริญตาสบายใจ แก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ 2) อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกิน อาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร 3) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายเรื่องของบุคคล ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ วัด คนวัด แบ่งออกเป็น ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัด และ 4) ธรรมสัปปายะ ธรรมที่เป็นสบายจุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นที่แสดงพระธรรมเทศนา หรือการกล่าวบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนตามหมวดธรรมต่าง ๆ (พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), 2538)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง “สัปปายะวิถี: การสร้างแบบจำลองทางภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อจัดการภูมิทัศน์วัดต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดนนทบุรี เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างแบบจำลองการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวัดในจังหวัดนนทบุรี โดยการสร้างแบบจำลองทางภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อจัดการภูมิทัศน์วัดต้นแบบด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากงานวิจัยนี้จะมุ่งเน้นการพัฒนาวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพื้นที่ที่เป็นการบูรณาการนำหลักสัปปายะ 4 ในพระพุทธศาสนาและแนวคิดภูมิสถาปัตยกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างสรรคสถาปัตยกรรมที่มีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และการใช้ชีวิตของมนุษย์ โดยคำนึงถึงความสมดุลและความยั่งยืน มุ่งเน้นสร้างสถาปัตยกรรมที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้คน สร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือในชุมชน และสร้างสภาพแวดล้อมที่สร้างเสริมความเจริญของชุมชน แบบจำลองที่ได้จะเป็นตัวอย่างการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาวัดเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบของการจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปปายะ 4 ของวัดในจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปปายะของวัดในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ ศึกษาวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี วัดที่เป็นต้นแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อม

และวัดที่เข้าร่วมโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข รวม 3 วัด ประกอบด้วย วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตำบลบางตลาด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วัดชมภูเวก ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี และวัดป่ามณีกาญจน์ (ธ) ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 20 รูป/คน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการบริหารวัด 2) กลุ่มผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนนทบุรี วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนนทบุรี 3) กลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 4) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านภูมิสถาปัตยกรรม อาทิ ผู้แทนจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ผู้แทนจากสถาบันอาศรมศิลป์ และ 5) ผู้แทนจากภาคประชาชนที่มาใช้บริการสถานที่ภายในวัด โดยมีผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 10 รูป/คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการบริหารวัด 2) กลุ่มผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนนทบุรี วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดนนทบุรี 3) กลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 4) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการด้านภูมิสถาปัตยกรรม อาทิ ผู้แทนจากโครงการ “วัดบันดาลใจ” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผู้แทนจากสถาบันอาศรมศิลป์ และ 5) ผู้แทนจากภาคประชาชนที่มาใช้บริการสถานที่ภายในวัด ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวกันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึกก็ได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกจากการสนทนากลุ่ม โดยไม่กำหนดโครงสร้างในข้อคำถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การบันทึกจากการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามประเด็น และสรุปนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบของการจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย อาวาส สัปปายะ มีแนวคิดเน้นหลัก 3 ป. ได้แก่ ประโยชน์ ประหยัด ประภาสธรรม อาหารสัปปายะ โดยที่วัดมีโรงครัวและมีแม่ครัวคอยทำอาหารเลี้ยงผู้ปฏิบัติธรรม มีพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา อาหารบางส่วนก็ได้จากการออกไปรับบริจาคบุคคลสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรีมีพระวิปัสสนาเป็นผู้นำพาญาติโยมปฏิบัติธรรมในแต่ละวัน ผู้มาปฏิบัติธรรมล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ธรรมสัปปายะ หลักธรรมสำหรับปฏิบัติธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นความพร้อมมากพอสมควรเพราะว่าหลักธรรมหลักสติปัญญาฐาน 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้

องค์ประกอบของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปปายะ 4 ของวัดในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย องค์ประกอบ ด้านสถานที่จะต้องมีความ สะอาด ปลอดภัยจากแมลงและสัตว์ร้าย ที่อาจมารบกวนผู้ปฏิบัติธรรมได้ องค์ประกอบ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและให้บริการ การคัดเลือก วิทยากร หรือพระวิปัสสนาจารย์ จึงควรมองบุคลากรที่มีบุคลิกภาพและจริยวัตรที่น่าเลื่อมใส และองค์ประกอบ ด้านบริหาร การจัดการ มีการวางระบบให้เป็นแบบแผนจะช่วยให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมองในภาพรวม แล้วระบุปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมออกเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความชัดเจน

แนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปปายะของวัดในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย การจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอาวาสสัปปายะองค์ประกอบของด้านสถานที่ให้มีความเหมาะสมกับหลักการของสำนักปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในพระ พุทธศาสนาและความต้องการของสังคมที่มีต่อสภาพแวดล้อม แนวทางการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอาหารสัปปายะ เมื่อมีที่อยู่สบายต้องคำนึงถึงการกินอาหาร เช่น การกำหนดเส้นทางโคจรบิณฑบาต แนวทางการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักบุคคลสัปปายะคำนึงถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญและความเสื่อมของศาสนาแนวทางการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักธรรมสัปปายะ โดยการปฏิบัติธรรมมีกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการ การสาธิตการปฏิบัติ การบรรยายธรรม การสอบ-ส่งอารมณ์ การปรับอินทรีย์ มีเนื้อหาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

รูปแบบของการจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี คือ หลักอาวาสสัปปายะ มีแนวคิด ได้แก่ ประโยชน์ ประหยัด ประภาสธรรม หลักอาหารสัปปายะ โดยที่วัดมีโรงครัวและมีแม่ครัวคอยทำอาหารเลี้ยงผู้ปฏิบัติธรรม มีพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา อาหารบางส่วนก็ได้จากการออกไปรับบิณฑบาต หลักบุคคลสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรีมีพระวิปัสสนาเป็นผู้นำพาญาติโยมปฏิบัติธรรมในแต่ละวัน ผู้มาปฏิบัติธรรมล้วน มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักธรรมสัปปายะ หลักธรรมสำหรับปฏิบัติธรรมนั้น ถือได้ว่ามีความพร้อมมากพอสมควรเพราะว่าหลักธรรมหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนรินทร์ โชติปาโล และคณะ ที่สรุปว่า การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน พบว่า ด้านสถานที่มีความพร้อมในการรับรองผู้ปฏิบัติธรรม จัดที่พักเหมาะสมกับสถานการณ์ ด้านวิทยากรมีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดีได้ มีวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส ด้านบริหาร การจัดการ มีการจัดตารางเวลาปฏิบัติธรรมไว้อย่างชัดเจนต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีกฎและระเบียบชัดเจน แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ควรจำกัดจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่พัก ด้านวิทยากร ควรเพิ่มวิทยากรที่ดูแลการปฏิบัติให้มากขึ้น (พระนรินทร์ โชติปาโล และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดเกื้อกุล สุภนนโท และคณะ ที่สรุปว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ การบริหารจัดการอาคารสถานที่

การบริหารจัดการอำนวยการและสื่อสาร การบริหารจัดการองค์กร การบริหารจัดการควบคุมดูแลบริการ การบริหารจัดการงานบุคคล ตามลำดับ รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมตามหลักสัปายะ 7 ประกอบด้วย หลักการแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหา บูรณาการด้วยหลักสัปายะ 7 และผลลัพธ์ที่คาดหวัง (พระปลัดเกื้อกุล สุภนนโท และคณะ, 2567) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปานเทพ เลิศรัตนพงศ์ศิลป์ และธานี สุวรรณประทีป ที่สรุปว่า สัปายะหมายถึง สิ่งที่สบาย เป็นประโยชน์ และเป็นประโยชน์ต่อสมาธิอันแน่นอน ประกอบด้วย 7 ประการ คือ อาวาสสัปายะ โคจรสัปายะ ผัสสสัปายะ ปุคคละสัปายะ โภชนสัปายะ อุตุสสัปายะ อิริยสัปายะ สัปายะ สภาพแวดล้อมที่ดีเหล่านี้กลายเป็นปัจจัยสำคัญ ในการมีส่วนร่วมสนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดี และเป้าหมายหลักในการบรรลุนิพพาน โดยวัดป่าเจริญราษฎร์ บริหารจัดการโดยยึดหลักธรรม 7 ประการ ปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติธรรมมีอาคารและสถานที่ที่สะดวกสบาย มีสวนธรรม ต้นไม้เขียวขจี ทำให้ศูนย์ปฏิบัติธรรมน่าอยู่มากขึ้น ผู้บริหารและวิทยากรมีความเชี่ยวชาญทั้งด้านคุณธรรมและปฏิบัติธรรม สามารถสอนด้วยรูปแบบการปฏิบัติธรรมได้ และแนวทางส่งเสริมการบริหารจัดการปฏิบัติธรรม พบว่า ศูนย์ควรจัดทำแผนงานเชิงก้าวหน้า เป้าหมายเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพแก่ผู้ปฏิบัติธรรม โดยนัย คือ สถานที่ การเดินทาง การเผยแพร่ การอำนวยความสะดวก อาหาร สภาพแวดล้อม (พระปานเทพ เลิศรัตนพงศ์ศิลป์ และธานี สุวรรณประทีป, 2566)

องค์ประกอบของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปายะ 4 ของวัดในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านสถานที่จะต้องมีความ สะอาด ปลอดภัยจากแมลงและสัตว์ร้าย ที่อาจมารบกวนผู้ปฏิบัติธรรมได้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและให้บริการ วิทยากรหรือพระวิปัสสนาจารย์ ควรมีบุคลิกภาพ จริยวัตรที่น่าเลื่อมใส และด้านบริหารการจัดการ มีการวางระบบให้เป็นแบบแผนจะช่วยให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริขวัญ แวนนิลานนท์ และคณะ ที่สรุปว่าการพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนโดยพุทธสันติวิธี พบว่า สถานที่ที่เอื้อต่อการอบรมยุวชนในปัจจุบันมีจำนวนน้อย ซึ่งสามารถพัฒนาสถานที่ได้โดยประยุกต์แนวคิดหลักการออกแบบสถาปัตยกรรม ร่วมกับหลักสัปายะ 7 การพัฒนา สัปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนโดยพุทธสันติวิธี ทำได้โดยพัฒนาสถานที่ให้มีลักษณะ ดังนี้ วางผังแม่บทให้เป็นไปตามธรรมวินัย วางภูมิสถาปัตย์ให้ร่มรื่น พื้นที่ใช้สอยเพียงพอ เหมาะกับช่วงวัยถูกกฎหมาย สะอาด ปลอดภัย แก้ไขผลกระทบที่เกิดจากสถานที่ตั้งโครงการ การสัญจรเหมาะสม มีโสตสื่อดี มีเสียงตามสาย มีสถาปัตยกรรมเป็นสื่อสอนธรรม มีพื้นที่ทำงานและพื้นที่พักผ่อนรองรับบุคคลทุกกลุ่ม มีโรงครัวเพื่อให้มีอาหารที่ถูกลักษณะ รสชาติดี อากาศเย็นสบาย มีพื้นที่รองรับกิจกรรมแบบนั่งสมาธิ (ศิริขวัญ แวนนิลานนท์ และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนิกร ขนติสมปนโน (พลธรรม) ที่สรุปว่า การบริหารสภาพแวดล้อมทางการศึกษาตามหลักสัปายะ 4 สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมให้ครู นักเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีการบริหารจัดการอาหารให้นักเรียนอย่างเพียงพอ ด้านกายภาพตามอาวาสสัปายะ โดยการจัดสถานที่กลางแจ้งหรือลานกว้างเพื่อเอื้อต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ โรงเรียนมีการแสดงแผนผังเกี่ยวกับอาคารสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ร่มรื่นสวยงามสะอาด และสบายตา ด้านวิชาการตามธรรมสัปายะ โดยการเสริมแรงแก่นักเรียน เช่น การให้รางวัลชมเชย ที่มีส่วนช่วยให้

การเรียนรู้ชั้น โรงเรียนมีป้ายคำสอนพุทธสาขิต ในบริเวณสถานศึกษา ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน (พระนิกร ขนติสมปนโน (พลธรรม) และคณะ, 2563)

แนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปปายะของวัดในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย การจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับหลักการของสำนักปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอาหารสัปปายะ เช่น การกำหนดเส้นทางโคจรบิณฑบาต แนวทางการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักบุคคลสัปปายะ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญและความเสื่อมของศาสนา แนวทางการจัดการพื้นที่วัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักธรรมสัปปายะ โดยผ่านกระบวนการ การสาธิตการปฏิบัติ การบรรยายธรรม การสอบ-ส่งอารมณ์ การปรับอินทรีย์ มีเนื้อหาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี รัตนพร และคณะ ที่สรุปว่า แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ควรร่วมกันปรับหลักสูตรสถานศึกษา สร้างแหล่งเรียนรู้ และมีการสนับสนุนงบประมาณ 2) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา สร้างเครือข่ายกับ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน และ 3) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ และทำปฏิทินการปฏิบัติงาน ด้านกายภาพ ได้แก่ 1) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรสถานศึกษาสำรวจบริเวณที่เป็นจุดเสี่ยง และปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ 2) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ให้ความรู้เกี่ยวกับป้ายสัญลักษณ์ จัดทำคู่มือความปลอดภัยในสถานศึกษา และ 3) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครู ฝึกผู้เรียนให้กล้าแสดงออก และแสดงผลงานผู้เรียนไว้ตามบอร์ด หรือป้ายนิเทศ ด้านวิชาการ ได้แก่ 1) ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครู ผลิตสื่อการเรียนการสอนให้สามารถใช้ได้สอดคล้องกับเนื้อหา ที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน 2) ผู้บริหาร ส่งเสริมให้วิทยากรมาให้ความรู้ ในการจัดการเรียนการสอน 3) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูไปอบรมรูปแบบเทคนิคการจัดการเรียน (อัญชลี รัตนพร และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตระกูล เตชะเจริญสุขจิระ และคณะ ที่สรุปว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนเมือง โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน พบว่า แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมวัดตามหลักการสมัยใหม่ คือ หลักการบริหารจัดการของเดิมมิ่งส์ โดยการวางแผน การปฏิบัติ การติดตามผลและการดำเนินการ หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม หลักสัปปายะ 4 คือ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ธรรมะสัปปายะ บุคคลสัปปายะ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ดำเนินกิจกรรม Big Cleaning ซ่อมแซมห้องน้ำ ทาสีกุฏิ จัดทำแผนผังวัด ทำเครื่องหมายช่องทางเดินรถและช่องจอดรถ (ตระกูล เตชะเจริญสุขจิระ, 2567) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระตะวัน ขนติพล (เกิดมุล) และคณะ ที่สรุปว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหาร ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการมีการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติธรรม ด้านวิปัสสนาจารย์ได้แนะแนวทางปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ด้านสถานที่ เป็นพื้นที่สัปปายะ โดยหลักสูตรและแนวปฏิบัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การปฏิบัติธรรมในรูปแบบการบวช 2) การอบรมหลักสูตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะเวลายาวนานเพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านกาย จิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การขัดเกลาจิตใจ ปลูกฝังให้เกิดความอดทน ข่มใจตนเองให้เว้นจากอบายมุขและสิ่งชั่วร้าย ทั้งปวง และวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) ความพร้อมสำนักปฏิบัติ

ธรรม 2) สถานปฏิบัติธรรมมีความ สบายะ 3) กิจกรรมเหมาะสม 4) กิจกรรมมีความยืดหยุ่น 5) พระวิปัสสนาจารย์ มีความรู้ที่หลากหลาย 6) ความร่วมมือกับชุมชน และ 7) ความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติธรรม องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ นอกจากนี้ สถานปฏิบัติธรรมยังบริหารจัดการ สถานที่ พระวิปัสสนาจารย์ กิจกรรมและเวลาได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีช่วยในการสอนได้อย่างดี (พระตะวัน ขนติพล (เกิดมูล) และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถแสดงเป็นรูปโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสัปปายะ

โดยข้อค้นพบใหม่ของการวิจัยการพัฒนาแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ได้องค์ความรู้ ดังนี้ การพัฒนาแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ควรพัฒนาแบบการบริหารในลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้การบริหารเพื่อให้เกิดการสนองความต้องการของผู้รับบริการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ร่วมกับการรับรู้ความต้องการของผู้รับบริการ และเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรม ที่นำไปสู่การบริหารงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่สามารถสร้างคุณลักษณะผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมได้ ข้อค้นพบเชิงทฤษฎีการบริหารจัดการสถานที่ พระวิทยากร และการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์กันสูง และดำเนินการบริหารจัดการให้ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และเมื่อต้องการลดความขัดแย้งทางการบริหาร ควรนำหลักสาราณียธรรมมาปรับใช้ทุกครั้งเพื่อดำเนินกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ทางการบริหาร

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบของการจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมประกอบด้วยหลักอวาสสแปดประการ อาหารสปปายะ บุคคลสปปายะ และธรรมสปปายะ มีองค์ประกอบของการจัดการพื้นที่วัดนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรม ประกอบด้วยด้านบริหารการจัดการพื้นที่ให้เป็นระเบียบ มีความเรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย มีป้ายบอกทางและแนะนำสถานที่ซึ่งเป็นระเบียบเรียบร้อยสอดคล้องกับหลักอวาสสแปดประการ การจัดโซนอาหาร น้ำดื่ม และพื้นที่เรียนรู้ต่าง ๆ พื้นที่ธรรมชาติให้ได้สัมผัสสอดคล้องกับหลักอวาสสแปดประการ การต้อนรับปฏิบัติธรรม มีผู้ให้คำแนะนำให้บริการ มีผู้นำปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ สอดคล้องกับหลักบุคคลสปปายะ และการจัดให้มีพื้นที่สงบ พื้นที่สำหรับปฏิบัติธรรม มีคอร์สการปฏิบัติให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักธรรมสปปายะ และแนวทางการจัดการพื้นที่นุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักภูมิสถาปัตยกรรมและหลักสปปายะ ประกอบด้วย การจัดการพื้นที่วัดนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอวาสสแปดประการ การจัดการพื้นที่วัดนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักอวาสสแปดประการ การจัดการพื้นที่วัดนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักบุคคลสปปายะ และการจัดการพื้นที่วัดนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยหลักธรรมสปปายะ จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) การสนับสนุนจากรัฐบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมจัดการพื้นที่วัดสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี เช่น การจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรที่เพียงพอ 2) การสร้างเครือข่าย ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างวัด และองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้ 1) วัดควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบ วางแผน และจัดการพื้นที่วัดให้เหมาะสมกับบริบท และส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน 2) ด้านการส่งเสริมหลักธรรมสปปายะ ควรเพิ่มเติมการบรรยาย หรือกิจกรรมส่งเสริมการนำหลักธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อกลับไปสู่ครอบครัว หรือที่ทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำคู่มืออบรมการสอนเพื่อใช้ในการเผยแพร่ต่อไป และมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรศึกษา รูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป 2) ควรศึกษา รูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมระดับภาค เป็นต้น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีรูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือนหรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ตระกูล เตชะเจริญสุขจิระ. (2567). การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบโจทยความต้องการของชุมชนเมือง โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(4), 1556-1569.
- พระตะวัน ขนติพล (เกิดมุล) และคณะ. (2566). การพัฒนาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดลำปาง. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 8(1), 84-98.
- พระนรินทร์ โชติปาโล และคณะ. (2566). การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ 1 วัดอัมพวัน. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 6(4), 1-14.

- พระนิกร ขนติสมปนโน (พลธรรม) และคณะ. (2563). การบริหารสภาพแวดล้อมทางการศึกษาตามหลักสัปปายะ 4 สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 7(4), 227-237.
- พระปลัดเกื้อกูล สุภนนโท และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 11(2), 488-500.
- พระปานเทพ เลิศรัตนพงศ์ศิลป์ และธานี สุวรรณประทีป. (2566). แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบสัปปายะ ปฏิบัติธรรม ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดป่าเจริญราษฎร์ ปทุมธานี. วารสารธรรมวัตร, 4(1), 11-23.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). (2538). การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ศิรดา ยะโอษฐ์. (2562). การพัฒนาวัดให้เป็นสัปปายะ. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 2(6), 200-208.
- ศิริขวัญ แวนนิลลันท์ และคณะ. (2567). การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนโดยพุทธสันติวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(1), 233-243.
- อัญชลี รัตนพร และคณะ. (2562). แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(1), 94-104.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู
โรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี*

A MODEL FOR DEVELOPING TEACHERS' COMPETENCIES IN THE USE OF DIGITAL
TECHNOLOGY FOR LEARNING MANAGEMENT AT WATSANTIKARAMWITTAYA
SCHOOL UNDER THE ROYAL PATRONAGE OF HIS MAJESTY THE KING,
RATCHABURI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

กนกพร พิริยวุฒิกุลอุดม

Kanokporn Piriyawuttigorn-udom

โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ราชบุรี ประเทศไทย

Wat Santikaram Wittaya School Under Royal Patronage Office of Secondary Education Area, Ratchaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: krukanokporn77@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ยกร่างรูปแบบและตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3) ศึกษาการทดลองใช้และความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติพื้นฐาน ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการสร้างรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 2.1) หลักการของรูปแบบ 2.2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2.3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 2.4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 2.5) แนวการประเมินรูปแบบ มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ มีสมรรถนะการใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู มีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

* Received 26 October 2024; Revised 15 December 2024; Accepted 18 December 2024

คำสำคัญ: สมรรถนะครู, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the current state and the desired state; 2) To develop a model for enhancing the competency in using digital technology 3) To test the developed model for enhancing the competency in using digital technology and 4) To evaluate the model for enhancing the competency in using digital technology for learning management among teachers at Watsantikaramwiththaya School Under The Royal Patronage Of His Majesty The King. The process consisted of four steps: 1) Studying the concepts, theories, and principles related research 2) Drafting the model and reviewing it by experts; 3) Investigating the trial use and satisfaction of teachers regarding the model by the academic teachers at the school; and 4) evaluating the model by directly involved stakeholders. The research instruments included questionnaires and interviews. Data were analyzed using basic statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research findings indicated that 1) Overall, the current state and the desired state of the competency in using digital technology for learning management among teachers were at a high level; 2) The developed model consisted of five components: 2.1) Principles, 2.2) Objectives, 2.3) Operational systems and mechanisms, 2.4) Operational process, and 2.5) Evaluation guidelines of the model. The feasibility of the model was at the highest level. The usefulness was at the highest level. The appropriateness was at the highest level, and the accuracy was at the highest level. 3) The results of the trial use of the model showed an overall competency level in usage at a high level, and the satisfaction of teachers towards the use of the model was at the highest level; and 4) The evaluation results of the model for enhancing the competency in using digital technology for learning management among teachers indicated that feasibility, usefulness, appropriateness, and accuracy all aspects were at the highest level.

Keywords: Teacher Competence, Use of Digital Technology, Learning Mangement

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียบพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ เน้นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ค้นหาศักยภาพเด็กและพัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดสู่ความเป็นเลิศ ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสร้างและพัฒนากำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เน้นการปฏิบัติจริง มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2542 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการผลิต ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุดซึ่งบทบาทอันสำคัญยิ่งของครูผู้มี สมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง เป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาในการยกระดับคุณภาพคน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) ครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แต่กระบวนการ การจัดการยังขาดความเป็นระบบ ขาดการสนับสนุน การนิเทศ กำกับ และติดตามอย่างต่อเนื่อง ดังหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดของ Nadler, A. M. คือ การดำเนินการให้บุคลากรได้รับประสบการณ์ และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะได้นำเอามาปรับปรุงความสามารถ ในการทำงาน โดยมีวิธีการ 3 ประการ คือ 1) การฝึกอบรม 2) การศึกษา และ 3) การพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาสถานศึกษายุค ใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน (Nadler, A. M., 1985) เพราะฉะนั้นการพัฒนาบุคลากร ทุกภาคส่วนเพื่อเตรียมความพร้อมมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาได้บุคลากรที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ และได้ผลการปฏิบัติงานตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษาสอดคล้องกับ ขวนิดา สุวานิช พบว่า การพัฒนาองค์การให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรสาย วิชาการและสายสนับสนุนควบคู่กันไปให้มีสมรรถนะในการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ขวนิดา สุวานิช, 2555) และสอดคล้องกับ จินตวิทย์ คล้ายสังข์ ได้กล่าวว่าการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาจะนำมาใช้ เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาสมรรถนะการทำงานของบุคลากรทุกประเภทได้เป็นอย่างดี เพราะทุกคน สามารถเข้าถึงบทเรียนผ่านเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารได้ตลอดเวลาทั้งที่เป็นภาพข้อความเสียงบันทึกภาพนิ่งและ ภาพเคลื่อนไหวจากอินเทอร์เน็ตด้วยเทคโนโลยี 3G - 4G และมีแนวโน้มจะพัฒนามากขึ้นอีกในอนาคต (จินตวิทย์ คล้ายสังข์, 2554)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงได้นำ หลักการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เป็นรากฐานสำคัญที่จะสนับสนุนให้เกิดการ พัฒนาของสถานศึกษา ถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ การใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อครูที่จะได้รับ การสมรรถนะการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาของตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะที่จำเป็นตามหลักสูตร เป็นการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ เรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนวัด สันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียน วัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เป็นการนำเทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาผสมผสานกันโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นหลักซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอนแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ รายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูฝ่ายวิชาการในโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี จำนวน 28 คน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะเป็นตัวแทนของประชากรที่แท้จริงใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็นได้มาโดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นครูที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ครูวิชาการของโรงเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน 2) เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .924 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 15 - 30 มิถุนายน พ.ศ. 2566 ได้กลับมาคิดเป็นร้อยละ 100 และ 4) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายชื่อและภาพรวม

ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างรูปแบบและตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วย 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ยกร่างรูปแบบดำเนินการนำผลจากศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้ของครู จากขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมาสร้างรูปแบบ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบราย และขั้นที่ 2 ตรวจสอบรูปแบบ รายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง 2) เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ คือ แบบสอบถามตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ การเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกรายการประเมิน 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยตนเองและรับฟังข้อเสนอแนะ และ 4) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ความถี่ และค่าร้อยละ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาการทดลองใช้รูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู รายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากรผู้ให้ข้อมูลเป็นครูโรงเรียน วัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ 28 คน 2) เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามสมรรถนะการใช้

เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .941 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยประชุมเชิงปฏิบัติการ ครูผู้สอนเพื่อชี้แจงการใช้รูปแบบเพื่อให้ครูผู้สอนปฏิบัติงานตามรูปแบบผู้วิจัยนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เพื่อสอบถามติดตาม สอบถามปัญหา และให้การช่วยเหลือ และผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ครูผู้สอนตอบแบบสอบถามได้ตอบกลับมา คิดเป็นร้อยละ 100 และ 4) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาค่าค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายข้อและภาพรวม และขั้นที่ 2 ศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบ 1) ประชากร ผู้ให้ข้อมูลเป็นครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ 28 คน 2) เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .866 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล เช่นเดียวกับขั้นที่ 1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ครูผู้สอนตอบแบบสอบถามได้ตอบกลับมา คิดเป็นร้อยละ 100 และ 4) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาค่าค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายข้อและภาพรวม

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบโดย 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลเป็นครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ 10 คน 2) เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ เป็นสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และแบบประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยาในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์ครูเพื่อสรุปผลการใช้รูปแบบและให้ครูตอบแบบประเมินรูปแบบได้ตอบกลับมา คิดเป็นร้อยละ 100 และ 4) สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ความถี่ และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ค้นพบจากการสรุปผล 4 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใน การจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี จากการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

(n = 10)

ด้าน	ระดับความคิดเห็น			ระดับความคิดเห็น		
	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ
1. การวางแผนและการออกแบบการจัดการเรียนรู้	4.19	.79	มาก	4.57	.54	มากที่สุด
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.33	.72	มาก	4.48	.49	มาก
3. การสนับสนุนการเรียนรู้	4.07	.54	มาก	4.57	.46	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.32	.59	มาก	4.38	.54	มาก
เฉลี่ยรวม	4.23	.66	มาก	4.50	.51	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.66) เมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.72) รองลงมา ได้แก่ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.59) และ การวางแผนและการออกแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.79) และต่ำสุด ได้แก่ การสนับสนุนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.54) และสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.51) เมื่อ เมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับสูงสุด ได้แก่ การวางแผนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และการสนับสนุนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.54) และ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.46) รองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.49) และต่ำสุด ได้แก่ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.54)

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ จากการสร้างรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการตรวจสอบการยกร่างรูปแบบ รายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบการยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี จากผู้ทรงคุณวุฒิ

(n = 5)

ที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น											
		ความเป็นไปได้ (Feasibility)			ความเป็นประโยชน์ (Utility)			ความเหมาะสม (Propriety)			ความถูกต้อง ครอบคลุม (Accuracy)		
		$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ
1	หลักการของ รูปแบบ	4.60	.49	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด	4.60	.49	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์ของ รูปแบบ	4.80	.40	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด
3	ระบบงานและกลไก ของรูปแบบ	4.40	.49	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด
4	วิธีดำเนินงานของ รูปแบบ	4.60	.49	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด
5	แนวการประเมิน รูปแบบ	4.80	.49	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.64	.45	มากที่สุด	4.84	.32	มากที่สุด	4.84	.26	มากที่สุด	4.92	.16	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า 1) ยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียน วัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ประกอบด้วย 1.1) หลักการของรูปแบบ 1.2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1.3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 1.4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 1.5) แนวการประเมินรูปแบบ และ 2) ตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีจากผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาร่างรูปแบบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ร่างรูปแบบมีความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) ($\bar{X}$ = 4.92, S.D. = 0.16) ร่างรูปแบบมีความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.84, S.D. = 0.32) ร่างรูปแบบมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.84, S.D. = 0.26) และร่างรูปแบบมีความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.45)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ระดับสมรรถนะผลจากการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง รายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ การเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี
(n = 10)

ด้าน	ระดับสมรรถนะ		
	$\bar{x}$	S.D.	ค่าระดับ
การวางแผนและการออกแบบการจัดการเรียนรู้	4.38	.57	มาก
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.45	.57	มาก
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.36	.54	มาก
การสนับสนุนการเรียนรู้	4.53	.53	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.43	.57	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับสมรรถนะของผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.57) เมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับสูงสุด ได้แก่ การสนับสนุนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.53) รองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.57) การวางแผนและการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.57) และต่ำสุด ได้แก่ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.54)

3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ โดยการสอบถามความคิดเห็นของครู รายละเอียด ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

(n = 28)

ที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น		
		p	μ	ค่าระดับ
1	ครูมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	4.46	0.51	มากที่สุด
2	ครูได้รับการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	4.61	0.50	มากที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงผลการสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี (ต่อ)

(n = 28)

ที่	ข้อความถาม	ระดับความคิดเห็น		
		p	μ	ค่าระดับ
3	ครูมีการใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์	4.57	0.57	มากที่สุด
4	ครูจัดกิจกรรมการสอนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และได้ปฏิบัติจริง ทำให้เรียนรู้ได้ง่าย	4.64	0.49	มากที่สุด
5	ครูมีการเตรียมความพร้อมก่อนเรียนได้อย่างเหมาะสมและน่าสนใจ	4.71	0.46	มากที่สุด
6	ครูมีกระบวนการวัดผลและประเมินผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและหลากหลายวิธี	4.79	0.42	มากที่สุด
7	ครูบริหารจัดการเวลาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม	4.82	0.39	มากที่สุด
8	รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	4.68	0.48	มากที่สุด
9	ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาราชบุรีและสามารถนำไปใช้ได้	4.68	0.55	มากที่สุด
10	รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี มีประโยชน์ในการนำไปใช้	4.75	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.67	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า ครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาราชบุรีทุกคนมีพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($p = 4.67$, $\mu = .49$) เมื่อจำแนกรายข้อเรียงลำดับสูงสุด ได้แก่ ครูบริหารจัดการเวลาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($p = 4.82$, $\mu = .39$) รองลงมา ได้แก่ ครูมีกระบวนการวัดผลและประเมินผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและหลากหลายวิธี อยู่ในระดับมากที่สุด ($p = 4.79$, $\mu = .42$) และต่ำสุด ได้แก่ ครูมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($p = 4.46$, $\mu = .51$)

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี จากผลสัมภาษณ์ครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ จำนวน 10 คน พบว่า ครูได้มีโอกาสเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้จากวิทยากรมากขึ้น เพราะวิทยากรมีความรู้และประสบการณ์มากกว่า สามารถแนะนำได้ดี มีกำลังใจในการสอน มีคนสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัด รู้สึกว่าเราสอนดีขึ้น เป็นตัวอย่างของคนอื่น ได้เทคนิคและวิธีการจากโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู แล้วนำไปเขียนลงในแผนการจัดการเรียนรู้ มีความมั่นใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น มีความรู้ความเข้าใจ รับทราบปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจะใช้งาน Google ได้อย่างหลากหลาย นำมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู ควรจัดให้มีการอบรมด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพื่อการศึกษาให้กับครูผู้สอนอย่างทั่วถึง เพื่อครูจะได้นำไปสอนนักเรียนให้รู้จักวิธีการใช้และใช้เป็น และควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาทุกคนนำเทคนิคการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้มาใช้ เพื่อจัดการศึกษาอย่างจริงจัง การจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อ คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลให้มีมากขึ้น จัดทำแผนพัฒนาความรู้และทักษะของครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการจัดการเรียนการสอน ครูมีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการและคณะครูสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้นกว่าเดิม

ผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้ใช้งาน รายละเอียด ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้ใช้งาน

(n = 10)

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น											
		ความเป็นไปได้ (Feasibility)			ความเป็นประโยชน์ (Utility)			ความเหมาะสม (Propriety)			ความถูกต้อง ครอบคลุม (Accuracy)		
		$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ค่า ระดับ
1	หลักการของ รูปแบบ	4.60	.49	มากที่สุด	4.90	.30	มากที่สุด	4.40	.49	มาก	4.40	.49	มาก
2	วัตถุประสงค์ของ รูปแบบ	4.60	.49	มากที่สุด	4.90	.30	มากที่สุด	4.40	.49	มาก	4.60	.49	มากที่สุด
3	ระบบงานและกลไก ของรูปแบบ	4.40	.66	มาก	4.60	.49	มากที่สุด	4.60	.49	มากที่สุด	4.50	.50	มาก

ตารางที่ 5 แสดงผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้ใช้งานจริง (ต่อ)

(n = 10)

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น									ความถูกต้องครอบคลุม		
		ความเป็นไปได้ (Feasibility)			ความเป็นประโยชน์ (Utility)			ความเหมาะสม (Propriety)			(Accuracy)		
		$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าระดับ
4	วิธีดำเนินงานของรูปแบบ	4.70	.46	มากที่สุด	4.70	.46	มากที่สุด	4.70	.46	มากที่สุด	4.80	.40	มากที่สุด
5	แนวการประเมินรูปแบบ	4.60	.49	มากที่สุด	4.70	.46	มากที่สุด	4.70	.46	มากที่สุด	4.70	.46	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.58	.52	มากที่สุด	4.76	.40	มากที่สุด	4.56	.48	มากที่สุด	4.60	.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากมากไปหาน้อยรูปแบบมีความเป็นประโยชน์ (Utility) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = .40) รองลงมา รูปแบบมีความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = .47) รูปแบบมีความเป็นไปได้ (Feasibility) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = .52) และต่ำสุด รูปแบบมีความเหมาะสม (Propriety) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = .48)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ค้นพบจากการสรุปผลนำมาอภิปรายผล 4 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ พบว่า สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากครูมีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันในด้านอื่น ๆ แต่ยังมีการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่มากเท่าที่ควร อาจยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาฮีดี แวดอเลาะ ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของผู้สอนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการศึกษาของผู้สอนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (สาฮีดี แวดอเลาะ, 2559)

สอดคล้องกับ อานนท์ ปลื้มเนตร ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ตามมาตรฐานวิชาชีพของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาอยู่ในระดับน้อย และความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ ส่วนมากอยู่ในระดับมาก (อานนท์ ปลื้มเนตร, 2560)

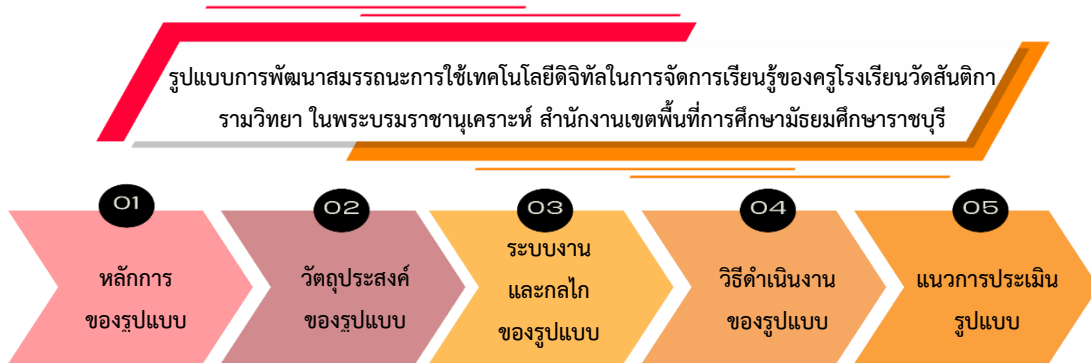
2. ผลการสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบงานและ กลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ เมื่อตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนา สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู มีความเป็นไปได้ (Feasibility) อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นประโยชน์ (Utility) อยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสม (Propriety) อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความถูกต้อง ครบคลุม (Accuracy) อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากได้พัฒนาจากการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู ครอบคลุมการพัฒนาสมรรถนะครู ผลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิระวัตร จันทกุล ศึกษาแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ในการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) แนวทางการพัฒนา สมรรถนะครู และ 3) กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู (พิระวัตร จันทกุล, 2560) และสอดคล้องกับ ชัยวิชญ์ เข้มปัญญา ศึกษาสภาพ และแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัย ระดับความเหมาะสมโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับ ความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ชัยวิชญ์ เข้มปัญญา, 2563)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบมีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีกระบวนการที่เป็นขั้นตอน ชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษา แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัด การศึกษา อีกทั้งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นการพัฒนาที่อยู่ในการทำงานจริงของครู มีกระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยที่จะช่วยให้ครูมีสมรรถนะสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของของ ปาริชาติ เกสัชชา ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า หลังพัฒนาสูงกว่าก่อนการเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติงาน ครูผู้นำมีความพึง พอใจต่อการพัฒนาสมรรถนะ อยู่ในระดับมากที่สุด (ปาริชาติ เกสัชชา, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ ศึกษาแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อยกระดับ คุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบใน ภาพรวม สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับ มากที่สุด (ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ, 2564) สอดคล้องกับ อาจนรงค์ มโนสุทธิฤทธิ์ ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนา สมรรถนะการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน สำหรับครูประจำการด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการใช้รูปแบบ และผลการศึกษาความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก (อาจนรงค์ มโนสุทธิฤทธิ์, 2562) และ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐิกานต์ ปังศรีวงศ์ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนตลาดหนองหวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนตลาดหนองหวาย มีความต้องการให้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครู เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ครูมีการใช้ Google Site ในการจัดการเรียนการสอน และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทและมีประสิทธิภาพ และมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ญัฐิกานต์ ปังศรีวงศ์, 2563)

4. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ครูได้มีโอกาสเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัด การเรียนรู้จากวิทยากรมากขึ้น เพราะวิทยากรมีความรู้และประสบการณ์มากกว่า สามารถแนะนำได้ดี มีกำลังใจในการสอน มีคนสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ ที่รู้สึกว่าเราสอนดีขึ้น เป็นตัวอย่างของคนอื่น ได้เทคนิค และวิธีการจากโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู แล้วนำไปเขียนลงในแผนการจัดการเรียนรู้ มีความมั่นใจด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นมีความรู้ความเข้าใจ รับทราบปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจะใช้งาน Google ได้อย่างหลากหลาย นำมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อการจัดการเรียนการสอน ครูมีความรู้ความเข้าใจในการอบรม เชิงปฏิบัติการและคณะครูสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้นกว่าเดิม และผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบมีความเป็นไปได้ (Feasibility) อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นประโยชน์ (Utility) อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเหมาะสม (Propriety) อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจภาพรวมในระดับมากที่สุดต่อรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิระวัตร จันทกุล ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดและมีความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (พิระวัตร จันทกุล, 2560) และสอดคล้อง Maksimović, J. & Dimić, N. ศึกษาเรื่อง เทคโนโลยีดิจิทัลและความสามารถของครูในการประยุกต์ใช้ในห้องเรียน การวิจัยมุ่งเน้นไปที่ทัศนคติของครูโดยอ้างอิงถึงความสามารถด้านการใช้ ICT ในห้องเรียน พิจารณาจากเพศ อายุงาน และการศึกษา ทัศนคติของครูเกี่ยวกับความสามารถด้านการใช้ ICT ในการสอนสมัยใหม่ การปฏิบัติการวิจัย และการพัฒนาตนเอง (Maksimović, J. & Dimić, N., 2016)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาแบบการพัฒนาสมรรถนะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปสาระสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1.1) การวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ 1.2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1.3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 1.4) การสนับสนุนการเรียนรู้ 2) รูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนา เมื่อนำไปทดลองใช้ร่างรูปแบบตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ มีความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Propriety) และความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) 3) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจของครูต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการประเมินรูปแบบโดยครูผู้ใช้อย่างจริง พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุม และครูผู้ใช้อย่างจริงมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ ไปใช้ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านอื่น ๆ ที่สำคัญและความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ และ 2) ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียน วัดสันติการามวิทยา ในพระบรมราชานุเคราะห์ ที่ใช้มีความหลากหลายขึ้น ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาผลทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูผู้สอนที่สมัครใจเข้าร่วมทดลองนำร่อง และผ่านการอบรม โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี

ดิจิทัลในการจัด การเรียนรู้ของครู ว่าส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน และประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2557 - 2559. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2566 จาก <https://ops.moe.go.th/wp-content/uploads/2017/08/ict-moe-master-plan2557-2559.pdf>
- จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2554). หลักการออกแบบเว็บไซต์ทางการศึกษา: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราอีเลิร์นนิ่ง โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- ชวนิดา สุวานิช. (2555). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ผ่านเครื่องช่วยงานดิจิทัลส่วนบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ชัยวิชญ์ เข้มปัญญา. (2563). สภาพและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 14(3), 34-48.
- ณัฐกานต์ ปังศรีวงศ์. (2563). การพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนตลาดหนองหวายสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. ใน สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ปาริชาติ เกสัชชา. (2558). การพัฒนาสมรรถนะครูผู้นำด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ใน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา, 12(59), 95-104.
- พีระวัตร จันทกุล. (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขภูษบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศุภกฤต ดิษฐสุวรรณ. (2564). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ. กรุงเทพมหานคร: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2.
- สาอีดี แวดอเลาะ. (2559). สภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของผู้สอนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อาจณรงค์ มโนสุทธิฤทธิ์. (2562). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานสำหรับครูประจำการด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- อานนท์ ปลื้มเนตร. (2560). การพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 2(4), 90-97.
- Maksimović, J. & Dimić, N. (2016). DIGITAL TECHNOLOGY AND TEACHERS' COMPETENCE FOR ITS APPLICATION IN THE CLASSROOM . Research in Pedagogy, 6(2), 59-71.
- Nadler, A. M. (1985). Effects of opportunity to reciprocate and self-esteem on help-seeking behavior. Journal of Personality, 53(1), 23-35.

ผลการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทานที่มีต่อทักษะการคิด เชิงบริหารและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี*

EFFECTS OF ORGANIZING LEARNING EXPERIENCES BASED ON HIGH-SCOPE CONCEPT USING STORYBOOKS TOWARDS EXECUTIVE FUNCTION AND ERLY CHILDHOOD DEVELOPMENT IN PATTANI PROVINCE SCHOOL

กฤติมา วัชรจินดา*, สรินญา ปุติ, ฮารีซอล ขุนอินคีรี

Krittima Watcharajinda*, Sarinda Puti, Hareesol Khun-inkeeree

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย

Faculty of Education, Prince of Songkla University Pattani Campus, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: krittimanus@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนปฐมวัย ประจำปีการศึกษา 2565 โรงเรียนชุมชนบ้านปุยุด จำนวน 31 คน คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยหากผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหารอยู่ในระดับต่ำและเกณฑ์คะแนนพัฒนาการไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ด้านถือว่าผ่านเกณฑ์ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินทักษะการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions: EFs) 2) แบบประเมินพัฒนาการตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 3) แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน และ 4) แบบบันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์เรียนรู้ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตพฤติกรรมเด็กร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและครูประจำชั้นเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน ใช้ paired sample t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใส่รหัสและจัดกลุ่มข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน มีทักษะการคิดเชิงบริหารในภาพรวมและรายด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคปโดยใช้หนังสือนิทาน มีพัฒนาการในภาพรวมและรายด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะการคิดเชิงบริหาร, พัฒนาการ, แนวคิดไฮสโคป, การจัดประสบการณ์เรียนรู้, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purposes of this research article were to compare the Executive Functions (EFs) of early childhood before and after organizing learning experiences (OLEs) based on High-Scope concept using storybooks and the early childhood development before and after OLEs based on High-Scope concept using storybooks. It was mixed methods research. The sampling was 31 students in early childhood at Pujud Community School, Academic Year 2022. The sampling determined by the simple random sampling. If the sum of EFs score criteria is low and the developmental score criteria failure to pass at least 1 aspect is considered passed. Research instruments were 1) EFs assessment form 2) Developmental surveillance and promotion manual 3) OLEs plan based on High-Scope concept using storybooks and 4) Post-recording form after OLEs. Qualitative data were collected by observing the behavior between the researcher and the classroom teacher. Descriptive statistics using frequency, percentage, mean, and standard deviation inferential statistics used paired sample t-test. Qualitative data were analyzed by coding and grouping data. The research findings were comparative results of EFs of early childhood who received OLEs based on High-Scope concept using storybooks had EFs overall and each aspect after the experiment were higher than before the experiment, with statistical significance at the .05 level and development of early childhood who received OLEs based on High-Scope concept using storybooks had developmental overall and each aspect after the experiment were higher than before the experiment, with statistical significance at the .05 level

Keywords: Executive Functions, Development, High-Scope Concept, Organizing Learning Experiences, Early Childhood

บทนำ

สถานการณ์ระดับสุขภาวะการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยช่วงวัย 9 เดือน 18 เดือน 30 เดือน และ 42 เดือนยังคงเป็นปัญหา ทุกช่วงวัยมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า (ธีรชัย บุญยะสิทธิ์พรณ, 2560) ปี 2562 เด็กปฐมวัย 0 - 5 ปี มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าร้อยละ 25.92 โดยเฉพาะด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาที่สงสัยล่าช้ากว่าครึ่ง เป็นผลมาจากการบริโภคอาหารของแม่และเด็กปฐมวัย การเลี้ยงดูและกิจกรรมทางกายของเด็กปฐมวัย และปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการดูแลเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่ดีไม่เพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (คณะอนุกรรมการตรวจสอบและประเมินผลภาคราชการ, 2562) และปี 2563 เด็กปฐมวัย 0 - 5 ปี มีพัฒนาการสมวัยลดลงกว่าปี 2560 จากร้อยละ 76.78 เป็นร้อยละ 53.1 (สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ, 2563) โดยเด็กปฐมวัยในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้ารองจากจังหวัดยะลาเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อระยะติดตามจังหวัดปัตตานีมีพัฒนาการสงสัยล่าช้ามากที่สุด (กลุ่มรายงานมาตรฐาน, 2565) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวท้าทายเป็นอย่างมากในการหาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหา

ทักษะการคิดเชิงบริหารของสมอง (Executive Functions :EFs) เป็นทักษะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ IQ EQ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ส่งผลต่อชีวิตในระยะยาว เป็นความสามารถในการทำงานขั้นสูงของสมอง ในการกำกับตนเองด้านอารมณ์ ความคิด และการกระทำ ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม (กัญญา รัตน์ ชูเกลี้ยง และคณะ, 2562) อีกทั้งช่วยพัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ ทักษะ EFs จึงเป็นทักษะที่ควรปลูกฝัง ฝึกฝน และส่งเสริมแก่เด็กปฐมวัย ซึ่งเด็กปฐมวัยสามารถที่จะเรียนรู้และฝึกฝนได้ดี (นันทา โพธิ์คำ, 2563) จากการศึกษาของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พบว่า เด็กปฐมวัยอายุ 2 - 6 ปี มีคะแนนทักษะ EFs โดยรวมล่าช้ากว่าเกณฑ์เฉลี่ยเล็กน้อยไปจนถึงล่าช้ามากประมาณเกือบร้อยละ 30 นอกจากนี้พบว่า เด็กปฐมวัยเริ่มมีปัญหาพฤติกรรมด้านทักษะ EFs มากกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเล็กน้อยจนถึงมีปัญหาย่างชัดเจนมากกว่าร้อยละ 30 มีความสัมพันธ์กับความยากลำบากในการควบคุมกำกับตนเอง หุนหันพลันแล่นใจร้อน รอคอยไม่เป็น สมาธิสั้น วอกแวกง่าย (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2563) ทั้งนี้ในพื้นที่จังหวัดปัตตานียังไม่พบข้อมูลการประเมิน EFs ของเด็กปฐมวัยแต่อย่างใดนอกเหนือจาก IQ และพัฒนาการสงสัยล่าช้ามากที่สุดที่พบข้อมูล เชิงประจักษ์ว่าเป็นปัญหาของเด็กปฐมวัยในพื้นที่นี้ เป็นข้อมูลที่ทำทนายในการหาแนวทางเพื่อแก้ไขพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 กำหนดแนวคิดสำคัญในการฝึกฝนเด็กปฐมวัย ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยคิด ลงมือทำ เตรียมความพร้อมให้เด็กปฐมวัยมีทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการใช้ชีวิตในอนาคต โดยการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรม ในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่นให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ พัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์/จิตใจ สังคมและสติปัญญา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อีกทั้งหนังสือนิทานเป็นสื่อการเรียนรู้การสอน ในสถานศึกษาที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดประสบการณ์การเล่นิทานจึงเป็นรูปแบบหนึ่ง que เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ผ่านการฟัง อ่าน เล่า ทำกิจกรรมจากหนังสือนิทาน การอ่านนิทาน หรือหนังสือที่มีคุณภาพจะทำให้ผู้อ่านมีประสบการณ์ที่เติบโต สามารถสร้างรอยต่อและพัฒนาสมอง ซึ่งการจัดประสบการณ์โดยใช้หนังสือนิทานเพื่อเสริมสร้างทักษะ EFs และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เป็นการ จัดประสบการณ์บูรณาการร่วมกับการทำกิจกรรมโดยใช้หนังสือนิทานผ่านการเล่า การเล่น การให้โอกาสเด็กปฐมวัยคิด เลือกตัดสินใจ วางแผนและลงมือกระทำด้วยตนเองตามแนวคิดไฮสโคป (High Scope) ที่เน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เด็กปฐมวัยได้จัดกระทำกับวัตถุ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิด และเหตุการณ์ จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติ และขั้นการทบทวน ผ่านสื่อการสอนที่หลากหลาย (วรนาท รักสกุลไทย และนฤมล เนียมหอม, 2551) และได้เลือกใช้หนังสือชุดชุดออกฮาติมีมบาจอ เป็นประโยคภาษาขมลายูแปลว่า รักการอ่าน จำนวน 12 เรื่อง เป็นหนังสือที่ครูระดับปฐมวัยในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เป็นคณะผู้จัดทำและมีผู้เชี่ยวชาญด้านหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการเป็นผู้ดูแลและร่วมจัดทำ (สรินญา ปุติ, 2565)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทานที่มีต่อทักษะการคิดเชิงบริหารและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน ซึ่งจะช่วยให้เด็กปฐมวัยเกิดทักษะ EFs และ

พัฒนาการได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการใช้หนังสือนิทานสามารถจัดกิจกรรมกระตุ้นทักษะ EFs และพัฒนาการในขณะที่ได้กบฏม้วยฟังนิทานแต่ละหน้าผ่านการใช้คำถามกระตุ้นและการทำกิจกรรมต่อเนื่องจากการฟังนิทาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน
2. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้วิธีกึ่งทดลอง (Quasi - experimental)
2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากร ได้แก่ นักเรียนปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล 2 ประจำปีการศึกษา 2565 โรงเรียนชุมชนบ้านปยุต กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล 2/1 ประจำปีการศึกษา 2565 โรงเรียนชุมชนบ้านปยุต จำนวน 31 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) คัดเลือกตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จับสลาก จำนวน 1 ห้องเรียน และ 2) ทดสอบระดับทักษะการคิดเชิงบริหารจากแบบประเมินทักษะ EFs ที่ได้จัดทำขึ้นและวัดระดับพัฒนาการจากแบบประเมินพัฒนาการตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Development Surveillance and Promotion Manual: DSPM) หากผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหารอยู่ในระดับต่ำและเกณฑ์คะแนนพัฒนาการไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ด้านถือว่าผ่านเกณฑ์ ประกอบด้วย เกณฑ์คัดเข้า ได้แก่ 1) เด็กอายุ 4 ปี - 4 ปี 11 เดือน กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาล 2 2) พ่อ แม่ หรือผู้ดูแลเด็กยินยอมให้เด็กเข้าสู่กระบวนการวิจัย 3) เด็กสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และ 4) ผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหารอยู่ในระดับต่ำและเกณฑ์คะแนนพัฒนาการไม่ผ่านอย่างน้อย 1 ด้าน และเกณฑ์คัดออก ได้แก่ 1) เด็กปฐมวัยไม่สามารถอยู่ในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนครบ 80 % และ 2) เด็กปฐมวัยมีปัญหาสุขภาพกาย เช่น ไม่สบาย เป็นต้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 สร้างแบบประเมินทักษะการคิดเชิงบริหาร (EFs) ประกอบด้วย 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดเชิงบริหาร 2) สร้างแบบประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยโดยยึดองค์ประกอบ 9 ด้าน ของสุภาวดี หาญเมธี (สุภาวดี หาญเมธี, 2564) ซึ่งสร้างข้อคำถามจากคำสำคัญของนิยามทักษะการคิดเชิงบริหารในแต่ละด้าน เพื่อใช้ประเมินการแสดงพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 27 ข้อ ได้แก่ ด้านความจำที่นำมาใช้งาน (Working Memory) จำนวน 3 ข้อ ด้านการยับยั้งชั่งใจ คิดไตร่ตรอง (Inhibitory Control) จำนวน 3 ข้อ ด้านการยืดหยุ่นความคิด (Shift/Cognitive Flexibility) จำนวน 3 ข้อ ด้านการจดจ่อใส่ใจ (Focus/Attention) จำนวน 3 ข้อ ด้านการควบคุมอารมณ์ (Emotional Control) จำนวน 3 ข้อ ด้านการติดตามประเมินตนเอง (Self-Monitoring) จำนวน 3 ข้อ ด้านการริเริ่มและลงมือทำงาน (Initiating) จำนวน 3 ข้อ ด้านการ

วางแผนและการจัดระบบดำเนินการ (Planning & Organizing) จำนวน 3 ข้อ ด้านความพากเพียรมุ่งสู่เป้าหมาย (Goal-Directed Persistence) จำนวน 3 ข้อ โดยเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหารมี 5 ระดับ ดังนี้

- 4 หมายถึง เด็กปฏิบัติพฤติกรรมตรงตามข้อคำถามนั้น ๆ ทุกวัน (7 วัน/สัปดาห์)
- 3 หมายถึง เด็กปฏิบัติพฤติกรรมตรงตามข้อคำถามนั้น ๆ เกือบทุกวัน (5 - 6 วัน/สัปดาห์)
- 2 หมายถึง เด็กปฏิบัติพฤติกรรมตรงตามข้อคำถามนั้น ๆ บางวัน (3 - 4 วัน/สัปดาห์)
- 1 หมายถึง เด็กปฏิบัติพฤติกรรมตรงตามข้อคำถามนั้น ๆ นาน ๆ ครั้ง (1 - 2 วัน/สัปดาห์)
- 0 หมายถึง เด็กไม่ปฏิบัติพฤติกรรมตรงตามข้อคำถามนั้น ๆ เลย

และผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหาร 9 ด้าน ด้านละ 12 คะแนน มี 3 ระดับ ดังนี้

- 73 - 108 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหาร อยู่ในระดับสูง
- 37 - 72 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหาร อยู่ในระดับกลาง
- 0 - 36 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนทักษะการคิดเชิงบริหาร อยู่ในระดับต่ำ

3) นำแบบประเมินที่พัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร 2 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาแล้วนำผลการพิจารณาหาคำนวณค่าความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) คัดเลือกข้อที่มีค่าความสอดคล้อง .60 ขึ้นไป แบบประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารมีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 4) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และ 5) นำแบบประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียน ปฐมวัยชายและหญิง ชั้นอนุบาล 2 ประจำปีการศึกษา 2565 โรงเรียนชุมชนบ้านสะนิง ระดับความเชื่อมั่น คือ 0.93

3.2 แบบประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยโดยยึดตามคู่มือ DSPM ของกระทรวงสาธารณสุข แบ่งเป็น 2 ช่วงอายุ ซึ่งในแต่ละช่วงอายุมีข้อคำถามที่แตกต่างกัน (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ได้แก่

ตารางที่ 1 จำนวนข้อคำถามแบบประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยตามคู่มือ DSPM จำแนกตามช่วงอายุ

พัฒนาการ	ช่วงอายุ	
	4 ปี 1 เดือน - 4 ปี 6 เดือน	4 ปี 7 เดือน - 4 ปี 11 เดือน
ด้านการเคลื่อนไหว	1	1
ด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา	1	1
ด้านการใช้ภาษา	1	1
ด้านการเข้าใจภาษา	1	1
ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	1	1

โดยเกณฑ์คะแนนพัฒนาการ คือ ผ่าน เท่ากับ 1 ไม่ผ่านเท่ากับ 0 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการมี 6 ระดับ ดังนี้

- 5 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการสมวัย 5 ด้าน
- 4 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการสมวัย 4 ด้าน
- 3 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการสมวัย 3 ด้าน
- 2 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการสมวัย 2 ด้าน

1 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการสมวัย 1 ด้าน

0 ผลรวมของเกณฑ์คะแนนพัฒนาการไม่สมวัย

3.3 สร้างแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป จำนวน 12 แผน โดยเชื่อมโยงกับหนังสือ นิทานชุดชูกอฮาดิมิมบาจ (1 แผนต่อ 1 เรื่อง) ประกอบด้วย เวลา สำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ สื่อและอุปกรณ์ การประเมินผล และวิธีดำเนินการกิจกรรม ประกอบด้วย 1) นำแบบประเมินที่พัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้าน ทักษะการคิดเชิงบริหาร 2 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 และ 2) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.4 สร้างแบบบันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป ได้แก่ 1) สร้างแบบบันทึกผล หลังการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย ผลการจัดประสบการณ์: ขั้นนำ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข และ 2) นำแบบบันทึกที่พัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการคิดเชิงบริหาร 2 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 และ 3) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.5 สร้างแบบแผนการทดลอง ได้สร้างแบบแผนการทดลองและดำเนินการทดลองตามแบบ แผนการทดลองแบบ One group pretest posttest design (Fitz, G. et al., 1987) ดังนี้

ตารางที่ 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	PRETEST	TREATMENT	POSTTEST
กลุ่มทดลอง	T ₁	X	T ₂

T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

X แทน การจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน

T₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ขั้นก่อนการทดลอง ประกอบด้วย 1.1) ดำเนินการสร้าง เครื่องมือและนำส่งเครื่องมือไปยังผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือและปรับปรุงเครื่องมือตาม คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 1.2) ขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ เพื่อยืนยันการทำงานวิจัยบนฐานของการยอมรับและ ถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณของนักวิจัย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับกลุ่มเด็กปฐมวัย ถือเป็นกลุ่มเปราะบาง ทางสังคม 1.3) ขออนุญาตดำเนินการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี และ 1.4) ขออนุญาตดำเนินการวิจัยไปยังโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือและประชุมชี้แจง เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ 2) ขั้นเตรียมการทดลอง ประกอบด้วย 2.1) ประสานงานผู้บริหารโรงเรียนและคุณครู ระดับปฐมวัย เพื่อพบผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะเกิด ขึ้นกับผู้วิจัยและตัวอย่างอย่างละเอียด เพื่อขอความยินยอมจากผู้ปกครองผ่านเอกสารชี้แจงพร้อมคำยินยอมพร้อมใจ สำหรับเด็กอายุ 4 ปี และสร้างความคุ้นเคยกับเด็กปฐมวัยใน 1 สัปดาห์แรก ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นความลับ ผลการวิจัยจะนำเสนอเป็นภาพรวมและใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยนี้เท่านั้น 2.2) ชี้แจงคุณครูประจำ ชั้นเรียนเกี่ยวกับวิธีการใช้แบบประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารและแบบประเมินพัฒนาการตามคู่มือ DSPM และ

2.3) ประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ก่อนการจัดประสบการณ์ โดยประเมินร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและครูประจำชั้นเรียน และ 3) ขั้นตอนการทดลอง ประกอบด้วย 3.1) วางแผนการดำเนินการจัดประสบการณ์ โดยใช้วัน เวลา กำหนดการตามตารางการเรียนการสอนของโรงเรียน 3.2) ดำเนินการจัดประสบการณ์ผ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นการปฏิบัติ (Do) และขั้นทบทวน (Review) โดยเด็กจะได้คิด เลือก ตัดสินใจ วางแผน และกระทำด้วยตนเอง อีกทั้งเด็กจะได้ประเมินผลงาน ประเมินตนเอง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละครั้ง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการจัดประสบการณ์คุณครูประจำชั้นเรียนจะดูแลเด็กและควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กับผู้วิจัย สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที และ 3.3) ทำการประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลังการจัดประสบการณ์ 1 วัน โดยประเมินร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและครูประจำชั้นเรียน

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน ใช้ paired sample t-test และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการกำหนดประเด็นหลักและขอบเขตความหมายของประเด็นหลัก จากนั้นกำหนดรหัสความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงบริหารในภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ในภาพรวมและรายด้าน

ทักษะการคิดเชิงบริหาร (N=31)	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		T	DF	SIG
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD			
1) ความจำที่นำมาใช้งาน	3.77	0.43	7.55	1.88	12.60	30	.01
2) การยับยั้งชั่งใจ คิดไตร่ตรอง	4.00	0.00	6.26	0.51	24.45	30	.01
3) การยืดหยุ่นความคิด	4.00	0.00	7.58	0.50	39.74	30	.01
4) การใส่ใจจดจ่อ	4.00	0.00	6.23	0.56	22.12	30	.01
5) การควบคุมอารมณ์	4.00	0.00	6.29	0.46	27.64	30	.01
6) การติดตาม ประเมินตนเอง	4.00	0.00	4.68	1.19	7.82	30	.01
7) การริเริ่มและลงมือทำงาน	3.00	0.00	6.68	0.75	19.94	30	.01
8) การวางแผนและการจัดระบบดำเนินการ	4.00	0.00	6.29	0.46	27.64	30	.01
9) ความพากเพียรมุ่งสู่เป้าหมาย	4.55	0.68	7.84	0.97	39.70	30	.01
ทักษะการคิดเชิงบริหารโดยรวม 9 ด้าน	35.32	0.95	59.39	6.25	22.50	30	.01

*p < 0.01

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ในภาพรวม เด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงบริหารในภาพรวมหลังการทดลอง ($\bar{X} = 59.39$, $SD = 6.25$) สูงกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{X} = 35.32$, $SD = 0.95$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการในภาพรวม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ในภาพรวม

ช่วงอายุ	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		T	DF	SIG
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD			
ช่วงอายุ 4 ปี 1 เดือน - 4 ปี 6 เดือน (15 คน)	2.20	0.94	3.80	0.94	8.41	14	.01
ช่วงอายุ 4 ปี 7 เดือน - 4 ปี 11 เดือน (16 คน)	3.31	0.60	4.63	0.50	8.72	15	.01

* $p < 0.01$

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ในภาพรวม เด็กปฐมวัยช่วงอายุ 4 ปี 1 เดือน - 4 ปี 6 เดือน มีพัฒนาการหลังการทดลอง ($\bar{X} = 3.80$, $SD = 0.94$) สูงกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{X} = 2.20$, $SD = 0.94$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และช่วงอายุ 4 ปี 7 เดือน - 4 ปี 11 เดือน มีพัฒนาการหลังการทดลอง ($\bar{X} = 4.63$, $SD = 0.50$) สูงกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{X} = 3.31$, $SD = 0.60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงบริหารในภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทานเป็นการจัดสถานการณ์และให้โอกาสเด็กคิด เลือกร ตัดสินใจ วางแผน และลงมือกระทำ ซึ่งขั้นนำพัฒนาทักษะ EFs ด้านความจำที่นำมาใช้งาน กล่าวคือ เด็กตั้งประสบการณ์เดิมในชีวิตของตนเอง มาเชื่อมโยงกับนิทาน หรือคิดต่อยอดสำหรับการใช้ในชีวิตประจำวัน และการทำกิจกรรม ขั้นวางแผนพัฒนาทักษะ EFs ด้านการยับยั้งชั่งใจ คิดไตร่ตรอง ด้านการยืดหยุ่นความคิด ด้านการควบคุมอารมณ์ กล่าวคือเด็กใช้วิธีการสื่อสารระหว่างกันเพื่อเปลี่ยนมุมมองตามเสียงข้างมาก ซึ่งมุมมองที่ถูกเลือกตามความสนใจของเด็กจะส่งเสริมให้เด็กเกิดการยอมรับ และด้านความจำที่นำมาใช้งาน ด้านการวางแผนและการจัดระบบ ดำเนินการ กล่าวคือ เด็กตั้งประสบการณ์เดิมในชีวิตของตนเอง หรือเนื้อหาในนิทานที่ตรงกับหัวข้อตามมุมมองที่เลือกคิดต่อยอดในการทำกิจกรรมว่าควรที่จะทำอะไร อย่างไร ขั้นการปฏิบัติพัฒนาทักษะ EFs ด้านการจดจ่อใส่ใจ ด้านการริเริ่มลงมือทำ ด้านความพากเพียรมุ่งสู่เป้าหมาย กล่าวคือ เด็กทำกิจกรรม

ต่อเนื่องด้วยความพยายาม ความมุ่งมั่น ตามระยะเวลาที่กำหนดจนสำเร็จ แม้ว่าจะมีอุปสรรค เด็กจะค้นหาวิธีการ แก้ไขปัญหาจนได้ ข้นบทวนพัฒนาทักษะ EFs ด้านการติดตาม ประเมินตนเอง กล่าวคือ เด็กตรวจสอบตนเอง ตรวจสอบผลงานของตนเองผ่านวิธีการต่าง ๆ เด็กบอกได้ว่าทำสิ่งใดได้ดี ชอบสิ่งไหน หรืออยากเพิ่มเติมในส่วนใด เพื่อให้ผลงานของตนเองในครั้งต่อไปดีขึ้น ผู้วิจัยจะคอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ เสริมสร้างพลัง จากการกระตุ้นผ่านคำพูดและสอดแทรกคำสั่ง หรือวิธีการต่าง ๆ การแสดงท่าทางต่าง ๆ เพื่อให้เด็กคิด ริเริ่ม พูด แสดงความคิดเห็นจากการคิดทบทวนเรื่องราวที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น มีแรงจูงใจ มีกำลังใจที่จะทำ กิจกรรม หรือสร้างสรรค์ผลงาน จึงส่งผลให้เกิดทักษะการคิดเชิงบริหารและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เพราะเด็ก สร้างองค์ความรู้จากการลงมือทำกับอุปกรณ์จริง หรือปฏิสัมพันธ์กับสังคม สิ่งแวดล้อม เป็นประสบการณ์ตรงผ่าน หลักปฏิบัติ 3 ประการ วางแผน ปฏิบัติ ทบทวน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุนิษา ภารตระศรี และชวนพิศ รักษาพวก พบว่า EFs ของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์โดยใช้นิทานสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุนิษา ภารตระศรี และชวนพิศ รักษาพวก, 2565)

2. การเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน ในภาพรวมเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 4 ปี 1 เดือน - 4 ปี 6 เดือน มีพัฒนาการหลังการทดลองสูงกว่า ก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และช่วงอายุ 4 ปี 7 เดือน - 4 ปี 11 เดือน มีพัฒนาการ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการจัดประสบการณ์ครั้งนี้ ส่งเสริมทักษะร่างกาย ด้านการเคลื่อนไหว ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา การใช้งานอวัยวะส่วนตาและมือให้ สัมพันธ์กัน ผ่านการที่เด็กเคลื่อนไหวร่างกายในท่าทางต่าง ๆ ระหว่างการทำกิจกรรม ด้านการเข้าใจภาษา ผ่านการที่ เด็กฟังนิทานแล้วเข้าใจเนื้อหาในนิทาน สามารถถาม - ตอบ หรือคิดเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาในนิทานกับเหตุการณ์ ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ หรือเข้าใจและทำตามคำสั่งของผู้วิจัยได้อย่างถูกต้อง ด้านการใช้ภาษา ผ่านการที่ เด็กสื่อสารกับผู้วิจัย หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียนระหว่างการทำกิจกรรม การตั้งคำถาม การบอกเล่าจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้ว และการนำเสนอผลงานของตนเองหน้าชั้นเรียน การอธิบายผลงานของตนเอง ในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้วิจัย หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียนเข้าใจในสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้น ด้านการช่วยเหลือตัวเองและสังคม ผ่านการที่เด็กสามารถทำตามคำสั่ง หรือสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง รู้จักการขอความช่วยเหลือเมื่อต้องการ แสดงความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมชั้นเรียนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ หรือมีจิตอาสาช่วยผู้วิจัย โดยสิ่งเหล่านี้เด็กก็มีโอกาสได้ทำอย่างสม่ำเสมอในแต่ละครั้ง นอกจากนี้ยังส่งเสริมทักษะสังคมด้านความรับผิดชอบ ด้านการสื่อสาร และด้านความภาคภูมิใจต่อผลงานที่ทำ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กมลรัตน์ คณนงเดช และคณะ พบว่า สื่อและของเล่นมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กมลรัตน์ คณนงเดช และคณะ, 2563) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ กรรณิการ์ สุริยะมาตร พบว่า หลังจากจัดกิจกรรมเสรี ตามแนวคิดไฮสโคปนักเรียนมีระดับพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.31$, S.D. = 0.54) มีพฤติกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนพัฒนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (กรรณิการ์ สุริยะมาตร, 2560) นอกจากนี้การจัดประสบการณ์ในครั้งนี้ใช้หนังสือนิทานชุดซูซูฮาตีมิมบาจือ แต่ละเรื่องมีการสอดแทรกเนื้อหาใน ชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัว และยังสอดคล้องกับที่ Puti S., et al. กล่าวว่า ในบริบท พื้นที่วิถีชีวิตของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และ

เนื้อหาในหนังสือนิทานเป็นประโยชน์ซ้ำ ๆ ส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา ผักผ่อนให้เด็กรักการอ่าน มีคลังคำศัพท์เพิ่มขึ้น เตรียมพร้อมสำหรับการพูด อ่าน และเขียน การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของบุคคลจะส่งผลให้เกิด ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (Puti, S. et al., 2021)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การเปรียบเทียบทักษะการคิดเชิงบริหารของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัด ประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เด็กปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงบริหารในภาพรวมหลังการ ทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากการจัด ประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เด็กได้คิด เลือก ตัดสินใจ วางแผน ตามหัวข้อที่กำหนดใน แต่ละครั้ง จากนั้นเด็กลงมือกระทำด้วยตนเองอย่างอิสระ ลองผิดลองถูกจากการทำกิจกรรม หรือการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพื่อผลลัพธ์ตามที่วางเป้าหมายไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมเด็กทบทวน การสร้างสรรค์ผลงานของตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียน รู้จักชื่นชม ให้กำลังใจผู้อื่น นำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิด เชิงบริหาร และการเปรียบเทียบพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน ในภาพรวม เด็กปฐมวัยช่วงอายุ 4 ปี 1 เดือน - 4 ปี 6 เดือน มีพัฒนาการหลังการทดลองสูง กว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และช่วงอายุ 4 ปี 7 เดือน - 4 ปี 11 เดือน มีพัฒนาการหลัง การทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน พัฒนาพัฒนาการทุกด้านจากการทำกิจกรรม ตามมุมในแต่ละครั้ง กล่าวคือ เด็กใช้ทุกส่วนของร่างกายทั้งการเดิน วิ่ง กระโดด หยิบจับสิ่งของ เป็นต้น เด็กฟัง นิทานก่อนการทำกิจกรรม และนำเนื้อเรื่อง ตัวละครไปสร้างสรรค์ผลงานของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ จนสำเร็จ สามารถอธิบายผลงาน วิธีการทำงานแก่เพื่อนร่วมชั้นเรียน รู้จักการตั้งคำถาม ตอบคำถาม รู้จักการพูดเพื่อขอ ความช่วยเหลือ หรือการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เมื่อเด็กได้เรียนรู้และกระทำอย่างสม่ำเสมอ จึงนำไปสู่ การพัฒนาพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) เนื่องจากการจัดประสบการณ์เด็กได้ปฏิบัติ เฉพาะในห้องเรียน ดังนั้นจึงควรมีการอบรมผู้ปกครอง หรือผู้ที่ดูแลเด็กให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัด ประสบการณ์ตามแนวคิดไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทาน เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติได้นอกเหนือจากห้องเรียน ส่งผล ต่อประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์มากยิ่งขึ้น 2) เนื่องจากวันและเวลาของการจัดประสบการณ์ขึ้นอยู่กับ การบริหารจัดการของคุณครูประจำชั้นเรียน โดยอิงจากกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องของการ จัดประสบการณ์ ดังนั้น จึงควรมีการบริหารจัดการการจัดประสบการณ์ในแต่ละสัปดาห์ให้มีความสอดคล้องกัน 3) ควรพิจารณาการขยายผลในโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน นำแนวคิดไฮสโคปและการใช้หนังสือนิทาน มาใช้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงบริหารและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถเพิ่มทักษะการคิดและการเรียนรู้ ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ควรพัฒนาครูผู้สอนในระดับปฐมวัยให้เข้าใจและสามารถจัดกิจกรรมตามแนวคิด ไฮสโคป โดยใช้หนังสือนิทานเป็นเครื่องมือในการสอนและกระตุ้นทักษะต่าง ๆ ของเด็ก และ 5) ควรประเมินผลการ จัดการเรียนรู้อย่างยาว สร้างเครื่องมือประเมินที่ชัดเจนและมีมาตรฐาน เพื่อวัดผลการเรียนรู้และพัฒนาการของ เด็กอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ คชนองเดช และคณะ. (2563). ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้สื่อและของเล่นที่มีต่อทักษะ EF ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- กรรณิการ์ สุริยะมาตร. (2560). การพัฒนากิจกรรมเสริมตามแนวคิดของไฮสโคป ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กลุ่มรายงานมาตรฐาน. (2565). ร้อยละของเด็กอายุ 0-5 ปี มีพัฒนาการสมวัย ปีงบประมาณ 2565. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2565 จาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source= pfor mated/format1.php&cat_id=1ed90bc32310b503b7ca9b32af425ae5&id=4ea15a97238c68583f6d644e47506339
- กัญญารัตน์ ชูเกลี้ยง และคณะ. (2562). การพัฒนาทักษะสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จ (EF) สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาการประกอบอาหารประเภทขนมไทยพื้นเมือง 4 ภาค. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- คณะอนุกรรมการตรวจสอบและประเมินผลภาคราชการ. (2562). รายงานการพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ธีรชัย บุญยสิทธิ์พรณ. (2560). สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยไทยที่อายุ 9, 18, 30, 42 เดือน ปี พ.ศ. 2560 ด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM). ใน รายงานการวิจัย. กลุ่มเทคนิคบริการ และวิชาการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 6 ชลบุรี กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- นันทา โพธิ์คำ. (2563). ทักษะสมอง EF สำหรับเด็กปฐมวัย. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด, 9(2), 707-720.
- วนา นาท รักสกุลไทย และนฤมล เนียมหอม. (2551). การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านภาษาในประมวลสาระชุดวิชา การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ. (2563). ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2567 จาก <https://nich.anamai.moph.go.th/th/general-of-50/193861>
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2563). ปัญหาพัฒนาการเด็กไทย กับแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับทักษะเด็กในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2565 จาก https://www.wold.hsri.or.th/media/news/detail/12472#_ftn2
- สรินญา ปุติ. (2565). ชูโกฮาตีมิมบาจ. กรุงเทพมหานคร: กู๊ดเฮด พรินท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป.

- สุนิษา ภารตระกูล และชนพิศ รักษาพวง. (2565). ผลการจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้นิทานเพื่อพัฒนาทักษะสมอง (EF) ของเด็กปฐมวัย. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 16(2), 353-368.
- สุภาวดี หาญเมธี. (2564). EF ทักษะสมองเพื่อจัดการชีวิตให้สำเร็จและอยู่รอดได้ในโลกที่แปรปรวน (Executive Functions). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- Fitz, G. et al. (1987). How to design a program evaluation. Newbury Park: Sage.
- Puti, S. et al. (2021). Model of the cultural competence and cognitive behavioral therapy for drug addiction rehabilitation in the 3 southern border provinces of Thailand. Kasetsart Journal of Social Sciences, 42(4), 753-760.

บทเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนด-นา-เล: ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรี*

LULLABY IN NODE-NA-LAY LOCALITY: AN ETHNOMUSICOLOGICAL APPROACH TO PERCEPTIVITY

สุภาพร ฉิมหนู*, ณัฏฐนิช นกปี

Supaporn Chimnoo*, Nattanit Nakpee

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: pangvoice007@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำนองเพลง และสำเนียงเพลง ของบทเพลงกล่อมเด็กกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในวิถีชุมชนโนด-นา-เล ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 72 เพลง จากพ่อเพลงแม่เพลง จำนวน 20 คน ผลการศึกษาได้ ดังนี้ 1) ลักษณะของทำนอง มีความเรียบง่าย การเคลื่อนที่ของทำนองเป็นคู่ 2 คู่ 3 และคู่ 4 ในกลุ่มโน้ตจำนวน 3 - 4 เสียง ความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนองเป็นแบบ Melismatic 2) วลีเพลงสามารถยืดหยุ่นได้ 3) อัตราความเร็วอยู่ระหว่างตัวดำเท่ากับ 50 - 55 bmp. และ 4) หน่วยย่อยของจังหวะ ในหนึ่งเพลงมีหน่วยย่อยจำนวน 1 - 2 หน่วยย่อย ซึ่งสอดคล้องกับอัตราความเร็ว คือ หากอัตราความเร็วเพิ่มหน่วยย่อยของจังหวะจะเร็วขึ้นด้วย ผลการวิเคราะห์ได้พบกลุ่มเสียงที่ทำให้เกิดสำเนียงเพลงประกอบด้วยเสียงโน้ต 3 เสียง มีระยะห่างของโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 เป็น 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 เป็น 1 เสียง ผู้วิจัยจึงนิยามชื่อกลุ่มเสียงที่ พบว่า บันไดเสียงโนด-นา-เล โอกาสและรูปแบบของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนด-นา-เล แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 เพลงกล่อมเด็กแบบดั้งเดิม คือ เพลงที่ร้องต่อกันมาจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบมุขปาฐะ และประเภทที่ 2 เพลงกล่อมเด็กที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ คือ เพลงที่นำทำนองมาดัดแปลงและประพันธ์คำร้องใหม่เพื่อใช้ในโอกาสต่าง ๆ แม้เปลี่ยนแปลงเนื้อร้องและดัดแปลงทำนอง เพลงกล่อมเด็กประเภทที่ 2 ก็ยังอยู่บันไดเสียงโนด-นา-เลเช่นเดิม

คำสำคัญ: เพลงกล่อมเด็ก, วิถีชุมชนโนด-นา-เล, ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรี

Abstract

This research article explores the melodies and musical accents of lullabies from the Songkhla Lake Basin, specifically in the Nod-Na-Lay locality, using a qualitative ethnomusicological approach. The study involved data collection from 72 songs, with contributions from 20 informants. The findings reveal that 1) Melody was simple and moved in pairs like 2 interval, 3 interval and

interval 4 in a group of 3-4 notes. The relationship between the words and the melody was melismatic. 2) Phrases could be flexible. 3) Tempo rate between the black bodies was equal to 50 - 55bpm. It was regarded as a slow and flexible speed throughout the song. 4) Rhythmic in a song covered 1-2 rhythmic subunits. This was consistent with the speed rate. That is, if the speed rate increased, the sub-unit of the stroke would also speed up. In addition, it was found a new body of knowledge in that the sound groups creating accents in songs consisted of a total of 3 notes. To be more precise, the distance from the 1st note to the 2nd note was one and a half tone. The sound from the second note to the third note was one tone. Thus, the researcher defined the name of the group of sounds as Node-Na-Lay Scale. Occasions and formats of lullaby in the Node-Na-Lay community can be divided into 2 types. The first type is a traditional lullaby that has been sung from ancestors and transmitted through oral traditions. The second type is a newly composed lullaby that has adapted the melody and written new words for use in different occasions even though the lyrics and melody are changed and modified. However, the second type of lullaby still follows the Node-Na-Lay Scale.

Keywords: Lullaby, Node-Na-Lay Locality, Ethnomusicological Approach

บทนำ

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ของไทยมีจำนวนมากแต่ไม่สามารถสืบความได้ว่าผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์เพราะต่างบอกต่อกันจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อใช้ในการกล่อมให้ลูกหลับ (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2563) เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีหลายแบบชื่อเรียก ได้แก่ เพลงชาน้อง เพลงร้องเรือ เพลงชาเปล โดยแต่ละจังหวัดจะเรียกต่างกัน เป็นเพลงที่เกิดจากแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องการให้เด็กนอนหลับและสร้างความมั่นใจให้กับเด็กได้รับรู้ว่ามีแม่อยู่ใกล้คอยช่วยสร้างความสุขทางจิตใจให้เกิดความอบอุ่นและความรู้สึกปลอดภัย เมื่อก่อนนี้ในชนบทที่มีบ้านทรงไทยแบบมีใต้ถุนสูง ทุกบ้านจะผูกเปลไว้เพื่อให้ลูกนอน ชีวิตประจำวันที่บ้านแม่จะอยู่กับการเลี้ยงลูกกล่อมลูกให้นอนเสียงแจ้วได้ยินไปไกล ซึ่งบรรยากาศที่เงียบสงบแบบนี้มีอยู่ทั่วไป

วิถีชุมชนโหนด-นา-เล เป็นชื่อของวิถีชีวิตคนในคาบสมุทรสทิงพระที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการทำตาลโตนดทำนาข้าวและการประมง อาชีพเหล่านี้ขึ้นอยู่กับแผ่นดินคาบสมุทรสทิงพระมาอย่างช้านานและเป็นศูนย์กลางการค้าข้ามภูมิภาคและอยู่ชานาน้ำของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสทิงพระ อำเภอสิงหนคร อำเภอระโนด และอำเภอกระแสดินรุ้งพื้นที่วิถีชุมชนโหนด-นา-เล มีความน่าสนใจเพราะมีพัฒนาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนานผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ก่อเกิดภูมิปัญญาของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบและส่งผลต่อสืบทอดมากระทั่งทุกวันนี้ ผลผลิตทางภูมิปัญญาที่ผ่านการสั่งสมมาหลายร้อยปีของวิถีชุมชนโหนด-นา-เล ทั้งภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาด้านสถาปัตยกรรม และภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้าน ล้วนมีความสำคัญต่อผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบทั้งสิ้น (สถาพร ศรีสัจจัง, 2546) เพลงกล่อมเด็กแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีชื่อเรียกว่า “เพลงร้องเรือ” หมายถึง เพลงกล่อมเด็ก ไม่พบหลักฐานแน่ชัดว่าเหตุใดจึงเรียกเช่นนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเพราะลักษณะของ

เปลผ้าที่ผูกอุปคล้ายเรือ คือ เอาปลายของผืนผ้าทั้งสองข้างรวบผูกด้วยเชือกแขวนห้อยไว้ แล้ววางเด็กนอนส่วนกลาง เปลจึงดูเหมือนท้องลึกลับส่วนกลางกว้างและหัวท้ายค่อยเรียวสอบไปคล้ายลำเรือ (สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, 2524)

สำหรับแนวคิดของมานุษยวิทยาการดนตรีนั้นได้นิยามสิ่งทำให้เกิดเสียงและมีบทบาทหน้าที่ในสังคมวัฒนธรรมนั้นเป็นดนตรีทั้งสิ้น ซึ่งไม่จำกัดว่าเสียงนั้นจะมีระเบียบและไม่มีระเบียบก็ยังมีอยู่ในนิยามของดนตรีถึงแม้ว่าในชุมชนเหล่านี้มิได้เรียกมันว่าดนตรีก็ตาม ดังนั้นในเชิงมานุษยวิทยาการดนตรีจัดให้เพลงกล่อมเด็กเป็นดนตรีด้วยเช่นกัน วิธีการที่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจพื้นภูมิของข้อมูลดนตรีได้นั้น ต้องมีการลงภาคสนามเพื่อศึกษาดนตรีในวิถีชีวิตที่ปรากฏอยู่ในวิถีชุมชน (ณรงค์ชัย ปิฎกรัศต์, 2555) ซึ่งเพลงกล่อมเด็กมักผูกพันไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคน โดยเฉพาะเรื่องราวในอดีตที่มักถูกถ่ายทอดออกมาเป็นเพลงเพื่อสะท้อนแง่มุมและสื่อสารความรู้สึกของผู้ร้องไปยังผู้ฟัง ประดิษฐ์เนื้อร้องทำนองตามความนิยมของคนในท้องถิ่นและมีท่วงทำนองเรียบง่ายใช้ภาษาตรงไปตรงมา ซึ่งไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ประพันธ์คือใคร เกิดขึ้นเมื่อใด รวมถึงเอกลักษณ์ทางภาษาที่ ห้าว ห้วน สั้น และขาดหางเสียง อาจส่งผลให้เพลงกล่อมเด็กแต่ละอำเภอมีความแตกต่างอาจสันนิษฐานว่าลีลาการพูดและสำเนียงภาษานี้มีผลต่อทำนองเพลงและสำเนียงเพลงกล่อมเด็ก

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยเกิดความต้องการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับทำนองเพลงและสำเนียงเพลงของเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโนนด-นา-เล แล้วนำทำนองเพลงและสำเนียงมาวิเคราะห์เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ อีกทั้งยังเป็นการเกื้อกูลให้ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทำนองเพลง และสำเนียงเพลง ของบทเพลงกล่อมเด็กกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง บทเพลงกล่อมเด็กกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการทางมานุษยวิทยาดนตรี (Ethnomusicology) โดยนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการศึกษาเกี่ยวกับดนตรีในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อม สำรวจพื้นที่ก่อนลงภาคสนามจริงรวมถึงจัดเตรียมเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้พร้อมใช้งาน แล้วยื่นขอการรับพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร จนกระทั่งผ่านการรับรอง ผู้วิจัยจะประสานงานกับบุคคลข้อมูลที่ต้องการสัมภาษณ์ จำนวน 20 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกบุคคลข้อมูลที่ใช้ในการสัมภาษณ์พิจารณาจากคุณสมบัติ ดังนี้

- 1.1 ขับร้องเพลงกล่อมเด็กได้ หรือเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล
- 1.2 เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระมากกว่า 5 ปี
- 1.3 ไม่จำกัดอายุ เพศ และการศึกษา
- 1.4 เต็มใจเข้าร่วมโครงการวิจัยในการตัดเข้า

2. การรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในอำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอรโนด รวมถึงผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงของพิพิธภัณฑสถานเสียง (Audio Library) สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณพร้อมกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วย

3. การจัดกระทำข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาจากการลงพื้นที่มาจัดกระทำข้อมูล คัดแยกข้อมูลทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ข้อมูลเสียง เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางมานุษยวิทยา

4. ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลเพลงกล่อมเด็กมาวิเคราะห์ข้อมูลดนตรีโดยนำบทเพลงที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาทำทรานสคริปต์ชัน (Transcription) แล้ววิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์ดนตรีที่มีใช้ศิลป์ตะวันตก (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, 2561) ตามหัวข้อ ดังนี้ บันไดเสียง อัตราเร็วของจังหวะ ลักษณะของจังหวะวลีเพลง ความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนอง และการเคลื่อนที่ของทำนอง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 72 เพลง นำมาวิเคราะห์ตามหลักการของ อนรรฆ จรรย์ยานนท์ ที่สรุปว่าการวิเคราะห์ดนตรีที่มีใช้ศิลป์ตะวันตกต้องทำการวิเคราะห์ปรากฏการณ์เพลง (Structural Phenomena) วรรคตอนของเพลง (Structural Unit) และ โครงสร้างของเพลง (Structural Function) พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยอิงจากวิถีชุมชนโนนด-นา-เล ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 4 อำเภอ ในจังหวัดสงขลา คือ อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสดินธุ์ และอำเภอรโนดในแต่ละอำเภอผู้วิจัยจึงเลือกบทเพลงเพื่อทำการวิเคราะห์โดยพิจารณาจากบทเพลงที่มีความสมบูรณ์ในเชิงคีตศิลป์และบทเพลงกล่อมเด็กที่พ่อเพลงแม่เพลงยังคงใช้ร้องกล่อมเด็กอยู่ในปัจจุบันโดยคัดเลือกมาอำเภอละหนึ่งเพลง คือ

1. เพลงโยน โหยน เหา อำเภอสิงหนคร โดย นายภิรมย์ ศรีเมือง
2. เพลงนกเขาวา อำเภอสทิงพระ โดย นางพิม ไชยเวช
3. เพลงวัดพะโคะ อำเภอกระแสดินธุ์ โดย สุจรรยา ราชเมืองฝาง
4. เพลงไปสงขลาเหอ อำเภอรโนด โดย นางเปลื้อง พังระวะ

จากบทเพลงที่ผู้วิจัยคัดเลือกสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาทำนองเพลง สำเนียงเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโนนด-นา-เล ได้ ดังนี้

1. เพลง โหยน โหยน เหา อำเภอสิงหนคร ของ นายภิรมย์ ศรีเมือง

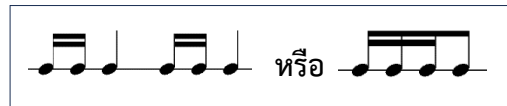
นายภิรมย์ ศรีเมือง อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียนสงขลาวิทยาคม อายุ 80 ปี ในอดีตพ่อเพลงประกอบอาชีพรับราชการครูและเป็นคุณครูสอนวิชาภาษาไทยจึงสามารถเรียนรู้วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็กได้ไม่ยากนัก ประกอบกับได้เรียนรู้วิธีการร้องเพลงกล่อมเด็กจากพี่สาวที่ร้องเรียกกล่อมลูกเป็นประจำ ทำให้พ่อเพลงสามารถร้องเพลงกล่อมเด็กได้แต่ปัจจุบันนี้ด้วยอายุที่มากขึ้นทำให้พ่อเพลงไม่สามารถจดจำเนื้อเพลงกล่อมเด็กได้เพียงไม่กี่เพลง (ภิรมย์ ศรีเมือง, 2567)

จากบทเพลงกล่อมเด็กของนายภิรมย์ ศรีเมือง นำมาถอดเสียงและบันทึกโน้ตโดยสามารถจำแนกการวิเคราะห์ ได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 บันไดเสียง: เป็นกลุ่มเสียง 4 เสียง ประกอบด้วย C D F G

1.2 อัตราความเร็ว: ค่าอัตราความเร็วตัวดำเท่ากับ 50 Bmp. มีความอัตราความเร็วไม่คงที่และซับซ้อนด้วยความยืดหยุ่นตลอดทั้งเพลง

1.3 ลักษณะของจังหวะ: มีทั้งหมด 1 ลักษณะ คือ เริ่มวลีด้วยโน้ตเช็ทสองชั้น จำนวน 2 - 3 โน้ตตามด้วยโน้ตเช็ทหนึ่งชั้นหรือตัวดำเพื่อลากเสียงจบวลี

ภาพที่ 1 ลักษณะของจังหวะเพลงโยนโยนเหอ

1.4 วลีเพลง: เพลงโยนโยนเหอ ประกอบด้วย 10 วลี แต่ละวลีมีความสั้น-ยาว ไม่เท่ากัน ประกอบด้วย 7 - 10 เสียงโน้ต และจบวลีด้วยการลากเสียงโน้ต F

1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนองเป็นแบบ Melismatic คือ 1 คำร้องต่อหลายเสียงโน้ต ซึ่งแต่ละวลีจะประกอบด้วย 4 - 10 คำ

1.6 การเคลื่อนที่ของทำนอง: มีการเคลื่อนที่ของทำนอง ดังนี้ 1) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 3 ระหว่างเสียงโน้ต D กับ เสียงโน้ต F และ 2) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 2 ระหว่างเสียงโน้ต C กับโน้ต D และ ระหว่างเสียงโน้ต F กับเสียงโน้ต G

ภาพที่ 2 โน้ตเพลงโยนโยนเหอ

2. เพลง นกเขาวา อำเภอสทิงพระ โดย นางพิม ไชยเวช

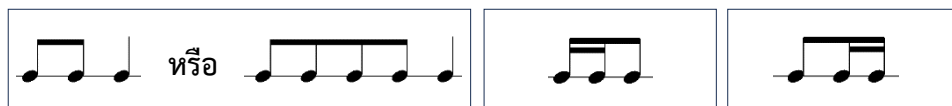
นางพิม ไชยเวช อดีตแม่เพลงประกอบอาชีพทำนาและขึ้นตาลโตนด อายุ 76 ปี แม่เพลงได้บอกเล่าถึงความเป็นมาของเพลงกล่อมเด็กว่าสมัยก่อนนั้นเพลงกล่อมเด็กเป็นที่นิยมและร้องกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งทั้งทำนองเพลงและคำร้องเพลงนั้นไม่สามารถสืบได้ว่าใครเป็นผู้แต่งและอาศัยการจดจำแล้วร้องต่อกันมา ผู้คนแถบอำเภอสทิงพระและพื้นที่ใกล้เคียงจะเรียกเพลงกล่อมเด็กว่า “ร้องเรือ” ซึ่งเป็นมรดกประเพณีเพียงเพื่อร้องกล่อมลูกเท่านั้น มิได้มีความหมายลึกซึ้งแต่อย่างใด ด้วยความชื่นชอบในการร้องเพลงทำให้แม่เพลงสามารถจดจำวิธีการขับร้องเพลงกล่อมเด็กได้อย่างแม่นยำ อีกทั้งยังสามารถร้องเพลงกล่อมเด็กได้หลายเพลงอีกด้วย เช่น เพลงลูกสาวชาวปากพั่น เพลงขึ้นต้นหนูนาง เพลงไก่แจ้ขอเมีย ทั้งนี้แม่เพลงได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลเพลงกล่อมเด็กอยู่เป็นประจำ (พิม ไชยเวช, 2567)

จากบทเพลงกล่อมเด็กของนางพิม ไชยเวช นำมาถอดเสียงและบันทึกโน้ตโดยสามารถจำแนกการวิเคราะห์ได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 บันไดเสียง: เป็นกลุ่มเสียง 3 เสียง ประกอบด้วย Gb A B

2.2 อัตราความเร็ว: ค่าอัตราความเร็วตัวดำเท่ากับ 55 Bmp. มีความอัตราความเร็วไม่คงที่และขับร้องด้วยความยืดหยุ่นตลอดทั้งเพลง

2.3 ลักษณะของจังหวะ: มีทั้งหมด 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะจังหวะที่ 1 เริ่มวลีด้วยโน้ตเข้บัตหนึ่งขึ้นจำนวน 2 - 4 โน้ต แล้วตามด้วยโน้ตตัวดำหรือตัวขาวเพื่อลากเสียงจบวลี 2) ลักษณะจังหวะที่ 2 เริ่มวลีด้วยโน้ตเข้บัตสองขึ้นแล้วตามด้วยโน้ตเข้บัตหนึ่งขึ้น และ 3) ลักษณะจังหวะที่ 3 เริ่มวลีด้วยโน้ตเข้บัตหนึ่งขึ้นแล้วตามด้วยโน้ตเข้บัตสองขึ้น

ภาพที่ 3 ลักษณะของจังหวะเพลงนกเขาวา

2.4 วลีเพลง: เพลงนกเขาวา ประกอบด้วย 6 วลี แต่ละวลีมีความสั้น-ยาวไม่เท่ากัน ประกอบด้วย 5 - 10 เสียงโน้ต และจบวลีด้วยการลากเสียงโน้ต A และเสียงโน้ต B

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนองเป็นแบบ Melismatic คือ 1 คำร้องต่อหลายเสียงโน้ต ซึ่งแต่ละวลีจะประกอบด้วย 5 - 10 คำ

2.6 การเคลื่อนที่ของทำนอง: มีการเคลื่อนที่ของทำนอง ดังนี้ 1) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 3 ระหว่างเสียงโน้ต G กับ เสียงโน้ต B และ 2) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 2 ระหว่างเสียงโน้ต A กับโน้ต B และ ระหว่างเสียงโน้ต G กับเสียงโน้ต A

เพลงนกเขาวา

ภาพที่ 4 โน้ตเพลงนกเขาวา

3. เพลงวัดพะโคะ อำเภอกะสณัฐ โดย นางสุจรรยา ราชเมืองฝาง

นางสุจรรยา ราชเมืองฝาง อายุ 53 ปี ปัจจุบันประกอบอาชีพค้าขายแม่เพลงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับเพลงกล่อมเด็กมาแต่ตั้งเยาว์วัยและสามารถจดจำเพลงกล่อมเด็กได้เป็นอย่างดี เมื่อก่อนนั้นมารดาของแม่เพลงได้ร้องเรือกล่อมลูกอยู่เป็นประจำ แม่เพลงได้เล่าว่าเพลงร้องเรือเป็นเพลงที่เกิดขึ้นพร้อมกับวิถีชีวิตเมื่อคนพบเห็นสิ่งใดก็หยิบยกมาแต่งเป็นกลอนเพลงกล่อมลูก หรือใช้นิทานพื้นบ้าน คติสอนใจ มาแต่งเป็นกลอนร้องกล่อมลูกและในขณะเดียวกันก็ถือเป็นการสอนไปด้วย อย่างเช่นเพลงวัดพะโคะที่ได้บอกเล่าถึงความงดงามของเจดีย์โบราณและความศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพนับถือของคนอำเภอกะสณัฐ สำหรับบทเพลงวัดพะโคะนี้แม่เพลงจดจำมาจากมารดาปัจจุบันแม่เพลงยังคงใช้ร้องกล่อมหลานอยู่เป็นประจำ (สุจรรยา ราชเมืองฝาง, 2567)

จากบทเพลงกล่อมเด็กของนางสุจรรยา ราชเมืองฝาง นำมาถอดเสียงและบันทึกโน้ตโดยสามารถจำแนกการวิเคราะห์ได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 บันไดเสียง: เป็นกลุ่มเสียง 3 เสียง ประกอบด้วย E G A

3.2 อัตราความเร็ว: ค่าอัตราความเร็วตัวดำเท่ากับ 51 Bmp. มีความอัตราความเร็วไม่คงที่และซับซ้อนด้วยความยืดหยุ่นตลอดทั้งเพลง

3.3 ลักษณะของจังหวะ: มีทั้งหมด 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะจังหวะที่ 1 เริ่มวลีด้วยโน้ตเข้บ็ตสองชั้นจำนวน 4 โน้ต แล้วตามด้วยโน้ตตัวดำหรือตัวดำประจุเพื่อลากเสียงจบวลี และ 2) ลักษณะจังหวะที่ 2 เริ่มวลีด้วยโน้ตเข้บ็ตหนึ่ง จำนวน 4 - 5 โน้ต แล้วตามด้วยโน้ตตัวดำ

ภาพที่ 5 ลักษณะของจังหวะเพลงวัดพระโคะ

3.4 วลีเพลง: เพลงวัดพะโคะ ประกอบด้วย 5 วลี แต่ละวลีมีความสั้น-ยาวไม่เท่ากัน ประกอบด้วย 5 - 10 เสียงโน้ต และจบวลีด้วยการลากเสียงโน้ต A และเสียงโน้ต G

3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนองเป็นแบบ Melismatic คือ 1 คำร้องต่อหลายเสียงโน้ต ซึ่งแต่ละวลีจะประกอบด้วย 5 - 10 คำ

3.6 การเคลื่อนที่ของทำนอง: มีการเคลื่อนที่ของทำนอง ดังนี้ 1) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 2 ระหว่างเสียงโน้ต G กับเสียงโน้ต A 2) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 3 ระหว่างเสียงโน้ต E กับ เสียงโน้ต G และ 3) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 4 ระหว่างเสียงโน้ต E กับเสียงโน้ต A

เพลง วัดพะโคะ

วลีที่ 1 วลีที่ 2 วลีที่ 3

ฮา เออ วัด พระ โคะ แก้ว เทอ มี เจ ดีย் ใหญ่ พระ ธาตุ อยู่ ใน

วลีที่ 4

คักดี สิทธิ หนัก หนา มี ทั้ง ดวง แก้ว วาว แวว งาม ตา

วลีที่ 5

คักดี สิทธิ หนัก หนา วัด พระ โคะ แก้ว เทอ เออ

ภาพที่ 6 โน้ตเพลงวัดพะโคะ

4. เพลงไปสงขลาเหอ อำเภอรโนด โดย นางเปลื้อง พังระวะ

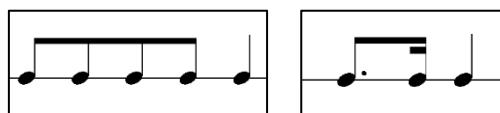
นางเปลื้อง พังระวะ แม่เพลงจากอำเภอรโนดที่มีความสามารถด้านการขับร้องเพลงกล่อมเด็กและการประพันธ์เพลงกล่อมเด็ก อีกทั้งเป็นผู้ชนะเลิศการประกวดร้องเพลงกล่อมเด็กในเวทีระดับจังหวัด เพลงไปสงขลาเหอเป็นเพลงกล่อมเด็กที่แม่เพลงประพันธ์คำร้องขึ้นใหม่และได้นำบทเพลงนี้ไปใช้ในการประกวดร้องเพลงกล่อมเด็กของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์แม่เพลงได้บอกเล่าถึงประสบการณ์การเลี้ยงลูกที่มีความยากลำบากเพราะต้องทำงานและเลี้ยงลูก เมื่อต้องไปทำนาแม่เพลงจะสะพายลูกไปด้วยพร้อมทั้งหาที่ทางสำหรับผูกเปลและร้องเรือเลี้ยงลูก บทเพลงไปสงขลาเหอจึงเป็นเพลงที่แม่เพลงประพันธ์คำร้องขึ้นใหม่เพื่อสะท้อนถึงวิถีชีวิตของตน (เปลื้อง พังระวะ, 2567) จากบทเพลงกล่อมเด็กของนางเปลื้อง พังระวะ นำมาถอดเสียงและบันทึกโน้ตโดยสามารถจำแนกการวิเคราะห์ได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 บันไดเสียง: เป็นกลุ่มเสียง 3 เสียง ประกอบด้วย A C D

4.2 อัตราความเร็ว: ค่าอัตราความเร็วตัวดำเท่ากับ 52 Bmp. มีความอัตราความเร็วไม่คงที่และขับร้องด้วยความยืดหยุ่นตลอดทั้งเพลง

4.3 ลักษณะของจังหวะ: มีทั้งหมด 3 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะจังหวะที่ 1 เริ่มวลีด้วยโน้ตหนึ่งชั้นจำนวน 4 โน้ต แล้วตามด้วยโน้ตตัวขาวหรือโน้ตที่มีความมากกว่าเซปต์หนึ่งชั้นเพื่อลากเสียงจบวลี และ 2) ลักษณะจังหวะที่ 2 เริ่มวลีด้วยโน้ตเซปต์หนึ่งประจุตามด้วยโน้ตเซปต์สองชั้นแล้วลากเสียงเพื่อจบวลีด้วยโน้ตตัวดำ

ภาพที่ 7 ลักษณะของจังหวะไปสงขลาเหอ

4.4 วลีเพลง: เพลงไปสงขลาเหอ ประกอบด้วย 8 วลี แต่ละวลีมีความสั้น-ยาวไม่เท่ากัน ประกอบด้วย 5 - 10 เสียงโน้ต และมักจบวลีด้วยการลากเสียงเสียงโน้ต C

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนองเป็นแบบ Melismatic คือ 1 คำร้องต่อหลายเสียงโน้ต ซึ่งแต่ละวลีจะประกอบด้วย 8 - 12 คำ

4.6 การเคลื่อนที่ของทำนอง: มีการเคลื่อนที่ของทำนอง ดังนี้ 1) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 2 ระหว่างเสียงโน้ต C กับเสียงโน้ต D 2) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 3 ระหว่างเสียงโน้ต A กับ เสียงโน้ต C และ 3) การเคลื่อนที่ขึ้น-ลงเป็นคู่ 4 ระหว่างเสียงโน้ต A กับเสียงโน้ต D

ภาพที่ 8 โน้ตเพลงไปสงขลาเหอ

สรุปผลการวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กทั้งหมด 4 เพลง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปเกี่ยวกับทำนองเพลงและสำเนียงเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนด-นา-เล ดังนี้

1. ทำนองเพลง (Melody): ลักษณะของทำนองมีความเรียบง่ายมีการเคลื่อนที่ของทำนองเป็นคู่ 2 คู่ 3 และคู่ 4 ในกลุ่มโน้ตจำนวน 3 - 4 เสียง มีความสัมพันธ์ระหว่างคำร้องกับทำนองเป็นแบบ Melismatic คือ หนึ่งคำร้องต่อหลายเสียงโน้ต

2. วลีเพลง (Phrase): วลีเพลงกล่อมเด็กสามารถยืดหยุ่นได้ ประกอบด้วย 5-10 เสียงโน้ต สำหรับวลีที่ 1 เป็นวลีที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นลักษณะเฉพาะของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนนี้ที่ต้องขึ้นด้วยคำว่า ฮาเออ ในวลีที่ 1 หรือคำอะไรก็ตามแล้วลงท้ายด้วยคำว่า เหา สำหรับการจบวลีแม่เพลงจะลงจบด้วยการลากเสียงโน้ต

3. อัตราความเร็ว (Tempo): เพลงกล่อมเด็กมีอัตราความเร็วอยู่ระหว่างตัวดำเท่ากับ 50 - 55 bmp. เป็นอัตราความเร็วแบบช้าซึ่งมีความยืดหยุ่นตลอดทั้งเพลง

4. ลักษณะของจังหวะ (Rhythmic): หน่วยย่อยของจังหวะที่พบมากที่สุด คือ เริ่มวลีด้วยโน้ตเซบัตหนึ่งชั้น 4 โน้ตแล้วตามด้วยตัวขาวหรือโน้ตที่มีค่ามากกว่าเซบัตหนึ่งชั้นเพื่อลากเสียงจบวลีรองลงมา คือ เริ่มวลีด้วยโน้ตเซบัตสองชั้นแล้วตามด้วยโน้ตเซบัตหนึ่งชั้นหรือโน้ตที่มีค่ามากกว่าเซบัตสองชั้นเพื่อลากเสียงจบวลี

อภิปรายผล

ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรีของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนด-นา-เล เป็นการนำทำนองเพลงกล่อมเด็กมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาทำนองเพลงและสำเนียงเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโหนด-นา-เล จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. วลีเพลงของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนด-นา-เล ประกอบด้วย 5 - 10 คำ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนจำนวนคำที่ใช้ในแต่ละวลีได้ตามความประสงค์ของแม่เพลง โดยช่วงเกริ่นนำเพลงในวลีที่ 1 ต้องขึ้นต้นด้วยฮาเออ หรือขึ้นต้นด้วยสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง เป็นเหมือนการตั้งกระทู้แล้วลงท้ายด้วย เหา สอดคล้องกับตำราเรื่องเพลงร้องเรือภาคใต้ของ สืบพงศ์ ธรรมชาติ ที่กล่าวว่า วรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น เพลงร้องเรือนี้ไม่มีการพิถีพิถันเรื่อง ฉันทลักษณ์มากนักต่างกับวรรณกรรมประเภทลายลักษณ์ คำในวรรคี่ส่วนมาก 4 คำ ถ้ามีความจำเป็นสามารถเพิ่มคำได้ 5 - 7 คำ ในแต่ละวรรคไม่ถือว่าเป็นการบกพร่องทางฉันทลักษณ์ ทั้งนี้ลีลาการใช้ถ้อยคำในเพลงกล่อมเด็กมีความเรียบง่ายและใช้ภาษาถิ่นที่ตรงไปตรงมา (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2563) สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์บทเพลงร้องเล่นพื้นบ้านของ โอฟาร รัตนภักดี ที่สรุปว่าเพลงพื้นบ้านมีวรรณศิลป์เพียงปร้องอยู่ในตัว ใช้คำง่าย ๆ ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านสามารถเล่นสัมผัสคำได้อย่างไพเราะและชวนให้เห็นภาพพจน์ในการบรรยายความผ่านกลอนได้อย่างกินใจ ลีลาการใช้ถ้อยคำมีความง่ายแต่งามที่แสดงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตท้องถิ่น (โอฟาร รัตนภักดี, 2552)

2. กลุ่มเสียงที่พบในเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโหนด-นา-เล มีจำนวน 3 - 4 เสียง ซึ่งแต่ละเสียงมีระยะห่างของโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 เป็น 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 เป็น 1 เสียง ดังที่ผู้วิจัยได้นิยามไว้ว่าเป็นบันไดเสียงเฉพาะของเพลงกล่อมเด็กวิถีชุมชนโหนด-นา-เล ถึงแม้จะเปลี่ยนแปลงคำร้องและดัดแปลงทำนองใหม่ ระยะห่างของเสียงโน้ตที่พบในเพลงยังเหมือนเดิม สอดคล้องกับ วิทยา ศรีม่วง ที่สรุปว่า ระดับเสียงของทำนองเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ ประกอบด้วย 3 เสียง คือ เสียง “ลา” เสียง “โด” และเสียง “เร” โดยร้องซ้ำไปซ้ำมาอยู่ใน 3 เสียงหลักนี้ เมื่อได้ฟังทำให้บทเพลงมีความนุ่มนวลซึ่งผู้ร้องจะกำหนดระดับเสียงด้วยตนเอง (วิทยา ศรีม่วง, 2566) เพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโหนด-นา-เล ไม่มีระบบเสียงกลางแต่มีการปิดจบวลีด้วยโน้ตเสียงใดก็ได้และต้องลากเสียงโน้ตนั้นให้ยาวเพื่อปิดจบวลี ระบบเสียงกลางที่ผู้วิจัยกล่าวถึงนี้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมิตินดนตรีตะวันตก พบว่า คล้ายกับเสียงโทนิกหรือโน้ตโทนิก (Tonic) คือ เสียงหลักของเพลงนั้นที่

มักใช้เป็นโน้ตเริ่มต้นและจบเพลง บันไดเสียงโหนด-นา-เล จึงเป็นกลุ่มเสียงสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ของท่านองและสำเนียงเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโหนด-นา-เล ได้ชัดเจน สอดคล้องกับ จารุวัฒน์ นวลไย ที่ศึกษาเกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กของจังหวัดภูเก็ต ความเป็นภาษาถิ่นนี้กับทำนองร้องเพลงเปล่ป่าตองเป็นสิ่งกำหนดทำนองร้องเพลงพื้นบ้าน (จารุวัฒน์ นวลไย, 2567) สอดคล้องกับ รตวรรณ พกษาโรจนกุล และณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์ ที่ได้กล่าวถึงเพลงกล่อมเด็กของชาวลาวเวียง อำเภโพนารม จังหวัดราชบุรี ความเป็นเพลงกล่อมเด็กที่ไม่มีเครื่องดนตรีประกอบและไม่มีเครื่องประกอบจังหวะอย่างกรับพวงเหมือนเพลงเท่กล่อมวงขับไม้สั้น ระดับเสียงมีการเคลื่อนเป็นขั้นคู่ 2 คู่ 3 คู่ 4 และคู่ 5 โดยมีระดับเสียง 4 - 5 เสียง และเป็นการร้องแบบซ้ำไปมาในวลีและระหว่างวลี (รตวรรณ พกษาโรจนกุล และณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์, 2565)

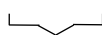
3. เพลงกล่อมเด็กมีอัตราความเร็วตัวคำอยู่ระหว่าง 50 - 55 Bmp. ซึ่งเป็นอัตราความเร็วแบบช้า เนื่องจากเป็นเพลงร้องกล่อมเพื่อให้เด็กนอนหลับแม่เพลงต้องค่อย ๆ ร้องเพื่อเด็กเคลิ้มและหลับลงในที่สุด เนื่องจากการสัมภาษณ์แม่เพลง พบว่า การร้องเพลงกล่อมเด็กต้องร้องให้ช้าและยืด สอดคล้องกับ สืบพงศ์ ธรรมชาติ ที่ได้กล่าวไว้ว่า เพลงกล่อมลูกนั้นจะมีท่วงทำนอง สโลว จังหวะที่ชวนให้่วงนอน คือ ช้า ๆ และมีการทอดเสียงยาว (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2539) แต่บางครั้งก็สามารถร้องให้เร็วได้ในกรณีที่ต้องการให้ลูกเกิดความเพลิดเพลินแล้วสลับมาร้องแบบช้าอีกเมื่อต้องการให้ลูกนอนหลับแม่สามารถปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้อย่างอิสระเพราะการร้องเพลงกล่อมเด็กในเมื่อก่อนนั้นก็เพื่อต้องการให้ลูกนอนหลับเท่านั้น สอดคล้องกับตำราเรื่อง เพลงชาน้องของ วันเนา ยูเด็น ที่สรุปความสำคัญของเพลงกล่อมเด็กไว้ว่าการร้องเพลงกล่อมนี้เป็นการสร้างความรู้สึกปลอดภัยมั่นใจว่ามีแม่อยู่ข้าง ๆ ไม่ทอดทิ้งลูกและเป็นการให้ความอบอุ่นแก่ทารก (วันเนา ยูเด็น, 2525)

4. ลักษณะของจังหวะในเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโหนด-นา-เล หนึ่งเพลงจะมีหน่วยย่อยของจังหวะจำนวน 1 - 2 หน่วยย่อย ซึ่งจะสอดคล้องกับอัตราความเร็ว คือ หากอัตราความเร็วมีการเพิ่มขึ้นหน่วยย่อยของจังหวะจะถูกทำให้เร็วขึ้น เช่น จากเข็บบัดหนึ่งชั้นเป็นเข็บบัดสองชั้นและหากอัตราความเร็วช้าลงหน่วยย่อยของจังหวะก็จะถูกขยาย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเพลงกล่อมเด็กที่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการร้องได้อย่างอิสระ สอดคล้องกับ จารุวัฒน์ นวลไย ที่กล่าวว่า เพลงต้นโยง ของตำบลป่าตองนั้นสามารถร้องทั้งแบบสั้นและแบบยาวขึ้นอยู่กับผู้ร้องว่าต้องการร้องแบบใด (จารุวัฒน์ นวลไย, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ 1 บันไดเสียงโหนด-นา-เล (Node-Na-Lay Scale)

เพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโหนด-นา-เล เป็นเพลงร้องพื้นบ้านที่มีความเรียบง่าย เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มเสียงเหล่านี้ทำให้เกิดอัตลักษณ์ของท่านอง ด้วยแม่เพลงไม่รู้จักคียเพลงจึงร้องตามความเข้าใจ ดังนั้นเสียงร้องที่ได้อาจไม่ตรงกับเสียงโน้ตของระบบดนตรีตะวันตก เมื่อนำกลุ่มเสียงของเพลงกล่อมเด็กทั้ง 4 เพลงมาวิเคราะห์เพื่อหาระยะห่างของเสียงจึงได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ความหมายสัญลักษณ์ที่ใช้แสดงระยะห่างของเสียง หมายถึง 1 เสียงครึ่ง

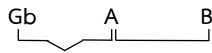
 หมายถึง 1 เสียง

เพลงที่ 1 โหยน โหยน เหา

C D F G

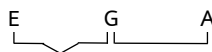
กลุ่มเสียงของเพลงโยहनเยนเหอ พบว่า เสียงโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 มีระยะห่าง 1 เสียง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 มีระยะห่าง 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 3 ไปหาโน้ตตัวที่ 4 มีระยะห่าง 1 เสียง

เพลงที่ 2 เพลงนกเขาวา

กลุ่มเสียงของเพลงนกเขาวา พบว่า เสียงโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 มีระยะห่าง 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 มีระยะห่าง 1 เสียง

เพลงที่ 3 เพลงวัดพะโคะ

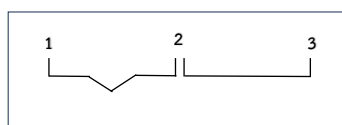
กลุ่มเสียงของเพลงวัดพะโคะ พบว่า เสียงโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 มีระยะห่าง 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 มีระยะห่าง 1 เสียง

เพลงที่ 4 เพลงไปสงขลาเหอ

กลุ่มเสียงของเพลงไปสงขลาเหอ พบว่า เสียงโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 มีระยะห่าง 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 มีระยะห่าง 1 เสียง

เนื่องจากการสัมภาษณ์แม่เพลง พบว่า เป็นอัตลักษณ์ของเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโนนด-นา-เล ที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ทั้งอัตราความเร็ว ลักษณะจังหวะ วลีเพลง รวมถึงระดับเสียงของโน้ตสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามธรรมชาติเสียงผู้ขับร้อง ถึงแม้ระดับเสียงโน้ตมีการเปลี่ยนแปลงแต่ระยะห่างของเสียงโน้ตเหมือนเดิม ผู้วิจัยวิเคราะห์จากกลุ่มเสียงของเพลงกล่อมเด็กทั้งหมดแล้ว พบว่า เสียงโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 มีระยะห่าง 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 มีระยะห่าง 1 เสียง ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 แสดงระยะห่างของกลุ่มเสียงในเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล

ผลการวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กทำให้ผู้วิจัยค้นพบกลุ่มเสียงใหม่ที่ทำให้เกิดสำเนียงเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชนโนนด-นา-เล ผู้วิจัยจึงขออนุญาตชื่อกลุ่มเสียงที่พบว่า บันไดเสียงโนนด-นา-เล (Node-Na-Lay Scale) หมายถึงบันไดเสียงเฉพาะที่พบในเพลงกล่อมเด็กของวิถีชุมชนโนนด-นา-เล มีเสียงโน้ตทั้งหมด 3 เสียง ซึ่งมีระยะห่างของโน้ตตัวที่ 1 ไปหาโน้ตตัวที่ 2 เป็น 1 เสียงครึ่ง และเสียงโน้ตตัวที่ 2 ไปหาโน้ตตัวที่ 3 เป็น 1 เสียง

องค์ความรู้ที่ 2 รูปแบบและโอกาสในการใช้เพลงกล่อมเด็ก

ปัจจุบันโอกาสในการใช้เพลงกล่อมเด็กไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการร้องเพื่อกล่อมลูกเท่านั้น แม่เพลงถูกเชิญไปสาธิตการขับร้องเพลงกล่อมเด็กเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมในเทศกาลต่าง ๆ และแม่เพลงที่มีความสามารถด้านการขับร้องจะถูกคัดเลือกให้ประภทร้องเพลงกล่อมเด็กด้วย ซึ่งในการประภทบางรายจะดัดแปลงทำนองเพลง

และประพันธ์คำร้องใหม่เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ ดังนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชน โหนด-นา-เล สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 เพลงกล่อมเด็กแบบดั้งเดิม คือ เพลงที่ร้องต่อกันมาจากบรรพบุรุษซึ่งไม่สามารถสืบหาได้ว่าใครเป็นผู้แต่ง บทเพลงถูกถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบมุขปาฐะ

ประเภทที่ 2 เพลงกล่อมเด็กที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ คือ เพลงที่นำทำนองมาดัดแปลงและประพันธ์คำร้องใหม่เพื่อใช้ในโอกาสต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงเนื้อร้องและดัดแปลงทำนองตามความถนัดของแม่เพลงในประเภทที่ 2 ยังคงใช้บันไดเสียง โหนด-นา-เล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ความรู้ที่ค้นพบเรื่องบันไดเสียงของเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชน โหนด-นา-เล

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันนี้เพลงกล่อมเด็กแบบดั้งเดิมอาจไม่ได้รับความนิยมมากนักแต่ยังคงมีนักวิชาการที่ให้ความสนใจนำองค์ความรู้เกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กในท้องถิ่นของตนเองมาต่อยอดเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้อย่างกว้างขวาง รวมถึงบทความวิจัยฉบับนี้ที่เป็นส่วนหนึ่งของบทความนี้เป็นส่วนของวิทยานิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เรื่อง บทเพลงกล่อมเด็กในวิถีชุมชน โหนด-นา-เล: ภาพสะท้อนทางมานุษยวิทยาดนตรีและการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปเผยแพร่ในโซเชียลมีเดีย พิพิธภัณฑ์ และศูนย์การเรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์ให้เพลงกล่อมเด็กเป็นที่รู้จักและร่วมสืบสานวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้อยู่คู่สังคมไทยต่อไป สำหรับการศึกษาเพลงกล่อมเด็กในมิติทางดนตรีหากผู้สนใจมีความสามารถในการวิเคราะห์ทำนองเพลงกล่อมเด็ก ผู้วิจัยขอแนะนำให้ศึกษาและวิเคราะห์ทำนองอย่างลึกซึ้งโดยมองหาเกณฑ์สอดคล้องกับบทเพลงที่ต้องการวิเคราะห์ อาจไม่สามารถนำหัวข้อการวิเคราะห์จากดนตรีศิลปะตะวันตกมาวิเคราะห์เพลงร้องพื้นบ้านได้ทั้งหมดแต่สามารถใช้หัวข้อในการวิเคราะห์ที่มาจากดนตรีตะวันตกได้บ้างอย่างเช่นที่ผู้วิจัยได้เขียนไว้ในบทวิเคราะห์ นอกจากนี้การบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยกับศาสตร์อื่น ๆ สำหรับการวิจัยเพลงกล่อมเด็กสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาต่อยอดงานวิจัยอีกหลากหลาย บูรณาการข้ามศาสตร์กับการแพทย์ การท่องเที่ยว การศึกษา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเพลงกล่อมเด็กเข้ากับศาสตร์ประพันธ์เพลงแบบดนตรีตะวันตกก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับผู้ที่มีความสามารถด้านการประพันธ์เพลง สามารถนำองค์ความรู้มาสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงสำหรับวงดนตรีประเภทต่าง ๆ หรือจะใช้สารัตถะจากเพลงกล่อมเด็กมาเป็นแรงบันดาลใจสร้างบทเพลงและนวัตกรรมเพื่อรับใช้สังคมก็ได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- จารุวัฒน์ นวลโย. (2566). เพลงเปล และเพลงตนโย้ง การขับร้องพื้นบ้านกับสังคมพหุศาสนาและการกลายเป็นเมืองของตำบลป่าตอง อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 25(1), 24-34.
- จารุวัฒน์ นวลโย. (2567). เพลงเปล: ฉันทลักษณ์ ความหมาย ทำนอง และภาพสะท้อนสังคมชาวป่าตอง จังหวัดภูเก็ต. Mahidol Music Journal, 7(2), 122-139.

- ณรงชัย ปิฎกัรัชต์. (2555). เอกสารประกอบการเรียนวิชา MSMS563 ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์ Ethnomusicology. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์.
- เปลื้อง พังระวะ. (26 ก.ค. 2567). เพลงโปงลางเหอ. (สุภาพร ฉิมหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- พิม ไชยเวช. (26 ก.ค. 2567). เพลงนกเขาวา. (สุภาพร ฉิมหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ภิรมย์ ศรีเมือง. (26 ก.ค. 2567). เพลงโยนโยนเหอ. (สุภาพร ฉิมหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- รตวรรณ พฤชาโรจนกุล และณรงชัย ปิฎกัรัชต์. (2565). มิติด้านดนตรีในเพลงเท่กล่อมของชาวลาวเวียง อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(2), 81-95.
- วันเนาว์ ยูเด็น. (2525). เพลงชาน้อง. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิทยา ศรีพ่อง. (2566). บทเพลงสร้างสรรค์ในมิติใหม่ของเพลงกล่อม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศิลปะดุริยางคศิลป์ สาขาดุริยางคศิลป์. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สุภาพร ศรีสังข์. (2546). คือลุ่มทะเลสาบสงขลา คือมหาครรโกทรแห่งชีวิต. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สืบพงศ์ ธรรมชาติ. (2539). วิถีชีวิตของชาวไทยภาคใต้จากเพลงกล่อมเด็กอำเภอลำพูน จังหวัดพัทลุง. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สืบพงศ์ ธรรมชาติ. (2563). เพลงร้องเรือเด็กภาคใต้. สารนครศรีธรรมราช, 51(2), 86-93.
- สุจรรยา ราชเมืองฝาง. (26 ก.ค. 2567). เพลงวัดพะโคะ. (สุภาพร ฉิมหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2524). วิเคราะห์สาระเพลงกล่อมเด็กภาคใต้. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- อนรรฆ จรรย์ยานนท์. (2561). การศึกษาเชิงดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์: ปิ้อของกลุ่มชนชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์. Mahidol Music Journal, 1(2), 23-37.
- โอฬาร รัตนภักดี. (2552). ลักษณะของเพลงพื้นบ้านในเพลงร้องเล่นสมัยใหม่. วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์, 30(1), 10-25.

แนวทางการส่งเสริมการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีน*

GUIDELINES FOR PROMOTE REVISITING IN THAILAND OF CHINESE TOURISTS

นฤมล มีนัย*, ปิยะมาศ สือสวัสดิ์วัฒนชัย, ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร

Naruemon Meenui*, Piyamas Suesawadwanit, Chanongkorn Kuntonbutr

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nanagerberanana@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

รัฐบาลไทยได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทยด้วยเสน่ห์ไทย นำเสนอกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวจีนกลับมาเที่ยวซ้ำ 5 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) อิ่มอร่อยกับอาหารถิ่น 2) ละลานตาวัฒนธรรม 3) แสวงหาถิ่นท่องถิ่น 4) หัตถกรรมล้ำค่าน่าซื้อฝาก และ 5) สุดยอดกีฬาท้าทายกายใจ บทความวิชาการนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้ประโยชน์และสามารถพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไปในอนาคต ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีน ประกอบด้วย 1) การให้ความสนใจ ความสำคัญและรู้จักนักท่องเที่ยวจีนแต่ละกลุ่ม 2) เน้นขยายเที่ยวบินพร้อมทั้งเสนอบริการระดับพรีเมียม 3) มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศไทย 4) ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยจะต้องเร่งพัฒนาสินค้าหรือบริการให้โดดเด่นและตรงความต้องการของนักท่องเที่ยวจีนในแต่ละกลุ่ม ร้านจำหน่ายสินค้าหรือของที่ระลึก ต้องพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ใส่ความเป็นไทยเพื่อความยั่งยืน และธุรกิจโรงแรมควรนำเสนอวัฒนธรรมการบริการ 5) สร้างความเป็นธรรมด้านราคาให้กับนักท่องเที่ยวจีน 6) ภาครัฐควรยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดี สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในด้านภาพลักษณ์ และ 7) สถานที่ท่องเที่ยวเสนอประสบการณ์พิเศษเพื่อดึงให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำ จัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกอย่างหลากหลาย บริษัททัวร์หรือรถเช่าต้องเพิ่มบริการเฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านอาหารต้องเตรียมรองรับระบบการชำระเงินของจีนและบริการจัดส่งอาหาร

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ, นักท่องเที่ยวจีน, ภาพลักษณ์, ความเป็นไทย

Abstract

Thai government has set policy for promote tourism Thailand with Thai Charming to present activities that meet the interests and revisiting of Chinese tourists according to the

concept of “5 Must Dos” consist of 1) Must Eat enjoy local food, 2) Must See lakaleidoscope culture, 3) Must Seek seek unseen places to visit, 4) Must Buy precious crafts worth buying deposit, and 5) Must Beat ultimate sports challenge. This academic article aims to study guidelines for promote revisiting in Thailand of Chinese tourists by reviewed related documents, concepts, theories, and research. The study can use the information presented to develop the economic growth of Thailand in the future. The study found that the guidelines for promote revisiting in Thailand of Chinese tourists were 1) Paying attention and getting to know each group of Chinese tourists. 2) Expanding flights and present premium service. Attractions offer unique experiences for revisiting. 3) Promote on Chinese social media. 4) The hotel business present innovation service. Thai tourism industry must develop good products and service and consistent with the demand of tourist and creative souvenirs with a Thai identity for sustainability. 5) Create fairness in prices for Chinese tourists. 6) The government sector should upgrade infrastructure. All sectors involved in tourism must work together to be good hosts and building confidence among tourists in terms of image, and 7) Tour Agency in Thailand must offer a variety of travel styles. Transportation tourism business must prepare many types of car services for tourist. Restaurants support China's payment system and food delivery services.

Keywords: Guidelines for Promote, Revisiting, Chinese Tourists, Image, Thainess

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้ที่สำคัญที่นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ กระแส เงินตราไหลเวียนในประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมและขนส่ง รวมถึงการค้าและการลงทุนที่ช่วยเพิ่มการขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึง คือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว เติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม” โดยมีเป้าหมายหลัก 1) การท่องเที่ยวไทยมีความเข้มแข็งและสมดุล (Resilience & Re-balancing Tourism) 2) การยกระดับความเชื่อมโยงและโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว (Connectivity) 3) การสร้างความเชื่อมั่นและมอบประสบการณ์ท่องเที่ยวคุณค่าสูง (Entrusted Experience) และ 4) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วง 6 เดือนแรกปี 2567 สร้างรายได้รวมจากการท่องเที่ยว 1.30 ล้านล้านบาทเพิ่มขึ้นร้อยละ 28.61% เทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 32 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2566 โดยตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2567 มีจำนวนนักท่องเที่ยว

ต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวรวม 23,096,752 คน โดยมีปัจจัยเรื่อง มาตรการข้อจำกัดในการเดินทางแก่นักท่องเที่ยวจากหลายประเทศ ประกอบกับการมีวันหยุดในหลายประเทศรวมถึงการจัดงานฉลองเทศกาล Pride Month ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างชาติและรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติปรับตัวดีขึ้น ประเทศที่ทำรายได้ให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมากที่สุด 5 อันดับ คือ 1) จีน 2) รัสเซีย 3) มาเลเซีย 4) สหราชอาณาจักร และ 5) ญี่ปุ่น (Digital Government Development Agency, 2023) ซึ่งเป็นการเดินทางมาท่องเที่ยวในเมืองหลัก เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา เกาะสมุย และแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง เช่น พังงา กระบี่ ระยอง ตรัง เป็นเมืองนำเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวเพื่อการสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนอย่างลึกซึ้ง

นักท่องเที่ยวจีน ยังคงเป็นอันดับหนึ่งของการจัดอันดับนักท่องเที่ยวต่างชาติใน 5 อันดับแรก หรืออยู่ที่ 4,694,210 คน นักท่องเที่ยวจีนอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีการฟื้นตัวจากปัจจัยบวกที่ความต้องการเดินทางไปต่างประเทศของนักท่องเที่ยวจีนในระดับสูง ด้วยจำนวนผู้โดยสารทางอากาศในเส้นทางระหว่างประเทศของจีนใน 5 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2567 เพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ 24.3 ล้านคน อีกทั้งยังมีสัญญาณการฟื้นตัวที่ดีต่อเนื่อง โดยในเดือนพฤษภาคม และจากข้อมูลของสมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (International Air Transport Association: IATA) พบว่า ในไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2567 เส้นทางระหว่างประเทศแบบมีตารางบินประจำ ของจีนในหลายเส้นทางได้ฟื้นตัวกลับมาใกล้เคียงปกติแล้ว (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ, 2567) เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และส่งเสริมการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทย ด้วยเสน่ห์ไทย (Thai Charming) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้นำเสนอกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวจีน เป็นกลยุทธ์หนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ตามแนวคิด 5 Must Do ได้แก่ 1) Must Eat อิ่มอร่อยกับอาหารถิ่น 2) Must See ละลานตาวัฒนธรรม 3) Must Seek แสวงหา Unseen ถิ่นน่าเที่ยว 4) Must Buy หัตถกรรมล้ำค่าน่าซื้อฝาก และ 5) Must Beat สุดยอดกีฬาท้าทายใจ การเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจุดหมายปลายทางที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งการทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างจุดหมายปลายทางและนักท่องเที่ยว (Stylos, N. et al., 2017); (Tan, W. K. & Wu, C. E., 2016) การศึกษาที่ผ่านมายังแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ยังมีการแสดงพฤติกรรมที่ยอมจ่ายค่าสินค้าและบริการในราคาสูงขึ้น มีความอ่อนไหวในเรื่องค่าใช้จ่ายค่อนข้างต่ำ มีการบอกเชิงบวกต่อไปยังบุคคลอื่น ๆ และที่สำคัญยังช่วยลดต้นทุนการตลาดของจุดหมายปลายทาง (Jeaheng, Y. et al., 2020); (Lee, S. W. & Xue, K., 2020) ; (Zhang, H. et al., 2018) ดังนั้นการหาแนวทางหรือกลยุทธ์ในการสนับสนุนการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวย่อมส่งผลดีกับเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ การศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยหลายด้านซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ดังเช่น Styliadis, D. et al. ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ส่งผลต่อการตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำ (Styliadis, D. et al., 2017) และ Whang, H. et al. ที่กล่าวไว้ว่า จุดหมายปลายทางที่มีภาพลักษณ์ดี ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวมีความตั้งใจจะเดินทางกลับมาเที่ยวจุดหมายปลายทางแห่งเดิมซ้ำสูงขึ้น (Whang, H. et al., 2016) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Campon-Cerro, A. M. et al. ที่พบว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ จุดหมายปลายทางมีภาพลักษณ์ที่ดีและทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ นักท่องเที่ยวย่อมมีความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำสูง (Campon-Cerro, A. M. et al., 2017)

แต่ในทางตรงกันข้ามหากจุดหมายปลายทางมีภาพลักษณ์ที่ดีแต่นักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจก็ทำให้นักท่องเที่ยวไม่
อยากเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำในจุดหมายปลายทางแห่งนั้นเช่นกัน (นิมิต ชื่นสัน และอุมาภรณ์ สมกาย, 2564)
นอกจากนี้ นฤมล มีนัย และคณะ ได้สรุปว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ เกิดจากปัจจัย 2 ด้าน ได้แก่
1) แรงจูงใจผลักดันหรือปัจจัยผลักดัน (Push Factors) คือ ปัจจัยที่เกิดจากคุณสมบัติและองค์ประกอบภายในของ
นักท่องเที่ยวที่เป็นการเอื้อและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การต้องการสิ่งแปลกใหม่
ต้องการเดินทางค้นพบสถานที่และวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน รวมถึงการมีเวลาว่าง มีความสนใจใน
การเดินทาง มีความมั่นคงทางการเงิน และอยู่ในวัยที่สามารถเดินทางได้ และ 2) แรงจูงใจดึงดูดหรือปัจจัยดึงดูด
(Pull Factors) คือ ปัจจัยที่เกิดจากคุณสมบัติและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นข้อดีของแหล่งท่องเที่ยว
นั้น ๆ เช่น การให้ข้อมูลการเดินทางที่ชัดเจน ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อม
และเพียงพอ ความแปลกใหม่และน่าสนใจทางวัฒนธรรม ความมีอัตลักษณ์ และรวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทาง
เป็นต้น (นฤมล มีนัย และคณะ, 2566) จะเห็นได้ว่าการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวนั้นเกิดจากปัจจัยทั้งที่
เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด แต่อย่างไรก็ตามในการหาแนวทางในการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวนั้น
จำเป็นต้องคำนึงถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ฤดูกาลท่องเที่ยว การเข้าสู่สังคมดิจิทัล จุดประสงค์ของการท่องเที่ยว และ
รูปแบบการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความหลากหลายซับซ้อน ต้อง
คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนในอุตสาหกรรมและข้ามอุตสาหกรรม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ
ภาคเอกชน ภาควิชาการ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่าง ๆ และภาคประชาชน นอกจากนั้นสภาพแวดล้อม
และบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งที่เป็นปัจจัยภายใน
เช่น สถานการณ์การเมืองของประเทศ นโยบายของภาครัฐ การปรับตัวของภาคเอกชน ความร่วมมือของหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และปัจจัยภายนอก เช่น สถานะการแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรม ความต้องการ และความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงการบริหาร
จุดหมายปลายทางที่ประสบความสำเร็จซึ่งการทำให้ นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างจุดหมายปลายทางและนักท่องเที่ยว (Stylos, N. et al., 2017); (Tan, W. K. & Wu, C. E.,
2016) การศึกษาที่ผ่านมาจึงแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำยังมีการแสดงพฤติกรรมที่ยอม
จ่ายค่าสินค้าและบริการในราคาสูงขึ้น มีความอ่อนไหวในเรื่องค่าใช้จ่ายค่อนข้างต่ำมีการบอกเชิงบวกต่อไปยังบุคคล
อื่น ๆ และที่สำคัญยังช่วยลดต้นทุนทางการตลาดของจุดหมายปลายทาง (Jeaheng, Y. et al., 2020); (Lee, S. W. &
Xue, K., 2020); (Zhang, H. et al., 2018) ดังนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องเร่งปรับตัวให้รองรับกับ พฤติกรรม
นักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป ส่งเสริมความเป็นไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งด้าน
วัฒนธรรมประเพณี ความงดงามของธรรมชาติ อาหารการกิน และค่าใช้จ่ายต่อการท่องเที่ยว มีมาตรการรักษา
ความสะอาด บรรยากาศของสถานที่และบริการของพนักงาน จะเป็นสิ่งสำคัญที่นักเดินทางพิจารณามากขึ้นและ
พร้อมบอกต่อเมื่อรู้สึกประทับใจ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวที่ดีใหม่ ที่บรรดาผู้ประกอบการต้อง
คำนึงถึงสูงสุด คือ นักท่องเที่ยวจะเน้นการท่องเที่ยวเชิงที่สอดคล้องกับธรรมชาติ จะพิจารณาความสะอาดเป็น

สำคัญ และเงื่อนไขการให้บริการต้องมีความยืดหยุ่น การหาแนวทางหรือกลยุทธ์ในการสนับสนุนการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว ย่อมส่งผลดีกับเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ

พลวัตการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจีน

นักท่องเที่ยวจีนเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย มากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวจากประเทศอื่น ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาวอายุ 22 - 45 ปี รูปแบบการท่องเที่ยวมีความแตกต่างไปจากเดิมคือนิยมท่องเที่ยวแบบอิสระหรือเป็นกลุ่มเล็ก บริษัทท่องเที่ยวของไทย ต้องปรับรูปแบบให้เข้ากับความต้องการของคนจีนในปัจจุบัน เช่น การจัดกรุ๊ปท่องเที่ยวขนาดเล็กแบบลักซ์ชัวรี เพิ่มความเป็นวีไอพี และจัดตารางความสนใจตามที่นักท่องเที่ยวจีนต้องการ ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจีนจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวอิสระ (FIT) เป็นกลุ่มที่นักท่องเที่ยวที่จัดการทริปทั้งหมดด้วยตนเอง ตั้งแต่วางแผนทริป จองตั๋วเครื่องบิน จองโรงแรม เลือกร้านอาหาร และเดินทางด้วยตัวเองตลอดทั้งทริป ซึ่งจะเหมาะกับกลุ่มวัยรุ่นและวัยเริ่มต้นทำงานที่มีเวลา มีศักยภาพและความพร้อมในการเดินทาง รวมถึงกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างดี จนถึงรายได้สูงและไม่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมากเท่าไร ทั้งนี้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเมืองหลักที่มีระบบคมนาคมที่เชื่อมต่อการเดินทางระหว่างประเทศ เช่น เชียงไ้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาไทยแบบอิสระ (FIT) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 80

2. กลุ่มผสมผสาน (Semi Guided Tour) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่มีความอิสระลดลงมาจากกลุ่มนักท่องเที่ยวอิสระ (FIT) โดยแผนท่องเที่ยวจะผสมผสานกันทั้งช่วงเวลาที่เที่ยวภายใต้การดูแลของไกด์ทัวร์กับช่วงเวลาที่ให้เที่ยวอิสระด้วยตัวเอง โดยบริษัททัวร์จะทำหน้าที่จองบริการต่าง ๆ ทั้งที่พัก การเดินทาง และกิจกรรมตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวแบบนี้จะเป็นที่นิยมในกลุ่มวัยทำงาน ซึ่งมักจะไม่ค่อยมีเวลาในการวางแผนท่องเที่ยวเอง

3. กลุ่มกรุ๊ปทัวร์ เป็นรูปแบบที่บริษัททัวร์จัดการดูแลทุกอย่างครอบคลุมตลอดการเดินทาง โดยขนาดของกรุ๊ปทัวร์มีตั้งแต่กรุ๊ปทัวร์ขนาดเล็กที่มีลูกทัวร์ราว 6 คน จนถึงกรุ๊ปทัวร์ขนาดใหญ่ที่มีลูกทัวร์มากกว่า 30 คน โดยกรุ๊ปขนาดเล็กจะเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อค่อนข้างดีหรือเป็นกลุ่มวัยทำงานที่ไม่มีเวลาวางแผนท่องเที่ยว และปัจจุบันกลุ่มนี้จะนิยมเลือกทัวร์ที่สามารถปรับแผนเที่ยวตามความสนใจได้ ในขณะที่กลุ่มขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้สูงอายุ ที่เน้นความคุ้มค่ากับราคาเหมาะสมโดยแผนท่องเที่ยวจะเป็นแบบมาตรฐาน เน้นเดินทางท่องเที่ยวในแลนมาร์กสำคัญ เช่น วัดและวังหลาย ๆ แห่งภายใน 1 วัน ทั้งนี้ปัจจุบันมีทัวร์รูปแบบจอยทัวร์ที่รวบรวมนักท่องเที่ยวจีนจากหลายมณฑลแต่มา ร่วมทัวร์เดียวกันที่ประเทศไทย ซึ่งทำให้กลายเป็นทัวร์กลุ่มใหญ่อีกด้วย

4. กลุ่มเล็กแบบส่วนตัว (Private Group) เป็นการจัดแผนท่องเที่ยวแบบส่วนตัวของบริษัททัวร์สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมักจะมีราคาที่สูงกว่ากรุ๊ปทัวร์ทั่วไป เนื่องจากการให้บริการแบบสุดหรู พรีเมียม และมีการวางแผนท่องเที่ยวตามความต้องการของลูกค้าโดยเฉพาะ

จากข้อมูลนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางมาไทยในช่วงเทศกาลตรุษจีนปี พ.ศ. 2567 ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวอิสระ (FIT) กับกลุ่มกรุ๊ปทัวร์ แต่จะมีสัดส่วนของกลุ่มนักท่องเที่ยวอิสระมากกว่า พบว่านักท่องเที่ยวจีนมากกว่าร้อยละ 50 อยู่ในช่วงอายุ 25 - 44 ปี ส่วนใหญ่เดินทางมาจากเมืองเชียงไ้ ปักกิ่ง กว่างโจว

เจ๋งๆ โดยแผนการเที่ยวที่นิยม คือ กรุงเทพฯ + 1 จังหวัด อย่างเช่น พัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มเมืองยอดนิยมของนักท่องเที่ยวจีน และเป็นจังหวัดที่มีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวกเชื่อมต่อทางอากาศกับหลายเมืองในจีน ขณะที่ในแง่ระยะเวลาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจีนใช้เวลาเที่ยวไทยเฉลี่ยราว 7 - 8 วัน ใกล้เคียงกับในช่วงปี พ.ศ. 2562 แต่จะใช้จ่ายในด้านที่พักมากขึ้นโดยเกือบร้อยละ 70 เลือกพักโรงแรมในระดับ 4 ดาวขึ้นไปรวมถึงการซื้อประสบการณ์ใหม่ ๆ ทั้งในรูปแบบกิจกรรมเพื่อความบันเทิงและอาหารแทนการช้อปปิ้ง (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ, 2567) โดยนักท่องเที่ยวชาวจีนจะมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวสำคัญ 5 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยวจีนมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รายได้ของประชากร ความพร้อมด้านระบบคมนาคมขนส่งและการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ

2. ฤดูท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวจีนมี 4 ช่วงเวลาหลัก โดยในหนึ่งรอบปีปฏิทิน นักท่องเที่ยวจีนจะมีช่วงวันหยุด 4 ช่วง ที่เหมาะแก่การเดินทางไปต่างประเทศประกอบด้วยเทศกาลวันหยุดยาวหรือที่เรียกว่าสัปดาห์ทองของการท่องเที่ยว (Golden Week) จำนวน 3 ครั้ง และช่วงปิดเทอมฤดูร้อน 1 ครั้ง ได้แก่

2.1 เทศกาลตรุษจีน ซึ่งถือเป็นวันหยุดปีใหม่ของจีน โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงปลายเดือนมกราคมจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี และมีระยะเวลาวันหยุดนานถึงราว 15 วัน เหมาะกับการวางแผนท่องเที่ยวต่างประเทศโดยเฉพาะในเส้นทางระยะยาวอย่างประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกา

2.2 วันแรงงาน โดยจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคมของทุกปีและมีระยะเวลาหยุดประมาณ 5 วัน ซึ่งจะเหมาะกับการท่องเที่ยวในเส้นทางระยะสั้นถึงระยะกลางอย่างญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไทย

2.3 ปิดเทอมฤดูร้อนของนักเรียนและนักศึกษาจีนในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคมของทุกปี ส่งผลให้หลายครอบครัวพาลูกหลานไปท่องเที่ยวต่างประเทศ จึงเหมาะกับการวางแผนท่องเที่ยวทั้งในเส้นทางระยะสั้นจนถึงระยะยาว

2.4 เทศกาลวันชาติจีน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคมของทุกปี ที่มีระยะเวลาวันหยุดราว 7 วัน จึงเป็นอีกหนึ่งเทศกาลที่มีย่านนักท่องเที่ยวจีนออกเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศในเส้นทางระยะกลางและระยะยาว

3. การเข้าสู่สังคมดิจิทัลของจีน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจีนในทุกช่วงวัย และต่อเนื่องถึงการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ จากการพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็วของจีนทำให้เกิดแอปพลิเคชันและโซเชียลมีเดียที่ใช้ในการแชร์ข้อมูลข่าวสารและเข้ามาสร้างความสะดวกสบายในหลายด้าน ประกอบกับการผลักดันเรื่องสังคมไร้เงินสดของภาครัฐที่ทำให้ผู้คนทุกเพศทุกวัยจำเป็นต้องเข้าสู่โลกดิจิทัลจึงส่งผลให้โลกออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยวจีน รวมถึงการท่องเที่ยวต่างประเทศ โดยแอปพลิเคชันและโซเชียลมีเดียที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจีน แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

3.1 โซเชียลมีเดียเพื่อค้นหาข้อมูลท่องเที่ยว (Social Media) ซึ่งเหมือนกับหลายประเทศทั่วโลกที่โซเชียลมีเดียมีผลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งการหาข้อมูลและรีวิวสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารอร่อย และแหล่งช้อปปิ้งต่าง ๆ โดย Social platform ที่นักท่องเที่ยวจีนกำลังให้ความสนใจ ได้แก่ Xiaohongshu, Douyin, Weibo และ Bilibili เป็นต้น

3.2 แพลตฟอร์มบริการท่องเที่ยว (Travel Platform) สำหรับจองที่พัก ตัวเครื่องบิน ตัวรถไฟ บัตรเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งยังสามารถจองกรุ๊ปทัวร์หรือโปรแกรมท่องเที่ยวแบบกึ่งทัวร์กึ่งเที่ยวเองได้อีกด้วย

โดยแพลตฟอร์มท่องเที่ยวยอดนิยมของจีน เช่น Ctrip, Feizhu, Qunar และ Mafengwo รวมถึงแพลตฟอร์มระดับโลกอย่าง Booking.com

3.3 ระบบการชำระเงินดิจิทัล (Digital Payment) จากการเป็นสังคมไร้เงินสดเต็มรูปแบบส่งผลให้นักท่องเที่ยวจีนใช้จ่ายผ่านระบบออนไลน์เกือบร้อยละ 100 ทำให้การเพิ่มระบบชำระเงินดิจิทัลจะช่วยอำนวยความสะดวกพร้อมกระตุ้นกำลังซื้อของนักท่องเที่ยวจีนได้เป็นอย่างมาก โดยช่องทางจ่ายเงินหลักของจีน ได้แก่ Alipay+, Wechat และ Unionpa

4. การพักผ่อน การสร้างประสบการณ์ใหม่ และความคุ้มค่า เป็น 3 ด้าน ที่นักท่องเที่ยวจีนยุคนี้ให้ความสำคัญโดยจากการใช้ชีวิตภายใต้มาตรการโควิด-19 ที่เข้มงวดมากเป็นเวลานาน ประกอบกับต้องเรียนหรือทำงานต่อเนื่องในช่วงเวลาเดียวกันส่งผลให้นักท่องเที่ยวจีนต้องการท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนภายใต้สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ แต่ด้วยภาวะเศรษฐกิจในจีนที่กำลังฟื้นตัวทำให้การใช้จ่ายต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า คุ้มค่ามากที่สุด

5. นักท่องเที่ยวจีนต้องการอิสระในการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันข้อมูลและแผนท่องเที่ยวสามารถหาได้ตามคอนเทนต์ออนไลน์ ประกอบกับความชอบของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ทำให้การเดินทางด้วยตนเองเพื่อไปเที่ยวตามรอยคอนเทนต์ที่ชื่นชอบได้รับความนิยมมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวจีน มีลักษณะที่สำคัญทำให้สามารถนำข้อมูลมาใชวางแผนเตรียมการรองรับนักท่องเที่ยวจีน คือ 1) นักท่องเที่ยวจีนมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย 2) ฤดูท่องเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวจีนมี 4 ช่วงเวลาหลัก 3) การเข้าสู่สังคมดิจิทัลของจีน ตั้งแต่การหาข้อมูลท่องเที่ยวผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย การจองบริการท่องเที่ยวผ่านแพลตฟอร์มการท่องเที่ยว และการชำระเงินผ่านระบบดิจิทัล 4) นักท่องเที่ยวจีนให้ความสำคัญกับการพักผ่อน การสร้างประสบการณ์ใหม่ และความคุ้มค่า และ 5) นักท่องเที่ยวจีนต้องการอิสระในการท่องเที่ยวมากขึ้น ทุกวันนี้ข้อมูลท่องเที่ยวหาได้ง่ายจากสื่อออนไลน์ อีกทั้งความชอบแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันทำให้การเดินทางด้วยตนเองและแบบกึ่งทัวร์กึ่งเที่ยวเองได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น

ปัจจัยและเสน่ห์การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

นักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นครั้งแรกและนักท่องเที่ยวเดินทางซ้ำคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60 และร้อยละ 40 ตามลำดับ โดยเป็นนักท่องเที่ยวแบบอิสระถึงร้อยละ 78 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563) ซึ่งการกลับมาเที่ยวซ้ำนั้นเกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด ดังที่ Tolman, E. C. ได้คิดค้นทฤษฎีแรงผลักและแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Push-Pull Factors) หรือ The sign-gestalt paradigm โดยระบุว่า แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ แรงผลัก (Push Factors) และแรงดึงดูด (Pull Factors) คือ ผู้คนเดินทางท่องเที่ยวเพราะมีแรงผลักดันจากภายในและถูกดึงดูดจากแรงภายนอก (Tolman, E. C., 1959) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นแรงที่ทำให้บุคคลถูกผลักดันให้เกิดแรงจูงใจในการตัดสินใจท่องเที่ยว และถูกดึงดูดโดยความน่าสนใจของจุดหมายปลายทาง (Crompton, J. L. & McKay, S. L., 1997)

Dann, M. S. อธิบายว่า ปัจจัยผลักดันในการท่องเที่ยว คือ ปัจจัยที่ทำให้คนอยากจะเดินทางท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) Physical Needs คือ ความต้องการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย 2) Social Needs คือ

ความต้องการในการเดินทางเพื่อให้โอกาสในการเข้าสังคม 3) Culture Needs คือ ความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ วัฒนธรรม ชนชาติ และการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากที่อยู่อาศัยเดิม 4) Esteem/Prestige Needs คือ ความต้องการความภาคภูมิใจที่ตนได้เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ และ 5) Novelty Needs คือ ความต้องการ ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ สถานที่ใหม่ ๆ (Dann, M. S., 1977) สอดคล้องกับ Crompton, J. L., & McKay, S. L. ที่กล่าวว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยว เป็นพื้นฐานในการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งแรงจูงใจในการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลักดันในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย 1) การหลีกเลี่ยงความจำเจ ในชีวิตประจำวัน 2) การค้นหาและประเมิน ตนเอง 3) การพักผ่อนหย่อนใจ 4) ความรู้สึกมีเกียรติ 5) การกลับสู่ ความเป็นตัวเอง 6) การได้เยี่ยมเยือนญาติพี่น้อง และ 7) การมีโอกาสสร้างสัมพันธภาพทางสังคมกับบุคคลอื่น ปัจจัยดึงดูดหรือปัจจัยทางวัฒนธรรม ในการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) การได้พบสิ่งแปลกใหม่ และ 2) การได้ ศึกษาเรียนรู้ (Crompton, J. L. & McKay, S. L., 1997)

McCleary, K. W. et al ได้อธิบายว่า การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจในประสบการณ์การท่องเที่ยวครั้งก่อน และได้แบ่งประเภทของความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวไว้ 4 แบบ คือ (McCleary, K. W. et al., 2003)

1. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในประสบการณ์การท่องเที่ยวมากแต่ไม่กลับมาเที่ยวซ้ำ (Latent) เนื่องจาก แหล่งท่องเที่ยว นั้น เป็นประสบการณ์ครั้งหนึ่งในชีวิตและไม่สามารถจะกลับไปได้อีกเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีราคาแพง

2. นักท่องเที่ยวมีความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวในระดับสูง และกลับไปเที่ยวซ้ำเสมอ (High) นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวยังเป็นผู้ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างดี โดยการบอกต่อถึงความประทับใจหรือสิ่งที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว นั้น

3. นักท่องเที่ยวไม่มีความภักดีหรือความภักดีในระดับต่ำ (Low) นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เกิดขึ้นจากความไม่พอใจ ในประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวและไม่คิดจะกลับไปเที่ยวซ้ำ

4. นักท่องเที่ยวกลับไปเที่ยวซ้ำด้วยเหตุผลอื่นนอกเหนือจากความพึงพอใจหรือความภักดี (Spurious) ซึ่ง เหตุผลอาจเป็นเพราะแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่ชื่นชอบของลูกค้า ที่เลือกไปเพราะเป็นความประสงค์ของลูกค้า ดังนั้นจำนวน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้หากลดลงไป มิได้เป็นแหล่งบ่งชี้ว่า แหล่งท่องเที่ยวขาดความนิยม เพราะเป็นเพียงกลุ่มที่มาเที่ยว เพราะความสะดวกหรือเพราะความจำเป็น ไม่ใช่ความชอบของกลุ่มที่แท้จริงอย่างใด

ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำจะมีความสัมพันธ์กับการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยว หรือผู้ประกอบการสามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำได้ โดยการสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยว การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีความหมาย การมีส่วนร่วม และความแปลกใหม่ให้กับ นักท่องเที่ยว เช่น ความเป็นมิตรและการให้ความช่วยเหลือของคนท้องถิ่นต่อนักท่องเที่ยว (Kim, J. H. et al., 2012) กล่าวได้ว่าเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นที่ช่วยสร้างสัมพันธ์ระหว่างกันได้เป็นอย่างดี และ โดยส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวมักจะจดจำและประทับใจต่อความเป็นมิตร การได้รับความช่วยเหลือจากคนท้องถิ่น เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะถ้าความช่วยเหลือนั้นมากเกินกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยวก็จะสร้างความประทับใจ และจดจำถึงเหตุการณ์นั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่ง Che, T. et al. ได้กล่าวว่า ความตั้งใจท่องเที่ยวซ้ำ เป็นความมุ่งมั่นตั้งใจ

เกี่ยวกับการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่เคยเดินทางไปเที่ยว โดยเกิดความประทับใจต่อการเดินทาง ความตั้งใจในการไปท่องเที่ยวต่างประเทศซ้ำยังหมายถึงการหาโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยวสถานที่ที่เคยเดินทางไปเที่ยวอีกในอนาคตอันใกล้ รวมถึงมีการคาดหวังว่าในการเดินทางไปเที่ยวนั้นจะได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ (Che, T. et al., 2015) สอดคล้องกับ Kangli, Q. ที่กล่าวว่าความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำนั้นเป็นความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะได้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์ บริการ สถานที่ หรือแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีกครั้งในอนาคต (Kangli, Q., 2017) และเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากที่สุดต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวซ้ำในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการแข่งขันสูงจึงเป็นสิ่งสำคัญ และแหล่งท่องเที่ยวสามารถใช้จำนวนนักท่องเที่ยวที่กลับมาท่องเที่ยวซ้ำเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จได้ นักท่องเที่ยวที่ไม่พอใจจะเลือกจุดหมายปลายทางอื่นในอนาคต ดังนั้น ความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดเส้นทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งในอนาคต และการเลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมักมองหาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวตามที่ต้องการได้ และถ้าประสบการณ์ที่ได้จากแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยวได้นั้นก็มักจะส่งผลต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ (Azis, N. et al., 2020)

ความตั้งใจในการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ผู้เขียนบทความสรุปได้ว่า แรงจูงใจผลักดันหรือปัจจัยผลักดัน (Push Factors) คือ ปัจจัยที่เกิดจากคุณสมบัติและองค์ประกอบภายในของนักท่องเที่ยวที่เป็นการเอื้อและอำนวยความสะดวกให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การต้องการสิ่งแปลกใหม่ ต้องการเดินทางค้นพบสถานที่และวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน รวมถึงการมีเวลาว่าง มีความสนใจในการเดินทาง มีความมั่นคงทางการเงินและอยู่ในวัยที่สามารถเดินทางได้ เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจดึงดูดหรือปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) คือ ปัจจัยที่เกิดจากคุณสมบัติและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นข้อดีของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลการเดินทางที่ชัดเจน ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมและเพียงพอ ความแปลกใหม่และน่าสนใจทางวัฒนธรรม ความมีอัตลักษณ์ และรวมไปถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เป็นต้น

แนวทางการส่งเสริมการกลับมาเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีน

แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยต้องนำไปสู่ความยั่งยืน กล่าวคือ ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการผลิตและผลิตภัณฑ์นวัตกรรมเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบ (Resilient Supply - Side) มีการกระจายรายได้และความเจริญจากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่และลดการรั่วไหลในภาคการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม (Equitable Tourism) ส่งเสริมการท่องเที่ยวคุณภาพที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน พัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูง (Quality Tourism) พัฒนาความปลอดภัย สุขอนามัย และมาตรฐานการท่องเที่ยวตลอดเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว (Global Standardization) ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและข้อมูลสารสนเทศ (Digital & Data Infrastructure) พัฒนาและเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้านการเดินทาง และสาธารณูปโภค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง (Connectivity & Universal Design) พัฒนาศักยภาพของบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มี คุณภาพและมีขีด

ความสามารถในการแข่งขัน (Thai-Class Potential) สนับสนุนการใช้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเพื่อการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวระดับประเทศ และการวางแผนดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ ยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Experience) (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) และสร้างแนวทางการส่งเสริมการกลับมาเที่ยวซ้ำในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจีนดังนี้

1. ให้ความสนใจและความสำคัญและรู้จักนักท่องเที่ยวจีนแต่ละกลุ่ม ดังเช่น แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เช่น วัด วัง และโบราณสถาน แม้จะยังคงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจีนที่เพิ่งเดินทางมาไทยครั้งแรกหรือเป็นสถานที่ที่ต้องไปดู (Must See) ในโปรแกรมทัวร์ แต่อาจจะดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวที่กลับมาเที่ยวในไทยซ้ำ (Repeat Tourist) ได้ไม่มากนัก ดังนั้น การเพิ่มความพิเศษด้วยการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งสายเที่ยวตามแรงบันดาลใจ สายกิจกรรมและสายชอบการเรียนรู้ จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวในสถานที่แห่งเดิมด้วยความรู้สึกที่แตกต่างจากเคยได้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในไทย พร้อมโปรโมตสถานที่ท่องเที่ยวและอีเวนต์ที่จะเกิดขึ้นผ่านคอนเทนต์ในสื่อโซเชียลมีเดียอย่าง Xiaohongshu จึงเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวจีนและยังเป็นคอนเทนต์จากผู้นำทางความคิด ยิ่งสร้างความสนใจจากนักท่องเที่ยวจีนเพิ่มขึ้นอีก

2. สายการบินสัญชาติไทยเน้นขยายเที่ยวบินพร้อมทั้งเสนอบริการระดับพรีเมียม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มอิสระและนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กกล่าวคือ ธุรกิจการบิน สายการบินสัญชาติไทย ต้องมีการขยายเที่ยวบินเพิ่มขึ้นพร้อมทั้งเสนอบริการระดับพรีเมียม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจีนกลุ่มอิสระ และทัวร์ Tailor-made โดยในช่วงไตรมาสที่ 2 ปี พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมาสายการบินสัญชาติจีนมีอัตราการฟื้นตัวของเส้นทางบินระหว่างไทย-จีนที่ดีกว่าสายการบินสัญชาติไทย (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ, 2567) จึงทำให้ต้องเร่งขยายเที่ยวบินเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มากขึ้นทั้งนักท่องเที่ยวจีนที่มาจากไทยและชาวไทยที่ไปเที่ยวจีนหลังจีนออกมาตรการวีซ่าฟรีให้กับชาวไทย อีกทั้งเนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีสัดส่วนกลุ่มอิสระและกลุ่มกรุ๊ปทัวร์ขนาดเล็กมากขึ้น ทั้งนักท่องเที่ยวจีนและชาวไทย จึงเป็นโอกาสสำคัญที่จะเสนอบริการพรีเมียมที่สร้างประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การอัปเกรดที่นั่ง การขยายอาหารหรือสินค้า และการใช้ลานจอดสนามบิน ทั้งนี้การให้บริการแบบเช่าเหมาลำ (Charter Flight) ซึ่งเป็นที่นิยมมากในช่วงก่อนวิกฤติโควิด-19 อาจจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนขยายการให้บริการ

3. มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศจีน เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งการหาข้อมูลและรีวิวสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารอร่อย และแหล่งช้อปปิ้งต่าง ๆ และแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ที่นักท่องเที่ยวจีนกำลังให้ความสนใจ ได้แก่ Xiaohongshu, Douyin, Weibo และ Bilibili ดังนั้น ธุรกิจท่องเที่ยวไทยควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศจีนอย่างต่อเนื่อง

4. ภาคการท่องเที่ยวไทยจะต้องเร่งพัฒนาสินค้าหรือบริการให้โดดเด่น มีเอกลักษณ์ มีความเป็นไทย เข้ากับยุคสมัยอย่างยั่งยืน ยกตัวอย่างเช่น ร้านจำหน่ายสินค้าหรือของที่ระลึก ต้องพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ใส่ความเป็นไทย และเพิ่มความคุ้มค่าเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว สะท้อนจากสินค้าที่นักท่องเที่ยวจีนนิยมหิ้วเป็นของฝากในช่วงไตรมาสแรกของปีตามสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่แสดงความเป็นไทยชัดเจนหรือเป็นสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นสินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) ผลไม้อบแห้ง ยาสมุนไพร เครื่องเทศ ขนมขบเคี้ยว ซึ่งสินค้าเหล่านี้มักเป็นสินค้าที่มีราคาไม่สูงและมีคุณภาพที่เหมาะสมจึงเกิดความ

คุณค่าในการจับจ่าย นอกจากความคุ้มค่าด้านราคาและคุณภาพแล้วนักท่องเที่ยวจีนยุคใหม่ ยังให้ความสำคัญกับสินค้าที่สร้างความทรงจำที่ดีและสะท้อนความเป็นตัวตนได้ นักท่องเที่ยวจีนจะเลือกซื้อสินค้าที่บอกความเป็นตัวเอง (Personalized Product) สินค้าที่เพิ่มคุณค่าของตัวเอง (Self-worth) และสินค้าที่มีแรงจูงใจทางอารมณ์ (Emotional Need) กล่าวคือ สินค้าที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นจีนและจะยอมจ่ายสูงขึ้นเมื่อได้สินค้าที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร เช่น กระเป๋าการซื้อชุดนักเรียนไทยพร้อมปักชื่อตนเองยังเป็นกระแสในหมู่นักท่องเที่ยวจีน ดังนั้น การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าโดยการใส่แนวคิดที่นำเสนอความเป็นไทย แต่มีรูปแบบที่ทันสมัย อีกทั้งยังมีเรื่องราวบอกเล่าถึงจุดกำเนิดของสินค้านั้น ๆ จะมีแนวโน้มเรียกความสนใจจากนักท่องเที่ยวให้เต็มใจซื้อสินค้า

5. สร้างความเป็นธรรมในด้านราคาให้กับนักท่องเที่ยวจีน การกำหนดราคาที่ได้มาตรฐาน การไม่เอารัดเอาเปรียบ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง จะช่วยสร้างความสบายใจ ความปลอดภัย และคลายความกังวลแก่นักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางมาไทย ในขณะเดียวกันยังสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่การท่องเที่ยวไทยได้อีกด้วย โดยมาตรการที่จะช่วยแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาต่าง ๆ สามารถทำได้ในหลายวิธี เช่น การบังคับใช้มิเตอร์ในรถแท็กซี่ รถตุ๊กตุ๊ก วินมอเตอร์ไซด์ การติดป้ายราคาอาหาร สินค้า และบริการให้ชัดเจน การควบคุมและป้องกันไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว และการจัดการผู้ที่ทำผิดกฎหมายอย่างจริงจัง เป็นต้น มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยคลายความกังวลจากนักท่องเที่ยวได้

6. ภาครัฐควรยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวสู่เมืองรอง เนื่องจากการคมนาคมขนส่งในเมืองท่องเที่ยวของไทยโดยเฉพาะระบบขนส่งสาธารณะยังค่อนข้างไม่สะดวกสบายต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติ อีกทั้งการเชื่อมต่อจากเมืองหลักไปเมืองรองและการเดินทางภายในจังหวัด ต้องได้รับการพัฒนา ร้านค้าท้องถิ่น ต้องมีการพัฒนาการให้บริการระบบการชำระเงินแบบดิจิทัลของจีน การสื่อสารระหว่างคนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก ดังนั้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและการเตรียมความพร้อมให้กับธุรกิจท่องเที่ยวในท้องถิ่นควบคู่ไปกับส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองแก่นักท่องเที่ยวจีนผ่านแพลตฟอร์ม OTAs ของจีน จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการกระจายการท่องเที่ยวสู่เมืองรองเพิ่มขึ้นจะสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวชาวจีนกลับมาเที่ยวซ้ำในเมืองที่ยังไม่เคยมาท่องเที่ยว

7. ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นในด้านภาพลักษณ์ของประเทศไทย เนื่องจากภาพลักษณ์เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยว ทั้งภาพลักษณ์องค์กร ภาพลักษณ์สินค้าและบริการ และแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวมีผลต่อทัศนคติ พฤติกรรม การจูงใจ และการเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การสร้างและการจัดการภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจและอยู่ในใจของนักท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนของทุกธุรกิจการท่องเที่ยว เพราะภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานของการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว

8. จัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกอย่างหลากหลาย ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะ ตลอดจนลดผลกระทบต่องานอดิเรกและแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวจีนปัจจุบันแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ เช่น นักท่องเที่ยวสายคอนเทนต์เข้าถึงความเป็นท้องถิ่น สายเที่ยวตามแรงบันดาลใจและสายกิจกรรม นักท่องเที่ยวสายชิม สายรักสุขภาพ สายชอบการเรียนรู้ (Summer Camp) และสายมูเตลู ดังนั้นธุรกิจท่องเที่ยวต้องจัดรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบและความสนใจ

โดยสรุปแล้วแนวทางการส่งเสริมการกลับมาเที่ยวซ้ำในประเทศไทย ต้องมีการสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการผลิตและผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทุกรูปแบบ ส่งเสริมการท่องเที่ยวคุณภาพที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน พัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูงเพื่อสร้างภาพลักษณ์และความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว ยกย่องโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและข้อมูลสารสนเทศ พัฒนาและเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้านการเดินทาง และสาธารณูปโภค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวอันน่าประทับใจที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวศักยภาพสูงที่หลากหลายและสร้างสรรค์ของไทย ส่งเสริมการตลาดเชิงรุกมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สรุป

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยให้เกิดความยั่งยืน ต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย พัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูง ทั้งด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และมาตรฐานการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว ยกย่องโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและข้อมูลสารสนเทศ พัฒนาและเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้านการเดินทาง และสาธารณูปโภค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง พัฒนาศักยภาพของบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมีขีดความสามารถในการแข่งขัน สนับสนุนการใช้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเพื่อการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวระดับประเทศ และการวางแผนดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ ยกย่องประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวอันน่าประทับใจที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวศักยภาพสูงที่หลากหลายและสร้างสรรค์ของไทย ส่งเสริมการตลาดเชิงรุกมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเสริมสร้างความสมบูรณ์แก่สิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ส่งเสริมการอนุรักษ์และต่อยอดทรัพย์สินทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ ความเป็นไทย ด้วยการประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย และส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางการส่งเสริมการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวจีนนั้นภาคการท่องเที่ยวไทยต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญและรู้จักนักท่องเที่ยวจีนแต่ละกลุ่ม สายการบินสัญชาติไทยเน้นขยายเที่ยวบินพร้อมทั้งเสนอบริการระดับพรีเมียม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มอิสระและนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศจีน ภาคการท่องเที่ยวไทยจะต้องเร่งพัฒนาสินค้าหรือบริการให้โดดเด่น มีเอกลักษณ์ มีความเป็นไทยเข้ากับยุคสมัยอย่างยั่งยืน สร้างความเป็นธรรมในด้านราคาให้กับนักท่องเที่ยวจีน ภาครัฐควรยกระดับโครงสร้างพื้นฐานทั้งเส้นทางคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องร่วมกันสร้างความเชื่อมั่นทั้งในด้านภาพลักษณ์ และมีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกอย่างหลากหลาย ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). Crazy Rich Chinese Travelers นักท่องเที่ยวจีนรุ่นใหม่ ใช้จ่ายสูง TAT Review Magazine. เรียกใช้เมื่อ 11 กรกฎาคม 2567 จาก <https://tatreviewmagazine.com/?article=crazy-rich-chinese-travelers-นักท่องเที่ยวจีนรุ่นใหม่ใช้จ่ายสูง>
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- นฤมล มีนัย และคณะ. (2566). รูปแบบการตัดสินใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวจีนแบบอิสระในประเทศไทย. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(5), 2848-2855.
- นิมิต ชื่นสัน และอุมาภรณ์ สมกาย. (2564). ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต. วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 8(2), 39-56.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ. (2567). China in focus รู้เขา รู้เรา ชนจีนนักท่องเที่ยวจีน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ และธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์.
- Azis, N. et al. (2020). How smart tourism technologies affect tourist destination loyalty. Journal of hospitality and tourism technology, 11(4), 603-625.
- Campon-Cerro, A. M. et al. (2017). Sustainable improvement of competitiveness in rural tourism destinations: The quest for tourist loyalty in Spain. Journal of Destination Marketing and Management, 6(3), 252-266.
- Che, T. et al. (2015). Antecedents of consumers' intention to revisit an online group-buying website [Electronics version]. Information and Management, 52(2015), 588-598.
- Crompton, J. L. & McKay, S. L. (1997). Motives of Visitors Attending Festival Events. Annals of Tourism Research, 24(2), 425-439.
- Dann, M. S. (1977). Anomie, Ego-Enhancement and Tourism. Annals of Tourism Research, 4(4), 184-194.
- Digital Government Development Agency. (2023). Tourism Statistics 2015-2020 report. Retrieved July 11, 2024, from <https://data.go.th/blog/tourism-2015-2020>
- Jeaheng, Y. et al. (2020). Impacts of Halal-friendly services, facilities, and food and beverages on Muslim travelers' perceptions of service quality attributes, perceived price, satisfaction, trust, and loyalty. Journal of Hospitality Marketing and Management, 29(7), 787-811.
- Kangli, Q. (2017). The impact of experience on satisfaction and revisit intention in theme parks: An application of the experience economy. In Graduate Theses and Dissertations (MASTER OF SCIENCE). Iowa State University.
- Kim, J. H. et al. (2012). Development of a scale to measure memorable tourism experiences. Journal of Travel research, 51(1), 12-25.

- Lee, S. W. & Xue, K. (2020). A model of destination loyalty: Integrating destination image and sustainable tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(4), 393-408.
- McCleary, K. W. et al. (2003). 'The Relationship Between Leisure Travelers' Origin Country and Product Satisfaction, Value, Service Quality, and Intent to Return. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 21(2-3), 117-130.
- Stylidis, D. et al. (2017). Testing an integrated destination image model across residents and tourists. *Tourism Management*, 58(2017), 184-195.
- Stylos, N. et al. (2017). Linking the dots among destination images, place attachment, and revisit intentions: A study among British and Russian tourists. *Tourism Management*, 60(2017), 15-29.
- Tan, W. K. & Wu, C. E. (2016). An investigation of the relationships among destination familiarity, destination image and future visit intention. *Journal of Destination Marketing and Management*, 5(3), 214-226.
- Tolman, E. C. (1959). Performance Vectors: A Theoretical and Experimental Attack Upon Emphasis, Effect, and Repression. *American Psychologist*, 14(1), 1-7.
- Whang, H. et al. (2016). Pop culture, destination images, and visit intentions: Theory and research on travel motivations of Chinese and Russian tourists. *Journal of business research*, 69(2), 631-641.
- Zhang, H. et al. (2018). A model of perceived image, memorable tourism experiences and revisit intention. *Journal of Destination Marketing and Management*, 8(2018), 326-336.

คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและกระแสเงินสด:

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ*

VALUE RELEVANCE AND CASH FLOW: LISTED COMPANIES IN MAI

หัสชัยปกรณ์ ปานมา, ฉมพร มีชนะ*

Hussachaipakorn Panma, Chamaporn Meechana*

วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ตรีัง ประเทศไทย

College of Hospitality and Tourism, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang, Thailand

*Corresponding author E-mail: Chamaporn.m@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559 - 2563 จำนวน 117 บริษัท ในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ยกเว้นกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงินเนื่องจากรายงานการเงินมีเนื้อหาแตกต่างจากรายงานการเงินกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นและไม่รวมบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน โดยเก็บข้อมูลเป็นรายไตรมาส ซึ่งมีข้อมูลทั้งสิ้น 2,340 ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน และกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ แสดงให้เห็นถึงราคาหุ้นและผลตอบแทนที่สูงขึ้นส่งผลต่อกระแสเงินสดของกิจการ เพื่อขยายขอบเขตของการศึกษาในประเด็นเรื่องคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต การศึกษาอาจมุ่งเน้นไปที่การวัดคุณภาพของข้อมูลทางบัญชี ในแนวทางที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชี, ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ, กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน, กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน, กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน

Abstract

The objectives of this study were as follows: 1) To examine the relationship between the quality of accounting information, measured from the perspective of value relevance, and cash flows from operating activities. 2) To investigate the relationship between the quality of accounting data, measured from the perspective of value relevance, and cash flows from investing activities. and 3) To analyze the relationship between the quality of accounting data, measured from the perspective of value relevance, and cash flows from financing activities. The sample consisted of 117 companies listed on the MAI Stock Exchange from 2016 to 2020, across all industry groups, excluding the financial business industry. This exclusion was due to the differing content of financial reports in this sector compared to other industries, and companies with incomplete information were also excluded. The data was collected quarterly, resulting in a total of 2,340 data points. Data analysis involved descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as multiple regression analysis with a statistical significance level of 0.05. The results revealed a relationship between the quality of accounting Information and cash flows from operating activities, investing activities, and financing activities of companies listed on the MAI Stock Exchange. Higher stock prices and returns were shown to affect business cash flows. To further expand the scope of research on the quality of accounting Information in relation to decision-making, future studies are recommended to explore alternative methods for measuring the quality of accounting Information.

Keywords: Quality of Accounting Information, Value Relevance, Cash Flow from Operating Activities, Cash Flow from Investing Activities, Cash Flow from Financing Activities

บทนำ

งบกระแสเงินสดนอกจากจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเงินสดของกิจการว่ามีการได้มาและใช้ไปในแต่ละงวดมากน้อยเพียงใดยังเป็นงบที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ โดยมุ่งเน้นในส่วนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเงินสด หรือรายการที่เทียบเท่าเงินสด เช่น เงินฝากธนาคาร หรือเงินลงทุนระยะสั้นที่มีสภาพคล่องสูงเท่ากับเงินสด เป็นต้น งบกระแสเงินสดจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินสดของกิจการ ตลอดจนการวางแผนการตัดสินใจทางการเงินในอนาคต จึงเห็นได้ว่างบกระแสเงินสดจะเป็นงบที่ช่วยให้ผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการ หรือนักลงทุน ได้ทราบข้อมูลที่แท้จริงของธุรกิจเกี่ยวกับเงินสดว่ามีการใช้จ่ายอย่างไร (อารีย์ ทิศาวิภาต, 2555) และเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่คาดหวังและสามารถเลือกลงทุนในหลักทรัพย์และกลุ่มหลักทรัพย์ที่ดีและเหมาะสมในการเข้าไปลงทุนซื้อหุ้น การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกิจการไม่ควรจะมองแต่ตัวเลขกำไรในงบกำไรขาดทุนเพียงอย่างเดียว แต่ควรต้องคำนึงถึงคุณภาพกำไรด้วยเพื่อการตัดสินใจลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ (ดารานาถ พรหมอินทร์ และกุสุมา คำพิทักษ์, 2561)

Francis, J. & Schipper, K. กล่าวว่าความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Value Relevance) ถูกกำหนดว่าเป็นความสามารถของตัวเลขทางบัญชีในการสรุปข้อมูลที่อยู่เบื้องหลังราคาหุ้นและผลตอบแทน (Francis, J. & Schipper, K., 1999) ซึ่ง Okafor, O. N. et al. ได้ทำการศึกษาการจัดเตรียมข้อมูลและการเปิดเผยงบการเงินของบริษัทในแคนาดาภายหลังมีการนำ IFRS เข้ามาใช้ พบว่า มีมูลค่าหุ้นและข้อมูลมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมากกว่าการใช้ GAAP (Okafor, O. N. et al., 2016) ทั้งนี้ Sloan, R., Subramanyam, K. R. & Venkatachalam, M., Akbar, S. et al. ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของกระแสเงินสดโดยเน้นที่บริษัทในตลาดทุนที่พัฒนาแล้ว (Sloan, R., 1996); (Subramanyam, K. R. & Venkatachalam, M., 2007); (Akbar, S. et al., 2011) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Akbar, S. et al., Bepari, K. et al., Mostafa, W. พบว่า กระแสเงินสดมีความสัมพันธ์กับความเกี่ยวข้องส่วนเพิ่ม (Incremental Value Relevance) เมื่อเปรียบเทียบกับกำไร (Akbar, S. et al., 2011); (Bepari, K. et al., 2013); (Mostafa, W., 2016b) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barth, M. E. et al. ซึ่งว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานอาจมีความยั่งยืนมากกว่ากำไร และสามารถพยากรณ์กำไรในอนาคตได้ดีกว่ากำไรในปัจจุบัน (Barth, M. E. et al., 2023) ผลการวิจัยของ ชนิตา จันทนฤมาน และคณะ กล่าวถึงสาเหตุที่ต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพข้อมูลทางบัญชีก็เพราะ ผู้ลงทุนมองว่ากิจการที่มีคุณภาพข้อมูลทางบัญชีที่สูงย่อมมีความเสี่ยงน้อยกว่ากิจการที่มีคุณภาพข้อมูลทางบัญชีที่ต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากกิจการเหล่านี้จะจัดทำตัวเลขกำไรโดยใช้นโยบายความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เพื่อให้ให้นักลงทุนมีความมั่นใจที่จะมาลงทุนในกิจการนั้น ๆ (ชนิตา จันทนฤมาน และคณะ, 2563)

จะเห็นได้ว่าคุณภาพข้อมูลทางด้านบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและและกระแสเงินสดต่างมีบทบาทสำคัญในแง่ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ซึ่งหมายถึงความสามารถของตัวเลขทางบัญชีในการสรุปข้อมูลที่สะท้อนถึงราคาหุ้นและผลตอบแทนจากการลงทุน โดยที่นักลงทุนสามารถใช้ข้อมูลทางบัญชีในงบการเงินในการตัดสินใจลงทุนของตนได้ ดังนั้น วิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีและกระแสเงินสดโดยเน้นศึกษาคุณภาพของข้อมูลบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน และกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

บริษัทในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม โดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกับ SET ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรมกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรกลุ่มอุตสาหกรรมบริการกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี รวมจำนวน 142 บริษัท ข้อมูลอ้างอิง ณ ปี พ.ศ. 2564 จากฐานข้อมูล SETSMART ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลรายไตรมาสระหว่าง ปี พ.ศ. 2559 ถึง ปี พ.ศ. 2563 เป็นเวลา 5 ปี ทั้งนี้ ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเงื่อนไข คือ ยกเว้นบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน และกลุ่มอุตสาหกรรมการเงิน เนื่องจากมีลักษณะโครงสร้างทางการเงินแตกต่าง ดังนั้น การจัดประเภทรายการบัญชีจึงมีความแตกต่างจากธุรกิจกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปใน แนวทางเดียวกันจึงไม่นำกลุ่มธุรกิจข้างต้นมารวม คงเหลือกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,340 ข้อมูล

ตารางที่ 1 การเลือกประชากรของตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

	จำนวนข้อมูล 2559 - 2563			
	ไตรมาสที่ 1	ไตรมาสที่ 2	ไตรมาสที่ 3	ไตรมาสที่ 4
จำนวนบริษัท	710	710	710	710
หัก บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน	40	40	40	40
หัก บริษัทที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน	85	85	85	85
รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น	585	585	585	585
รวม	2,340			

การวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary) ในการศึกษาเก็บรวบรวมจากฐานข้อมูลเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) และข้อมูลจากฐานข้อมูล SETSMART ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและทำการรวบรวมข้อมูลราคาปิดหลักทรัพย์โดยแหล่งที่มาของข้อมูล ประกอบด้วย

1. งบการเงิน ของบริษัทรายไตรมาสใน ปี พ.ศ 2559 - 2563
2. ราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์ เพื่อเก็บรายละเอียดราคาปิดหลักทรัพย์ โดยเก็บข้อมูลในช่วง 2559 - 2563

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแบบประยุกต์ โดยศึกษา คุณภาพของข้อมูลด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Value Relevance) โดยมีตัวแบบศึกษา ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Value Relevance)

Francis, J. et al. ได้ใช้ตัวแปรในเรื่องของความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ จะทดสอบเรื่องของราคาหลักทรัพย์ (Price) โดยสะท้อนจากราคาของหลักทรัพย์ในงบการเงิน และความสัมพันธ์เชิงเส้นกับมูลค่าตามบัญชี (BV) และกำไร (EARN) (Francis, J. et al., 2004) ซึ่งทำให้ได้สมการทดสอบ ดังนี้

$$\frac{P_{it}}{P_{i,t-1}} = \alpha_{0t} + \beta_{1t} \frac{BV_{it}}{P_{i,t-1}} + \beta_{2t} \frac{EARN_{it}}{P_{i,t-1}} + \varepsilon_{it}$$

เมื่อ

P_{it} = ราคาปิดต่อหุ้นของหลักทรัพย์ของบริษัท i ปี t

$P_{i,t-1}$ = การลดราคาปิดต่อหุ้นของหลักทรัพย์ของบริษัท i ปี t

BV_{it} = มูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น

$EARN_{it}$ = กำไรต่อหุ้น ณ วันสิ้นปีของบริษัท i ปี t

2. กระแสเงินสด ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

CFO = กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน

CFI = กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน

CFF = กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

ตัวแปรควบคุม

Beiner, S. et al. ได้ใช้ตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการ (SIZE) คำนวณจากสินทรัพย์รวมของบริษัท แต่เนื่องจากขนาดของบริษัทที่วัดโดยสินทรัพย์รวมมีค่าแตกต่างกันมาก จึงได้ทำการแปลงข้อมูลเพื่อให้ได้ค่าที่เล็กลง และสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบตามวิธีการทางสถิติได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งขนาดของบริษัทสามารถคำนวณได้จากค่าลอการิทึมธรรมชาติของรายได้ของบริษัท i ในปี t (Beiner, S. et al., 2006)

Muttakin, M. B. & Khan, A. ได้ใช้ตัวแปรควบคุม คือ อัตราส่วนมูลค่าตามบัญชีของหุ้นสามัญต่อมูลค่าตลาดของหุ้นสามัญ (Book Value to Market Value) คำนวณจากมูลค่าตามบัญชีของส่วนของผู้ถือหุ้นในปีที่ผ่านมาหารด้วยมูลค่าตลาดของผู้ถือหุ้น ณ วันสิ้นปี (Muttakin, M. B. & Khan, A., 2014)

Consoni, S. et al. ได้ใช้ตัวแปรควบคุม คือ อัตราส่วนของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (Leverage) คำนวณจากอัตราส่วนของมูลค่าตามบัญชีของหนี้สินทั้งหมดหารด้วยผลรวมของมูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์รวม เนื่องจากประโยชน์ทางการเงินเพิ่มเติมทุนของเงินทุน (Consoni, S. et al., 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ได้สมมติฐานของงานวิจัย ดังต่อไปนี้

H₁: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

H₂: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

H₃: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและกระแสเงินสดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ จะใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

การวัดความสัมพันธ์ระหว่างความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและกระแสเงินสด

ความสัมพันธ์ระหว่างความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและกระแสเงินสดสามารถทดสอบได้ ดังสมการนี้

$$CFO_{i,t} = \alpha + \beta_1 Pit_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 BV_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

$$CFI_{i,t} = \alpha + \beta_1 Pit_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 BV_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

$$CFF_{i,t} = \alpha + \beta_1 Pit_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 BV_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

ตารางที่ 2 ความหมายของตัวแปร

ลำดับที่	ตัวแปร	คำอธิบาย
1	PIT	ราคาปิดต่อหุ้นของหลักทรัพย์ของบริษัท i, ปี t
2	CFO	กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานของกิจการ i, ปี t
3	CFI	กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของกิจการ i, ปี t
4	CFF	กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของกิจการ i, ปี t
5	SIZE	ลอการิทึมธรรมชาติของรายได้ของกิจการ i, ปี t
6	BV	อัตราส่วนมูลค่าตามบัญชีของหุ้นสามัญต่อมูลค่าตลาดของหุ้นสามัญของกิจการ i, ปี t
7	LEV	อัตราส่วนของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์ของกิจการ i, ปี t

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานกิจกรรมลงทุนและกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 2,340 ข้อมูล ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ตามแต่ละตัว

	Minimum	Maximum	Mean	Std.dev.
PIT	.01	22.23	1.54	2.46
CFO	-.37	.90	.09	.086
CFI	-.46	.56	-.077	.076
CFF	-.40	.49	-.011	.08
SIZE	6.12	10.90	8.80	.527
BV	.01	24.58	.699	1.78
LEV	.01	4.11	.42	.26

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

ราคาปิดต่อหุ้นของหลักทรัพย์ (PIT) โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.54 ราคาปิดต่อหุ้นของหลักทรัพย์ สูงสุด จำนวน 22.23 และต่ำสุด จำนวน .01 กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานของกิจการ (CFO) โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ .09 กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานของกิจการ ของบริษัท สูงสุด จำนวน .90 และต่ำสุด จำนวน -.37 กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของกิจการ (CFI) โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ -.077 สูงสุด จำนวน .56 และต่ำสุด จำนวน -.46 กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของกิจการ (CFF) โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ -.011 กระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของกิจการ สูงสุด จำนวน .49 และต่ำสุด จำนวน -.40 ขนาดของกิจการ (SIZE) โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.80 ขนาดของบริษัท สูงสุด จำนวน 10.90 และต่ำสุด จำนวน 6.12 มูลค่าตามบัญชี (BV) โดยเฉลี่ยร้อยละ .699 ทั้งนี้ ยังพบว่า มีบริษัทที่มีมูลค่าตามบัญชี สูงสุดร้อยละ 24.58 และต่ำสุดร้อยละ .01 อัตราส่วนของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์ (LEV) โดยเฉลี่ยร้อยละ.42 สูงสุดร้อยละ 4.11 และต่ำสุดร้อยละ .01

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยการตรวจสอบ Multicollinearity นั้นจะใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) หรือค่า Tolerance โดยมีหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบ คือ ค่า VIF ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 หากเกินกว่านี้แสดงว่าเกิด Multicollinearity สำหรับค่า Tolerance หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่ามีแนวโน้มในการเกิดปัญหา Multicollinearity จากข้อมูลใน ตารางที่ 3 4 และ 5 พบว่า ค่า Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรอิสระทุกตัวแปรนั้นมีค่าไม่เกิน 10 และค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระทุกตัวแปรมีค่าไม่เข้าใกล้ 0 ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีความเป็นอิสระต่อกันจึงสามารถนำตัวแปรอิสระทั้งหมดมาวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter Method

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	P-Value	Tolerance	VIF
(Constant)	1.41		0.00		
PIT	-1.07	0.48	0.02*	0.998	1.002
SIZE	.01	0.01	0.06	0.831	1.203
BV	.13	0.10	0.21	0.999	1.001
LEV	-.08	0.15	0.58	0.831	1.204

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้

H₁: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

(P-Value มีค่าเท่ากับ 0.02 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05) จึงสรุปได้ว่าคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

นอกจากนี้ ตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการ (SIZE) มูลค่าตามบัญชี (BV) และ อัตราส่วนของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์ (LEV) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับ กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน ในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (P-Value มากกว่า 0.05)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter Method

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	P-Value	Tolerance	VIF
(Constant)	0.77		0.00		
PIT	-1.44	-0.05	0.01**	0.98	1.02
SIZE	0.01	0.03	0.11	0.81	1.20
BV	0.28	0.05	0.02*	0.99	1.00
LEV	0.03	0.00	0.85	0.81	1.24

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 5 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้

H₂: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (P-Value มีค่าเท่ากับ 0.01 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05) จึงสรุปได้ว่า คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

นอกจากนี้ ตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการ (SIZE) และอัตราส่วนของหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์ (LEV) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับ กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุนในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ ยกเว้น มูลค่าตามบัญชี (BV) พบว่า มีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน (P-Value มีค่าเท่ากับ 0.02 น้อยกว่า 0.05)

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter Method

ตัวแปร	b	Standardized Coefficients	P-Value	Tolerance	VIF
(Constant)	0.66		0.00		
PIT	-1.09	-0.04	0.04*	0.90	1.00
SIZE	0.01	0.03	0.08	0.83	1.20
BV	0.34	0.06	0.00*	0.99	1.01
LEV	0.03	0.00	0.84	0.83	1.20

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 **ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์ ตามสมมติฐาน ดังนี้

H₃: คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (P-Value มีค่าเท่ากับ .04 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.05) จึงสรุปได้ว่า คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ

นอกจากนี้ ตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของกิจการ (SIZE) มูลค่าตามบัญชี (BV) และอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์ (LEV) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน ในตลาดหลักทรัพย์เอเอ็ม เอ ไอ (P-Value มากกว่า 0.05)

อภิปรายผล

การศึกษาลักษณะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่วัดในมุมมองด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานกิจกรรมลงทุนและกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dechow, P. M., Mostafa, W. & Dixon, R., Vichitsarawong, T. พบว่า กระแสเงินสดมีความสัมพันธ์กับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Dechow, P. M., 1994); (Mostafa, W. & Dixon, R., 2013); (Vichitsarawong, T., 2011) อันจะเห็นได้ว่าผู้ใช้งบการเงินหันมาใช้กระแสเงินสดเป็นข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเนื่องจากกระแสเงินสดไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายบริหาร ซึ่งช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดมีบทบาทสำคัญในการประเมินมูลค่าหุ้นของบริษัท ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Mostafa, W. พบว่า กระแสเงินสดจากการดำเนินงานไม่มีความสัมพันธ์

กับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในประเทศอียิปต์ อันเนื่องมาจากข้อมูลจากงบกระแสเงินสดของประเทศอียิปต์ มีความผันผวนมาก จึงทำให้นักลงทุนส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการตัดสินใจ (Mostafa, W., 2016b) แสดงให้เห็นถึงมุมมองของนักลงทุนที่ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ จากบริบทที่แตกต่างกันสำหรับในประเทศไทย การศึกษาเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และกระแสเงินสด Vichitsarawong, T. ซึ่งได้ทำการทดสอบความสัมพันธ์และส่วนที่เพิ่มขึ้นของความเกี่ยวข้องเชิงมูลค่าของกำไรและกระแสเงินสดระหว่าง ปี พ.ศ. 2538 ถึง พ.ศ. 2547 ซึ่งช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตทางการเงินของเอเชียในประเทศไทย ผลวิจัยพบว่ากำไรอธิบายผลตอบแทนของหุ้นได้ดีกว่ากระแสเงินสดในช่วงก่อนวิกฤตทางการเงิน แต่ความสามารถของกำไรนี้ลดลงในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤต และหลังวิกฤตทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ความเกี่ยวข้องเชิงมูลค่าของกระแสเงินสดได้เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตและหลังวิกฤตทางการเงิน ในภาพรวม กระแสเงินสดกลับมีความสำคัญมากกว่ากำไรในการอธิบายผลตอบแทนของหุ้นในช่วงเวลาหลังวิกฤตทางการเงิน ผลวิจัยสนับสนุนให้ผู้ใช้งบการเงินให้ความสนใจกับข้อมูลกระแสเงินสดมากขึ้นในการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินของกิจการมากกว่าการจำกัดตนเองให้สนใจเฉพาะข้อมูลกำไร (Vichitsarawong, T., 2011)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความสำคัญของกระแสเงินสดต่อการตัดสินใจของนักลงทุนการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากระแสเงินสด โดยเฉพาะจากกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงิน มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเงินของนักลงทุน เนื่องจากกระแสเงินสดมีความโปร่งใสและไม่อยู่ภายใต้การปรับเปลี่ยนจากดุลยพินิจของผู้บริหาร ส่งผลให้นักลงทุนใช้กระแสเงินสดเป็นตัวชี้วัดที่น่าเชื่อถือเป็นหนึ่งในทางเลือกที่สำคัญในการตัดสินใจ มีข้อเสนอแนะในงานวิจัยต่อไปนี้ 1) งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ รายไตรมาส ในช่วงระยะเวลา 5 ปี การศึกษาในครั้งต่อไปอาจขยายขอบเขตการศึกษาออกไป เช่น ขยายช่วงเวลาการศึกษาเป็น 10 ปี เนื่องจากการขยายช่วงเวลาศึกษาอาจจะสามารถลดข้อจำกัดด้านวัฏจักรของธุรกิจ ที่อาจมีความแตกต่างกันระหว่างธุรกิจที่เพิ่งก่อตั้งในระยะเริ่มแรก และธุรกิจที่ได้ ก่อตั้งมานานแล้วได้มากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ผลการศึกษามีความชัดเจนขึ้น 2) นักลงทุนสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กิจการเพื่อประเมินคุณค่าที่แท้จริงขององค์กรและใช้ประกอบการตัดสินใจ และ 3) การศึกษาในอนาคตอาจทำการวิเคราะห์คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีโดยทำการเลือกใช้ตัววัดอื่นในการวัดค่าคุณภาพข้อมูลทางบัญชีที่นอกเหนือจากความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและอาจทำการเพิ่มตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของข้อมูลทางบัญชี เพื่อให้เกิดความชัดเจนและแม่นยำยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชนิดา จันทนฤมาน และคณะ. (2563). คุณภาพของข้อมูลทางบัญชีด้านความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและต้นทุนของเงินทุน: บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ และ ดัชนี SET 100. วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 7(2), 149-162.

- ดารานาถ พรหมอินทร์ และกุสุมา คำพิทักษ์. (2561). ความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานและคุณภาพกำไรต่อราคาตลาดหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 11(2), 37-59.
- อารีย์ ทิศาวิภาต. (2555). งบกระแสเงินสด ง่ายนิดเดียว. วารสารนักบริหาร, 32(1), 43-50.
- Akbar, S. et al. (2011). "The value relevance of cash flows, current accruals, and non-current accruals in the UK". *International Review of Financial Analysis*, 20(5), 311-319.
- Barth, M. E. et al. (2023). Evolution in value relevance of accounting information. *The Accounting Review*, 98(1), 1-28.
- Beiner, S. et al. (2006). An integrated framework of corporate governance and firm valuation. *European financial management*, 12(2), 249-283.
- Bepari, K. et al. (2013). "Value relevance of earnings and cash flows during the global financial crisis". *Review of Accounting and Finance*, 12(3), 226-251.
- Consoni, S. et al. (2017). Voluntary disclosure and earnings management: evidence from the Brazilian capital market. *Revista Contabilidade & Finanças*, 28(74), 249-263.
- Dechow, P. M. (1994). "Accounting earnings and cash flows as measures of firm performance: the role of accounting accruals". *Journal of Accounting and Economics*, 18(1), 3-42.
- Francis, J. & Schipper, K. (1999). Have Financial Statements Lost Their Relevance?. *Journal of Accounting Research*, 37(2), 319-351.
- Francis, J. et al. (2004). Cost of equity and earnings attributes. *The Accounting Review*, 79(4), 967-1010.
- Mostafa, W. & Dixon, R. (2013). "The impact of earnings extremity on information content of cash flow". *Review of Accounting and Finance*, 12(1), 81-104.
- Mostafa, W. (2016b). "The value relevance of earnings, cash flows and book values in Egypt". *Management Research Review*, 39(12), 1752-1778.
- Muttakin, M. B. & Khan, A. (2014). Determinants of corporate social disclosure: Empirical evidence from Bangladesh. *Advances in accounting*, 30(1), 168-175.
- Okafor, O. N. et al. (2016). "IFRS and value relevance: evidence based on Canadian adoption". *International Journal of Managerial Finance*, 12(2), 136-160.
- Sloan, R. (1996). "Do stock prices fully reflect information in accruals and cash flows about future earnings?". *Accounting Review*, 71(3), 289-315.
- Subramanyam, K. R. & Venkatachalam, M. (2007). "Earnings, cash flow and ex post intrinsic value of equity". *Accounting Review*, 82(2), 457-481.
- Vichitsarawong, T. (2011). The value relevance of earnings and cash flows: Evidence from Thailand. *Journal of Accounting Profession*, 7(19), 39-53.

การบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทย: ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา*

DRUG ABUSE MANAGEMENT IN THAILAND: CHALLENGES AND DEVELOPMENT APPROACHES

วสันต์ กลิ่นสุคนธ์*, เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์, ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร

Wasan Klinsukhon*, Chaowarit Chaowsangrat, Thananchakorn Pakittawichit

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม ประเทศไทย

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: Wasan.kli@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทยเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน บทความนี้นำเสนอภาพรวมของสถานการณ์ แนวทางการจัดการในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาในอนาคต โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เอกสารนโยบายและรายงานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายยาเสพติด และการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนมุมมองจากการลงโทษสู่การบำบัดรักษา โดยมองผู้เสพเป็น “ผู้ป่วย” มากกว่า “อาชญากร” การบำบัดรักษาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การเตรียมการก่อนการรักษา การถอนพิษยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการติดตามหลังการรักษา อย่างไรก็ตาม ยังพบความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน การขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณ และการแพร่ระบาดผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะปัญหาการกลับไปเสพยาซ้ำที่มีอัตราสูงถึงร้อยละ 30 - 40 ในช่วง 1 ปีแรกหลังการบำบัด จากการศึกษาข้อมูล บทความนี้เสนอแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งบุคลากรส่วนงานภาครัฐและบุคลากรท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปรับปรุงกฎหมายและนโยบาย การส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม และการพัฒนาระบบป้องกันและปราบปรามทางออนไลน์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการยาเสพติด, การบำบัดรักษา, การป้องกันและปราบปราม, ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน, นโยบายยาเสพติด

Abstract

The management of drug-related issues in Thailand presents a challenging task that requires cooperation from all sectors. This article aims to provide an overview of the current situation, present management approaches, and offer recommendations for future development. The researchers employed a mixed-methods research approach, comprising a systematic literature review, analysis of relevant policy documents and reports, in-depth interviews with drug policy experts, and surveys of field practitioners. The study reveals that Thailand has shifted its perspective from punishment to treatment, viewing drug users as “patients” rather than “criminals.” The treatment process has been restructured into four main stages: pre-treatment preparation, detoxification, rehabilitation, and post - treatment follow - up. However, several challenges persist, including lack of continuity in operations, shortage of personnel and budget, relapse issues, and online drug proliferation. With a relapse rate as high as 30 - 40 percent in the first year after treatment, the drug problem has a severe impact on all sectors of society, both economically and socially, and especially the youth, who are the future of the nation. Drug addicts are affected in many ways, both physically. Based on qualitative and quantitative data analysis, this article proposes development strategies, including enhancing inter-agency collaboration, improving personnel capacity, promoting community involvement, refining laws and policies, encouraging research and innovation, and developing online prevention and suppression systems. The findings of this study emphasize that sustainable drug problem resolution requires cooperation from all sectors, including government, private sector, and civil society, to create a safer society with improved quality of life for all. The new knowledge gained from this study will be beneficial for future policy formulation and operational practices in addressing drug-related issues in Thailand.

Keywords: Drug Abuse Management, Treatment and Rehabilitation, Prevention and Suppression, Inter-Agency Cooperation, Drug Policy

บทนำ

ปัญหาเสพติดเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อความมั่นคงของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารจัดการปัญหาเสพติดจึงเป็นนโยบายสำคัญที่รัฐบาลให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในอดีตประเทศไทยเน้นการปราบปรามและการลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเข้มงวด แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการปรับเปลี่ยนมุมมองและนโยบายโดยให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดสากลที่มองว่าผู้เสพติดเป็น “ผู้ป่วย” ที่ต้องการการรักษามากกว่าการลงโทษ

(สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2565) การเปลี่ยนแปลงนี้นำไปสู่การพัฒนาแบบ การบำบัดรักษาที่หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหา แต่สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทยยังคงมีความรุนแรงและซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลให้รูปแบบการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดเปลี่ยนแปลงไป มีการใช้เทคโนโลยีและ ช่องทางออนไลน์ในการค้ายาเสพติดมากขึ้น (วิชาญ จุฬทริก, 2564) ทำให้การควบคุมและปราบปรามทำได้ยากขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัญหาการกลับไปเสพซ้ำของผู้ผ่านการบำบัดยังคงเป็นความท้าทายสำคัญ โดยมี อัตราการกลับไปเสพซ้ำสูงถึงร้อยละ 30 - 40 ในช่วง 1 ปีแรกหลังการบำบัด (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติดแห่งชาติ, 2563) สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการบำบัดรักษาและติดตามผู้ผ่าน การบำบัดอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทยจึงต้องอาศัยความร่วมมือจาก ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่การป้องกัน การปราบปราม การบำบัดรักษา ไปจนถึงการฟื้นฟูและติดตามผู้ผ่านการบำบัด นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสำคัญ กับการพัฒนานโยบายและกฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ การพัฒนาบุคลากรและเทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาเสพติด การศึกษาและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถพัฒนาแนว ทางการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ สถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การลดผลกระทบของปัญหายาเสพติดต่อสังคมไทยในระยะยาว

ปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ผู้เสพยาเสพติดจะได้รับผลกระทบหลายประการ ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ นอกจากนี้ยังต้องเผชิญกับการสูญเสียทรัพย์สินและเกิดปัญหาหนี้สิน อีกทั้งยังถูกกีดกันและแยกตัว ออกจากสังคม การใช้ยาเสพติดมักนำไปสู่การก่ออาชญากรรมและการทำร้ายผู้อื่น ซึ่งทำให้ประเทศต้องสูญเสีย ทรัพยากรบุคคลและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อีกทั้งประชาชนยังป่วยเป็นโรคต่าง ๆ จากการ ใช้ยาเสพติด ยาเสพติดจึงเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ และทำให้ประเทศไทยเสียชื่อเสียงจากการถูกมอง ว่าเป็นแหล่งผลิตและค้าขายยาเสพติด

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการยาเสพติด

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วคือความอ่อนแอของครอบครัว ซึ่งไม่สามารถ ให้การสนับสนุนและกำลังใจที่เพียงพอแก่สมาชิกในครอบครัวได้ การที่ครอบครัวขาดความอบอุ่นและความเข้าใจ ระหว่างกัน ก่อให้เกิดช่องว่างที่นำไปสู่การเข้าหายาเสพติดได้ง่ายขึ้น (อิศฐชาพัฒน์ ยุกตานนท์ และคณะ, 2566) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด เช่น ความยากจน สภาพแวดล้อมที่อยู่ อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรม และการเข้าถึงยาเสพติดที่ง่ายขึ้น (ณัฐวิชัย ราชแก้ว, 2567) พื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชีย โดยมีการผลิตยาเสพติดหลากหลายประเภทออกสู่ตลาด ปริมาณการลักลอบนำเข้ายาเสพติดในประเทศก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี การแก้ไขปัญหาเสพติดจึงไม่ สามารถสำเร็จได้ด้วยความพยายามของภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจาก

ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเพื่อสร้างสังคมที่ปลอดภัยและเจริญก้าวหน้าในที่สุด

แนวทางการบริหารจัดการยาเสพติดในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการปัญหาเสพติด โดยเน้นการมองผู้เสพเป็น “ผู้ป่วย” มากกว่า “อาชญากร” ซึ่งสะท้อนให้เห็นในประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ พ.ศ. 2564 ที่เน้นการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เส่มากกว่าการลงโทษ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการปรับมุมมองที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้เสพให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยแบ่งออกเป็นสองรูปแบบหลัก คือ การบำบัดรักษาทางการแพทย์ (Medical Treatment) และการบำบัดฟื้นฟูทางสังคม (Social Treatment) โดยมีศูนย์คัดกรองยาเสพติดที่ขึ้นทะเบียนแล้วกว่า 9,854 แห่งทั่วประเทศ ทำหน้าที่คัดกรองผู้ที่เสพยาเสพติด และประเมินระดับความรุนแรงของอาการเพื่อนำไปสู่การรักษาที่เหมาะสมกระบวนการคัดกรองนี้ใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นโดยกระทรวงสาธารณสุข เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง (Overt Aggression Scale: OAS) ซึ่งจะแบ่งผู้ป่วยออกเป็น 4 กลุ่ม ตามระดับความรุนแรง ได้แก่ สีแดง สีส้ม สีเหลือง และสีเขียว โดยแต่ละสีจะสะท้อนถึงความรุนแรงของอาการและวิธีการรักษาที่ต่างกัน การจำแนกประเภทผู้ป่วยนี้ช่วยให้แพทย์และนักบำบัดสามารถประเมินความรุนแรงของอาการได้อย่างถูกต้อง เลือกวิธีการบำบัดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละกลุ่ม ติดตามผลการรักษาและประเมินผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, 2565)

นโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาเน้นการปราบปรามยาเสพติดเป็นหลัก โดยมองปัญหานี้เป็นเรื่องของอาชญากรรมที่ต้องจัดการด้วยมาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่การจับกุมผู้กระทำความผิดไม่ได้แก้ปัญหาเสพติดในระยะยาว เพราะตราบไต่ที่ยังมีความต้องการ ผู้ขายย่อมมีอยู่เสมอ การมุ่งเน้นการปราบปรามอย่างเดียวโดยไม่บูรณาการป้องกันและฟื้นฟู ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ขาดทิศทาง และประชาชนไม่รู้สึกร่วมในการแก้ปัญหา การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การไม่มีแผนรวม และดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินงานไม่สร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายยังไม่เพียงพอ และบางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้ายาเสพติด ทำให้การแก้ไขปัญหาเสพติดไม่ครบวงจร แม้ว่าจะมีนโยบายที่เน้นการฟื้นฟูผู้เสพ แต่การนำกฎหมายมาบังคับใช้ยังคงมีข้อจำกัด การแก้ไขปัญหาเสพติดจึงต้องการการบูรณาการของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรประชาชน และประชาชน โดยเน้นการป้องกันฟื้นฟู และปรับเจตคติของสังคมควบคู่กับการปราบปราม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและสร้างความปลอดภัยในสังคมอย่างแท้จริง (พิชญศักดิ์ อินทรจุฑกุล, 2567)

การบำบัดรักษาผู้ติดยาและเสพติดเป็นมาตรการหลักมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเสพติดของประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้จำนวนผู้ติดยาและสารเสพติดลดน้อยลงหรือหมดไปในที่สุด การบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติดเป็นวิทยาการทางการแพทย์แขนงหนึ่งที่มีความสลับซับซ้อนยุ่งยาก ไม่เหมือนกับการรักษาโรคอื่น ๆ เนื่องจากผู้ติดยาและสารเสพติดนั้นเป็นผู้ที่มีปัญหาความเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนั้น ในการรักษาจึงต้องทำการรักษาทุกอย่างไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งตัวผู้ติดยา ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่มุ่งแต่เพียงการรักษาตัวบุคคล เพราะจะทำให้การบำบัดรักษาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และผู้ติดยาเสพติด

ที่รักษาหายแล้วจะกลับมาติดซ้ำได้อีกโดยง่าย ขั้นตอนในการบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติด มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

ขั้นตอนในการบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติดประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการรักษา (Pre - Admission) เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อให้การบำบัดรักษาประสบผลสำเร็จ ผู้ป่วยต้องมีความตั้งใจสูง และยอมรับว่าตนเองจำเป็นต้องแก้ไขพฤติกรรม โดยทำความเข้าใจกับผู้รับการบำบัดเพื่อเลิกยาเสพติดอย่างจริงจัง ครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและให้กำลังใจ ขั้นตอนนี้ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ สอบประวัติ กรอกเอกสาร ตรวจร่างกายและจิตใจ ตรวจค้นหาสารเสพติด ตรวจทางห้องปฏิบัติการ เจาะเลือด ตรวจปัสสาวะ เอกซเรย์ปอด และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการวางแผนให้การช่วยเหลือ

2. การถอนยาพิษ (Detoxification) การหยุดใช้ยาเสพติดหรือสารเสพติดของผู้ป่วย จะทำให้เกิดอาการถอนพิษยา (Withdrawal Symptoms) เช่น คลื่นไส้ อาเจียน ท้องผูก ปวดกระดูก น้ำมูก น้ำตาไหล อารมณ์สับสน นอนไม่หลับ อ่อนเพลีย ซึ่งอาการเหล่านี้ทรมานผู้ป่วยและทำให้กลับไปใช้ยาอีก แพทย์จึงต้องรักษาเพื่อลดความทรมานโดยใช้ยาแทนหรือบรรเทาอาการถอนยา พร้อมกับติดตามอาการและพฤติกรรมของผู้ป่วยเพื่อให้การรักษาทางจิตใจควบคู่ไปด้วย การถอนยาพิษแบ่งเป็น 2 แบบ

2.1 การรักษาแบบผู้ป่วยนอก เป็นที่นิยมเพราะสะดวก ใช้งบประมาณและบุคลากรน้อย สามารถรักษาผู้ป่วยได้มาก แต่มีโอกาสลักลอบใช้สารเสพติดได้ เพราะยังอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม อย่างไรก็ตาม หากผู้ป่วยสามารถเลิกได้ในสภาพแวดล้อมเดิม แสดงว่ามีจิตใจเข้มแข็ง การรักษาแบบผู้ป่วยนอกต้องให้การให้คำปรึกษาแนะนำ (Counseling)

2.2 การรักษาแบบผู้ป่วยใน ใช้ในกรณีที่ผู้ป่วยอาจทำอันตรายต่อตัวเองหรือผู้อื่น มีโรคแทรกซ้อน หรือจำเป็นต้องรับการรักษาในโรงพยาบาล เช่น ติดสุรา เฮอร์อีน ปริมาณมาก หรือผู้ป่วยที่รักษาแบบผู้ป่วยนอกแล้วไม่ได้ผล การรักษาแบบผู้ป่วยในต้องแยกผู้ป่วยให้เป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกับผู้ป่วยทั่วไป และอยู่ในสถานที่ปลอดสารเสพติด บุคลากรที่ดูแลต้องมีความรู้เกี่ยวกับผู้ป่วยเหล่านี้เป็นพิเศษ

3. การฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการบำบัดผู้ป่วยยาเสพติด โดยมุ่งปรับปรุงนิสัยที่สูญเสียไประหว่างการใช้ยาเสพติด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กลับสู่ภาวะปกติ พัฒนาบุคลิกภาพ รวมถึงการปรับปรุงด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้ป่วย นอกจากนี้ยังให้คำปรึกษาและแนะนำเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด การฟื้นฟูต้องทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ และควบคู่ไปกับอาชีพบำบัดและฝึกอาชีพ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ด้วยตนเอง

4. การติดตามหลังการรักษา (Follow up or Aftercare) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าขั้นตอนอื่น ๆ โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้ป่วย รวมถึงการติดตามผลการรักษาและการป้องกันไม่ให้เกิดการติดยาเสพติดซ้ำ การติดตามผลจะใช้เวลาระหว่าง 1 - 5 ปี โดยมีทั้งการติดตามทางตรงและทางอ้อม เช่น การพบปะพูดคุยโดยตรง การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ การพูดคุยทางโทรศัพท์ หรือการติดต่อผ่านบุคคลที่สาม (กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับใหม่ พ.ศ. 2564 ยังได้ให้โอกาสแก่ผู้เสพยาเสพติดในการเข้ารับการรักษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่องทางหลัก ได้แก่

1. ผู้เสพสมัครใจเข้ารับการรักษา ผู้เสพที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเลิกยา สามารถติดต่อขอเข้ารับการรักษาด้วยตนเองได้ที่สถานพยาบาลยาเสพติดที่สะดวก โดยไม่ต้องรอให้ถูกจับกุมก่อน
2. เจ้าหน้าที่พบผู้ต้องสงสัยที่สมัครใจบำบัดและไม่มีลักษณะต้องห้าม เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายยาเสพติด มีอำนาจในการนำผู้ต้องสงสัยไปตรวจหาสารเสพติดในร่างกาย หากพบสารเสพติด ผู้ต้องสงสัยสามารถขอเข้ารับการรักษาได้ทันที
3. เจ้าหน้าที่พบผู้ต้องสงสัยที่ไม่สมัครใจบำบัดหรือมีลักษณะต้องห้าม ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยไม่สมัครใจบำบัด หรือมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการตามกฎหมายได้

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือที่เรียกว่า Community Based Treatment and Rehabilitation (CBTx) เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการดูแลผู้เสพยาเสพติดในลักษณะองค์รวม โดยปรับระดับความเข้มข้นของการบำบัดตามบริบทและปัญหาของผู้ป่วยแต่ละราย การบำบัดแบบนี้เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความเห็นขององค์การอนามัยโลกที่มองว่าการรักษาในสถานพยาบาลมีต้นทุนที่สูงและจำกัดจำนวนผู้ที่สามารถเข้ารับบริการได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการดังกล่าว

ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมการบำบัดยาเสพติด โดยจัดตั้งศูนย์บำบัดฟื้นฟูประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสร้างเครือข่ายการดูแลผู้ติดยา ชุมชนจะคัดกรองและประเมินผู้ติดยาเสพติดในชุมชน เพื่อคัดแยกผู้ติดยาที่มีอาการรุนแรงและส่งต่อเข้ารับการรักษาที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ผู้ติดยาที่ไม่มีอาการทางจิตจะได้รับการบำบัดในชุมชน วิธีการบำบัดจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับชนิดของยาเสพติด ผู้ที่ผ่านการบำบัดในชุมชนจะถูกสุ่มตรวจปัสสาวะเพื่อติดตามผลและป้องกันการกลับไปเสพยา การบำบัดรักษาเปรียบเสมือนแสงสว่างนำทางผู้หลงทาง กลับคืนสู่เส้นทางชีวิตที่มีความหมายและศักดิ์ศรี หลักฐานมากมายบ่งชี้ว่า การบำบัดที่มีประสิทธิภาพ นอกจากจะช่วยเยียวยาบาดแผลทางจิตใจแล้ว ยังเสริมสร้างทักษะและพลังภายในให้ผู้รับการบำบัดสามารถเผชิญกับอุปสรรคในชีวิตได้อย่างมั่นคง การบำบัดไม่ได้มุ่งเน้นไปที่แค่ตัวผู้รับการบำบัดเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับ “ความสัมพันธ์” ระหว่างผู้รับการบำบัด ครอบครัว และชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว ช่วยให้ผู้รับการบำบัดได้รับกำลังใจ การสนับสนุน และความเข้าใจ ส่งผลดีต่อกระบวนการฟื้นฟู นอกจากนั้น กระบวนการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติด เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี (นิรันดร์ นิสัยคน และพระเมธีวัชรบัณฑิต (हरषा ऀमनास), 2566) จะเป็นกระบวนการที่ช่วยฟื้นฟูจิตใจและเป็นกระบวนการนำคนดีกลับคืนสู่สังคมได้

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการปัญหาเสพติดในประเทศไทยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศ รวมทั้งประสานงานและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. กระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบในด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมีสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน

3. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีบทบาทสำคัญในการปราบปรามและจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งการสืบสวนสอบสวนคดียาเสพติด

4. กรมราชทัณฑ์ รับผิดชอบในการดูแลและบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำ

5. กรมคุมประพฤติ ดูแลผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดที่ได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข และให้การบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด

6. กระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา รวมทั้งการให้ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชน

7. กระทรวงมหาดไทย ประสานงานและบูรณาการการแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่ ผ่านกลไกการปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน

8. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้การสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติด

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด เช่น กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

การบริหารจัดการยาเสพติดในระดับพื้นที่มีกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญ ดังนี้

1. ระดับจังหวัด มีคณะอนุกรรมการระบบบำบัด ฟื้นฟู ติดตามผู้ติดยาเสพติด ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเป็นรองประธาน และมีผู้เชี่ยวชาญด้านเวชกรรมป้องกันที่นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดมอบหมายเป็นเลขานุการ

2. ระดับอำเภอ ขับเคลื่อนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (CBTx) โดยคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ซึ่งมีองค์ประกอบ นายอำเภอเป็นประธาน และมีสาธารณสุขอำเภอเป็นเลขานุการ

3. ระดับปฏิบัติ ขับเคลื่อนโดยทีมปฏิบัติการในพื้นที่ และ System Manager & Case Manager (SM & CM) ที่ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนจากสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข

การดูแลบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นภารกิจที่สำคัญและมีความซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ติดยา รวมถึงผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมโดยรวม หน่วยงานต้องประสานงานกับหน่วยงานหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หน่วยงานยังมีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินการเพื่อรับรองคุณภาพศูนย์คัดกรอง สถานพยาบาลยาเสพติด สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม การวิจัย

ด้านยาเสพติดและพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดก็เป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่สำคัญ หน่วยงานต้องส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในด้านนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ สำนักปราบปรามยาเสพติดมีบทบาทสำคัญในการดูแลและจัดการปัญหาเสพติดในประเทศไทย หน่วยงานนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาสมรรถนะของข้าราชการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวต้องครอบคลุมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะบุคคล โดยเน้นที่การเสริมสร้างความรู้ที่จำเป็นในการปราบปรามยาเสพติด การสืบสวนสอบสวน และการจัดทำข่าวกรอง ทั้งยังต้องมีการพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี การสื่อสาร การเจรจาต่อรอง และการจัดการเวลาและทรัพยากร

ความท้าทายและอุปสรรคในการบริหารจัดการและบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด

ปัญหาเสพติดในประเทศไทยเป็นหนึ่งในปัญหาที่สร้างความท้าทายในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ความท้าทายหลักเกิดจากการขาดความต่อเนื่องและการบูรณาการในการดำเนินงาน แม้ในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินงานจะมีการดำเนินการที่เข้มข้นและจริงจัง แต่แรงกดดันจากนโยบายกลับคลายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งแนวปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ยังคงมีความซ้ำซ้อนและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ผู้ปฏิบัติงานอาจมีความเคยชินกับวิธีการแก้ไขปัญหาแบบเดิม ๆ ซึ่งส่งผลให้การสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ ในการตอบสนองต่อปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การแก้ไขปัญหาเสพติดจึงยังขาดบทบาทของชุมชนที่ควรจะมีส่วนร่วมมากขึ้น เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและควรจะเป็นเจ้าของปัญหา การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาหมักหมมเน้นไปที่เชิงปริมาณ ขาดการประเมินปัญหาในพื้นที่อย่างละเอียด ซึ่งทำให้การดำเนินงานมุ่งเน้นไปที่การจับกุมผู้ค้ารายย่อยเพื่อบรรเทาปัญหาทางสถิติ แต่ไม่สามารถทำลายโครงสร้างสำคัญของการค้ายาเสพติดได้ การจัดการปัญหาเสพติดยังประสบปัญหาจากการที่บทบาทของภาครัฐและชุมชนไม่สมดุล การสั่งการแบบบนลงล่างทำให้การร่วมมือของประชาชนในพื้นที่น้อยลง นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นต่อการจัดการปัญหาของภาครัฐก็ลดลง เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ซึ่งส่งผลให้การแก้ไขปัญหาไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเสพติดมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการที่มีความต่อเนื่องและบูรณาการเป้าหมาย โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาเสพติดได้อย่างยั่งยืน และนำไปสู่การลดปัญหาเสพติดในสังคมอย่างแท้จริง (สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566)

แม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหา แต่การบริหารจัดการยาเสพติดในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ได้แก่

1. การขาดความต่อเนื่องและบูรณาการในการดำเนินงาน ปัญหานี้เกิดจากการที่แรงกดดันจากนโยบายกลับคลายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งแนวปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ยังคงมีความซ้ำซ้อนและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน ปัญหานี้เกิดจากการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ซึ่งการปฏิบัติงานที่มีหลายบทบาทหน้าที่ และพบเจอผู้ป่วยยาเสพติดซึ่งบางคนมีอาการก้าวร้าว หรือผู้ป่วยวิกฤติบ่อยครั้ง ประกอบกับการทำงานที่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานหลายชั่วโมงติดต่อกัน ย่อมส่งผลต่อความเหนื่อยล้า และประสิทธิภาพในการทำงานแม้จะมีความพยายามในการแก้ไขปัญหา แต่การบริหารจัดการยาเสพติดในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความต่อเนื่องและบูรณาการในการดำเนินงาน การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน ปัญหาการเสพยาและการขาดความร่วมมือจากครอบครัวของผู้ป่วย และการขาดแคลนงบประมาณ (วนิดตา พิทยาเรืองนทร์ และอารณีย์ วิวัฒนาภรณ์, 2565) และปัญหาการทุจริตและการแสวงหาผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่บางส่วน (สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566)

3. ปัญหาการเสพยาและการขาดความร่วมมือจากครอบครัวของผู้ป่วย ปัญหาการกลับไปเสพยาซ้ำและครอบครัวไม่ให้ความร่วมมือเกิดขึ้นทั้งสองกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีปัจจัยที่ทำให้ผู้ป่วยกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำหลายสาเหตุ ทั้งปัจจัยที่เกิดจากตัวผู้เสพยาเอง กรณีที่ผู้ป่วยไม่ได้ตั้งใจจะเลิกยาเสพติดจริง ยังต้องการเสพเพื่อบรรเทาความทุกข์ แต่ถูกครอบครัวส่งมาเข้ารับการบำบัด การไม่ได้นำทักษะที่ได้รับจากสถานบำบัดไปใช้ และปัจจัยภายนอก เช่น การอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ และครอบครัวไม่ได้ให้ความสนใจ

4. การขาดแคลนงบประมาณในแต่ละปีงบประมาณที่ใช้ดูแลผู้ป่วยยาเสพติดมีจำนวนมากแต่ก็ยังไม่เพียงพอในการช่วยเหลือผู้ป่วย ซึ่งผู้ป่วยยาเสพติดเองส่วนใหญ่ยังขาดศักยภาพทางด้านการเงินและการบำบัดรักษาครั้งหนึ่งย่อมมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นค่าตรวจปัสสาวะ ค่าตรวจวินิจฉัยโรค ค่าให้คำปรึกษา ค่ายาในการรักษา การให้การสงเคราะห์สำหรับผู้ป่วยไร้บ้าน ไม่มีงานทำ แม้ปัจจุบันผู้ป่วยสามารถเข้ารับการรักษาได้ตามสิทธิ

5. การแพร่ระบาดของยาเสพติดผ่านช่องทางออนไลน์การค้ายาเสพติดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันได้กลายเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างความท้าทายอย่างมากให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทำให้กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและขยายพื้นที่การจำหน่ายได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยการใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น ไลน์กลุ่ม ทวิตเตอร์ และเฟซบุ๊ก เป็นเครื่องมือในการชักจูงและกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมขบวนการค้ายาเสพติด

6. ปัญหาการทุจริตและการแสวงหาผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่บางส่วน การที่เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อการจัดการปัญหาของภาครัฐลดลง และทำให้การแก้ไขปัญหาไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

7. การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมักให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ทำให้การปกปิดข้อมูลของผู้เสพยาเสพติดในชุมชนเป็นเรื่องปกติ ส่งผลให้ชุมชนไม่สามารถคัดกรองผู้เสพยาเข้ารับการบำบัดรักษาได้ตรงตามเป้าหมาย ทำให้ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการ

8. ปัญหาการลักลอบลำเลียงยาเสพติด การลักลอบลำเลียงยาเสพติดในปัจจุบันมักใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน ซึ่งทำให้การควบคุมและป้องกันเป็นไปอย่างยากลำบาก ผู้ค้ายามักจะเก็บยาเสพติดไว้ในพื้นที่ชั้นในก่อนที่จะกระจายไปยังพื้นที่อื่น

9. ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญในประเทศไทย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเสพ การครอบครอง การใช้จำหน่าย การสมคบ การขนส่ง การนำเข้า และการผลิตยาเสพติด ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาของประเทศไทย ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญาและต้องได้รับโทษจำคุกและปรับ ทำให้ผู้ต้องโทษเกี่ยวกับยาเสพติดมีจำนวนมากถึงประมาณร้อยละ 80 ของผู้ต้องโทษทั้งหมด

แนวทางการพัฒนาในอนาคต

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการปัญหายาเสพติด ประเทศไทยควรพิจารณาแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. เสริมสร้างความร่วมมือและบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น การจัดตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่สามารถแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดประชุมประสานงานอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา

2. พัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่ทำงานด้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง การจัดอบรมและพัฒนาทักษะให้กับบุคลากรที่ทำงานด้านยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดชนิดใหม่ ๆ เทคนิคการบำบัดรักษาที่ทันสมัย และทักษะการให้คำปรึกษา จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ (ธานี วรภัทร์, 2566)

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การสร้างความตระหนักรู้และให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหายาเสพติด และการสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติด

4. เพิ่มงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินงานด้านยาเสพติด การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานด้านการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด รวมถึงการลงทุนในเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยสำหรับการตรวจจับและวิเคราะห์ยาเสพติด จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. พัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการบำบัดรักษาที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบการติดตามผู้ผ่านการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยลดปัญหาการกลับไปเสพซ้ำและเพิ่มอัตราความสำเร็จในการบำบัดรักษา

6. ปรับปรุงกฎหมายและนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น การพิจารณาทางเลือกอื่นนอกเหนือจากการจำคุกสำหรับผู้เสพ การเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ค้ารายใหญ่ และการปรับปรุงกฎหมายเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีในการปราบปรามยาเสพติด (อดิรัตน์ กาญจนวราทรัพย์, 2566)

7. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับยาเสพติดชนิดใหม่ ๆ การพัฒนาวิธีการบำบัดรักษาที่มีประสิทธิภาพ และการศึกษาปัจจัยทางสังคมและ

เศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับปัญหาเสพติด และนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและองค์กรระหว่างประเทศในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การปราบปรามเครือข่ายยาเสพติดข้ามชาติ และการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน

9. พัฒนาระบบการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทางออนไลน์ การพัฒนาทักษะและเทคโนโลยีในการตรวจจับและปราบปรามการค้ายาเสพติดผ่านช่องทางออนไลน์ การสร้างความร่วมมือกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มออนไลน์ และการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับอันตรายของการซื้อขายยาเสพติดทางออนไลน์

10. ส่งเสริมการสร้างอาชีพและโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับผู้ผ่านการบำบัด การพัฒนาโครงการฝึกอาชีพและสร้างโอกาสการทำงานสำหรับผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการรับผู้ผ่านการบำบัดเข้าทำงาน และการสนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ จะช่วยลดโอกาสการกลับไปเสพติดซ้ำและส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน

สรุป

การบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทยเป็นงานที่ท้าทายและต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม การปรับเปลี่ยนมุมมองจากการลงโทษสู่การบำบัดรักษาเป็นก้าวสำคัญในการแก้ไขปัญหายาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายหลายประการที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งในด้านการขาดความต่อเนื่องและบูรณาการในการดำเนินงาน การขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณ ปัญหาการเสพติดและการขาดความร่วมมือจากครอบครัว รวมถึงความท้าทายจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดผ่านช่องทางออนไลน์ การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของสังคม จะเป็นกุญแจสำคัญในการลดปัญหายาเสพติดในสังคมไทยอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างความร่วมมือและบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยยกระดับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย นอกจากนี้ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ และการพัฒนาระบบการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทางออนไลน์ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหายาเสพติดที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่ใช่เพียงหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไป การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติด การส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้อง และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยป้องกันปัญหายาเสพติดในระยะยาว ในขณะเดียวกัน การให้โอกาสและการสนับสนุนผู้ที่ต้องการเลิกยาเสพติด ทั้งในด้านการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการสร้างโอกาสทางอาชีพ จะช่วยให้ผู้ที่เคยติดยาเสพติดสามารถกลับมาเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมได้อีกครั้ง การบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทยยังคงเป็นความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่องและจริงจัง แต่ด้วยความร่วมมือจากทุก

ภาคส่วนและการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ เราสามารถหวังได้ว่าสังคมไทยจะสามารถลดผลกระทบจากปัญหายาเสพติดและสร้างสังคมที่ปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับทุกคนในอนาคตการบริหารจัดการและบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทยยังคงเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ทำลายต่อสังคมและความมั่นคงของประเทศ การแก้ไขปัญหานี้จำเป็นต้องอาศัยความรอบคอบและการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านการบำบัดรักษาผู้เสพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในระดับรัฐบาล การกำหนดนโยบายและมาตรการในการป้องกันและบำบัดรักษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การจัดหาทรัพยากรและการสนับสนุนทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูผู้เสพให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้ ในขณะเดียวกัน ครอบครัวและชุมชนก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมการฟื้นฟู โดยการสร้างความเข้าใจและให้กำลังใจผู้เสพในการเลิกเสพยาเสพติด บุคลากรทางการแพทย์เป็นอีกหนึ่งส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการให้การบำบัดรักษาและดูแลผู้เสพยาเสพติด การให้คำปรึกษา การบำบัดทางจิตวิทยา และการใช้ยาในการบำบัดเป็นกระบวนการที่ต้องมีความชำนาญและการทำงานร่วมกันระหว่างหลายฝ่ายเพื่อให้การบำบัดมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการและบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดในประเทศไทยต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาล ครอบครัว ชุมชน และบุคลากรทางการแพทย์เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การลดปัญหาเสพติดในสังคมไทยในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2566). คู่มือแนวทางคู่มือแนวทางการดำเนินงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข.
- ณัฐวิชัย ราชแก้ว. (2567). กระบวนการนโยบายสาธารณะโครงการชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ: นวัตกรรมกลไกความร่วมมือของชุมชน. วารสารการบริหารการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2(2), 401-414.
- ธัชชัชพัฒน์ ยุกตานนท์ และคณะ. (2566). การจัดการกระบวนการปราบปรามยาเสพติดยุคใหม่ไทยในกรุงเทพมหานคร. วารสารปัญญาลิขิต, 2(2), 44-57.
- ธานี วรภัทร์. (2566). การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(6), 11-21.
- นิรันดร์ นิสัยคาน และพระเมธีวัชรบัณฑิต (हरषा ऀमनास). (2566). การพัฒนาชุมชนปลอดยาเสพติดโดยหลักพุทธสันติวิธี:กรณีศึกษาบ้านปากกล้วย ตำบลทุ่งพง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(6), 232-241.
- พิชญศักดิ์ อินทรจุฑกุล. (2567). ประสิทธิภาพการดำเนินงานป้องกันปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. Journal of Lanna Societies, 2(2), 10-23.

- วนิตตา พิทยาเรืองนนท์ และอารณีย์ วิวัฒน์นาภรณ์. (2565). ปัญหาในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด: กรณีศึกษาในสถานพยาบาลของรัฐ. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 5(2), 94-102.
- วิชาญ จุลทริก. (2564). สถานการณ์ยาเสพติดและแนวโน้มของปัญหาในประเทศไทย. วารสารยุติธรรม, 21(2), 1-15.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. (2563). รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2566). แผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด. (2565). บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2567 จาก <https://ncmc.moph.go.th/home/index/site/1>
- อดิรัตน์ กาญจนวราทรัพย์. (2566). การพัฒนาสมรรถนะข้าราชการสำนักปราบปรามยาเสพติดสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. Procedia of Multidisciplinary Research, 1(7), 1-9.

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง*

GUIDELINES FOR CONSERVATION AND RESTORATION OF WATERSHED FORESTS USING COMMUNITY METHODS IN WANG NUEA DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

ภัทรกร ปันชนาธนาตุล*, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ, พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี

Phattharaphorn Panchayathanadul*, Phrapalad Prapoj Yusamran, Phramaha Boonlert Chuaythane

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: phattharaphorn39@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง 2) พัฒนาระบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชน และ 3) นำเสนอกลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม 5 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชนในอดีต ประกอบด้วย พิธีสืบชะตาป่า พิธีบวชป่า พิธีปลูกป่า การทำฝายชะลอน้ำแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำแนวป้องกันไฟป่า 2) การพัฒนาระบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับวิธีชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ที่สืบสานจากภูมิปัญญาพื้นบ้านผ่านพิธีกรรม การพึ่งพาอาศัยกัน ระหว่างป่าไม้ แม่น้ำ และคน โดยเป็นการสร้างความสามัคคีปองต้องร่วมแรงร่วมใจ ขับเคลื่อนเครือข่ายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป และ 3) กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชน ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ ยึดถือแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทางเดียวกัน จากผลการวิจัยได้สรุปองค์ความรู้ คือ ความรู้ K = (Knowledge) การมีส่วนร่วม P = (Participation) นวัตกรรมภูมิปัญญา W = (Wisdom Innovation) กลุ่มอนุรักษ์ C = (Conservation) เครือข่าย S = (Social Network)

คำสำคัญ: การอนุรักษ์และฟื้นฟู, ป่าต้นน้ำ, วิธีชุมชน

Abstract

This research aims to 1) Study the conservation and restoration of headwater forests by community methods in Wang Nuea District, Lampang Province, 2) Develop the process of conservation

and restoration of headwater forests by community methods, and 3) Propose the mechanism of conservation and restoration of headwater forests by community methods. This is a participatory action research with key informants in in-depth interviews, 25 monks/persons, and focus group discussions, 5 monks/persons, using a structured interview form. The data were analyzed in terms of content and presented in a descriptive manner. The results showed that 1) The study of conservation and restoration of headwater forests by community methods in the past consisted of the forest destiny ceremony, the forest ordination ceremony, the reforestation ceremony, the construction of water retention dams using local wisdom, and the construction of forest firebreaks. 2) The development of the process of conservation and restoration of headwater forests by community methods by integrating Buddhist principles with community methods in conservation and restoration of headwater forests, making people in the community aware of the importance of inherited local wisdom through rituals, and the interdependence between forests water, and people, which creates unity and harmony. Continue to drive networks to conserve and restore headwater forests sustainably. 3) The mechanism of conservation and restoration of watershed forests by community methods has been used for both direct and indirect benefits which is consistent with the way of life, beliefs, and cultures in each locality, adhering to the same practices. From the research results, the knowledge is summarized as follows: Knowledge K = (Knowledge), Participation P = (Participation), Wisdom innovation W = (Wisdom innovation) Conservation group C = (conservation), Network S = (Social Network).

Keywords: Conservation and Restoration, Headwater Forests, Community Lifestyles

บทนำ

ป่าไม้ของประเทศไทยถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วตามแรงหนุนเนื่องของประชากรที่เพิ่มขึ้นผนวกกับพลังผลักดันทางเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเสรีที่มุ่งค้าขาย โดยใช้ป่าเป็นตัวยึดเชิงพาณิชย์ การเช่นนี้ก่อให้เกิดภาวะแห้งแล้งเนื่องจากต้นน้ำลำธารถูกทำลาย ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อยามน้ำหลากก็เกิดน้ำท่วมฉับพลันและมีการพังทลายของดินอย่างรุนแรง จนเป็นปัญหาต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร กลายเป็นทุกข์ร้อนของแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะเรื่องป่าไม้เป็นสิ่งที่พระองค์ทรงห่วงใยเป็นอย่างมาก ตั้งแต่เริ่มเสด็จเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติเป็นต้นมา (สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร, 2551) ดังพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2520 ณ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรีที่ทรงตรัสว่า “การที่จะมีต้นน้ำลำธารไปชั่วกาลนานนั้นสำคัญอยู่ที่การรักษาป่าและปลูกป่าบริเวณต้นน้ำซึ่งเป็นยอดเขาและเนินสูงชัน ต้องมีการปลูกป่าโดยไม่ยั้งต้น และปลูกไม้พุ่มซึ่งไม้พุ่มนั้นราษฎรสามารถตัดไปใช้ได้ แต่ต้องมีการปลูกป่าทดแทนเป็นระยะ ส่วนไม้ยืนต้นนั้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้น เป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการให้ฝนตกแบบธรรมชาติ ทั้งยังช่วยยึดดิน

บนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วย ซึ่งถ้ารักษาสภาพป่าไม้ไว้ให้ดีแล้ว ท้องถิ่นก็จะมีน้ำไว้ใช้ชั่วนานาน” (ชื่น ศรีสวัสดิ์, 2543)

จังหวัดลำปางถือเป็นพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนบนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุมากมาย จึงเป็นสาเหตุทำให้ชาวบ้าน รวมถึงนายทุนและผู้มีอิทธิพลเข้าไปทำลายป่าหรือจับจองที่ดิน เพื่อใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์มีจำนวนน้อยหรือลดลงตามลำดับ ซึ่งอำเภอวังเหนือเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งในอุทยานแห่งชาติดอยหลวง ซึ่งได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2533 ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของจังหวัดพะเยา เชียงราย และลำปาง รวมเนื้อที่ประมาณ 1,170 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นเขาสูงทอดตัว แนวเหนือ-ใต้ ดอยหลวงเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดน้ำตกวังแก้วเป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดของจังหวัดลำปาง มีชั้นน้ำตกประมาณ 110 ชั้น แต่เป็นชั้น ใหญ่ 7 - 8 ชั้น น้ำตกไหลอยู่ตลอดปี นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงยังมีน้ำตกวังทอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายน้ำตกวังแก้ว (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2552) เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำวัง ซึ่งเป็นแม่น้ำหลัก และเกิดแม่น้ำสายรองอีกหลายสายที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิตให้กับชาว จังหวัดลำปางและพื้นที่ใกล้เคียง ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ปัญหาของอำเภอวังเหนือซึ่งเป็นป่าต้นน้ำ หรือเรียกว่าภูเขาผืนน้ำ เนื่องจากเกิดจากการบุกรุกแผ้วถางป่าของราษฎรเพื่อขยายเขตพื้นที่ทำมาหากิน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง” โดยศึกษาถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง เพื่อนำไปสู่พัฒนากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง และได้กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางที่จะขับเคลื่อนกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือจังหวัดลำปางให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อพัฒนากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
3. เพื่อเสนอกลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ พื้นที่ของชุมชนตำบลวังแก้ว และตำบลทุ่งฮั่ว อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระภิกษุและประชาชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง จำนวน 30 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 25 รูป/คน สอนทนากลุ่ม 5 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง แบบสอบถาม และการสำรวจ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง บันทึกการสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนมีการเก็บรวบรวมข้อมูล 5 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการ ประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย 2) ระยะการวางแผน เพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรม 3) ระยะการปฏิบัติตามแผน เพื่อพัฒนาการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน 4) ระยะการสังเกตผล เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มเป้าหมาย และ 5) ระยะการสะท้อนผล เพื่อสรุปวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น นำเสนอเชิงพรรณนา และสรุปนำเสนอกลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอดีตโดยรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการประกอบประเพณีผ่านพิธีกรรม และวิธีการ ประกอบด้วย 1) พิธีสืบชะตาป่า พิธีบวชป่า พิธีปลูกป่า 2) การทำฝายชะลอน้ำแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน และ 3) การทำแนวกันไฟป่า เป็นการหยิบยกเอาภูมิปัญญาและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนที่มีต่อธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด อันสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และศรัทธาของชุมชน เป็นการกระตุ้นผู้คนให้สำนึกในบุญคุณของดิน น้ำ ป่า ให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติ

การพัฒนากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน ประกอบด้วย การสืบชะตาป่า การบวชป่า และการปลูกป่า การทำฝายชะลอน้ำ การทำแนวกันไฟป่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับวิถีชุมชน ทำให้คนในชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ที่ได้ใช้การสืบสานจากการศรัทธาสานต่อภูมิปัญญาพื้นบ้านผ่านพิธีกรรม หลักธรรมสังคัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ได้เน้นถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างป่า น้ำ และคน การจัดทำฝายชะลอน้ำ ช่วยในการฟื้นฟู และอนุรักษ์ป่าไม้ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่น ๆ อีกด้วย การทำแนวกันไฟเป็นเครื่องมือที่ง่ายที่สุดในการที่ไม่ให้ ไฟ ที่ไหม้ในผืนป่าไม่ลุกลามขยายพื้นที่ และเป็นแนวตั้งรับไฟป่าได้ง่าย การสร้างความสามัคคีปองต้องร่วมแรงร่วมใจ ขับเคลื่อนเครือข่ายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป

กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน คือ 1) กลไกเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ด้วยภูมิปัญญาเป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาถึงลูกถึงหลาน ผ่านพิธีกรรม คือ พิธีไหว้ผีขุนน้ำ พิธีสืบชะตาป่า บวชป่าต้นน้ำ ป่าสมุนไพร่พื้นบ้าน การทำป่าเปียก การทำฝายชะลอน้ำโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน การใช้ประโยชน์จากป่ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ 2) กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำด้วยเครือข่ายชุมชน การรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย บทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมการเกื้อหนุน การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ทำให้เกิดพลังชุมชนที่เข้มแข็งนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนร่วมกันอย่างยั่งยืน และยังมีการปลูกจิตสำนึกเยาวชนในเรื่องการปลูกป่า รักสิ่งแวดล้อม ผสานความร่วมมือสามัคคีจะทำให้เกิดพลังในการตื่นตัว ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูได้อย่างยั่งยืน 3) กลไกการขับเคลื่อนการอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน

การขับเคลื่อนการอนุรักษ์ผ่านกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่และใกล้เคียง ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ นับว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ป่าเพื่อความยั่งยืน การยึดถือแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทางเดียวกัน และ 4) กลไกนวัตกรรมสังคมที่เกี่ยวกับการวิจัย สำคัญต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน ทุกคนในชุมชนชาวกันตูละ รักษา หวงแหน และมีข้อตกลงร่วมกัน การส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนในชุมชน การส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงานของป่าชุมชนแต่ละแห่งก็ย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการของชุมชนที่มุ่งหวังได้รับจากป่าต้นน้ำของชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอดีตโดยรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการประกอบประเพณีผ่านพิธีกรรม และวิธีการ ประกอบด้วย 1) พิธีสืบชะตาป่า พิธีบวชป่า พิธีปลูกป่า 2) การทำฝายชะลอน้ำแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน และ 3) การทำแนวกันไฟป่า เป็นการหยิบยกเอาภูมิปัญญาและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนที่มีต่อธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด อันสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ และศรัทธาของชุมชน เป็นการกระตุ้นผู้คนให้สำนึกในบุญคุณของดิน น้ำ ป่า ให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติ โดยการพัฒนากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน ประกอบด้วย การสืบชะตาป่า การบวชป่า และการปลูกป่า การทำฝายชะลอน้ำ การทำแนวกันไฟป่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับวิถีชุมชน ทำให้คนในชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ที่ได้ใช้การสืบสานจากการศรัทธาฐานต่อภูมิปัญญาพื้นบ้านผ่านพิธีกรรม หลักธรรมสังควัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ได้เน้นถึงการพึ่งพาอาศัยกัน ระหว่างป่า น้ำ และคน การจัดทำฝายชะลอน้ำ ช่วยในการฟื้นฟู และอนุรักษ์ป่าไม้ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่น ๆ อีกด้วย การทำแนวกันไฟเป็นเครื่องมือที่ง่ายที่สุดในการที่ไม่ให้ ไฟ ที่ไหม้ในผืนป่าไม่ลุกลามขยายพื้นที่ และเป็นแนวตั้งรับไฟป่าได้ง่าย การสร้างความสามัคคีปองดองร่วมแรงร่วมใจ ขับเคลื่อนเครือข่ายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย ศุภปัญญาพงษ์ และสุรเชษฐ เวชชพิทักษ์ ที่สรุปว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองกองเหนือมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านการประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่ โดยชาวบ้านในชุมชนมีความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคะยาง ประชาชนให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำเป็นอย่างยิ่ง โดยการสร้างฝายชะลอน้ำที่มีความจำเป็น และเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในชุมชน มีการทำประชาพิชัย ได้ประชมติ จากการเห็นความสำคัญ เชิญผู้รู้ ผู้ชำนาญร่วมวางแผนดำเนินดำเนินงานที่ 2 เหมาะสม มีวัสดุ มีงบประมาณที่เพียงพอที่เกิดขึ้นได้จากการบริจาค และมีความพร้อมในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และได้เรียนรู้ร่วมกันและเริ่มปรับตัวเพื่อความเหมาะสม และชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ จนเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนรักษาทรัพยากรในชุมชน (สมชาย ศุภปัญญาพงษ์ และสุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพักตรา สุทธสุภา ที่สรุปว่า การอนุรักษ์ธรรมชาติในภูมิลานประสบความสำเร็จเนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น นโยบายระดับชาติ กฎหมาย วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชน จริยธรรมทางพุทธศาสนา และบรรทัดฐานทางสังคม ด้านความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการต่อการ

อนุรักษ์ธรรมชาติ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบาย กฎหมาย แผนงานการอนุรักษ์และพัฒนา และโครงการที่รัฐดำเนินการ ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย ได้แก่ โครงการพัฒนาการอนุรักษ์แบบบูรณาการที่มีการปรึกษาหารือกับชุมชน การประยุกต์ใช้แนวทางของ B2C2 เพื่อการจัดทำแนวเชื่อมต่อระบบนิเวศ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง และการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ (สุพักตรา สุทสุภา, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ น้ำทิพย์ กาศรัวิชัย ที่สรุปว่า การดำเนินงานของเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของบ้านแม่ตุงตึง มีคุณลักษณะร่วมกัน ได้แก่ การรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การเกื้อหนุนพึ่งพากัน และการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ประกอบด้วย ควรมีการประสานงานความร่วมมือในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับกลุ่มย่อย ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนยังไม่เพียงพอ ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายให้กับราษฎร และหน่วยงานบางหน่วยงานไม่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับราษฎรบางส่วนไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมของเครือข่าย หน่วยงานในพื้นที่ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และมีการกำกับดูแลติดตามการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง (น้ำทิพย์ กาศรัวิชัย, 2567)

การพัฒนากระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชน ประกอบด้วย การสืบชะตาป่า การบวชป่า และการปลูกป่า การทำฝายชะลอน้ำ การทำแนวกันไฟป่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับวิถีชุมชน ทำให้คนในชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ที่ได้ใช้การสืบสานจากศาสนาพุทธศาสนาสืบต่อกันมาผ่านพิธีกรรม หลักธรรมสังคัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ได้เน้นถึงการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างป่า น้ำ และคน การจัดทำฝายชะลอน้ำ ช่วยในการฟื้นฟู และอนุรักษ์ป่าไม้ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่น ๆ อีกด้วย การทำแนวกันไฟเป็นเครื่องมือที่ง่ายที่สุดในกรณีที่ไหม้ไฟ ไฟไหม้ในผืนป่าไม่ลุกลามขยายพื้นที่และเป็นแนวตั้งรับไฟป่าได้ง่าย การสร้างความสามัคคีปองตองร่วมแรงร่วมใจ ขับเคลื่อนเครือข่ายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน (Paor) คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) เพื่อนำไปประกอบการอธิบายตามกระบวนการดำเนินการตามแผนของกิจกรรม ดังนี้ แผนที่ 1 การจัดกิจกรรม เรื่อง การสืบชะตาป่า การบวชป่า และการปลูกป่า แผนที่ 2 การจัดกิจกรรม เรื่อง การทำฝายชะลอน้ำ และซ่อมแซมจุดที่ได้รับเสียหายแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน และแผนที่ 3 การจัดกิจกรรม เรื่อง การทำแนวกันไฟป่า หลังจากที่ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและได้ข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญตามวัตถุประสงค์แล้ว ก็นำมาซึ่งแผนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวแล้วจึงวางแผนจัดตารางการดำเนินกิจกรรม พร้อมทั้งสรุปผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรัทศน์ โรจน์กิจจากุล และพระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี ที่สรุปว่า ประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คือประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการและอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ยั่งยืน ประชาชนไม่เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์การอนุรักษ์ป่าชุมชน (อีรัทศน์ โรจน์กิจจากุล และพระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญา เสนงูงา และพระมหามิตร จิตปัญญา ที่สรุปว่า กลุ่มเยาวชนจิตอาสา

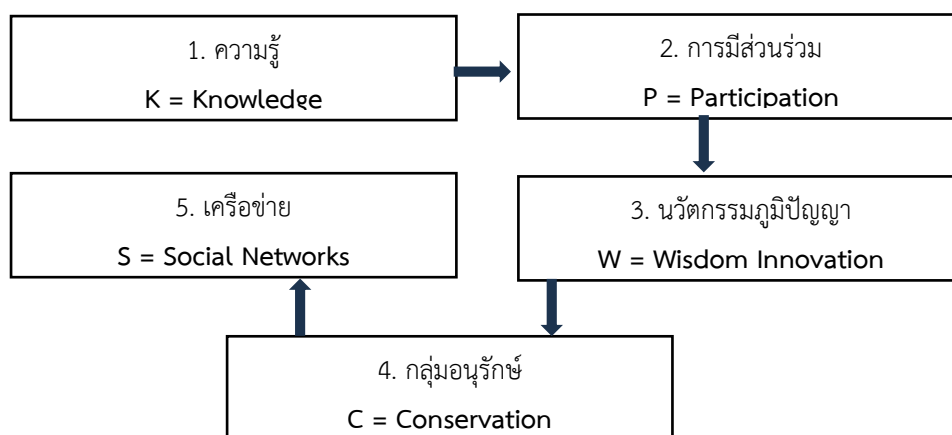
มีอุดมการณ์ มีการรวมตัวของกลุ่มขึ้นจากการอบรม และการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อปกป้อง อนุรักษ์และพิทักษ์รักษา ป่าไม้ บ้านหนองบัว ให้อยู่รอดพ้นจากการลักลอบตัดไม้พะยูนในชุมชนที่ตนอาศัย รูปแบบการสร้างจิตอาสาของเยาวชน บ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนคงทำเล-ตอนใหญ่ พบว่า เป็นการอบรมและสร้างจิตสำนึก ที่มากกว่านั้นมีการ สร้างเครือข่ายในการฟื้นฟูป่าไม้ของเยาวชนบ้านหนองบัว นอกจากนั้นยังมีการการบวชป่าเป็นการแสดงออก เชิงสัญลักษณ์ทางความเชื่อในพระศาสนา ที่จะช่วยคุ้มครองป่าได้ส่งเสริมรูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธ ของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนคงทำเล-ตอนใหญ่ พบว่า รูปแบบนั้นจะต้องเน้นไปที่การ สร้างกลุ่มคนร่วมอุดมการณ์ในภาคีเครือข่ายเพื่อฟื้นฟูป่าไม้ให้กับชุมชน และสร้างกลุ่มจิตอาสาเชิงพุทธให้กับ เยาวชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ (ปัญญา เสนงูญา และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ, 2563)

กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน คือ 1) กลไกเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ด้วยภูมิ ปัญญาเป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาถึงลูกถึงหลาน ผ่านพิธีกรรม คือ พิธีไหว้ผีขุนน้ำ พิธีสืบทอดป่า บวชป่าต้นน้ำ ป่าสมุนไพรพื้นบ้าน การทำป่าเปียก การทำฝายชะลอน้ำโดย ภูมิปัญญาชาวบ้าน การใช้ประโยชน์จากป่ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ 2) กลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ด้วยเครือข่ายชุมชน การรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย บทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมการเกื้อหนุน การมีส่วนร่วมทุก ภาคส่วน ทำให้เกิดพลังชุมชนที่เข้มแข็งนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนร่วมกันอย่างยั่งยืน และยังมีการปลูกจิตสำนึก เยาวชนในเรื่องการปลูกป่า รักสิ่งแวดล้อม ฝานความร่วมมือสามัคคีจะทำให้เกิดพลังในการตื่นตัวช่วยเหลือชุมชน เข้มแข็ง ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูได้อย่างยั่งยืน 3) กลไกการขับเคลื่อนการอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน การขับเคลื่อน การอนุรักษ์ผ่านกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่และใกล้เคียง ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ นับว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ป่า เพื่อความยั่งยืน การยึดถือแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทางเดียวกัน และ 4) กลไกนวัตกรรมสังคมที่เกี่ยวกับการวิจัย สำคัญต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน ทุกคนในชุมชนชาวกันตูละ รักษา หวงแหวน และมีข้อตกลงร่วมกัน การส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนในชุมชน การส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินงานของป่าชุมชนแต่ละแห่ง ก็ย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการของชุมชนที่มุ่งหวังได้รับจากป่าต้นน้ำของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ บุญเขียน เพชรลำพัน และคณะ ที่สรุปว่า ป่าต้นน้ำตาด กวางซี ส่วนมากเป็นป่าดงดิบแล้งและป่าเต็งรัง ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ไม่ผลัดใบและพันธุ์ไม้ผลัดใบในช่วงฤดูแล้ง ปัจจุบันมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเพื่อทำ การเกษตรมากขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยรูปแบบการฟื้นฟูป่าต้นน้ำแหล่งท่องเที่ยวตาดกวางซี เป็นรูปแบบการดำเนินการจากบนลงล่าง ประกอบด้วย 5 หน่วยงาน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการนำไปใช้ประโยชน์ป่าต้นน้ำ คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์การบริหารชุมชน และประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานรัฐเป็นหน่วยงาน ที่มีบทบาทมากที่สุดในการดำเนินงาน โดยผ่านองค์การบริหารชุมชนสู่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการได้รับการ สนับสนุนจากภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ประชาชนในพื้นที่ป่าต้นน้ำยังดำรงชีวิต โดยการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะการทำเกษตรเป็นหลัก ส่วนรูปแบบการฟื้นฟูป่าต้นน้ำประกอบด้วยผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ดังนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนการเปลี่ยนอาชีพจากการทำเกษตร เป็นอาชีพการให้บริการท่องเที่ยวแทน และภาครัฐต้องเป็นแกนนำในการสร้างแนวร่วมกับชุมชนในเขตต้นน้ำ รวมถึงองค์การบริหารชุมชน ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการดำเนินการฟื้นฟูป่าแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

(บุญเขียน เพชรลำพัน และคณะ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินิจ ผาเจริญ ที่สรุปว่า บริบทของชุมชนด้านสังคม มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายอย่างเหนียวแน่น ด้านการเมืองการปกครอง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นคุ้มชุมชนต่าง ๆ มีการตั้งข้อปฏิบัติ กฎ กติกาของหมู่บ้านร่วมกัน ด้านวัฒนธรรมประเพณี มีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากร ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นำชุมชน ในการค้นหาสาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ป้องกัน แล้วจึงดำเนินการสร้างความตระหนัก หล่อหลอมแนวคิดและสร้างอุดมการณ์ เพื่อเป็นการจูงใจให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม และส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยระบบภาคีเครือข่าย ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐองค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม (วินิจ ผาเจริญ, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงศ์ นามวงศ์ และชนิดา สุวรรณประสิทธิ์ ที่สรุปว่าความชื้นในดินเฉลี่ยในเดือนพฤศจิกายน มีสูงสุด รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม เมษายน ธันวาคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม ตามลำดับ นอกจากนี้ดัชนีความชื้นในดินที่ได้จากภาพถ่ายดาวเทียม และเปอร์เซ็นต์ความชื้นในดินที่ได้จากตัวอย่างภาคสนาม และวิเคราะห์ในท้องปฏิบัติการในแต่ละเดือนไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตาม มีความสัมพันธ์ตามฤดูกาลที่มีนัยสำคัญ โดยมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง (0.653) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการติดตามภาวะแล้ง โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อประเมินความชื้นของดินในพื้นที่และวางแผนการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ (จักรพงศ์ นามวงศ์ และชนิดา สุวรรณประสิทธิ์, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถแสดงเป็นโมเดล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง โดย KPWCS Model ดังนี้ ความรู้ K = Knowledge เป็นกระบวนการศึกษาความรู้ในเรื่องของการจัดการป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน เช่น เรื่องคนกับป่า หลักการจัดการ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายต่าง ๆ กระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ พร้อมทั้ง การขยายองค์ความรู้สู่ชุมชน การมีส่วนร่วม P = Participation เป็นกระบวนการหาแนวร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน นวัตกรรมภูมิปัญญา W = Wisdom innovation เป็นกระบวนการส่งเสริมกิจกรรมในการพัฒนารูปแบบ ของการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ โดยวิถีชุมชน สืบทอดมาจากภูมิปัญญาในอดีต ส่องค์ความรู้ใหม่ ๆ เช่น นวัตกรรมทำให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เพื่อให้สะดวกต่อการสื่อสาร เข้าถึงชุมชนได้กว้างขวาง และรวดเร็ว การใช้ประโยชน์จากป่า มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ การเพาะเห็ดขยายพันธุ์เห็ดด้วยการใช้สปอร์ กลุ่มอนุรักษ์ C = conservation เป็นกลุ่ม ที่ได้มีการร่วมแรงร่วมใจกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน ตลอดจนฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงแผนงานในการอนุรักษ์ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เครือข่าย S = Social Network เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง เช่น การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ องค์ความรู้ ผลงานต่าง ๆ การจัดหาผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และการขยายผล เมื่อชุมชนมีความรู้ความ เข้าใจในเรื่องของการจัดการป่าต้นน้ำ เกิดจิตสำนึกที่ดีในการที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟู สามารถขยายความรู้ต่อชุมชน ได้ดี เพราะจากถิ่นที่อยู่มีความผูกพันกันมานาน “คนกับป่า” จึงมีประโยชน์ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของ ชุมชน จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยใช้กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนารูปแบบของการ จัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน ที่สืบทอดมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนผล ที่สามารถประเมินความสำเร็จได้อย่างชัดเจน มีกลุ่มอนุรักษ์ทั้งองค์กรและบุคคล ที่ร่วมแรงร่วมใจส่งเสริม และขับเคลื่อนโดยกระบวนการเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง จนเกิดผลสำเร็จได้จึงเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำที่ยั่งยืนต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชนในอดีต ประกอบด้วย พิธีสืบชะตาป่า พิธีบวชป่า พิธีปลูกป่า การทำฝายชะลอน้ำแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน การทำแนวกันไฟป่า โดยการ พัฒนากลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสาธิตกับวิถี ชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ที่สืบสานจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผ่านพิธีกรรม การพึ่งพาอาศัยกัน ระหว่างป่า น้ำ และคน เป็นการสร้างความสามัคคีปองต้องร่วมแรงร่วมใจ ขับเคลื่อนเครือข่ายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป และนำเสนอกลไกการอนุรักษ์และฟื้นฟู ป่าต้นน้ำโดยวิถีชุมชน คือ กลไกภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น กลไกเครือข่ายชุมชน กลไกขับเคลื่อนการอนุรักษ์ เพื่อความยั่งยืน กลไกนวัตกรรมสังคม จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) รัฐควรมีการจัดทำนโยบายการ อนุรักษ์และฟื้นฟูให้เป็นป่าเชิงนิเวศ และ 2) หน่วยงานต่าง ๆ ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อน การ ปกป้องรักษาฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรม และข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประโยชน์ มีดังนี้ 1) ทุกภาคส่วนมีจิตสำนึกที่ดีมีความสามัคคีเข้มแข็งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสืบทอดการ

อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยวิธีชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 2) ชุมชนและเยาวชนต้นแบบมีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเครือข่ายทุกพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- จักรพงษ์ นามวงศ์ และชนิดา สุวรรณประสิทธิ์. (2566). สิ่งสำคัญในดินเป็นผลมาจากข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ป่าต้นน้ำ หมู่บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา, 28(3), 1620-1639.
- ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2543). การจัดการป่าไม้โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาป่าชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล และพระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี. (2563). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 239-253.
- น้ำทิพย์ กาศศรีวิชัย. (2567). ความสำเร็จของเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ บ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 6(1), 109-120.
- บุญเขียน เพชรลำพัน และคณะ. (2566). รูปแบบการฟื้นฟูป่าต้นน้ำแหล่งท่องเที่ยวตาดกวางชี แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 8(1), 68-83.
- ปัญญา เสนงู และพระมหามิตร จิตปัญโญ. (2563). รูปแบบการสร้างจิตอาสาเชิงพุทธของเยาวชนจิตอาสาบ้านหนองบัวในการอนุรักษ์ป่าชุมชนดงท่าเล-ดอนใหญ่ ตำบลช้างเผือก อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(3), 1072-1083.
- วินิจ ผาเจริญ. (2563). การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าต้นน้ำต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษา บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 20(2), 113-126.
- วีระศักดิ์ สมยานะ. (2552). การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สมชาย ศุภปัญญาพงษ์ และสุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. (2564). การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองค่างโดยชุมชนบ้านหนองกอง กองเหนือ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(1), 90-102.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2551). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุพักตรา สุทธสุภา. (2567). การศึกษาการอนุรักษ์ธรรมชาติในภูฏาน: การนำไปประยุกต์ใช้บางประการสำหรับประเทศไทย. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(7), 137-152.

การสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

สาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย*

COMMUNICATION FOR KNOWLEDGE MANAGEMENT OF AGRICULTURAL SCHOLARS OF THE COUNTRY IN TERMS OF COMMUNITY LEADERS AND NETWORKS

รัฐวิทย์ พงษ์วัชรนนท์*, สุภาภรณ์ ศรีดี, หลุยส์ ปัญญาวุธตระกูล, สมาน งามสนธิ

Rattavit Pongwatcharanon*, Supaporn Sridee, Hareuthai Panyarvuttrakul, Sman Ngamsanit

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: rattavit1998@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการสื่อสาร 2) กลยุทธ์การใช้สื่อ และ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง รวม 18 คน ได้แก่ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน 2 คน ผู้นำเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร 2 คน เกษตรกรในเครือข่าย 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้มี 4 ขั้นตอน คือ 1.1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิตศึกษาดูงาน 1.2) การสกัดความรู้จากปราชญ์เกษตรเป็นขั้นตอนสำคัญที่นำไปสู่การได้สิ่งสมมาจากการทำงานจริงผ่านการเล่า 1.3) การรวบรวมความรู้ เป็นการเชื่อมโยงความรู้ นำมาสังเคราะห์จนได้องค์ความรู้ใหม่ เพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติไว้เป็นเครื่องมือช่วยเกษตรกร และ 1.4) ขั้นตอนการฝึกฝังความรู้ ปราชญ์เกษตรจะนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้จริงจนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้ และพฤติกรรมของเกษตรกรผ่านการสร้างแรงจูงใจให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) กลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ ได้แก่ 2.1) สื่อดั้งเดิม คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม คือ การจัดฐานการเรียนรู้ จัดสัมมนา และสื่อบุคคล คือ ปราชญ์เกษตร เป็นต้นแบบของผู้นำชุมชน และ 2.2) สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการความรู้ควรสร้างองค์ความรู้และจัดเก็บสะสมเป็นฐานความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย กลยุทธ์การใช้สื่อ เลือกใช้สื่อที่มีความหลากหลาย โดยมุ่งไปที่ผลลัพธ์คือการนำความรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาต่อยอดได้

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การจัดการความรู้, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน, ผู้นำชุมชนและเครือข่าย, กลยุทธ์การใช้สื่อ

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) The process of communication 2) The media use strategies and 3) Approaches for developing the communication process and media use for knowledge management of agricultural scholars of the country in the field of community leaders and networking. Using qualitative research methods with in-depth interviews. A total of 18 key informants were selected specifically, comprising 2 Agricultural scholars of the land, 8 Leaders of the agricultural scholars network, 2 Experts in communication, 6 Farmers in the agricultural scholars network. Data were analyzed by drawing conclusions. The results showed 1) Communication process for knowledge management-consisted of 4 steps 1.1) Learning exchanges, including lectures, demonstrations, work study visits; 1.2) Knowledge extraction from agricultural scholars, which was an important step to pass on experience that was accumulated over years of real work, through story telling 1.3) Knowledge gathering, which involved categorizing and linking ideas, and synthesizing to get a new body of knowledge and 1.4) Embedding knowledge: agricultural scholars will take the new knowledge and apply it in real life, which will change the ideas, ways of thinking and behavior of other farmers to be more efficient by creating incentives 2) Media use strategies 2.1) Conventional media, consisting of print media, activity media, comprising knowledge-sharing bases and seminars; and personal media, in the form of the agricultural scholars who are model community leaders; and 2.2) Online social media, including Facebook Line groups for exchanging knowledge and 3) Approaches for developing the communication should use modern technology to build up and store knowledge. They should promote a wide diversity of activities. Media use strategies-agricultural scholars should choose a diverse range of media, with an emphasis on the end result of delivering knowledge that can really solve problems and be built upon.

Keywords: Communication, Knowledge Management, Agricultural Scholar of The Land, Community Leaders and Networks, Media strategy

บทนำ

การสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของผู้นำ เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายรวบรวมนจัดเก็บ ประสพการณ์ เพื่อถ่ายทอดยกระดับความรู้มาพัฒนาให้เป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นคงในระยะยาวของชุมชน การจัดการความรู้จึงสำคัญที่ผู้นำทุกคนจำเป็นต้องมี ไม่ว่าจะเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำทางความคิด ผู้บริหาร หรือผู้นำ ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจเป้าหมายและสามารถเดินทางไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อยกระดับความสามารถ เกษตรกรไปสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนากระบวนการผลิต และสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า เกษตรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของตลาดได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เนื่องจากประเทศไทยเป็น

ประเทศกำลังพัฒนานั้นมีความจำเป็นเร่งด่วนการพัฒนา เพื่อกระตุ้น และเร่งรัดกระบวนการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามเป้าหมายตามต้องการผู้วางแผนนโยบายปัญหาใหญ่ของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างพยายามที่จะแก้ปัญหาความยากจนโดยได้มีการบรรจุเข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ถึงฉบับที่ 13 (2566 - 2570) เน้นการสนับสนุน งบประมาณในแต่ละปีเพื่อแก้ปัญหาความยากจนเป็นเงินจำนวนมาก แม้ว่าเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักของประเทศแต่เกษตรกรรมครัวเรือน ยังประสบความยากจนนับเป็นปัญหาอยู่ทุกยุคสมัย เนื่องจากความยากจนมีโอกาสดำเนินการให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด ตลอดจนปัญหาคุณภาพประชากรและการพัฒนาประเทศ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมเนื่องจากการใช้สารเคมี ปัญหาการแทรกแซง ราคาสินค้าเกษตรและความทำลาย จากภายนอก การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การกีดกันทางการค้าที่รุนแรงขึ้น การเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตร พบว่า การเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน และยังส่งผลกระทบต่อความยากจนของเกษตรกรรายย่อย อันนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ของประเทศ ในที่สุด (อนุชา ฐิพันธุ์ภิญโญ, 2559)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น มีผู้นำเกษตรกรที่สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ คือ ปราชญ์เกษตรกรแผ่นดิน เป็นบุคคลต้นแบบสำคัญในการเป็นผู้นำการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ และสร้างเครือข่ายด้วยการใช้การสื่อสารเป็นแบบอย่างที่ดีที่สามารถเอาชนะปัญหาความยากจนปฏิบัติงาน ปราชญ์เกษตรกรเป็นบุคคลที่มีเป้าหมายชัดเจนและยังยืนในการแก้ไขปัญหานำความรู้ไปทดลองปฏิบัติเพื่อพัฒนาการประกอบการเกษตรของตนอันจะยังผลให้เกิดรายได้และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงนับว่าปราชญ์เกษตรกรแผ่นดินเป็นนักสื่อสารคนหนึ่ง ศึกษาค้นคว้าความเป็นผู้นำแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องอีกทั้งยังคิดวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและทดลองปฏิบัติ โดยนำความรู้มาถ่ายทอด และทรัพยากรที่มีอยู่มาแก้ไขปัญหามาสร้างถ่ายทอดให้ความรู้ จำแนกจัดหาความรู้ส่งผลทำให้การพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร และยังส่งต่อความรู้ไปยังเครือข่าย ประสบความสำเร็จสามารถเอาชนะปัญหาความยากจน ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลง และสร้างเครือข่ายปราชญ์เกษตรกรการสื่อสารของปราชญ์เกษตรกรเพื่อการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรที่มีผลงานสร้างสรรค์พัฒนาสังคมการเกษตรทั้งในระดับสังคม และสร้างเครือข่ายเกษตรกรให้มีความเชี่ยวชาญ Hanson, E. ที่สรุปว่ารูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคลกลุ่มหรือหลายองค์กรที่มีทรัพยากรของตนเองเข้ามาประสานงานกันในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะจัดทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอโดยมีวางรากฐานเอาไว้ว่า เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องการความช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือจากกลุ่มอื่นเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จนสำเร็จ ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดินที่มีความสามารถมีความเป็นผู้นำ และสามารถสร้างความร่วมแรงร่วมใจในชุมชนขยายออกไปยังจังหวัดข้างเคียงและขยายไปทั้งภูมิภาค การมีเครือข่าย จำเป็นอย่างยิ่งที่ภายในเครือข่ายควรมีกลไกการสื่อสาร เพื่อจัดการกับความขัดแย้งภายในเครือข่าย (Hanson, E., 2003) และ นันทยา กัลยาศรี และอภิชาติ พงษ์ศรีหุลชัย ได้กล่าวว่า หน้าที่ของเครือข่ายการสื่อสารที่มีต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกษตรเอาไว้ ดังนี้ เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดความรู้ ของนักส่งเสริมการเกษตรและในเวลาเดียวกันก็ส่งเสริม และสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของเกษตรกร เป็นช่องทางในการสร้างพันธมิตรและแนวร่วมในการทำงาน ลดการแข่งขัน ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้วยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ยกกระตือรือร้นความเข้มแข็งและความสามารถในการดำเนินธุรกิจเพิ่มมูลค่าของ กลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสนับสนุนบทบาทภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาทั้งระดับ อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาใน

พื้นที่ ในการเป็นผู้ให้บริการ ผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล องค์ความรู้ และเทคโนโลยีกับการปรับเปลี่ยน และต่อยอดธุรกิจการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นันทยา กัลยาศรี และอภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย, 2553) ผู้วิจัยได้นำปราชญ์เกษตรเพื่อศึกษาเป็นต้นแบบ จำนวน 2 คน ได้แก่ ปราชญ์เกษตรแผ่นดิน นายกฤตกร แซ่เอี้ยบ ชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรสาคร ผู้ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงเกษตร สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย พ.ศ. 2561 ผู้ได้สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ จากการผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตกะปิในชุมชน สามารถนำไปแก้ไขปัญหาในหลากหลายพื้นที่และเกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างรายได้จากการประกอบอาชีพประมงสร้างงานให้กับคนในชุมชน จนได้รับเชิญให้ร่วมเป็นคณะกรรมการประมงแห่งชาติ คณะกรรมการชุมชนนุสสรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย และเป็นผู้ประสานเครือข่ายภาคี เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ครอบคลุมพื้นที่ 24 จังหวัด และปราชญ์เกษตรแผ่นดิน นายอดิสร เหล่าสะพาน ผู้ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงเกษตร สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย พ.ศ. 2559 ด้วยบทบาทการเป็นผู้นำในชุมชนอย่างเป็นทางการ ช่วยเสริมให้นายอดิสร สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเป็นผู้คิดค้นสร้างสรรค์กิจกรรมด้านการเกษตรที่ช่วยแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย จึงต้องคิดหาวิธีการที่เกษตรกรสามารถเรียนรู้และนำไปปฏิบัติตามได้ ลงทุนต่ำ ใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายในการปฏิบัติ และยังขยายผลเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเกษตรกรที่มีความตั้งใจจริงซึ่งได้เข้ามาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ มีเครือข่ายอาสาสมัครในการทำงานด้านต่าง ๆ ร่วมกับภาคราชการ และองค์กรเอกชน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เครือข่ายการพัฒนา ร่วมกับสถาบันการศึกษา อีกทั้ง ยังมีการขยายผลงานผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ทั้งจำนวน 2 ท่าน ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงเกษตร สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นแบบอย่างการสื่อสารจัดการความรู้ที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมและความเสียสละ ผลงานเป็นที่ประจักษ์ยอมรับ ซึ่งมีการขยายผลงานไปอย่างกว้างขวางและโดดเด่น มีความสามารถในการถ่ายทอดผลงาน การปรับปรุง และพัฒนาวิธีการสื่อสาร ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านเกษตรไปยังกลุ่มเครือข่าย การสร้างความรู้จากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ เชื่อมโยงความรู้เหล่านั้นให้เข้ากับบริบทขององค์กรเป็นโมเดลและภาษาของชุมชนให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้งานได้แล้ว ดำเนินการลงมือสู่การปฏิบัติจะเกิดซึมซับเป็น ประสพการณ์ ได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดิน สาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นี้ มุ่งเน้นศึกษาการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประเด็นกระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์การใช้สื่อและแนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ได้แก่ กลุ่มปราชญ์เกษตรของแผ่นดินที่เป็นต้นแบบด้านผู้นำชุมชนเครือข่ายพื้นที่ที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน กลุ่มผู้นำเครือข่ายของปราชญ์เกษตรที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 8 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร จำนวน 2 คน และกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายของปราชญ์เกษตร จำนวน 6 คน รวมจำนวน 18 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงการสื่อสารของกลุ่มผู้นำชุมชน นอกจากนั้นยังมีอุปกรณ์ช่วยในการสัมภาษณ์ ได้แก่ อุปกรณ์บันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพหนึ่งสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จะกำหนดแนวคำถามให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบได้อย่างอิสระ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามบัญชีรายชื่อ ประสานนัดหมายวันและ เวลาขอเข้าสัมภาษณ์พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และดำเนินการจำแนกเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ จัดบันทึกและอัดคลิปเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจำแนกเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำข้อมูลมาลดทอนจัดระเบียบวิเคราะห์สังเคราะห์ และตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสร้างเป็นข้อสรุปที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ ประกอบด้วยขั้นตอน คือ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิตผ่านฐานการเรียนรู้ ศึกษาดูงานจากชุมชนอื่น และการอภิปรายกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น การจัดการดิน การทำเกษตรอินทรีย์ การเพาะ เพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงานจริง 2) การสกัดความรู้จากปราชญ์เกษตรเป็นขั้นตอนสำคัญที่นำประสบการณ์ได้สั่งสมมาจากการทำงานจริงผ่านการเล่าเรื่อง การถ่ายทอดแนวคิดการจำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การถอดบทเรียนการใช้สมุนไพร ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพื่อนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชีวภาพได้ 3) การรวบรวมความรู้ เป็นการเชื่อมโยงความรู้ จัดหมวดหมู่ นำมาเปรียบเทียบและเติมส่วนที่ขาด นำมาสังเคราะห์จนได้องค์ความรู้ใหม่ เพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติไว้เป็นเครื่องมือช่วยเกษตรกรช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอด เช่น การทำปุ๋ยหมักของปราชญ์ท่านหนึ่งมารวมกับความรู้เรื่องการจัดการศัตรูพืชแบบชีววิธีของปราชญ์อีกท่านหนึ่ง เพื่อพัฒนาวิธีการทำเกษตรแบบยั่งยืน และ 4) ขั้นตอนการฝึกฝังความรู้เป็นการเอาความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาของปราชญ์มา “ฝัง” ลงในวิถีชีวิตของ

ชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืนไม่สูญหาย เช่น การฝึกงานกับปราชญ์เกษตรมาอยู่เรียนรู้ 1 - 3 เดือน จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โดยใช้ความรู้ปราชญ์เป็นหลักและให้เกษตรกรหรือประชาชนเข้ามาศึกษา

2. กลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ ได้แก่ 1) สื่อดั้งเดิม คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อแผ่นพับการทำปุ๋ยหมัก และหนังสือการเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ ส่วนสื่อกิจกรรม เช่น การจัดฐานการเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการผ่านฐานการเรียนรู้ และสื่อบุคคล คือ ปราชญ์เกษตร เป็นต้นแบบของผู้นำชุมชน และ 2) สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊กเพื่อให้ความรู้แก่คนที่สนใจ และกลุ่มไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ปรึกษาหารือกันช่วยให้การพัฒนาความรู้เป็นไปอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร เพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ 1) กระบวนการจัดการความรู้ควรสร้างองค์ความรู้และจัดเก็บสะสมเป็นฐานความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ปราชญ์เกษตรควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่หลากหลายมีความต่อเนื่องก่อเกิดผลดีต่อภาคเกษตรในระยะยาว และ 2) กลยุทธ์การใช้สื่อเลือกใช้สื่อที่มีความหลากหลาย ผ่านวิดีโอสั้น บทความ การ์ตูน ข้อความสั้น และภาพประกอบ โดยมุ่งไปที่ผลลัพธ์คือการนำความรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาต่อยอดได้ ควรคำนึงกลุ่มเป้าหมายและภาษาที่เข้าใจง่ายเน้นกิจกรรมสาธิตลงมือทำ เพื่อให้ทุกคนลงมือปฏิบัติจริง และใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างเครือข่ายแห่งความรู้และการมีส่วนร่วมทำให้เกษตรกรได้เข้ามาพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยเฉพาะการใช้สื่อและภาษาที่เหมาะสมมีส่วนทำให้การถ่ายทอดความรู้เกิดผลเป็นรูปธรรม และความยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ประเด็นการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ความรู้ และประสบการณ์ทางการเกษตรและการประมง โดยที่เกษตรกรจะได้รับความรู้ทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงกระบวนการผลิต แก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็นด้วยความรู้ และเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพัชร์ สีนบัวทอง ได้กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติเมื่อพิจารณาจากขั้นตอนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ พบว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ หรือสิ่งกระตุ้นทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อสารที่มีส่วนสำคัญในการให้ความรู้และประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม (ปิยพัชร์ สีนบัวทอง, 2544) และงานวิจัยของ กนกพร ฉิมพลี ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม หรือสมาชิก เพื่อให้เกิดความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการผลิตสินค้าที่มากขึ้น การสกัดความรู้จะช่วยให้ภูมิปัญญาที่สั่งสมมาสามารถถ่ายทอดไปยังเกษตรกรรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ความรู้และกลุ่มเป้าหมาย สิ่งสำคัญ คือ การให้ความเคารพ ความศรัทธา และความสำคัญต่อภูมิปัญญาของปราชญ์เกษตร เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด (กนกพร ฉิมพลี, 2555) และงานวิจัยของ Dell, O. et al. ได้กล่าวถึงการสกัดความรู้ออกจากตัวคน เป็นการยกระดับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างความรู้ลึกประสบการณ์กับความรู้ที่ระบุชัดแจ้ง โดยมีลักษณะขั้นตอนการกลั่นกรองความรู้ก่อนที่จะนำมาถ่ายทอดออกมาถือเป็นการปรับเปลี่ยน

องค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้ในการสร้างสิ่งใหม่ หรือกระบวนการใหม่ของแต่ละบุคคล ซึ่งกระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ควรมีกลยุทธ์ที่สำคัญนั้น คือ การแลกเปลี่ยน และนำความรู้จากประสบการณ์ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร ขั้นตอนการรวบรวมความรู้ เป็นการผนวกรวมภูมิปัญญา เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้ทันต่อกระแส (Dell, O. et al., 1998) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญรัตน์ คงวัดใหม่ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประมงพื้นบ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองจังหวัดสตูล พบว่า การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประมงพื้นบ้าน เป็นการได้รับการรวบรวมความรู้ส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษในการส่งต่อองค์ความรู้จากคนรุ่นก่อน และยังมีการทดลองผลิตสินค้าใหม่อยู่เสมอ จึงส่งผลทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภคในปัจจุบันขั้นตอนการฝึกฝังความรู้ ในภาคเกษตรเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม แต่หากคุณมีความมุ่งมั่นและเปิดใจเรียนรู้ ก็จะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างผลผลิตที่ยั่งยืนให้กับตนเองและสังคม (ธัญญรัตน์ คงวัดใหม่, 2556) และงานวิจัยของ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ ได้อธิบายเกี่ยวกับ ความรู้ชัดแจ้ง คือ ความรู้ที่เขียนอธิบายออกมาเป็นตัวอักษร เช่น คู่มือปฏิบัติงานหนังสือ ตำรา และเว็บไซต์ ความรู้แบบฝังลึก คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวไม่ได้ถอดออกมา เป็นลายลักษณ์อักษร หรือบางครั้งก็ไม่สามารถถอดได้ ลักษณะความรู้ที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นความรู้แบบฝังลึกอยู่ในคนทำงาน และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง จึงต้องอาศัยกลไกแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความไว้วางใจกัน และถ่ายทอดความรู้ระหว่างกัน (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2549)

2. ประเด็นกลยุทธ์การใช้สื่อตั้งแต่นั้นมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและความรู้ต่าง ๆ มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการประมง และด้านการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมอย่างมากเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย ต้นทุนต่ำ พิเศษ พิศพนชน ได้ศึกษาเรื่อง การรับสื่อภาคการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สื่อที่เกษตรกรได้รับมากที่สุด คือ สื่อวิทยุ รองลงมา คือ สื่อโทรทัศน์ สื่อเหล่านี้ปูทางไปสู่สภาพแวดล้อมดิจิทัลในปัจจุบัน แต่ถูกแทนที่โดยความสะดวกสบายของยุคดิจิทัลเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม สื่อเหล่านี้ยังมีจุดแข็งของตัวเอง สื่อกิจกรรม วิทยากรเป็นสื่อกลางที่จะทำหน้าที่ในการสื่อสารกับเกษตรกร โดยการนำเนื้อหาสาระมาถ่ายทอดโดยมีสื่อประเภทอื่น ๆ เป็นสื่อเสริมการเรียนรู้และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเกษตร (พิเศษ พิศพนชน, 2545) อย่างงานวิจัยของ ณัฐ รัตนเจริญ ได้อธิบายไว้ว่า สื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการเกษตรมีหลายรูปแบบ และถูกจัดประเภทได้หลายลักษณะ สามารถจัดแบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร 2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ วิทยุกระจายเสียง และ เทปบันทึกภาพ และ 3) สื่อกิจกรรม การสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้ต่าง ๆ โดยลักษณะของกิจกรรมที่นิยมจัดทำขึ้นเพื่อการส่งเสริมการเกษตร คือ 1) สื่อกิจกรรมแบบอยู่กับที่ มีหลายลักษณะ ได้แก่ งานเฉลิมฉลอง งานรางวัลพิเศษ งานการเปิดหน่วยงานให้เข้าเยี่ยมชม การประกวด นิทรรศการ และการประชุม และ 2) สื่อกิจกรรมแบบเคลื่อนที่ได้ ได้แก่ ขบวนมหรสพ หรือขบวนแห่ และการจัดนิทรรศการสัญจรต่าง ๆ และสื่อบุคคลมีอิทธิพล และบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่าย และการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร การพบปะพูดคุยด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยตรง จะช่วยให้เกิดความไว้วางใจเชื่อถือ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน (ณัฐ รัตนเจริญ, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุหลัน กุลวิจิตร ได้ศึกษาเรื่อง สื่อบุคคลกับการส่งเสริมการเกษตร 4.0 พบว่า สื่อบุคคล เป็นสื่อที่มี

ประสิทธิภาพในการเข้าถึง และใกล้ชิดกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด และผู้เผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์มากในกรณีที่ผู้ส่งสารหวังผลให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรม สื่อสังคมออนไลน์เป็นการนำเสนอเนื้อหาของข้อมูล ตรงตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ที่สำคัญ คือ ต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และสร้างเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้โดยการใช้สื่อออนไลน์ (บุหลัน กุลวิจิตร, 2560) และ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ ได้ศึกษาความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ควรมีการขับเคลื่อนเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของกิจกรรมเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน ควรใช้ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น ไลน์ (Line) และเฟซบุ๊ก (Facebook) ในการติดต่อประสานงาน และให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรกับเกษตรกรรุ่นใหม่อย่าง แท้จริง เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ในการทำงานร่วมกัน (พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์, 2557)

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ พบว่า เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลภายใน และภายนอกมีผลกระทบใหญ่ต่อการพัฒนาด้านการเกษตร โดยเฉพาะกระบวนการสร้างความรู้ร่วมกัน ขั้นตอนที่ชัดเจน เน้นประโยชน์ใช้ได้จริง และการพัฒนาด้านเทคโนโลยี นันทิยา ศรีทัดจันทา ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ การขาดความรู้เทคนิค วิธีการความรู้ด้านการเกษตร โดยเฉพาะวิทยาการด้านมาตรฐานต่าง ๆ ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้ได้พบปะ แลกเปลี่ยนพูดคุยกันบ่อย ๆ ควรจัดให้มีการเข้ารับการถ่ายทอดจากปราชญ์เกษตร หรือจากศูนย์เรียนรู้ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติจริง มีกลยุทธ์การใช้สื่อโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลสื่อสารสมัยใหม่ เทคนิคใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการเชื่อมต่อเครือข่าย และการเผยแพร่ข้อมูล และเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสาร เช่น การใช้สื่อออนไลน์ โซเชียลมีเดีย ได้แก่ เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) และไลน์ (Line) หรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ (นันทิยา ศรีทัดจันทา, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kehinde, A. T. & Laseinde, A. A. L. ได้ศึกษาเรื่องการฝึกอบรมความต้องการการประเมินการใช้ Social media ของนักส่งเสริมการเกษตรใน ประเทศไนจีเรีย พบว่า นักส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการใช้ Facebook มากที่สุด รองลงมา คือ Twitter YouTube Blog ตามลำดับ การใช้แอปพลิเคชันสำหรับเกษตรกร โดยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีใหม่ (Kehinde, A. T. & Laseinde, A. A. L., 2015)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตร

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดิน จะต้องประกอบไปด้วย กระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การใช้สื่อ ได้แนวทางการพัฒนาการปรับปรุงกระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตร และข้อเสนอการปรับปรุงกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตร โดยปราชญ์เกษตรแผ่นดิน ของชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนบ้านดอนมัน จังหวัดมหาสารคาม มาเป็น ศูนย์กลาง (ผู้ส่งสาร) เพื่อให้เกิดกระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาผู้นำชุมชนและเครือข่าย โดยประกอบด้วย ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นตอนการสกัดความรู้จากตัวคน ขั้นตอนการรวบรวมความรู้ และขั้นตอนการฝึกฝังความรู้ และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาผู้นำชุมชนและเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย สื่อดั้งเดิม สื่อกิจกรรม สื่อบุคคล และสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) และไลน์ (Line) ส่งผ่านถึงเกษตรกร

และผู้สนใจ (ผู้รับสาร) ได้รับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และเครือข่าย การอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มผลผลิต และรายได้ของชุมชน และเกษตรกร ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาผสมผสาน เพื่อพัฒนาระบบ ซึ่งผลสรุปของการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย โดยการพัฒนาการสื่อสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ส่งผลทำให้เกิดสื่อใหม่เกิดขึ้น และนำไปสู่การนำกลยุทธ์เข้ามาประกอบ คือ กลยุทธ์การมีส่วนร่วม และกลยุทธ์การเลือกใช้สื่อ และนวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย รวมไปถึงภาครัฐ และภาคเอกชน เข้ามามีบทบาทในจัดสรรงบประมาณ และการเรียนรู้ทางด้านทักษะการสื่อสารร่วมเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และการพัฒนาระบบให้ดียิ่งขึ้นได้ เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อสามารถนำไปพัฒนาการสื่อสารและต่อยอดงานวิจัยต่อไป ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน หรือผู้นำชุมชนและเครือข่าย ควรเพิ่มสื่อการเข้าถึงความรู้ให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรต่อเกษตรกร เน้นการใช้สื่อ เพื่อส่งเสริมปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน หรือผู้นำชุมชน และเครือข่าย ในการจัดการความรู้ ความต้องการของเกษตรกร รวมทั้งสื่อสารให้ถึงเกษตรกรโดยตรง โดยมุ่งรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน และสร้างการรับรู้ในผลการปฏิบัติงาน ในส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำองค์ความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้และกลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่าย ในส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพันธกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อตอบสนองนโยบายกระทรวงการท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการวิจัยโดยการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชนและเครือข่ายในภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่รวมการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสำรวจการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์กรณีศึกษา และการสังเกตการณ์ ในการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชน และเครือข่ายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น ควรมีการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อศึกษาการสื่อสารเพื่อจัดการความรู้ของปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาด้านผู้นำชุมชน และเครือข่ายในระยะเวลาที่นานขึ้นเพื่อช่วยให้เห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงต่อเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษา
วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการ
สิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐ รัตนเจริญ. (2555). สื่อในงานส่งเสริมการเกษตร ใน เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพส่งเสริม
การเกษตร หน่วยที่ 7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2549). องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: รัตนไทร.
- ชัยยุทธ คังวัดใหม่. (2556). แนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประมงพื้นบ้านขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 5(1), 212-219.
- นันทยา กัลยาศรี และอภิชาติ พงษ์ศรีหตุลชัย. (2553). ในประมวลสาระชุดวิชาการสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อ
การพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นันทยา ศรีทัดจันทา. (2557). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุหลัน กุลวิจิตร. (2560). สื่อบุคคลกับการส่งเสริมการเกษตร 4.0. วารสารสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และ
ศิลปะ, 10(3), 1-15.
- ปิยพัทธ์ สิบบัวทอง. (2544). กลยุทธ์การสื่อสารของทหารในโครงการฝึกอบรมเพื่อฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดยา
เสพติด. เรียกใช้เมื่อ 11 ธันวาคม 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/CU.the.2001.21
- พชรพล เอี่ยมอาภรณ์. (2557). แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและ
พัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
เกษตรศาสตร์และสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พีระชัย พิศชนวนชม. (2545). การรับสื่อภาคการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์วิทยา
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13.
กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อนุชา ภูริพันธุ์ภิญโญ. (2559). หน่วยที่ 4 แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ. ใน วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Dell, O. et al. (1998). The Concept of Knowledge Management. Newbury Park: Sage Publication.
- Hanson, E. (2003). Education Administration and Organizational Behavior. (5th ed.). Boston:
Pearson Education.
- Kehinde, A. T. & Laseinde, A. A. L. (2015). Training Needs Assessment on the Use of Social Media among
Extension Agents in Oyo State, Nigeria. Journal of Agricultural Informatics, 6(1), 100-110.

การเสริมพลังเพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้
กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี*

EMPOWERMENT OF SUGARCANE FARMERS TO ACHIEVE SUSTAINABLE
SELF-RELIANCE, A GROUP OF DEBTORS FROM THE KANCHANABURI FARMERS
REHABILITATION AND DEVELOPMENT FUND

เทพภูวิชต์ เตชะสมบูรณ์กิจ*, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี, พระมหาประกาศิต ฐิตีปสิทธิกร

Theppoochwis Techasombooranakit*, Phramaha Boonlert Chuaythane, Phramaha Prakasit Thitipassitthikorn

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: theppoochwis@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี 2) พัฒนารูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิด BCG Model และ 3) เสนอแนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกร ให้สามารถลดการเป็นหนี้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง จากเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 192 ตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิรวม 22 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบทแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ปัจจัยแทรกอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ย 4.12 อยู่ในระดับมีผลมาก รองลงมา คือ ปัจจัยภายนอก มีค่าเฉลี่ย 3.83 อยู่ในระดับมีผลมาก และปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกอ้อย มีค่าเฉลี่ย 3.63 อยู่ระดับปานกลาง 2) การพัฒนารูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรตามแนวคิด BCG Model คือ ด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เช่น การนำซากอ้อยมาทำเป็นพลังงานทดแทน ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน เช่น การนำซังอ้อยมาทำวัสดุสำหรับปลูกเห็ดฟาง และด้านเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การไม่เผาใบอ้อยแต่แต่งใบอ้อยเป็นปุ๋ยหมักในแปลง และ 3) รูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรผู้ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เช่น การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการจัดระบบหนี้สิน การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง

คำสำคัญ: เกษตรกร, การเสริมพลัง, การพึ่งตนเอง, กองทุนฟื้นฟู

Abstract

This research aims to 1) Study the factors affecting the debt of sugarcane farmers in the debtor group of the Agricultural Rehabilitation and Development Fund, Kanchanaburi Province, 2) Develop a model for empowering farmers to be self-reliant according to the BCG Model concept, and 3) Propose an empowerment approach for farmers to reduce debt and be self-reliant sustainably. This research is a mixed - methods research: quantitative research, data collection using questionnaires with a purposively selected sample of 192 sugarcane farmers in the debtor group of the Agricultural Rehabilitation and Development Fund, Kanchanaburi Province. Statistical data analysis was performed by finding frequency percentage, mean, and standard deviation. In qualitative research, in-depth interviews and focus group discussions with 22 experts were used. Data were analyzed using content analysis with descriptive context. The research results found that 1) The factor affecting debt with the highest mean was other intervening factors with a mean of 4.12, which is at a very significant level, followed by external factors with a mean of 3.83, which is at a very significant level. And the factors related to sugarcane cultivation have an average of 3.63, which is at a moderate level. 2) Development of a model for empowering farmers based on the BCG Model concept, namely, the bioeconomy aspect, such as using sugarcane waste as alternative energy, the circular economy aspect, such as using sugarcane cobs as materials for growing straw mushrooms, and the green economy aspect, such as not burning sugarcane leaves but using sugarcane leaves as compost in the plot. And 3) Models for empowering farmers to be able to sustainably rely on themselves, such as developing skills and knowledge in debt management, and forming farmer groups to increase bargaining power.

Keywords: Farmers, Empowerment, Self-Reliance, Rehabilitation Fund

บทนำ

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม การทำการเกษตรถือเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของประเทศไทย ภาคการเกษตรภายในประเทศไทยมีลักษณะเป็นการเกษตรแบบดั้งเดิม การผลิตเน้นการตอบสนองความต้องการของครอบครัวเป็นหลัก ต่อมาได้มีการพัฒนาในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เป็นการผลิตเพื่อการค้า ทำให้เกษตรกรมีการขยายพื้นที่ในการผลิตได้อย่างรวดเร็ว โดยนำเทคโนโลยีทางการเกษตรแบบใหม่เข้ามาใช้ในการผลิต (ณชนันท์ อัครเดชาพนิช และทมัล แสงสว่าง, 2564) อ้อยเป็นพืชอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะเป็นผู้ส่งออกน้ำตาลทรายรายใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศบราซิล นอกจากนั้นอ้อยยังเป็นพืชอุตสาหกรรมที่มีผู้เกี่ยวข้องในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับไร่จนถึงโรงงานน้ำตาลและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ เช่น การผลิตไฟฟ้า ไม้อัด กระดาษ เอทานอล และผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นต้น แต่จากการสำรวจต้นทุนการผลิตอ้อยในช่วง 5-10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ต้นทุนการผลิตอ้อยของเกษตรกรมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เช่น ในปีการผลิต 2555/56 และ 2557/58

มีต้นทุนการผลิตอ้อยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 8,085 เป็น 8,802 บาทต่อไร่ ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยการผลิต เช่น ราคาน้ำมัน ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช ค่าแรงงานที่สูงขึ้น ประกอบกับการแข่งขันทางการค้าในตลาดเสรี ที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับภูมิภาคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC (สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, 2566)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกร ผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ปัจจัยสำเร็จที่ลดการเป็นหนี้ของเกษตรกรที่จะเป็นรูปแบบ การเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย กลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิด BCG Model แนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ให้สามารถลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นหนี้และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย รวมถึงเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ ที่ตกอยู่ในสถานะที่ต้องแบกรับการเป็นหนี้จากการทำเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และร่วมเป็นพลังขับเคลื่อน เศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิด BCG Model
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถลดการเป็นหนี้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับปัจจัยการพัฒนา และแนวทางที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี
2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ กลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 382 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 192 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง หรือมีประสบการณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ คัดเลือกแบบเจาะจง จากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้าน

เศรษฐกิจฐานราก นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านเศรษฐกิจฐานราก นักวิชาการด้านการพัฒนาสังคม รวมทั้งสิ้น จำนวน 22 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพด้านครอบครัว จำนวนบุตร พื้นที่การปลูกอ้อย รูปแบบการปลูกอ้อย ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพปลูกอ้อย ระยะเวลาในการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูเกษตรกร การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือกองทุนต่าง ๆ ในชุมชน โดยเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ต้นทุนการเพาะปลูก เช่น ต้นพันธุ์ ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช กลไกราคาของตลาด นโยบายที่มุ่งใจการปลูกอ้อย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการลดปัจจัยเสี่ยง ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ทำการศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิด BCG Model หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์นำมาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) นำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ด้านปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกอ้อย ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการ ขั้นตอนการปลูก ขั้นตอนการบำรุง และขั้นตอนการเก็บผลผลิต ด้านปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความผันผวนของต้นทุนการผลิต เช่น ค่าต้นพันธุ์ ค่าเช่าที่ดิน ค่ายากำจัดศัตรูพืช ความผันผวนของค่าแรงงานแล้วค่าจ้างต่าง ๆ ความผันผวนของราคาซื้อผลผลิต หรือกลไกราคาผลผลิต ความผันผวนของผลผลิตที่ไม่ได้ตามเป้าหมาย และด้านปัจจัยแทรกอื่น ๆ ได้แก่ การกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือสถาบันการเงินเพื่อลงทุนทำเกษตรหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ การกู้ยืมเงินนอกระบบเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การกู้ยืมเงินเพื่อสร้างบ้าน/ซื้อบ้าน/ซื้อรถ การกู้ยืมเงินเพื่อรักษาตนเองหรือคนในครอบครัว การกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายฉุกเฉิน เช่น เกิดอุบัติเหตุ โดยปัจจัยที่

ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ปัจจัยแทรกอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 อยู่ในระดับมีผลมาก รองลงมา คือ ปัจจัยภายนอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 อยู่ในระดับมีผลมาก และปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกอ้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 อยู่ระดับปานกลาง จากข้อมูลข้างต้นที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร คือ ปัจจัยแทรกอื่น ๆ อาทิ การกู้ยืมเงินจากการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือสถาบันการเงินเพื่อลงทุนทำเกษตร หรือประกอบอาชีพอื่น ๆ การกู้ยืมเงินนอกระบบเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การกู้ยืมเงินเพื่อรักษาตนเองหรือคนในครอบครัว การกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายฉุกเฉิน

ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิด BCG Model ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจชีวภาพ ได้เสนอรูปแบบ “การนำซากอ้อยกลับคืนมาให้เกษตรกรชาวไร่อ้อยใช้ประโยชน์” โดยวิธีการนำซากอ้อยกลับคืนมาให้ชาวเกษตรกรชาวไร่อ้อยเพื่อใช้ประโยชน์ คือ จัดทำโครงการรับซื้อซากอ้อยที่มีความมั่นคงและได้มาตรฐาน ส่งเสริมการใช้ซากอ้อยในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น ผลิตไฟฟ้าชีวมวล ผลิตเอทานอล ผลิตกระดาษ ผลิตวัสดุก่อสร้าง รวมถึงการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือการสนับสนุนอื่น ๆ แก่ผู้ประกอบการที่ใช้ซากอ้อยเป็นวัตถุดิบ สร้างเครือข่ายการขนส่งซากอ้อย โดยกระบวนการจัดตั้งระบบการขนส่งซากอ้อยจากไร่อ้อย ไปยังจุดรับซื้อหรือโรงงานอุตสาหกรรม ให้บริการขนส่งในราคาที่เหมาะสมเพื่อจูงใจเกษตรกรให้ขายซากอ้อย และประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อให้การสนับสนุนด้านการขนส่ง การสนับสนุนทางการเงิน คือ ให้เงินอุดหนุนหรือสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกรเพื่อใช้ในการเก็บเกี่ยวและขนส่งซากอ้อย สนับสนุนการลงทุนในเครื่องจักรและอุปกรณ์สำหรับการเก็บเกี่ยวและขนส่งซากอ้อย การให้ความรู้และการฝึกอบรม โดยจัดการฝึกอบรมให้เกษตรกรเกี่ยวกับวิธีการเก็บเกี่ยวและขนส่งซากอ้อยอย่างถูกต้อง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์และมูลค่าของซากอ้อย สร้างความตระหนักถึงโครงการรับซื้อซากอ้อยและวิธีการเข้าร่วม ประโยชน์ของการนำซากอ้อยกลับคืนมาให้ คือ เพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ลดต้นทุนการกำจัดซากอ้อย ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียน สร้างงานในภาคอุตสาหกรรม ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน ได้ขอเสนอรูปแบบ “การส่งเสริมการนำของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยมาใช้ใหม่” มีวิธีการส่งเสริมการนำของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยมาใช้ใหม่ คือ การวิจัยและพัฒนา โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อหาประโยชน์ใหม่ ๆ จากของเหลือใช้จากการผลิตอ้อย เช่น การผลิตพลังงานชีวมวล การผลิตวัสดุก่อสร้าง และการผลิตอาหารสัตว์ การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี คือ ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือการสนับสนุนอื่น ๆ แก่ผู้ประกอบการที่ใช้ของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยเป็นวัตถุดิบ การสร้างเครือข่าย สร้างเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตอ้อย ผู้แปรรูปอ้อย และผู้ใช้ของเหลือใช้จากการผลิตอ้อย เพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อขายและการใช้ประโยชน์จากของเหลือใช้ การให้ความรู้และการฝึกอบรม ให้ความรู้และการฝึกอบรมแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการเกี่ยวกับวิธีการใช้ประโยชน์จากของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

แนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถลดการเป็นหนี้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย แนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นหนี้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การจัดการระบบหนี้สินและการเงิน

มีแนวทาง คือ การให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการการเงิน จัดอบรมเกี่ยวกับการวางแผนการเงินส่วนบุคคลและบัญชีครัวเรือน บัญชีเพาะปลูก การจัดทำงบประมาณ และการควบคุมค่าใช้จ่าย เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถจัดการหนี้สินและหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ใหม่ รวมไปถึงแผนการชำระหนี้ที่เป็นไปได้ ร่วมกันพัฒนาแผนการชำระหนี้ที่เหมาะสมและยืดหยุ่น โดยอาจพิจารณาเงื่อนไขการชำระที่สอดคล้องกับรายได้ตามฤดูกาลของเกษตรกร รวมถึงการสนับสนุนการเจรจากับเจ้าหนี้เพื่อปรับโครงสร้างหนี้ การเข้าถึงแหล่งทุนที่เหมาะสม ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำหรือมีเงื่อนไขที่เอื้อต่อเกษตรกร เช่น กองทุนหมู่บ้าน และ 2) การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพเกษตรกร โดยจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการปลูกอ้อยที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การเลือกใช้พันธุ์อ้อยที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัย และการจัดการดินและน้ำที่ดี รวมถึงการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากอ้อย เช่น การผลิตน้ำตาลทรายแดง สินค้าแปรรูปจากกากอ้อยสามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับเกษตรกร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ใน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกอ้อย ประกอบด้วย การจัดการในขั้นตอนเตรียมการและการปลูก การจัดการในขั้นตอนการดูแลและบำรุงผลผลิต และการจัดการในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิต 2) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ความผันผวนของต้นทุนการผลิต ความผันผวนของค่าแรงงาน/ค่าจ้างต่าง ๆ ความผันผวนของราคารับซื้อผลผลิต และ 3) ปัจจัยแทรกอื่น ๆ ประกอบด้วย การกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือสถาบันการเงินเพื่อลงทุนทำเกษตรหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ การกู้ยืมเงินนอกระบบเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การกู้ยืมเงินเพื่อสร้างบ้าน/ซื้อบ้าน/ซื้อรถ การกู้ยืมเงินเพื่อรักษาตนเองหรือคนในครอบครัว การกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายฉุกเฉิน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพย์ แสงช่วง และศิวพงศ์ ธีรอำพน ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ของระบบของประชาชนในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พบว่า ผู้ที่เป็นหนี้ในระบบส่วนใหญ่ คือ เพศหญิง ระดับอายุต่ำกว่า 31 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีอาชีพเป็นพ่อค้า/แม่ค้า ซึ่งเป็นอาชีพที่มีระดับรายได้ที่ไม่แน่นอน ระดับรายได้ต่ำกว่า 7,000 บาท สถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 5 คน ขึ้นไป และจำนวนสมาชิกที่อยู่ในความดูแลรวมผู้ที่อยู่ในวัยเรียนและวัยเกษียณ จำนวน 2 คน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกู้ยืมหนี้ของระบบของประชาชนในกรุงเทพมหานคร คือ เพศ ตามด้วยปัจจัยด้านการบริการของแหล่งกู้ยืมนอกระบบ อาชีพ ระดับรายได้ต่อคนต่อเดือน สถานภาพของบุคคล (พรทิพย์ แสงช่วง และศิวพงศ์ ธีรอำพน, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ แพรวไพลิน จันทร์โพธิ์ศรี และคณะ ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร กรณีศึกษา อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีสถานะมีหนี้ จำนวน 311 ครัวเรือน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจำนวนหนี้สินของครัวเรือนภาคเกษตร คือ อายุ สถานภาพสมรส ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อปี ขนาดที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกการมีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเอง (แพรวไพลิน จันทร์โพธิ์ศรี และคณะ, 2567)

ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิด BCG Model ประกอบด้วย 1) การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ การฝึกอบรมการปลูกอ้อย การจัดการดิน การใช้เทคโนโลยีการเกษตร การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สนับสนุนการวิจัยในการปรับปรุงพันธุ์อ้อยและการเพิ่มผลผลิต รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 2) การจัดการการเงินและหนี้สิน การจัดทำแผนการชำระหนี้ที่เหมาะสม และให้คำปรึกษาด้านการเงินเพื่อให้เกษตรกรสามารถจัดการหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยเหลือเกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพัตรา กันนุช ได้ศึกษา รูปแบบการลดปัญหาหนี้สินตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มแรงงานนอกระบบ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก พบว่า รูปแบบการลดปัญหานี้สิน มีความสนใจแปรรูปผลิตภัณฑ์จากอ้อยดำ โดยมีความต้องการทำให้เป็นวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เริ่มจากปลูกอ้อยในพื้นที่ เมื่อได้ผลผลิตจึงนำมาแปรรูปเป็นน้ำอ้อยและขนมจากอ้อยดำ นอกจากนี้ทางกลุ่มต้องการลดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ยหรือยา ในการประกอบอาชีพเกษตรกร จึงทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ใช้เองในครัวเรือน การสร้างความเข้มแข็งด้วยเครือข่ายทางสังคม โดยการเสริมสร้างความเป็นชุมชน (สุพัตรา กันนุช, 2566) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และคณะ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพจากวิถีเศรษฐกิจแบบพึ่งตลาด สู่วิถีเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรได้สร้างความเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ โดยทำการออกแบบพื้นที่ว่างบริเวณบ้าน ไร่อ้อยและไร่มันสำปะหลังให้เป็นพื้นที่สร้างความมั่นคงทางอาหาร และทดลองปลูกผักสำหรับบริโภคในครัวเรือนมากกว่า 10 ชนิด ทำให้กลุ่มเกษตรกรแกนนำได้มีอาหารที่ปลอดภัยสำหรับใช้บริโภค (พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และคณะ, 2566)

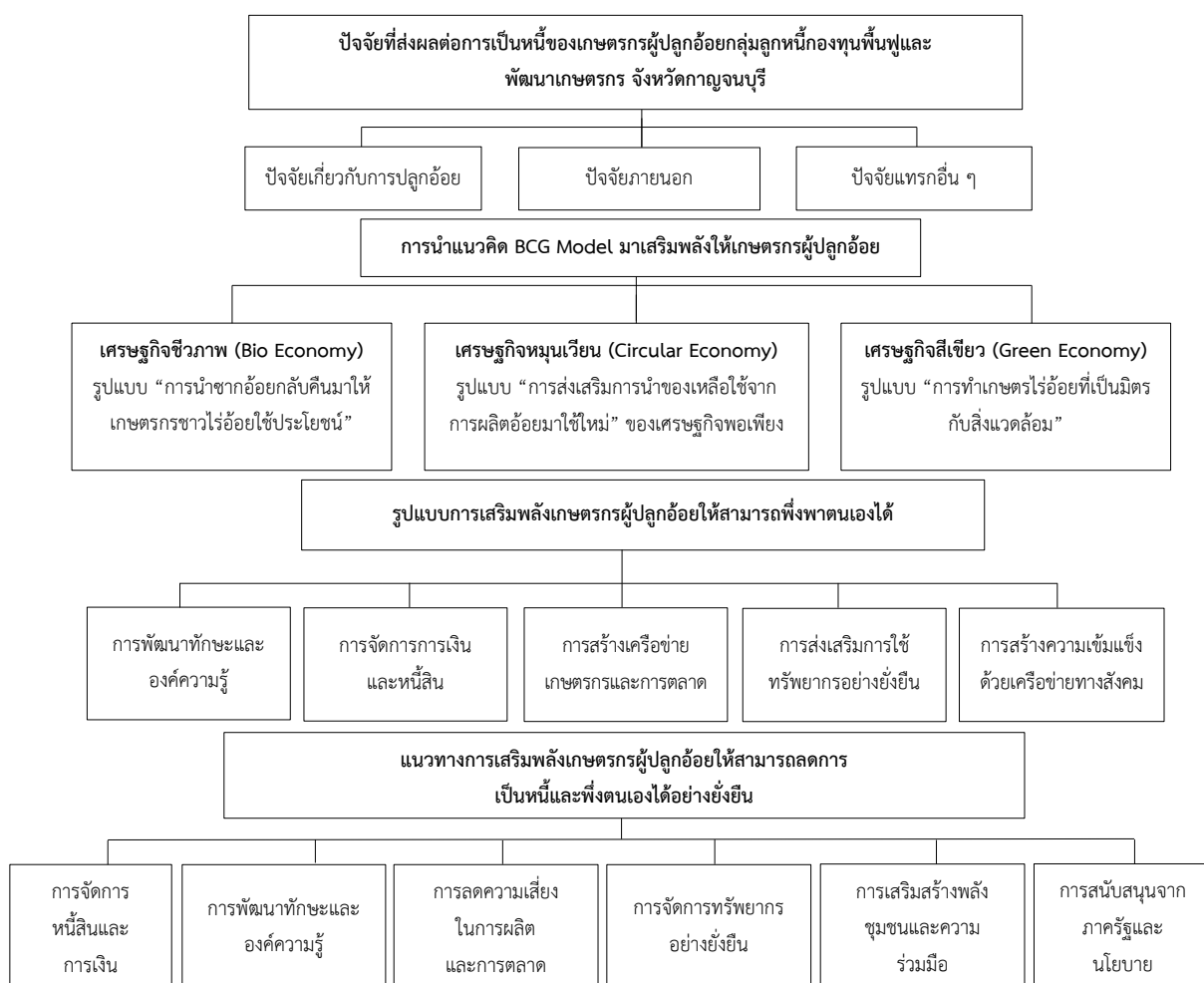
แนวทางการเสริมพลังสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถลดการเป็นหนี้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การจัดการหนี้สินและการเงิน การให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการการเงิน การจัดทำงบประมาณ และการควบคุมค่าใช้จ่าย เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถจัดการหนี้สินและหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ใหม่ และ 2) การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การเลือกใช้พันธุ์อ้อยที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัย ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากอ้อย ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กวิน มุสิก และคณะ ได้ศึกษา แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย พบว่า แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพสามารถทำได้ดังนี้ ภาคเกษตรกร การจัดทำบัญชีครัวเรือน การชำระหนี้ตามกำหนด การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและกู้เงินในระบบ (กวิน มุสิก และคณะ, 2562) ซึ่งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทร์ชนกรชัย อยู่รอด และสุริยะใส กตะศิลา ได้ศึกษา นวัตกรรมสังคมเพื่อการสนับสนุนเกษตรกรของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พบว่า การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร โดยซื้อหนี้และหลักทรัพย์จำนองของเกษตรกรจากสถาบันการเงินต่าง ๆ มาเป็นของกองทุน แล้วให้เกษตรกรผ่อนชำระหนี้กองทุน โดยไม่มีดอกเบี้ย ทำให้เกษตรกรสมาชิกไม่สูญเสียที่ดินทำกินและได้รับการส่งเสริมอาชีพ (ภัทร์ชนกรชัย อยู่รอด และสุริยะใส กตะศิลา, 2566) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร และคณะ ได้ศึกษา การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตสังคม และด้านการเมืองและนโยบาย

รัฐบาล สามารถทำนายความสัมพันธ์การบริหารความเสี่ยง และอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ ได้ร้อยละ 78.4 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .964 และเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์ เกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ควรใช้สารเคมีตามความจำเป็น ควรเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคและศัตรูพืช และควรลดรายจ่ายการปลูกพืช (เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร และคณะ, 2563) โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยะดา แนวประเสริฐ และวณิชชา ณรงค์ชัย ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ($r = 0.334$) การสนับสนุนจากโรงงาน ($r = 0.334$) จำนวนปีการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือน ($r = 0.313$) จำนวนเทคโนโลยีการผลิต ($r = 0.300$) จำนวนพื้นที่ปลูกอ้อย ($r = 0.175$) รายได้ต่อไร่ ($r = 0.104$) (ปิยะดา แนวประเสริฐ และวณิชชา ณรงค์ชัย, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถแสดงได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

การเชื่อมโยงจากปัจจัยที่ส่งผลกระทบเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกอ้อย ประกอบด้วย การจัดการในขั้นตอนเตรียมการและการปลูก การจัดการในขั้นตอนการดูแลและบำรุงผลผลิต และการจัดการในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิต 2) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ความผันผวนของต้นทุนการผลิต เช่น ค่าต้นพันธุ์ ค่าเช่าที่ดิน ค่ายากำจัดศัตรูพืช ความผันผวนของค่าแรงงาน/ค่าจ้างต่าง ๆ และ 3) ปัจจัยแทรกอื่น ๆ ประกอบด้วย การกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. การกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายฉุกเฉิน นำมาสู่การนำแนวคิด BCG Model มาเสริมพลังให้เกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ในด้านเศรษฐกิจชีวภาพ โดยการใช้ชีวมวลและพลังงานชีวภาพ ในรูปแบบ “การนำซากอ้อยกลับคืนมา ให้เกษตรกรชาวไร่อ้อยใช้ประโยชน์” เศรษฐกิจหมุนเวียน ในรูปแบบ “การส่งเสริมการนำของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยมาใช้ใหม่” และเศรษฐกิจสีเขียว ในรูปแบบ “การทำเกษตรไร่อ้อยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” และได้รูปแบบการเสริมพลังเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยกลุ่มลูกหนี้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ การจัดการการเงินและหนี้สิน ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด และพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น ผู้ประกอบการ แหล่งรับซื้อ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบเป็นหนี้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือปัจจัยแทรกอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ย 4.12 อยู่ในระดับมีผลมาก รองลงมา คือ ปัจจัยภายนอก มีค่าเฉลี่ย 3.83 อยู่ในระดับมีผลมาก และปัจจัยเกี่ยวกับการปลูกอ้อย มีค่าเฉลี่ย 3.63 อยู่ระดับปานกลาง โดยการพัฒนาแบบการเสริมพลังเกษตรกรตามแนวคิด BCG Model คือ ด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เช่น การนำซากอ้อยมาทำเป็นพลังงานทดแทน ด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน เช่น การนำซังอ้อยมาทำวัสดุสำหรับปลูกเห็ดฟาง และด้านเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การไม่เผาใบอ้อยแต่แต่งใบอ้อยเป็นปุ๋ยหมักในแปลง และแนวทางการเสริมพลังเกษตรกรผู้ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เช่น การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการจัดระบบหนี้สิน การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด และพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรภายนอก และ 2) สถาบันการเงินเพื่อลงทุนทำเกษตรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ควรมีนโยบายลดอัตราดอกเบี้ยและขยายวงเงินการกู้ยืมให้กับเกษตรกร ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) ควรยกระดับผลิตภัณฑ์แปรรูปจากอ้อยให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม 2) ควรเข้าร่วมโครงการกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม และศูนย์ส่งเสริมการส่งออก โดยที่หน่วยงานดังกล่าวจะมีฝ่ายออกแบบ และให้คำปรึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาทักษะและความชำนาญในการออกแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปจากอ้อย และข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างการนำของเหลือใช้จากการผลิตอ้อยมาใช้ใหม่ เช่น การผลิตไฟฟ้าชีวมวล การผลิตเอทานอล การผลิตกระดาษจากใบอ้อย การผลิตวัสดุก่อสร้าง การผลิตอาหารสัตว์ และ 2) ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งด้วยเครือข่ายทางสังคม โดยการเสริมสร้างความเป็นชุมชน สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือกันภายในชุมชน และการมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมชุมชนต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ถนน ไฟฟ้า ระบบชลประทาน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพในการผลิต

เอกสารอ้างอิง

- กวิน มุสิกกา และคณะ. (2562). แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(1), 111-125.
- ณัชนันท์ อัครเดชพาณิชย์ และทตมัล แสงสว่าง. (2564). การวิเคราะห์หาต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกอ้อยของชาวไร่อ้อยในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ปีการเพาะปลูก 2562/2563. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11(2), 1-14.
- ปิยะดา แนวประเสริฐ และวณิชชา ณรงค์ชัย. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 10(2), 239-268.
- พรทิพย์ แสงช่วง และศิวพงศ์ อีระอำพน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของประชาชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 4(2), 59-69.
- พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และคณะ. (2566). รูปแบบการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพจากวิถีเศรษฐกิจแบบพึ่งตลาดสู่วิถีเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 1-16.
- แพรวไพลิน จันทรโพธิ์ศรี และคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร กรณีศึกษาอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11(1), 227-240.
- ภัสรชนกรชัย อยู่รอด และสุริยะใส กตะศิลา. (2566). นวัตกรรมสังคมเพื่อการสนับสนุนเกษตรกรของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร. วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 29(3), 120-133.
- สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร. (2566). รายงานการประเมินผลการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: เมืองกาญจน์การพิมพ์.
- สุพัตรา กันนุช. (2566). รูปแบบการลดปัญหาหนี้สินตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มแรงงานนอกระบบ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 17(2), 170-181.
- เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร และคณะ. (2563). การบริหารความเสี่ยงและอันตรายของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(1), 268-278.

รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี*

A MODEL FOR STRENGTHENING THE COMMUNITY ECONOMY OF THE LOCAL HERBAL PROCESSING GROUP IN KANCHANABURI PROVINCE

เชมจิรา วัฒนกุลยศ*, พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ

Kemjira Wattanakullayot, Phramaha Boonlert Chuaythane, Phrapalad Prapoj Yusamran

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: nankem@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาด้านปัจจัยการผลิตกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี 2) พัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model และ 3) เสนอรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกเจาะจง 20 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษาด้านปัจจัยการผลิตกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย วัตถุดิบ แรงงาน แหล่งเงินทุน เทคโนโลยีและนวัตกรรม การตลาด การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนจากภาครัฐ และนโยบาย 2) การพัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ตามแนวคิด BCG Model ประกอบด้วย เศรษฐกิจชีวภาพ เป็นแนวทางการใช้สมุนไพรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เป็นแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว เป็นแนวทางการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะเฉพาะทางจัดอบรมและฝึกทักษะในการปลูก การแปรรูปสมุนไพร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้กับสมาชิก เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์และสามารถแข่งขันในตลาดได้ พัฒนาทักษะด้านการตลาดดิจิทัลและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์พัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ตอบโจทย์ตลาดสุขภาพ การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ความเข้มแข็ง, เศรษฐกิจชุมชน, กลุ่มแปรรูปสมุนไพร

Abstract

This research aims to 1) Study the relationship between production factors and the community economy of the local herbal processing group in Kanchanaburi Province, 2) Develop measures to drive the community economy of the local herbal processing group in Kanchanaburi Province based on the BCG Model concept, and 3) Propose a model for strengthening the community economy of the local herbal processing group in Kanchanaburi Province. This research is a qualitative research, collecting data from key informants, selecting 20 people specifically, and focusing on 10 people using an interview form. Content data analysis was used. The research results found that 1) Study the relationship between production factors and the community economy of the local herbal processing group, including raw materials, labor, funding sources technology and innovation, marketing, networking, and support from the government and policies. 2) Develop measures to drive the community economy of the local herbal processing group including promoting sustainable use of local resources, developing and adding value to products, branding and marketing, developing distribution channels, building cooperation and networks in the community, enhancing skills and knowledge, protecting the environment providing financial support and investment, and 3) The model for strengthening the community economy of the local herbal processing group, including developing specialized knowledge and skills, organizing training and development in planting and processing herbs. and developing new products for members in order to improve product quality and be competitive in the market, developing digital marketing skills and using online platforms to sell products, creating added value for products, developing and designing herbal products that meet the needs of the health market promoting the cultivation of herbs using organic farming methods that are friendly to the environment.

Keywords: Strength, Community Economy, Herbal Processing Group

บทนำ

สมุนไพรพื้นบ้าน เป็นพืชหรือส่วนของพืชที่ใช้ในการรักษาโรคหรือบำบัดอาการต่าง ๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสมุนไพรเหล่านี้มักจะมีการใช้มาอย่างยาวนานในชุมชนและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การใช้สมุนไพรพื้นบ้านไม่เพียงแต่เพื่อการรักษาเท่านั้น แต่ยังมิบทบาทเป็นยาหรืออาหารเพื่อบำบัดรักษาโรค อาการเจ็บป่วย และส่งเสริมสุขภาพ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการใช้ในชุมชนเป็นเวลานาน สมุนไพรพื้นบ้านมักเติบโตในพื้นที่ธรรมชาติหรือปลูกในพื้นที่เกษตรกรรมในท้องถิ่น และมีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของชุมชนโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่การเข้าถึงบริการทางการแพทย์แผนปัจจุบันอาจไม่สะดวก สมุนไพรพื้นบ้านเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในแง่ของการดูแลสุขภาพและการใช้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องสำอาง ดังนั้นประโยชน์ของสมุนไพรพื้นบ้านจึงสามารถสรุปได้หลายด้าน คือ ด้านการรักษาและป้องกันโรค สมุนไพรพื้นบ้านมี

ประโยชน์ในการรักษาและป้องกันโรคหลายชนิด เช่น การใช้หมั้นในการรักษาโรกระบบทางเดินอาหารและการใช้กระเทียมในการควบคุมความดันโลหิต (Kumar, S. & Verma, S. , 2020)

จากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาสมุนไพรไทยให้มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ ด้วยการใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาแปรรูปให้ได้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในประเทศ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ผลิตจากวัตถุดิบภายในประเทศเอง นอกจากสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งจากการพึ่ง ตนเองได้แล้ว ยังช่วยลดการนำเข้าสินค้าที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกันจากต่างประเทศได้ทางหนึ่ง พร้อม ๆ ไปด้วยเป็นสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนได้อย่างดียิ่ง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์โควิด-19 กำลังระบาดอยู่ทั่วโลก ที่ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน และการจัดหารายได้ในแบบเดิม ที่ต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสม เข้าสู่สังคมแบบใหม่ดังคำนิยาม “วิถีปกติใหม่ (New Normal)” คือ การปรับ เปลี่ยนการใช้ชีวิตประจำวันในแบบเดิม ๆ ให้เป็นแบบใหม่ ลดการสัมผัสใกล้ชิด แต่ยังมีความปลอดภัยในการดำเนินการต่าง ๆ เหมือนเช่นเดิม ในประเทศไทยมีสมุนไพรหลายชนิดที่นักวิชาการจากหลายองค์กรให้แนวคิดที่สามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกาย ลดความเสี่ยงในการเกิดโรคต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะสมุนไพรที่มีรสมันเปรี้ยว ฝาด ขม และเผ็ดร้อน (ธนา สมพรเสริม, 2557) ซึ่งการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านเป็นกิจกรรมทางธุรกิจที่มีความนิยมและมีศักยภาพในการสร้างรายได้ ธุรกิจแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านอาจมีลักษณะ ต่าง ๆ อาทิ การผลิตสมุนไพรแปรรูป ธุรกิจนี้เกี่ยวข้องกับการแปรรูปสมุนไพรเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงขึ้น แต่เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ประสบปัญหาผลผลิตที่ได้ มีมากเกินความต้องการของตลาด ส่งผลให้มีสินค้าตกค้างอยู่ในคลังสินค้าจำนวนมาก เมื่อเก็บไว้นานก็ก่อให้เกิดความเสียหายจากความชื้นทำให้ไม่สามารถนำไปจำหน่าย ทำให้สูญเสียรายได้ทั้งจากต้นทุนในการจัดเก็บสินค้า และโอกาสที่จะได้รับรายได้จากการขายสินค้า

ดังนั้น จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงสนใจศึกษาถึงการนำแนวคิด BCG Model มาสร้างแบบจำลองธุรกิจ เพื่อสร้างความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยมุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงธุรกิจของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน การพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับสินค้าหรือบริการตามแนวคิด BCG Model ที่จะมาเป็นแบบจำลองธุรกิจที่สร้างความยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี อันจะเป็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน ผ่านตัวแบบธุรกิจการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านที่เสริมสร้างคุณค่าท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องสมุนไพร และการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรธรรมชาติ จากแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ นำไปสู่การสร้างความสำเร็จและเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนด้วยกลยุทธ์การบริหารจัดการตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบ BCG Model

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาด้านปัจจัยการผลิตกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อพัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรีตามแนวคิด BCG Model
3. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อพัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ นำมาสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ ศึกษาเฉพาะในพื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหาร และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านกาแฟ กาแฟ นักท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับสินค้า หรือบริการของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มวิสาหกิจเกี่ยวกับการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการด้านวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้านกาแฟในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อร่วมกันสร้างแบบจำลองธุรกิจที่สร้างความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยกำหนดโครงสร้างในข้อคำถามและการสนทนากลุ่มตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งบางครั้งอาจทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ได้ การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมักจะใช้วิธีการที่เรียกว่า การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและจดบันทึกมาแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้อง ความเพียงพอและความเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าจะสามารถตอบปัญหาของการศึกษาวิจัยได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งจะทำให้การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและตอบปัญหาการวิจัยโดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลพิจารณาในแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ในการศึกษาในครั้งนี้ได้ใช้การตรวจสอบจากแหล่งบุคคลมากที่สุดโดยการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มในคำถามเดียวกัน และจากกลุ่มตัวอย่างคนเดียวกันจากแหล่งบุคคลหลาย ๆ คน เพื่อเป็นการยืนยันในข้อมูลที่ได้รับว่ามีความถูกต้องหรือไม่

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาด้านปัจจัยการผลิตกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 1) ปัจจัยการผลิต เช่น วัตถุดิบ แรงงาน ทุนและแหล่งเงินทุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การรวมกลุ่มการตลาดและการสร้างเครือข่าย การสนับสนุนจากภาครัฐและนโยบาย และ 2) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น วัตถุดิบสมุนไพรในชุมชนที่มีคุณภาพสูงและมีความหลากหลายมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่แปรรูป

การมีแรงงานที่มีทักษะในการแปรรูปสมุนไพรชั้นสูง ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี มีมูลค่าเพิ่ม การบริหารจัดการทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดหนี้สิน การใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปสมุนไพร และการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ การรวมตัวของเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ลดต้นทุนการผลิต

2. ผลการพัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model ประกอบด้วย 1) การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น การผลิตผลิตภัณฑ์ชีวภาพจากสมุนไพรจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสมุนไพรที่มีอยู่เดิม โดยการนำสมุนไพรไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความต้องการสูงในตลาดสุขภาพและความงาม 2) การสร้างความยั่งยืนให้กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้สมุนไพรและวัตถุดิบจากธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในชุมชน 3) การสร้างชื่อเสียงให้กับผลิตภัณฑ์ในตลาดระดับประเทศและต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์ชีวภาพที่ผลิตจากสมุนไพรท้องถิ่นจะช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและจังหวัดกาญจนบุรีในฐานะผู้ผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเน้นความยั่งยืน ซึ่งสามารถขยายตลาดได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ 4) การลดต้นทุนการผลิต การนำวัสดุหรือวัตถุดิบที่เหลือจากการผลิตกลับมาใช้ใหม่จะช่วยลดต้นทุนการผลิตทั้งในด้านวัตถุดิบและบรรจุภัณฑ์ ทำให้กลุ่มผู้ผลิตสามารถเพิ่มผลกำไรได้มากขึ้น 5) การลดปริมาณขยะและรักษาสีสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรซ้ำและการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ทางชีวภาพจะช่วยลดปริมาณขยะที่สะสมอยู่ในสิ่งแวดล้อม ช่วยรักษาความสะอาดและความสวยงามของพื้นที่ในชุมชน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม 6) การสร้างความยั่งยืนในกระบวนการผลิต การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจะช่วยให้กระบวนการผลิตมีความยั่งยืนมากขึ้น และส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว 7) การลดปริมาณขยะและเพิ่มการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การนำเศษเหลือจากการแปรรูปสมุนไพรมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่จะช่วยลดปริมาณขยะที่เกิดจากการผลิต และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้กระบวนการผลิตมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น และ 8) การเพิ่มมูลค่าให้กับสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากเศษเหลือจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสมุนไพรท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถขยายตลาดได้มากขึ้นและสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน

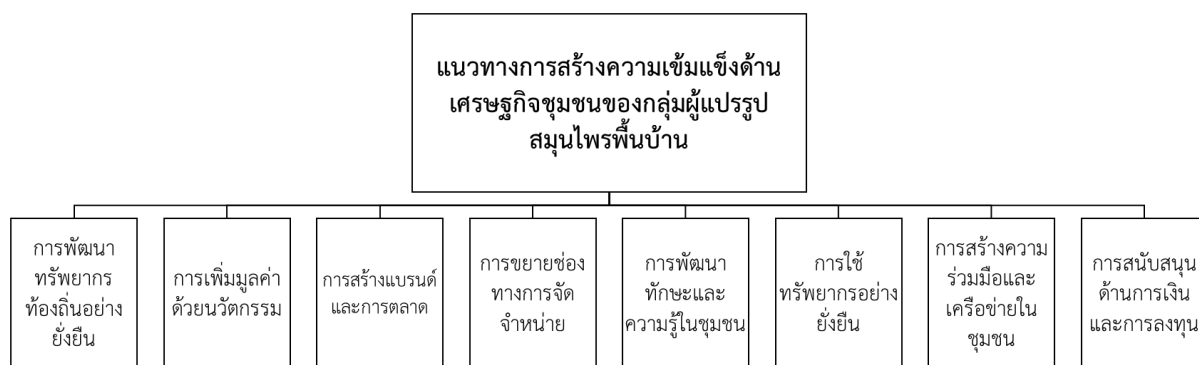
3. รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 1) การพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการใช้และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาความยั่งยืน 2) การเพิ่มมูลค่าและนวัตกรรม โดยการส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรและพัฒนานวัตกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร 3) การสร้างแบรนด์และการตลาด โดยการส่งเสริมให้กลุ่มผู้แปรรูปสร้างแบรนด์ที่มีเอกลักษณ์และใช้กลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ 4) การขยายช่องทางการจัดจำหน่าย โดยการขยายการเข้าถึงตลาดด้วยช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย 5) การพัฒนาทักษะและความรู้ในชุมชน เป็นการเสริมสร้างทักษะและความรู้ของผู้ประกอบการและสมาชิกชุมชน 6) การรักษาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการปฏิบัติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 7) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายในชุมชน โดยสร้างความร่วมมือภายในชุมชนและระหว่างองค์กรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 8) การสนับสนุนด้านการเงินและการลงทุน โดยแสวงหา สนับสนุนแหล่งเงินทุนและกลไกการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการขยายธุรกิจ

อภิปรายผล

1. ความสัมพันธ์ด้านปัจจัยการผลิตกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 1) ปัจจัยการผลิต เช่น วัตถุดิบ แรงงาน และแหล่งเงินทุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม การรวมกลุ่ม การตลาดและการสร้างเครือข่าย การสนับสนุนจากภาครัฐและนโยบาย และ 2) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น วัตถุดิบสมุนไพรในชุมชนที่มีคุณภาพสูงและมีความหลากหลายมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่แปรรูป การมีแรงงานที่มีทักษะในการแปรรูปสมุนไพรขั้นสูง ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี มีมูลค่าเพิ่ม การบริหารจัดการทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดหนี้สิน การใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปสมุนไพร และการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ การรวมตัวของเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ลดต้นทุนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับ ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ ได้ศึกษาการพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี กลุ่มใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษ ควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุล มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ และกลุ่มได้สร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยการขอรับรองมาตรฐานการผลิตตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (GMP) และมาตรฐานเลขสารบบอาหาร (อย.) การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มมีการซื้อขายพืชสมุนไพรภายในชุมชนและกลุ่มได้เปิดโอกาสให้สมาชิกนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายต่อ เพื่อเป็นการสร้างรายได้และเกิดประโยชน์ ร่วมกันระหว่างสมาชิกและกลุ่ม โดยกลุ่มจะมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้เองเป็นหลัก มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ (ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ, 2560) และมีการซื้อสมุนไพรจากภายนอก ซึ่ง นำพล แปนเมือง และคณะ ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรพื้นบ้านกรณีศึกษา: ตำบลโป่งเปือย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา พบว่า บริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรพื้นบ้าน ปัจจุบันชุมชนยังคงมีการใช้สมุนไพรเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่การดำรงชีพ โดยมีหมอยาสมุนไพร การใช้สมุนไพรจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ มีการสร้างอาชีพจากสมุนไพรแก่ชุมชน รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มแปรรูปสมุนไพร และปลูกสมุนไพร โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ ที่ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดตั้งกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชนรวมถึงส่งเสริมการปลูกสมุนไพร มีการส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่ม ดังนี้ 1) อบรมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน 2) ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แบบใหม่และการตลาดออนไลน์ 3) ส่งเสริมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และ 4) ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ด้านสมุนไพรสู่ชุมชน (นำพล แปนเมือง และคณะ, 2563)

2. การพัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่น สนับสนุนการปลูกสมุนไพรที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เช่น การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ 3) การสร้างแบรนด์และการตลาด เช่น พัฒนาแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์และตรงตามความต้องการของตลาด 4) การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย เช่น สร้างและปรับปรุงช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ 5) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายในชุมชน เช่น สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพร 6) การเสริมสร้างทักษะและความรู้ เช่น จัดอบรมและ Workshop ในด้านการจัดการธุรกิจ 7) การรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้เทคโนโลยีที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากร และ 8) การสนับสนุนการเงินและการลงทุน เช่น สำรองแหล่งเงินทุน

จากภาครัฐและเอกชนที่สามารถสนับสนุนการขยายธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับ สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ ได้ศึกษา ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทรงาม ประกอบด้วย 9 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการเงิน การจัดทำรายรับและรายจ่าย 2) ปัจจัยด้านการตลาด มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และการประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการผลิตมีการวางแผนการผลิตตามศักยภาพของสมาชิก 4) ปัจจัยด้านการบริหาร จัดการมีการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ 5) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ผู้นำในกลุ่มกระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ 6) ปัจจัยด้านแรงงานช่วยเพิ่มผลผลิตเพิ่มผลิตภัณฑ์ตามความต้องการ 7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วม รับผิดชอบร่วมกัน 8) ปัจจัยด้านระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เป็นมาตรการและกลไกในการอยู่ร่วมกัน และ 9) ปัจจัย ด้านความสัมพันธ์กับภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน (สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ, 2563) ซึ่ง บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ ได้ศึกษา ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐาน รากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ พบว่า องค์ประกอบด้าน ธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบายการค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสารเป็น ปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชุมชน ปัจจัยด้านการเมือง/ นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน (บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ, 2562)

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน

3. รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัด กาญจนบุรี ประกอบด้วย 1) การพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการใช้และพัฒนาทรัพยากร ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาความยั่งยืน 2) การเพิ่มมูลค่าและนวัตกรรม โดยการส่งเสริมการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและพัฒนานวัตกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร 3) การสร้างแบรนด์และการตลาด โดยการส่งเสริมให้กลุ่ม ผู้แปรรูปสร้างแบรนด์ที่มีเอกลักษณ์และใช้กลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ 4) การขยายช่องทางการจัดจำหน่าย โดยการขยายการเข้าถึงตลาดด้วยช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย และ 5) การพัฒนาทักษะและความรู้ ในชุมชน เป็นการเสริมสร้างทักษะและความรู้ของผู้ประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับ วิภาวนี เผือกบัวขาว และคณะ

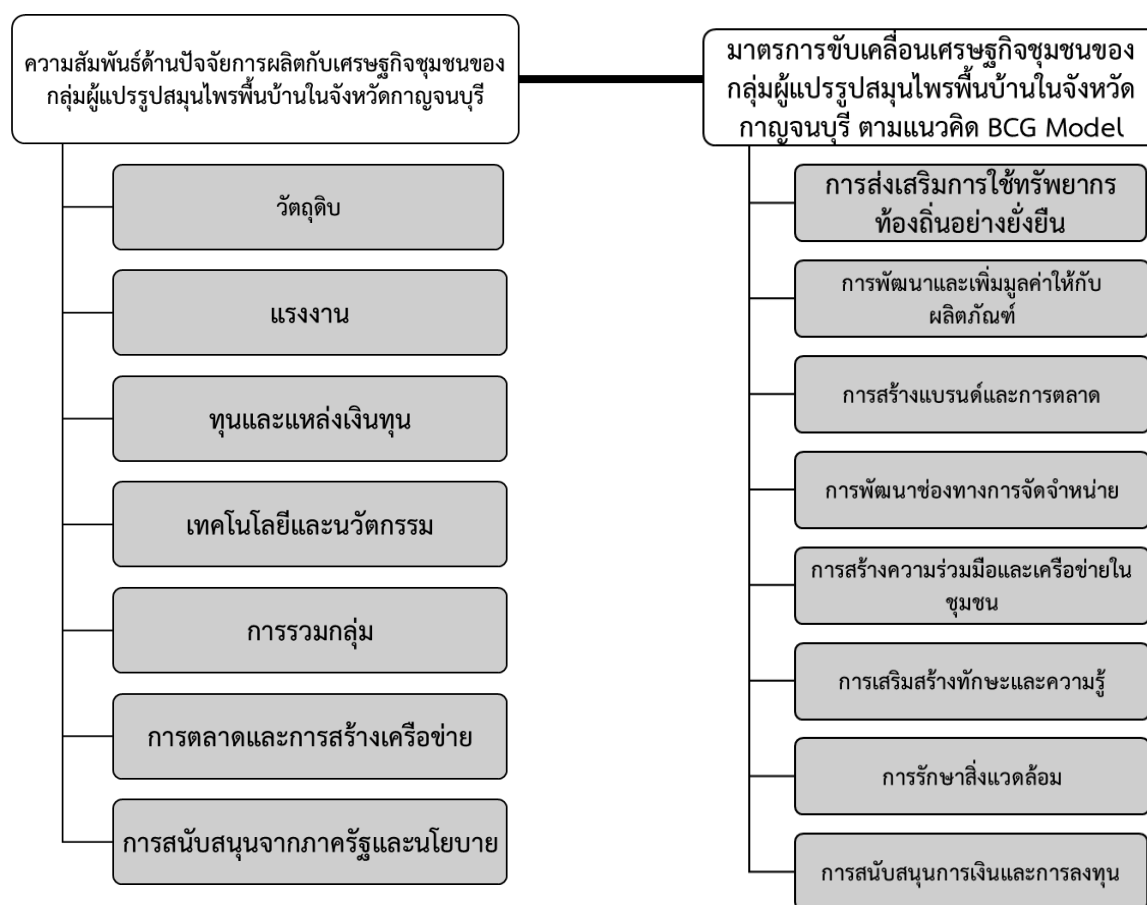

ได้ศึกษา รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ สังเคราะห์ได้รูปแบบ “LSP-Net Model” มีองค์ประกอบ คือ ด้านผู้นำ (L = Leadership) ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม (S = Social Relationship) ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (P = Promotion of Continuous) และด้านการสร้างเครือข่าย (N: Network) (วิภาวดี เพือกบัวขาว และคณะ, 2564) ซึ่ง สรรเพชร เพียรจัด และคณะ ได้ศึกษา รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ คือ ขายแบบของฝาก ขายแบบกิจกรรมทดลอง ทำขายแบบออกร้าน ทำกินสด ขายออนไลน์ การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย คือ กลยุทธ์การตลาด 6P มาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ พบว่า การควบคุมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ลักษณะเนื้อสัมผัสสี กลิ่น รส สิ่งแปลกปลอม วัตถุเจือปนอาหาร บรรจุภัณฑ์ ปริมาณ ข้อมูลฉลากโภชนาการ และลักษณะของผลิตภัณฑ์ (สรรเพชร เพียรจัด และคณะ, 2564) ซึ่ง เขมิกา สงวนพวง และจิตรลดา รอดพลอย ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ในตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า จุดแข็งที่สำคัญ คือ สมาชิกกลุ่มมีการทำงานที่เป็นระบบ สามัคคีกัน รับฟังเหตุผลของกันและกัน มีประธานกลุ่มที่เข้มแข็ง ด้านจุดอ่อน คือ ขาดเงินทุนสนับสนุนด้านโรงเรือนและเทคโนโลยีการผลิต ขาดการรับรองมาตรฐานสินค้า บรรจุภัณฑ์ไม่สะอาดตา โอกาสของกลุ่ม คือ การได้รับรางวัลจากการจัดตั้งกลุ่มถูกต้อง และมีผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเป็นเรื่องของความล่าช้าของบริษัทจัดหาวัตถุดิบภายนอก ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ควรจัดฝึกอบรมให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชน จัดการศึกษาดูงานต่างพื้นที่ วางแผนการบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียน ติดต่อบริษัทภายนอกที่สามารถจัดหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกและมีคุณภาพ พึ่งพาเทคโนโลยีการผลิตและยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าให้ได้ขึ้นทะเบียนอาหารและยา (เขมิกา สงวนพวง และจิตรลดา รอดพลอย, 2564) ซึ่ง อัสนรา นามไธสง และคณะ ได้ศึกษา การเพิ่มการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา บ้านหนองบัว ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร พบว่า ชุมชนพื้นที่เกิดชุดข้อมูลสถานการณ์พืชสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อการใช้ประโยชน์ซึ่งชุมชนสามารถเข้าถึงได้ และง่ายต่อใช้ประโยชน์ ทั้งยังมีรูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชสมุนไพรหมุนเวียน และผสมผสานเพื่อลดความเสี่ยงด้านการตลาดที่สอดคล้องกับศักยภาพชุมชน ทำให้ชุมชนมีการเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกพืชสมุนไพร 8 ชนิด (ไพล ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ตะไคร้หอม ว่านหางจระเข้ ฟักทะลายโจร กระเจี๊ยบ และมะกรูด) คิดเป็น ร้อยละ 58.53 ของการใช้ประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังมีการเพิ่มชนิดพันธุ์ใหม่ และกำลังการผลิตในพื้นที่จากเดิม จำนวน 30 ชนิด ปริมาณการเพาะปลูกรวมกัน 754 ต้น เพิ่มขึ้น 32 ชนิด (ตะไคร้หอม และขมิ้นชัน) ปริมาณการเพาะปลูกหลังมีการดำเนินงานโครงการวิจัย 4,154 ต้น คิดเป็นร้อยละ 77.82 ของการใช้ประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นในชุมชน (อัสนรา นามไธสง และคณะ, 2566) โดย ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์ และวรสิรา ยงยิ่งประเสริฐ ได้ศึกษา การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันมะรุมของกลุ่มสมุนไพร เขตบางบอน ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสู่ตลาดประชารัฐ พบว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรมะรุม โดยภาพรวมเป็นการจัดการความรู้ตามระบบอุปถัมภ์ เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการความรู้ด้านความเชื่อในครอบครัว มากที่สุด ส่วนรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรมะรุม โดยภาพรวม พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนหนึ่งไปสู่อีก

คนหนึ่ง มากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่บุตรหลาน มากที่สุด ส่วนด้านสร้างความเข้มแข็งในชุมชนจากผลิตภัณฑ์น้ำมันมะรุมสู่ตลาดประชารัฐตามนโยบายของรัฐบาล โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนผลิตภัณฑ์น้ำมันมะรุมสู่ตลาดประชารัฐ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผลิตภัณฑ์น้ำมันมะรุมสู่ตลาดประชารัฐในรูปแบบดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด (ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์ และวริศรา ยงยิ่งประเสริฐ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 มาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน

โดยด้านปัจจัยการผลิต ซึ่งประกอบด้วย วัตถุดิบ แรงงานทุนและแหล่งเงินทุน เทคโนโลยีและนวัตกรรม การรวมกลุ่ม การตลาดและการสร้างเครือข่าย การสนับสนุนจากภาครัฐและนโยบายกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเสริม สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ทำให้พวกเขาสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูง มีความยั่งยืน และสามารถแข่งขันได้ในตลาด ความสัมพันธ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยการผลิตทุกด้านมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี การจัดการที่ดีและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ชุมชน สามารถพัฒนาและเติบโตได้อย่างมั่นคงในระยะยาว นำไปสู่

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Model Economy ด้วยมาตรการต่าง ๆ คือ การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์และการตลาด การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายในชุมชน การเสริมสร้างทักษะและความรู้ การรักษาสິงแวดล้อม การสนับสนุนการเงินและการลงทุนสำเร็จ เป็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแนวคิด BCG Economy ซึ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การเพิ่มมูลค่าและนวัตกรรม การสร้างแบรนด์และการตลาด การขยายช่องทางการจัดจำหน่าย การพัฒนาทักษะและความรู้ในชุมชน การรักษาสິงแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายในชุมชน การสนับสนุนด้านการเงินและการลงทุน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยการผลิตกับเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย วัตถุดิบ แรงงาน แหล่งเงินทุน เทคโนโลยีและนวัตกรรม การตลาด การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนจากภาครัฐและนโยบาย โดยการพัฒนามาตรการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์และการตลาด การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายในชุมชน การเสริมสร้างทักษะและความรู้ การรักษาสິงแวดล้อม การสนับสนุนการเงินและการลงทุน และรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน ประกอบด้วย ส่งเสริมการปลูกสมุนไพรอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ พัฒนาแบรนด์ที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ เปิดช่องทางการขายออนไลน์เพื่อเข้าถึงลูกค้า จัดอบรมการจัดการธุรกิจ การใช้เทคโนโลยีช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น สํารวจแหล่งเงินทุนจากภาครัฐและเอกชน จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพสูงและเป็นนวัตกรรมใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันในตลาด และ 2) สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรได้รับการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เช่น GMP, มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และการรับรองเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) ควรการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพร ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การแปรรูปสมุนไพร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และการจัดการธุรกิจ เพื่อให้กลุ่มผู้แปรรูปสมุนไพรสามารถพัฒนาความรู้และทักษะในการดำเนินธุรกิจของตน และ 2) ควรสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป 1) การศึกษาครั้งต่อไปควรเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีนวัตกรรมสูง เช่น การใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการสกัดสารสำคัญจากสมุนไพร การผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติเฉพาะทางสุขภาพ หรือการใช้สมุนไพรในการผลิตสินค้าที่เกี่ยวกับความงาม และ 2) ควรทำการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น ความต้องการของลูกค้า กลุ่มเป้าหมายที่

เหมาะสม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ เพื่อให้สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดที่ตอบ
โจทย์กลุ่มผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เขมิกา สงวนพวง และจิตรลดา รอดพลอย. (2564). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูป
สมุนไพรพื้นบ้าน ในตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 4(3), 64-84.
- ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์ และวริศรา ยงยิ่งประเสริฐ. (2566). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูป
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันมะรุมของกลุ่มสมุนไพร เขตบางบอน ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสู่
ตลาดประชารัฐ. วารสารศิลปการจัดการ, 7(3), 887-904.
- ธนา สมพรเสริม. (2557). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มไส้
กรอกสมุนไพร จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: เมืองกาญจน์การพิมพ์.
- ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ. (2560). การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, 10(3),
70-80.
- นำพล แปนเมือง และคณะ. (2563). แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรพื้นบ้านกรณีศึกษา: ตำบล
โป่งเป้อย อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุดรธานี, 12(1), 37-50.
- บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากใน
ชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้. วารสารวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(53), 87-108.
- วิภาวดี เผือกบัวขาว และคณะ. (2564). รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว
บ้านแสงอรุณ อำเภอบ้านดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,
6(11), 127-142.
- สรพรเพชร เพียรจัด และคณะ. (2564). รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้น
ถิ่นข้าวเม่าแบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 6(1), 105-119.
- สุนทร ปัญญาพงษ์ และคณะ. (2563). ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผสมผสานบ้านไทร
งาม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 8(2), 39-51.
- อัสนรา นามไธสง และคณะ. (2566). การเพิ่มการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน:
กรณีศึกษาบ้านหนองบัว ตำบลบึงทวาย อำเภอดงออย จังหวัดสกลนคร. วารสารวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 18(65), 83-94.
- Kumar, S. & Verma, S. (2020). Traditional herbal remedies for gastrointestinal disorders. Journal of
Ethnopharmacology, 256(112791), 1-10.

การทดสอบสมรรถภาพทางกายหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจ
ชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 กับหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวนเพื่อ
แต่งตั้งเลื่อนชั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4*

PHYSICAL FITNESS TEST OF THE BASIC TRAINING COURSE FOR COMMISSIONED
POLICE OFFICERS 2017 AND THE TRAINING COURSE FOR NON - COMMISSIONED
POLICE OFFICERS TO BE PROMOTED TO COMMISSIONED POLICE OFFICERS
IN FISCAL YEAR 2022, POLICE TRAINING CENTER REGION 4

เสกสรรค์ ตนชัยภูมิ

Seksan Tonchaiyaphum

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4 ขอนแก่น ประเทศไทย

Training Center of Provincial Police Region 4, Khon Kaen, Thailand

Corresponding author E-mail: sektonchai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผลระดับสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมหลักสูตร
กอน., กอร. จากหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพื่อแต่งตั้งเลื่อนชั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้น
สัญญาบัตร ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
ข้าราชการตำรวจ 430 คน ทั้งชายและหญิง ที่ผ่านการฝึกอบรมในปีงบประมาณ 2565 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย
สถิติ One sample t - test เพื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ข้าราชการตำรวจชั้น
สัญญาบัตร พ.ศ. 2560 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทั้งเพศชายและหญิงทดสอบวัดแรงบีบมืออยู่ในระดับ
%Rank ที่ 50 - 75 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี วัดแรงเหยียดขา ค่า %Rank ที่ 75 - 100 อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก
ความสามารถด้านความอ่อนตัว ค่า %Rank ที่ 50 - 75 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี ด้านความทนทานของกล้ามเนื้อของ
เพศชายและเพศหญิงในการทดสอบดันพื้น 1 นาที และลูกนั่ง 1 นาที มีค่า %Rank ที่ 50 อยู่ในเกณฑ์ผ่านในขณะที่
ผลการทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร อยู่ในเกณฑ์ต่ำโดยทุกกลุ่มใช้เวลามากกว่าเกณฑ์กำหนด ดังการศึกษาแสดง
ให้เห็นว่าความสามารถด้านความอดทนของระบบหัวใจหลอดเลือดซึ่งเป็นพื้นฐานสมรรถภาพทางกายด้านอื่น ๆ
ถือเป็นจุดอ่อนที่พบในการทดสอบในกลุ่มตัวอย่าง ปัจจัยดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ใน
ภาวะฉุกเฉิน ดังนั้นการจัดโปรแกรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกายภายในองค์กรจึงเป็นประเด็นที่ควรส่งเสริมให้มี

* Received 15 November 2024; Revised 22 December 2024; Accepted 24 December 2024

ความต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ควรมีการประเมินความพร้อมของสมรรถภาพแต่ละด้านเพื่อเป็นคุณสมบัติหนึ่งในการคัดกรองเบื้องต้น

คำสำคัญ: การทดสอบสมรรถภาพทางกาย, ข้าราชการตำรวจชั้นประทวน, ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร, ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4

Abstract

The purpose of this study was to investigate and assess the physical fitness levels of police officers training to advance from non - commissioned to commissioned officer rank at the Region 4 Police Training Center. The researcher used a quantitative research methodology, collecting data from 430 police officers, both male and female, who completed the training in fiscal year 2022. The data were examined using the One Sample t - test to compare physical fitness test results to the 2017 commissioned police officer criteria. The results showed that both male and female participants had hand grip strength between 50 and 75 percent rank, which is considered fair to good. Leg extension strength was graded between 75 and 100, indicating good to very good. Flexibility performance fell between %Rank 50 to 75, indicating fair to good. Both male and female participants scored %Rank 50 in muscular endurance, as determined by the one - minute push - up and sit - up tests, reaching the passing criteria. However, the 2.4 - kilometer run test results were below expectations, with all groups surpassing the time restriction. The study identified cardiovascular endurance, a key component of overall physical fitness, as a problem among participants. This deficit may impair their functioning in emergency situations. As a result, it is critical to create consistent and structured physical fitness promotion programs throughout the workplace. Furthermore, assessing physical preparedness across multiple dimensions should be regarded a preliminary screening criterion for promotion.

Keywords: Physical Fitness Test, Non - Commissioned Police Officers, Commissioned Officers, Training Center of Provincial Police Region 4

บทนำ

องค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องเนื่องมาจากบุคลากรในองค์กรมีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ (ดิเรก อัสถิ, 2555) ทรัพยากรมนุษย์ (Man) หรือบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จที่สำคัญ กล่าวคือ องค์กรต้องมีบุคลากรที่ร่วมมือร่วมใจกันรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดีและมีจุดหมายเดียวกัน ข้าราชการตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ตรวจตรารักษาความสงบจับกุมและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งถูกแบ่งและเรียกชื่อตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้ หน่วยงานในสังกัดตามส่วนบังคับบัญชา 14 หน่วย ส่วนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม 10 หน่วย

ส่วนสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม 8 หน่วย ส่วนการศึกษา 2 หน่วย ส่วนบริการ 1 หน่วย หน่วยงานอื่น ๆ 4 หน่วย (กองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564) ข้าราชการตำรวจหรือผู้พิทักษ์สันติราษฎร์เป็นอาชีพที่มีความสำคัญ มีภารกิจที่ต้องช่วยเหลือประชาชน เสียสละร่างกายและแรงใจเป็นงานที่แสนเหน็ดเหนื่อยงานหนึ่ง เมื่อเทียบกับงานอื่น ๆ เพราะเป็นอาชีพที่บริการประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง มีการผลัดเปลี่ยนเวรในการทำงาน ทำให้พักผ่อนนอนหลับไม่เป็นเวลา บางส่วนต้องสัมผัสสภาวะและสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง พบกับผู้รับบริการที่หลากหลาย การทำงานที่ต้องเฝ้าระวังอยู่ตลอดเวลา มีชั่วโมงในการทำงานที่ยาวนานส่งผลให้สุขภาพโดยรวมของตำรวจไม่ดีเท่าที่ควร (อัสณีย์ มนะอ และคณะ, 2561) ดังนั้น ข้าราชการตำรวจจึงต้องมีกำลังใจและกำลังใจที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสมรรถภาพทางกายที่พร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความคล่องแคล่วในการทำงาน มีความตื่นตัวตลอดเวลา เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เป็นอุปสรรคในการทำงานพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุขของบ้านเมืองและประชาชนคนไทยให้อยู่อย่างสงบร่มเย็น (เขมิกา ปาหา และสุนิดา ปรีชาวงษ์, 2557)

สมรรถภาพทางกายมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสามารถของร่างกายในการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข อีกทั้งยังมีความหมายรวมไปถึงสมรรถภาพของร่างกายที่จะใช้ ในภาวะฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Reserve Function) ภารกิจของตำรวจมีความหลากหลาย มีงานฉุกเฉิน บางครั้งงานต่อเนื่อง ทำให้ขาดการพักผ่อนและการออกกำลังกายไม่เพียงพอ ทำให้สมรรถภาพทางร่างกายอ่อนแอ ด้วยเหตุนี้การทดสอบสมรรถภาพจึงเป็นเครื่องชี้วัดระดับสมรรถภาพทางกายด้านต่าง ๆ ประโยชน์ของการทดสอบสมรรถภาพทางกายเพื่อให้ทราบถึงขีดความสามารถสมรรถภาพทางร่างกายของตนเอง จนสามารถนำไปสู่การวางแผนและพัฒนาสมรรถภาพของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งนี้ผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาติดตามผล มีการตรวจเช็คสุขภาพและดูแลสุขภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ กระตุ้นให้มีการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแนวทางปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพของข้าราชการตำรวจให้สามารถปฏิบัติราชการได้อย่างเต็มที่ (กิตติภรณ์ สิงห์วิเศษ และรุ่งระวี นาวิเจริญ, 2557) การมีสมรรถภาพทางกายที่ดีนั้นประกอบด้วยสมบรูณ์ของระบบไหลเวียนโลหิต การหายใจ ความแข็งแรงและความทนทานของกล้ามเนื้อ ความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อและข้อต่อต่าง ๆ และองค์ประกอบของร่างกาย เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง เปอร์เซ็นต์ไขมัน จากการศึกษาของพัชรา สิ้นลอยมา และคณะได้ทำการทดสอบความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของนักเรียนนายร้อยตำรวจ โดยอธิบายถึงร้อยละของผู้ที่ผ่านการทดสอบสมรรถภาพทางกาย โดยพบว่า สถานีตั้งราวผ่านการทดสอบร้อยละ 40.00 สถานีใต้เขือกผ่านการทดสอบร้อยละ 44.44 และสถานีว่ายน้ำผ่านการทดสอบ ร้อยละ 49.28 โดยส่วนมากที่ไม่ผ่านการทดสอบสมรรถภาพเป็นกลุ่มที่มีภาวะน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งก่อนเข้าร่วมโครงการนักเรียนมีค่าดัชนีมวลกาย (Body Mass Index: BMI) เฉลี่ยที่ระดับ 26.20 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์อ้วน และอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อโรคอันตรายระดับ 2 (พัชรา สิ้นลอยมา และคณะ, 2561) ปัจจัยเรื่องค่าดัชนีมวลกายเกินมาตรฐานเป็นอุปสรรคต่อการแสดงความสามารถด้านร่างกายและทักษะปฏิบัติ ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้กล้ามเนื้อและข้อต่อไม่แข็งแรง รวมถึงระดับสมรรถภาพด้านแอโรบิกลดน้อยลง (Cadet Command Division, Royal Police Cadet Academy, 2007)

หลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร โดยให้ความเห็นชอบระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการอำนวยการฝึกอบรม การจัดการเรียนการสอน การวัดผล การสำเร็จการฝึกอบรมการปกครอง

บังคับบัญชาและระเบียบวินัย ซึ่งผู้ที่สำเร็จการฝึกอบรมจะต้องผ่านการทดสอบสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจ โดยกำหนดใช้เกณฑ์การทดสอบสมรรถภาพทางกาย หลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยอ้างอิงวิธีการทดสอบสมรรถภาพทางกายทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การทดสอบท่าดันพื้น (Push Up) 1 นาที การทดสอบลุกนั่ง (Sit Up) 1 นาที การทดสอบแรงบีบมือ (Hand Grip Test) การทดสอบแรงเหยียดขา (Leg Strength Test) การทดสอบความอ่อนตัว (Sit and Reach Test) และการทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร (Running 2.4 - Kilometer Test) (โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 2562)

เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพและสมรรถภาพของข้าราชการตำรวจในปัจจุบันยังคงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้จำเป็นต้องประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรใหม่ จากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีข้าราชการตำรวจร้อยละ 40 ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การทดสอบสมรรถภาพทางกายเบื้องต้น ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดข้อจำกัด การศึกษาของ Rantanen, T. et al. พบว่า สมรรถภาพทางกายที่ไม่เหมาะสมมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ในระยะยาว (Rantanen, T. et al., 1999) การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อทดสอบและเปรียบเทียบเกณฑ์สมรรถภาพทางกายระหว่างหลักสูตรฝึกอบรมสองช่วงเวลาเพื่อประเมินผลกระทบต่อข้าราชการตำรวจ โดยหลักการทดสอบสมรรถภาพทางกายดังกล่าวจะเป็นข้อมูลอ้างอิงในการประเมินระดับสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมหลักสูตร กอน., กอร. จากหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพื่อแต่งตั้งเลื่อนขั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ประจำปีศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4 (ศฝร.ภ.4) ซึ่งการอบรมที่ผ่านมาไม่เคยมีการนำเสนอข้อมูลและทำการวิเคราะห์ผลเพื่อสะท้อนถึงผลความสำเร็จของหัวข้อการเรียนรู้ด้านสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์การทดสอบสมรรถภาพทางกายหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับสมรรถภาพทางกายให้มีความสามารถด้านร่างกายที่พร้อมสำหรับการฝึกอบรมและปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะนำมาสู่ความสำเร็จของโครงการฝึกอบรมทำให้บุคลากรมีความพร้อมด้านร่างกายและองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมหลักสูตร กอน., กอร. จากหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพื่อแต่งตั้งเลื่อนขั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4 จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมหลักสูตร กอน., กอร. เปรียบเทียบตามเกณฑ์การทดสอบสมรรถภาพทางกายของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ตำบลดสามพราน อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบเกณฑ์การทดสอบสมรรถภาพทางกายหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 กับหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพื่อแต่งตั้งเลื่อนขั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร (หลักสูตร กอน., กอร.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกายด้านต่าง ๆ ร่วมกับ

หลักสูตร กอน., กอร. โดยผู้เข้าร่วมโครงการอบรมได้รับทราบรายละเอียดการปฏิบัติตัวในการทดลองและลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นผู้เข้าฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพศชาย และเพศหญิง อายุระหว่าง 20 - 50 ปี วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการตำรวจชั้นประทวนที่เข้าอบรมเพื่อแต่งตั้งเลื่อนชั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในหลักสูตร กอน., กอร. แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 169 คน และเพศหญิง จำนวน 261 คน โดยจัดกลุ่มช่วงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ ข้าราชการตำรวจเพศชายกลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 20 - 30 ปี จำนวน 48 คน กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 111 คน กลุ่มที่ 3 อายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 9 คน และข้าราชการตำรวจเพศหญิงกลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 20 - 30 ปี จำนวน 114 คน กลุ่มที่ 2 อายุระหว่าง 31 - 40 ปี จำนวน 132 คน กลุ่มที่ 3 อายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 14 คน ซึ่งโครงการนี้มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ และแจ้งรายละเอียดของกระบวนการให้ผู้เข้าร่วมทราบก่อนการเข้าร่วม โดยในเบื้องต้นผู้เข้าอบรมต้องผ่านการคัดกรองทางการแพทย์ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการทดสอบและผู้เข้าร่วมงานวิจัยได้รับทราบรายละเอียดการปฏิบัติตัวในการทดสอบและลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมก่อนการวิจัย (Medical Screening and Consent Form)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลความรู้ความสามารถในหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพื่อแต่งตั้งเลื่อนชั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เริ่มจากการศึกษาวิธีการทดสอบจัดเตรียมข้อมูลเกณฑ์การทดสอบของหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 และการรายงานผลการทดสอบ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนดและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบความเรียง ซึ่งในขั้นตอนการทดสอบสมรรถภาพทางกายผู้วิจัยมีวิธีการดังนี้ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลสมรรถภาพทางกาย

การวัดผลด้านกิจกรรมพลศึกษาได้ทำการทดสอบสมรรถภาพทางกาย โดยกำหนดเกณฑ์ตามที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจกำหนด ซึ่งวิธีการทดสอบได้เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬา โดยจำแนกเกณฑ์การทดสอบตามอายุและข้อมูลอื่น ๆ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในการจัดการทดสอบผู้อำนวยการฝึกอบรมจัดให้มีการทดสอบสมรรถภาพทางกาย จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลของการทดสอบสมรรถภาพทางกาย

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมหลักสูตร กอน., กอร. ผู้วิจัยได้พิจารณาแบบทดสอบโดยคำนึงถึงควมมีมาตรฐานของเกณฑ์การทดสอบของหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 โดยครอบคลุมถึงองค์ประกอบหลักของสมรรถภาพทางกาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) จัดอบรมให้ความรู้ด้านกิจกรรมพลศึกษา การทดสอบสมรรถภาพทางกาย และรับสมัครคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คัดเลือก 2) ก่อนได้รับการทดสอบสมรรถภาพทางกาย กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบรายละเอียดของวิธีปฏิบัติในการทดสอบและการเก็บข้อมูล 3) กลุ่มตัวอย่างรับทราบรายละเอียดพร้อมลงนามใน

หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย 4) กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามประวัติสุขภาพ และแบบประเมินความพร้อมก่อนทดสอบสมรรถภาพทางกาย และ 5) กลุ่มตัวอย่างทุกคนได้รับการทดสอบตัวแปรสมรรถภาพทางกาย 6 วิธี ได้แก่ ฐานที่ 1 ทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อส่วนบนของร่างกาย โดยการทดสอบแรงบีบมือ (Hand Grip Test) ฐานที่ 2 ทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อส่วนล่างของร่างกาย โดยทดสอบแรงเหยียดขา (Leg Strength Test) นำผลการทดสอบที่ได้หารด้วยน้ำหนักตัว (กิโลกรัม) ฐานที่ 3 ประเมินความอ่อนตัวของข้อไหล่ หลัง ข้อสะโพก และกล้ามเนื้อต้นขาด้านหลังโดยการทดสอบความอ่อนตัว (Sit and Reach Test) มีหน่วยเป็นเซนติเมตร นำค่าที่สามารถทำได้ไปเทียบกับค่ามาตรฐาน ฐานที่ 4 วัดความแข็งแรงและความทนทานของกล้ามเนื้อลำตัวด้วยวิธีลุกนั่ง (Sit Up) 1 นาที ฐานที่ 5 ทดสอบท่าดันพื้น (Push Up) 1 นาที ซึ่งในเพศหญิงประยุกต์การปฏิบัติเป็น Modifier push up โดยนับจำนวนครั้งที่สามารถทำได้เปรียบเทียบกับค่ามาตรฐาน และฐานที่ 6 วัดความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดโดยการทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร (Running 2.4 - Kilometer Test) จับเวลาที่สามารถวิ่งได้เป็นนาที แล้วนำไปเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานตามกลุ่มอายุและเพศ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปนำเสนอค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าเปอร์เซ็นต์ของเพศชายและเพศหญิง ช่วงอายุ 20 - 30 ปี, 31 - 40 ปี และ 41 - 50 ปี ในรูปตารางเปรียบเทียบผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 โดยใช้สถิติ One sample t - test นอกจากนี้ได้นำเสนอค่าเปอร์เซ็นต์ของผู้ที่ผ่านและไม่ผ่านการทดสอบสมรรถภาพในรายการต่าง ๆ ในแต่ละรอบ โดยแบ่งตามเพศ และช่วงอายุ

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการอบรมการประเมินผลด้านการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ซึ่งปฏิบัติตามเกณฑ์การทดสอบสมรรถภาพร่างกายหลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 ตลอดระยะเวลาของการฝึกอบรม ผู้เข้าอบรมจะได้รับการทดสอบสมรรถภาพทางกาย จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งจะมีระยะเวลาห่างกัน 2 สัปดาห์ และเมื่อสิ้นสุดการทดสอบจะนำผลการทดสอบทุกรายการมาวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีทางสถิติ แล้วนำเสนอข้อมูลวิจัยในรูปตารางประกอบความเรียงตามขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังข้อมูลตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการทดสอบสมรรถภาพทางกายข้อมูลนำเสนอโดยใช้ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

รายการทดสอบ	(เพศชาย n = 169)								
	ช่วงอายุ 20 - 30 ปี			ช่วงอายุ 31 - 40 ปี			ช่วงอายุ 41 - 50 ปี		
	Mean	t	p - value	Mean	t	p - value	Mean	t	p - value
ทดสอบแรงบีบมือ (Hand Grip Test)	0.62 $\pm$ 0.1	4.348	.000	0.60 $\pm$ 0.1	2.010	.045	0.62 $\pm$ 0.1	2.057	.064

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการทดสอบสมรรถภาพทางกายข้อมูลนำเสนอโดยใช้ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ต่อ)

รายการทดสอบ	(เพศชาย n = 169)								
	ช่วงอายุ 20 - 30 ปี			ช่วงอายุ 31 - 40 ปี			ช่วงอายุ 41 - 50 ปี		
	Mean	t	p - value	Mean	t	p - value	Mean	t	p - value
ทดสอบแรงเหยียดขา (Leg Strength Test)	2.13 $\pm$ 0.4	13.240	.000	2.06 $\pm$ 0.5	22.274	.000	2.02 $\pm$ 0.3	8.372	.000
ทดสอบความอ่อนตัว (Sit and Reach Test)	11.73 $\pm$ 5.6	23.941	.000	11.0 $\pm$ 5.5	37.776	.000	9.58 $\pm$ 6.8	6.359	.000
ทดสอบดันพื้น 1 นาที (Push Up)	39.83 $\pm$ 9.5	8.631	.000	36.59 $\pm$ 11.5	15.186	.000	30.92 $\pm$ 9.7	5.294	.000
ทดสอบลุกนั่ง 1 นาที (Sit Up)	41.72 $\pm$ 7.2	2.839	.005	39.50 $\pm$ 9.3	6.832	.000	34.85 $\pm$ 7.4	2.692	.012
ทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร (Running 2.4 - Kilometer Test)	14.58 $\pm$ 6.5	4.425	.000	14.48 $\pm$ 6.4	5.600	.000	16.03 $\pm$ 7.2	1.791	.085

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนที่เข้าอบรมเพื่อแต่งตั้งเลื่อนชั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในหลักสูตร กอน., กอร. ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยเพศชายจำนวน 169 คน จำแนกตามช่วงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ช่วงอายุ 20 - 30 ปี ค่าอายุเฉลี่ยเท่ากับ 27.8 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็น 28.4 เปอร์เซ็นต์ กลุ่มที่ 2 ช่วงอายุ 31 - 40 ปี ค่าอายุเฉลี่ยเท่ากับ 33.2 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็น 66.2 เปอร์เซ็นต์ และกลุ่มที่ 3 ช่วงอายุ 41 - 50 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็น 5.3 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ พบว่า ผู้เข้าอบรมเพศหญิงจำนวน 261 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ช่วงอายุ 20 - 30 ปี ค่าอายุเฉลี่ยเท่ากับ 27.2 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็น 43.3 เปอร์เซ็นต์ กลุ่มที่ 2 ช่วงอายุ 31 - 40 ปี ค่าอายุเฉลี่ยเท่ากับ 34.0 ปี จำนวน 134 คน คิดเป็น 51.3 เปอร์เซ็นต์ และกลุ่มที่ 3 ช่วงอายุ 41 - 50 ปี ค่าอายุเฉลี่ยเท่ากับ 41.1 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็น 5.3 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายในกลุ่มตัวอย่างเพศชาย

รายการทดสอบ	(เพศหญิง n = 261)								
	ช่วงอายุ 20 - 30 ปี			ช่วงอายุ 31 - 40 ปี			ช่วงอายุ 41 - 50 ปี		
	Mean	t	P - value	Mean	t	P - value	Mean	t	P - value
การทดสอบแรงบีบมือ (Hand Grip Test)	0.60 ± 2.0	1.643	.101	0.48 ± 0.1	10.773	.000	0.49 ± 0.1	5.368	.000
การทดสอบแรงเหยียดขา (Leg Strength Test)	1.40 ± 0.7	16.960	.000	1.29 ± 0.4	25.339	.000	1.47 ± 0.4	9.240	.000
การทดสอบความอ่อนตัว (Sit and Reach Test)	11.9 ± 6.3	18.700	.000	11.32 ± 6.1	13.353	.000	13.54 ± 5.2	10.702	.000
การทดสอบดันพื้น 1 นาที (Push Up)	26.92 ± 9.4	1.799	.073	26.25 ± 9.3	11.267	.000	24.04 ± 7.2	8.143	.000
การทดสอบลุกนั่ง 1 นาที (Sit Up)	30.08 ± 10.3	8.744	.000	27.27 ± 9.9	5.547	.005	26.66 ± 8.6	3.484	.001
การทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร (Running 2.4 - Kilometer Test)	17.13 ± 7.9	5.963	.000	17.88 ± 8.5	6.144	.000	18.36 ± 7.6	1.817	.076

ข้อมูลนำเสนอโดยใช้ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

*p < .05 เมื่อเทียบกับเกณฑ์การทดสอบ

จากข้อมูลตารางที่ 2 พบว่า ผลการทดสอบแรงบีบมือในเพศชายมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$, $p = .045$) ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (0.62 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) และช่วงอายุ 31 - 40 ปี (0.60 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) ในขณะที่ในช่วงอายุ 41 - 50 ปี (0.62 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) การทดสอบแรงเหยียดขาในเพศชาย พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (2.13 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) อายุ 31 - 40 ปี (2.06 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) และอายุ 41 - 50 ปี การทดสอบความอ่อนตัว พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) ในเพศชายช่วงอายุ 20 - 30 ปี (11.73 เซนติเมตร) อายุ 31 - 40 ปี (11.0 เซนติเมตร) และ อายุ 41 - 50 ปี (9.58 เซนติเมตร) การทดสอบดันพื้น 1 นาที พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) ในเพศชายช่วงอายุ 20 - 30 ปี (39.83 ครั้ง) อายุ 31 - 40 ปี (36.59 ครั้ง) และ อายุ 41 - 50 ปี (30.92 ครั้ง) นอกจากนี้การทดสอบลุกนั่ง 1 นาที พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .005$, $p = .000$, $p = .012$) ในเพศชายช่วงอายุ 20 - 30 ปี

(41.72 ครั้ง) อายุ 31 - 40 ปี (39.50 ครั้ง) และ 41 - 50 ปี (34.85 ครั้ง) ในขณะที่ทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (14.58 นาที) และอายุ 31 - 40 ปี (14.48 นาที) ในขณะเดียวกันในช่วงอายุ 41 - 50 ปี (16.03 นาที) ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .085$) ดังข้อมูลแสดงให้เห็นว่าในช่วงอายุ 20 - 30 ปี มีผลการทดสอบแรงบีบมือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานรวมถึงทุกช่วงอายุอยู่ในเกณฑ์พอใช้ นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยของการทดสอบแรงเหยียดขาและการทดสอบความอ่อนตัว พบว่า อยู่ในระดับพอใช้เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ขณะที่ทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตรทุกช่วงอายุอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากใช้เวลาในการทดสอบมากกว่าเกณฑ์กำหนด

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 ในกลุ่มตัวอย่างเพศหญิง

ข้อมูลทั่วไป	เพศชาย (n = 169)			เพศหญิง (n = 261)		
	ค่าเฉลี่ยอายุ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์	ค่าเฉลี่ยอายุ	จำนวน	เปอร์เซ็นต์
อายุ 20 - 30 ปี	27.8 ± 1.2	48	28.4	27.2 ± 1.4	113	43.3
อายุ 31 - 40 ปี	33.2 ± 2.4	112	66.2	34.0 ± 2.8	134	51.3
อายุ 41 - 50 ปี	41.7 ± 3.0	9	5.3	41.1 ± 1.3	14	5.3

ข้อมูลนำเสนอโดยใช้ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* $p < .05$ เมื่อเทียบกับเกณฑ์การทดสอบ

จากข้อมูลตารางที่ 3 พบว่า ผลการทดสอบแรงบีบมือในเพศหญิงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .001$, $p = .000$, $p = .000$) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (0.60 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) ช่วงอายุ 31 - 40 ปี (0.48 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) และ อายุ 41 - 50 ปี (0.49 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) การทดสอบแรงเหยียดขา พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$, $p = .000$, $p = .000$) ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (1.40 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) อายุ 31 - 40 ปี (1.29 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) และอายุ 41 - 50 ปี (1.47 กิโลกรัมต่อน้ำหนักตัว) การทดสอบความอ่อนตัว พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$, $p = .000$, $p = .000$) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (11.9 เซนติเมตร) อายุ 31 - 40 ปี (11.32 เซนติเมตร) และอายุ 41 - 50 ปี (13.54 เซนติเมตร) การทดสอบดันพื้น 1 นาที พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$, $p = .000$) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี (26.25 ครั้ง) และอายุ 41 - 50 ปี (24.04 ครั้ง) ในขณะที่ช่วงอายุ 20 - 30 ปี (26.92 ครั้ง) ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .073$) การทดสอบลูกนั่ง 1 นาที พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$, $p = .005$, $p = .001$) ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (30.08 ครั้ง) อายุ 31 - 40 ปี (27.27 ครั้ง) และ 41 - 50 ปี (26.66 ครั้ง) และการทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$, $p = .000$) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี (17.13 นาที) และอายุ 31 - 40 ปี (17.88 นาที) ในขณะที่ช่วงอายุ 41 - 50 ปี ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .076$) โดยมีค่าเฉลี่ยเวลาเท่ากับ 18.36 นาที ดังข้อมูลแสดงให้เห็นว่า

ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี มีผลการทดสอบแรงบีบมือและความอ่อนตัวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์พอใช้เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้การทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตรทุกช่วงอายุอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากใช้เวลาในการทดสอบมากกว่าเกณฑ์กำหนด

อภิปรายผล

การทดสอบและประเมินผลด้านสมรรถภาพทางกายถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหัวข้อการฝึกอบรมหลักสูตร กอน., กอร. จากหลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจชั้นประทวน เพื่อแต่งตั้งเลื่อนขั้นเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร เห็นได้ว่าข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายจะเป็นตัวชี้วัดความสามารถด้านร่างกายว่ามีความพร้อมหรือมีภาวะสุขภาพอย่างไร นอกจากนี้ในผู้ที่มีสมรรถภาพทางกายที่ดียังแสดงให้เห็นว่ามีการใช้ทักษะเฉพาะในยามฉุกเฉินและให้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Massuca, L.M. et al., 2022) ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมและวิเคราะห์ผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายของผู้เข้าอบรมหลักสูตร กอน., กอร. เปรียบเทียบตามเกณฑ์การฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2560 ในเบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่ไม่สามารถทำการทดสอบได้เนื่องจากมีการตั้งครรภ์ จำนวน 3 คน อยู่ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้ง 6 รายการมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติและอภิปรายผลการทดสอบสมรรถภาพทางกายรายชื่อ ดังต่อไปนี้

จากข้อมูลการทดสอบในการศึกษาครั้งนี้เมื่อนำผลการทดสอบเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแสดงให้เห็นว่าในฐานที่ 1 วัดแรงบีบมือในช่วงอายุ 20 - 30 ปี เพศชายมีค่าเฉลี่ยการทดสอบอยู่ในระดับ %Rank ที่ 25 อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐาน เพศหญิงอยู่ในระดับ %Rank ที่ 75 อยู่ในเกณฑ์ดี ช่วงอายุ 31 - 40 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง อยู่ในระดับ %Rank ที่ 50 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ นอกจากนี้ในช่วงอายุ 41 - 50 ปี เพศชายอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ในขณะที่เพศหญิงอยู่ในเกณฑ์ดี แม้ว่าค่าแรงบีบมือจะไม่สามารถบอกถึงความแข็งแรงของกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายแต่สามารถเป็นค่าที่ประเมินความเสี่ยงที่ส่งผลต่อสุขภาพได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Petermann - Rocha, F. et al. พบว่า การทดสอบแรงบีบมือจะสามารถประเมินความเสื่อมถอยของความแข็งแรง ซึ่งส่งผลต่อการลดลงของมวลกล้ามเนื้อ ซึ่งเมื่ออายุ 40 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเสี่ยงต่อการเกิดโรคโรคไขมันพอกตับ (Non - alcoholic fatty liver disease; NAFLD) อันเกิดจากการสะสมของไขมันในเซลล์ตับที่มีปริมาณมาก (Petermann - Rocha, F. et al., 2022) นอกจากนี้ Rantanen, T. et al. ได้ทำการทดสอบแรงบีบมือในกลุ่มอายุ 45 - 68 ปี พบว่า ค่าการทดสอบอยู่ในระดับเกณฑ์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน การประเมินด้านนี้จะสามารถอธิบายถึงข้อจำกัดในการปฏิบัติงานและทำนายโอกาสที่จะเกิดความบกพร่องด้านการเคลื่อนไหวที่ลดลงในช่วงระยะ 25 ปีต่อมา ในฐานที่ 2 การทดสอบแรงเหวี่ยงขาในเพศชายช่วงอายุ 20 - 30 ปี อยู่ในระดับ %Rank ที่ 50 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ในขณะที่เพศหญิงอยู่ในระดับ %Rank ที่ 75 อยู่ในเกณฑ์ดี ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี เพศชายอยู่ในเกณฑ์ดี เพศหญิงอยู่ในระดับ %Rank ที่ 100 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก และช่วงอายุ 41 - 50 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิงอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แสดงให้เห็นว่าในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อของร่างกายส่วนล่าง ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการเดินหรือการเคลื่อนที่ในรูปแบบต่าง ๆ (Rantanen, T. et al., 1999) จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงสามารถทดสอบผ่านในรอบที่ 1 โดย

คิดเป็น 98 - 100 เปอร์เซนต์ ของจำนวนผู้ทดสอบทั้งหมด โดยผลการทดสอบแรงเหวี่ยงขาอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Lockie, R. G. et al. ที่กล่าวถึงความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาด้วยวิธีการทดสอบแรงเหวี่ยงขา ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในกลุ่มที่มีความแข็งแรงของขาที่อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมากจะสามารถเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะการใช้กำลังของขา เช่น การกระโดด การฮึดป รวมถึงการใช้ความเร็ว และการอุ้มหรือแบกรับน้ำหนักได้มีประสิทธิภาพมากกว่าบุคคลที่มีค่าแรงเหวี่ยงขาที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ (Lockie, R. G. et al., 2020) นอกจากนี้ยังเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่าในบุคคลที่มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาที่ดียังลดโอกาสเสี่ยงต่อการบาดเจ็บข้อต่อ เช่น ข้อเข่า ข้อเท้า และนิ้วเท้า (Orr, R. et al., 2016) รวมถึงอาการเมื่อยล้าสะสมจากการทำงาน และการบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในชีวิตประจำวัน (Lentz, L. et al., 2019)

ในด้านความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อในฐานที่ 3 เป็นการทดสอบความอ่อนตัว จากผลการศึกษาพบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงสามารถทดสอบผ่านในรอบที่ 2 เท่ากับ 89 - 100 เปอร์เซนต์ ของจำนวนผู้ทดสอบทั้งหมด จากข้อมูลการทดสอบพบว่าในเพศชายค่าเฉลี่ยการทดสอบความอ่อนตัวช่วงอายุ 20 - 30 ปี อยู่ในระดับ %Rank ที่ 50 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ในขณะที่เพศหญิงอยู่ในระดับ %Rank ที่ 75 อยู่ในเกณฑ์ดี ในช่วงอายุ 31 - 40 ปี เพศชายอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งเพศหญิงอยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยเฉพาะช่วงอายุ 41 - 50 ปี เพศชายอยู่ในเกณฑ์ดี ขณะที่เพศหญิงอยู่ในระดับ %Rank ที่ 100 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก กล้ามเนื้อที่มีความยืดหยุ่นที่ดีย่อมสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างอิสระโดยปราศจากความตึงตัวของกล้ามเนื้อ ซึ่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้านี้สอดคล้องกับการศึกษาของ McGill, S. et al. พบว่า ในตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนงานสำนักงานมีปัญหาการบาดเจ็บจากสาเหตุของอาการปวดหรือรู้สึกตึงกล้ามเนื้อ 64 เปอร์เซนต์ พบการปวดเฉพาะตำแหน่ง 95 เปอร์เซนต์ และปวดตามกล้ามเนื้อทั่วร่างกาย 87 เปอร์เซนต์ ซึ่งตำแหน่งที่มักพบอาการปวดเรื้อรังเป็นส่วนมากคือบริเวณหลังส่วนบนและล่าง (McGill, S. et al., 2015) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Phadke, S. D. et al. พบว่า ในกลุ่มตำรวจผู้ปฏิบัติงานด้านจราจรช่วงอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อหลังและกล้ามเนื้อต้นขาด้านหลังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ปัจจัยเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อความเมื่อยล้าในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่และกำลังของขาในการเดินหรือวิ่ง ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานด้านงานจราจรได้มีการรักษาความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อหลัง กล้ามเนื้อสะโพก และต้นขาด้านหลังเพื่อลดปัญหาการปวดหลัง (Phadke, S. D. et al., 2014)

ความแข็งแรงและทนทานของกล้ามเนื้อเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งในฐานที่ 4 เป็นการทดสอบดันพื้นจาก ผลการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) จากข้อมูลการทดสอบเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแสดงให้เห็นว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงอยู่ในเกณฑ์ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐาน (%Rank ที่ 50 เท่ากับ 26 ครั้ง) ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี ในเพศหญิง แม้ว่าค่าเฉลี่ยการทดสอบดันพื้นเท่ากับ 26.92 ครั้ง ความทนทานของกล้ามเนื้อถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ร่างกายสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากรายงานการศึกษาของ Phadke, S. D. et al. ยังบ่งชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการทดสอบดันพื้นเป็นตัวแปรสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานด้านงานจราจรมีโครงสร้างร่างกายที่แข็งแรง ทนทานต่อการแบกรับน้ำหนักของร่างกายในขณะที่ยืนอยู่กับที่ การเดิน และความคล่องตัวในการเคลื่อนที่ (Phadke, S. D. et al., 2014) นอกจากนี้จากการศึกษาของ Marins, E. F. et al. ได้ให้ข้อมูลสนับสนุน

ความสามารถด้านร่างกายของตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานให้รักษาความสมดุลของกล้ามเนื้อ หลังให้มีความแข็งแรงและยืดหยุ่นที่ดีเพื่อลดความเสี่ยงต่อการปวดหลังส่วนล่าง (Marins, E. F. et al., 2019) ในขณะที่ Blacker, S. D. et al. ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าความแข็งแรงของโครงสร้างร่างกายส่วนบนเป็นส่วนสำคัญเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องขนส่งสัมภาระหรือการถืออาวุธ และสวมใส่เสื้อเกราะเป็นระยะเวลานาน (Blacker, S. D. et al., 2013)

ในการศึกษาครั้งนี้ จากข้อมูลการทดสอบลูกนั่งในฐานที่ 5 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแสดงให้เห็นว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงอยู่ในเกณฑ์ผ่าน ซึ่งข้อมูลการทดสอบในเพศหญิงเกณฑ์มาตรฐาน (% Rank ที่ 50 ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี เท่ากับ 35 ครั้ง, อายุ 31 - 40 ปี เท่ากับ 27 ครั้ง) โดยพบว่าในช่วงอายุ 20 - 30 ปี ความสามารถในการทดสอบลูกนั่ง 1 นาที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.08 ± 10.3 ครั้ง และอายุ 31 - 40 ปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 26.66 ± 8.6 ครั้ง ซึ่งกล่าวได้ว่าจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวยังขาดความแข็งแรงของกล้ามเนื้อลำตัว ซึ่งจากการศึกษาของ Kukic, F. et al. พบว่าความแข็งแรงของกลุ่มกล้ามเนื้อรอบลำตัวเป็นส่วนที่สำคัญที่ใช้ในการรักษาสมดุลร่างกาย กล้ามเนื้อลำตัวที่มีโครงสร้างที่แข็งแรงจะเป็นตัวช่วยในการพยุงน้ำหนักของร่างกายเพื่อไม่ให้กล้ามเนื้อหลังส่วนล่างและสะโพกต้องแบกรับน้ำหนักที่มากเกินไป (Kukic, F. et al., 2022) สัมพันธ์กับการศึกษาที่ยืนยันว่าเมื่อกล้ามเนื้ออุ้งเชิงกรานอ่อนแอจะส่งผลกระทบต่อท่าทางการยืนที่ขาดความสมดุลของกล้ามเนื้อสะโพกสองฝั่ง และอาจมีอาการปวดสะโพกร่วมด้วย (Phadke, S. D. et al., 2014)

การทดสอบฐานที่ 6 เป็นการประเมินความอดทนของระบบหัวใจไหลเวียนเลือดและการหายใจ (Cardio - Respiratory Endurance) ใช้การทดสอบวิ่งระยะ 2.4 กิโลเมตร จากผลการทดสอบ พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยพบว่าช่วงอายุ 20 - 30 ปี ใช้เวลามากกว่าเกณฑ์ 2.40 นาที เพศหญิงใช้เวลามากกว่าเกณฑ์ 2.58 นาที ช่วงอายุ 31 - 40 ปี เพศชายใช้เวลามากกว่าเกณฑ์ 1.97 นาที เพศหญิงใช้เวลามากกว่าเกณฑ์ 2.62 นาที และช่วงอายุ 41 - 50 ปี เพศชายใช้เวลามากกว่าเกณฑ์ 2.50 นาที เพศหญิงใช้เวลามากกว่าเกณฑ์ 2.13 นาที แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความอดทนด้านระบบหัวใจไหลเวียนเลือดและการหายใจอยู่ในระดับที่สมควรได้รับการพัฒนา เนื่องจากความสามารถทางด้านระบบหัวใจไหลเวียนเลือดและการหายใจ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสมรรถภาพทางกายด้านอื่น ๆ ด้วย จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การทดสอบวิ่ง 2.4 กิโลเมตร สามารถประเมินความสามารถทางแอโรบิก (Aerobic Capacity) โดยจะอ้างอิงถึงความสามารถในการใช้ออกซิเจนของร่างกาย (Kassim, M. & Mokhtar, R. S., 2016) จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้ระยะเวลาการทดสอบมากกว่าเกณฑ์ ทั้งนี้เนื่องจากความพร้อมด้านร่างกาย เช่น การขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ และรูปร่างสัดส่วนที่เป็นอุปสรรคต่อการทดสอบ ดังนั้น ในผู้ที่มีความอดทนด้านระบบหัวใจไหลเวียนเลือดและการหายใจอยู่ในเกณฑ์ต่ำอาจส่งผลต่อสมรรถภาพด้านอื่น ๆ ที่น้อยลงไปด้วย จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าในผู้ที่มีค่าการใช้ออกซิเจนของร่างกายที่ต่ำและมีค่าดัชนีมวลกายที่เพิ่มขึ้นจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบหลอดเลือด เช่น โรคไขมันในเลือดสูง โรคหลอดเลือดสมอง และการตีตันของหลอดเลือดเป็นต้น (Gorny, A. W. et al., 2023) ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับ Stefan, L. et al. โดยพบว่า

ในตำราของผู้ปฏิบัติงานประจำสำนักงานจะความถดถอยของสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health - Related Physical Fitness) โดยเฉพาะในเพศชายจะมีสัดส่วนความถดถอยของสมรรถภาพทางกายมากกว่าเพศหญิง อาทิเช่น ตัวแปรด้านค่าดัชนีมวลกายที่เพิ่มขึ้น ความแข็งแรงและความทนทานของกล้ามเนื้อลดลง รวมถึงความอดทนของระบบหัวใจไหลเวียนเลือดที่ถดถอยลง ซึ่งเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ในระยะยาว (Štefan, L. et al., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการปฏิบัติงานในสายงานต่าง ๆ ความรู้ความสามารถเป็นหัวใจสำคัญที่สามารถนำพาให้ภารกิจนั้นประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามผู้ที่มีความพร้อมด้านสุขภาพหรือผู้ที่มีสมรรถภาพทางกายที่ดีกว่าย่อมสร้างโอกาสและสร้างความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ได้มากกว่า จากข้อมูลการทดสอบสมรรถภาพทางกายเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบว่าในอาชีพข้าราชการตำรวจจำเป็นต้องความสามารถที่หลากหลาย นอกจากความรู้ความสามารถเฉพาะสายงานแล้วยังต้องพัฒนาสมรรถภาพทางกายเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ การจัดรูปแบบการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับตนเอง และความชื่นชอบโดยคำนึงถึงหลักการ FITT - VP ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ความหนัก (Intensity) ระยะเวลา (Time) รูปแบบ (Type) นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบด้านปริมาณของการฝึก (Volume) และการติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนา (Progression) (โดยข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งต่อไป ควรให้ผู้เข้ารับการทดสอบเตรียมความพร้อมด้านสมรรถภาพทางกายให้พร้อมสำหรับการเข้ารับการทดสอบ ควรมีแนวทางในการส่งเสริมให้มีการพัฒนาสมรรถภาพทางกายอย่างสม่ำเสมอ ดังแนวคิดของผู้วิจัยในการนำเสนอวงจรในการพัฒนาสมรรถภาพทางกายเพื่อนำโมเดลไปปรับใช้ในการฝึกกบर्मให้กับผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรอย่างยั่งยืนดังภาพประกอบโมเดล ดังนี้ 1) Assessment มีการประเมินระดับสมรรถภาพทางกายของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร โดยอ้างอิงข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพและองค์ประกอบของสัดส่วนมวลร่างกาย 2) Development ให้ความรู้ด้านหลักการโภชนาการและโปรแกรมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล รวมถึงการพักผ่อนที่เพียงพอ 3) Monitoring ในกลุ่มที่มีค่าดัชนีมวลกายที่เกินเกณฑ์มาตรฐานควรจัดให้มีช่วงกิจกรรมทางกายหรือออกกำลังกายแบบสะสมระยะสั้น ๆ ครั้งละ 10 - 15 นาที ภายใน 1 วัน อาจปฏิบัติสะสมให้ได้ระยะเวลา 30 นาทีต่อวันเพื่อกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรักการออกกำลังกาย นอกจากนี้ควรส่งเสริมสมรรถภาพด้านระบบหัวใจไหลเวียนเลือดควรมีการกำหนดโปรแกรมการออกกำลังกายให้มีความเฉพาะเจาะจง เช่น การออกกำลังกายแบบหนักสลับเบา (Interval Training) เพื่อกระตุ้นความสามารถความทนทานของหัวใจ และการหายใจให้มากขึ้น และ 4) Evaluation พัฒนาสมรรถภาพทางกายที่มีความเฉพาะที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่และสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 4 และคณะกรรมการดำเนินการหลักสูตร กอน., กอร. ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 4 ทุกท่านที่ช่วยดำเนินการโครงการสำเร็จลุล่วงในครั้งนี้ และขอขอบพระคุณ

ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเพื่อให้การศึกษารุ่นนี้เสร็จสิ้นตามขั้นตอนการวิจัย รวมถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านวิชาการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2564). หน่วยงานในสังกัด. เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://metro.police.go.th/หน่วยงานในสังกัด>
- กิริติกรณ์ สิงห์วิเศษ และรุ่งระวี นาวิเจริญ. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการควบคุมน้ำหนักตัวของข้าราชการตำรวจที่มีภาวะน้ำหนักเกิน. วารสารพยาบาลตำรวจ, 6(1), 142-156.
- เขมิกา ปาหา และสุนิดา ปรีชาวงษ์. (2557). เจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกับความตั้งใจเลิกสูบบุหรี่ของข้าราชการตำรวจ. วารสารพยาบาลตำรวจ, 6(1), 157-169.
- ดิเรก อัสถิ. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษ ในเขตภาคกลาง. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชรา สีนลอยมา และคณะ. (2561). โครงการยกระดับบุคลิกภาพนักเรียนนายร้อยตำรวจ. วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์, 2(1), 13-26.
- โรงเรียนนายร้อยตำรวจ. (2562). หลักสูตรการฝึกอบรมพื้นฐานสำหรับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรสำนักงานตำรวจแห่งชาติหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- อัสณีย์ มะนอ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของตำรวจที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 29(2), 123-132.
- Blacker, S. D. et al. (2013). Physiological responses of Police Officers during job simulations wearing chemical, biological, radiological and nuclear personal protective equipment. *Ergonomics*, 56(1), 137-147.
- Cadet Command Division, Royal Police Cadet Academy. (2007). Police Cadet Curriculum. Nakhon Pathom: Royal Police Cadet Academy.
- Gorny, A. W. et al. (2023). Cardiorespiratory fitness, body mass index, cardiovascular disease, and mortality in young men: A cohort study. *Frontiers in Public Health*, 11(2023), 1076065.
- Kassim, M. & Mokhtar, R. S. (2016). The evaluation of cardiovascular endurance test for male cadet officers. *Modern Applied Science*, 10(2), 11-16.
- Kukic, F. et al. (2022). Factorial and Construct Validity of Sit - Up Test of Different Durations to Assess Muscular Endurance of Police Students. *Sustainability*, 14(20), 13630.
- Lentz, L. et al. (2019). The association between fitness test scores and musculoskeletal injury in police officers. *International journal of environmental research and public health*, 16(23), 4667.
- Lockie, R. G. et al. (2020). Relationships between isometric strength and the 74.84 - kg (165 - lb) body drag test in law enforcement recruits. *Journal of Human Kinetics*, 74(2020), 5-13.

- Marins, E. F. et al. (2019). Characterization of the physical fitness of police officers: A systematic review. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 33(10), 2860-2874.
- Massuça, L. M. et al. (2022). Identifying the Physical Fitness and Health Evaluations for Police Officers: Brief Systematic Review with an Emphasis on the Portuguese Research. *Biology*, 11(7), 1061.
- McGill, S. et al. (2015). Can fitness and movement quality prevent back injury in elite task force police officers? A 5 - year longitudinal study. *Ergonomics*, 58(10), 1682-1689.
- Orr, R. et al. (2016). Leg power as an indicator of risk of injury or illness in police recruits. *International journal of environmental research and public health*, 13(2), 237.
- Petermann - Rocha, F. et al. (2022). Associations of muscle mass and grip strength with severe NAFLD: A prospective study of 333,295 UK Biobank participants. *Journal of hepatology*, 76(5), 1021-1029.
- Phadke, S. D. et al. (2014). Assessment of endurance, power, and flexibility of Navi Mumbai traffic police. *International Journal of medical and pharmaceutical Sciences*, 4(11), 20-25.
- Rantanen, T. et al. (1999). Midlife hand grip strength as a predictor of old age disability. *Jama*, 281(6), 558-560.
- Štefan, L. et al. (2022). Normative values for health - related physical fitness in first - year police officers. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 12(4), 21-26.

แนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติ ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส*

ASSESSMENT GUIDELINES FOR GROSS VILLAGE HAPPINESS (GVH) IN DRIVING SPATIAL DEVELOPMENT FOR POOR HOUSEHOLDS AND DISADVANTAGED GROUP

ซุลฟิคอร์ มาโซ, เซียนทิพย์ รัตนทอง*, ยุทธนา กาเด็ม, สุพัตรา รุ่งรัตน์

Sulfikor Maso, Sianthip Rattanatong*, Yutthana Kadem, Supattra Rungrut

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

*Corresponding author E-mail: sianthip.r@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาแบบประเมินความสุขมวลรวมชุมชน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นการวิจัยและพัฒนาใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้เครื่องมือเป็นการจัดเสวนาและสนทนากลุ่มและการจัดเวทีระดมความคิดเห็นโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ได้แก่ นักวิชาการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ตำบลที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 31 คน ตัวแทนจากกองสวัสดิการสังคมในองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล จำนวน 31 คน และตัวแทนบัณฑิตอาสาประจำตำบล จำนวน 31 คน รวมทั้งสิ้น 93 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสรุปความการศึกษาพบว่า เครื่องมือวัดระดับความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสมี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีสุขภาวะ 2) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม 3) ด้านครอบครัวอบอุ่น 4) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี 5) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และ 6) ด้านเป็นชุมชนประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาลและมีแนวทางที่สำคัญ 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมจัดประชุม ต้องทำความเข้าใจในกระบวนการขั้นตอนการจัดการประชุม รวมทั้งต้องศึกษารายละเอียด ความหมายของตัวชี้วัด ประเด็นคำถามและการใช้เครื่องมือประเมิน มีการกำหนดบทบาทของทีมวิทยากรด้วย และ 2) ขั้นตอนจัดการประชุมเพื่อประเมิน วิทยากรต้องอธิบายตัวชี้วัดให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจความหมายและระดับคะแนน โดยหนึ่งคนสามารถยกมือได้แค่ระดับเดียวเท่านั้นและนับจำนวนผู้ยกมือในแต่ละครั้งแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยในแต่ละองค์ประกอบซึ่งค่าเฉลี่ยสามารถเทียบเคียงกับระดับความสุขที่กำหนด

คำสำคัญ: ความสุขมวลรวมชุมชน, แบบประเมินความสุขมวลรวมชุมชน, การขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่, ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

Abstract

This research aims to: 1) Develop a community gross happiness assessment form and 2) Study the guidelines for assessing community gross happiness in driving spatial development efforts, particularly in relation to poor households and disadvantaged people. The study employed research and development methods with action research techniques. The tools utilized included seminars, focus group discussions, and brainstorming sessions with selected key informants. Specifically, these informants comprised 31 community development academics from sub-districts that had signed a Memorandum of Understanding (MOU) with Yala Rajabhat University, 31 representatives from the Social Welfare Division in the Sub-district Administrative Organization/Municipality, and 31 representatives of volunteer graduates in the sub-districts, totaling 93 participants. The data were analyzed using content analysis and summarization. The study found that the tools used to measure the level for the gross village happiness of poor households and disadvantaged group comprises six components: 1) Health, 2) A strong and fair community economy, 3) A warm family, 4) A well-managed community, 5) A good environment with a balanced ecosystem, and 6) A democratic community with good governance. There are two key steps in the assessment process: 1) Meeting preparation-This step involves understanding the process and steps for organizing the meeting, studying the details and meanings of the indicators and questions, and learning how to use the assessment tools. The roles of the facilitator team are also clearly defined. and 2) Meeting organization for assessment-Facilitators explain the indicators to the target group to ensure a clear understanding of their meaning and scoring levels. Each participant raises their hand only once to indicate their score for a specific level. The facilitator then counts the hands raised for each level and calculates the average score for each component. This average is compared to the specified happiness level.

Keywords: Gross Village Happiness, Gross Village Happiness Assessment Form, Spatial Development, Poor Households and Disadvantaged Group

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เน้นเสรีภาพในการผลิตและการค้าระดับโลก ได้ผลักดันให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การผลิตสินค้าขนาดใหญ่และการบริโภคที่ไม่รู้จักจบกลายเป็นหัวใจของระบบนี้ การดูดซับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากประเทศโลกที่สามและในพื้นที่ชนบทเพื่อสร้างความเติบโตของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตาม แม้การเติบโตนี้จะสร้างประโยชน์หลายประการ แต่ผลกระทบเชิงลบก็ตามมาเช่นกัน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศไทย ที่ต้องเผชิญกับความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจและสังคมในช่วงภาวะเศรษฐกิจโลกที่ไม่แน่นอน และปัญหาที่รุมเร้า

เกิดขึ้นทั่วโลก ได้แก่ ความยากจน และการพลัดถิ่น ปัญหาความขัดแย้ง พายุรุนแรง สภาวะโลกร้อน อาหารขาดแคลน ปัญหาสุขภาพ และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ที่ตามมาอีกมากมายนั้นที่ทุกประเทศได้รับผลกระทบกันอย่างทั่วถึง (อาภาศิริ จันทรแจ่ม และธนวิทย์ บุญสิทธิ์, 2565) ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งเน้นการเติบโตด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น และการพัฒนาที่ขาดความสมดุล ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมที่ขยายตัวมากขึ้น เช่น ความแตกแยกของชุมชน ปัญหายาเสพติด การว่างงาน และหนี้สินครัวเรือนที่สูงขึ้น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การกระจุกตัวของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ศูนย์กลางเมืองยังเพิ่มช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างคนเมืองและชนบท จากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก การขยายฐานการผลิตที่สร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ คนในชนบทออกมาทำงานในเมืองและต้องต่อสู้ดิ้นรน สิ่งเหล่านี้มิได้ทำให้คนในสังคมไทยมีความสุขขึ้นเลย ในภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทั้งยังเกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำ (วรรณวดี พูลพอกสิน, 2561)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมากล่าวได้ว่า “รวยกระจุกจนกระจาย ในประเทศคนส่วนใหญ่จนลงจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปกระจุกตัวอยู่ที่คนส่วนน้อยเพียงกลุ่มเดียว” วัยหนุ่มสาวในชนบททางไกลต้องออกมาทำงานรับจ้างในเมืองหลวง สถาบันครอบครัวล่มสลาย วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและงดงามของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำมาซึ่งการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การลดลงของพื้นที่สีเขียว และปัญหามลพิษที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน ปัญหาสังคมที่เพิ่มขึ้น ความมั่นคงของครอบครัว ชุมชน และสังคมก็ลดลงตามไปด้วย ความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลงเนื่องจากวิถีชีวิตที่เร่งรีบและความกดดันทางเศรษฐกิจ (กัมลาศ เยวะนิจ, 2565) รวมถึงการขยายตัวของวัฒนธรรมการบริโภคนิยม ทำให้สังคมไทยเกิดความอ่อนแอ สูญเสียตัวตนของรากเหง้าทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่ดีงามและเป็นอัตลักษณ์ที่มีคุณค่า อีกทั้งวิถีการดำรงชีวิตแบบพอเพียงพึ่งตนเอง เริ่มสูญหายไปด้วยระบบทุนนิยม สิ่งเหล่านี้คือ ผลพวงมาจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล ทำให้ประชาชนทุกหย่อมหญ้า อยู่ในภาวะที่ขาดความสุขที่แท้จริงในการจรรโลงจิตใจที่ขาดหายไป พร้อมกับความเจริญทางวัตถุที่เข้ามาแทนที่ ท่ามกลางปัญหารุมเร้ามากมายต่อมามีแนวคิด ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย เพื่อปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาใหม่ ในอดีตการพัฒนาประเทศเน้นหนักทางเศรษฐกิจ โดยใช้ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) เครื่องชี้วัดเหล่านี้มุ่งสะท้อนมูลค่าของการผลิตสินค้าและบริการในประเทศ แต่ไม่ได้เป็นคำตอบของการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จและไม่ใช่เป็นหลักประกันที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น ประกอบกับการสร้างเครื่องชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ ควรคำนึงถึงความสมดุล มิติของความสุขทางกายและทางใจของประชาชนอย่างควบคู่กัน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความสุขจากการใช้ชีวิตอย่างพอดีซึ่งในปัจจุบันหลายประเทศได้เปลี่ยนไปให้ความสำคัญกับความสุขและคุณภาพชีวิต (ธงชัย สมบูรณ์, 2567)

ขณะเดียวกัน ท่ามกลางความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย ปัญหาทางจิตใจและสังคมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ความเครียดจากภาวะหนี้สินครัวเรือนที่สูงขึ้น ภาวะซึมเศร้า การล่มสลายของครอบครัว และอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงขึ้น สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจทุน

นิยามที่เน้นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ ขาดการพัฒนาที่ครอบคลุมและยั่งยืน ซึ่งเน้นการกระจายความเจริญอย่างเป็นธรรม (ธาระ วาณิช และทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, 2556) การพัฒนาประเทศจึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงแค่การเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) เท่านั้น แต่ควรคำนึงถึงการสร้างความยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากความสนใจของคนทั่วโลก ในการถอดบทเรียนการพัฒนาของประเทศภูฏานเป็นหนึ่งในประเทศที่น่าแนวคิดนี้มาปรับใช้ได้อย่างโดดเด่น พระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก ทรงเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดในการวัดความก้าวหน้าแบบองค์รวม โดยพิจารณาความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) ซึ่งกลายเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาและปกครองประเทศภูฏาน แนวคิดนี้เน้นการสร้างความสุขที่แท้จริง มากกว่าการวัดการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว (มนรัตน์ ใจเอื้อ, 2563) ในส่วนของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม พื้นที่เหล่านี้ยังเผชิญกับความท้าทายในด้านความมั่นคงและสถานะเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้ครัวเรือนมีภาวะหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาสยังคงต้องการการยกระดับ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งในทางตรงข้ามกัน ตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนา โดยเฉพาะในด้านความสุขมวลรวม ยังใช้เครื่องมือวัดความสุขแบบทั่วไป ที่ไม่สามารถสะท้อนความสุขมวลรวมที่แท้จริง โดยเฉพาะความสุขมวลรวมชุมชนสำหรับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเฉพาะ (นุรไอนี เเด่นบุรณะ และธนวิทย์ บุญสิทธิ์, 2564) โดยการศึกษาสามารถสร้างเครื่องมือการวัดความสุขมวลรวมชุมชนที่เหมาะสมกับครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบางในพื้นที่

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 20 ปี ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพลิกโฉมสู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มหาวิทยาลัยได้ดำเนินงานโดยการบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยนำองค์ความรู้ นวัตกรรม และศาสตร์ต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีการวัดดัชนีความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ซึ่งเน้นที่กลุ่มครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ ในขณะเดียวกัน เครื่องมือการวัดความสุขมวลรวมชุมชนที่มีอยู่ ยังไม่สามารถสะท้อนเป้าหมายสำคัญของการวัดดัชนีนี้ คือ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ “มหาวิทยาลัยคลังปัญญาแห่งชายแดนใต้ เป็นเลิศในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนสู่สากล”

ดังนั้น การประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ในชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินผลกระทบของโครงการต่อความสุขและคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้เห็นผลกระทบต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในระดับความสุขของประชาชน และเป็นพื้นฐานในการนำนโยบาย ยุทธศาสตร์ และพันธกิจการพัฒนา สู่การขับเคลื่อนโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ภายใต้ความสุข คือ ความสมดุล และไม่ถูกบังคับให้รับสิ่งที่ไม่ต้องการ สถานะนี้ทำให้เกิดความพึงพอใจ สบายกาย สบายใจ ปราศจากความกังวล ซึ่งเป็นสภาวะปกติของแต่ละคน ความสุขเกิดจากความเข้าใจในหลักความเป็นจริง

และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ความเป็นจริงและเป็นความสุขจากภายในที่เรียกว่า “จิตที่เป็นกลาง” ซึ่งการประเมินความสุขจึงเป็นการสะท้อนถึงสภาพที่ก่อให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวันของประชาชนและนำมาซึ่งความสุขในการยกระดับจิตใจมากกว่าความสุขจากวัตถุภายนอก ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาแนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีรูปแบบเป็นการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) เพื่อพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน และเพื่อพัฒนาแนวทางการกระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เป็นการศึกษา ออกแบบ และพัฒนาต้นแบบ (Model) ของเครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน และพัฒนาแนวทางการกระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนจากแนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และจัดทำร่างต้นแบบการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน โดยนำต้นแบบที่ได้นำไปทดลองใช้ในการประเมินจริงกับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ในพื้นที่ที่กำหนด และช่วงที่ 2 เป็นการสรุปบทเรียนผลการนำต้นแบบมาทดลองใช้จริง เพื่อค้นหาประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนาตามข้อค้นพบ แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต้นแบบ (Model) ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด โดยจัดเวทีระดมความคิดเห็น และปรับปรุงต้นแบบตามข้อเสนอแนะให้มีความสมบูรณ์ที่สามารถนำไปใช้ในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน และเขียนสรุปผลการวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยการพัฒนาแนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบลในพื้นที่ตำบลที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) เป็นพื้นที่ดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 31 คน ตัวแทนกองสวัสดิการสังคมในองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล จำนวน 31 คน และตัวแทนบัณฑิตอาสาประจำตำบล จำนวน 31 คน รวมทั้งสิ้น 93 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาแนวทางการประเมินความสุ่มรวมชุมชน (GVH) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ 1) การประชุมกลุ่ม (Focus Group) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมแนวคิด หลักการ องค์ประกอบ ในการออกแบบเครื่องมือการประเมินความสุ่มรวมชุมชนและสร้างเครื่องมือต้นแบบในการประเมินความสุ่มรวมชุมชนตามประเด็นที่ได้จากการประชุมกลุ่มแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องมือ ตลอดจนกำหนดแนวทาง กระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุ่มรวมชุมชน และ 2) การจัดเวทีระดมความคิดเห็น เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลผลการนำไปใช้ ประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการประเมินความสุ่มรวมชุมชนจากผู้เชี่ยวชาญในเวทีระดมความคิดเห็น ตลอดจนการปรับปรุงแนวทาง กระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุ่มรวมชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อออกแบบเครื่องมือการประเมินความสุ่มรวมชุมชนตลอดจนแนวทาง กระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุ่มรวมชุมชน ใช้การประชุมกลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบลในพื้นที่ตำบลที่ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) เป็นพื้นที่ดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ตัวแทนกองสวัสดิการสังคมในองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และตัวแทนบัณฑิตอาสาประจำตำบล โดยจัดรวม จำนวน 6 กลุ่ม ซึ่งดำเนินการโดยนักวิจัยมีการจดบันทึกประเด็นจากการประชุมกลุ่ม และใช้การจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยจัดเวทีระดมความคิดเห็น 3 ครั้ง (จังหวัดละ 1 ครั้ง) มีนักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบล ตัวแทนกองสวัสดิการสังคมในองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล และตัวแทนบัณฑิตอาสาประจำตำบล ดำเนินการโดยนักวิจัยและมีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวตลอดการจัดเวที

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถแบ่งได้ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การประชุมกลุ่ม (Focus Group) โดยนำข้อมูลจากการประชุมกลุ่มมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (Zhang, Y. & Wildermuth, B. M., 2005) ในการจัดกลุ่มประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และส่วนที่ 2 การจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยนำข้อมูลจากเวทีมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการสรุปความ เพื่อสรุปประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพ ปัญหา จุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนา ทั้งยังใช้เวทีเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผลการวิจัย

เครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลการประเมินความสุ่มรวมชุมชนและแนวทาง กระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุ่มรวมชุมชน ที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

1. เครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลการประเมินความสุ่มรวมชุมชน (GVH) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

การประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) นั้น ถือได้ว่าเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการวัดความสำเร็จของการพัฒนา นอกเหนือจากความสำเร็จด้านเป้าหมายของการพัฒนาโดยตรง ซึ่งในปัจจุบัน การวัดความสุขมวลรวมชุมชนที่เพิ่มขึ้นจึงมีความสำคัญในการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จในภาพรวมของการพัฒนาโดยใช้เครื่องมือมาตรฐานในการวัดระดับความสุขมวลรวมชุมชนในทางกลับกันการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเฉพาะ ยังไม่มีเครื่องมือการวัดระดับความสุขมวลรวมชุมชนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งที่ผ่านมามักจะใช้แบบประเมินความสุขมวลรวมชุมชนทั่วไปโดยมีองค์ประกอบและคำถามที่ไม่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ในศึกษาการพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมในการรวบรวมข้อมูลการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่าเครื่องมือที่สามารถวัดความสุขของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสอย่างรอบด้าน ใช้คำถามที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย หลีกเลี่ยงคำถามที่ส่งผลต่อความรู้สึก โดยเครื่องมือที่เหมาะสมในการวัดระดับความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีองค์ประกอบ 6 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการมีสุขภาวะ มีคำถามเกี่ยวกับ สมาชิกในครอบครัว มีความรู้ ความเข้าใจในการสร้างและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย อายุยืนนาน สมาชิกในครอบครัว มีสุขภาพจิตที่ดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม เชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในครอบครัว มีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้อย่างเต็มศักยภาพ 2) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม มีคำถามเกี่ยวกับ สมาชิกในครอบครัวมีความมั่นคงในอาชีพ มีรายได้ที่เพียงพอ เกิดจากการมีสัมมาชีพ ชุมชนของเรา มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ ในชุมชนอย่างเป็นธรรม และชุมชนของเรามีกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส 3) องค์ประกอบด้านครอบครัวอบอุ่น มีคำถามเกี่ยวกับ สมาชิกในครอบครัวสามารถรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่ยั่งยืน สมาชิกในครอบครัวสามารถรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่ยั่งยืน ครอบครัว มีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกวัยเยาว์ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพในวิถีชีวิตของชุมชน ครอบครัว เลี้ยงดูผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และชุมชนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชนในทุกด้าน 4) องค์ประกอบด้านชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนดี มีคำถามเกี่ยวกับ ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน เกื้อกูลและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ชุมชน มีการบริหารจัดการที่ดี มีและใช้แผนชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ชุมชน ได้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาอาชีพ/การทำงาน ให้กับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ชุมชน มีระบบการสื่อสาร การแจ้งข้อมูลข่าวสารในชุมชน โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส และ ชุมชน สามารถรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 5) องค์ประกอบด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล มีคำถามเกี่ยวกับ บุคคล ครอบครัว มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตในชุมชนให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชุมชน มีบริการสาธารณสุขที่พอเพียง และชุมชน มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพเพื่อสร้างสมดุลให้กับระบบนิเวศ และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคน และ 6) องค์ประกอบด้าน

เป็นชุมชนประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล มีคำถามเกี่ยวกับ ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เท่าเทียมกัน มีสิทธิเสรีภาพและการยอมรับ ตามระบอบประชาธิปไตย ครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ที่กติกาประชาธิปไตย ไม่ซื้อสิทธิ์ ขายเสียงในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ชุมชนมีธรรมาภิบาลมีระบบการบริหารจัดการที่ยึดหลักความโปร่งใสคุ้มค่า เป็นธรรมรับผิดชอบ และชุมชนมีวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งสร้างความสันติสุขสมานฉันท์ในชุมชนโดยชุมชน

นอกจากนี้ ในการใช้เครื่องมือประเมินความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ไม่ควรใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า เพราะมีความกังวล การให้ข้อมูลอาจจะกระทบกับการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ นอกจากนี้ การรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม ควรใช้การจัดเวทีกลางเพื่อการซักถาม รวบรวมข้อมูล โดยวิธีนี้ มีโอกาสทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ในการประเมินคะแนนแต่ละตัวชี้วัดหรือแต่ละองค์ประกอบ วิทยากรกระบวนการต้องอธิบายความหมายของตัวชี้วัดแต่ละตัวในแต่ละองค์ประกอบให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจ และที่ประชุมร่วมกันพิจารณาสถานการณ์และกิจกรรมอะไรหรือพฤติกรรมการปฏิบัติอย่างไร ที่ทำให้ตัวชี้วัดนั้นเกิดขึ้นจริงแล้วมีความสุข จากนั้นให้ที่ประชุมให้คะแนนจากสถานการณ์ กิจกรรม พฤติกรรมต่าง ๆ ว่า ปัจจุบันมีสภาพเป็นอย่างไร ยังสร้างความไม่สะดวก ไม่สบาย ไม่พอใจ ทำให้เป็นกังวลอยู่หรือไม่ มากหรือน้อย ถ้าเป็นมากแสดงว่ามี ความสุขน้อย จะต้องให้คะแนนต่ำ แต่ถ้าเป็นไปในทิศทางตรงข้ามก็จะมี ความสุขมาก ต้องให้คะแนนสูง และมีวิธีการให้คะแนนโดยการยกมือ 5 ครั้งในแต่ละระดับ 5 ระดับความสุขในหนึ่งตัวชี้วัด โดยหนึ่งคนสามารถยกมือได้แค่ระดับเดียวเท่านั้น และนับจำนวนผู้ยกมือในแต่ละครั้งแล้วคูณกับระดับ โดยนำผลคูณแต่ละระดับมาบวกกันและหารด้วย 100 ก็จะได้ค่าเฉลี่ยในแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งสามารถหาค่าเฉลี่ยในระดับองค์ประกอบและระดับภาพรวม ซึ่งค่าเฉลี่ยสามารถเทียบเคียงกับระดับความสุข ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย 0 - 20 คะแนน ระดับน้อยที่สุด (อยู่ร้อน นอนทุกข์) คะแนนเฉลี่ย 21 - 40 คะแนน ระดับน้อย (อยู่ได้ คลายทุกข์) คะแนนเฉลี่ย 41 - 60 คะแนน ระดับปานกลาง (อยู่อึด นอนอุ่น) คะแนนเฉลี่ย 61 - 80 คะแนน ระดับมาก (อยู่ดี มีสุข) และคะแนนเฉลี่ย 81 - 100 คะแนน ระดับมากที่สุด (อยู่เย็น เป็นสุข) ตามลำดับ

2. พัฒนาแนวทาง กระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส

การประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ที่สามารถสะท้อนระดับความสุขที่สอดคล้องกับบริบทของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส นอกจากมีเครื่องมือวัดที่สอดคล้องกับบริบทของครัวเรือนแล้ว กระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในขั้นตอนการประเมินจากการศึกษาแนวทางกระบวนการและขั้นตอนในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า มีแนวทางและขั้นตอนที่สำคัญ 2 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการจัดประชุมเพื่อการประเมิน และขั้นตอนจัดการประชุมเพื่อประเมิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การเตรียมการจัดประชุมเพื่อการประเมิน

ในการเตรียมการจัดประชุมเพื่อประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสนั้น มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ผู้นำการประชุมในการจัดประเมิน จำเป็นต้องทำความเข้าใจในกระบวนการ ขั้นตอนการจัดการประชุม รวมทั้งต้องศึกษารายละเอียด ความหมายของตัวชี้วัด

เตรียมคำถามที่สามารถสร้างความเข้าใจหรือสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุมในด้านความเหมาะสมและข้อควรระวังในการสื่อสารกับครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางในด้านอารมณ์และความรู้สึกเป็นพิเศษ 2) คณะวิทยากรกระบวนการ ซึ่งต้องทำความเข้าใจกับทีมงาน สร้างความเข้าใจในขั้นตอน ประเด็นคำถามและการใช้เครื่องมือประเมิน โดยกำหนดบทบาทของทีมนักวิชาการให้มีบทบาทหน้าที่ และสามารถทำงานสลับกันได้ 3) การจัดสถานที่ ควรจัดเป็นรูปครึ่งวงกลม 1 - 2 แถว ไม่ควรซ้อนกันหลายชั้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมมากที่สุด และสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวก และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้งานตามกระบวนการที่ได้ออกแบบไว้ ให้เพียงพอ และ 4) กลุ่มเป้าหมาย ควรเป็นตัวแทนของทุกครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน และเป็นครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ และสามารถให้ข้อมูลของครัวเรือนตนเองในมิติต่าง ๆ อาจจะเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกครัวเรือน หรือตัวแทน ผู้ดูแลครัวเรือนก็ได้

2.2 การจัดการประชุมเพื่อประเมิน

ในการจัดประชุมเพื่อดำเนินการประเมินผลความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีลักษณะการจัดประชุมที่แตกต่างกับการประเมินทั่วไป โดยต้องดำเนิน ดังนี้ 1) แนะนำทำความรู้จัก สร้างบรรยากาศของความเป็นกันเอง ระหว่างทีมนักวิชาการกระบวนการกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีความเป็นกันเองอบอุ่นในการเอาใจใส่เกี่ยวกับสถานการณ์ความเดือดร้อนของครัวเรือนยากจนผู้ด้อยโอกาส และ 2) ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมินและสร้างความรู้สึกปลอดภัยในการประเมิน และวัตถุประสงค์ของการประเมิน เพื่อต้องการทราบความรู้สึกของกลุ่มเป้าหมาย ความรู้สึกเป็นสุข ซึ่งเป็นความรู้สึก พอใจ สบายใจ สะดวก หมดห่วง ไร้กังวล ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชน มากน้อยเพียงใดของช่วงเวลาที่ผ่านมา การประเมินไม่เกี่ยวข้องกับการประกวด ไม่แข่งขันกับใคร ทำแล้วรู้ตัวเองว่าเป็นอย่างไร การประเมินทำให้ทราบผลที่เป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาและพิจารณาเชื่อมโยงไปยังวิธีการต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็น เป็นสุข ทั้งนี้ ยังต้องอธิบายทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสุข ความสมดุลของความรู้สึก ซึ่งเกิดจากความเข้าใจในสภาพความเป็นจริงเกิดขึ้น เป็นความสุขจากภายในจิตที่เป็นกลาง การประเมินความสุขจึงเป็นการนำสถานการณ์ที่เป็นสาเหตุให้เกิดความสุขของกลุ่มเป้าหมายในชีวิตประจำวัน แล้วทำให้เกิดความสุขให้ขึ้นในจิตใจ และการประเมินระดับความ“อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นการประเมินแบบมีส่วนร่วม สามารถวัดความรู้สึกเฉพาะ ในช่วงเวลาการประเมินว่ากลุ่มเป้าหมายรู้สึกอย่างไร มีความสุขเท่าไร

อภิปรายผล

ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า ควรมีเครื่องมือที่สามารถวัดความสุขของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสอย่างรอบด้าน ใช้คำถามที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย หลีกเลี่ยงคำถามที่ส่งผลต่อความรู้สึก โดยเครื่องมือที่เหมาะสมในการวัดระดับความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีองค์ประกอบ 6 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการมีสุขภาวะ 2) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม 3) องค์ประกอบด้านครอบครัวอบอุ่น 4) องค์ประกอบด้านชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนดี 5) องค์ประกอบด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศ

ที่สมดุล และ 6) องค์ประกอบด้านเป็นชุมชนประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือนเปราะบางนั้น องค์ประกอบในการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของครอบครัวที่เป็นจริงที่มีความแตกต่างกับครัวเรือนทั่วไป ทั้งยังต้องเป็นคำถามที่ไม่ทำให้รู้สึกตอกย้ำสถานะของตนเองในสังคม สอดคล้องกับ ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และชาติรี นาคะกุ ได้ศึกษาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษา พบว่า ความสุขมวลรวมชุมชนของกลุ่มเปราะบาง ควรพิจารณาแยกออกจากกลุ่มทั่วไป เพื่อความเหมาะสมกับบริบทครัวเรือน (ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และชาติรี นาคะกุ, 2556) และการศึกษาของต้องรัก จิตรบรรเทา ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความสุขมวลรวมชุมชน ด้วยภูมิปัญญาของพระราชดาบสป่าติ่ง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การศึกษา พบว่า ควรระมัดระวังคำถามที่จะทำให้กลุ่มเปราะบางมีความรู้สึกตอกย้ำสถานะของตนเอง (ต้องรัก จิตรบรรเทา, 2565) ดังนั้น เครื่องมือที่เหมาะสมต้องมีคำถามที่ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังหลีกเลี่ยงและระมัดระวังความรู้สึกด้านลบของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ที่สามารถสะท้อนระดับความสุขที่สอดคล้องกับบริบทของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วย 1) การเตรียมการจัดประชุมเพื่อการประเมิน โดยเตรียม ผู้นำการประชุมในการจัดประเมิน คณะวิทยากรกระบวนการ การจัดสถานที่ และกลุ่มเป้าหมาย และ 2) การจัดการประชุมเพื่อประเมิน มีวิธีการให้คะแนนโดยการยกมือ 5 ครั้งในแต่ละระดับ 5 ระดับ ความสุขในหนึ่งตัวชี้วัด โดยหนึ่งคนสามารถยกมือได้แค่ระดับเดียวเท่านั้น และนับจำนวนผู้ยกมือในแต่ละครั้งแล้วคูณกับระดับ โดยนำผลคูณแต่ละระดับมาบวกกันและหารด้วย 100 ก็จะได้ค่าเฉลี่ยในแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งสามารถหาค่าเฉลี่ยในระดับองค์ประกอบและระดับภาพรวม ซึ่งค่าเฉลี่ยสามารถเทียบเคียงกับระดับความสุข ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย 0 - 20 คะแนนระดับน้อยที่สุด (อยู่ร้อน นอนทุกข์) คะแนนเฉลี่ย 21 - 40 คะแนนระดับน้อย (อยู่ได้ คลายทุกข์) คะแนนเฉลี่ย 41 - 60 คะแนนระดับปานกลาง (อยู่อึด นอนอุ่น) คะแนนเฉลี่ย 61 - 80 คะแนนระดับมาก (อยู่ดี มีสุข) และคะแนนเฉลี่ย 81 - 100 คะแนนระดับมากที่สุด (อยู่เย็น เป็นสุข) ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสนั้นเป็นกลุ่มเปราะบางจึงต้องมีการเตรียมการ ระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกด้านลบ และการเตรียมการที่ดีสามารถสะท้อนระดับความสุขมวลรวมชุมชนที่แท้จริงที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงเพื่อใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และคณะ ได้ศึกษา การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การศึกษา พบว่า การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักในมิติเครื่องมือและกระบวนการที่ต้องเตรียมการอย่างรัดกุม (รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และคณะ, 2560) ดังนั้น การเตรียมการในแต่ละขั้นตอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจะทำให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความจริงได้มากที่สุด ทั้งยังสามารถลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแนวทางการประเมินความสุขมวลรวมชุมชน (GVH) ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ในมิติครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส พบว่า ควรมีเครื่องมือที่สามารถวัดความสุขของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาสอย่างรอบด้าน ใช้คำถามที่สอดคล้อง

กับความเป็นจริงของกลุ่มเป้าหมาย หลีกเลี่ยงคำถามที่ส่งผลต่อความรู้สึก โดยเครื่องมือที่เหมาะสมในการวัดระดับความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส มีองค์ประกอบ 6 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการมีสุขภาวะ 2) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม 3) องค์ประกอบด้านครอบครัวอบอุ่น 4) องค์ประกอบด้านชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนดี 5) องค์ประกอบด้านการมีสภาพแวดล้อมที่มีระบบนิเวศที่สมดุล และ 6) องค์ประกอบด้านเป็นชุมชนประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ขั้นตอนการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนที่สามารถสะท้อนระดับความสุขที่สอดคล้องกับบริบทของครัวเรือนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วย 1) การเตรียมการจัดประชุมเพื่อการประเมิน โดยเตรียม ผู้นำการประชุมในการจัดประเมิน คณะวิทยากรกระบวนการ การจัดสถานที่ และกลุ่มเป้าหมาย และ 2) การจัดการประชุมเพื่อประเมิน โดยมีวิธีการให้คะแนนโดยการยกมือ 5 ครั้งในแต่ละระดับ 5 ระดับความสุขในหนึ่งตัวชี้วัด โดยหนึ่งคนสามารถยกมือได้แค่ระดับเดียวเท่านั้น และนับจำนวนผู้ยกมือในแต่ละครั้งแล้วคูณกับระดับ นำผลคูณแต่ละระดับมาบวกกัน และหารด้วย 100 ก็จะได้ค่าเฉลี่ยในแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งสามารถหาค่าเฉลี่ยในระดับองค์ประกอบและระดับภาพรวม ซึ่งค่าเฉลี่ยสามารถเทียบเคียงกับระดับความสุข ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย 0 - 20 คะแนน ระดับน้อยที่สุด (อยู่ร้อน นอนทุกข์) คะแนนเฉลี่ย 21 - 40 คะแนน ระดับน้อย (อยู่ได้ คลายทุกข์) คะแนนเฉลี่ย 41 - 60 คะแนน ระดับปานกลาง (อยู่อุ่น นอนอุ่น) คะแนนเฉลี่ย 61 - 80 คะแนน ระดับมาก (อยู่ดี มีสุข) และคะแนนเฉลี่ย 81 - 100 คะแนน ระดับมากที่สุด (อยู่เย็น เป็นสุข) ตามลำดับ โดยมีข้อเสนอแนะ ควรมีการดำเนินการประเมินในช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ไม่ทำให้ครัวเรือนเกิดผลกระทบเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ ทั้งยังต้องสะท้อนผลประโยชน์ที่ครัวเรือนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมประเมินความสุขมวลรวมชุมชนของครัวเรือนด้วย ทั้งนี้ ผลการประเมินสามารถใช้อ้างอิงในทางวิชาการได้ และกระบวนการการนำไปใช้ควรพิจารณาความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กัมลาศ เยาะนิจ. (2565). องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และประสิทธิผลของรัฐบาลที่มีอิทธิพลต่อความสุขมวลรวมประชาชาติ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 12(2), 151-161.
- ต้องรัก จิตรบรรเทา. (2565). รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างความสุขมวลรวมชุมชน ด้วยภูมิปัญญาของพระราชา ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 23(1), 18-36.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2567). สังคมโลก: มุมมองเชิงปฏิบัติการศึกษาตลอดชีวิต. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 16(1), 91-105.
- ธนกฤต ทริสุทธิ และชาตรี นาคะกุ. (2556). ดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 39(1), 209-220.
- ธาระ วานิช และทวีวัฒน์ ปิตยานนท์. (2556). การวิเคราะห์ปัจจัยพระระดับที่ส่งผลต่อความสุขมวลรวมของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 6(1), 148-160.

- นุรไอนี เต้นบุรณะ และธนวิทย์ บุญสิทธิ์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีการพัฒนามนุษย์และดัชนีความสุขของประเทศทั่วโลก. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น, 8(4), 95-109.
- มนรัตน์ ใจเอื้อ. (2563). การประเมินความสุขจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน: เกาะโหลน ตำบลราไวย์ จังหวัดภูเก็ต. วารสารศิลปศาสตร์ มทร. กรุงเทพฯ, 5(2), 88-98.
- รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และคณะ. (2560). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วารสารสหวิทยาการจัดการ, 1(1), 99-108.
- วรรณวดี พูลพอกสิน. (2561). หลักประกันสุขภาพเพื่อการคุ้มครองแรงงานต่างด้าว: มุมมองจากต้นทุนของสังคมไทย. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 26(1), 1-33.
- อาภาศิริ จันทรแจ่ม และธนวิทย์ บุญสิทธิ์. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ. วารสารวิชาการคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 1(1), 1-24.
- Zhang, Y. & Wildermuth, B. M. (2005). Qualitative Analysis of Content. Psychology. Retrieved August 5, 2024, from https://www.ischool.utexas.edu/~yanz/Content_analysis.pdf

การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา*

SYNTHESIS OF COMPETENCIES IN THE MULTIMEDIA TECHNOLOGY MAJOR CURRICULUM BASED ON DESIRED EDUCATIONAL OUTCOME FRAMEWORK

สุคนธ์ อักษรชู^{1*}, ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี²

Sukhon Aksornchu^{1*}, Chommanad Cheausuwantavee²

¹โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Prasarnmit Demonstration School (Secondary) Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: sukhon@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย นักวิชาการและนักวิชาชีพด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดีย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา 3 ด้าน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง แต่ละด้านประกอบด้วย 3 สมรรถนะ ดังนี้ 1) ผู้เรียนรู้ สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย การออกแบบงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น ภาษาอังกฤษ การตลาด และกฎหมาย สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย การขึ้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ภาษาและการสื่อสาร และการนำเสนอ สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย ใฝ่เรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการทำงาน และความรับผิดชอบ ต่อตนเอง 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย การบูรณาการข้ามศาสตร์ การคิดเชิงออกแบบ และการคิดเชิงนวัตกรรม สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย มีจินตนาการ ใส่ใจนวัตกรรม มีแรงบันดาลใจ และตื่นรู้เทคโนโลยี และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย รู้เท่าทันสื่อ และรู้จรรยาบรรณของนักเทคโนโลยีมัลติมีเดีย สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย รู้จัก

ปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการทำงาน ความกระตือรือร้น ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตอาสา

คำสำคัญ: หลักสูตรเทคโนโลยีมีเดีย, สมรรถนะ, กรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา

Abstract

This research aims to synthesize the competencies of the Multimedia Technology Major curriculum based on the Desired Educational Outcome framework. This is a qualitative study utilizing document analysis and in-depth interviews obtained through 10 experts, consisting of academics specializing in multimedia technology and multimedia technology professionals. The research instruments include document analysis and an in-depth interview guide. The findings reveal that the competencies as follows: 1) Learner person: Knowledge competencies, include using digital devices and tools to create multimedia, designing multimedia projects related to content, basic programming, English, marketing, and legal knowledge. Skill competencies, include self-directed learning, lifelong learning, language and communication skills, and presentation skills. Attribute competencies, include a passion for learning, commitment to work, and self-responsibility. 2) Co-innovator: Knowledge competencies, include the application of digital devices and multimedia creation tools, cross-disciplinary integration, design thinking, and innovative thinking. Skill competencies, include creativity, analytical thinking, critical thinking, and problem-solving. Attribute competencies, include imagination, a focus on innovation, inspiration, and technological awareness. 3) Active Citizen: Knowledge competencies, include media literacy and understanding of the ethics of multimedia technologists. Skill competencies, include teamwork. Attribute competencies, include adaptability, flexibility, enthusiasm, honesty, punctuality, a volunteer mind, responsibility in society, and a public mind.

Keywords: Multimedia Technology Curriculum, Competencies, Result Framework of The Study

บทนำ

ยุคปัจจุบันและในอนาคตโลกจะเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยี และเคลื่อนไหวย่างรวดเร็วในทุกมิติ โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการเรียนรู้ การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาบุคคลให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วางแผนและเตรียมกำลังคนที่จะเข้าสู่ตลาดงานเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างเสรีแบบไร้พรมแดนในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0 ด้วยการพัฒนาทักษะ กระบวนการ ที่จะต้องใช้ในการจัดการกระทำกับข้อมูลมหาศาลให้มี

ความหมาย และไปใช้ประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองได้ ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นกรอบทิศทางที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระบบ เพราะเป็นสิ่งที่ใช้ในการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา รายละเอียดของเนื้อหา และกระบวนการที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษา 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม การเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้าน ประกอบด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

Partnership for 21st Century Skills กล่าวว่า กรอบแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่นำไปพัฒนาเยาวชน และผู้เรียนทั่วโลก เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพื่อความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิต ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนมีความชำนาญในวิชาที่สำคัญ ได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษ การอ่าน ศิลปะภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง 2) ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน 3) ผู้เรียนมีทักษะด้านข้อมูล สื่อ และเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน 4) ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ความคิดริเริ่มและการกำกับตัวเอง ทักษะทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม ผลผลิตและความรับผิดชอบ ความเป็นผู้นำ ทักษะดังกล่าวนี้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต (Partnership for 21st Century Skills, 2009) จากกรอบแนวคิดดังกล่าวและเพื่อให้การจัดการศึกษาของชาติสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 รวมทั้งแนวโน้มการพัฒนาที่เน้นสร้างทักษะ สมรรถนะของคนที่รู้จักเชื่อมโยง ปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนไป จึงได้มีการปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 โดเน้นเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามระดับและประเภทการศึกษา เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมและพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยแต่ละด้านและ

แต่ละระดับจะกำหนดทักษะสำคัญที่เด็กไทยจะต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ พ.ศ. 2561 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จัดหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพผู้เรียนและตามจุดเน้นของโรงเรียน คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) มีการกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ด้วยการจัดการเรียนการสอนเป็นวิชาเอก เช่น วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิชาเอกวิทยาศาสตร์ วิชาเอกฝรั่งเศส วิชาเอกภาษาญี่ปุ่น วิชาเอกภาษาจีน วิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกทัศนศิลป์ และวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย เป็นการ จัดหลักสูตรสถานศึกษา ตามระดับการศึกษาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนได้ด้านต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดังนั้น หลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย มีการจัดการศึกษาแบบมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะเฉพาะทางเกี่ยวกับนวัตกรรมเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ด้านกราฟิก ด้านเกม ด้านเว็บไซต์ ด้านภาพยนตร์ และด้านธุรกิจในระบบดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะการออกแบบและคุณลักษณะ ที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะหลักและมาตรฐานการศึกษาชาติ 2561 แต่ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาผลการจัดการศึกษาของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียกับสมรรถนะของผู้เรียน ดังนั้น การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ สอดคล้องตามความต้องการของคณะ/สาขาที่ผู้เรียนต้องการศึกษาต่อ รวมทั้งสถานประกอบการที่ผู้เรียนจะได้ฝึกประสบการณ์และปฏิบัติงานในอนาคต

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา 3 ด้าน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการและกลุ่มวิชาชีพ จำนวน 10 คน ดังนี้

1.1 กลุ่มนักวิชาการ ผู้วิจัยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง จำนวน 6 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 กลุ่มนักวิชาการที่ดำรงตำแหน่งบริหาร ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งคณบดีหรือหัวหน้าสาขาที่เปิดหลักสูตรในระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีมัลติมีเดีย จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากคณบดีหรือหัวหน้าสาขาที่นักเรียนวิชาเอกนวัตกรรมเทคโนโลยีมัลติมีเดียสมัครเข้าศึกษาต่ออย่างต่อเนื่อง

1.1.2 กลุ่มนักวิชาการที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งบริหาร ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนหลักสูตร ในระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีมัลติมีเดีย จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นผู้สอนในสาขาที่นักเรียนวิชาเอกนวัตกรรมเทคโนโลยีมัลติมีเดียสมัครเข้าศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.2 กลุ่มวิชาชีพ ผู้วิจัยทำการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง จำนวน 4 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.2.1 กลุ่มผู้บริหารองค์กรด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ได้แก่ ผู้บริหารที่เป็นเจ้าของ ผู้บริหารระดับสูงบริษัทด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดีย จำนวน 2 คน จำนวน 2 บริษัท โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากบริษัทที่ผ่านการรับนักเรียนวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียฝึกงานอย่างต่อเนื่อง

1.2.2 ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดียที่เป็นระดับหัวหน้าแผนกหรือระดับปฏิบัติการ จำนวน 2 คน จำนวน 2 บริษัท โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากบริษัทที่ผ่านการรับนักเรียนวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียฝึกงานอย่างต่อเนื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้แบบบันทึกข้อมูล 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ 2561 และกรอบสมรรถนะบุคคล 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ ที่เป็นข้อมูลจำเพาะที่เป็นศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดีย 2) ด้านทักษะที่เป็นความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่งที่นำมาใช้ปฏิบัติงาน และ 3) ด้านคุณลักษณะ ที่เป็นความคิด เจตคติ ทศนคติ ความต้องการส่วนบุคคล ภาพลักษณ์ของตนเอง (McClelland, D. C., 1973) และตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องความเหมาะสมของข้อคำถามกับกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ 2561 และกรอบสมรรถนะบุคคล

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ด้วยการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัย ตามแนวทางของสกอตต์ (Scott, J., 1990); (Scott, J., 2006) โดยใช้หลักเกณฑ์ 1) มีความถูกต้อง 2) มีความน่าเชื่อถือ 3) ความเป็นตัวแทน 4) มีความชัดเจน โดยขอบเขตของเนื้อหาประกอบด้วย 1) ผู้เรียนรู้ 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง โดยการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (สุทธิวรณ ตันติรจนาวงศ์, 2560) การสังเคราะห์ สมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะบัณฑิตตามอัตลักษณ์มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชภัฏพระนคร (ฉันทนา ปาปัดถา และอรธการ สัตพานิชย์, 2559) การสังเคราะห์คุณลักษณะของ นักสื่อสารมวลชนดิจิทัลตามกรอบสมรรถนะบุคคล (ฉันทนา ปาปัดถา, 2561) โครงการวิจัยเพื่อค้นหาและพัฒนา ผลลัพธ์ที่คาดหวังต่อผู้เรียนและกรอบสมรรถนะหลักผู้เรียน (วิมล วีระโชติวสิน และคณะ, 2563) ที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้นำเอกสารที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.2 การศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทางด้านเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 3 คน อาจารย์ผู้สอน 3 คน กลุ่มวิชาชีพ จำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 2 คน และ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กร 2 คน ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยี มัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ 2561 โดยใช้การสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) มีคำถามการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น 1) สมรรถนะด้านความรู้ที่จำเป็นต่อการเรียน วิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย 2) สมรรถนะด้านทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความ น่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ร่วมกับทีมวิจัย สรุปประเด็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ ข้อมูลบันทึกเสียงการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

3.3 สังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ของการศึกษา พิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างสมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีมัลติมีเดียที่ได้จาก การวิเคราะห์เอกสารเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒินำมาสร้างข้อสรุปสมรรถนะหลักสูตร เทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ผู้เรียนรู้ (Learner Person) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-innovator) และพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) โดยใช้กรอบการสังเคราะห์ สมรรถนะบุคคล ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ตรวจสอบความตรง เชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ของการศึกษา จากผลการวิเคราะห์เอกสารและผลการสัมภาษณ์

ตารางที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา จากผลการวิเคราะห์เอกสารและผลการสัมภาษณ์

คุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบ			
ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา	ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	สรุปสมรรถนะหลักสูตร
ด้านผู้เรียนรู้ (Learner Person)			
สมรรถนะด้านความรู้	- ภาษาไทย - คณิตศาสตร์ - ศิลปะ - วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี - ภาษาต่างประเทศ - การงานอาชีพ - สุขศึกษาและพลศึกษา - สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม - ความรอบรู้ด้านต่างๆ สามารถนำไป - ประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้ - เนื้อหาความรู้และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี - คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	- การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย - การออกแบบงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา - การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น - ภาษาอังกฤษ - การตลาด - กฎหมาย	- การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย - การออกแบบงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา - การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น - ภาษาอังกฤษ - การตลาด - กฎหมาย
สมรรถนะด้านทักษะ	- การใช้ภาษา - การสื่อสาร - การนำตนเอง - การเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง	- การขึ้นนำการเรียนรู้ด้วยตนเอง - การเรียนรู้ตลอดชีวิต - การใช้ภาษา - การสื่อสาร - การนำเสนอ	- การขึ้นนำการเรียนรู้ด้วยตนเอง - การเรียนรู้ตลอดชีวิต - การใช้ภาษา - การสื่อสาร - การนำเสนอ
สมรรถนะด้านคุณลักษณะ	- ใฝ่เรียนรู้ - ความรับผิดชอบ - มุ่งมั่นในการทำงาน	- ใฝ่เรียนรู้ - ความมุ่งมั่นในการทำงาน - ความรับผิดชอบต่อตนเอง	- ใฝ่เรียนรู้ - ความมุ่งมั่นในการทำงาน - ความรับผิดชอบต่อตนเอง

ตารางที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา จากผลการการวิเคราะห์เอกสารกับผลการสัมภาษณ์ (ต่อ)

คุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบ			
ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของ การศึกษา	ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	สรุปสมรรถนะหลักสูตร
ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์ นวัตกรรม (Co-innovator)			
สมรรถนะด้านความรู้	- การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี - ความรู้เชิงสหวิทยาการ - การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม - การบูรณาการข้ามศาสตร์ - การคิดเชิงออกแบบ - การคิดเชิงนวัตกรรม - การพัฒนานวัตกรรม	- การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย - การบูรณาการข้ามศาสตร์ - การคิดเชิงออกแบบ - การคิดเชิงนวัตกรรม	- การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย - การบูรณาการข้ามศาสตร์ - การคิดเชิงออกแบบ - การคิดเชิงนวัตกรรม
สมรรถนะด้านทักษะ	- การบูรณาการและนำไปใช้ - การแก้ปัญหา - การคิดเชิงสร้างสรรค์ - การคิดเชิงวิเคราะห์ - การคิดเชิงวิพากษ์	- ความคิดสร้างสรรค์ - การคิดวิเคราะห์ - การคิดวิพากษ์ - การแก้ปัญหา	- ความคิดสร้างสรรค์ - การคิดวิเคราะห์ - การคิดวิพากษ์ - การแก้ปัญหา
สมรรถนะด้านคุณลักษณะ	- มีแรงบันดาลใจ - มีความคิดแปลกใหม่ - การคิดเชิงบวก - ริเริ่มสิ่งใหม่ - เปิดกว้างทางความคิด - ตื่นกระแสเทคโนโลยี - ใส่ใจนวัตกรรม	- มีจินตนาการ - ใส่ใจนวัตกรรม - มีแรงบันดาลใจ - ตื่นรู้เทคโนโลยี	- มีจินตนาการ - ใส่ใจนวัตกรรม - มีแรงบันดาลใจ - ตื่นรู้เทคโนโลยี
ด้านพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen)			
สมรรถนะด้านความรู้	- ความรู้เท่าทันสื่อ - ความรู้ในจริยธรรมของ นักสื่อสารมวลชน - รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง	- รู้เท่าทันสื่อ - รู้จรรยาบรรณของ นักเทคโนโลยีมัลติมีเดีย	- รู้เท่าทันสื่อ - รู้จรรยาบรรณของ นักเทคโนโลยีมัลติมีเดีย
สมรรถนะด้านทักษะ	- การทำงานร่วมกัน	- การทำงานเป็นทีม	- การทำงานเป็นทีม

ตารางที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา จากผลการการวิเคราะห์เอกสารกับผลการสัมภาษณ์ (ต่อ)

คุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบ			
ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา	ผลการวิเคราะห์เอกสาร	ผลการสัมภาษณ์	สรุปสมรรถนะหลักสูตร
สมรรถนะด้านคุณลักษณะ	- เป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น - ความยืดหยุ่นในการทำงาน - มีจิตสาธารณะ - การขับเคลื่อนสังคม - การจัดการอารมณ์ - ซื่อสัตย์สุจริต - ปรับตัวในโลกดิจิทัลได้ - อยู่อย่างพอเพียง - การทำงานเพื่อส่วนรวม - ความมีวินัย - ภาวะผู้นำ	- รู้จักปรับตัว - มีความยืดหยุ่นในการทำงาน - ความกระตือรือร้น - ความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ - ความตรงต่อเวลา - ความรับผิดชอบต่อสังคม - จิตอาสา	- ปรับตัวในโลกดิจิทัลได้ - มีความยืดหยุ่นในการทำงาน - ความกระตือรือร้น - ความซื่อสัตย์สุจริต - ความตรงต่อเวลา - ความรับผิดชอบต่อสังคม - จิตอาสา

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา จากผลการวิเคราะห์เอกสารและผลการสัมภาษณ์ ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ พบว่า

1.1 ด้านผู้เรียนรู้ (Learner Person) ประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 6 รายการ 2) สมรรถนะด้านทักษะ จำนวน 4 รายการ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ จำนวน 3 รายการ

1.2 ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-innovator) ประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 4 รายการ 2) สมรรถนะด้านทักษะ จำนวน 4 รายการ และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ จำนวน 4 รายการ

1.3 ด้านพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) ประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 3 รายการ 2) สมรรถนะด้านทักษะ จำนวน 1 รายการ และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ จำนวน 7 รายการ

2. ผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 2 แสดงผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

คุณลักษณะผู้เรียนตาม กรอบผลลัพธ์ที่พึง ประสงค์ของการศึกษา	สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย		
	สมรรถนะด้านความรู้	สมรรถนะด้านทักษะ	สมรรถนะด้าน คุณลักษณะ
ด้านผู้เรียนรู้ (Learner Person)	- การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย - การออกแบบงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา - การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น - ภาษาอังกฤษ - การตลาด - กฎหมาย	- การชี้นำการเรียนรู้ด้วยตนเอง - การเรียนรู้ตลอดชีวิต - การใช้ภาษาและการสื่อสาร - การนำเสนอ	- ใฝ่เรียนรู้ - ความมุ่งมั่นในการทำงาน - ความรับผิดชอบต่อตนเอง
ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์ นวัตกรรม (Co-innovator)	- การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย - การบูรณาการข้ามศาสตร์ - การคิดเชิงออกแบบ - การคิดเชิงนวัตกรรม	- ความคิดสร้างสรรค์ - การคิดวิเคราะห์ - การคิดวิพากษ์ - การแก้ปัญหา	- มีจินตนาการ - ใส่ใจในนวัตกรรม - มีแรงบันดาลใจ - ตื่นรู้เทคโนโลยี
ด้านพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen)	- รู้เท่าทันสื่อ - รู้จรรยาบรรณของนักเทคโนโลยีมัลติมีเดีย	- การทำงานเป็นทีม	- รู้จักปรับตัว - มีความยืดหยุ่นในการทำงาน - ความกระตือรือร้น - ความซื่อสัตย์ - ความตรงต่อเวลา - ความรับผิดชอบต่อสังคม - จิตอาสา

จากตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านผู้เรียนรู้ (Learner Person)

2.1.1 สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย การออกแบบงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น ภาษาอังกฤษ การตลาด และกฎหมาย

2.1.2 สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย การชี้นำการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ภาษาและการสื่อสาร และการนำเสนอ

2.1.3 สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย ใฝ่เรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการทำงาน และ ความรับผิดชอบต่อตนเอง

2.2 ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-innovator)

2.2.1 สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือ ในการสร้างงานมัลติมีเดีย การบูรณาการข้ามศาสตร์ การคิดเชิงออกแบบ และการคิดเชิงนวัตกรรม

2.2.2 สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์ การคิด วิพากษ์ และการแก้ปัญหา

2.2.3 สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย มีจินตนาการ ใส่ใจนวัตกรรม มีแรงบันดาลใจ และตื่นรู้เทคโนโลยี

2.3 พลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen)

2.3.1 สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย รู้เท่าทันสื่อ และรู้จรรยาบรรณนักเทคโนโลยี มัลติมีเดีย

2.3.2 สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม

2.3.3 สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย รู้จักปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการทำงาน ความกระตือรือร้น ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตอาสา

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1. ด้านผู้เรียนรู้ การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา พบว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะเป็นผู้เรียนรู้ ตามกรอบสมรรถนะบุคคล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย การออกแบบ และสร้างงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น ภาษาอังกฤษ การตลาด และกฎหมาย 2) ด้านทักษะ ผู้เรียนมีทักษะการชี้นำการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ภาษาอังกฤษ และการนำเสนอ 3) ด้านคุณลักษณะ ใฝ่เรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการทำงาน และความรับผิดชอบต่อตนเอง สอดคล้องกับ มาตรฐานการศึกษาชาติ ที่กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education: DOE Thailand) เพื่อใช้เป็นกรอบผลลัพธ์ที่เป็นคุณลักษณะทั้งในระหว่างที่กำลังศึกษาและหลังสำเร็จการศึกษา โดยได้กำหนดให้ผู้เรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา มีลักษณะชี้นำการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้ทันการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวในโลกยุคดิจิทัลได้ มีทักษะชีวิต พินิจอุปสรรคได้ มีความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาสุขภาวะการศึกษา/การทำงาน/อาชีพ เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการในกระบวนการจัดการเรียนรู้มุ่งปลูกฝังการเรียนรู้ ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและใฝ่เรียนรู้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา ปาปัดถา ที่ได้ทำการ

สังเคราะห์คุณลักษณะของนักสื่อสารมวลชนดิจิทัลตามกรอบสมรรถนะบุคคล พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับการเป็นนักสื่อสารมวลชนยุคดิจิทัล ต้องมีความรู้เชิงสหวิทยาการ มีคุณลักษณะเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง (ฉันทนา ปาปัดถา, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา ปาปัดถา และอรรธการ สัตพานิชย์ ที่ได้ทำการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะบัณฑิตตามอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า สมรรถนะของบัณฑิต ต้องมีความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้และการประยุกต์ใช้ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการใช้ภาษาและการสื่อสาร (ฉันทนา ปาปัดถา และอรรธการ สัตพานิชย์, 2559)

2. ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม การสังเคราะห์สมรรถนะหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมีเดียตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา พบว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมตามกรอบสมรรถนะบุคคล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และเครื่องมือในการสร้างงานมีเดีย การบูรณาการข้ามศาสตร์ การคิดเชิงออกแบบและการคิด เชิงนวัตกรรม 2) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา 3) ด้านคุณลักษณะ มีจินตนาการ ใส่ใจในนวัตกรรม มีแรงบันดาลใจ และตื่นรู้เทคโนโลยี สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติที่กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education: DOE Thailand) ของผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ให้มีคุณลักษณะ สามารถแก้ปัญหา สื่อสารเชิงบวก ทักษะข้ามวัฒนธรรม ทักษะการสะท้อนคิด การวิพากษ์เพื่อสร้างนวัตกรรม และสามารถเป็นผู้ประกอบการได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ในส่วนของมาตรฐานการอุดมศึกษาและแนวทางการนำมาตรฐานสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดผลลัพธ์ของผู้เรียนด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม มีทักษะศตวรรษที่ 21 มีความสามารถในการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาสังคม มีคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก สามารถสร้างโอกาสและเพิ่มมูลค่าให้กับตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2561) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา ปาปัดถา ที่ได้ทำการสังเคราะห์คุณลักษณะของนักสื่อสารมวลชนดิจิทัลตามกรอบสมรรถนะบุคคล พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับการเป็นนักสื่อสารมวลชนยุคดิจิทัล ต้องมีทักษะการคิดเชิงระบบ ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (ฉันทนา ปาปัดถา, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา ปาปัดถา และอรรธการ สัตพานิชย์ ที่ได้ทำการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะบัณฑิตตามอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า สมรรถนะของบัณฑิต ต้องมีทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติอาชีพ (ฉันทนา ปาปัดถา และอรรธการ สัตพานิชย์, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วิชัย วงษ์ใหญ่ที่ว่า ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นหนึ่งในทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นความสามารถในการใช้ความรู้ (Knowledge) จินตนาการ (Imagination) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และความร่วมมือ (Collaborative) เพื่อทำให้เกิดนวัตกรรมที่อาจอยู่ในรูปแบบของความคิด วิธีการ หรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2562)

3. พลเมืองที่เข้มแข็ง การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดียตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา พบว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ตามกรอบสมรรถนะบุคคล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ รู้เท่าทันสื่อ และจรรยาบรรณนักเทคโนโลยีมัลติมีเดีย 2) ด้านทักษะการทำงานเป็นทีม 3) ด้านคุณลักษณะ รู้จักปรับตัว ความยืดหยุ่นในการทำงาน ความกระตือรือร้น มีความซื่อสัตย์ มีความตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีจิตอาสา สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ ที่กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education: DOE Thailand) ของพลเมืองที่เข้มแข็ง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ให้มีคุณลักษณะที่เชื่อมั่นในความเท่าเทียม เป็นธรรมทางสังคม มีจิตอาสา มีความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ในการร่วมสร้างสังคมไทย และโลกที่ยั่งยืน มีความซื่อสัตย์ ในการทำงานเพื่อส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉันทนา ปาปัดถา และอรรถการ สัตพาณิชย์ ที่ได้ทำการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะบัณฑิตตามอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า สมรรถนะของบัณฑิต มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน (ฉันทนา ปาปัดถา และอรรถการ สัตพาณิชย์, 2559) และยังสอดคล้องงานวิจัยของ ฉันทนา ปาปัดถา ที่ได้ทำการสังเคราะห์คุณลักษณะของนักสื่อสารมวลชนดิจิทัลตามกรอบสมรรถนะบุคคล พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับการเป็นนักสื่อสารมวลชนยุคดิจิทัลด้านคุณลักษณะมี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความยืดหยุ่นในการทำงาน การมีจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบ การบูรณาการและนำไปใช้ (ฉันทนา ปาปัดถา, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านผู้เรียนรู้ (Learner Person) 2) ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-Innovator) และ 3) ด้านพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) แต่ละด้านประกอบด้วย 3 สมรรถนะ ดังนี้ 1) ด้านผู้เรียนรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านคุณลักษณะ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน แต่ละด้านประกอบด้วย 3 สมรรถนะ ดังนี้ 1) ด้านผู้เรียนรู้ ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ 1.1) สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย การออกแบบงานมัลติมีเดียที่เชื่อมโยงกับเนื้อหา การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น ภาษาอังกฤษ การตลาด และกฎหมาย 1.2) สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย การขึ้นนำการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ภาษาและการสื่อสาร และการนำเสนอ และ 1.3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย ใฝ่เรียนรู้ ความมุ่งมั่นในการทำงาน และความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ 2.1) สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย การประยุกต์ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและเครื่องมือในการสร้างงานมัลติมีเดีย การบูรณาการข้ามศาสตร์ การคิดเชิงออกแบบ การคิดเชิงนวัตกรรม 2.2) สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา และ 2.3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ

ประกอบด้วย มีจินตนาการ ใส่ใจนวัตกรรม มีแรงบันดาลใจ และตื่นรู้เทคโนโลยี และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย 3 สมรรถนะ 3.1) สมรรถนะด้านความรู้ ประกอบด้วย รู้เท่าทันสื่อ และรู้จรรยาบรรณของนักเทคโนโลยีมีลัทธิเดียว 3.2) สมรรถนะด้านทักษะ ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม และ 3.3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วย รู้จักปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการทำงาน ความกระตือรือร้น ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตอาสา ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยควรนำสมรรถนะของหลักสูตรวิชาเอกเทคโนโลยีมีลัทธิเดียว ที่ได้จากการวิจัยไปดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ตามสมรรถนะบุคคล 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ ในระยะต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณรายได้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีงบประมาณ 2562

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2562). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: โรงพิมพ์ 21 เซ็นจูรี.
- _____. (2564). กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- ฉันทนา ปาปัดถา. (2561). การสังเคราะห์คุณลักษณะของนักสื่อสารมวลชนดิจิทัลตามกรอบสมรรถนะบุคคล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 26(52), 143-165.
- ฉันทนา ปาปัดถา และอรรถการ สัตพานิชย์. (2559). การสังเคราะห์สมรรถนะของหลักสูตรเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนามาตรฐานสมรรถนะบัณฑิตตามอัตลักษณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พระนคร. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต, 10(1), 59-76.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2562). การพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- วีรพล วีระโชติวสิน และคณะ. (2563). โครงการวิจัยเพื่อค้นหาและพัฒนาผลลัพธ์ที่คาดหวังต่อผู้เรียน และกรอบสมรรถนะหลักผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). มาตรฐานการอุดมศึกษาและแนวทางการนำมาตรฐานสู่การปฏิบัติ. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2563 จาก https://dtc.ac.th/wp-content/uploads/2022/09/004แนวทางการนำมาตรฐานการอุดมศึกษาสู่การปฏิบัติ-พ.ศ.-2561-สำคัญ_compressed.pdf

สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(2), 2843-2854.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14.

Partnership for 21st Century Skills. (2009). Framework definitions. Retrieved June 19, 2021, from <https://eric.ed.gov/?id=ED519462>

Scott, J. (1990). *A Matter of Record: Documentary Sources In Social Research*. Cambridge: Politypress.

_____. (2006). *Documentary Research*. London: Sage.

ปล่อยนกกับสหายเก่า: ความจริงที่ผ่านการเจียระไนจากวรรณกรรมลาว ก่อนจินตนาการใหม่*

FREEING BIRDS WITH AN OLD COMRADES: THE POLISHED TRUTH IN PRE-NEW IMAGINATION LAOTIAN LITERATURES

ปาริชาติ ทองใบ

Barichat Thongbai

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กาญจนบุรี ประเทศไทย

The Demonstration School of Kanchanaburi Rajabhat University, Kanchanaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: barichat.t@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมในลาวช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วรรณกรรมลาวเรื่อง เพื่อนเก่าและปล่อยนก ของบุญทะนง ชมไซฝน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ กรอบแนวคิดประเด็น “ความจริงทางสังคม” ของปีเตอร์ เปโตรอฟ ที่เสนอว่า แนวการเขียนวรรณกรรมแบบสังคมนิยมที่แพร่หลายในรัฐคอมมิวนิสต์ มีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับสภาพจริงภายนอกวรรณกรรมอยู่เสมอ เพราะวรรณกรรมดังกล่าวจะผลิตความจริงชุดหนึ่งเพื่อทดสอบกับข้อโต้แย้งต่าง ๆ จนกว่าจะใกล้เคียงกับความเป็นจริงนอกโลกวรรณกรรมตามแนวทางวิชาประวัติศาสตร์อันเป็นทฤษฎีสำคัญของขบวนการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ กระนั้น วรรณกรรมแบบสังคมนิยมกลับถือว่าความจริงในเรื่องเล่าแบบนี้ คือ สังคมนิยมอันโต้แย้งมิได้ ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวบทวรรณกรรม ตัวบททางประวัติศาสตร์ และบริบทจากหลักฐานชั้นรองประเภทหนังสือวิชาการและบทความวิชาการ พร้อมทั้งการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ได้ทำให้พบว่า มีความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมในลาวช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่ โดยความจริงในโลกวรรณกรรมของเรื่องสั้นลาวทั้งสองที่ถูกเขียนขึ้นตามแนวสังคมนิยมนั้น ไม่เพียงขัดแย้งกับความจริงร่วมสมัยในลาวนอกโลกวรรณกรรมตามแนวคิดของเปโตรอฟเท่านั้น เพราะเมื่อพิจารณาควบคู่ไปกับบริบททางประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาที่เรื่องสั้นทั้ง 2 ถูกเขียนขึ้น ก็จะได้เห็นว่า สิ่งที่ถูกวรรณกรรมกีดกันออกไปนั้นคือปัญหาในสังคมที่รัฐบาลยังจัดการไม่ได้และดำรงอยู่ในลาวก่อนนโยบายจินตนาการใหม่

คำสำคัญ: ปล่อยนกกับสหายเก่า, ความจริงที่ผ่านการเจียระไน, วรรณกรรมลาว, วรรณกรรมสังคมนิยม, ลาวก่อนนโยบายจินตนาการใหม่

Abstract

This research aims to study the conflict between the truth in the literary world and the truth outside the literary world in Laos before the New Imagination Policy. This is a qualitative research. The sample group is the Lao literature, Puen Kao (Old Friends) and Ploynok (Bird Release) by Bounthanong Somsaiphon. The research instrument is the conceptual framework of “social truth” by Petre Petrov, which proposes that the socialist realist literary style prevalent in the communist state, always has content that conflicts with the reality outside the literary world. This is because such literature will produce a set of truths to test against various arguments until it is close to the truth outside the literary world according to the historical dialectical method, which is an important theory of the communist socialist movement. Nevertheless, socialist realist literature considers the truth in this type of story as an indisputable truth. The collection of data from literary texts, historical texts, and contexts from secondary evidence such as academic books and academic articles, along with analytical description, found that there was a conflict between the truth in the literary world and the truth outside the literary world in Laos before the New Imagination Policy. The truth in the literary world of the two Lao short stories, written according to the socialist realist style, does not only conflict with the contemporary truth in Laos outside the literary world according to Petrov’s concept. Because when considering the historical context of the time when both short stories were written, it can be seen that what literature has excluded are social problems that the government has not yet been able to deal with and that existed in Laos before the New Imagination Policy

Keywords: Freeing Birds with Old Comrades, Polished Truth, Lao Literature, Socialist-Realist Literature, Pre-New Imagination Laos

บทนำ

วรรณกรรมลาวมักถูกใช้เป็นแว่นในการทำความเข้าใจชาวลาวและสังคมของพวกเขา โดยในบางกรณีก็ถูกนำมาใช้เพื่อศึกษาภาพแทนของผู้หญิง แรงงานพลัดถิ่น หรือเหยื่อสงครามในฐานะชาวลาวผู้ “ถูกกระทำ” (อุมารินทร์ ตุลารักษ์, 2553); (อุมารินทร์ ตุลารักษ์, 2558); (ศรายุทธ เจตรา และคณะ, 2567) ส่วนกรณีอื่น ๆ ก็ใช้เพื่อศึกษาอำนาจในภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือของชาวลาวในฐานะ “ผู้กระทำ” ของชาวลาว เช่น การกู่ชาติ การสถาปนารัฐบาล และการจัดการบริหารสำนักคิดของชาวลาวโดยรัฐบาลลาวร่วมกับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ทั้งนี้ การจัดการสำนักของผู้คนก็มีตั้งแต่ประเด็นชีวิตประจำวันส่วนตัวไปถึงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม (จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ, 2560); (ปิยนันท์ สาธารณ์ และราชันย์ นิลวรรณภา, 2563); (สมัย วรรณอุตร และคณะ, 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาวรรณกรรมลาวในหลายรูปแบบดังที่กล่าวมา ทว่างานเหล่านี้ยังไม่ได้สำรวจ “ข้อจำกัด” ในการเข้าถึงความจริงด้วยวรรณกรรมลาว โดยเฉพาะวรรณกรรมกลุ่มที่ถูกเขียนในช่วงตั้งแต่

การเปลี่ยนระบอบถึงก่อนการประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ ค.ศ. 1986 โดยในช่วงเวลาดังกล่าว หน่วยงานสื่อของลาวนั้นถูกควบคุมอย่างเข้มงวดทั้งจากองค์กรรัฐและจากชนบทการเขียนแบบสังคมนิยม (Socialist Realism) ที่ต่างก็เชื่อในการจัดการความจริงเพื่อการปฏิวัติสังคมนิยม จนน่าตั้งข้อสังเกตว่า อาจมีความจริงบางประการที่ถูกตัดทอนออกไปโดยรัฐบาล ทั้งนี้ แม้วิยะดา พรหมจิตต์จะกล่าวถึงแนวการเขียนวรรณกรรมแบบสังคมนิยมอย่างประปรายใน “พัฒนาการเรื่องสั้นลาว: ความสัมพันธ์กับสังคม” กระนั้น เธอก็เพียงแต่กล่าวถึงแนวการเขียนเช่นนี้ว่าเป็นงานเขียนที่มีสูตรสำเร็จ โดยที่ไม่ได้อภิปรายต่อไปถึงประเด็นที่ว่าสูตรสำเร็จดังกล่าวเข้าปะทะกับความจริงนอกวรรณกรรมที่เกินไปจากสูตรนั้นอย่างไร (วิยะดา พรหมจิตต์, 2541)

ในเวลาต่อมา แม้งานวิชาการที่วิเคราะห์วรรณกรรมสังคมนิยมในลาวจะเพิ่มจำนวนขึ้น กระนั้นงานดังกล่าวก็มุ่งศึกษากระบวนการนำเสนอความคิดทางการเมืองและการนำเสนอความจริงทางสังคมเป็นหลัก (อุมารินทร์ ตูลารักษ์, 2553); (อุมารินทร์ ตูลารักษ์, 2558) หากจะมีงานที่วิพากษ์วรรณกรรมแนวดังกล่าวอยู่บ้างก็คือ งานของ จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ ที่ได้อภิปรายถึงข้อจำกัดของวาทกรรมเรื่องเล่าสงครามกู้ชาติลาว อันเป็นหนึ่งในตัวอย่างของวรรณกรรมแนวนี้นี้ว่า เป็นเรื่องเล่าที่ขาดความหลากหลายและถูกตัดทอนข้อมูลบางส่วนโดยรัฐบาลเพื่อให้จุดมุ่งหมายของเรื่องเล่าทั้งหมดยังคงเป็นเรื่องของการปฏิวัติและการสร้างชาติแบบสังคมนิยม โดยมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นผู้นำ (จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ, 2560) อย่างไรก็ตาม บทความวิชาการด้านวรรณกรรมลาวหลังจากนั้นก็ยังคงมองวรรณกรรมดังกล่าวว่ามี 2 คุณสมบัติ คือ การเป็นภาพสะท้อนสังคมและการเป็นเครื่องมือของรัฐในการประกอบสร้างสังคม (ปิยกนิษฐ์ สาธารณ์ และราชันย์ นิลวรรณภา, 2564) โดยที่ไม่ได้อภิปรายถึงประเด็นการเขียนแบบสังคมนิยมหรือแม้แต่สนทนาถึงข้อจำกัดในการสะท้อนสภาพสังคมลาวกับงานวิชาการก่อนหน้านี้เช่นงานของ จารุวรรณและคณะ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ปล่อยนกับสหายเก่า: ความจริงที่ผ่านการเจียระไนจากวรรณกรรมลาวก่อนจินตนาการใหม่ เพราะเห็นว่า หากจะพิจารณาวรรณกรรมลาวในช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่ ซึ่งเป็นช่วงที่วรรณกรรมและสังคมลาวยังถูกควบคุมอย่างเข้มงวดโดยรัฐบาลสังคมนิยม วรรณกรรมลาวซึ่งถูกควบคุมให้เขียนตามแนวทางสังคมนิยมก็ควรถูกพิจารณาในฐานะความตึงเครียดอันเกิดจากการต่อสู้ระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมที่ถูกเขียนโดยรัฐบาลและนักเขียน กับความจริงนอกโลกวรรณกรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมรวมถึงวัฒนธรรมของลาวที่ซับซ้อนเกินกว่ารัฐบาลและกลไกของรัฐจะควบคุมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมในลาวช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วรรณกรรมลาว โดยมีเรื่องสั้น เพื่อนเก่า และเรื่องสั้น ปล่อยนกับสหายเก่า ของบุญทะนง ชมไซพิน ตัวแปรต้นของการวิจัยครั้งนี้ คือ การควบคุมของรัฐบาลให้เขียนวรรณกรรมตามแนว

สัจทัศน์สังคมนิยม ร่วมกับตัวแปรตามคือความขัดแย้งระหว่างความจริง 2 แบบ คือ ความจริงในโลกวรรณกรรม กับความจริงนอกโลกวรรณกรรมใหม่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ใช้กรอบแนวคิดประเด็น “ความจริงทางสังคม” ในวรรณกรรมแนวสังคมนิยมเสียทีเดียว เพราะใน ค.ศ. 2011 (พ.ศ. 2554) ปีเตอร์ เปโตรฟ (Petre Petrov) ได้อภิปรายปัญหาไว้ใน “The Industry of Truing: Socialist Realism, Reality, Realization” ว่า แม้งานเขียนวรรณกรรมแนวสังคมนิยมจะถูกเขียนและถูกสนับสนุนภายในขบวนการคอมมิวนิสต์ กระนั้นแนวการเขียนดังกล่าวก็มิได้เป็นไปตามหลักทฤษฎีของขบวนการดังกล่าว คือ แนวทางวิภาษวิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Dialectics) แต่อย่างใด เพราะแทนที่ความเป็นจริงในวรรณกรรมจะเป็นเพียงข้อเท็จจริงจากผู้เขียนหนึ่งที่รอการหักล้างจากข้อเท็จจริงชุดอื่นที่ต่างออกไป เพื่อก่อกำเนิดข้อเท็จจริงชุดใหม่ที่ใกล้เคียงความจริงยิ่งกว่า ทว่านักเขียนแนวสังคมนิยมและระบอบคอมมิวนิสต์นั้นกลับปฏิบัติต่อความเป็นจริงในงานเขียนของตนประหนึ่ง “สัจธรรม” โดยที่ไม่เหลือช่องและไม่ยอมให้สิ่งใดสามารถหักล้างความเป็นจริงในงานเขียนแนวดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เปโตรฟอธิบายเพิ่มเติมว่าแนววรรณกรรมสังคมนิยมนั้นโดยหลักการแล้วไม่ได้สนใจต่อความขัดแย้งระหว่างสภาพจริงในสังคมกับความเป็นจริงทางสังคมในวรรณกรรม เพราะในมุมมองวิสัย แนววรรณกรรมดังกล่าววางอยู่บนฐานคิดที่ว่า สภาพอันเป็นสังคมนิยมได้เกิดขึ้นแล้วจากการปฏิบัติ ผลลัพธ์อันรุ่งเรืองของสภาพดังกล่าวจึงยอมกอดตัวและถือกำเนิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอน ส่วนในมุมมองวิสัยนั้น เมื่ออัตตาของนักเขียนได้ถูกกล่อมเกลามาให้เข้ากับหลักการสังคมนิยม “อย่างถูกต้อง” ก็ถือว่า ปัจเจกชนผู้นี้ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของสภาพอันเป็นสังคมนิยมอันรุ่งเรืองไปแล้วเช่นกัน (Petrov, P., 2011) หากพินิจตามข้อเสนอว่าด้วยวรรณกรรมแนวสังคมนิยมของเปโตรฟแล้ว ความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมนั้นก็ดำรงอยู่ด้วยในวรรณกรรมลาวช่วงก่อนการประกาศนโยบายจินตนาการใหม่ ซึ่งถูกควบคุมอย่างเข้มข้นโดยรัฐบาลคอมมิวนิสต์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รวบรวมตัวบทวรรณกรรมและตัวบททางประวัติศาสตร์ จากเรื่องสั้นที่คัดมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพื่อนเก่า และปล่อยนก ซึ่งเขียนโดยบุญทะนอง ชมไซพน และรวบรวมข้อมูลบริบทจากหลักฐานชั้นรองประเภทหนังสือวิชาการและบทความวิชาการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) เพื่ออภิปรายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นปัญหาวิจัย กรอบแนวคิด ตัวบทในวรรณกรรม เจื่อนไขทางประวัติศาสตร์ และข้อเสนอของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

ความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมในลาวช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่ จากเรื่องสั้น เพื่อนเก่า ปี 1978 ของ บุญทะนอง ชมไซพน ผู้ซึ่งขณะนั้นยังเป็นนักเขียนของพรรคฯ อยู่ ได้บอกเล่าทัศนียภาพของลาวหลังการปฏิวัติผ่านการเดินทางกลับไปหาเพื่อนเก่าของ “ปัญญาชนพรรค” ผู้หนึ่ง โดยเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทแห่งหนึ่งในลาว “คำแหล่” เพื่อนเก่าผู้ซึ่งตัวเอกเดินทางไปเยี่ยมมัน ดำรงและดำเนินชีวิตตามประสาชาวบ้านเช่นที่เคยเป็นมาเมื่อพวกเขาทั้งสองยังเยาว์วัย คือ

การประกอบอาชีพเกษตรกร อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังชีวิตที่เหมือนเดิมก็แฝงไว้ซึ่งความเปลี่ยนแปลงบางประการ เช่นกัน อาทิ ความสงบสุขที่เพิ่มมากขึ้น ความเห็นอกเห็นใจที่เพิ่มมากขึ้นในครอบครัว และรูปแบบการบริหารชุมชนที่เปลี่ยนไป จนกล่าวได้ว่าเมื่อพิจารณาตัวละครคำแหล่ ชีวิตของเพื่อนเก่าผู้นี้ที่ผกผันหันเหไปมากก็ไม่ต่างจากประวัติศาสตร์ของลาวที่เอกราชและการเมืองได้ “กลับ” มาอยู่ในมือของชาวลาวอีกครั้ง แต่รูปแบบการปกครองและระเบียบสังคมนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงไป

เมื่อพบหน้ากันแล้ว ตัวละครทั้งสองก็ได้ย้อนความถึงอดีต ครั้งหนึ่ง คำแหล่เคยเล่นบทบาทสมมติเป็น “หัวหน้านายทาส” ในขณะที่ตัวเอกของเรื่องนั้นสวมบทบาทเป็น “สปาตาคัส” ทาสผู้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการปลดแอกและอิสรภาพ ด้วยการบรรยายภาพดังกล่าวของขุนทะนอง ภายใต้บรรยากาศนอกโลกวรรณกรรมที่อำนาจรัฐเพิ่งตกมาอยู่ในมือของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาว นัยหนึ่งก็ถือเป็นการยืนยันว่า คำแหล่นั้นคือรูปสัญลักษณ์ที่ถูกสื่อถึงลาวในสมัยก่อนการปฏิวัติ แต่เป็นสัญลักษณ์ที่คลุมเครือ โดยอาจจะหมายถึงลาวสมัยพระราชอาณาจักรลาวสมัยอาณานิคม หรือลาวสมัยศักดินาก่อนหน้านั้นที่นักเขียนมองว่ายังคงเต็มไปด้วยการกดขี่ประชาชนชาวลาวด้วยกันเอง นอกจากนี้ ความโหดร้ายของ “สมัยอดีต” ยังถูกเน้นย้ำแก่ผู้อ่านมากขึ้นเมื่อตัวเอกของเรื่องถามคำแหล่ว่า เขากับคนรักยังคงทะเลาะและทุบตีกันอยู่ “เหมือนเช่นวันวาน” หรือไม่

นอกจากการกดขี่และความรุนแรงแล้ว ความสำคัญในชีวิตของชาวลาวในสมัยราชอาณาจักรยังถูกบรรยายว่าสัมพันธ์กับการถูกปกครองโดยชาวต่างชาติใน เพื่อนเก่า ผ่านชีวิตของคำแหล่ที่เคยหนีความยากจนในชนบทเข้ามาหารายได้ในกรุงเวียงจันทน์ ที่ซึ่งเขาก็ต้องดิ้นรนรับจ้างสารพัด โดยหนึ่งในงานเหล่านั้น คือ การเฝ้าบ้านให้ชาวต่างชาติ ทั้ง ๆ ที่แผ่นดินที่บ้านชาวต่างชาติตั้งอยู่นั้นคือประเทศลาว ส่วนในเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งของขุนทะนองคือ ปล่อยนก ปี 1980 ตัวละครหญิงสาวผู้หนึ่งนาม กาเหว่าก็จำต้องจาก “บ้านเกิด” ของตน มาอยู่ใต้ชายคาบ้านเจ้าแก่งในเวียงจันทน์อย่างร้อนท เพราะแม้เธอจะเป็นถึงลูกสาวของผู้ใหญ่บ้านแห่งหนึ่งในแถบชนบทที่ร่ำรวยด้วยทรัพยากรป่าไม้ แต่ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่อาจปกป้องเธอจากอำนาจของคู่ค้าไม้ซุงเช่นเจ้าแก่งและร้อยเอกพวงคำได้ จนในที่สุด เธอก็ถูกเจ้าแก่งขืนใจ และจำต้องตกเป็นภรรยานอกสมรสที่ต้องทนอยู่ในบ้านของคนนอกที่ย่ำยศักดิ์ศรีตน รูปการณ์เช่นนี้จึงกลายเป็นการตำหนิความอ่อนแอของรัฐบาลลาวสมัยราชอาณาจักรที่มีอาจปกป้องคนลาวจากการกดขี่ของชาวต่างชาติเช่นสหรัฐและประเทศทุนนิยมอื่น ๆ ได้

ภายหลังจากที่คำแหล่ย้ายออกมาจากกรุงเวียงจันทน์ พร้อมกับที่การปฏิวัติได้เปลี่ยนระบอบการปกครองของลาวใหม่ นำโดยขบวนการคอมมิวนิสต์ในลาว เขาก็ได้เปลี่ยนสถานะจากลูกจ้างเฝ้าบ้านมาเป็นหัวหน้าคณะอำนวยการสหกรณ์เกษตรประจำหมู่บ้าน ชีวิตของคำแหล่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองดีขึ้นกว่าที่เคยประสบอันจะเห็นได้จากการที่เขามีทรัพยากรอาหารเช่นไก่ฟอกิน - พอเลียงแขก มีทรัพยากรบุคคลเช่นบุตรหลานที่สุขภาพแข็งแรง มีที่ดินสำหรับทำกิน และมีสังคมพื้นฐานเช่นครอบครัวที่ปราศจากความรุนแรง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ชีวิตที่ดีของคำแหล่ใน เพื่อนเก่า คือชีวิตที่ความทุกข์ในอดีตนั้นถูกกวาดล้างไปหมดสิ้น พร้อมทั้งคืนความสงบสุขและการอยู่ดีกินดีให้แก่เกษตรกรผู้นับหนึ่งใหม่

ส่วนในตอนท้ายของเรื่องสั้น ปล่อยนก ตัวละครชาย “ภูเข” อดีตแฟนหนุ่มของกาเหว่าที่หายตัวไปได้เข้าร่วมกับขบวนการฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาว ในขณะเดียวกัน กาเหว่าก็ได้กลายเป็นผู้นำของกลุ่มแรงงานเข้ายึดโรงงานไม้ซุงของเจ้าแก่ง ผู้ซึ่งกระโดดแม่น้ำโขงหนีไปเมื่อทราบถึงการกรีธาทัพขบวนการฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เข้า

ประชิดกรุงเวียงจันทน์ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้อดีตคู่รักคู่นี้ได้กลับมาพบกันอีกครั้ง โดยระหว่างที่กาเหว่ากำลังจูงมือลูกที่เธอมีกับเจ้าแก่งไปทำบุญปล่อยนกที่วัดแห่งหนึ่ง เธอได้พบกับภูเขา ฝ่ายชายจึงเอ่ยปากขอฟื้นความสัมพันธ์ แต่กาเหว่ากลับปฏิเสธไปด้วยว่าตนมีมลทิน แต่ก็หาได้หยุดเจตจำนงของนักปฏิวัติชายผู้นี้ได้ไม่ เขายังคงยืนยันว่าเขาพร้อมที่จะอ้าแขนรับกาเหว่ามาดูแล แล้วเรื่องราวก็จบลงด้วยดีแบบสุชนาฏกรรม โดยที่ทั้งคู่ได้โอบกอดกันและมองลูกที่ถูกปล่อยไปสู่อิสรภาพ

จะเห็นได้ว่า ความหมายที่เรื่องเล่าทั้งสองสื่อมานั้นสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับประวัติศาสตร์ลาว และจะเห็นได้อีกว่า ประวัติศาสตร์ลาวที่แฝงอยู่เบื้องหลังเรื่องราวทั้งสองนั้นมีตัวขับเคลื่อนสำคัญคือ ความเป็นทาสของชาวลาว ชนต่างแดนหรือต่างชาติผู้เอาเปรียบ และการปฏิวัติ โดยหลังจากการปฏิวัตินั้น ผู้อ่านจะไม่พบสิ่งอื่นใดนอกจากความสงบสุข อย่างไรก็ตาม การอภิปรายผลในส่วนถัดไปจะเผยให้เห็นถึงปัญหาของการเล่าหรือสถาปนาให้ความสงบสุขดังกล่าวเป็นจริงของวรรณกรรมแนวสังคมนิยม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมในลาวช่วงก่อนนโยบายจีนตนาการใหม่ สามารถอภิปรายผลการวิจัย เป็น 3 ประการ ดังนี้

1. ลาวหลังการปฏิวัติ: ความโกลาหลเบื้องหลัง “ความสงบสุข” หลังการปฏิวัติลาว 1975 อำนาจของขบวนการปะเทดลาวก็ดูเหมือนจะมั่นคงสถาพร ด้วยว่าขบวนการเคลื่อนไหวของลาวฝ่ายขวานั้นพากันแตกกระสาขานเช่นจนไร้ความเป็นไปได้ใด ๆ ที่จะฟื้นคืนกลับมาโค่นล้มขบวนการฝ่ายซ้าย เช่น ประเทศลาวได้ โดยในปี 1978 สามปีหลังการปฏิวัติ “ฝ่ายปฏิภิกิริยา” ก็ทำได้เพียงปะทะกับทหารของรัฐบาลประเทศลาว หลังตะวันตกับฟ้าในขานเมืองและเขตชนบทของเมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ ทางตอนใต้ของลาว กระนั้น การเคลื่อนไหวเล็กน้อยของลาวฝ่ายขวาในแขวงจำปาศักดิ์ก็กลับทำให้รัฐบาลของขบวนการปะเทดลาวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวต้องคอยพะวงต่อปัญหาความมั่นคง ประกอบกับทัศนคติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่นิยามคำว่า “ศัตรู” และ “อาชญากรรม” ต่ออุดมการณ์สังคมนิยมไว้อย่างคลุมเครือ จึงเป็นเหตุให้จำนวนผู้ที่ถูกนิยามว่าเป็น “ปฏิภิกิริยา” ต่อการปฏิวัติทะยานพุ่งสูงขึ้นเกินจริง และทำให้ “ลาวใหม่” ต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถไปเกินควร ทั้งนี้แม้ในแง่ของการควบคุมเศรษฐกิจของประเทศ ลาวจะมีความยืดหยุ่นกว่ารัฐบาลคอมมิวนิสต์เวียดนาม และรัฐบาลเขมรแดง กระนั้น เพียงหนึ่งปีหลังการปฏิวัติลาวประสบความสำเร็จ กระแสความคร่ำมอกคร่ำใจก็เริ่มถูกตักกลับเมื่อประชาชนเริ่มตั้งคำถามกับศักยภาพในการบริหารประเทศของรัฐบาลประเทศลาว โดยลาวในขณะนั้นกำลังเผชิญกับปัญหาเงินเฟ้อ ภัยแล้ง การขาดแคลนวัตถุดิบ การควบคุมการผลิตอย่างเข้มข้นที่ลงลึกถึงการขออนุญาตฆ่าสุกร การควบคุมทางสังคมอย่างเข้มข้น เช่น การตรวจตราการเดินทางข้ามหมู่บ้าน การห้ามร่วมพิธีทางศาสนา และการบังคับเข้าร่วมสมมนาทางการเมืองโดยพรรค รวมถึงการห้ามปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมที่รับอิทธิพลมาจากซีกโลกตะวันตก เช่น เสื้อผ้า - การแต่งกาย วัฒนธรรมบุปผาชน การค้าประเวณี การเสพสารเสพติด การพนัน (Stuart-Fox, M., 1986); (John, R. B. St., 2006) ทั้งนี้ ภาวะที่รัฐบาลลาว “ไม่อาจควบคุมความขัดแย้ง” ของรัฐตนอย่าง “เบ็ดเสร็จ” เริ่มเผยให้เห็นชัดตั้งแต่การผ่อนคลาย

การควบคุมต่อพุทธศาสนาดังแต่ ค.ศ. 1978 โดยแม้แต่สมาชิกพรรคระดับกรมการเมืองก็เข้าร่วมงานบุญใหญ่ ๆ บางงาน ต่อมาใน ค.ศ. 1985 ก็เริ่มมีการบูรณะวัดที่เคยถูกปล่อยร้างในช่วงสงครามปลดแอก พร้อมทั้งมีการอนุญาตให้สมาชิกพรรคอุปสมบทเป็นการชั่วคราวเพื่ออุทิศกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับ นอกจากนี้ภาวะที่รัฐไม่อาจควบคุมความจริงในอุดมคติยังเห็นได้จากไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในสังคมนาวหรือแม้แต่ขบวนการปะเทดลาวเอง โดยความขัดแย้งดังกล่าวส่วนหนึ่งนั้นมาจากความไม่ลงรอยกันระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความขัดแย้งระหว่างกองทหารของขบวนการปะเทดลาวที่ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าจากเขตเทือกเขาสูงกับประชาชนชาวลาว ณ ที่ราบลุ่ม “ผู้ถูกปลดแอก” หรือในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 ที่มีการกวาดล้างสมาชิกที่ถูกกล่าวหาว่า “นิยมจีน” ซึ่งเป็นมหาอำนาจคอมมิวนิสต์อีกรายหนึ่ง หากแต่เป็นปฏิปักษ์ของสหภาพโซเวียตและลาวในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ กลุ่มนิคมจีนนั้นแท้จริงแล้ว คือ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับอิทธิพลของเวียดนามในลาว โดยข้อกล่าวหาอีกแบบหนึ่งที่ใช้กับคนกลุ่มนี้คือ การเป็นพวก “ชาตินิยมคับแคบ” พวกล้มเหลวในการสร้างแนวร่วม “กรรมชาติสากล” หรือพวกละเมิด “กฎเอกภาพแห่งอินโดจีน” (Stuart-Fox, M., 1986) อย่างไรก็ตาม แม้แต่ในหมู่ผู้นำพรรคฯ ที่สนับสนุนแนวทางนิยมเวียดนามซึ่งดูเหมือนจะมีความมั่นคงทางอำนาจสูงในการเมืองลาวก็ใช่ว่าจะไม่ประสบกับมรสุมทางการเมือง เพราะในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1980 ระหว่างที่เกิดความตึงเครียดระหว่างสองผู้นำพรรคฯ คือ หนุฮัก พุมสะหวัน กับ สาลี วงคำซาว จากการที่ทั้งคู่ต่างเติบโตขึ้นเป็นผู้อุปถัมภ์รายใหญ่ในพรรคและในประเทศ หนุฮักเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำจนต้องเสียอำนาจและความน่าเชื่อถือทางการเมืองส่วนหนึ่งไปก่อนจากการที่ถูกสาวของเขาสอบสวนคดีทุจริตกิจการกาแพของรัฐ นอกจากนี้ แม้จะมีได้เป็นคู่ขัดแย้งโดยตรง แต่หนุฮักกับโกสอนซึ่งอยู่ในกลุ่มนิยมเวียดนามเช่นเดียวกันนั้นก็มีความเห็นที่แตกต่างกันในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ โดยจะเห็นได้ชัดเมื่อลาวเข้าสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 เพราะในหมู่กรรมการระดับสูงของพรรคก็ต้องคิดหนักว่าจะยึดหลักการสังคมนิยมรวมศูนย์ซึ่งเป็นแนวทางของหนุฮักหรือจะผ่อนปรนมากขึ้นให้กับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่โกสอนค่อนข้างเห็นด้วย (Stuart-Fox, M., 1996) ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐในระบอบเก่าที่ถูกเชิญมาเป็นคณะรัฐมนตรีให้แก่รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวใน ค.ศ. 1982 นั้น หลังปฏิบัติงานได้ไม่นานนัก เมื่อเข้าสู่ช่วง ค.ศ. 1983 - 1985 ก็ถูกกวาดล้างในข้อหาทุจริต โดยสจ๊วต-ฟอกซ์ วิเคราะห์ว่า เป็นการต่อสู้กันระหว่างเจ้าหน้าที่ระบอบคอมมิวนิสต์กับเจ้าหน้าที่ระบอบเก่ามากกว่าเรื่องอุดมการณ์สังคมนิยม - เสรีนิยม (Stuart-Fox, M., 1986) กล่าวได้ว่า แม้การปฏิวัติลาว 1975 จะเป็นการปิดฉากอำนาจจักรวรรดิต่างชาติในลาว และดูเหมือนจะปิดฉากปัญหาความยากแค้นแสนเข็ญต่าง ๆ ภายใต้งครามกลางเมือง ทว่า “ลาวใหม่” หรือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์นั้น ก็มีอาจใช้อำนาจปกครองที่ได้มาควบคุมประเทศได้อย่างเบ็ดเสร็จดังปรากฏในกรณีของ การที่พุทธศาสนากลับมามีอิทธิพลอีกครั้งในลาวเพียง 3 ปี หลังการลงมือกำราบองค์กรและกิจกรรมทางศาสนาโดยรัฐบาลพรรคฯ ในการปฏิวัติ 1975 อีกทั้งความขัดแย้งภายในที่ไม่ต่างอะไรมากนักจากสงครามภายใน ดังนั้น ลาวใหม่จึงมิได้ “ใหม่” อย่างหมดจด หากแต่อยู่ภาวะกำลังเข้าสู่ความใหม่หรือกล่าวจากมุมของรัฐบาล คือ กำลังพยายามทำให้ใหม่โดยที่ “ยังไม่สำเร็จ”

2. ความเป็นทาสที่คลุมเครือ: ตัวอย่างการจัดการความจริงในวรรณกรรม สถานะความเป็นทาสในเรื่องสั้นเพื่อนเก่า นั้นน่าสนใจตรงที่มีลักษณะคลุมเครือเช่นเกี่ยวกับอดีตของคำเหล่ เพราะหากพิจารณาย้อนกลับไปสมัยพระราชอาณาจักร สมัยอาณานิคม รวมถึงสมัยศักดินาก่อนหน้า การเป็นทาสก็มีลักษณะและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน

ไปตามแต่ละช่วงเวลา กล่าวคือ ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ในขณะที่ดินแดนลาวยังถูกปกครองโดยจักรวรรดิล้านช้าง ทาส คือ ชนชั้นหนึ่งในสังคมลาวขณะนั้น โดยแม่ ปีเตอร์ และแซนดา ซิมส์ (Simms, P. & Simms, S.) จะอธิบายว่า สถานะของทาสในลาวนั้นคล้ายคลึงกับชนวรรณะศูทรในอินเดียหรือข้าทาสที่ติดที่ดินในยุโรปยุคศักดินา กระนั้น แอนโธนี รีด (Reid, A.) ได้อธิบายว่า ทาสในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเพียงประชากรจำพวกหนึ่งที่มีภาระผูกพันต้องช่วยเหลือเจ้านายเมื่อเรียกใช้งานซึ่งส่วนใหญ่ คือ งานรับใช้ภายในเรือนของผู้เป็นนาย มิได้มีภาระผูกพันทาง ความเชื่อเหมือนดังศูทร โดยตัวทาสเองนั้นก็ยังมีเวลาประกอบกิจการขนาดเล็กภายใต้การสนับสนุนของนายทาส โดยมีได้เป็นข้าทาสที่ติดที่ดินเหมือนในยุโรป (Simms, P. & Simms, S., 2001); (Reid, A., 1988) ส่วนในช่วงปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ระบบทาสแบบจารีตในลาวก็สิ้นสุดลง ความเป็นทาสในช่วงเวลานี้ จึงหมายถึง การถูกรัฐบาลอาณานิคมฝรั่งเศสควบคุมแรงงานและรีดเร้นภาษี (Murray, M. J., 1980); (Stuart-Fox, M., 1986) ทั้งนี้ แม้วลาวจะมีรัฐเอกราชเป็นของตนเองภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ชาวลาว ส่วนหนึ่งก็ยังคงมองว่ามาตุภูมิของตนอยู่ภายใต้ระเบียบอาณานิคมใหม่ที่เพียงเปลี่ยนเจ้าผู้ปกครองจากฝรั่งเศสเป็น สหรัฐอเมริกา โดยมีรัฐบาลที่ไร้เสถียรภาพจากการจัดตั้งผู้อิทธิพลในท้องถิ่นต่าง ๆ ของลาวขึ้นมาอย่างลวก ๆ เป็น ตัวแทนให้มหาอำนาจต่างตัวเท่านั้น (Brown, M. & Zasloff, J. J., 1976); (Stuart-Fox, M., 1997) เรื่องราว ความทุกข์ยากของคำแห่และกาเหว่าจึงไม่ได้เกินไปจากข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ลาวเท่าไรนัก เพราะนอกจาก การเฝ้าบ้านชาวต่างชาติจะสื่อถึงการแทรกแซงประเทศลาวโดยอำนาจของสหรัฐฯ และพันธมิตรโลกเสรีแล้ว บ้านชาวต่างชาติที่คำแห่เฝ้าก็สื่อถึงปรากฏการณ์ในเมืองใหญ่ของลาวช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 ที่หมู่บ้านจัดสรร ใหม่ ๆ ถูกก่อสร้างขึ้นให้ชาวต่างชาติได้เข้ามาจับจองเป็นเจ้าของในราคาที่แพงเกินกว่าแรงงานชาวพื้นเมืองจะซื้อได้ ทั้งยังเป็นไปได้ว่า นอกจากอิทธิพลของสหรัฐฯ แล้ว กลุ่มนายทุนเชื้อสายจีนก็มีอิทธิพลไม่ได้ด้อยไปกว่าอำนาจ ต่างชาติรายอื่นโดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม พร้อมกันนั้น รัฐบาลราชอาณาจักรลาวในช่วงเวลาดังกล่าวก็มิได้มี อำนาจการปกครองประเทศอย่างแท้จริงแต่อย่างใด เพราะอำนาจต่าง ๆ กระจุกกระจายอยู่ในมือของเหล่านายทหาร ระดับสูง โดยตัวอย่างสายสัมพันธ์ระหว่างขุนศึกและพ่อค้าในลาวสมัยราชอาณาจักรนั้นสามารถสังเกตเห็นได้จาก เครือข่ายของเสนาธิการทหารอ้วน ลาทิกุล ที่ใช้อำนาจของตนโยกย้ายและเรียกรับผลประโยชน์จากกลุ่มนักธุรกิจ รีดไถค่าคุ้มครองจากชุมชนชาวจีนในประเทศ รวมถึงคอยอำนวยความสะดวกให้มีการค้าขาย - ขนส่งสินค้าผิดกฎหมายข้ามแดน ตั้งแต่พม่าจรดเวียดนามใต้ (Stuart-Fox, M., 1997) กล่าวได้ว่า ความเป็นทาสในสมัยราชอาณาจักรอันเป็น ระบอบเก่าสำหรับชาวลาวนั้น อาจหมายถึงภาวะที่พวกเขาต้องจำทนทรมานกับรัฐบาลของตนที่ไร้ความสามารถ ขุนศึกและนายทุนผู้โหดเหี้ยมทารุณ และการแทรกแซงจากอำนาจต่างชาติโดยที่ยากจะหลีกเลี่ยงหนีไปที่อื่นได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพัฒนาการความเป็นทาสในประวัติศาสตร์ลาว จะเห็นได้ว่าขุนทาสเองก็ได้เล้าอดีตของ ตัวละครเหล่านี้ให้ตรงตามรายละเอียดทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด หากแต่ได้ลดรูปความแตกต่างของความเป็นทาส ในประวัติศาสตร์ลาวแต่ละยุคสมัย ให้เหลือเพียงแค่ “อดีต” เรื่องหนึ่งของตัวละครในวรรณกรรม จนดูเหมือนว่า นักเขียนผู้นี้กำลังกระทำกิจอันขัดแย้งกับแนวคิดวิภาษวิธี (Dialectic) ที่วางอยู่บนฐานคิดเรื่องขั้นตอนการวิวัฒน์ ของสังคมจากแบบบุพกาลไปสู่แบบคอมมิวนิสต์ (ปวงชน อุณจะนา, 2563); (Marx, K. & Engels, F., 2004)

3. ตอนจบที่สดใส: อุดมคติในโลกวรรณกรรม กล่าวได้ว่า ณ ตอนจบของเรื่องสั้นทั้งสองอันเป็นเป้าหมาย ของชีวิตตัวละครในเรื่องนั้นล้วนพบแต่ความสุขโดยบริบูรณ์ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาช่วงเวลาในเรื่องสั้นทั้งสอง

ถูกตีพิมพ์ คือ ปี 1978 ที่ เพื่อนเก่า ได้รับการตีพิมพ์ และ ปี 1980 ที่ ปลอญก ได้รับการตีพิมพ์นั้น ก็เป็นที่น่าฉงนและชวนตั้งคำถามไม่น้อยว่า ในห้วงเวลาดังกล่าวที่ชีวิตจริงของประชาชนลาวกำลังเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจที่แก้มืดมิดและการควบคุมโดยรัฐบาลอย่างหนัก ส่วนพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเองก็กำลังดิ้นรนเอาตัวรอดจากวิกฤติศรัทธาในหมู่ประชาชน เหตุใดภาพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนที่ฉายในเรื่องสั้นทั้งสองกลับงดงามและลงเอยได้อย่างราบรื่นต่างจากโลกนอกวรรณกรรมแทบจะสิ้นเชิง? ทั้งนี้เป็นไปได้ว่า สาเหตุหนึ่งของเรื่องเล่าอันขัดแย้งในตัวเองนี้มาจากวิธีการเล่า “ความจริง” แบบสังคมนิยมสังคมนิยม (Socialist Realism) อันเป็นแนววรรณกรรมที่ได้รับการสมานทานอย่างแพร่หลายในรัฐคอมมิวนิสต์ช่วงสงครามเย็น แนวการเขียนแบบสังคมนิยมสังคมนิยมนี้ถือกำเนิดขึ้นในรัสเซียช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 ในสมัยการนำของโยซีฟ วิสซารีโอนอวิช สตาลิน (Iosif Vissarionovich Stalin) ผู้ซึ่งถูกเอร์เนสต์ แมนเดล (Ernest Mandel) ปัญญาชนมาร์กเซียนชาวเบลเยียมวิจารณ์ไว้ใน *From Class Society to Communism: Introduction to Marxism* ว่า สตาลินลดค่าทฤษฎีมาร์กซิสต์ลงให้เป็นเพียงเครื่องมือที่ให้ความชอบธรรมแก่การปกครองของรัฐบาลกลาง (หมายถึง รัฐบาลโซเวียตสมัยสตาลิน) ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐกลายเป็นอภิสถิธิชนผู้ถือครองอำนาจการปกครองและทรัพยากร โดยปล่อยให้มวลชนกรรมมาชีพตกเป็นเบี้ยล่าง กล่าวอีกนัยหนึ่ง แมนเดลมองว่า สตาลินนั้นได้ทรยศต่อการปฏิวัติของชนชั้นกรรมมาชีพ โดยถือเอารัฐว่าอยู่เหนือกว่าทฤษฎีปฏิวัติ ทั้งนี้ ในทัศนะของนักปฏิวัติมาร์กซิสต์ หากทฤษฎีปฏิวัติมีความหมายเท่ากับความจริงระบอบการปกครองของสตาลินรวมถึงกลไกต่าง ๆ ของระบอบดังกล่าวก็พยายามสถาปนาตนเหนือกว่าความจริงทั้งปวง (เอร์เนสต์ แมนเดล, 2566); (Rato, M., 2007) โดยในการจัดการความจริงผ่านวรรณกรรม การประชุมรวมสหภาพนักเขียนแห่งโซเวียต ค.ศ. 1934 ได้มีการกำหนดวาระแก่แนวการเขียนแบบสังคมนิยมสังคมนิยมว่าการเขียนดังกล่าวจะต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลในการฉายภาพชีวิตใหม่ สังคมใหม่ และพลเมืองสังคมนิยมแบบใหม่แก่ประชาชน ทั้งนี้ นักเขียนแนวสังคมนิยมสังคมนิยมได้ถูก “เสนอแนะ” โดยสตาลินให้ทำหน้าที่ “วิศวกรทางจิตวิญญาณ” อย่างไรก็ตาม สำหรับมักซิม กอร์กี (Maxim Gorky) นักเขียนแนวสังคมนิยมคนสำคัญของโซเวียต สังคมนิยมสังคมนิยมนี้ไม่ต่างจากการเขียนแนวจินตนิยมปฏิวัติ (Revolutionary Romanticism) ที่ต่อต้านแง่ร้ายของการปฏิวัติ ต่อต้านความเห็นแก่ตัวของปัจเจก สำแดงความจริงทางวัตถุ และฉายภาพแบบอย่างของวีรชน ส่วนประเด็นเรื่องการบอกเล่า “ความจริง” นั้น คาร์ล ราเด็ค (Karl Radek) นักเขียนโซเวียตคนสำคัญอีกคนหนึ่งได้แสดงความเห็นไว้ว่า “สังคมนิยมสังคมนิยมไม่ได้เป็นเพียงการรับรู้สภาพจริงอย่างที่มีนัยเป็น หากแต่รับรู้ด้วยว่าสภาพดังกล่าวนี้จะมุ่งไปยังที่ใด สภาพจริงนั้นมุ่งไปยังสังคมนิยม มุ่งไปยังชัยชนะของขบวนการกรรมมาชีพสากล และงานศิลปะที่ได้รับการสรรค์สร้างโดยศิลปินสังคมนิยมสังคมนิยมก็คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงหนทางที่ถูกถ่วงงัดด้วยความขัดแย้งของสิ่งซึ่งขัดกัน (Conflict of Contradiction) ที่เหล่าศิลปินได้ประสบพบเห็นในชีวิตจริงและสะท้อนออกมาในงานของพวกเขา” (Rato, M., 2007) ทั้งนี้ แม้มรดกกรรมของสตาลินใน ค.ศ. 1953 และการวิจารณ์สตาลินของนิคิตา ครุสเชฟ (Nikita Khrushchev) ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตครั้งที่ 20 ค.ศ. 1956 คล้ายจะบ่งบอกถึงจุดจบของระบอบสตาลิน (Britannica, T., 2023); (Hingley, R. F., 2023) กระนั้น ดังที่แมนเดลได้วิพากษ์ไว้ว่า แม้สตาลินจะสิ้นไปแล้ว แต่ระบอบสตาลินยังคงดำรงอยู่ต่อไปในโซเวียตหลังจากนั้น เช่นเดียวกัน แนวการเขียนแบบสังคมนิยมสังคมนิยมก็ยังคงเป็นแนวการเขียนวรรณกรรมหลักในโลกคอมมิวนิสต์จวบจนคริสต์ทศวรรษ 1980 ทั้งยังได้กระจายตัวไปยังรัฐต่าง ๆ ในเครือสังคมนิยม

เช่น เวียดนามและลาว โดยในกรณีของเวียดนามนั้น เห็นได้ชัดยิ่งว่า สังคมนิยมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้หรือสร้างความจริงมากกว่าเป็นแว่นในการส่องหาความจริงที่เป็นอยู่และยอมรับ ดังที่เหวียนดิงญี (Nguyễn Đình Thi) นักเขียนแนวปฏิวัติชาวเวียดนามได้กล่าวไว้เมื่อ ค.ศ. 1947 ว่า “ทุกการสร้างสรรค์ (ผลงาน) จะกลายเป็นกระสุนแสงกบฏศัตรู” และดังที่เจื่องจิงญี (Truong Chinh) ผู้นำของเวียดนามได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งหนึ่งที่ต้องเตือนตนอยู่เสมอคือ มีความจริงที่ควรค่าแก่การกล่าวถึง แต่ก็มีความจริงที่ไม่กล่าวถึงจะดีกว่า อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และหากจะเล่าเสียทั้งหมด คำถาม คือ จะเล่าในที่ใดและอย่างไร” (Rato, M., 2007) ทั้งนี้ หากสังเกตเรื่องสั้นชิ้นอื่น ๆ ของบุณฑรอง ก็จะได้เห็นว่า งานเขียนของเขาในช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่นั้นสอดคล้องอย่างค่อนข้างลงตัวกับคุณค่าของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ เช่น “เมื่อผัวกับเมียเป็นสหายกัน” และ “แอกผัว” ที่สนับสนุนระบบสหกรณ์ารวมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว “นางสาวดีแม่หญิงตัวอย่าง” และ “มูลแม่” ที่มุ่งเสนอว่าผู้หญิงควรมีสติในการจัดการชีวิตตนเอง รับการศึกษา และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไม่ต่างจากผู้ชาย ที่สอดคล้องไปกับการต่อต้านระบอบเก่า/ระบอบศักดินาของพรรคฯ อีกทั้ง “หากอ้ายเป็นทหาร” “เรายังจะพบกันอีก” และ “ค่าของเหี่ยว” ที่ผู้เขียนเสนอคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวมว่ามีสถานะสูงส่งและสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล เมื่อกลับมาพิจารณาเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องของบุณฑรองเทียบกับบริบททางประวัติศาสตร์ในช่วงที่เรื่องสั้นเหล่านี้ถูกเขียนขึ้น ผู้วิจัยก็มีความเห็นไปในทางเดียวกับ วียะดา พรหมจิตต์ ว่า วรรณกรรมลาวในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970 ถึงคริสต์ทศวรรษ 1980 นั้นมีลักษณะเป็นข้อเสนอทางการเมืองและเป็นการวาดหวังแก่ผู้อ่านต่ออุดมคติแบบสังคมนิยม (วียะดา พรหมจิตต์, 2541) แต่ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์เพิ่มเติมว่า หากวรรณกรรมสังคมนิยม คือ การเลือกความจริงส่วนหนึ่งเพื่อมาชี้แนะและแก้ปัญหาสังคม ก็ย่อมหมายความว่า ความจริงสังคมลาวนอกโลก วรรณกรรมกำลังมีสภาพบางประการที่รัฐและอาจารย์เหล่านักเขียนในสังกัดเห็นว่าจะต้องแก้ไขและชี้แนะเสียใหม่ เช่นนั้นแล้วก็เป็นไปได้ว่า วัฒนธรรมลาวในช่วง ค.ศ. 1978 - 1980 นั้นแท้จริงกลับเต็มไปด้วยความตึงเครียด กล่าวคือ ตรงกันข้ามกับโลกวรรณกรรมที่ชายเช่นคำแห่กลับตัวเล็กทุติกรรยา หรือภูเขาผู้ใจกว้าง อบอวน และเข้มแข็ง ณ โลกนอกวรรณกรรม ในบางท้องที่ของลาวอาจจะยังคงให้สิทธิผู้ชายใช้ความรุนแรงในการจัดการสังคม อย่างน้อยที่สุดในระดับมหภาคโดยจะเห็นได้จากการที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวซึ่งนำโดยเหล่าบุรุษยังคงใช้ความรุนแรงกดปราบผู้คนที่พวกเขาระแวงว่าเป็น “ปฏิกริยา” หรือ “ศัตรูของชาติ” นอกจากนี้ แม้คำแห่จะไม่ถูกมองมาด้วยสุราแล้วในโลกวรรณกรรม แต่ชาวลาวนอกโลกวรรณกรรมอาจจะยังคงเสียดสีของมีนเมา เช่น สุราก็มากเสียจน พูมี วงวิจิต ต้องอธิบายในการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 3 ใน ค.ศ. 1984 ว่า “เรากำลังลดการป้องกันลงในหลายส่วนของวัฒนธรรม” เพราะในสายตาของรัฐบาลนั้น คนหนุ่มสาวหลังปฏิวัติประเทศยังคงถูกมองมาด้วย “สุรา นารี ดนตรีร็อก” (Stuart-Fox, M., 1986) นอกจากนี้ การกระจายที่ดินนอกโลกวรรณกรรมอาจไม่ได้เป็นธรรมดังที่ปรากฏใน เพื่อนเก่า เพราะในทางปฏิบัติแล้ว การบังคับใช้นโยบายนารวมนั้นไม่เป็นไปตามแผนที่รัฐบาลวางไว้ อีกทั้งยังนโยบายดังกล่าวยังต้องเผชิญปัญหาทุจริตในหมู่เจ้าหน้าที่รัฐ (Bedlington, S. S., 1980) เมื่อพิจารณาวรรณกรรมร่วมกับบริบททางประวัติศาสตร์ของลาวช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่ คือ ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 ถึง 1986 นั้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าการปฏิวัติลาว ค.ศ. 1975 จะนำสังคมลาวก้าวพ้นปัญหาสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1940 ถึงคริสต์ทศวรรษ 1970 ทว่าอย่างน้อยในทางวัฒนธรรม สังคมลาวกลับต้องเผชิญกับภาวะตึงเครียดแบบใหม่ด้วยปัญหาว่าด้วยการนิยามความจริง เพราะหากพิจารณาจากวรรณกรรมในช่วงเวลาดังกล่าว

ได้แก่ เพื่อนเก่า ที่ถูกเขียนขึ้นใน ค.ศ. 1978 และปล่อยนก ที่ถูกเขียนขึ้นใน ค.ศ. 1980 แล้ว ความจริงจากตัวบททางวัฒนธรรมฉบับของรัฐคอมมิวนิสต์ได้พยายามประกอบสร้างวัฒนธรรมอย่างใหม่ตามคติของรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ชัดความจริงของโลกแบบใหม่ให้เข้าไปอยู่ในจิตสำนึกของประชาชน อย่างไรก็ตาม ชัดความจริงดังกล่าวกลับขัดแย้งวัฒนธรรมนอกระบบของลาว กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ขัดแย้งกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมสังคมนิยมของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาว โดยในภาวะที่ซับซ้อนเช่นนี้ ณ เบื้องต้น ความจริงชุดหลังได้ถูกกีดเอาไว้โดยอำนาจรัฐจากเบื้องบนผู้ยังเชื่อว่าความจริงในสังคมนั้นสามารถถูกควบคุมและจัดการได้ เช่น ความขัดแย้งในสังคม การทุจริต หรือการตีมูลค่าซึ่งมีมานานก่อนการเข้ามาของวัฒนธรรมอเมริกัน (Mishra, P. P., 1996); (Stuart-Fox, M., 1986) ทั้งนี้ หากพิจารณา จากความล้มเหลวในการควบคุมพุทธศาสนา ความล้มเหลวในการควบคุมเอกภาพของภาครัฐ และความล้มเหลวในการควบคุมวัฒนธรรมของประชาชนให้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ในท้ายที่สุด ความอึดอั้นในของวัฒนธรรมนอกโลกวรรณกรรมจะค่อย ๆ ทวีแรงกดดันทีละน้อยจนเป็นปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองแบบรวมศูนย์สู่การดำเนินนโยบายจินตนาการใหม่ใน ค.ศ. 1986 ที่ภาครัฐลดการควบคุมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมลง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ แม้วรรณกรรมลาวจะเป็นวัตถุในการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจชาวลาว กระนั้น ในแง่ของการเข้าถึงความจริงว่าด้วยอดีตของลาวช่วงหลัง ค.ศ. 1975 ถึง ค.ศ. 1986 นั้น วรรณกรรมลาวร่วมสมัยไม่อาจให้ภาพความจริงของสังคมได้อย่างสมบูรณ์และตรงไปตรงมาได้ โดยบทความวิจัยชิ้นนี้เสนอว่า วรรณกรรมลาวในช่วงหลัง ค.ศ. 1975 ถึง ก่อน ค.ศ. 1986 นั้นเป็นทั้งผลลัพธ์และหลักฐานของความขัดแย้งอันตึงเครียดทางวัฒนธรรมในลาว ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ดังนั้น เมื่อกล่าวกันในทางระเบียบวิธีวิจัย วรรณกรรมลาวในช่วงหลัง ค.ศ. 1975 ถึง ก่อน ค.ศ. 1986 จำไม่สามารถถูกอ่านเพื่อมองหาสารที่วรรณกรรมดังกล่าวเล่าโดยตรง หากแต่ต้องนำสารจากวรรณกรรมมา “พลิกกลับ” ให้อยู่ในรูปแบบที่ตรงกันข้าม อาทิ การพลิกความสงบสุขเป็นการปิดบังความไม่สงบสุขบางประการที่วรรณกรรมกำลังซุกซ่อนอยู่ เพื่อมองหาสิ่งที่วรรณกรรมไม่ได้กล่าวถึงซึ่งจำเป็นต้องศึกษาควบคู่ไปกับงานวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ดังนั้น ในมุมของการทำความเข้าใจความจริงในอดีต วรรณกรรมลาวจึงหนีไม่พ้นพันธกิจที่จะต้องเป็นหลักฐานของความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์และสภาพจริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างความจริงในโลกวรรณกรรมกับความจริงนอกโลกวรรณกรรมในลาวช่วงก่อนนโยบายจินตนาการใหม่นั้นสามารถสังเกตได้จาก เรื่องสั้น เพื่อนเก่า และปล่อยนก ของบุญทะนง ที่ถูกเขียนขึ้นหลังการปฏิวัติลาว ค.ศ. 1975 โดยวรรณกรรมเหล่านี้ไม่เพียงบอกเล่าความทรงจำเชิงลบต่ออดีตของลาวทั้งในสมัยศักดินา สมัยอาณานิคม และสมัยพระราชอาณาจักร หรือบอกเล่าความปรารถนาของลาวที่ขับเคลื่อนให้การปฏิวัติปลดแอกชาติจากการกดขี่ของนายทุนและมหาอำนาจต่างชาติแต่เพียงเท่านั้น หากแต่เรื่องเล่าทั้งสองในฐานะวรรณกรรมสังคมนิยมยังแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของแนวการเขียนวรรณกรรมในรัฐคอมมิวนิสต์

ที่มักจะนำเอาอนาคตในอุดมคติมาสถาปนาเป็นความจริงซึ่งทำให้เรื่องเล่าของวรรณกรรมแนวดังกล่าวตรงข้ามกับสภาพจริงที่กำลังเป็นอยู่ในสังคม จนนำไปสู่ความเข้าใจใหม่ว่า วรรณกรรมลาวช่วง ค.ศ. 1975 - 1986 นั้นควรจะเป็นหลักฐานในการวิจัยความตึงเครียดทางวัฒนธรรมในสังคมลาวหลังการปฏิวัติมากกว่าการเป็นเพียงร่องรอยโดยตรงของความจริงจากปากกาของนักเขียนลาว ผู้ซึ่งอย่างไรเสียก็ยังคงถูกควบคุมอย่างเข้มงวดโดยพรรครัฐ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปทำความเข้าใจความไม่เป็นเอกภาพในวัฒนธรรมลาว สภาพสังคมลาวช่วง ค.ศ. 1975 - 1986 รวมถึงทำความเข้าใจสภาพสังคมภายใต้รัฐคอมมิวนิสต์ได้ ในขณะเดียวกัน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรจะมีการอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ร่วมกับงานวิเคราะห์วรรณกรรมในยุคจินตนาการใหม่ (หลัง ค.ศ. 1986) รวมถึงควรจะมีศึกษาการเขียนแนวสังคมนิยมหลัง ค.ศ. 1986 และการศึกษาความตึงเครียดทางวัฒนธรรมจากความจริงภายใน/ภายนอกโลกวรรณกรรมควรในช่วงหลัง ค.ศ. 1986

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ. (2560). วาทกรรมเรื่องเล่าสงครามกู้ชาติลาว. วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 3(1), 25-47.
- ปวงชน อุณจะนำ. (2563). จากจิตสู่วัตถุ?: พัฒนาการของปรัชญาประวัติศาสตร์จากเฮเกลสู่มาร์กซ์. ใน ชนิตา พรหมพยัคฆ์ และณัฐพงษ์ สุกุลเลี้ยว (บรรณาธิการ), วิธีวิทยาในการศึกษาประวัติศาสตร์ (หน้า 183-240). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- ปิยกนิษฐ์ สาธารณ์ และราชนันท์ นิลวรรณภา. (2563). วาทกรรมนิเวศสำนึกในรวมเรื่องสั้นลาวร่วมสมัยเรื่อง “วิญญาณสะอื้น”. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(8), 297-315.
- _____. (2564). วาทกรรมทางสังคมในวรรณกรรมลาวร่วมสมัยเรื่อง สายน้ำที่ไหลกลับ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(1), 44-58.
- วิยะดา พรหมจิตต์. (2541). พัฒนาการเรื่องสั้นลาว: ความสัมพันธ์กับสังคมนิยม. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรายุทธ เจตตรา และคณะ. (2567). วรรณกรรมลาว “สายเลือดเดียวกัน” : การศึกษาตามแนวคิดหลังอาณานิคม. วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล, 13(1), 65-73.
- สมัย วรรณอดุล และคณะ. (2566). เรื่องเล่าลาวพลัดถิ่นในวรรณกรรมลาวหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง. วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(2), 27-48.
- อุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2553). ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมในแบบเรียนลาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง “คนงาม”. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 27(3), 22-33.
- _____. (2558). แรงงานลาวข้ามพรมแดน คนไทยและเมืองไทยในเรื่องสั้นของบุญท่อนอง ชมไขพน. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 7(1), 56-74.
- เฮอร์เนสต์ แมนเดล. (2566). เศรษฐศาสตร์การเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ text.
- Bedlington, S. S. (1980). Laos in 1980: The Portents are Ominous. Asian Survey, 21(1), 102-111.

- Britannica, T. (2023). Twentieth Congress of the Communist Party of the Soviet Union. Encyclopedia Britannica. Retrieved March 15, 2024, from <https://www.britannica.com/event/Twentieth-Congress-of-the-Communist-Party-of-the-Soviet-Union>.
- Brown, M. & Zasloff, J. J. (1976). New Stages of Revolution in Laos. *Current History*, 71(422), 218-229.
- Hingley, R. F. (2023). Joseph Stalin. Encyclopedia Britannica. Retrieved March 15, 2024, from <https://www.britannica.com/biography/Joseph-Stalin>.
- John, R. B. St. (2006). *Revolution, Reform and Regionalism in Southeast Asia: Cambodia, Laos and Vietnam*. London and New York: Routledge.
- Marx, K. & Engels, F. (2004). *Communist Manifesto*. Peterborough: Broadview.
- Mishra, P. P. (1996). Some Aspects of Laotian Culture. *Proceedings of the Indian History Congress*, 57(1996), 870-876.
- Murray, M. J. (1980). *The Development of Capitalism in Colonial Indochina (1870 - 1940)*. Berkeley: University of California Press.
- Petrov, P. (2011). The Industry of Truing: Socialist Realism, Reality, Realization. *Slavic Review*, 70(4), 873-892.
- Rato, M. (2007). The Decline of Socialist Realsim in Post-1975 Vietnamese Literature Manusya. *Journal of Humanities*, 10(2), 24-40.
- Reid, A. (1988). *Southeast Asia in the Age of Commerce 1450 - 1680 Volume I: The Lands below the Winds*. London: Yale University Press.
- Simms, P. & Simms, S. (2001). *The Kingdoms of Laos: Six Hundred Years of History*. London: Curzon.
- Stuart-Fox, M. (1986). *Laos: Politics, Economics and Society*. London: Frances Pinter Limited.
- _____. (1996). *Buddhist Kingdom Marxist State: The Making of Modern Laos*. Bangkok: White Lotus.
- _____. (1997). *A History of Laos*. Cambridge: Cambridge University Press.

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา
ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬาเพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย
สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ*

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL IN PHYSICAL EDUCATION
ACCORDING TO THE CONCEPT OF SPORTS SCIENCE TO ENHANCE MUAYTHAI
SKILLS FOR STUDENT TEACHERS UNDER GRADUATE RAJABHAT UNIVERSITY

สิรายุทธ พับเพลิง*, ดิศพล บุปผาชาติ

Sirayut Pabploeng*, Dissaphon Boobphachart

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อุบลราชธานี ประเทศไทย

Faculty of Education Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sirayut.p@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏ และ 2) สร้างและพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทยสำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ใช้วิธีวิจัยและพัฒนา วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา โดยการสำรวจ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาครู สาขาพลศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ปีการศึกษา 2566 จำนวน 178 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา โดยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นโดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก และ 2) แบบแผนการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ระบบและกลไก วิธีดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขการนำไปใช้ ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมากขึ้นไป

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา, แนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา, ทักษะมวยไทย

Abstract

This research article aims to 1) Study the problems and needs in Organize physical education learning based on the concept of sports science to enhance Muay Thai skills for students. Teachers at the undergraduate level at Rajabhat University and 2) Create and develop a physical education learning management model according to Sports Science Concept to Enhance Muay Thai Skills for Undergraduate University Teacher Students Rajabhat uses research and development methods. The research method is divided into 2 stages: Stage 1 studies the problems and It is necessary to organize physical education learning by surveying. The instrument used is a rating scale. 5 levels, sample group: Bachelor's degree physical education student teachers, Rajabhat University, Region Lower Northeastern Region, Academic Year 2023, 178 people, by stratified random sampling, statistics used in the research Including mean and standard deviation. Phase 2: Create and develop a physical education learning management model. By studying documents and interviewing 5 experts and evaluating the model by 7 experts, the tools used in The research methods included physical education learning management models, structured interviews, and scales. The 5-level estimation statistics used in the research were mean, standard deviation and content analysis. The research results found that 1) The overall problem conditions and needs in all 7 areas were at a high level, 2) The format Physical education learning management has 6 components: principles, objectives, systems and mechanisms, and methods of operation. Evaluation and conditions of implementation The evaluation results of the model found that it was appropriate and feasible. Overall, it is at the highest level. When considering each item, it is at a higher level.

Keywords: Model, Physical Education Learning Management, Sports Science Concept, Muay Thai Skills

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสถานภาพและคุณภาพครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปนั้น จะจัดเพื่อให้ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย สำหรับในส่วนของนิสิตสาขาพลศึกษาจะจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาทางการพลศึกษากล่าวคือ ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีร่างกาย ทักษะ ความรู้ คุณธรรม และเจตคติที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะทั้งด้านสติปัญญา (Intelligent Quotient: IQ) วุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) และความสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม (Moral Quotient: MQ) เพื่อนำไปสู่การสร้างทรัพยากรทางปัญญาที่จะพัฒนาประเทศ (มนตรี อารีย์, 2562) โดยเฉพาะด้านความรู้และด้านทักษะกีฬา ถ้ามีการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ทางพลศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ทั้งด้านการพลศึกษาและด้านวิทยาศาสตร์การกีฬาควบคู่กันไป เชื่อว่าจะ

ทำให้ผู้เรียนหรือนักศึกษามีความพร้อม เกิดความมั่นใจในการนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ครู ได้อย่างน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connectionism Theory) ของธอร์นไดค์ (Edward Thordike) ในกฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะมีเกิดขึ้นได้ถ้าผู้เรียนมีความพร้อม ทั้งร่างกายและจิตใจ (ทศนา แคมณี, 2550) ในทำนองเดียวกันกับการเรียนกีฬามวยไทยของนักศึกษาครู สาขา พลศึกษา ผู้เรียนจะได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกทักษะมวยไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเพียงแค่ว่า ศิลปะมวยไทยในขั้นพื้นฐานนั้น มีรายละเอียดของทักษะหลายอย่าง ได้แก่ การทดสอบสมรรถภาพทางกายก่อนเรียน และต้องเรียนทักษะการใช้หมัด ประกอบด้วย หมัดตรงหน้า หมัดตรงหลัง หมัดเหวี่ยงสั้นยาว และหมัดเสยสั้นยาว ทักษะการเตะ ประกอบด้วย เตะตรง เตะตัด และเตะเฉียง ทักษะการถีบ ประกอบด้วย ถีบปลายเท้า ถีบสั้นเท้า ถีบข้างเท้า และกลับหลังถีบ ทักษะการใช้เข่า ประกอบด้วย เข่าตรง เข่าเฉียง เข่าโค้ง และเข่าลอย และทักษะการใช้ศอก ประกอบด้วย ศอกตี ศอกตัด ศอกกด ศอกพุ่ง ศอกกระทุ้ง และศอกกลับ โดยการวัดและประเมินผลการ สอบทักษะมวยไทย ผู้เรียนจะต้องมีผลการสอบทักษะทั้งหมดผ่านเกณฑ์อย่างน้อยร้อยละ 60 และมีผลการทดสอบ สมรรถภาพทางการที่พัฒนาขึ้น (นาคิน คำศรี และคณะ, 2564) จะเห็นได้ว่า ผู้เรียนต้องใช้สมรรถภาพทางร่างกาย และสติปัญญาในการฝึกฝนเรียนรู้ทักษะจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตนให้ผ่านเกณฑ์การทดสอบทักษะ มวยไทยขั้นพื้นฐานนี้ได้ โดยในการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนและการฝึก ในระหว่างฝึก และหลังสิ้นสุดการฝึก ผู้เรียนจะประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ หลายด้าน อาทิ ความพร้อมของสุขภาพร่างกาย สมรรถภาพทางกาย ความพร้อม ทางด้านจิตใจ การเจ็บปวดระบมของกล้ามเนื้อ ความอ่อนเพลีย การเสื่อมถอยของกำลังกาย กำลังใจ และอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์การกีฬาเข้ามาใช้สำหรับการแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ เพราะศิลปะมวยไทย เป็นกีฬาการต่อสู้ต้องใช้แรงเข้าปะทะ ที่เมื่อผู้เรียนได้ฝึกฝนด้วยตนเองและฝึกฝนกับคู่ฝึกจนเกิดความชำนาญ พอสมควรแล้ว การจะประเมินขั้นเชิงมวยไทยได้อย่างเหมาะสมและดีที่สุด คือ การได้จัดทักษะประสบการณ์ ทดลองให้ขึ้นชกเสมือนจริงเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระหว่างการแข่งขันมวยไทยที่เกิดขึ้นให้ผ่านพ้นได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการชิงความได้เปรียบคู่ต่อสู้ด้วยชั้นเชิงที่เหนือกว่าได้ และการปะทะกันนั้นย่อมต้องได้รับ ผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจที่ต้องการหลักการทางวิทยาศาสตร์การกีฬาไปช่วยแก้ไข้ปัญหาทั้งก่อนและ หลังเข้าร่วมกิจกรรมเสมอ ในสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในรายวิชามวยไทยของนักศึกษาครู ระดับ ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเพียงทักษะมวยไทยโดยไม่ได้นำแนวคิด วิทยาศาสตร์การกีฬาเข้ามาเกี่ยวข้องในการสอนทักษะมวยไทยเท่าที่ควร

จากเหตุผลที่กล่าวถึงดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอนกีฬามวยไทย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะกีฬามวยไทยให้กับนักศึกษาครู สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย ให้นักศึกษาครูมีความสามารถในการออกแบบวางแผนการเรียนกีฬามวยไทยตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทยได้อย่างเหมาะสม การสำรวจความต้องการจำเป็นในการนำแนวคิดวิทยาศาสตร์ การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย เพื่อนำผลที่ได้มาสรุปเป็นแนวทางในการจัดทำและพัฒนาแบบการจัดการ เรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย ที่ครอบคลุม 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย 2) ด้านเวชศาสตร์การกีฬา 3) ด้านจิตวิทยาการกีฬา 4) ด้านสรีรวิทยา

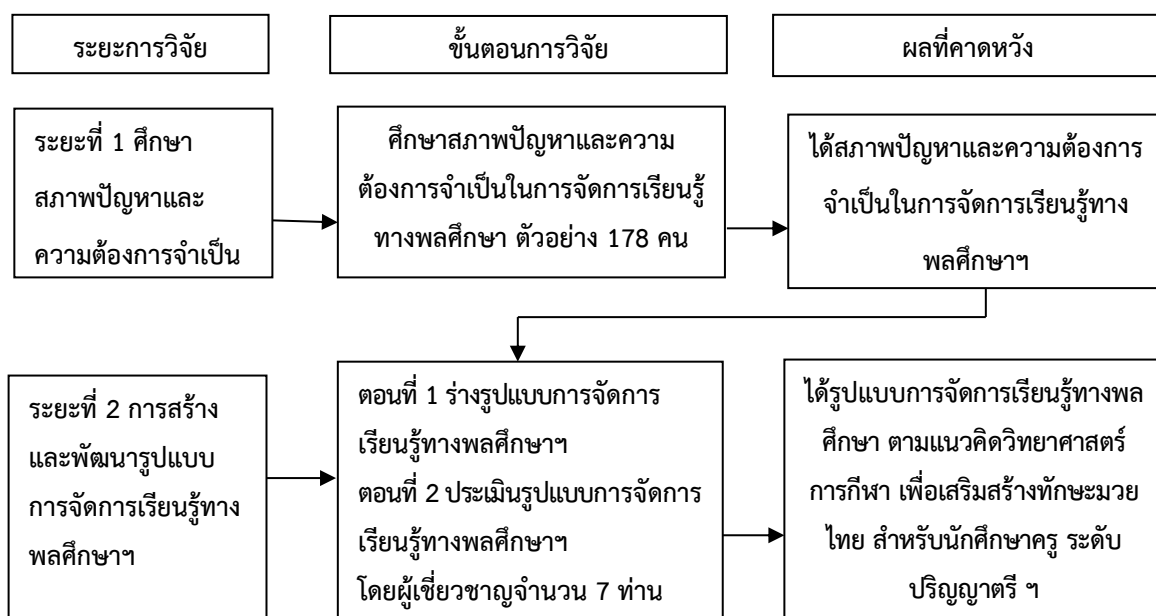
การกีฬา 5) ด้านชีวกลศาสตร์การกีฬา 6) ด้านโภชนาการทางการกีฬา และ 7) ด้านเทคโนโลยีทางการกีฬา (ผู้วิจัย เชื่อว่าการนำแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬามาเป็นแนวทางในการกับการพัฒนาทักษะมวยไทยของนักศึกษาครู พลศึกษา ระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในครั้ง นี้ จะส่งผลดีต่อองค์ความรู้ด้านการเป็นผู้ฝึกสอนกีฬา มวยไทยในอนาคตของนักศึกษาได้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางและข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการเรียนรู้ให้กับ นักศึกษาครู สาขาพลศึกษาสถาบันอื่น ๆ สามารถที่จะนำผลการวิจัยไปปรับใช้ประโยชน์ วางแผน และพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ทักษะมวยไทยเพื่อส่งเสริมศักยภาพและประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ทักษะมวยไทยตามแนวคิด วิทยาศาสตร์การกีฬาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางพื้นฐานที่ดีต่อการวิจัยในมิติข้อมูลด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิด วิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ดำเนินการ เป็น 2 ระยะ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงถึงกระบวนการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตัวอย่าง คือ นักศึกษาครู สาขาพลศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ สังกัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ปีการศึกษา 2566 จำนวน 6 มหาวิทยาลัย รวมจำนวน 178 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางเครชีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำแบบประเมินที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ นำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC: Index of Consistency) พิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือใช้การหาค่า Item-Total Correlation ใช้เกณฑ์ 0.20 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้ค่าความเชื่อมั่น 0.82 การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบประเมินของนักศึกษาที่เป็นตัวอย่างประเมินแล้ว จำนวน 178 ฉบับ กลับคืนมาแล้วนำมาตรวจให้คะแนนและแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ตอนที่ 1 ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬาเพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

1. สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา การจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษาสำหรับนักศึกษาครูระดับปริญญาตรี แนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษาตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬาเพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เนื้อหา

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชามวยไทยในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 ท่าน โดยมีประสบการณ์การสอนวิชามวยไทยในระดับปริญญาตรีไม่ต่ำกว่า 10 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประเด็น: รูปแบบหรือลักษณะการจัดการเรียนรู้วิชามวยไทยเป็นอย่างไร แนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะมวยไทยที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง และการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกีฬามวยไทยมีอะไรบ้าง แล้วบันทึกในแบบบันทึกการศึกษา เอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชามวยไทยในระดับปริญญาตรี จำนวน 5 ท่าน การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ พลศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนมวยไทยไม่น้อย 10 ปี จำนวน 5 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ และแบบประเมิน รูปแบบด้านความเหมาะสม (Propriety) และความเป็นไปได้ (Feasibility) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำแบบประเมินที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ นำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC: Index of Consistency) พิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของเครื่องมือ ใช้การหาค่า Item-Total Correlation ใช้เกณฑ์ 0.20 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้ค่าความเชื่อมั่น 0.80 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ การพิจารณา ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมและความเป็นไปได้ไม่ต่ำกว่า 3.51 (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านเวชศาสตร์การกีฬา ด้านเทคโนโลยีการกีฬา ด้านโภชนาการทางการกีฬา ด้านชีวกลศาสตร์การกีฬา ด้านการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย ด้านสรีรวิทยาการกีฬา และด้านจิตวิทยาการกีฬา ตามลำดับแสดง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมทั้ง 7 ด้าน

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา	สภาพปัญหา			
	การกีฬา	$\bar{x}$	S	แปลผล
1. ด้านการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย		3.64	0.40	มาก
2. ด้านจิตวิทยาการกีฬา		3.40	0.45	ปานกลาง
3. ด้านเวชศาสตร์การกีฬา		4.01	0.39	มาก
4. ด้านโภชนาการทางการกีฬา		3.86	0.51	มาก
5. ด้านเทคโนโลยีการกีฬา		3.99	0.40	มาก
6. ด้านสรีรวิทยาการกีฬา		3.61	0.55	มาก
7. ด้านชีวกลศาสตร์การกีฬา		3.82	0.49	มาก
รวม		3.65	0.18	มาก

ส่วนความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาคณะ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านเวชศาสตร์การกีฬา ด้านโภชนาการทางการกีฬา ด้านเทคโนโลยีการกีฬา ด้านสรีรวิทยาการกีฬา ด้านการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย ด้านจิตวิทยาการกีฬา และด้านชีวกลศาสตร์การกีฬา ตามลำดับแสดง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาคณะ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมทั้ง 7 ด้าน

การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา	ความต้องการจำเป็น		
	$\bar{x}$	S	แปลผล
1. ด้านการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย	4.46	0.21	มาก
2. ด้านจิตวิทยาการกีฬา	4.43	0.32	มาก
3. ด้านเวชศาสตร์การกีฬา	4.54	0.27	มากที่สุด
4. ด้านโภชนาการทางการกีฬา	4.54	0.22	มากที่สุด
5. ด้านเทคโนโลยีการกีฬา	4.52	0.24	มากที่สุด
6. ด้านสรีรวิทยาการกีฬา	4.49	0.30	มาก
7. ด้านชีวกลศาสตร์การกีฬา	4.36	0.55	มาก
รวม	4.47	0.12	มาก

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาคณะ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกการดำเนินการของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาคณะ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมากขึ้นไปแสดง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาคณะ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา	ผลการประเมิน					
	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S	แปลผล	$\bar{x}$	S	แปลผล
1. องค์ประกอบของรูปแบบฯ	4.43	0.53	มาก	4.57	0.53	มากที่สุด
2. โครงสร้างแสดงความสัมพันธ์ของรูปแบบ	4.43	0.53	มาก	4.43	0.53	มาก
3. หลักการของรูปแบบฯ	4.71	0.49	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
4. วัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
5. ความสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ และวัฒนธรรม ประเพณีไทย	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน (ต่อ)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา	ผลการประเมิน					
	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{x}$	S	แปลผล	$\bar{x}$	S	แปลผล
6. รูปแบบกับการนำไปใช้ในระดับปริญญาตรี	5.00	0.00	มากที่สุด	4.86	0.38	มากที่สุด
7. ระบบและกลไกการดำเนินการของรูปแบบ	4.85	0.38	มากที่สุด	4.57	0.53	มากที่สุด
8. วิธีดำเนินการของรูปแบบฯ	5.00	0.00	มากที่สุด	4.57	0.53	มากที่สุด
9. เงื่อนไขของรูปแบบฯ	5.00	0.00	มากที่สุด	4.43	0.53	มาก
10. การประเมินผลรูปแบบฯ	4.86	0.38	มากที่สุด	4.43	0.53	มาก
รวม	4.83	0.15	มากที่สุด	4.69	0.19	มากที่สุด

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พินิจ นิยมปรังค์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการจัดกิจกรรมมวยไทยสำหรับสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการบริหารการจัดการจัดกิจกรรมมวยไทยสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า มี 6 ด้าน คือ ด้านนโยบาย พบว่า มีความไม่ชัดเจนไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ด้านหลักสูตรมวยไทยสำหรับสถานศึกษา พบว่า เนื้อหาวิทยายังไม่ชัดเจนแต่ละช่วงชั้น ด้านครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ขาดความรู้ความสามารถประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมด้านผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนขาดความสนใจที่จะเรียนมวยไทยเนื่องจากกลัวความรุนแรงกลัวต้องขึ้นชกบนเวที ด้านงบประมาณ พบว่า ขาดงบประมาณการจัดเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์ฝึกทักษะ และด้านแหล่งเรียนรู้ พบว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญน้อยมากในการศึกษาแหล่งเรียนรู้มวยไทยนอกสถานศึกษา 2) ผลการศึกษาการสร้างรูปแบบการบริหารการจัดการจัดกิจกรรมมวยไทยสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านการตรวจสอบ ด้านการพัฒนา และด้านการสะท้อนผลและปรับปรุง และ 3) ผลการศึกษากการประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการจัดกิจกรรมมวยไทยสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสุรินทร์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการศึกษาการประเมินยืนยันรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มี 5 ด้าน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน มีกิจกรรมสำคัญดังนี้ จัดทำแผนปฏิบัติการ จัดทำแผนพัฒนา และกำหนดวันนิเทศ กำกับ ติดตาม 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน

มีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้ กำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จ การปรับปรุงระหว่างดำเนินการ และสรุปผลการดำเนินการ และ 3) ด้านการตรวจสอบ มีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้ ติดตามตรวจสอบ และจัดทำรายงานเสนอต้นสังกัด ด้านการพัฒนา มีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้ ส่งเสริมเพื่อการออกกำลังกายส่งเสริมจิตอาสาหลักสูตรมวยไทย และสร้างเครือข่ายศูนย์มวยไทย ระดับท้องถิ่น และด้านการสะท้อนผลและปรับปรุงมีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้ การประเมินทักษะมวยไทยพื้นฐานเป็น ระยะ และตรวจสอบสะท้อนผลการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอนซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปใช้จริงได้ (พินิจ นิมปรางค์ และคณะ, 2562) สอดคล้องกับ สุปราณี ขวัญบุญจันทร์ ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการ จัดการเรียนรู้ทางพลศึกษาในระดับประถมศึกษาสำหรับครูโรงเรียนตระเวนชายแดน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนตระเวน ชายแดนทั้งหมดตั้งอยู่ในสถานที่ห่างไกลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพลศึกษาโดยส่วนใหญ่เป็นบทบาทหน้าที่ ของครูประจำชั้น ปัญหาที่พบเกิดจากไม่มีครูที่มีวุฒิการศึกษาทางพลศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้ครู ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะปัญหาในเรื่องความพร้อมของสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การสอน ผลวิเคราะห์ ความ ต้องการจำเป็น พบว่า ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีความต้องการจำเป็นในด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ทาง พลศึกษา รองลงมา คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษาและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ ทางพลศึกษา (สุปราณี ขวัญบุญจันทร์, 2563) สอดคล้องกับ Aktas, S. et al ได้ศึกษาและแก้ปัญหาโดยนำอุปกรณ์ software and modern optoelectronic equipment เพื่อสร้างแบบจำลองที่ทำให้กลุ่มผู้วิจัยสามารถระบุตำแหน่ง ของร่างกายพื้นฐาน 3 ตำแหน่ง ใน Dynamic การศึกษาวิจัยนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายในด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา สมัยใหม่สำหรับนักมวย นอกจากนี้กลุ่มนักวิจัยได้กล่าวถึง การกำหนดค่าของแรงกล้ามเนื้อเฉพาะสำหรับกล้ามเนื้อ แขนและขาในนักมวยที่มีทักษะสูง พบว่า กล้ามเนื้อที่รับผิดชอบในการเคลื่อนไหวแบบหมุนของข้อไหล่นั้นพัฒนาขึ้น ในนักมวยมากกว่านักกีฬาประเภทอื่น ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้นักมวยสามารถออกหมัดได้รวดเร็วและแม่นยำ ดังนั้น เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการฝึกความอดทนของนักมวย กลุ่มนักวิจัยได้แนะนำให้พัฒนากลุ่มกล้ามเนื้อเหล่านี้ ระหว่างการฝึกซ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกล้ามเนื้อที่รับผิดชอบการหมุนภายนอกของข้อไหล่ (Aktas, S. et al, 2019)

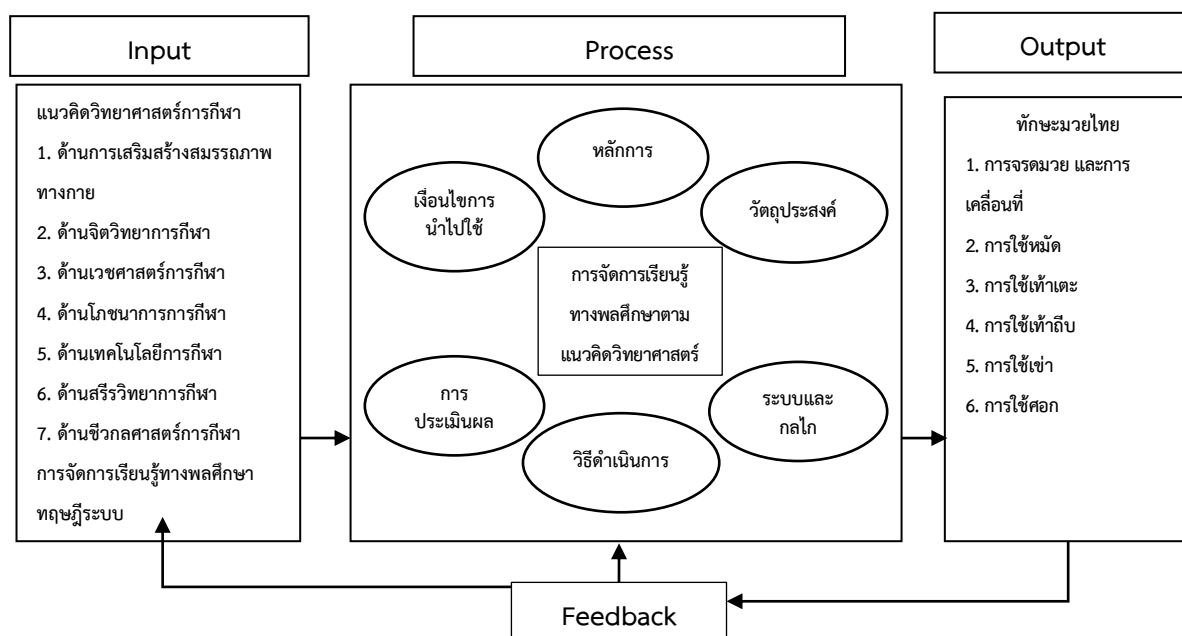
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ ของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกการดำเนินการของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของ รูปแบบ 5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ ผลการประเมิน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะ มวยไทย สำหรับ นักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน โดยรวมด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ขึ้นไป สอดคล้องกับ อีระ รุญเจริญ ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ระบบและกลไกของรูปแบบ วิธีดำเนินงานของรูปแบบ แนวทางการประเมินผลของ รูปแบบ และเงื่อนไขของรูปแบบ โดยมีองค์ประกอบที่สอดคล้องตรงกันทั้ง 6 องค์ประกอบ (อีระ รุญเจริญ, 2550) สอดคล้องกับ ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ผลการวิจัยรูปแบบมีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไข ความสำเร็จ ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า

มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร, 2564) สอดคล้องกับ ปารีชาติ ชมชื่น ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษามีองค์ประกอบของรูปแบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ (ปารีชาติ ชมชื่น, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ จากภาพที่ 1 รูปแบบ มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกการดำเนินการของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ และมีปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านการเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย 2) ด้านจิตวิทยาการกีฬา 3) ด้านเวชศาสตร์การกีฬา 4) ด้านโภชนาการทางการกีฬา 5) ด้านเทคโนโลยีการกีฬา 6) ด้านสรีรวิทยาการกีฬา และ 7) ด้านชีวกลศาสตร์การกีฬา รวมทั้งปัจจัยแนวคิดการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา โดยมีกระบวนการดำเนินการ (Process) ตามหลักการแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA ประกอบไปด้วย 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบและประเมินผล (Check) และ 4) การปรับปรุงและแก้ไข (Act) เพื่อไปสู่ทักษะมวยไทย (Output) รวมทั้งมีการป้อนกลับ (Feedback) เพื่อการปรับปรุง พัฒนา

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น โดยรวมทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกการดำเนินการของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ หน่วยงานทางการศึกษาที่จะนำไปใช้ 1) ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักศึกษาครู ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ และคู่มือการใช้รูปแบบให้เข้าใจก่อนไปใช้จริง เพื่อให้เกิดการใช้รูปแบบได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ในอันที่จะทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสุขในระหว่างเรียนมากขึ้น และ 3) ควรมีการใช้วงจรคุณภาพงาน PDCA เพื่อการวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ทักษะมวยไทยเป็นศิลปะและวัฒนธรรมไทย หน่วยงานต้นสังกัดในองค์กรต่าง ๆ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้อะไรและพัฒนาทักษะมวยไทยมากขึ้น และ 2) ในสภาพปัจจุบันมวยไทยสามารถพัฒนาเป็นมวยอาชีพได้ หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬามาใช้ให้ถูกวิธี ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย สำหรับนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับอื่น ๆ และ 2) ควรมีการวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อเสริมสร้างทักษะมวยไทย ที่เจาะลึกในแต่ละแนวคิดวิทยาศาสตร์การกีฬา

เอกสารอ้างอิง

- ทิศนา ขมณี. (2550). ศาสตร์การสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์จำกัด.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาสัมมนาการบริหารการศึกษา. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นาคิน คำศรี และคณะ. (2564). มาตรฐานและรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันสอนมวยไทย. วารสารสุขศึกษาพลศึกษาและสันตนาการ, 47(2), 361-375.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร. (2564). รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาผลการสร้างรูปแบบการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปาริชาติ ขมชื่น. (2555). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผล ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- พินิจ นิมปรางค์ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมมวยไทยสำหรับสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานจังหวัดสุรินทร์. วารสารมนุษยสังคมสาร (มสส), 11(3), 157-178.
- มนตรี อารีย์. (2562). เกมพัฒนาทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สุปราณี ขวัญบุญจันทร์. (2563). สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้พลศึกษาในระดับ
ประถมศึกษา สำหรับครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สุขศึกษาและพลศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Aktas, S. et al. (2019). Determination of isokinetic strength of upper and lower body of elite male
boxers. Turk J Sports Med, 21(2), 188-191.

ความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*

COMMUNITY OPINIONS AGRO-TOURISM ATTRACTION POTENTIAL IN SAN PA PAO SUBDISTRICT, SAN SAI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

วารี เพิ่มพูล¹, จุฑาทิพย์ เฉลิ้มผล^{1*}, ณฐิตากานต์ พัยคณา¹, ยุทธศักดิ์ ฉัตรแก้วนพานนท์²

Waree Permpool¹, Juthathip Chalermphol^{1*}, Nathitakarn Phayakka¹, Yuthasak Chatkaewnapanon²

¹คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

¹Faculty of Agriculture, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

²คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

²Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: juthathip.c@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมบางประการของสมาชิกชุมชน ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีการวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร จำนวน 2,332 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 190 คน นักวิจัยเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10 วิเคราะห์สถิติด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกชุมชนมีอายุเฉลี่ย 55.21 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปถึง 29.47 ราย สมาชิกชุมชนมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 134,558.16 บาทต่อปี มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 1.91 ไร่ มีการเป็นสมาชิกกลุ่ม 27.37 ราย และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 67.89 ครั้ง จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าเฉลี่ย 1.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.737 ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าเฉลี่ย 3.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.097 และปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งหมด ได้แก่ อายุ มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความคิดเห็นของชุมชน, ศักยภาพการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ปัจจัย

Abstract

The objective of the research was to study basic characteristics of individual, economy, and society some local people and the potentials of agro-tourism Including factors affecting of community opinions agro-tourism attraction potential in San Pa Pao Subdistrict, Sansai District, Chiang Mai Province. Use quantitative research methods to analyze factors affecting community opinions agro-tourism attraction potential in San Pa Pao Subdistrict, Sansai District, Chiang Mai Province. The research instrument was questionnaire. The sample group was selected from 2,332 households. The sample were 190 people. The researcher selected a sample size of 10 percent. Data were analyzed by descriptive statistics including percentage, mean, standard and multiple regression analysis. It was shown that the average age of the members was 55.21 years old, graduated from Grade 9, and 29.47 percent had occupation as temporary employees. They had an average household income of 134,558.16 Baht and a number of agricultural areas was 1.91 rai. Furthermore, they had perceptions of agro-tourism news for 67.89 times. Analysis of the opinions from people in the community on the potentials of agro-tourism, it was found the potential of agro-tourism has a mean of 1.86 and a standard deviation of 0.737. In addition, opinions from local people on agro-tourism has a mean of 3.67 and a standard deviation of 1.097. Factors related to the factors affecting community opinions agro-tourism attraction potential were a positive relationship including age level, which was statistically significant at 0.05, and opinions of local people on agritourism were statistically significant at 0.01, respectively.

Keywords: Community Opinions, Tourism Potential, Agro-Tourism, Factors

บทนำ

การเกษตรเป็นรากฐานวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยแต่ภาคเกษตรยังคงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศให้แต่ละชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ณัฐตากานต์ พยัคฆา และกิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์, 2564) ปีพุทธศักราช 2566 ประชากรทางภาคเหนือมีการทำเกษตรกรรมถึง 1.9 ล้านราย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) แต่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมกลับมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้และราคาผลผลิตไม่แน่นอน (เสาวณี จันทะพงษ์ และพรชนก เทพขาม, 2561) วิธีแก้ปัญหาคือความมั่นคงทางรายได้เพิ่มช่องทางรายได้แก่คนในชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นเครื่องมือหนึ่งที่บูรณาการระหว่างการท่องเที่ยวกับการเกษตรของแต่ละชุมชนเข้าด้วยกันโดยมีแนวคิดเพื่อช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้วิธีการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564); (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) การส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อผลักดันเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มของเศรษฐกิจฐานรากภายในชุมชนเพราะการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับวิถีชีวิตเกษตรกรรมสามารถสร้างงานสร้าง

รายได้จากการให้บริการนักท่องเที่ยวและจัดจำหน่ายสินค้าเป็นการยกระดับคุณค่าผลผลิตวิถีชีวิตสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างครบวงจร (เทศบาลตำบลสันป่าเปา, 2567) นอกจากนี้ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยสมาชิกชุมชนให้ประสบความสำเร็จต้องวางระเบียบข้อตกลง กฎ กติกา ให้ชัดเจน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) เพราะหากชุมชนขาดการวางกฎระเบียบ กติกาการอยู่ร่วมกัน อาจทำให้สมาชิกชุมชนขาดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม (พิจารศรี จีระนันท์กิจ, 2561)

เนื่องจากตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ทรัพยากรทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยทุนทางสังคม (รัฐบาลณ์ คำหลวง และคณะ, 2562) ซึ่งทุนมนุษย์ของชุมชนสันป่าเปา คือ แก่นนำต่าง ๆ สมาชิกในชุมชนที่มีการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่ มีการปลูกพืชไร่ พืชสวน และเลี้ยงสัตว์ มีการรวมกลุ่มทางด้านการเกษตรอย่างกลุ่มผู้ปลูกข้าว กลุ่มผู้ปลูกผัก กลุ่มผู้ปลูกไม้ผล กลุ่มโคนม เป็นต้น (CNVT Thailand, 2567) ที่สามารถบูรณาการเข้ากับการท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในชุมชน อีกทั้งมีทุนธรรมชาติ คือ ทรัพยากรดินดีเหมาะกับการทำเกษตร มีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน มีพืชผักปลอดภัย ผักอินทรีย์ พืชเศรษฐกิจ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ วิถีชีวิตชนบท ถ่ายภาพ ชิมอาหารประจำถิ่น ชมตลาดสินค้าเกษตร เยี่ยมชมหมู่บ้าน และโฮมสเตย์ ทุนทางการเงิน ชุมชนมีการจัดหาเงินทุนที่เป็นกองกลางสำหรับพัฒนาชุมชน แต่ละกลุ่มมีการระดมทุนเพื่อเก็บไว้เป็นกองทุนส่วนกลาง มีทุนทางกายภาพคือโครงสร้างพื้นฐานพร้อมสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว และทุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชนหรือการจัดทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในชุมชนล้วนมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุน มีการจัดตั้งกลุ่มและสร้างเครือข่ายกับพื้นที่ข้างเคียงที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเหมือนกัน (เทศบาลตำบลสันป่าเปา, 2562) การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนพื้นที่ต้องมีศักยภาพด้านการดึงดูดใจ ด้านการรองรับ ด้านการบริการ และด้านการจัดการ (กรมการท่องเที่ยว, 2562); (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) โดยอาศัยการพัฒนาฐานทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ให้พร้อมรองรับผู้มาเยือนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ เพราะการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมต้องการการร่วมมือจากทุกฝ่าย เมื่อชุมชนมีการร่วมมือเพิ่มมากขึ้น ได้รับผลประโยชน์มากขึ้น เศรษฐกิจระดับชุมชนย่อมเติบโตตามเป็นการปลูกฝังให้คนในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (อภิรักษ์ ส่งสุข และมุฮัมมัดอิสลาส หล้าปริง, 2561)

แม้พื้นที่ตำบลสันป่าเปามีความพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว แต่การจัดทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีสาเหตุมาจากปัญหาทางด้านการประชาสัมพันธ์ ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว รวมถึงฐานข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนมีน้อย จากวิสัยทัศน์แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (2566 - 2570) การสร้างความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องอาศัยความพร้อมของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของผู้คนในพื้นที่ซึ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งของชุมชน อันเป็นกระบวนการสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์การดำเนินงาน การศึกษาถึงความพร้อมของพื้นที่และด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับผู้มาเยือนเป็นส่วนสำคัญ เนื่องจากการส่งเสริมชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนอกจากดึงดูดใจของชุมชนออกมาดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้นแล้ว ทักษะความคิดเห็น ความรู้ และความร่วมมือ

ของคนในชุมชนก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของสมาชิกชุมชน ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากชุมชนสันป่าเปาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงต้องการศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนไปเป็นแนวทางการพัฒนา โดยศึกษาจากลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของสมาชิกชุมชน และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรตำบลสันป่าเปา ทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยวิธีการจับสลากรายชื่อจากจำนวนประชากรร้อยละ 50 จากทั้งหมด 6 หมู่บ้าน จากประชากรทั้งหมด 2,332 ครัวเรือน ขั้นที่ 2 ทำการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane, T. (Yamane, T., 1967) ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.07 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 ราย จากหมู่ที่ 1 บ้านสันตันเปา จำนวน 11 ราย หมู่ 2 บ้านป่าก้าง จำนวน 19 ราย หมู่ 3 บ้านบ่อหิน จำนวน 14 ราย หมู่ 4 บ้านหัวโก 43 ราย หมู่ 5 บ้านหนองอิง จำนวน 57 ราย และหมู่ 6 บ้านร้องแหงพยากน้อย จำนวน 46 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลประเภทปฐมภูมิโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (สุภัททา ปิณฑะแพทย์, 2564); (Haggerty, K., 2023) ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.92 ตามวิธีของ Cronbach, L. J. (Cronbach, L. J., 1951) ผู้วิจัยมีการลงพื้นที่สัมภาษณ์โดยที่มีการจัดเตรียมข้อคำถามไว้เป็นชุดคำถามที่สมบูรณ์ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการ และทำการสัมภาษณ์หรือสอบถามตามประเด็นข้อคำถามที่จัดไว้แบบรายบุคคล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมบางประการของสมาชิกชุมชน ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากประชากรภายในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 190 ราย รวมถึงวิเคราะห์ชุมชนและเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารเทศบาลตำบล เอกสารวิชาการ บทความ แนวคิดทฤษฎี หนังสือ สถิติ รายงานผล

การศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเอกสารจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package of the Social Science: SPSS) เวอร์ชัน 20 ซึ่งมีการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ จำนวน 4 ตอน ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของสมาชิกชุมชน 2) ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4) ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ การวัดระดับความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัดโดยใช้คำถาม 15 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ มากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน มาก เท่ากับ 4 คะแนน ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน น้อย เท่ากับ 2 คะแนน น้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้มารวมและทำการแบ่งเป็น 5 ระดับ เพื่อใช้ในการแปลผล ดังนี้ เห็นด้วยมากที่สุด (คะแนน 4.21 - 5.00) เห็นด้วยมาก (คะแนน 3.41 - 4.20) เห็นด้วยปานกลาง (คะแนน 2.61 - 3.40) เห็นด้วยน้อย (คะแนน 1.81 - 2.60) และเห็นด้วยน้อยที่สุด (คะแนน 1.00 - 1.80) ตามลำดับ และการวัดระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน วัดโดยใช้คำถาม 41 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้ มีศักยภาพมาก เท่ากับ 3 คะแนน มีศักยภาพปานกลาง เท่ากับ 2 คะแนน มีศักยภาพน้อย เท่ากับ 1 คะแนน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้ทั้งหมดมารวมและทำการแบ่งเป็น 3 ระดับ เพื่อใช้ในการแปลผล ดังนี้ มีระดับศักยภาพน้อย (คะแนน 1.00 - 1.67) มีระดับศักยภาพปานกลาง (คะแนน 1.68 - 2.33) และมีระดับศักยภาพสูง (คะแนน 2.34 - 3.00) ตามลำดับ

ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของสมาชิกชุมชน ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เก็บรวบรวมได้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอ้างอิงหรือสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบวิธีคัดเลือกเข้าทั้งหมด (Enter Method) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม คือ ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของคนในชุมชนตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกชุมชนเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.16 และเป็นเพศชาย

คิดเป็นร้อยละ 36.84 ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 55.21 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นจำนวนมากที่สุดโดย สมาชิกชุมชนมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 134,558.16 บาทต่อปี มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 1.91 ไร่ อีกทั้งยังมีการเป็นสมาชิกกลุ่ม 27.37 ราย และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 67.89 ครั้ง นอกจากนี้สมาชิกชุมชนยังมีความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับสูงคะแนนเฉลี่ย 3.67 คะแนน ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของคนในชุมชนตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (n = 190)

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	70	36.84
หญิง	120	63.16
อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	19	10.00
31-40 ปี	17	8.95
41-50 ปี	29	15.26
51-60 ปี	41	21.58
61-70 ปี	50	26.32
มากกว่า 70 ปี	34	17.89
Mean = 55.21 ปี S.D. = 15.988 ปี Min = 15 ปี Max = 80 ปี		
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	7	3.68
ประถมศึกษา	84	44.21
มัธยมศึกษา/ปวช.	44	23.16
ปวส./อนุปริญญา	18	9.47
ปริญญาตรี	33	17.37
ปริญญาโท	4	2.11
อาชีพหลัก		
รับจ้างทั่วไป	56	29.47
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	50	26.32
เกษตรกร	28	14.74
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	25	13.16
บริษัทเอกชน	11	5.79
รับราชการ	7	3.68
พนักงานรัฐ	7	3.68
นักเรียน/นักศึกษา	4	2.11
รัฐวิสาหกิจ	2	1.05

ตารางที่ 1 ศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมบางประการของคนในชุมชนตำบลสันป่าเปาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (n = 190) (ต่อ)

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ในครัวเรือน (บาท)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30,000	41	21.58
30,001 - 60,000	29	15.26
60,001 - 90,000	22	11.58
90,001 - 120,000	35	18.42
120,001 - 150,000	10	5.26
150,001 - 180,000	17	8.95
180,001 - 210,000	9	4.74
มากกว่า 210,000	27	14.21
Mean = 134,558.16 บาท S.D. = 238,929.571 บาท Min = 72,000 บาท Max = 3,000,000 บาท		
พื้นที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	170	89.47
6 - 10	11	5.79
มากกว่า 11	9	4.74
Mean = 1.91 ไร่ S.D. = 4.142 ไร่ Min = ไม่มีพื้นที่ถือครอง Max = 28 ไร่		
การเป็นสมาชิกกลุ่ม		
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	52	72.63
ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม	138	27.37
การได้รับข่าวสาร		
ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร	60	31.58
1 - 5 ครั้ง	109	57.37
6 - 10 ครั้ง	14	7.37
มากกว่า 11 ครั้ง	7	3.68
Mean = 2.59 ครั้ง/เดือน S.D. = 30 ครั้ง/เดือน Min = ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร Max = 30 ครั้ง/เดือน		

2. ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ความคิดเห็นของชุมชนต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอธิบายได้ ดังนี้ ทำให้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.98 เพิ่มความตระหนักด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.97 ทำให้เห็นคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.94 ทำให้เกิดการดำรงชีวิตสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.77 ทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.76 ทำให้เกษตรกรอินทรีย์ได้รับความสนใจจากเกษตรกรในพื้นที่มากขึ้นอยู่ในระดับมาก คิดเป็น

ร้อยละ 3.76 ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.72 สร้างรายได้กับชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.68 ทำให้คนในชุมชนมีความร่วมมือกันมากขึ้นอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.68 ทำให้การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้นอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.65 เพิ่มอาชีพในชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.57 วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นได้รับการเผยแพร่อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 3.54 ช่วยลดการอพยพของคนในชุมชนในการไปทำงานที่อื่นอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 3.09 ทำให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีล้านนา คิดเป็นร้อยละ 2.97

โดยภาพรวม พบว่า ความคิดเห็นของชุมชนต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย 3.67 คะแนน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของชุมชนต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (n = 190)

ความคิดเห็นของชุมชนต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ทำให้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์	3.98	0.943	มาก
2. เพิ่มความตระหนักด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน	3.97	0.931	มาก
3. ทำให้เห็นคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น	3.94	0.957	มาก
4. นักท่องเที่ยวได้รับความรู้จากการท่องเที่ยว	3.91	0.886	มาก
5. ทำให้เกิดการดำรงชีวิตสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง	3.77	1.082	มาก
6. ทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.76	1.031	มาก
7. ทำให้เกษตรกรอินทรีย์ได้รับความสนใจจากเกษตรกรในพื้นที่มากขึ้น	3.76	1.118	มาก
8. ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น	3.72	1.191	มาก
9. สร้างรายได้กับชุมชน	3.68	1.058	มาก
10. ทำให้คนในชุมชนมีความร่วมมือกันมากขึ้น	3.68	1.001	มาก
11. ทำให้การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้น	3.65	1.143	มาก
12. เพิ่มอาชีพในชุมชน	3.57	1.114	มาก
13. วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นได้รับการเผยแพร่	3.54	1.144	มาก
14. ช่วยลดการอพยพของคนในชุมชนในการไปทำงานที่อื่น	3.09	1.336	ปานกลาง
15. การท่องเที่ยวทำให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีล้านนา	2.97	1.524	ปานกลาง
รวม	3.67	1.094	มาก

หมายเหตุ: 4.21 - 5.00 มากที่สุด, 3.41 - 4.20 มาก, 2.61 - 3.40 ปานกลาง, 1.81 - 2.60 น้อย, 1.00 - 1.80 น้อยที่สุด

3. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 ด้าน มีผลการวิจัย ดังนี้ 1) ศักยภาพด้านการดึงดูดใจ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ศักยภาพด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.13 คะแนน) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของศักยภาพด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระบบนิเวศแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 2.28 มีทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบสวยงาม คิดเป็นร้อยละ 2.17 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 2.11 แหล่งท่องเที่ยวมีพืชพันธุ์หรือสัตว์ที่

น่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 2.05 วิถีชีวิตทางการเกษตรในท้องถิ่นน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 2.04 ตามลำดับ 2) ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.01 คะแนน) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่มีกิจกรรมส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 2.84 ไม่มีกิจกรรมส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 2.78 เส้นทางคมนาคมสะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 2.05 มีระบบสาธารณูปโภคเพียงพอต่อการรองรับความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 1.98 จุดบริการอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.89 มีป้ายบอกเส้นทางและสื่อความหมายชัดเจนตามจุดสำคัญและมีกิจกรรมช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 1.85 ที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.81 ที่พักเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.78 มีจุดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรตามสถานที่ท่องเที่ยวเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 1.76 มีรถบริการการเดินทางไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.49 ตามลำดับ 3) ศักยภาพด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ศักยภาพด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.93 คะแนน) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยศักยภาพด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างดีอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.04 แหล่งท่องเที่ยวน่าเชื่อถือต่อนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 2.03 มีความเสมอภาคด้านการบริการ คิดเป็นร้อยละ 1.99 ผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการอธิบายและถ่ายทอดดี คิดเป็นร้อยละ 1.94 มีการต้อนรับเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.87 มีความเข้าใจความต้องการนักท่องเที่ยวและตอบสนองทันที คิดเป็นร้อยละ 1.86 มีการจัดลำดับขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงเกษตร คิดเป็นร้อยละ 1.84 และมีการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว (บรรยาย แจกข้อมูลกิจกรรม แจกกฎการอยู่ร่วมกัน) คิดเป็นร้อยละ 1.83 ตามลำดับ และ 4) ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.65 คะแนน) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการรวมกลุ่มและจัดตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 1.88 กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวและมีการปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.85 มีการจัดแบ่งพื้นที่ชัดเจนเพื่อใช้ในการท่องเที่ยวและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.84 มีบุคลากรที่มีความรู้ถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 1.78 การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของท้องถิ่น เช่น จุดชมวิว หรือสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ คิดเป็นร้อยละ 1.70 มีการกำหนดราคาการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 1.69 มีการพัฒนาการให้บริการ คิดเป็นร้อยละ 1.66 มีการกำหนดจุดเด่นหรือจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คิดเป็นร้อยละ 1.64 คนในชุมชนกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คิดเป็นร้อยละ 1.61 มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวกับภาคอื่น คิดเป็นร้อยละ 1.57 มีการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวสำเร็จรูป เช่น โปรแกรม 2 วัน 1 คืน, โปรแกรม 1 วัน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 1.53 มีสื่อการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 1.51 มีช่องทางการจัดจำหน่ายโปรแกรมการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น การขายตรง, การขายผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีการส่งเสริมการขายโปรแกรมการท่องเที่ยว เช่น การโฆษณา, การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

คิดเป็นร้อยละ 1.49 มีการส่งเสริมการขายโปรแกรมการท่องเที่ยวและมีการร่วมกันวางแผนด้านการตลาด คิดเป็นร้อยละ 1.48 และมีการร่วมกันกำหนดช่องทางการตลาด คิดเป็นร้อยละ 1.47 ตามลำดับ

โดยภาพรวม พบว่า ความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย 1.86 คะแนน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
1. ศักยภาพด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	2.13	0.768	ปานกลาง
2. ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	2.01	0.723	ปานกลาง
3. ศักยภาพด้านการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	1.93	0.763	ปานกลาง
4. ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	1.65	0.725	น้อย
รวม	1.86	0.737	ปานกลาง

หมายเหตุ: 1.00 - 1.67 = น้อย, 1.68 - 2.33 = ปานกลาง, 2.34 - 3.00 = มาก

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบคัดเลือกเข้าทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระ จำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รวมในครัวเรือนรายปี พื้นที่ถือครองทางการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับตัวแปรตาม คือ ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและส่งผลในเชิงบวกหรือเชิงลบกับตัวแปรตาม ในส่วนของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง (Multicollinearity) โดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันมากกว่า 0.80 ซึ่งเป็นการละเมิดเงื่อนไขเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

จากการวิเคราะห์ พบว่า ค่า $F = 3.297$ แสดงให้เห็นว่า มีตัวแปรอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในรูปแบบเชิงเส้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (Multiple Coefficient of Determination, R^2) พบว่า ค่า $R^2 = 0.142$ หมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ร้อยละ 14.2 และตัวแปรอิสระทั้ง 9 ตัวแปร พบว่า มีตัวแปรอิสระจำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีตัวแปรอิสระจำนวน 1 ตัวแปร ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ โดยตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งหมด (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปร	Unstandardized coefficients	t	Sig.
(ค่าคงที่)	0.850	3.032	0.003
1. เพศ	0.070	0.985	0.326
2. อายุ (ปี)	0.006	2.171	0.031*
3. การศึกษา (ปี)	-6.811E-05	-0.008	0.993
4. อาชีพ	0.005	0.325	0.745
5. รายได้ในครัวเรือน (บาท)	3.089E-08	0.207	0.837
6. จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่)	-0.004	-0.375	0.708
7. การเป็นสมาชิกกลุ่ม	0.127	1.388	0.167
8. การได้รับข่าวสาร	0.008	0.111	0.912
9. ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (คะแนน)	0.157	3.720	0.000**

R = 0.376 R² = 0.142 SEE = 0.455 F = 3.297 Sig. of F = 0.001

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05; **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า มีตัวแปรอิสระจำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีตัวแปรอิสระจำนวน 1 ตัวแปร ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ โดยตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งหมด ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. อายุ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา เนื่องจาก สมาชิกชุมชนที่มีอายุมากขึ้นจะมีความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา ระดับมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายความว่า เมื่อมีอายุมากขึ้นจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับมากกว่าคนในชุมชนที่มีอายุน้อย อาจเนื่องมาจากผ่านช่วงวัยทำงานมาหลากหลาย ทำให้มีการสั่งสมประสบการณ์การใช้ชีวิตจากการทำงาน มีเงินเก็บ จึงมองคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นและผลประโยชน์หลายด้าน ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะมีการตีมูลค่าทางด้านอื่นนอกจากตัวเงินทำให้เกิดความรู้สึกรักและอยากพัฒนาชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มากขึ้น เนื่องจากเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท หลายครัวเรือนมีการมีการปลูกผักปลอดภัยและผักอินทรีย์บริโภคในครัวเรือนรวมถึงแลกเปลี่ยนผักที่ปลูกกับเพื่อนบ้านเพื่อลดรายจ่ายโดยผู้ปลูกผักส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุในบ้านที่มีเวลาว่าง เมื่อผลผลิตเหลือก็นำมาวางจำหน่ายที่ตลาดชุมชนโดยกลุ่มเป้าหมายเป็นคนในชุมชนทั่วไปและตลาดอินทรีย์หรือกาดหมั้วที่มีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นคนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ นภาพร สิงห์นวล และพรนภา เตียสุธิกุล อธิบายว่า คนในชุมชนที่อายุ

มากมีเวลาว่าง บางรายขาดรายได้ มีการทำกิจกรรมเพื่อนำผลผลิตมาบริโภคและจำหน่าย เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานานรับรู้ทุกการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงตระหนักถึงคุณค่าของวิถีชีวิตเกษตรกรรมและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอันดีงาม ส่งผลให้มองเห็นศักยภาพในพื้นที่ที่สามารถต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (นภาพร สิงห์นวล และพรนภา เตียสุธิกุล, 2564) นอกจากนี้ ชุมชนตำบลสันป่าเปายังเห็นคุณค่าของการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ เห็นความสำคัญของทักษะ ความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำเกษตรที่เกษตรกรแต่ละรายมี เนื่องจากพื้นที่มีการทำเกษตรหลากหลาย เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองทำเป็นอย่างดี จึงมีความพร้อมทางด้านบุคลากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับ อันธิกา บุญต่าย และคณะ อธิบายว่า เกษตรกรผู้ปลูกมะยงชิดมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 60.25 ปี มีความรู้และประสบการณ์ทางการปลูกมะยงชิดมาหลายปีสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกมะยงชิดแก่นักท่องเที่ยวได้ (อันธิกา บุญต่าย และคณะ, 2566) นอกจากนี้ คนในพื้นที่ตำบลสันป่าเปาที่มีอายุมากขึ้นย่อมมองเห็นโอกาสในการรองรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานานเห็นถึงการพัฒนาของระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและเส้นทางคมนาคม สอดคล้องกับ สุภารัตน์ โยสุใจ และกนกกานต์ แก้วนุช อธิบายว่า ชุมชนมีความพร้อมด้านพื้นที่ในระดับมากเนื่องจากชุมชนเข้าถึงง่าย เดินทางสะดวก เกษตรกรในชุมชนมีประสบการณ์และศักยภาพด้านการเกษตรเหมาะกับการต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (สุภารัตน์ โยสุใจ และกนกกานต์ แก้วนุช, 2565)

2. ความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา เนื่องจากสมาชิกชุมชนที่มีความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากจะมีความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับมากตามไปด้วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า สมาชิกชุมชนที่มีการรับรู้เกี่ยวกับข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้นจะมีการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ดีขึ้น เนื่องจากสามารถมองเห็นความพร้อมด้านต้นทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบจึงมีทัศนคติที่ดีในการค้นคว้าและศึกษารายละเอียดของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดีขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับ สุรีย์ เข้มทอง และภุริพัฒน์ ชาญกิจ อธิบายว่า กลุ่มผู้แทนชุมชนเห็นค่าของการท่องเที่ยวว่าสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ จึงมีการพิจารณาจุดแข็งและศักยภาพของพื้นที่เพื่อพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (สุรีย์ เข้มทอง และภุริพัฒน์ ชาญกิจ, 2564) กล่าวได้ว่า หากผู้ให้ข้อมูลมีการรับรู้เกี่ยวกับข้อดีและประโยชน์ของการท่องเที่ยวจะมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ย่อมเห็นถึงความเป็นไปได้ในการเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพราะชาวบ้านมองเห็นคุณค่าของศักยภาพในพื้นที่และทุนชุมชนสามารถนำมาต่อยอดเข้ากับภาคการท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับ เปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์ อธิบายว่า การที่ชุมชนทราบถึงข้อดีและข้อเสียของชุมชนสามารถพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่ามีจุดเด่นแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นเพราะมีมาตรฐานการจัดการเหมาะสม (เปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์, 2563) สอดคล้องกับ ชัตติยา กลัฏฐกะปกรณ์ และคณะ อธิบายว่า ชุมชนเห็นถึงความสำคัญแหล่งท่องเที่ยวเพราะมีธรรมชาติสวยงาม บรรยากาศดี มีทุ่งข้าว ภูเขา และเงียบสงบเหมาะแก่การต้อนรับนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนนำข้อมูลมาพัฒนาศักยภาพการรองรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน (ชัตติยา กลัฏฐกะปกรณ์ และคณะ, 2563) สอดคล้องกับ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์ และคณะ อธิบายว่า การพัฒนาชุมชนให้กลายเป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชากรในชุมชน ปัจจัยสำคัญในการดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวคือการทราบถึงศักยภาพภายในพื้นที่เพราะศักยภาพชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการนำอัตลักษณ์ชุมชนหมู่บ้านมุสลิมมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ, 2561) และยังสามารถคล้องกับ มณีรัตน์ อธิพันธุ์เสถียร ได้อธิบายว่า คนในชุมชนมองเห็นถึงโอกาสในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกันเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้นักท่องเที่ยว เข้ามาชมและซื้อผลิตภัณฑ์ในสวนเพื่อแก้ปัญหาผลไม้ล้นตลาดจนมีราคาถูกลงอย่างมาก (มณีรัตน์ อธิพันธุ์เสถียร, 2562) กล่าวได้ว่า หากสมาชิกในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ได้ ย่อมประเมินศักยภาพพื้นที่ได้เฉียบคมขึ้น สอดคล้องกับ มัลลิกา นนท่มุมต และคณะ อธิบายว่า การเปิดรับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนในการกระตุ้นความสนใจในเนื้อหาที่ได้รับจึงมีผลต่อความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (มัลลิกา นนท่มุมต และคณะ, 2562) สอดคล้องกับ ธีรณัฐ จันทร์โกมล อธิบายว่า คนในชุมชนมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมองว่าพื้นที่ที่มีความพร้อมในการจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ธีรณัฐ จันทร์โกมล, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้คือแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือโมเดลท่องเที่ยววิถีเกษตร ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับโมเดลท่องเที่ยววิถีเกษตร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เกษตรวิถี 2) อาหารพื้นบ้าน 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 4) เทศกาลชุมชน โดยการพัฒนาตามโมเดลมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสร้างการมีส่วนร่วม และการพัฒนาตามแนวคิดท่องเที่ยวเกษตรวิถี ทั้งนี้ ในส่วนของผลลัพธ์ที่ได้ คือ การส่งเสริมอัตลักษณ์ที่มีอยู่เดิมให้เป็นแกนหลัก กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ โมเดลยังมีความยืดหยุ่นสูงในการปรับใช้กับชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเป็นเครื่องมือในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สมาชิกชุมชนมีอายุเฉลี่ย 55.21 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป 29.47 ราย สมาชิกชุมชนมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 134,558.16 บาทต่อปี มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ย 1.91 ไร่ อีกทั้งยังมีการเป็นสมาชิกกลุ่ม 27.37 ราย และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 67.89 ครั้ง นอกจากนี้สมาชิกชุมชนยังมีความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับมาก โดยภาพรวมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกทั้งหมด ได้แก่ อายุ มีระดับนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ระดับความคิดเห็นต่อข้อดี/ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมาก ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาส่งเสริมควรใช้ภาษาหรือคำที่เข้าใจได้ง่ายในการฝึกอบรม จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสมาชิกชุมชนที่มองเห็นถึงประโยชน์หรือข้อดีเพิ่มขึ้น จะทำให้มีความคิดเห็นต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการทำเกษตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนในพื้นที่มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำกรท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงการท่องเที่ยวของชุมชนมีปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์ อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านศักยภาพการใช้สื่อเทคโนโลยี ชาวบ้านจึงมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อ 2) สำหรับชุมชน จากผลการศึกษา พบว่า สมาชิกชุมชนมองว่าทรัพยากรทางการเกษตรและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่มีน้อยมากที่สุด ดังนั้น ควรมีการปรึกษาและพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์หรือสร้างจุดท่องเที่ยวใหม่ร่วมกัน รวมถึงสร้างภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนข้างเคียง และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป อยากให้มีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการต่อยอดงานวิจัยเรื่องความคิดเห็นของชุมชนต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในตำบลสันป่าเปา

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2562). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:274656
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2562. เรียกใช้เมื่อ 29 พฤศจิกายน 2567 จาก <http://www.sceb.doe.go.th/infodiary65/ttt/ความรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตร/เล่มการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร/การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร2562.pdf>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว (Tourism Economic Review). เรียกใช้เมื่อ 12 มิถุนายน 2567 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=581
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ranong/download/article/article_20230418122435.pdf
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-view/732>
- ชัตติยา กลัญญะปกรณ์ และคณะ. (2563). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนเกษตรตำบลห้วยทราย อำเภอแรมริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่, 13(2), 29-44.
- ณัฐตากานต์ พยัคฆา และกิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พิธีกรรมทำขวัญข้าวกับวิถีเกษตรกรรมที่เปลี่ยนไป. วารสารวิชาการเกษตร, 39(3), 330-339.

- ณิรันดร์ จันทรโกมล. (2564). การพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เทศบาลตำบลสันป่าเปา. (2562). ข้อมูลทั่วไป (ประวัติการจัดตั้ง, ความหมายของตราสัญลักษณ์, แผนที่และอาณาเขต, ข้อมูลประชากร, สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม, OTOP ตำบล). เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก http://www.sanpapao.go.th/web/show_detail.php?select=history&sname
- เทศบาลตำบลสันป่าเปา. (2567). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก http://www.sanpapao.go.th/web/view_news.php?id=2662&topic=แผนพัฒนาท้องถิ่น%20พ.ศ.2566-2570%20ฉบับเพิ่มเติม%20ฉบับที่%203%20ประจำปีงบประมาณ%20พ.ศ.2567
- นภาพร สิงห์นวล และพรนภา เตียสุธิกุล. (2564). การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอารางตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(3), 143-154.
- เปรมปรีดา ทองลา และเพ็ญศิริ สมารักษ์. (2563). ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดจันทบุรี. วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 11(1), 190-213.
- พิจารศรี จีระนนท์ทกิจ. (2561). ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกรณีศึกษา: ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ. (2561). การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการชุมชน แบบมีส่วนร่วม เพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีอัตลักษณ์ในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านมุสลิม. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 10(3), 75-95.
- มนิรัตน์ อีร์พันธุ์เสถียร. (2562). ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- มัลลิกา นนท่มุข และคณะ. (2562). ความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า, 37(1), 61-68.
- รัชฎาภรณ์ คำหลวง และคณะ. (2562). ผลลัพธ์ของทุน 5 ด้านต่อการพัฒนาระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ตำบลเมืองจัน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน. วารสารแก่นเกษตร, 47(1), 459-466.
- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D2/2D24Aug2022155450.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). Press release งานแถลงข่าว "ผลการทำสำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2566". เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/upload_file/2024/20240111123314_35658.pdf

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). โครงการการพัฒนาระบบสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินตามยุทธศาสตร์ชาติ. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2564). การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม, 1(3), 1-3.
- สุภารัตน์ โยสุใจ และกนกกานต์ แก้วนุช. (2565). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่ศึกษา ชุมชนบ้านสระวัง อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 17(1), 62-76.
- สุรีย์ เข้มทอง และอุไรพัฒน์ ชาญกิจ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีชุมชนเพื่อคนทั้งมวลของชุมชนตำบลถ้ำสิงห์ในจังหวัดชุมพร. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 11(2), 168-190.
- เสาวณี จันทะพงษ์ และพรชนก เทพขาม. (2561). นวัตกรรมเกษตร: ทางออกปัญหาความเหลื่อมล้ำของไทย ตอน 1. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_10Apr201.html
- อภิรักษ์ ส่งสุข และมุฮัมหมัดอิลยาส หญาปริง. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตระกาจ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567 จาก https://islocal.ru.ac.th/images/is_pdf/is_61/6114880014.pdf
- อันธิกา บุญตาย และคณะ. (2566). ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของผู้ประกอบการในจังหวัดนครนายก. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 49(1), 91-102.
- CNVT Thailand. (2567). บ้านสันป่าเปา จังหวัดเชียงใหม่. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.cnvtthailand.com/public/activity/category/detail/40>
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and The Internal Structure of Tests. Psychometrika, 16(1951), 297-334.
- Haggerty, K. (2023). Individual Interviews. Retrieved November 18, 2024, from <https://libguides.memphis.edu/c.php?g=587193&p=4065797>
- Yamane, T. (1967). Elementary Sampling Theory. Englewood Cliffs, London: Prentice-Hall, Inc.

เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่*

SOCIAL NETWORKS OF NEW CHINESE IN CHIANG MAI CITY

จือลี่ ซุน*, ปณัดดา ฤกษ์เปลี่ยน

Zhili Sun*, Panadda Rerkplian

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: Zhili_sun@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม และวิเคราะห์ลักษณะรวมถึงบทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักร่วมกับการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่ซึ่งมีบุตรเรียนอยู่ในโรงเรียนนานาชาติที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 30 ราย โดยวิเคราะห์ตามแนวคิดเครือข่ายทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมก่อนเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย มีการเตรียมหาวิธีการและเตรียมความพร้อมก่อนการเคลื่อนย้ายเข้ามา หลังจากเข้ามาแล้วก็จะเกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมใหม่เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทย และ 2) ลักษณะและบทบาทของเครือข่ายทางสังคมจะมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบุตรหลาน มีการใช้บริการของบริษัทแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศเป็นหลัก นอกจากนี้มีการช่วยเหลือแนะนำแบบบอกต่อกันในกลุ่มคนที่รู้จักกัน ลักษณะเครือข่ายทางสังคมส่วนใหญ่เกิดขึ้นผ่านทั้งแพลตฟอร์มแบบออนไลน์และแบบออฟไลน์ สำหรับแพลตฟอร์มออนไลน์นั้น ชาวจีนใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ชีวิตในประเทศไทย ส่วนแบบออฟไลน์นั้น ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่จะมีการรวมตัวกันผ่านเครือข่ายกลุ่มชมรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มที่เรียนภาษาไทย กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา ฯลฯ เพื่อพบปะ พูดคุย และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กันและกัน ดังนั้นกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้จึงนับได้ว่าเป็นเครือข่ายทางสังคมลักษณะหนึ่งที่ทำให้เกิดกลุ่มชุมชนของชาวจีน รุ่นใหม่ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: เครือข่ายทางสังคม, ชาวจีนรุ่นใหม่, เมืองเชียงใหม่

Abstract

This article studies the lives of new Chinese in Chiang Mai City. It aims to present the process of social network construction and analyze the characteristics and roles of these social networks. The research method uses in-depth interviews, including participatory and non-

participatory observation. The key informants are 30 new Chinese parents of their children who study in international schools located in Chiang Mai. The study follows the concept of social networks, and the research results found that. The research results found that 1) The process of creating a social network before moving to Thailand involves preparing and finding methods before moving in. After entering, a new social network will be created to adjust to Thai society. 2) The characteristics and roles of social networks are related to children's education. The services of overseas education consulting companies are mainly used. In addition, there is help and advice through word-of-mouth among people who know each other. Most social networks occur through both online and offline platforms. Chinese people use social media platforms for online platforms to exchange experiences of living in Thailand. As for offline platforms, new Chinese parents will gather through various groups, such as parent-student groups, Thai language learning groups, career groups, religious groups, etc., to meet, talk, and help solve problems for each other. Therefore, these groups can be considered social networks that create a community of new Chinese parents living in Chiang Mai society today.

Keywords: Social Networks, New Chinese, Chiang Mai City

บทนำ

ในอดีตชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทย มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่าชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย มุ่งแสวงหาความอยู่รอดที่อุดมสมบูรณ์ในพื้นที่อาศัยแห่งใหม่ เพื่อสร้างโอกาสและความมั่นคงในชีวิตของตนเอง ทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และความเจริญทางสังคมของประเทศไทยสำคัญ ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทยด้วย (จี.วิลเลียม สกินเนอร์, 2564); (อรัญญา ศิริผล และเจียงหยู หลี่, 2565) การเคลื่อนย้ายไปศึกษา ในต่างประเทศของครอบครัวชาวจีน แม้จะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมจีนมานานกว่าสามทศวรรษแล้ว แต่ก็มีรูปแบบที่แตกต่างไปตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน (ยศ สันตสมบัติ, 2565); (เคียน เฉิง ลี, 2565); (Wang, C., 2000)

ในปัจจุบัน พบว่า ยังมีครอบครัวชาวจีนเคลื่อนย้ายออกมอยู่ต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนชาวจีนจากครอบครัวชนชั้นกลางที่ไปเรียนที่ประเทศสิงคโปร์ พบว่า ครอบครัวชาวจีนหวังว่าการศึกษาในต่างประเทศจะยกฐานะครอบครัวให้ดีขึ้น จึงลงทุนอย่างมากแก่การศึกษาของบุตรหลาน เชียงใหม่ก็เป็นเมืองหนึ่งที่มีปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้น สำหรับกลุ่มผู้ปกครองชาวจีนการโยกย้ายข้ามชาติเพื่อการเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศทำให้ต้องหยุดหน้าที่การงานที่กำลังรุ่งเรืองไว้ ออกจากสภาพชีวิตที่คุ้นเคย และอยู่ห่างจากครอบครัว แต่ก็เป็วิธีหนึ่งที่จะเพิ่มโอกาสสะสมทุนทางสังคม หรือทุนการศึกษาเพื่อลงหลักปักฐานในประเทศนั้น (Huang S. Y. et al., 2005); (Johanna L. W., 2005)

การเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ จำเป็นต้องปรับตัวและเรียนรู้การใช้ชีวิตด้านต่าง ๆ ในสังคมนั้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มชาวจีนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ควรแก่การศึกษาผ่านแนวคิดในเรื่อง เครือข่ายทางสังคม ซึ่งเน้นการดำรงอยู่ของสายใยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีการขยายครอบคลุมไปทั่วทั้งสังคม แต่การวิเคราะห์ เครือข่ายทางสังคมในทางสังคมวิทยา (ธนพฤษช์ ชามะรัตน์, 2544); (ธีรวิทย์ กายแก้ว, 2556); (ศิริดา เทาะเจริญ และเพ็ญพักตร์ ทองแท้, 2560) จะเน้นความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายว่าจะส่งผลต่อพฤติกรรม ซึ่งกันและกันอย่างไร ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยเรื่อง รูปแบบและลักษณะของเครือข่ายทางสังคมมาอธิบายพฤติกรรมของ บุคคลด้วย ในการศึกษาครั้งนี้จะอาศัยแนวคิดของบัวเซอแวง (Boissevain, J., 1974) และแนวคิดของวาสเซอร์แมน และฟาสต์ (Wasserman, S. & Faust, K., 1999) โดยการวิเคราะห์จะแบ่งเป็น 3 ประเด็น ประเด็นแรก เป็นการพิจารณา บทบาทของสมาชิกในเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์อันหลากหลาย และสามารถ อธิบายได้ด้วยบทบาทของปัจเจกบุคคลในเครือข่าย เนื่องจากในเครือข่ายทางสังคมนั้นจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ บุคคลแต่ละคนนั้นไม่ได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลาย บทบาทที่จะต้องแสดงในแต่ละวัน ดังนั้น บุคคลสองคนอาจมีความสัมพันธ์กันได้ทั้งในบทบาทเดียวหรือหลายบทบาท ประกอบกันเป็นความสัมพันธ์เชิงเดียว และความสัมพันธ์เชิงซ้อนตามลำดับ ประเด็นที่สอง เป็นการพิจารณา ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลในเครือข่าย มักตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเชิงผลประโยชน์ เนื่องจาก บุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ตามแนวทางที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ทั้งในด้านวัตถุ เช่น เงินทอง สิ่งของ และทางด้านจิตใจ เช่น ความช่วยเหลือที่ทำให้เกิดความสะดวกสบายในชีวิต โดยที่ตัวบุคคล เป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง ในการที่จะเลือก หรือมีพฤติกรรมอย่างไร หรือแลกเปลี่ยนอะไรกับอีกบุคคลหนึ่งโดยคำนึง ถึงความเหมาะสมหรือความพอใจส่วนตัว ประเด็นที่สาม เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับทิศทางการไหลของความสัมพันธ์ อันเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เท่าเทียมและไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากความสัมพันธ์ ทางสังคมระหว่างบุคคลที่วางอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนนั้น สามารถก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งแบบร่วมมือกัน และแบบแข่งขันกัน ซึ่งการแลกเปลี่ยนที่สมดุลและไม่สมดุลกัน

กล่าวโดยสรุปในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ โดยมีคำถามว่ากลุ่มชาวจีนที่มาอาศัยอยู่เป็นระยะยาว และพาบุตรหลานมาับการศึกษาในเมืองเชียงใหม่ มีกระบวนการ ที่ทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมในกลุ่มของตนอย่างไร จากการศึกษาดังกล่าวจะเกิดประโยชน์อย่างมากในการทราบ ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ ทราบลักษณะและบทบาทของ เครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการดำรงชีวิตของชาวจีนรุ่นใหม่ ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบัน เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชาวจีนรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอยู่ร่วมกับสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและบทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการดำรงชีวิต ของชาวจีนรุ่นใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามประเด็นการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดเครือข่ายทางสังคม โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่ในโรงเรียนนานาชาติ จำนวน 30 ราย

2. วิธีการคัดเลือก โดยการสุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนนานาชาติในเมืองเชียงใหม่ จำนวน 12 แห่ง ได้แก่ 1) Ambassador Bilingual School 2) Nakornpayap International School 3) Singapore International School 4) Chiang Mai International School 5) Waree Chiang Mai International School 6) Unity Concord International School 7) Americana Chinese International School 8) American Pacific International School 9) Panyaden International School 10) Lanna International School Thailand 11) Grace International School and 12) Prem Tinsulanonda International School โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีสัญชาติจีน และอาศัยอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ของเมืองเชียงใหม่ 2) นำบุตรหลานเข้ามาศึกษาที่โรงเรียนนานาชาติและมีแผนการอยู่ต่ออีกอย่างน้อยเป็นเวลา 3 ปี และ 3) เข้าใจรายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเชื่อถือได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) ทั้งแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และแบบกึ่งทางการ (Semi Informal Interview) พร้อมแบบสัมภาษณ์ที่มีแนวคำถามสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง

3.3 การสังเกต (Observation) แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participatory Observation)

สำหรับการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น การสร้างเครื่องมือเริ่มต้นจากการนำเอาวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบสำหรับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวมาแตกเป็นประเด็นและแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของแนวคำถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 ด้านชาวจีนในเมืองเชียงใหม่ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 ด้านเนื้อหาและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 ด้านระเบียบวิธีวิจัย

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2566 - เดือนมกราคม 2567 รวมระยะเวลา 12 เดือน หลังจากการตรวจสอบและสรุปผลค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว จะรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำมาดำเนินการถอดเทป วิเคราะห์ข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลเหล่านั้นอย่างละเอียด จับประเด็นใจความสำคัญหลัก จัดกลุ่มข้อมูลพิจารณาเชื่อมโยงความเหมือนและความแตกต่าง แล้วจึงเรียบเรียงนำเสนอข้อค้นพบทั้งหมดตามแนวคิดเครือข่ายทางสังคม

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่

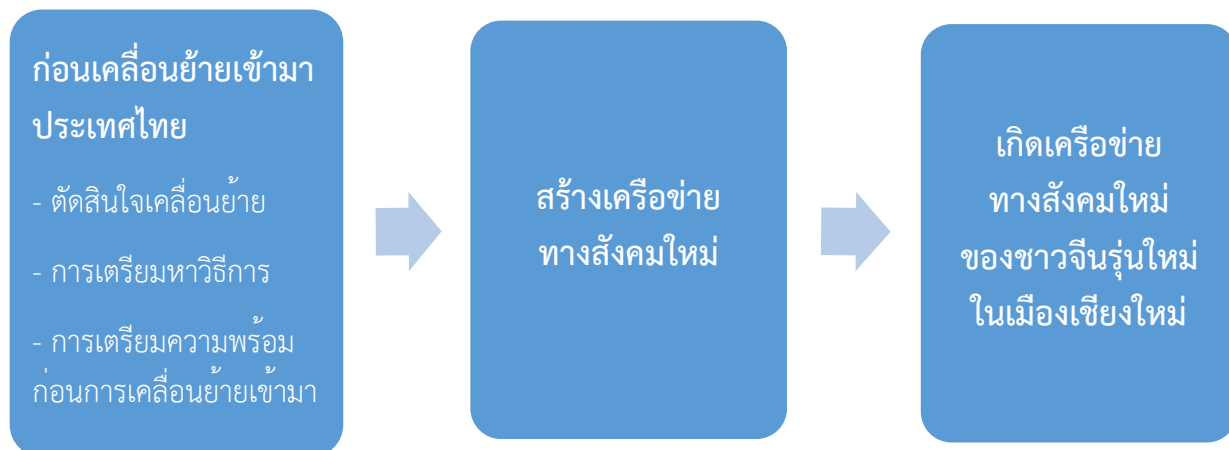
เครือข่ายทางสังคมเกิดขึ้นพร้อมกับการเคลื่อนย้าย และรับผลจากการเคลื่อนย้ายด้วย ขั้นตอนการเคลื่อนย้ายจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่ประเทศไทย ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ก่อนเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทย ขั้นตอนนี้ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่มีการตัดสินใจพาบุตรมาประเทศไทย หาวิธีการเคลื่อนย้าย และการเตรียมตัวมาต่างประเทศ ขั้นตอนที่ 2 ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาในประเทศไทยแล้ว เริ่มสร้างเครือข่ายเพื่อปรับตัวเข้ากับสังคม การเคลื่อนย้ายเพื่อการศึกษาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมาสู่ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีนด้วยกัน หรือใช้บริการของบริษัทแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ

สำหรับวิธีการเคลื่อนย้าย จากการศึกษาภาคสนามสรุปได้ถึงวิธีการเคลื่อนย้ายของชาวจีนรุ่นใหม่เข้าสู่เมืองเชียงใหม่ ดังนี้ วิธีที่หนึ่ง คือ ส่งบุตรมาเรียนหรือเข้าร่วมกิจกรรมเข้าค่ายของโรงเรียนเพื่อแสวงหาความเป็นไปได้ในชีวิตต่อไป ระยะเวลาการออกค่ายจะไม่เกินหนึ่งเดือน ในช่วงเวลานี้ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่จะพยายาม ผู้ที่ให้คำปรึกษาและข้อมูลต่าง ๆ การค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีหลายช่องทาง เช่น การหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หรือผู้มีแนะนำ ผู้ที่ให้คำปรึกษามาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นผู้ปกครองที่ส่งบุตรเข้ามาเรียนในเมืองเชียงใหม่หรือเป็นคนไทยที่พูดภาษาจีนได้ ผู้ที่ให้คำปรึกษาอาจเป็นเครือญาติหรือเพื่อนที่เคยทำงานด้วยกัน เพื่อนในวัยเด็ก เพื่อนของเพื่อน ผู้ปกครองของเด็กที่เรียนกับครูคนเดียวกัน โดย แม่หลิว ได้ให้ข้อมูลว่า

“เราตอนแรกพาเด็กมาเข้าค่ายของโรงเรียน เด็กกลับไปบอกว่าชีวิตในโรงเรียนมีความสุขมาก เรารู้สึกดีใจมากเด็กชอบโรงเรียนจึงไปถามสถานการณ์ของโรงเรียนจากเพื่อนที่เรารู้จักกัน เพื่อนคนนี้ช่วยเราติดต่อกับโรงเรียน แนะนำผู้ปกครองคนอื่นในโรงเรียนนี้ให้เราด้วย หลังจากเราตัดสินใจและเตรียมตัว 4 เดือน เราก็พาเด็กมาเชียงใหม่แล้วค่ะ” (แม่หลิว ฮั่ว, 2566)

วิธีที่สอง คือ ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่มีธุรกิจหรือทำงานในประเทศไทย เมื่อบุตรมีอายุถึงเกณฑ์ต้องเข้าโรงเรียนผู้ปกครองอยากดูแลอย่างใกล้ชิดและอยากให้บุตรได้รับการศึกษาระดับมาตรฐานสากลด้วย การเคลื่อนย้ายบุตรจะอาศัยเครือข่ายของผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองมีต้นทุนทางสังคมทั้งในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่แล้ว

ภาพที่ 1 สรุปรูปแบบของโมเดลกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ เพื่อสร้างความร่วมมือร่วมกันระหว่างด้านเศรษฐกิจและสังคมไทยจีน

2. ลักษณะและบทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวจีนรุ่นใหม่

2.1 ลักษณะของเครือข่ายทางสังคม จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่แบ่งออกได้ 5 กลุ่ม ตามลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่

2.1.1 ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านทางเครือญาติ

จากการศึกษา พบว่า มี 16 ครอบครัว ใช้วิธีนี้ คิดเป็น 53.3% ครอบครัวที่มีญาติพี่น้องเคยใช้ชีวิตในประเทศไทย โดยไม่จำกัดว่าต้องอยู่เมืองเชียงใหม่อาจจะอยู่ที่เมืองอื่น เช่น กรุงเทพฯ พัทยา ภูเก็ต ในฐานะเป็นเครือญาติก็ยินดีช่วยเหลือหาข้อมูลต่าง ๆ ให้ โดยญาติที่เคยมีประสบการณ์การใช้ชีวิตในประเทศไทย เช่น ทำงานในประเทศไทยเคยศึกษาในประเทศไทย มีธุรกิจในประเทศไทย ความผูกพันระหว่างเครือญาติโดยสายเลือดจะช่วยเหลือในการเคลื่อนย้าย เช่น เป็นลุงป้าน้าอาแท้ ๆ หรือเป็นลูกพี่ลูกน้องย่อมมีความผูกพันสูงกว่าการเป็นญาติที่ไม่ใช่สายเลือด หรือเป็นญาติห่าง ๆ เช่น การเป็นคู่เขย หรือเป็นหลานของภรรยา เป็นต้น บางครอบครัวช่วงแรกอาจใช้ชีวิตกับญาติแล้วจึงย้ายออกไปหาที่พักใหม่

2.1.2 ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านคนรู้จัก

นอกจากเครือข่ายเครือญาติ ยังพบเครือข่ายอีกลักษณะหนึ่ง คือ เครือข่ายระหว่างครอบครัวที่รู้จักกัน กล่าวคือ ผู้ปกครอง ของสองครอบครัวรู้จักกันก่อนตั้งแต่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในฐานะเป็นเพื่อนกันในวัยเด็ก หรือเป็นเพื่อนทำงานด้วยกัน เช่น ในกรณีศึกษาหนึ่ง คุณแม่พาบุตรของตนเองกับบุตรของเพื่อน มาเมืองเชียงใหม่ด้วยกัน ผู้ปกครองคุณแม่ทั้งสองฝ่ายเป็นเพื่อนวัยเด็กกันมีประสบการณ์ชีวิตคุ้นเคย

กันมานาน การฝากบุตรมาอยู่กับอีกครอบครัวเนื่องจากว่าพ่อแม่ไม่สามารถลาออกจากที่ทำงาน และไม่ยอมเสียโอกาสของบุตรที่จะมาเรียนต่อต่างประเทศมารดาจึงพาบุตรของตัวเองมาเชียงใหม่และมีความคุ้นเคย ความเข้าใจกันของสองครอบครัวนี้ มีความผูกพันกันมากเป็นพิเศษ จึงช่วยกันรับผิดชอบพาลูกออกมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและเข้ามาเรียนในโรงเรียนนานาชาติที่ประเทศไทยจากการศึกษามี 3 ครอบครัว ใช้วิธีนี้ คิดเป็น 10%

2.1.3 ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านความเป็นผู้ปกครอง

ความเป็นพ่อแม่ที่ดีต้องมีการดูแลบุตรทุกด้าน ตั้งแต่การใช้ชีวิตที่บ้าน ถึงชีวิตนอกบ้าน เช่น การเรียนการท่องเที่ยวดูต่าง ๆ บุตรต้องอาศัยพ่อแม่จัดการให้ ผู้ปกครองที่เคยมี เช่น เรื่องการประชุมในโรงเรียนนานาชาติ การแนะนำครูเรียนพิเศษนอกเวลาโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากเรื่องเกี่ยวกับเด็กในโรงเรียนทำให้เกิดการรวมตัวกัน บางครั้งผู้ปกครองมีการจัดการบรรยายแลกเปลี่ยนประสบการณ์การไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยในประเทศอื่นต่อไป เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้แก่ครอบครัวที่กำลังมีแผนการให้ลูกไปสมัครเรียน และสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวพร้อมกันไปด้วย

นอกจากนี้ ในโรงเรียนมีชุมชนช่วยเหลือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นผ่านสื่อแพลตฟอร์มออนไลน์เพราะความสะดวกและการเข้าถึงได้ง่าย แต่ความช่วยเหลือบ่อยครั้ง ก็เกิดขึ้นแบบออฟไลน์ด้วย หากพ่อแม่ผู้ปกครองบางคนต้องการคำแนะนำหรือเมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การช่วยต่อรองหรือช่วยให้คำปรึกษาหารือกับโรงเรียนนานาชาติ ทำให้เกิดการพูดคุยประนีประนอมกับกรรมการโรงเรียน ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองชาวต่างชาติ นักเรียนทะเลาะกัน หรือมีการเผชิญปัญหาความยุ่งยาก ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่คนในกลุ่มโพสต์ข้อความผ่านสื่อแพลตฟอร์ม วิแชท

ผู้ปกครองชาวจีนนิยมเลือกบ้านที่ใกล้โรงเรียนนานาชาติ การรวมตัวกันในพื้นที่เดียวกันเป็นจำนวนมากจึงทำให้เกิดชุมชนเล็ก ๆ ของตัวเอง เพื่อนบ้านของครอบครัวชาวจีนส่วนใหญ่เป็นชาวจีนเหมือนกัน และมีความคิดว่าเป็นคนในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียวกัน ติดต่อกันได้ง่าย และได้ช่วยเหลือพึ่งพากันตลอด ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัย พบว่า บริเวณใกล้ ๆ โรงเรียนนานาชาติมีครอบครัวชาวจีนมีบ้านอยู่ติดกัน มีการรวมตัวอย่างหนาแน่น ทำให้ครอบครัวชาวจีนได้รับข่าวอย่างรวดเร็ว และมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกมาก บางครอบครัวจะช่วยรับส่งบุตรของกันรู้จักไปโรงเรียนด้วยกัน หรือบุตรของเพื่อนบ้านกลับบ้านของตนเองก่อนการใช้ชีวิตในพื้นที่เดียวกัน และเจอกันทุกวัน ทำให้ครอบครัวชาวจีนมีการติดต่อและช่วยเหลือกันอยู่ตลอดเวลา

2.1.4 ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านเศรษฐกิจ

การทำงานของผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่ และการใช้ชีวิตในเมืองเชียงใหม่ไม่ได้เป็นเรื่องง่ายสำหรับผู้ปกครองชาวจีนกลุ่มนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนภาษาไทย และไม่มั่นใจกับการใช้ภาษาอังกฤษของตนเอง เพราะฉะนั้นกลุ่มที่ใช้ภาษาจีนเป็นหลัก มักจะรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่ได้พึ่งพากลุ่มที่ใช้ภาษาอื่น นอกจากนี้ ผู้ปกครองชาวจีนที่ถือวีซ่าดูแลบุตรไม่มีสิทธิ์ทำงานที่บริษัทในประเทศไทย เพราะฉะนั้น ในช่วงแรก ชาวจีนเหล่านี้ทำงานในประเทศไทยไม่ได้ กิจกรรมประจำวันในช่วงแรกจะเน้นการท่องเที่ยวเป็นหลัก ชาวจีนนิยมไปจุดท่องเที่ยวรอบตัวเมืองเชียงใหม่ หรือตามกระแสท่องเที่ยวในสื่อสังคมออนไลน์ของประเทศจีน หรือตลาดนัดต่าง ๆ เช่น ตลาดนัดจิ้นฮ่อ ตลาดนัดกาดมะพร้าว จรุงใจมาร์เก็ต ฯลฯ น้ำพุร้อน หรือจังหวัดใกล้ ๆ เชียงใหม่ เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน ฯลฯ

ส่วนการทำงานในประเทศไทยสำหรับผู้ปกครองชาวจีนต้องเป็นไปตามเวลาสะดวกของบุตร ผู้ปกครองบางคนจะทำธุรกิจเล็ก ๆ ของตัวเองในท้องถิ่น โดยเป็นผู้ลงทุนร่วมกับชาวไทย ตัวอย่างธุรกิจที่มีการลงทุนร่วมกัน เช่น 1) ธุรกิจให้บริการ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านบาร์ ร้านนวด ร้านล้างรถ ฯลฯ 2) ธุรกิจซื้อขายสินค้า เช่น ร้านขายของชำ ร้านโทรศัพท์มือถือ และ 3) ธุรกิจสุขภาพ เช่น ร้านเสริมสวย คลินิกเอกชน

อีกส่วนหนึ่งจะเข้าทำงานบริษัท ไม่ว่าจะเป็นบริษัทจีน บริษัทไทย หรือบริษัทต่างประเทศ แต่ทำงานในบริษัทจีนมีจำนวนมากที่สุด โดยเฉพาะทำงานเป็นครู การทำงานในบริษัทต่างประเทศจะอาศัยทักษะภาษาอังกฤษเป็นหลัก ชาวจีนที่เลือกงานนี้เป็นคนมีประสบการณ์ทำงานในบริษัทข้ามชาติในสาธารณรัฐประชาชนจีนมาก่อน หลังจากมาประเทศไทยจึงได้ทำงานในบริษัทข้ามชาติต่อ และได้รับความสะดวกจากการทำงานที่ได้กลับสาธารณรัฐประชาชนจีนทุกเดือน สำหรับการทำงานในบริษัทไทยเป็นเรื่องยาก เนื่องจากมีเงื่อนไขภาษาไทย ที่ไม่เพียงพอที่จะทำงานได้จึงมีคนทำงานในบริษัทไทยน้อย อีกส่วนหนึ่งจะทำงานออนไลน์ เช่น การลงทุนเล่นหุ้น ขายของออนไลน์ให้ชาวจีน เปิดสตรีมมิ่งสด นอกจากนี้จะมีกลุ่มที่จะร่วมมือทำงานกับชาวไทย เช่น เปิดบริษัทท่องเที่ยว เนื่องจากประเทศไทยมีการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวมาก และชาวจีนนิยมมาเที่ยวประเทศไทยด้วย จึงเปิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น เปิดโรงแรม โกดังนำเที่ยว โกดังขับรถ โกดังช่วยซื้อตั๋ว ฯลฯ

2.1.5 ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านทางศาสนา

ความสัมพันธ์ทางศาสนาใหญ่ ๆ คือ กลุ่มศาสนาคริสต์ โบสถ์ได้กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมอีกแห่ง ซึ่งผ่านการเชื่อมต่อด้วยภาษาจีนทำให้ชาวจีนรุ่นใหม่ สามารถสร้างความรู้สึกร่วมกันเพียงอย่างเดียวผ่านเวทีทางศาสนา ซึ่งมักกระทำได้อย่างยากในสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะรัฐบาลจีนเข้มงวดควบคุมเรื่องศาสนามาก่อนข้างมาก แต่เมื่อเคลื่อนย้ายออกมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนก็สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนา จนกระทั่งตอบสนองความสนใจใคร่รู้รวมถึงการรวมตัวสร้างกลุ่มร่วมกัน

สำหรับกลุ่มเครือข่ายศาสนาคริสต์ในเมืองเชียงใหม่สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย กลุ่มที่หนึ่งคือ โบสถ์ที่มีสมาชิกเป็นคนจีนรุ่นใหม่ ทั้งหมดจะอธิษฐานจิตโดยใช้ภาษาจีนเพียงภาษาเดียว โบสถ์สร้างขึ้นมาโดยประชากรชาวจีนที่อยู่เชียงใหม่ ส่วนใหญ่กระจายตัวแถวโรงเรียนนานาชาติ Ambassador Bilingual School เพราะว่า มีผู้ปกครองอาศัยอยู่จำนวนมาก ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ขณะที่สอนความรู้ครูจะแนะนำหรือพูดถึงศาสนาคริสต์ให้เด็กฟังบ่อย ๆ นอกเวลาเรียน ครูอาจเชิญผู้ปกครองเข้าศาสนาคริสต์ ครูบางคนเป็นศิษยาภิบาลของโบสถ์ ครอบครัวที่ไปโบสถ์มีจุดมุ่งหมายหลากหลายกัน บางครอบครัวอยากเอาใจครู บางครอบครัวอยากให้ครูช่วยเหลือส่งลูกไปเรียนต่อที่อเมริกา บางครอบครัวไปเที่ยวดูโบสถ์เฉย ๆ ฯลฯ

ส่วนกลุ่มที่สอง คือ โบสถ์ที่มีสมาชิกคนไทยเชื้อสายจีน ชาวจีนรุ่นใหม่ และคนอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาอังกฤษ การอธิษฐานจิตจะใช้หลายภาษา เช่น ภาษาจีน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ช่วงเช้าเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ช่วงบ่ายเป็นภาษาจีน สมาชิกชาวจีนรุ่นใหม่ในโบสถ์กลุ่มนี้มีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่ มีความรู้ศาสนาคริสต์ระดับเบื้องต้น มาเข้าโบสถ์นี้ด้วยความสมัครใจ เครือข่ายทางศาสนามีความเข้มแข็งกว่าโบสถ์อื่น เพราะว่าสมาชิกมีความหลากหลาย และการเข้าการออกโบสถ์ยังมิผลต่อการสร้างเครือข่ายทางศาสนาระหว่างโบสถ์ทั่วโลก โบสถ์นี้มีระบบการดูแลโดยแยกเด็กกับผู้ใหญ่ พี่เลี้ยงมีการดูแลเด็ก ในการสังเกตผู้ใหญ่อธิษฐานจิตและอธิบายบทสอนให้เด็กเข้าใจศาสนา คนจีนรุ่นใหม่เข้าโบสถ์ใหม่เริ่มต้นโดยใช้ภาษาจีนเป็นหลัก เมื่อเวลาผ่านไปจะเปลี่ยนไปใช้

ภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นตัวอย่างให้ลูกเข้าโบสถ์อธิษฐานจิตโดยใช้ภาษาอังกฤษด้วย โบสถ์แบบผสมหลากหลายที่ใหญ่ที่สุดในเมืองเชียงใหม่ คือ The First Chiang Mai Huaren Jidu Church

ทั้งสองโบสถ์จัดกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทางสังคม ทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ด้วยภาษาจีน เพื่อให้สมาชิกและผู้มาใหม่สามารถสื่อสารร่วมกันด้วยภาษาจีนของตน และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ได้รับการรักจากพระผู้เป็นเจ้าและความรักจากสมาชิก สร้างให้เกิดความรู้สึกเหมือนอยู่บ้านเกิดที่สาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ผ่านการใช้วัฒนธรรมจีนหรือจัดปาร์ตี้เฉลิมฉลองในช่วงเทศกาลสำคัญของจีน แม้ว่ากิจกรรมส่วนใหญ่จะสนับสนุนสมาชิกในเชิงจิตวิญญาณ โบสถ์ให้ความช่วยเหลือหลากหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านที่สมาชิกผู้มาใหม่ยังปรับตัวกับที่ใหม่ไม่ได้

ชาวจีนรุ่นใหม่จำนวนมากคิดว่าสาเหตุที่สำคัญ ประการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา คือ ความเจริญที่เริ่มเข้าถึงในชุมชน ทำให้สภาพชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนไป แต่อย่างไรก็ตามชาวจีนรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่เลือกที่จะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เนื่องจากผู้สอนศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ไม่มีข้อห้ามมากเกินไป

2.2 บทบาทของสมาชิกในเครือข่ายทางสังคม

2.2.1 บทบาทของสมาชิกในลักษณะความสัมพันธ์ผ่านทางเครือข่าย

สมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กันภายในครอบครัวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัวมีความมั่นคง มีความเชื่อใจกันสูงกว่าคนอื่น ดังนั้น ชาวจีนคิดว่าเครือข่ายเป็นคนที่มีพึ่งพาได้มากที่สุดคนในเครือข่ายเดียวกัน จะมีความพยายามดูแลซึ่งกันและกัน เพื่อให้ครอบครัวตัวเองปรับตัวใช้ชีวิต ในต่างแดนอยู่ต่อไปได้ เช่น คนที่มาก่อนจะแนะนำคนที่มาทีหลังเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในประเทศไทย ในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ ของชาวจีนครอบครัวจะมารวมตัวกันตามประเพณี ดังนั้น นอกจากสมาชิกในเครือข่ายจะมารวมตัวกันแล้วยังถือได้ว่าเป็นการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนไปพร้อมกันด้วย

2.2.2 บทบาทของสมาชิกในลักษณะความสัมพันธ์ผ่านคนรู้จัก

ผู้ปกครองชาวจีนบางครอบครัวมีความสัมพันธ์ผ่านคนรู้จักหรือคนที่เคยเป็นเพื่อนกันมาก่อน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องอาศัยพื้นฐานของความไว้วางใจและความมีน้ำใจของสมาชิกครอบครัวที่มีให้แก่กัน เช่น ครอบครัว A มีความจำเป็นต้องฝากลูกของตนเองไว้กับอีกครอบครัว B ตั้งแต่การเตรียมตัวเดินทางมาจนถึงการมาใช้ชีวิตอาศัยอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากยังมีสมาชิกในครอบครัว A ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ต้องดูแลอยู่ที่สาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้การดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ก็เป็นเรื่องยากและมีรายละเอียดมาก ครอบครัว ที่จำเป็นต้องฝากบุตรไว้กับคนที่ไว้วางใจได้ก็ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากเช่นกัน เมื่อทั้งสองครอบครัวตกลงรายละเอียดต่าง ๆ กันได้แล้ว ก็จะแลกเปลี่ยนหน้าที่กัน ครอบครัว B ที่พาบุตรมาประเทศไทยมีหน้าที่ดูแลบุตรแทนพ่อแม่ของครอบครัว A รับ-ส่งบุตรไปโรงเรียน พาไปเที่ยวต่างจังหวัดเมื่อมีวันหยุด ส่วนครอบครัว A ที่ฝากบุตรมาไว้จะมีคำตอบแทนให้ครอบครัว B และช่วยเหลือเรื่องอื่น ๆ ในประเทศจีน เช่น หากพ่อแม่ ของครอบครัว B ในประเทศจีนเจ็บป่วย ก็จะไปหาหมอทำหน้าที่แทนบุตรที่ประเทศไทย การยึดโยง ของความสัมพันธ์นี้เน้นการแลกเปลี่ยนประโยชน์และการตอบแทนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกในความสัมพันธ์นี้มีบทบาทเป็นสะพานและ

ผู้ปฏิบัติงาน กล่าวคือ เป็นสะพานติดต่อสื่อสารข่าวสารต่าง ๆ ระหว่างสองครอบครัว และเป็นผู้ปฏิบัติงานช่วย แทนทำหน้าที่ซึ่งกันและกัน

2.2.3 บทบาทของสมาชิกในลักษณะความสัมพันธ์ผ่านความเป็นผู้ปกครอง

ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านความเป็นผู้ปกครองจะมีการกำหนดสถานภาพบทบาทอย่าง หลวม ๆ เพียงแค่ให้รู้ว่าใครเป็นสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น ดังเช่น กลุ่มผู้ปกครองโรงเรียน Prem Tinsulanonda International School สมาชิกผู้ปกครองโรงเรียนนี้ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง 12 คน ซึ่งทั้ง 12 คนนี้ มีบทบาท เท่าเทียมกัน คือ ทำหน้าที่ทุกอย่างด้วยตนเอง ทั้งการประสานงานกับผู้ปกครองคนอื่น ๆ และประสานกับคน ภายในโรงเรียน การดำเนินกิจกรรม การบริหารจัดการการเงิน ฯลฯ ผู้ปกครองของโรงเรียน Prem Tinsulanonda International School ไม่มีการตั้งกรรมการของกลุ่มขึ้นมาอีก เนื่องจากทุกคนในกลุ่มมองว่าการทำงานด้วย ตนเองสามารถทำได้คล่องตัว สะดวก และรวดเร็วกว่า อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้ปกครองกลุ่มนี้ก็มีผู้ที่ทำหน้าที่ ประสานงานต่าง ๆ ให้กับผู้ปกครองทุกคนในกลุ่ม โดยมีผู้ช่วยผู้ประสานงานอีกคนหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีผู้ปกครองชาวจีนที่มีลักษณะเป็นแกนนำในชุมชน ให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือแก่คนอื่น เมื่อพบปัญหาหรือจะขอคำปรึกษา ทุกคนจะยินดีเข้าไปพบคนนี้ ทั้งในเรื่องส่วนตัว และเรื่องงาน คนที่เป็นแกนนำจะรู้สึกได้รับการยอมรับและมีความภาคภูมิใจในบทบาทที่ตนได้รับ ทำให้มีกำลังใจ มีพลังที่จะดำเนินหน้าที่ต่อไป แม้ตนเองไม่มีตำแหน่งในชุมชนอย่างเป็นทางการ และไม่มีสิ่งใดเป็นค่าตอบแทน

2.2.4 บทบาทของสมาชิกในลักษณะความสัมพันธ์ผ่านเศรษฐกิจ

ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านเศรษฐกิจของผู้ปกครองชาวจีน เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อทำ กิจกรรม ด้านเศรษฐกิจแต่ยังเป็นการรวมกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันระหว่างเพื่อน ญาติพี่น้อง คนรู้จักกัน คนที่ทำงานด้วยกัน หรือคนที่ร่วมมือทำงานกัน คนในกลุ่มนี้คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกัน และกันยามประสบปัญหา สมาชิกในความสัมพันธ์นี้มีบทบาทเป็นเพียงคนที่ร่วมงานกัน คนที่ทำงานด้วยกัน เช่น การเป็นตัวแทนจัดซื้อจัดหานำเข้าสินค้าจากประเทศไทยไปประเทศจีนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์จีน ทั้งสองคน ช่วยกันทำงานรับซื้อจัดส่งสินค้า คนหนึ่งรับผิดชอบแนะนำสินค้าให้ลูกค้า ออกเงินรับซื้อของจากประเทศไทย ส่วนอีกคนรับผิดชอบจัดส่งสินค้าเข้าสู่ประเทศจีน ติดต่อลูกค้าชาวจีน เก็บเงิน ฯลฯ ความสัมพันธ์จากการทำงาน ร่วมกันลักษณะนี้เป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างยาวนาน เนื่องจากต้องช่วยกันรักษาสถานภาพทาง เศรษฐกิจ ให้มั่นคงร่วมกัน

2.2.5 บทบาทของสมาชิกในลักษณะความสัมพันธ์ผ่านทางศาสนา

ลักษณะความสัมพันธ์ผ่านทางศาสนา สมาชิกมีความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมทาง ศาสนา โดยต่างถือว่าเป็นโอกาสทำบุญให้แก่ตนเอง กลุ่มความสัมพันธ์นี้ไม่มีตำแหน่งที่เป็นทางการแต่ยังสามารถ เรียกทุกคนรวมตัวและประสานงานกันได้ด้วยความเป็นจิตอาสาของสมาชิกทุกคน โดยเชื่อว่าการทำงานให้คนใน กลุ่มเป็นโอกาสสร้างบุญกุศลให้กับตนเอง และได้ดูแลคนที่นับถือศาสนาด้วยกันเป็นเรื่องที่มีความหมายยิ่งใหญ่ โดยมีผู้ที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่นับถือจากสมาชิกกลุ่มทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลัก

ส่วนสมาชิกทั่วไปมีบทบาทเป็นผู้ร่วมกิจกรรม เช่น ช่วยเก็บของใช้ต่าง ๆ ช่วยถ่ายรูป สมาชิกทุกคนได้รับความสุขจากการร่วมกิจกรรม ซึ่งนับเป็นวิธีหนึ่งที่จะสนับสนุนการทำงานและสร้างความสัมพันธ์

ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การทำงานในเครือข่ายศาสนายังต้องประสานงานกับบุคคลจากโบสถ์อื่น ๆ ทั่วโลกต้องพยายาม ทำความรู้จัก รักษาความสัมพันธ์ และสร้างความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างกันไว้ต่อไป

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่

พบว่า เมื่อกล่าวถึงชาวจีนในเมืองเชียงใหม่ สามารถแบ่งกลุ่มชาวจีนตามคำที่ถูกเรียกเป็นสามกลุ่มใหญ่ คือ จีนฮ่อ ชาวไทยเชื้อสายจีน และจีนรุ่นใหม่ โดยมีวิธีการเคลื่อนย้าย จุดมุ่งหมาย เส้นทางเคลื่อนย้ายต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป แต่ปัจจุบัน ทั้งสามกลุ่มได้ปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม จีนฮ่อเป็นกลุ่มชาวจีนมาจากยูนนาน และเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นหลัก ชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันเป็นกลุ่มได้รับการยอมรับจากสังคมทั่วไปมากที่สุด พบว่ากลุ่มชาวจีนรุ่นใหม่เป็นกลุ่มเคลื่อนย้ายเข้ามาประเทศไทยในช่วงราวสองทศวรรษที่ผ่านมาในปัจจุบันจากผลการศึกษาของ หยางชิง ปิง ปัจจัยที่ผลักดันให้ครอบครัวชาวจีนตัดสินใจพาลูกมาเรียนที่เชียงใหม่มี 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การดำเนินนโยบายของจีน เช่น นโยบายการเปิดประเทศ และนโยบาย “ก้าวออกไป” (หยางชิง ปิง, 2563) ซึ่งสนับสนุนให้ชาวจีนเดินทางออกไปเรียนต่อต่างประเทศได้อย่างอิสระ ประการที่สอง หลังจากจีนได้พัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ครอบครัวชาวจีนเริ่มมีความศรัทธาในการส่งลูกไปเรียนที่ต่างประเทศ ประการที่สาม แรงกดดันจากระบบการศึกษาที่มีการแข่งขันสูง ทำให้ทั้งผู้ปกครองและลูกต่างตั้งเครียดและเหนื่อยล้า ประการที่สี่ ระบบการศึกษาของจีนเป็นระบบคัดเลือกเด็กเก่งซึ่งทำให้เด็กที่มีผลการเรียนปานกลางขาดความมั่นใจในตนเองและส่งผลเชิงลบต่อบุคลิกภาพของเด็ก และ ประการที่ห้าปัญหามลพิษในประเทศจีนที่ทวีความรุนแรงขึ้นอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ทำให้กลุ่มคนเป็นโรคมะเร็งแพ่ต้องทนทุกข์ทรมานจึงตัดสินใจออกจากจีนเพื่อพาตัวเองหลบหนีออกจากพื้นที่มลพิษ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวเป็นแรงผลักดันให้ครอบครัวชาวจีนตัดสินใจพาลูกมาเรียนที่เชียงใหม่ทำให้เชียงใหม่เป็นพื้นที่การศึกษาใหม่สำหรับครอบครัวชาวจีน ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบสักลงไปยังเห็นความแตกต่างระหว่างสามกลุ่มชาวจีนแต่ละยุคแต่ละสมัย แม้ว่าคนทั้งสามกลุ่มนี้มีเชื้อสายจีน หรือมาจากประเทศจีนเช่นเดียวกัน

การศึกษา เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ ในครั้งนี้ อธิบายถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อมทางสังคม ชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาอยู่ในเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนไทยอยู่เป็นหลักการใช้ชีวิตในสังคมต่างประเทศที่ให้ชาวจีนรุ่นใหม่ต้องหาวิธีสร้างกลุ่มเครือข่ายของตน เพื่อปรับตัวให้ได้รับการยอมรับจากคนอื่น นอกจากนี้ ยังมีความพยายามแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ในชีวิตสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลนรี นุกิจรังสรรค์ พบว่า ชาวจีนอพยพใหม่อพยพมา เพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ และเพื่อแสวงหาแหล่งพำนักใหม่ ซึ่งก็เป็นการพยายามแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ให้กับตนเอง (กุลนรี นุกิจรังสรรค์, 2565)

2. ลักษณะและบทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการดำรงชีวิต ของชาวจีนรุ่นใหม่

พบว่า เครือข่ายทางสังคมได้มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอเมื่อมีความสัมพันธ์จากภายนอก ดังนั้น เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนจึงมีพลวัตที่ไม่ได้หยุดนิ่ง และมีการปรับเปลี่ยนเชิงสัมพันธ์อยู่ตลอด สอดคล้องกับแนวคิด

การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมจะพิจารณาทั้ง “ความสัมพันธ์” และ “การแลกเปลี่ยน” ระหว่างคนในเครือข่าย โดยเป็นที่เชื่อว่า “การแลกเปลี่ยนจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์ของคนในเครือข่าย” แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมมองว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเครือข่ายมีลักษณะซับซ้อนและเป็นระดับชั้นโดยในเครือข่ายทางสังคมจะมีรูปแบบการรวมตัวของบุคคลแบบกระจายตัวและมีระดับของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้สมาชิกในเครือข่ายทางสังคมอาจไม่จำเป็น ต้องมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกันและอาจตัดสินใจออกจากการเป็นสมาชิกได้เมื่อเวลาผ่านไป (Garton, L. et al., 1999) ซึ่งสามารถอธิบายถึงรูปแบบการรวมกลุ่มของคนผ่านชุมชนจะช่วยให้เห็นระดับของความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของคนในเครือข่ายได้

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การเติบโตของความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนเป็นไปอย่างกว้างขวาง ชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับถิ่นที่อยู่เดิมของตนในประเทศจีน ทั้งทางด้านกิจกรรมทางศาสนา และเศรษฐกิจ รวมทั้งการติดต่อสัมพันธ์กับชาวจีนในประเทศอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ไม่ได้มองจาก “ความเป็นจีน” อย่างเดียวกับเครือข่ายของชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวจีนฮ่อในอดีต สอดคล้องกับการศึกษาของ หม่า เทา ชาวจีนรุ่นใหม่ล้วนได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจและการมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นของประเทศจีน ความเป็นจีนกลายเป็นทรัพยากรทางสังคมแบบหนึ่งที่จะช่วยเลื่อนสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้นได้ (หม่า เทา, 2558)

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายทางสังคม และลักษณะและบทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการดำรงชีวิตของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ โดยพบว่ากระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ พบว่า ขั้นตอนการเคลื่อนย้ายจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สู่ประเทศไทย ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนนี้ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่มีการตัดสินใจพาบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทยหาวิธีการเคลื่อนย้าย และการเตรียมตัวมาศึกษาในต่างประเทศ ขั้นตอนที่ 2 ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาประเทศไทยสร้างเครือข่ายทางสังคมใหม่ มีการปรับตัวเข้ากับสังคม การเคลื่อนย้ายเพื่อปรับตัวจากระบบการศึกษาในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมาสู่ประเทศไทย จึงได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีนด้วยกัน หรือใช้บริการของบริษัทแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ ขั้นตอนที่ 3 เกิดเครือข่ายทางสังคมใหม่ของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ ขั้นตอนนี้ผู้ปกครองชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาประเทศไทยเกิดเครือข่ายทางสังคมใหม่เพื่อปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ส่วนประเด็นเกี่ยวกับลักษณะเครือข่ายทางสังคม ชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นผ่านสื่อแพลตฟอร์มออนไลน์ บางครั้งก็เกิดขึ้นแบบออฟไลน์ นอกจากกลุ่มออนไลน์จะเป็นจุดรวมตัวกันที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มชาวจีนรุ่นใหม่แล้วยังมีกลุ่มศาสนา ได้แก่ กลุ่มศาสนาคริสต์ และกลุ่มศาสนาพุทธหรือโบสถ์ได้กลายเป็นพื้นที่ทางสังคม อีกแห่งที่ผ่านการเชื่อมต่อกับภาษาจีนทำให้ชาวจีนรุ่นใหม่สามารถแสวงหาความรู้และสร้างความรู้สึกร่วมผ่านเวทีทางศาสนา ผลการศึกษาดังกล่าวช่วยทำให้เกิดความเข้าใจการดำรงอยู่ของชาวจีนรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่งที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมไทย ในส่วนของข้อเสนอแนะในครั้งที่ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นว่า 1) ผู้วิจัยมุ่งเน้นเลือกกรณีและพื้นที่ศึกษาเป็นชาวจีนรุ่นใหม่ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่เพียงแห่งเดียวเพราะต้องการที่จะศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ และบทบาททางสังคมในเครือข่ายต่าง ๆ จนถึงความหมายทางสังคมของเครือข่ายชาวจีน

รุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่ ดังนั้น จึงไม่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเครือข่าย เนื่องจากทั้งสมาชิกเครือข่าย และ สถานการณ์ทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลต่อเครือข่ายตลอดเวลา การเพิ่มการศึกษาในประเด็นดังกล่าว ในครั้งต่อไปจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการเข้าใจเครือข่ายทางสังคมดังกล่าวมากยิ่งขึ้นเพื่อนำผลวิจัยไปพัฒนา ความรู้ใหม่ต่อไป 2) ผู้วิจัยเห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการควรมีหน่วยงานกลางเกี่ยวกับนักเรียน นักศึกษานานาชาติ เพื่อให้เกิดการจัดการให้ถูกต้องและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกของทั้งโรงเรียน กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป และ 3) การสร้างความร่วมมือในเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้น ในเมืองเชียงใหม่ ควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งโรงเรียน นานาชาติในเมืองเชียงใหม่ สถานกงสุลใหญ่แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำเชียงใหม่ หน่วยงานภาครัฐของทั้ง 2 ประเทศอื่น ๆ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานงานและวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการสื่อสาร และความร่วมมือในเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลนรี นุกิจรังสรรค์. (2565). ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน: สถานการณ์ แรงจูงใจและการประกอบอาชีพ. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 22(2), 51-72.
- เคียน เฉิง ลี. (2565). จีนข้ามชาติรุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. เชียงใหม่: ศูนย์จีน-อุษาคเนย์ศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จี.วิลเลียม สกินเนอร์. (2564). สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ธนพลกษ ชามะรัตน์. (2544). การสร้างเครือข่ายทางสังคมของแรงงานนักเรียนไทยในออสเตรเลีย (แรงงานไทย-ออสเตรเลีย). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธีรภูมิ กายแก้ว. (2556). การสร้างเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษา นักฟุตบอลสมัครเล่นในกลุ่มกรุงเทพเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แม่หลิว ฮั่ว. (5 ก.ค. 2566). กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนรุ่นใหม่ในเมืองเชียงใหม่. (จีอี ชุน, ผู้สัมภาษณ์)
- ยศ สันตสมบัติ. (2565). จีนข้ามชาติรุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. เชียงใหม่: ศูนย์จีน-อุษาคเนย์ศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิรดา เหาะเจริญ และเพ็ญพักตร์ ทองแท้. (2560). การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- หม่า เทา. (2558). คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่: กรณีศึกษาผู้อพยพคนจีนในประเทศไทย. วารสารการวิจัยภาษาและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(2), 147-159.
- หยางชิง ปิง. (2563). “ผู้อพยพทางการศึกษา”: การเคลื่อนย้ายรูปแบบใหม่ของครอบครัว ชาวจีนกรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. ใน การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 16 ปีการศึกษา 2563 (หน้า 2070-2080). ปทุมธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.

อรรณญา ศิริผล และเจียงหยู่ หลี่. (2565). จีนข้ามชาติรุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. เชียงใหม่: ศูนย์จีน-อุษาคเนย์ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Boissevain, J. (1974). *Friends of Friends: Network, Manipulators and Coalitions*. Oxford: Basil Blackwell.

Garton, L. et al. (1999). Studying On-line Social Networks. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 3(1), 29051307.

Huang S. Y. et al. (2005). Transnational families and their children's education: China's 'Study mothers' in Singapore. *Global Networks*, 5(4), 307-443.

Johanna L. W. (2005). Transnational families' strategies and education in contemporary Chinese Diaspora. *Global Networks*, 5(4), 59-377.

Wang, C. (2000). Social Network in Mobility: The Behaviors of Wenzhou People between Beijing and Pairs. *Journal of China Academic*, 2000(3), 109-123.

Wasserman, S. & Faust, K. (1999). *Social network analysis: Methods and applications*. (4th ed.). London: Cambridge University Press.

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง*

COMMUNICATION TO CREATE PEOPLE PARTICIPATION IN DRIVING THE COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL AS A MODEL FOR INNOVATION IN LOCAL COMMUNITY SELF-MANAGEMENT

อรรชัย ตระการศาสตร์*, กานต์ บุญศิริ, วิทยาธร ท่อแก้ว, จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์

Akkachai Trakarnsar*, Karn Boonsiri, Wittayatorn Tokeaw, Jitraporn Sudhivoraseth

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: falawyer@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เกี่ยวกับ 1) กระบวนการสื่อสาร 2) การจัดการสื่อสาร และ 3) กลยุทธ์การสื่อสาร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วย 1.1) ร่วมคิดค้นหาปัญหา นำเสนอแนวทางแก้ไขและกำหนดกิจกรรม 1.2) ร่วมตัดสินใจจัดทำแผนงานและงบประมาณในการพัฒนา 1.3) ร่วมดำเนินการประชุม ร่วมกิจกรรมและตรวจสอบผลการดำเนินงานตามโครงการ และ 1.4) ร่วมรับประโยชน์ คือ ความสุข เงินรางวัล และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) การจัดการสื่อสาร ประกอบด้วย 2.1) การจัดการองค์ประกอบการสื่อสาร โดยแบ่งการสื่อสารเป็น 3 ระดับ คือ สื่อสารระหว่างบุคคล สื่อสารกลุ่มและสื่อสารสาธารณะ ใช้ภาษาถิ่นที่เข้าใจง่าย โดยสื่อสารแบบเผชิญหน้า สื่อสารสองทาง สื่อลายลักษณ์อักษร สื่อสารผ่านหอกระจายข่าวและโซเชียลเน็ตเวิร์ค 2.2) การจัดการนโยบายและระบบสื่อสารให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว ทันสมัย ผ่านการประชุม โดยมีเกณฑ์ในการเลือกสื่อที่เหมาะสมกับคนแต่ละวัย และ 2.3) ผลการประเมินการจัดการการสื่อสาร พบว่า สภาองค์กรชุมชนสามารถสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรได้รวดเร็วขึ้น และ 3) กลยุทธ์การสื่อสารประกอบด้วย 3.1) กลยุทธ์การเลือกใช้สื่อโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และเลือกสื่อให้เหมาะสมกับผู้รับ ใช้สื่อบุคคลเพื่อสร้างแรงจูงใจ สื่อประชาสัมพันธ์และสื่อสังคมออนไลน์ และ 3.2) กลยุทธ์การสร้างสารเน้นการให้ความรู้ผ่านสื่ออย่างต่อเนื่องเพื่อจูงใจ เปลี่ยนพฤติกรรมและกระตุ้นการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: การสื่อสาร, สภาองค์กรชุมชน, นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

Abstract

This research article were to study communication to create people participation in driving the community organization council for local community innovation and self-management. The focus is on 1) Communication processes, 2) Communication management, and 3) Communication strategies. This is a qualitative study with 25 key informants, structured interview as the research tool. The research findings reveal that 1) The communication process consists of: 1.1) Collaboratively identifying problems and presenting work issues, determining methods and approaches; 1.2) Jointly deciding to create plans and budgets for development; 1.3) Participating in meetings, community activities, and monitoring project implementation; and 1.4) Sharing benefits, which include satisfaction, happiness, material rewards, and supplementary employment 2) Communication management includes: 2.1) Managing communication components by categorizing communication into three levels: interpersonal communication, group communication, and public communication, using easily understandable local languages. This involves face-to-face communication, two-way communication, written communication, and communication through community broadcasting and social networks; 2.2) Managing policies and communication systems, emphasizing accurate, rapid, and modern communication through meetings, with criteria for selecting media suitable for different age groups; 2.3) The evaluation of communication management indicates that the council can communicate internally and externally more quickly. 3) Communication strategies consist of: 3.1) Strategies for media selection based on objectives, choosing appropriate media for the audience, using personal media to motivate, public relations media, and social media; 3.2) Strategies for creating content that emphasizes continuous knowledge dissemination through media to motivate, change behavior, and stimulate participation.

Keywords: Communication, The Community Organization Council, Local Community Innovation and Self-Management

บทนำ

การสื่อสารเป็นพฤติกรรมของผู้ส่งสารในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ความคิด ทักษะ อารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ และความสามารถที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อความหมายไปยังผู้รับสาร (Berelson, B. & Steiner, G. A., 1964) หรืออาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์ (Shannon, C. E. & Weaver, W., 1949) โดยใช้สัญลักษณ์ ได้แก่ คำพูด รูปภาพ ตัวเลข กราฟ ฯลฯ หรือวิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ (Berlo, D. K., 1960) ไปยังผู้รับสารเพื่อก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองของผู้รับสาร

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน โดยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากการริเริ่มโดยบางส่วนของชุมชน หรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่งนั้น จะช่วยยกระดับการ

มีสติและความรับผิดชอบให้กับชุมชนนั้น ๆ หรือชุมชนอื่นในกระบวนการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หากจะบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ต้องส่งเสริมการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและความรู้สึกที่จะดูแลรักษาเกิดขึ้นได้ด้วยการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ การใช้การสื่อสารและกิจกรรมหลากหลาย เพื่อสื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันว่า ทุกคนสามารถที่จะเข้ามาบริหารจัดการทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในแง่ใดได้บ้าง โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดของชุมชนเองที่จะสร้างสรรค์การดำเนินการรูปแบบต่าง ๆ และดูแลรักษาเอง นำไปสู่ความรู้สึกทั้งรักและหวงแหนรวมถึงความเป็นเจ้าของขึ้นในชุมชนนั้นได้ในที่สุด (ดวงพร คำณวนวัฒน์ และคณะ, 2550) และการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติจะต้องอาศัยการสื่อสารซึ่งเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิดตลอดจนอุดมการณ์ต่าง ๆ ไปยังประชาชน

กระบวนการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยปัจจุบันนั้น หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญหน่วยงานหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้ คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลซึ่งเปรียบเสมือนเซลล์ฐานรากของสังคมและเป็นคานงัดสำคัญของการปฏิรูปประเทศ โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนภายใต้หลักการทำงานสำคัญ คือ การพัฒนาโดยชุมชนเป็นแกนหลัก (Community - Driven Development) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับกรอบทิศทางการพัฒนาที่สำคัญตามนโยบายระดับประเทศ คือ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และนโยบายระดับสากลตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติในการพัฒนาและแก้ปัญหาในประเด็นการพัฒนาต่าง ๆ (สุวัฒน์ คงแป้น, 2563) ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ เพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน และการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ดำเนินงานตามภารกิจหลักและงานตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้ยุทธศาสตร์ “องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้ง” โดยใช้ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง 4 มิติ เพื่อเป็นเครื่องมือและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ของพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นให้เป็น “ตำบลนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาดังกล่าว จำนวน 852 ตำบล ครอบคลุม 77 จังหวัดทั่วประเทศ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นข้อบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายใต้การออกแบบระบบสนับสนุนต่าง ๆ และกำหนดบทบาทให้บุคคลกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2551) ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลต้นแบบ อันจะนำไปสู่ข้อค้นพบเพื่อพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบให้ประสบความสำเร็จไปสู่การเป็นตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ครอบคลุมทั่วประเทศในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
2. เพื่อศึกษาการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษากระบวนการสื่อสาร การจัดการการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง โดย 1) การศึกษาด้านเนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม แนวคิดนวัตกรรมชุมชน และทำการศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสาร การจัดการการสื่อสาร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือในการวิจัยและเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล และ 2) ศึกษาภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลสภาองค์กรชุมชนที่มีผลงานดีเด่นในกลุ่มภาคกลางและตะวันตก ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนตำบลแจ้ห่ม อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี, สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, สภาองค์กรชุมชนตำบลไผ่ดำพัฒนา อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองตากยา อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาองค์กรชุมชนต้นแบบทั้ง 4 ตำบล

2. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ รวมจำนวน 25 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชนต้นแบบสภาองค์กรชุมชนละ 2 คน รวม 8 คน 2) สมาชิกสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ สภาองค์กรชุมชนละ 1 คน รวม 4 คน 3) ผู้นำชุมชนต้นแบบ ได้แก่ กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ที่มีส่วนในการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล ตำบลละ 2 คน รวม 8 คน 4) ผู้บริหารงานหรือเจ้าหน้าที่ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ที่มีส่วนในการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวน 1 คน 5) นักวิชาการด้านการสื่อสาร ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน หรือที่มีส่วนในการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวน 1 คน และ 6) ผู้แทนภาคประชาชนในสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ จำนวน 4 คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เป็นแบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยชุดคำถามปลายเปิด เพื่อค้นหาคำตอบตามคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยกัน ซึ่งแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นและตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่วัดกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด กระทำโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ที่

ต้องการจะวัดหรือไม่ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านนั้นจะเป็นผู้พิจารณาให้คะแนนข้อคำถามแต่ละข้อ ผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) ได้เท่ากับ 0.92 ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ หลังจากนั้นจึงแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การจัดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 4) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยขั้นตอนและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) จัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์ ตามจำนวนที่กำหนดไว้ จากนั้นผู้วิจัยจะติดต่อทำการนัดหมายเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก 2) ประสานงานด้านเอกสารเพื่อประกอบการขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อได้รับหนังสือดังกล่าวแล้ว จึงประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อกำหนดวันเวลาและสถานที่สัมภาษณ์ 3) เข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลักตามกำหนดนัดหมาย โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัว กล่าวสรุปถึงที่มาและความสำคัญของงานวิจัย รวมทั้งอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลหลักความเข้าใจตรงกันในวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และขออนุญาตทำการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง 4) ในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกย่อและเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยจะนำบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสรุป และเรียบเรียงถอดเทป และจัดทำเป็นเอกสารสรุป หากพบประเด็นสำคัญที่ตกหล่นไปในการสัมภาษณ์ครั้งแรก ผู้วิจัยจะได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้งเพื่อขอสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม และ 5) ขั้นตอนสุดท้ายของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำรายการการบันทึกนั้นมาจัดระบบ จัดกลุ่ม แยกประเภท เพื่อนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ตีความ เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

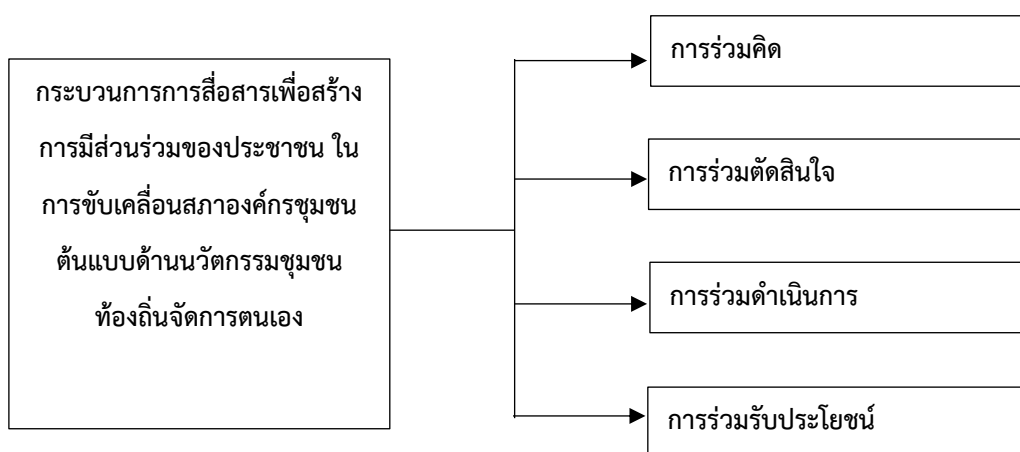
5. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ตีความ แปลความหมายวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์ รวมกับการศึกษาเอกสาร จากนั้นสร้างข้อสรุปตามประเด็น โดยนำแนวคิดตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้มั่นใจได้ในความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) คือ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันด้านตัวบุคคล ด้านเวลา และด้านสถานที่ มีความถูกต้องตรงกันหรือไม่ เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมามีความครบถ้วนอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์ได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองตามวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ มิได้ศึกษาองค์ประกอบกระบวนการสื่อสารซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางและผู้รับสาร แต่ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชุมชนและความเป็นองค์กรชุมชน ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีองค์ประกอบที่ชัดเจนเพื่อบ่งบอกถึงแนวคิด โครงสร้าง กระบวนการทำงาน รวมถึงการมีกิจกรรมในการพัฒนา

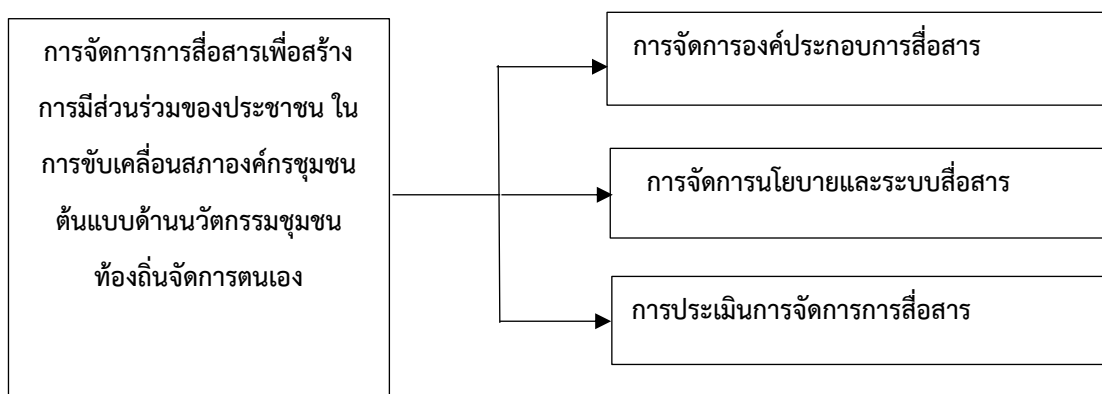
ร่วมกัน โดยองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ในความเป็นองค์กรชุมชน คือ “การสื่อสาร” มีความสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยทำหน้าที่ในการประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในองค์กร และ “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนในพื้นที่จะนำไปสู่การเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และทำให้เกิดพันธะผูกพันของคนในชุมชนที่เข้ามาร่วมกัน กระบวนการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมคิดของประชาชนเกิดขึ้นในขั้นตอนการประชุมทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย การร่วมคิดค้นหาปัญหาและนำเสนอประเด็นงาน กำหนดวิธีการและแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ การกำหนดแนวทางกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การวางแผนการทำงาน ฯลฯ การให้คำแนะนำ การสนับสนุนการประสานงานของชุมชนและเสนอประเด็นงานของสภาองค์กรชุมชน (ภาคประชาชน) เพื่อขอความคิดเห็นจากสมาชิก 2) การร่วมตัดสินใจของประชาชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการนำทุกเรื่องที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุม พิจารณาจัดเรียงลำดับความสำคัญเพื่อจัดทำเป็นแผนงาน การตัดสินใจคัดเลือกหรือกำหนดงบประมาณในการพัฒนาโดยเรื่องที่ต้องพิจารณาดำเนินการตามความสำคัญ ความเร่งด่วน ตามลำดับ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาและแต่งตั้งคณะทำงาน 3) การร่วมดำเนินการของประชาชน ประกอบด้วย การร่วมประชุมและเสนอเรื่องเพื่อการพิจารณาร่วมนำเสนอและรับฟังแนวทางการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในสภาฯ และร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงานและความคืบหน้าในการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มและประชาชนในพื้นที่ และ 4) การร่วมรับประโยชน์ของประชาชน เกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมต้องได้รับและสิ่งจูงใจหรือรางวัลที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นและจูงใจให้คณะทำงาน อาสาสมัครหรือสมาชิกสามารถทำงานได้โดยตลอดและบรรลุเป้าหมาย แยกได้เป็นประโยชน์แบบนามธรรม คือ ความพึงพอใจ ความสุข ฯลฯ และผลประโยชน์แบบรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ สิ่งของ หรือเงินรางวัล และการมีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังแผนผังกระบวนการต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนผังกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ

2. การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองตามวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ ประกอบด้วย 1) การจัดการองค์ประกอบสื่อสาร ประกอบด้วย 1.1) ระดับการจัดการการสื่อสารซึ่ง พบว่า มีการแบ่งเป็น 3 ระดับตามลักษณะการมี

ส่วนร่วม คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเน้นผู้ส่งสารมีหน้าที่ในการขยายแนวคิดหรือให้ความรู้แก่ผู้รับสาร ในการสื่อสารระดับนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก โดยกลุ่มที่ 1 คือ ผู้ส่งสารจากส่วนราชการ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ กลุ่มที่ 2 คือ ผู้นำองค์กรชุมชน นักพัฒนา องค์กรอิสระ เช่น ประธานสภาองค์กรชุมชน กรรมการสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ฯลฯ รวมทั้งนักปฏิบัติการชุมชนน่านาญการพิเศษในฐานะตัวแทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และกลุ่มที่ 3 คือ ภาคประชาชน ได้แก่ ประชาชนทั่วไป เครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ถัดมา คือ การสื่อสารระดับกลุ่มเล็ก ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารในกระบวนการร่วมคิด ประกอบด้วยการประชุมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสื่อสารสาธารณะและสื่อสารมวลชน ผ่านสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียง และสื่อโซเชียลมีเดีย 1.2) ภาษา เป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการจัดการการสื่อสาร เน้นการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษาถิ่นซึ่งจะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน และ 1.3) วิธีการสื่อสาร เน้นการสื่อสารผ่านการประชุมปรึกษาหารือในขณะทำงานร่วมกับประชาชน มีจัดระบบการกำหนดรายละเอียด เนื้อหาของสาร และวิธีการหรือช่องทางในการสื่อสารออกไปยังประชาชนด้วยสื่อหลากหลายรูปแบบและ ในส่วนของ 2) การจัดการนโยบายและระบบสื่อสารจะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ถูกต้อง สื่อสารอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และทันสมัย ผ่านระบบการสื่อสาร คือ การประชุมปรึกษาหารือ ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และสภาองค์กรชุมชน แบบบูรณาการ มีการบันทึกข้อมูลและจัดเก็บด้วยระบบคอมพิวเตอร์โดยมีเกณฑ์ในการเลือกสื่อและระบบการสื่อสารรูปแบบที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุดหลังจากนั้นจะมี และ 3) การประเมินการจัดการการสื่อสารโดยพิจารณาจากผลการสื่อสารว่าสามารถสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรได้อย่างรวดเร็วหรือไม่จากผลการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ดังแผนผังการจัดการการสื่อสารต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนผังการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ

3. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะ การสื่อสารให้แก่ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านด้วยตนเอง ในการเป็นผู้ส่งสารที่สามารถสื่อสารได้ชัดเจนและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับด้านความน่าเชื่อถือ 2) กลยุทธ์ การเลือกใช้สื่อที่มีความเข้าใจง่าย คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เลือกใช้สื่อที่ทำให้คนในชุมชนต้องรับรู้

และเข้าใจได้ผ่านการประชาสัมพันธ์โดยผู้นำชุมชนและสื่อโซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ยังได้ใช้ 3) กลยุทธ์การสร้างสาร โดยคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ฟังเป็นหลัก มุ่งสร้างเนื้อหาสารเกี่ยวกับประโยชน์ และผลกระทบที่สมาชิกในชุมชนจะได้รับ โดยการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย เพื่อสร้างแรงจูงใจการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และ 4) กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้รับสาร ประกอบด้วย การพิจารณา แยกกลุ่มผู้รับสารตามช่วงวัยและความสามารถในการเรียนรู้เพื่อสร้างสารที่สื่อออกไปได้ตรงกับความเข้าใจได้ทุก เพศทุกวัย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารประกอบด้วย ผู้ส่งสาร คือ ประธานและกรรมการสภาองค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน สาร คือ ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชน ช่องทาง คือ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสังคมออนไลน์ และผู้รับสาร คือ ประชาชนในพื้นที่ การสื่อสารดังกล่าวเป็นไปเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 4 ขั้นตอน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ เป็นไปตามแนวคิด ของ Huntington, S. & Nelson, S. ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะเป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือ แสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม (Huntington, S. & Nelson, S., 1975) มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสาร ของ Berlo, D. K. และผลการศึกษาของ ฤทธิรงค์ ที่พบว่า การสื่อสารและการใช้สื่อของชุมชนเพื่อการพัฒนา นั้น การสื่อสารจะมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็น ทางการ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2) สาร 3) สื่อ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อเก่า และสื่อมวลชน รวมทั้งสื่อใหม่ และ 4) ผู้รับสาร (Berlo, D. K., 1960); (ฤทธิรงค์, 2563) โดยใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งแบบ การสื่อสารสองทางที่เป็นทางการ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ประเด็นที่พึงได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จากผลการศึกษากระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน คือ ผู้ส่งสาร ในกระบวนการสื่อสาร ในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนั้น เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสภา องค์กรชุมชน ระบุไว้ชัดเจนว่า คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลาย ของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามี ส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งในขั้นตอนแรกนั้นจะต้อง มีผู้ก่อการดี หรือตัวตั้งตัวตีทำหน้าที่ในการสื่อสาร ชักชวนตัวแทนกลุ่มทุกกลุ่มในหมู่บ้านและตำบล มาพูดคุย ทำความเข้าใจเรื่องสภาองค์กรชุมชน ดังนั้น ผู้ส่งสาร จึงเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ของประชาชนและรวมไปถึงการขยายเครือข่ายเชิงรุก

2. การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วย การกำหนดทั้งรายละเอียดเนื้อหาสารและวิธีการสื่อสารที่ถูกต้อง ภายใต้นโยบายการสื่อสารที่ชัดเจน

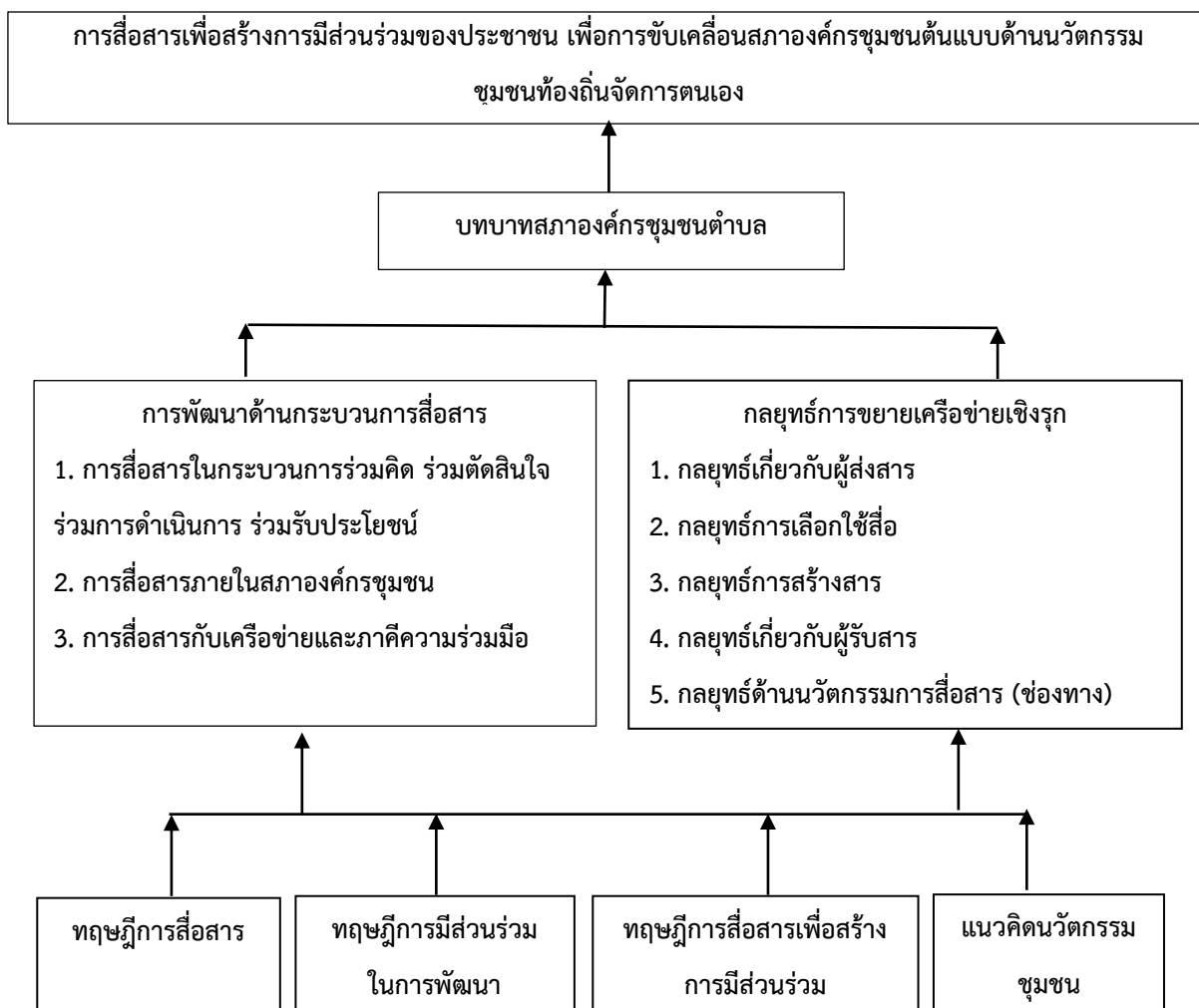
เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และจัดทำระบบการสื่อสารให้ทันสมัยด้วยการสื่อสารผ่านทั้งสื่อดั้งเดิม คือ สื่อบุคคลและสื่อใหม่ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งเฟซบุ๊ก ยูทูบและไลน์กลุ่ม เมื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อเท็จจริงจะพบความสอดคล้องกับตามแนวคิดของ Incio, F. A. R. et al. ซึ่งเสนอไว้ว่า การจัดการสื่อสารโดยบูรณาการสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่จะเพิ่มส่วนขยายทางการสื่อสาร และเปิดโอกาสให้มนุษย์สามารถนำเสนอเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดตลอดจนความคิดเห็นได้อย่างเสรีบนพื้นที่ส่วนตัวหรือโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) และยังสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนจนขยายเป็นเครือข่ายสังคมแบบออนไลน์ (Social Networking) ที่สามารถสร้างการปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้หลากหลายทั้งการตอบกลับและโต้ตอบแบบรวดเร็วทันทีทันใด (Real Time Interaction) ซึ่งผลที่ได้ คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสาร และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการการสื่อสาร (Incio, F. A. R. et al., 2021) ซึ่ง Jitladdakorn, S. เสนอไว้ว่า แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านองค์ประกอบการสื่อสาร เกี่ยวกับบรรยากาศทั่วไปขอบเขต ระดับการสื่อสาร ภาษา และวิธีการสื่อสาร 2) ด้านนโยบายและระบบสื่อสาร ได้แก่ ระบบการสื่อสาร ยุทธศาสตร์ หน้าที่และกิจกรรม เกณฑ์ในการเลือกสื่อ และ 3) ด้านการประเมินการจัดการการสื่อสาร จะนำไปสู่การปรับปรุงผลกระทบจากการสื่อสาร และผลกระทบจากการจัดการสื่อสารนั้น ๆ ดังนั้นการจัดการองค์ประกอบการสื่อสาร โดยการใช้วิธีการสื่อสารผ่านการประชุมปรึกษาหารือในคณะทำงานร่วมกับประชาชนที่มีการจัดระบบการสื่อสารที่ดี และเลือกใช้วิธีการหรือช่องทางในการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ เน้นการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษาถิ่น และให้ความสำคัญกับระบบสื่อสารที่มีข้อมูลที่ถูกต้อง สื่อสารอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และทันสมัย ประกอบกับมีเกณฑ์ที่ชัดเจนในการเลือกสื่อและรูปแบบการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุดตามผลการวิจัยนี้ จึงนับได้ว่ามีคุณภาพการต่อสภากงค์กรชุมชนอื่น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ (Jitladdakorn, S., 2008)

3. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภากงค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม ผ่านช่องทางที่ทันสมัยร่วมกับการกำหนดกลยุทธ์การสร้างสารที่เข้าใจง่าย และเข้าถึงผู้รับสารได้ทั่วถึง ประกอบกับการใช้กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้รับสาร ซึ่งพิจารณาแยกกลุ่มผู้รับสารให้เหมาะกับเครื่องมือ เนื้อหาสารและช่องทางในการสื่อสารที่เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith, R. D. ซึ่งได้แบ่งลักษณะของกลยุทธ์การสื่อสารไว้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (Proactive Strategies) และกลยุทธ์เชิงรับ (Reactive Strategies) (Smith, R. D., 2002) ซึ่ง วิโรจน์ ศรีหิรัญ ขยายความให้เห็นชัดเจนขึ้นว่า กลยุทธ์การสื่อสารที่ดี จะต้องประกอบขึ้นด้วยกระบวนการสื่อสารที่ดีหรืออุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัย (วิโรจน์ ศรีหิรัญ, 2564) และ อนุศักดิ์ คงมาลัย และคณะ ได้ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับผลการวิจัยนี้ คือ กลยุทธ์การสื่อสารจะหล่อหลอมแนวคิดรวมพลังการพัฒนาสภากงค์กรชุมชนให้ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมด้วยการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก และการสื่อสารของเครือข่ายสภากงค์กรชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (อนุศักดิ์ คงมาลัย และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ได้พบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถเขียนเป็นโมเดลได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่เป็นข้อเสนอการพัฒนาตัวแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบล

จากภาพที่ 3 สรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับประโยชน์ เป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนทุกตำบลและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ โดยการพัฒนาด้านกระบวนการสื่อสารด้วยการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางและผู้รับสาร ด้านการจัดการการสื่อสารและบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน จึงนำมาสู่องค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นข้อเสนอเพื่อพัฒนาตัวแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างยั่งยืนในอนาคต ซึ่งเป็นผลมาจากข้อค้นพบในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมผ่านองค์ประกอบ

การสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางและผู้รับสาร โดยเน้นการสื่อสารในกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการและร่วมรับประโยชน์ การสื่อสารภายในสภาองค์กรชุมชน การสื่อสารกับเครือข่ายและภาคีความร่วมมือด้านการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเน้นการสื่อสารเพื่อขยายเครือข่ายเชิงรุกโดยมีทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและแนวคิดนวัตกรรมชุมชนเป็นฐานราก

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า 1) กระบวนการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เนื่องจาก “องค์กรชุมชน” เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน หากองค์กรชุมชนเข้มแข็งชัดเจน เกาะเกี่ยวรวมกันเป็นขบวนที่ชัดเจนเห็นปัญหา มีเป้าหมายความร่วมมือจากภาคีท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องยากและสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างเป็นรูปธรรมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเอาฐานล่างเป็นตัวตั้งเป็นตัวขับเคลื่อนงานพัฒนาจัดการโดยชุมชนเป็นแกน หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนจึงอยู่ที่กระบวนการทำงานที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม หรือ กล่าวได้ว่า เป็นการพัฒนาแบบชาวบ้านเดินร่วมกัน เป็นการทำงานที่เชื่อมโยงคนกลุ่มหน่วยงานและศักยภาพที่หลากหลายเพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เห็นเป้าหมายร่วมกันทำแล้วต้องเห็นการเปลี่ยนแปลงจากการวางแผนร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถกำหนด และจัดวางแผนของชุมชนอย่างสอดคล้องกับแผนของหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านการพัฒนาและแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน สามารถกำหนดทิศทางในการจัดการชีวิตตัวเองและชุมชนได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามแผน ยุกระดับพัฒนาและสร้างการเรียนรู้ของคณะกรรมการสมาชิกที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ซึ่งมีลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีจุดเริ่มต้นจากการสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านสื่อบุคคลเกี่ยวกับบทบาท อำนาจ หน้าที่ ภารกิจของสภาองค์กรชุมชน โดยจัดประชุม การฝึกอบรม เพื่อชี้แจงให้ความรู้ การจัดการสื่อสารในการร่วมคิด เป็นไปเพื่อการกำหนดปัญหาความต้องการของชุมชน แนวทางแก้ปัญหา และการวางแผนพัฒนาด้านต่าง ๆ ซึ่งมีการรวบรวมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเสนอข้อมูลด้วยการเลือกใช้สื่อหลากหลายช่องทาง มีการใช้สื่อชุมชนและสื่อสาธารณะเชิงกว้าง เพื่อสร้างการรับรู้และสามารถโต้ตอบได้รวดเร็ว เช่น การสื่อสารผ่านบุคคล การบอกต่อ หนังสือเชิญ การแจ้งผ่านหอกระจายข่าว เฟสบุ๊ก และไลน์กลุ่ม เป็นต้น และ 3) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง เป็นการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีแนวทางในการวางแผนและกำหนดแผนงาน โครงการพัฒนาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และการสื่อสารมีรูปแบบการไหลของข่าวสารแบบแนวนอน เนื่องจากการดำเนินงานในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนแผน นโยบายให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยลักษณะการสื่อสารของทุกภาคส่วนนั้นมีการโต้ตอบได้อย่างอิสระ มีความเป็นกันเอง ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงาน โดยที่จะเน้นการสื่อสารกับชุมชน

เป็นหลักซึ่งจะยึดหลัก Co-Creation ซึ่งประกอบด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับประโยชน์รวมถึงมีการจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานให้เป็นรูปธรรม อีกทั้งยังดำเนินการให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมให้ประชาชนเข้าร่วมและเห็นผลจากการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ กลยุทธ์ที่สำคัญ คือ กำหนดเนื้อหาสาระที่เหมาะสม กลยุทธ์การเลือกช่องทางการสื่อสารที่ตรงกับผู้รับสาร รวมทั้งการสื่อสารสองทาง เช่น การประชาสัมพันธ์หรือให้ข่าวสารด้านงบประมาณที่ได้รับพร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนซักถาม เป็นการสื่อสารตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนเกิดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตนเอง ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนบังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยพบว่า 1) รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้สามารถเติบโตเป็นรากฐานและเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) มอบหมายให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดทำแผนปฏิรูปสภาองค์กรชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเชื่อมโยงกับพันธกิจหลักในการปฏิรูปประเทศไทยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และมุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 3) สภาองค์กรชุมชนทุกแห่งควรให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในการยกระดับการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนและการสื่อสารเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่เป็นระบบ มีแบบแผนเป็นรูปธรรม โดยมีการดำเนินงานตามแผนงานและผลักดันให้มีการเชื่อมโยงแผนการสื่อสารของสภาองค์กรชุมชนกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 4) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และภาคเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานสื่อสารในชุมชน ควรให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานในสภาองค์กรชุมชนในการแสวงหาและปรับใช้องค์ความรู้ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านงานวิจัยด้านการสื่อสารและการถอดบทเรียนจากองค์กรชุมชนต้นแบบ และ 5) สภาองค์กรชุมชนควรประสานความร่วมมือทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาในการศึกษาวิจัยปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร ร่วมกับการถอดบทเรียนจากการดำเนินงานขององค์กรภาคีอื่น เช่น ปตท. ซีพี. โตโยต้า ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์กรภาคีที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินงานในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อต่อยอดงานด้านการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา สุริยวงศ์. (2563). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ดวงพร คำณูวัฒน์ และคณะ. (2550). บทสังเคราะห์รายงานการวิจัยการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหพัฒน์ไพศาล.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2551). การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิโรจน์ ศรีหิรัญ. (2564). นวัตกรรมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 6(2), 225-236.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2564). ผลการดำเนินงานประจำปี 2564. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2563). 12 ปี สภาองค์กรชุมชน ก้าวไปข้างหน้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักประสานเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- อนุศักดิ์ คงมาลัย และคณะ. (2566). การสื่อสารของเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(4), 1-18.
- Berelson, B. & Steiner, G. A. (1964). Human Behavior: An Inventory of Scientific Findings. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Berlo, D. K. (1960). The process of communication: An introduction to theory and practice. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). No easy choice: political participation in Developing countries. New York: Harvard University Press.
- Incio, F. A. R. et al. (2021). Participatory communication as a key strategy in the construction of citizenship. Linguistics and Culture Review, 5(S1), 890-900.
- Jitladdakorn, S. (2008). The comparison between government Organization state enterprises. Bangkok: Prasitpan and printing.
- Shannon, C. E. & Weaver, W. (1949). The mathematical theory of communication. United States: The University of Illinois Press.
- Smith, R. D. (2002). Strategic planning for public relation. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

การสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ: เสริมกลยุทธ์ด้านการบริหารองค์กรการศึกษา

ต่อความสำเร็จร่วมกัน*

FOSTERING COLLABORATIVE LEADERSHIP: STRATEGIC MANAGEMENT OF
EDUCATIONAL ORGANIZATIONS FOR COLLECTIVE SUCCESS

ศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม

Siriwan Phuriwattanatham

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Siam Technology College, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: siriwanp@siamtechno.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิด ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Collaborative Leadership) ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการบริหารองค์กรการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่องค์กรต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนมากขึ้น ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สังคมที่เปลี่ยนแปลง และความคาดหวังที่สูงขึ้น ภาวะผู้นำแบบร่วมมือเน้นการสร้างความสัมพันธ์ การทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาและบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยได้รวบรวมและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบร่วมมือ เพื่อให้เห็นภาพรวมของประโยชน์และความสำคัญของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ตัวอย่างเช่น กรณีศึกษาจากประเทศฟินแลนด์ แคนาดา และญี่ปุ่น ซึ่งแต่ละประเทศต่างประสบความสำเร็จในการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือไปประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเอง โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน นอกจากนี้ บทความยังได้นำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแบบร่วมมือในองค์กรการศึกษา โดยมุ่งเน้น 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการร่วมมือ 2) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการร่วมมือ 3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการร่วมมือ และ 4) การสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้ยังได้กล่าวถึงความท้าทายต่าง ๆ ในการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือไปใช้ เช่น ความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความไม่สมดุลของอำนาจ และการขาดความไว้วางใจ รวมถึงแนวทางในการรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำความรู้และกลยุทธ์ที่นำเสนอไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร และยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ, กลยุทธ์การบริหารองค์กร, การสำเร็จร่วมกัน

Abstract

This article explores the concept of collaborative leadership, a crucial strategy for managing educational organizations, especially in today's world where organizations face many complex challenges. These challenges stem from technological advancements, societal changes, and rising expectations. Collaborative leadership emphasizes building relationships, working together, and engaging all stakeholders, including administrators, teachers, students, parents, and the community, to improve the quality of education and achieve organizational goals. In order to provide a comprehensive understanding of collaborative leadership the article examines relevant concepts, theories, and international case studies. These case studies, drawn from countries like Finland, Canada, and Japan, illustrate the successful implementation of collaborative leadership within diverse contexts. The article emphasizes the importance of cross-functional collaboration among schools, teachers, parents, and communities. Furthermore, the article suggested practical approaches to strengthen and develop collaborative leadership skills in educational organizations, focusing on four main strategies: 1) Developing an organizational structure that facilitates collaboration, 2) Creating an organizational culture that promotes collaboration, 3) Utilizing technology to support collaboration, and 4) Fostering motivation for teamwork. By addressing potential challenges such as conflicts among stakeholders, power imbalances, and lack of trust, the article provides valuable insights for administrators, teachers, and educational personnel to effectively implement collaborative leadership. The ultimate aim is to enable these stakeholders to apply the knowledge and strategies presented to improve their organizations sustainably and enhance the overall quality of education.

Keywords: Collaborative Leadership, Strategic Management, Collective Success

บทนำ

ความท้าทายในการบริหารองค์กรการศึกษายุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการเมือง ด้วยบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายและรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษา

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว แนวคิดภาวะผู้นำแบบความร่วมมือ (Collaborative Leadership) ได้ก้าวขึ้นมา มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอน (Leithwood, K. et al., 2020) งานวิจัยล่าสุดโดย Bolman, L. G. & Deal, T. E. รวมถึง การศึกษาของ Day, C. et al. ได้แสดงให้เห็นประโยชน์

อันหลากหลายของภาวะผู้นำแบบความร่วมมือ (Bolman, L. G. & Deal, T. E., 2023); (Day, C. et al., 2022) ทั้งในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การสร้างนวัตกรรม การแก้ไขปัญหา และการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน (Hallinger, P. & Heck, R. H., 2022)

ที่สำคัญ การศึกษาของ Leithwood, K. & Mascal, B. ยังพบว่า ภาวะผู้นำแบบความร่วมมือส่งผลในแบบบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เนื่องจากการประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนา แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎีสำคัญหลายประการ (Leithwood, K. & Mascal, B., 2020) อาทิ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบกระจาย (Spillane, J. P., 2006) ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Bass, B. M. & Avolio, B. J., 2021) และทฤษฎีภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Vroom, V. H. & Jago, A. G., 1988) ซึ่งล้วนเน้นย้ำความสำคัญของการทำงานร่วมกัน การสร้างความไว้วางใจ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบความร่วมมือในองค์กรการศึกษา โดยบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำเสนอกลยุทธ์การประยุกต์ใช้และการวัดผล เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำความรู้ไปพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

บทบาทของภาวะผู้นำแบบร่วมมือในบริบทการศึกษา (Collaborative Leadership)

ในยุคปัจจุบันที่สังคมและเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว องค์กรการศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้น ล้วนส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ และการบริหารจัดการศึกษา การบริหารจัดการแบบบนลงล่าง (Top-down) ที่เคยใช้ในอดีตอาจไม่ตอบโจทย์ และไม่เพียงพอต่อการพัฒนาองค์กร ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง องค์กรการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัว โดยส่งเสริม “ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ” (Collaborative Leadership) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วม และการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อนำพาองค์กร ให้ก้าวข้ามผ่านความท้าทาย และบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Collaborative Leadership) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ การทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายในองค์กรการศึกษา เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างความสำเร็จร่วมกัน (Ainscow, M., 2022) ภาวะผู้นำแบบร่วมมือส่งเสริมให้เกิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างสรรค์ และ การแก้ปัญหา โดยอาศัยความหลากหลายของมุมมอง ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล (Hargreaves, A. & Fullan, M., 2012) ซึ่งผลกระทบแบบบวกของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ สามารถวิเคราะห์ ได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารจัดการ: ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ส่งเสริมการตัดสินใจที่โปร่งใส การมีส่วนร่วม และการสร้างฉันทามติ (Bush, T. & Glover, D., 2021) ซึ่งนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Hargreaves, A. & Fullan, M., 2012) การกระจายอำนาจ (Decentralization) และ การมอบหมายงาน (Delegation) ให้สอดคล้องกับความสามารถ ของบุคลากรช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (Spillane, J. P., 2006)

2. การจัดการเรียนการสอน: ภาวะผู้นำแบบร่วมมือช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) (Harris, A. & Spillane, J., 2008) โดยเปิดโอกาสให้นักเรียน ครู และผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และ การทำงานร่วมกัน

3. การพัฒนาองค์กร: ภาวะผู้นำแบบร่วมมือถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์กร โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างนวัตกรรม และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร (Day, C. et al., 2022) ซึ่งนำไปสู่การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และการเติบโตอย่าง การพัฒนาองค์กรต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กรณีศึกษาและบทเรียนจากนานาชาติของภาวะผู้นำแบบความร่วมมือในองค์กรการศึกษา

การศึกษาของ Leithwood, K. & Mascal, B. ได้สำรวจผลกระทบของภาวะผู้นำแบบร่วมมือต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า โรงเรียนที่มีการใช้ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ นักเรียนมีผลการเรียนสูงกว่า เนื่องจากครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง ร่วมมือกันออกแบบ และพัฒนาการเรียนการสอน (Leithwood, K. & Mascal, B., 2020) สอดคล้องกับ Bush, T. ที่ศึกษาคุณภาพการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนที่ใช้ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ มีการวางแผน และการดำเนินงาน มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหาร และครู ร่วมกันกำหนดนโยบาย และตัดสินใจ (Bush, T., 2024) นอกจากนี้ Hallinger, P. & Heck, R. H. ศึกษาความพึงพอใจของครู พบว่า ภาวะผู้นำแบบร่วมมือส่งผลให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และทำงานร่วมกับผู้นำ (Hallinger, P. & Heck, R. H., 2022) เพิ่มความพึงพอใจในการทำงาน รู้สึกมีคุณค่า และได้รับการสนับสนุน ทำให้ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงาน (Somech, A., 2006) สอดคล้องกับ Day, C. et al. ที่ศึกษาการพัฒนาความเป็นมืออาชีพของครู พบว่า ภาวะผู้นำแบบร่วมมือส่งผลให้ครูมีโอกาสพัฒนาตนเองและทำงานร่วมกันเป็น Professional Learning Community (Day, C. et al., 2022)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีศึกษาโรงเรียนในประเทศฟินแลนด์ (Sahlberg, P., 2011) เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือมาใช้จนประสบความสำเร็จโดยครูมีอิสระในการออกแบบ และพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการตัดสินใจ ส่งผลให้ฟินแลนด์เป็นประเทศที่มีระบบการศึกษามีประสิทธิภาพสูงและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล หรือตัวอย่างในบริบทอื่น เช่น กรณีศึกษาจากประเทศแคนาดา ในรัฐออนแทรีโอแสดงให้เห็นรูปแบบการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนในแคนาดาให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและสร้างความรับผิดชอบร่วมกันต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา หรือกรณีศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน ผ่านระบบ “Lesson Study” ที่ครูร่วมกันวางแผน สังเกตการสอน และสะท้อนผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การศึกษาพบว่า การสร้างชุมชนการเรียนรู้แบบญี่ปุ่นช่วยพัฒนาทั้งคุณภาพการสอนและภาวะผู้นำของครู

ซึ่งหากทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือไปใช้ในระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ แสดงให้เห็นทั้งจุดร่วมและความแตกต่างที่น่าสนใจ จากการศึกษาพบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญกับการ

พัฒนาวิชาชีพครูและผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง โดยมีการสร้างระบบสนับสนุนผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการ Lesson Study ในญี่ปุ่น หรือเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในสิงคโปร์ นอกจากนี้ ทุกประเทศยังเน้นการสร้างวัฒนธรรมความไว้วางใจและการรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำแบบร่วมมือ โดยเฉพาะในฟินแลนด์ที่ให้ความสำคัญกับ Professional Trust อย่างมาก

อย่างไรก็ตาม แต่ละประเทศมีวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกันตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการกระจายอำนาจ ซึ่งฟินแลนด์เลือกให้การกระจายอำนาจอย่างมากในการให้อิสระแก่โรงเรียนและครูในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่สิงคโปร์เลือกใช้แนวทางที่สมดุลระหว่างการรวมศูนย์และการกระจายอำนาจ โดยมีการกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนจากส่วนกลางควบคู่กับการให้อิสระในการบริหารจัดการระดับโรงเรียน กลไกการพัฒนาผู้นำก็มีความแตกต่างกัน โดยสิงคโปร์ใช้การวางแผนพัฒนาผู้นำอย่างเป็นระบบผ่านโครงการพัฒนาผู้บริหารที่มีการออกแบบอย่างรอบคอบ ในขณะที่ญี่ปุ่นเน้นการพัฒนาผู้นำผ่านการปฏิบัติงานจริงและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ ส่วนแคนาดาให้ความสำคัญกับการสร้างภาวะผู้นำผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้าง แม้จะมีความแตกต่างในรายละเอียดของการดำเนินการ แต่ทุกประเทศล้วนมุ่งหวังที่จะสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพผ่านการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วน การศึกษาความเหมือนและความต่างเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจว่าการพัฒนาภาวะผู้นำแบบร่วมมือไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว แต่ต้องพิจารณาบริบทและปัจจัยแวดล้อมเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม หลักการพื้นฐานของการสร้างความไว้วางใจ การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรการศึกษา

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำแบบร่วมมือกับความท้าทายในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่องค์กรการศึกษาต้องให้ความสำคัญ โลกยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้น องค์กรต่าง ๆ รวมถึงองค์กรการศึกษาต่างต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ ซึ่งภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Collaborative Leadership) ได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและสร้างความสำเร็จท่ามกลางกระแส Disruption ภาวะผู้นำแบบร่วมมือเน้นการทำงานร่วมกันการสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายและพัฒนาองค์กร ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ ภาวะผู้นำแบบร่วมมือช่วยให้ครู ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญสามารถระดมความคิดและบูรณาการ เทคโนโลยีเข้ากับการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (Bolman, L. G. & Deal, T. E., 2023) เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Hybrid) และการใช้ AI เพื่อ Personalize การเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชากรในยุค Beta ที่ Artificial Intelligence (AI) การเปลี่ยนส่วนหนึ่งการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ภาวะผู้นำแบบร่วมมือยังช่วยให้องค์กรการศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย (Day, C. et al., 2022) เช่น การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและยอมรับความแตกต่าง (Hallinger, P. & Heck, R. H., 2022) ภาวะผู้นำแบบร่วมมือยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ด้วยความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและ

สร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภาวะผู้นำแบบร่วมมือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยพัฒนาองค์กรการศึกษาให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัวและพร้อมรับมือกับความท้าทายในยุคปัจจุบัน องค์กรการศึกษาที่มีภาวะผู้นำแบบร่วมมือจะสามารถสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมและยั่งยืนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคต

ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบร่วมมือ

ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดทฤษฎี ที่สำคัญ 3 ทฤษฎี ดังนี้

ภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership)

Distributed Leadership หรือภาวะผู้นำแบบกระจาย เป็นหนึ่งในกรอบแนวคิดที่ได้รับการสนับสนุนในการจัดการองค์การศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Spillane, J. P., 2006) แนวคิดนี้มุ่งเน้นที่การกระจายอำนาจและบทบาทผู้นำในองค์กร ไม่จำกัดอยู่ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงครู นักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน กระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมและการกระจายบทบาทนี้ ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำในระดับต่าง ๆ ขององค์กร (Harris, A. & Jones, M., 2020) นอกจากนี้ ยังพบว่า โรงเรียนที่ใชรูปแบบ Distributed Leadership สามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษาได้มากขึ้น เนื่องจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันอย่างเปิดเผยและมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

Transformational Leadership หรือภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง เน้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การสร้างแรงจูงใจ และการสร้างบรรยากาศที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร (Bass, B. M. & Avolio, B. J., 2021) ภายใต้แนวคิดนี้ ผู้นำจะเน้นที่การสร้าง ความเชื่อมั่นและการสนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการคิดค้นแนวทางใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง การวิจัยชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญในบริบทของการศึกษา เนื่องจากสามารถเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ครู นักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ รู้สึกมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาองค์กร

ในบริบทของการศึกษา Transformational Leadership ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันในการตัดสินใจ และการสร้างพันธกิจที่ชัดเจนร่วมกัน ทำให้เกิดความสอดคล้องและความเป็นเอกภาพในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์การศึกษา การวิจัยยืนยันว่าโรงเรียนที่นำรูปแบบนี้มาใช้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและผลการเรียนของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น (Day, C. et al., 2022)

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership)

Participative Leadership หรือภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เน้นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้นำแบบนี้มุ่งมั่นที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กร (Vroom, V. H. & Jago, A. G., 1988) ในบริบทการศึกษา การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และนักเรียนในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษา ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการทำงานร่วมกัน และเพิ่มความรับผิดชอบร่วมกันในผลสำเร็จของโรงเรียน

การวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจและความโปร่งใสในองค์กรการศึกษา ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Somech, A., 2006) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังช่วยเพิ่มความมุ่งมั่นและความพยายามในการทำงานของครูและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ทำให้พวกเขารู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร

ดังนั้น เพื่อสร้างกรอบการบริหารที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีภาวะผู้นำทั้งสามแนวคิดได้แสดงให้เห็นจุดร่วมที่สำคัญในด้านหลักการพื้นฐาน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในองค์กร แนวคิด Distributed Leadership ที่นำเสนอโดย Spillane, J. P. มุ่งเน้นการกระจายอำนาจและบทบาทผู้นำ (Spillane, J. P., 2006) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Participative Leadership ตามแนวคิดของ Vroom, V. H. & Jago, A. G. (Vroom, V. H. & Jago, A. G., 1988) ในขณะที่ Bass, B. M. & Avolio, B. J. ได้นำเสนอแนวคิด Transformational Leadership ที่เน้นการสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน (Bass, B. M. & Avolio, B. J., 2021) ตารางที่ 1 จึงแสดงการบูรณาการแนวคิดทั้งสามทฤษฎีนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์กรอบแนวคิดเพื่อการสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ

แนวคิดทฤษฎี	หลักการสำคัญ	การประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำเชิงร่วมมือ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
ภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership)	- การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ - การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ - การพัฒนาภาวะผู้นำในทุกกระดับ	- การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ - การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ - การพัฒนาภาวะผู้นำในทุกกระดับ	- เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน - สร้างนวัตกรรมในการจัดการศึกษา - พัฒนาศักยภาพผู้นำรุ่นใหม่
ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)	- การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม - การสร้างแรงบันดาลใจ - การเสริมพลังให้บุคลากร	- พัฒนาเป้าหมายร่วมกัน - สร้างระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ	- เพิ่มความผูกพันต่อองค์กร - ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ - สร้างวัฒนธรรม
ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership)	- การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น - การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ - การตัดสินใจร่วมกัน และการแก้ปัญหา	- จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - สร้างช่องทางการมีส่วนร่วม - พัฒนาระบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม	- เพิ่มความไว้วางใจในองค์กร - ลดความขัดแย้ง - สร้างความยั่งยืนในการพัฒนา

กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือทางการศึกษา

การเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือในองค์กรการศึกษามีเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเสนอกลยุทธ์สำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการร่วมมือ

การจัดตั้งทีมงานข้ามสายงานเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา Katzenbach, J. R. & Smith, D. K. ได้ชี้ให้เห็นว่า การทำงานในรูปแบบทีมข้ามสายงานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากเป็นการผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลายจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน การจัดตั้งทีมที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูจากกลุ่มสาระต่าง ๆ ผู้ปกครอง และตัวแทนนักเรียน จะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง (Katzenbach, J. R. & Smith, D. K., 1993)

กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการร่วมมือ

Bolman, L. G. & Deal, T. E. เสนอว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ สถานศึกษาควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบการประชุมแบบเปิดและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาโรงเรียน การสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Bolman, L. G. & Deal, T. E., 2023)

กลยุทธ์ที่ 3 การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการร่วมมือ

Castells, M. ได้กล่าวถึง ความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการเสริมสร้างการทำงานร่วมกันในองค์กรสมัยใหม่ การนำระบบจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (LMS) และแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน เช่น Google Workspace หรือ Microsoft Teams มาใช้ จะช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ในการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการทำงานและการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจร่วมกัน (Castells, M., 2020)

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีม

Ryan, R. M. & Deci, E. L. ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจภายในที่เชื่อมโยงเป้าหมายส่วนบุคคลกับเป้าหมายองค์กร การพัฒนาระบบการให้รางวัลและการยกย่องชมเชยที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม รวมถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาทีมและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก จะช่วยเพิ่มความผูกพันและความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน (Ryan, R. M. & Deci, E. L., 2000) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hackman, J. R. ที่พบว่า การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเองและการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ (Hackman, J. R., 2002)

การบูรณาการกลยุทธ์ทั้งสี่ประการนี้จะช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือในองค์กรการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการผสมผสานระหว่างการพัฒนาโครงสร้างองค์กร การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน การใช้

เทคโนโลยีสนับสนุน และการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม ความสำเร็จของการดำเนินการตามกลยุทธ์เหล่านี้จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรการศึกษาในระยะยาว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 Infographic กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือทางการศึกษา

แนวทางสู่ความสำเร็จของการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแบบความร่วมมือในองค์กรการศึกษา

การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำแบบร่วมมือในผู้นำการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ ให้กับระบบการศึกษา ผู้นำการศึกษาจึงต้องพัฒนาทักษะที่หลากหลายเพื่อสร้างความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพภายในองค์กร โดยทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

ทักษะแรกที่ผู้นำการศึกษาต้องพัฒนาให้เชี่ยวชาญ คือ ทักษะการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความร่วมมือในองค์กร ผู้นำต้องสามารถสื่อสารทั้งในรูปแบบการพูดและการเขียนอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิกในองค์กร นอกจากนี้ การฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ก็เป็นทักษะที่ขาดไม่ได้ เพราะการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้อื่นจะช่วยให้ผู้นำเข้าใจปัญหาและความต้องการของทีมงานได้อย่างลึกซึ้ง งานวิจัยของ Allen, M. W. et al. ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารที่ดีไม่เพียงสร้างความไว้วางใจ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและทีมงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ผู้นำการศึกษาสามารถจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากครูและบุคลากรในโรงเรียน พร้อมทั้งใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ เช่น Slack หรือ Microsoft Teams เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ตลอดเวลา (Allen, M. W. et al., 2020)

ทักษะที่สอง ซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้กัน คือ ทักษะการแก้ปัญหาาร่วมกัน ในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและความหลากหลาย ผู้นำจำเป็นต้องสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในการค้นหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสม โดยใช้กระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น งานวิจัยของ Dyer, J. H. et al. แสดงให้เห็นว่า การทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และนำไปสู่การค้นหานวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Dyer, J. H. et al., 2013) ตัวอย่างเช่น การจัดเวิร์กช็อปเพื่อระดมสมอง (Brainstorming) ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนที่ไม่ได้ผล โดยให้ครูและนักเรียนร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไข ซึ่งไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ทักษะที่สาม ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความร่วมมือ คือ ความเข้าใจในวัฒนธรรมองค์กรและผู้มีส่วนร่วม ผู้นำการศึกษาต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมขององค์กรและผู้มีส่วนร่วมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสร้างความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ถึงค่านิยมและมุมมองของแต่ละบุคคลจะช่วยให้ผู้นำสามารถจัดการความแตกต่างและความหลากหลายภายในทีมได้ดีขึ้น งานวิจัยของ Schein, E. H. ชี้ให้เห็นว่า การเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อการตัดสินใจและความสำเร็จขององค์กร (Schein, E. H., 2010) ตัวอย่างเช่น ผู้นำสามารถสำรวจความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียน และนำข้อมูลมาปรับปรุงนโยบายและแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย

การพัฒนาทักษะเหล่านี้สามารถทำได้ผ่านแนวทางที่หลากหลาย เช่น การอบรมแบบปฏิบัติการ (Workshops) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและการแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสฝึกฝนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างทีม (Team Building Activities) ที่เน้นการทำงานร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในทีม นอกจากนี้ การให้คำปรึกษา (Mentoring) โดยการจับคู่ผู้นำ

ที่มีประสบการณ์กับผู้นำรุ่นใหม่ก็เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้และกลยุทธ์ในการสร้างความร่วมมือ และสุดท้าย การประเมินและการสะท้อน (Assessment and Reflection) โดยใช้เครื่องมือประเมินทักษะ การสื่อสารและการแก้ปัญหา จะช่วยให้ผู้นำได้รับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือในองค์กรการศึกษายังคงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกัน ความท้าทายแรก คือ การขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อมุมมองหรือผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายไม่สอดคล้องกัน งานวิจัยของ Tjosvold, D. ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสามารถช่วยลดการขัดแย้งได้ โดยการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงความคิดเห็นจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมในกระบวนการ ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมผู้ปกครองและครู เพื่อหารือเกี่ยวกับนโยบายการบ้านของนักเรียน โดยให้ทุกฝ่ายมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจ (Tjosvold, D., 2008)

ความท้าทายที่สอง คือ ความไม่สมดุลของอำนาจ ซึ่งอาจทำให้บางฝ่ายรู้สึกว่ามีเสียงน้อยกว่าและไม่ได้รับความสำคัญ งานวิจัยของ Smylie, M. A. พบว่าความไม่สมดุลของอำนาจอาจทำให้เกิดความไม่พอใจและความเครียดในกลุ่ม ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน (Smylie, M. A., 1996) ตัวอย่างเช่น การใช้ระบบการลงคะแนนเสียงออนไลน์เพื่อให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมโรงเรียน จะช่วยลดความไม่สมดุลนี้และสร้างความรู้สึกร่วมกันมากขึ้น

ความท้าทายที่สาม คือ การขาดความไว้วางใจระหว่างทีมงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ เมื่อทีมงานขาดความไว้วางใจอาจทำให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างยากลำบาก งานวิจัยของ Dirks, K. T. & Ferrin, D. L. แสดงให้เห็นว่าความไว้วางใจมีผลต่อการทำงานร่วมกันและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร (Dirks, K. T. & Ferrin, D. L., 2019) ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรม Team Building เช่น การเล่นเกมหรือการทำกิจกรรมนอกสถานที่ จะช่วยสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างครูและบุคลากร

ดังนั้น การวัดความสำเร็จของภาวะผู้นำแบบร่วมมือเป็นขั้นตอนสำคัญในการประเมินผลกระทบของการดำเนินการในองค์กรการศึกษา มีเครื่องมือและเกณฑ์หลากหลายที่สามารถใช้ในการประเมิน โดยมักจะมุ่งเน้นไปที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบรรยากาศขององค์กร ผลการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นดัชนีสำคัญที่สะท้อนถึงความสำเร็จของกลยุทธ์ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ งานวิจัยของ Leithwood, K. et al. พบว่า การมีผู้นำที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือมาใช้ (Leithwood, K. et al., 2020)

นอกจากนี้ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นจากครูและผู้ปกครองก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถใช้ในการวัดความสำเร็จของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ งานวิจัยของ Day, C. et al. ชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาและบรรยากาศในโรงเรียนสามารถบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการดำเนินการด้านภาวะผู้นำ ตัวอย่างเช่น การใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองเพื่อประเมินผลกระทบของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Day, C. et al., 2022)

บรรยากาศในองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ งานวิจัยของ Schein, E. H. แสดงให้เห็นว่าบรรยากาศองค์กรที่มีความร่วมมือและสนับสนุนการทำงานร่วมกันช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง (Schein, E. H., 2010) ตัวอย่างเช่น การใช้แบบสอบถามวัดบรรยากาศองค์กร (Organizational Climate Questionnaire) เพื่อประเมินความร่วมมือและความไว้วางใจในโรงเรียน ในระดับนโยบาย ภาวะผู้นำแบบร่วมมือมีศักยภาพที่จะส่งผลกระทบต่อเกณฑ์สำคัญต่อการกำหนดนโยบายทางการศึกษา หากมีการนำมาใช้ในวงกว้าง สามารถช่วยพัฒนาระบบการศึกษาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การจัดเวทีประชุมสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา จะช่วยให้การพัฒนานโยบายมีความเหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น

สรุป

บทความนี้ได้สำรวจความสำคัญของภาวะผู้นำแบบความร่วมมือ (Collaborative Leadership) ในบริบทของการบริหารจัดการองค์กรการศึกษา ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำแบบความร่วมมือไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ความโปร่งใสในการสื่อสาร และการตัดสินใจร่วมกันเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและความพึงพอใจของบุคลากรในองค์กรด้วย เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาจากประเทศต่าง ๆ เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ แคนาดา และญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือมาใช้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ขององค์กรการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพการศึกษา ความยืดหยุ่นขององค์กร และการพัฒนาบุคลากร บทความนี้ยังได้นำเสนอกรอบแนวคิดทฤษฎี เช่น ภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) ภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ดังนั้น กลยุทธ์สำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการร่วมมือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการร่วมมือ การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการร่วมมือ และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเป็นทีม กลยุทธ์เหล่านี้สามารถนำไปใช้ได้จริงในองค์กรการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ บทความยังได้เสนอแนวทางในการวัดผลสำเร็จของภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ผ่านการวิเคราะห์ผลการเรียน การสำรวจความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง และการประเมินบรรยากาศองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถติดตามและพัฒนากลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับองค์กรการศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยในอนาคตสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้หลากหลายแง่มุม เช่น ศึกษาผลกระทบของภาวะผู้นำแบบร่วมมือต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และตัวแปรอื่นๆ เช่น แรงจูงใจ ความพึงพอใจ รวมถึงพัฒนาแบบวัดภาวะผู้นำแบบร่วมมือในบริบทไทย เพื่อใช้ประเมินและพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากร นอกจากนี้ ยังสามารถศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำภาวะผู้นำแบบร่วมมือไปใช้ ศึกษาความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยี ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบร่วมมือ รวมถึงศึกษาผลกระทบต่อการลดความเหลื่อมล้ำ และการบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- Ainscow, M. (2022). *Struggles for equity in education: The selected works of Mel Ainscow*. London: Routledge.
- Allen, M. W. et al. (2020). *Communication strategies for collaboration in education*. New York: Sage Publications.
- Bass, B. M. & Avolio, B. J. (2021). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. New York: Sage Publications.
- Bolman, L. G. & Deal, T. E. (2023). *Reframing organizations: Artistry, choice, and leadership*. (6th ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Bush, T. & Glover, D. (2021). School leadership models: What do we know? *School Leadership & Management*, 34(5), 553-571.
- Bush, T. (2024). *Theories of educational leadership and management*. (4th ed.). New York: Sage Publications.
- Castells, M. (2020). *The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Day, C. et al. (2022). *High-performing school leadership: Creating, leading and sustaining high-quality student learning*. London: Routledge.
- Dirks, K. T. & Ferrin, D. L. (2019). Trust in leadership: Meta-analytic findings and implications for research and practice. *Journal of Applied Psychology*, 87(4), 611-628.
- Dyer, J. H. et al. (2013). *The innovative dilemma: How to overcome the challenges of collaborative problem solving*. Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Hackman, J. R. (2002). *Leading teams: Setting the stage for great performances*. Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Hallinger, P. & Heck, R. H. (2022). *Collaborative leadership and school improvement: Understanding the impact on school capacity and student learning*. *School Leadership & Management*, 30(2), 95-110.
- Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. New York: Teachers College Press.
- Harris, A. & Jones, M. (2020). Leading together: Collaboration, collegiality and leadership in schools. *School Leadership & Management*, 40(1), 65-78.
- Harris, A. & Spillane, J. (2008). Distributed leadership through the looking glass. *Management in Education*, 22(1), 31-34.

- Katzenbach, J. R. & Smith, D. K. (1993). The wisdom of teams: Creating the high-performance organization. Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Leithwood, K. & Mascall, B. (2020). Collective leadership effects on student achievement. *Educational Administration Quarterly*, 44(4), 529-561.
- Leithwood, K. et al. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5-22.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). social development, and well-beingSelf-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Sahlberg, P. (2011). Finnish lessons: What can the world learn from educational change in Finland? Teachers College Press. New York: Teachers College Press.
- Schein, E. H. (2010). Organizational culture and leadership. (4th ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Smylie, M. A. (1996). Teacher leadership and school improvement: What the research says. London: Pearson Education.
- Somech, A. (2006). The effects of leadership style and team process on performance and innovation in functionally heterogeneous teams. *Journal of Management*, 32(1), 132-157.
- Spillane, J. P. (2006). Distributed leadership. San Francisco: Jossey-Bass.
- Tjosvold, D. (2008). Conflict-Management Research: A Review and Future Directions. *Negotiation and Conflict Management Research*, 1(1), 2-30.
- Vroom, V. H. & Jago, A. G. (1988). The new leadership: Managing participation in organizations. London: Prentice-Hall.

ประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงด้าน

สุขภาพจิตภายใต้การบริหารระบบบริการสุขภาพจิต

โดยคณะกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคามปี พ.ศ. 2564 - 2567*

EFFECTIVENESS OF USING MENTAL HEALTH CHECK IN & E-MAIL ALERT PROGRAM
FOR MENTAL HEALTH RISK GROUPS UNDER MENTAL HEALTH MANAGEMENT
BY THE MAHA SARAKHAM PROVINCIAL MENTAL HEALTH SUBCOMMITTEE,
2021 - 2024

นวลปรางค์ ดวงสว่าง*, วัฒนะ ศรีวัฒนา

Nuanprang Duangsawang*, Wattana Sriwattana

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม มหาสารคาม ประเทศไทย

Maharakham Provincial Public Health Office, Maharakham, Thailand

*Corresponding author E-mail: pranganster@gmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยและพัฒนานี้ วัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สถานการณ์ 2) เปรียบเทียบผลการทดลองภายในกลุ่ม 3) เปรียบเทียบผลการทดลองระหว่างกลุ่ม 4) ประเมินผลกระทบ และ 5) ขยายผลโปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ภายใต้การบริหารระบบบริการสุขภาพจิตโดยคณะกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม โดยระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์ ประชากรได้จากฐานข้อมูลทุติยภูมิ พ.ศ. 2563 - 2565 ตัวอย่างจากตาราง Krejcie & Morgan 536 ราย 400 ราย และ 460 ราย สุ่มอย่างง่ายด้วยตารางเลขสุ่ม ระยะที่ 2 ทดสอบคุณภาพโปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ตัวอย่าง 35 ราย ระยะที่ 3 ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย กลุ่มทดลอง 35 ราย กลุ่มควบคุม 35 ราย ระยะที่ 4 ประเมินผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย ตัวอย่าง 375 ราย และระยะที่ 5 ขยายผลการใช้เครื่องมือวิจัย ตัวอย่าง 460 ราย พร้อมสรุปความก้าวหน้าต่อคณะกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 4 ระยะดำเนินการ ผลการศึกษาพบว่า 1) การวิเคราะห์สถานการณ์ พบว่า ปัจจัยเสี่ยงด้านเศรษฐกิจและป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีผลต่อสถานะสุขภาพจิต มีความรุนแรงลดลง 2) จากผลทดลอง พบว่า สุขภาพจิตกลุ่มทดลอง แตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย พบว่า ปัจจัยเสี่ยงการป่วยด้วยโรคจิตเวชและยาเสพติดมีผลต่อสถานะสุขภาพจิตในเชิงผกผันเพิ่มมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) คณะกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม สนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ใช้เครื่องมือวิจัยประเมินสุขภาพจิตตนเอง โดยผ่านกลยุทธ์ตัวชี้วัดการประเมินผลปฏิบัติราชการ อำเภอสุขภาพดี สถานีสุขภาพใจ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต

* Received 23 December 2024; Revised 15 January 2025; Accepted 17 January 2025

โดยสมาชิก TO BE NUMBER ONE ดังนั้น กลไกที่สนับสนุนงานสุขภาพจิตให้สำเร็จ คือ การบูรณาการงานสุขภาพจิตและยาเสพติด ควบคู่กันอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สุขภาพใจและกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต, คณะอนุกรรมการสุขภาพจิตจังหวัด, อำเภอสุขภาพดี, สถานีสุขภาพใจ

Abstract

This research and development aimed to 1) Analyze the situation 2) Compare the experimental results within the group 3) Compare the experimental results between the groups 4) Evaluate the impact and 5) Expand the mental health screening program and monitor the mental health risk group under the management of the mental health service system by the Maha Sarakham Provincial Mental Health Subcommittee. Phase 1 analyzed the situation. The population was obtained from the secondary database 2020-2022. The sample is obtained from the table. Krejcie & Morgan: 536, 400 and 460, respectively, and randomly selected using a random number table; Phase 2: Test the quality of the mental health screening program and follow-up care for the mental health risk group: 35 people. Phase 3: Test the use of the research instrument, the experimental group: 35 people, the control group: 35 people; Phase 4: Evaluate the impact of using the research instrument, the sample of 375 people; Phase 5: Expand the use of the research instrument to cover the entire Maha Sarakham Province, a sample of 460 people, and summarize the progress to the Subcommittee on Mental Health of Maha Sarakham Province 4 times, 4 phases of implementation. The study results found that 1) The situation analysis found that economic risk factors and chronic illnesses affect mental health conditions were less severe. 2) From the experimental results, it was found that the mental health of the experimental group was significantly different from the control group at a statistical significant level of 0.05. 3) The impact of using research tools found that risk factors for mental illness and drug addiction have an inverse effect on mental health conditions and are increasing. Statistically significant level of 0.05. and 4) The Maha Sarakham Provincial Mental Health Subcommittee has supported public health personnel, public health volunteers, community mental health promoters, students, and local people to use research tools comprehensively through performance evaluation strategies, healthy districts, mental health stations, and mental health promotion activities by TO BE NUMBER ONE members. Therefore, the mechanism that supports successful mental health work is the continuous integration of mental health and drug addiction work.

Keywords: Mental Health and Mental Health Risk Groups, Maha Sarakham Provincial Mental Health Subcommittee, Health District, Mental Health Station

บทนำ

จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2564 - 2565 มีอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มอย่างต่อเนื่อง คือ 7.03 และ 7.17 ต่อแสนประชากร โดยในปี พ.ศ. 2565 ผู้มีรายได้น้อยมีหนี้สิน เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและติดเตียงเสี่ยงฆ่าตัวตาย ด้วยค่า OR = 56.250 (95% CI = 3.226 - 980.844) ภาวะเครียดด้วยค่า OR = 49.889 (95% CI = 2.888 - 861.833) ซึมเศร้าด้วยค่า OR = 44.800 (95% CI = 2.613 - 768.142) ส่วนผู้มีรายได้น้อยมีหนี้สินมีภาวะเสี่ยงด้านพลังใจด้วยค่า OR = 22.050 (95% CI = 4.818 - 100.923) ภาวะเครียดด้วยค่า OR = 18.857 (95% CI = 2.888 - 861.833) ซึมเศร้าด้วยค่า OR = 16.463 (95% CI = 3.795 - 71.421) และ เสี่ยงฆ่าตัวตายด้วยค่า OR = 11.1429 (95% CI = 2.127 - 61.413) ซึ่งสภาวะสุขภาพจิตที่ดีมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกับปัญหาเศรษฐกิจ การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและป่วยติดเตียง ดังนั้น ความร่วมมือกับหน่วยงานและบุคคลที่หลากหลาย จะนำไปสู่ การแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมกายจิตสังคมได้ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม, 2565) ในปี พ.ศ. 2564 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้เผยแพร่เครื่องมือ “โปรแกรม Mental Health Check in” เพื่อให้เจ้าหน้าที่ สาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขใช้ประเมินค้นหากลุ่มเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตของประชาชน ตลอดจน สนับสนุนให้ประชาชนประเมินสุขภาพจิตตนเอง ประกอบด้วย พลังใจ เป้าหมายงาน เครียด ซึมเศร้า และเสี่ยงฆ่า ตัวตาย ต่อมาปี พ.ศ. 2566 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้สร้างระบบการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต และนำเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพจิต โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ดูแล ชื่อ “E-mail Alert” แล้วเชื่อมต่อบริการ จนเกิดเป็น “โปรแกรม Mental Health Check in & E-mail Alert” โดยคาดหวังว่าจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการ สนับสนุนระบบบริการสุขภาพแบบครบวงจรได้ (กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข, 2564) การขับเคลื่อน งานสุขภาพจิตในลักษณะความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่า การบริหารระบบบริการสุขภาพจิต ภายใต้คณะกรรมการสุขภาพจิตระดับจังหวัดนั้น สามารถดำเนินการได้ ตามมาตรา 57 พระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2564 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม, 2567) ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา “ประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงด้านสุขภาพจิต ภายใต้การบริหารระบบบริการสุขภาพจิตโดยคณะกรรมการสุขภาพจิต จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2564 - 2567” ขึ้นมา โดยคาดหวังว่าการศึกษาดังกล่าวจะสามารถสนับสนุนให้ประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ตระหนักถึง ความสำคัญของการดูแลสุขภาพจิตตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพจิต ประชาชน จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2564 - 2566
2. เปรียบเทียบผลของโปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิตในกลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฯ
3. เปรียบเทียบผลของโปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฯ
4. ประเมินผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย
5. ขยายผลโปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย คือ วิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการ 2 ปี 9 เดือน แบ่งเป็น

ระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพจิต ตั้งแต่ตุลาคม 2564 - กันยายน 2565 (1 ปี)

ระยะที่ 2 ทดสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ตั้งแต่ตุลาคม - ธันวาคม 2565 (3 เดือน)

ระยะที่ 3 ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย ตั้งแต่มกราคม - มิถุนายน 2566 (6 เดือน)

ระยะที่ 4 ประเมินผลกระทบ ตั้งแต่กรกฎาคม 2566 - กันยายน 2566 (3 เดือน)

ระยะที่ 5 ขยายผลการใช้เครื่องมือวิจัย ตั้งแต่ตุลาคม 2566 - มิถุนายน 2567 (9 เดือน)

โดยทุก ๆ ระยะ ผู้ศึกษาวิจัยจะสรุปความก้าวหน้าต่อคณะกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม 1 ครั้ง ซึ่งเดิมนั้น การใช้โปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิตนี้ ไม่เคยถูกขับเคลื่อนโดย คณะอนุกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม มาก่อน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พื้นที่และวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ได้จากตาราง Krejcie & Morgan โดยระยะที่ 1 ประชากร 18 ปี ขึ้นไป พ.ศ. 2564 ประชากร 139,379 ราย ตัวอย่าง 400 ราย และ พ.ศ. 2565 ประชากร 90,258 ราย ตัวอย่าง 460 ราย สุ่มอย่างง่ายด้วยตารางเลขสุ่ม ระยะที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง 35 ราย และ ระยะที่ 3 กลุ่มทดลอง 35 ราย กลุ่มควบคุม 35 ราย สุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ได้พื้นที่ทดลอง คือ อำเภอวาปีปทุม บรบือ เชียงยืนและกันทรวิชัย และกลุ่มควบคุม 35 ราย จากอำเภอโกสุมพิสัย นาเชือก พยัคฆภูมิพิสัยและยางสีสุราช แล้วสุ่มเลือกจากตารางเลขสุ่ม ระยะที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 3 ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง (ไม่มีการควบคุมกำกับ ติดตามจากผู้วิจัย เป็นเวลา 1 เดือน) ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2566 ต่อมาในเดือนสิงหาคม - กันยายน 2566 ผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์สภาวะสุขภาพจิตประชาชน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ประชากร 15,025 ราย ตัวอย่าง 375 ราย แล้วสุ่มเลือกรายคนจากตารางเลขสุ่ม ระยะที่ 5 ขยายผลการใช้เครื่องมือวิจัย ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดมหาสารคาม ตุลาคม 2566 - มิถุนายน 2567 และวิเคราะห์สภาวะสุขภาพจิต ช่วง 1 ตุลาคม 2566 - 31 มีนาคม 2567 ประชากร 90,258 ราย ตัวอย่าง 460 ราย สุ่มอย่างง่ายด้วยตารางเลขสุ่ม

ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต และตัวแปรตาม คือ สภาวะสุขภาพจิต คือ เปื่อหน่วยงาน พลังใจ เครียด ซึมเศร้า และเสี่ยงฆ่าตัวตาย

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล ใช้ข้อมูลระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) จากโปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ตามระยะดำเนินการที่ 1 - 5

เกณฑ์การคัดอาสาสมัครเข้าโครงการวิจัย คือ ประชาชนมหาสารคาม ที่สมัครใจและยินยอม ประเมินสุขภาพจิต ด้วยโปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต

การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ผู้วิจัยจัดประชุมออนไลน์ 1 ครั้ง เพื่อขอความร่วมมือให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน QR-Code ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน ผ่านช่องทาง line 2) ประชาชนที่สนใจสแกน QR-Code ประเมินสภาวะสุขภาพจิตตนเองหรือให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำบ้านฯ ให้ และ 3) นำข้อมูล มาเรียงตามตารางเลขสุ่มและเข้าสู่ระบบการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือ และการทดสอบคุณภาพ

เครื่องมือวิจัย คือ โปรแกรมตรวจสอบสุขภาพใจและการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต โดยกิจกรรมแทรกแซงนี้ได้กำหนดขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สำหรับการทดลอง คือ ติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ใช้เวลา 24 สัปดาห์/ราย ผ่าน E-mail ภายใต้การปฏิบัติการของพยาบาลสุขภาพจิตประจำโรงพยาบาลใกล้บ้าน ประกอบด้วย 1) ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตเบื้องต้น และสุขภาพจิตศึกษา 1 ครั้ง/สัปดาห์ โดยผ่านช่องทาง Line Application 2) ผู้มีภาวะเสี่ยงด้านสุขภาพจิตเข้าสู่ระบบบริการแบบ HOT Line สายด่วน 1323 กรมสุขภาพจิต 3) ให้คำปรึกษารายบุคคล 1 ครั้ง/สัปดาห์โดยผ่านช่องทาง Line Application 4) ให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม 1 ครั้งต่อเดือน และแบบครอบครัว 1 ครั้งต่อเดือน ซึ่งกิจกรรมนี้พยาบาลสุขภาพจิตประจำโรงพยาบาลใกล้บ้าน จะนัดกลุ่มตัวอย่างและญาติ เข้าร่วมกิจกรรม ณ โรงพยาบาลนั้น ๆ และ 5) นำส่งพบแพทย์ ณ โรงพยาบาลใกล้บ้าน กรณีมีภาวะสุขภาพจิตระดับปานกลาง - รุนแรง ที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ภายใน 1 เดือน และ 6) ประสานงานเพื่อขอรับการช่วยเหลือด้านสังคมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 ครั้งต่อเดือน

ส่วนเครื่องมือเก็บข้อมูล คือ แบบวัดความเหนื่อยหน่ายในงาน แบบประเมินพลังสุขภาพจิต หรือ พลังใจ หรือ RQ (Resilience Quotient) แบบประเมินความเสี่ยงต่อภาวะเครียดด้วยแบบทดสอบ Stress Test หรือ ST-5 แบบประเมินความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า (The Patient Health Questionnaire-2 หรือ PHQ-2) แบบประเมินความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า (The Patient Health Questionnaire-9 หรือ PHQ-9) และ แบบประเมินแนวโน้มการฆ่าตัวตาย (The Patient Health Questionnaire-8 หรือ PHQ-8) ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวได้รับการรับรองมาตรฐานจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โดยมีการวัดตัวแปร อ้างอิงความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือของเครื่องมือจากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ 1) แบบวัดความเหนื่อยหน่ายในงานมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.882 (กัญจน์ ศรีโสภะ และคณะ, 2565) 2) แบบประเมินพลังสุขภาพจิต หรือ พลังใจชีวิต หรือ ทักษะการเผชิญปัญหา มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Reliability Coefficient) ของแบบประเมินอยู่ระหว่าง 0.83-0.98 (นงนุช พลรวมเงิน และคณะ, 2565) 3) แบบประเมินภาวะเครียด Stress Test หรือ ST-5 มี 5 คำถาม คือ ปัญหาการนอน สมาธิ หงุดหงิด เบื่อหน่ายและแยกตัว ในช่วง 2 - 4 สัปดาห์ ที่ผ่านมา วัดตัวแปรด้วยคะแนนระดับ Likert 4 จุด โดย 0 - 4 คะแนนไม่มีความเครียด 5 - 7 คะแนน ความเครียดปานกลาง ตั้งแต่ 8 - 9 คะแนน มีความเครียดมาก และ 10 - 15 คะแนน มีความเครียดมากที่สุด ซึ่งสเกลแสดงความสอดคล้องภายในที่ดี คือ $\alpha = 0.80$ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นค่าความเที่ยงตรงหรือ Validity และในขณะเดียวกันค่าทดสอบความสอดคล้องภายในหรือ Internal Consistency: α เท่ากับ 0.80 (Teeravisutkul, P. et al., 2019) 4) แบบประเมินภาวะเสี่ยงซึมเศร้า The Patient Health Questionnaire-2 หรือ PHQ-2 และแบบประเมินภาวะซึมเศร้า The Patient Health Questionnaire Depression Module หรือ PHQ-9 และ 5) The Patient Health Questionnaire Depression Module หรือ PHQ-8 เป็นแบบประเมินความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย ค่าการทดสอบ Receiver Operating Characteristic (ROC) Curve และ Area Under The Curve (AUC) เท่ากับ 0.73 จุดตัดที่เหมาะสมอยู่ที่ 2 และเท่ากับ 0.88 จุดตัดที่เหมาะสมอยู่ที่ 5 ความไวและความจำเพาะของการใช้ร่วมกันระหว่าง The Patient Health Questionnaire-2 หรือ PHQ-2 และ The Patient Health Questionnaire Depression Module หรือ PHQ-9 และ The Patient Health Questionnaire Depression Module หรือ PHQ-8 ที่ได้จากการทดสอบ

Receiver Operating Characteristic (ROC) Curve และ Area Under The Curve หรือ AUC พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.82 (0.81 - 0.84) โดยหาก PHQ-2 มีข้อใดข้อหนึ่งไม่ผ่านจะทำการประเมินต่อด้วย PHQ-9 และ PHQ-8 ตามลำดับ (Levis, B. et al., 2020)

สถิติที่ใช้ คือ สถิติพรรณนา และทดสอบ Fisher's Exact Test และ Odds Ratio (OR) เพื่อบอกขนาดความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยง (ปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์, 2562) และทดสอบความแตกต่าง ภายในกลุ่มทดลองก่อน และหลังการทดลอง ด้วยสถิติ Wilcoxon Sign Rank Test และระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยสถิติ Mann-Whitney U Test (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2559)

จริยธรรมการวิจัย รับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย โรงพยาบาลวชิรพยาบาล จังหวัดมหาสารคาม โดยยึดหลักตามประกาศเฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) เลขที่ 15/2565 ให้ไว้ ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพจิต ประชาชน จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2564 - 2566

ระยะที่ 1 วิเคราะห์สภาวะสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2564 - 2565 พบอายุเพิ่มขึ้นส่งผลให้ความเสี่ยงของพลังใจลดลง เบื่อหน่ายงานเพิ่มขึ้น เครียดลดลง ซึมเศร้าลดลง เสี่ยงฆ่าตัวตายลดลง ผู้มีรายได้น้อยมีหนี้สินและเป็นโรคเรื้อรังติดเตียง เสี่ยงฆ่าตัวตาย 56.250 เท่า เครียด 49.889 เท่า ซึมเศร้า 44.800 เท่า ผู้มีรายได้น้อยมีหนี้สินมีพลังใจลดลง 22.050 เท่า เครียด 18.857 เท่า ซึมเศร้า 16.463 เท่า และเสี่ยงฆ่าตัวตาย 11.1429 เท่า ต่อมากราคม 2566 ผู้วิจัยศึกษานำร่อง (Pilot Study) จากประชาชนที่สมัครใจประเมินสุขภาพจิตตนเอง 35 ราย อายุเฉลี่ย 55.09 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.42 อายุต่ำสุด 23 ปี อายุสูงสุด 85 ปี ชาย 17 ราย หญิง 18 ราย พบว่า วัยทำงาน เสี่ยงพลังใจลดลง 2.429 เท่า (95% CI = 1.558 - 64.198) เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุ ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.0 ผู้สูงอายุ ซึมเศร้า 8.000 เท่า (95% CI = 2.188 - 29.249) ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.00 และ เครียด 23.111 เท่า (95% CI = 3.977 - 134.292) เปรียบเทียบกับวัยทำงาน การว่างงาน ตกงาน มีภาวะเสี่ยงด้านพลังใจ 10.000 เท่า (95% CI = 1.558 - 64.198) ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.00 รายได้น้อยมีหนี้สิน ครอบครัวมีผู้สูงอายุและเด็กแรกเกิด มีภาวะเบื่อหน่ายงาน 1.857 เท่า (95% CI = 1.301 - 2.651) ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.015 รายได้น้อยมีหนี้สิน เครียด 14.167 เท่า (95% CI = 2.387 - 84.070) ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.003 ผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ต้องรับยาต่อเนื่อง เครียด 23.143 เท่า (95% CI = 2.457 - 218.014) ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.002 และ รายได้น้อยมีหนี้สินโรคเรื้อรังติดเตียง ซึมเศร้า 15.000 เท่า (95% CI = 1.549 - 145.225) ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.010

ระยะที่ 2 ทดสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ตัวอย่าง 35 ราย สมัครใจประเมินสุขภาพจิตด้วยตนเองแต่ยินยอมเข้าสู่ระบบติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.28 อายุเฉลี่ย 45.09 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.42 อายุต่ำสุด 21 ปี สูงสุด 85 ปี ชาย 15 ราย หญิง 18 ราย โดยเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพจิต 4 สัปดาห์ผ่านระบบ E-mail ของพยาบาลสุขภาพจิตชุมชน โรงพยาบาลมหาสารคาม พบว่า ได้รับคำปรึกษาสุขภาพจิตเบื้องต้นและสุขภาพจิตศึกษา ผ่าน Line Application 1 ครั้ง/สัปดาห์ 32 ราย คิดเป็นร้อยละ 96.96 และใช้บริการ

HOT Line สายด่วน 1323 กรมสุขภาพจิต 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.09 รับคำปรึกษารายบุคคล 1 ครั้ง/สัปดาห์ 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.93 และรับคำปรึกษาแบบกลุ่มและครอบครัว 1 ครั้ง 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.30 นำส่งพบแพทย์ 3 ราย คิดเป็น 9.09 และรับการช่วยเหลือด้านสังคมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.24 ซึ่งทดสอบผลประเมินสุขภาพใจของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังใช้เครื่องมือวิจัย ด้วยสถิติ Wilcoxon Sign Rank Test มีรายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบภาวะสุขภาพจิต ก่อนและหลังการทดสอบเครื่องมือวิจัย (n = 33)

สภาวะสุขภาพจิต	ก่อนทดสอบ Mean (SD)/Median	หลังทดสอบ Mean (SD)/Median	Z	P-Value
เบื่อหน่ายงาน	0.73 (0.452)/1.00	0.18 (0.392)/0.00	-4.243	0.000
พลังใจ	1.42 (0.708)/1.00	0.27 (0.452)/0.00	-5.476	0.000
ภาวะเครียด	1.42 (0.830)/1.00	0.27 (0.574)/0.00	-5.425	0.000
ภาวะซึมเศร้า	1.21 (0.740)/1.00	0.15 (0.508)/0.00	-5.596	0.000
เสี่ยงฆ่าตัวตาย	1.15 (0.566)/1.00	0.06 (0.242)/0.00	-5.596	0.000

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาวะสุขภาพจิตในทุกด้าน ก่อนและหลังการทดสอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-Value < 0.05) โดยมีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาลดลงหลังการทดสอบ

2. เปรียบเทียบผลการทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม และประเมินผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย

ระยะที่ 3 ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย กลุ่มทดลองที่มีปัญหาสุขภาพจิต 35 ราย อายุเฉลี่ย 51.37 ปี อายุต่ำสุด 18 ปี สูงสุด 85 ปี ชาย 17 ราย หญิง 18 ราย ส่วนกลุ่มควบคุม 35 ราย มีอายุเฉลี่ย 51.17 ปี อายุต่ำสุด 19 ปี และสูงสุด 85 ปี ชาย 14 ราย หญิง 21 ราย โดยจัดกิจกรรมแทรกแซง 6 เดือน ส่งผลให้สภาวะสุขภาพจิต แตกต่างกันในกลุ่มทดลอง จากการทดสอบสถิติ Wilcoxon Sign Rank Test รวมถึงระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากการทดสอบสถิติ Mann-Whitney U test รายละเอียดตามตารางที่ 2 - 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะสุขภาพจิต ก่อนและหลังการทดสอบเครื่องมือวิจัย (n = 33)

สภาวะสุขภาพจิต	ก่อนทดสอบ Mean (SD)/Median	หลังทดสอบ Mean (SD)/Median	Z	P-Value
เบื่อหน่ายงาน	0.74 (0.443)/1.00	0.23 (0.426)/0.00	-4.243	0.000
พลังใจ	1.43 (0.698)/1.00	0.29 (0.458)/0.00	-5.651	0.000
ภาวะเครียด	1.40 (0.812)/1.00	0.26 (0.561)/0.00	-5.601	0.000
ภาวะซึมเศร้า	1.20 (0.719)/1.00	0.14 (0.494)/0.00	-5.771	0.000
เสี่ยงฆ่าตัวตาย	1.14 (0.550)/1.00	0.06 (0.236)/0.00	-5.771	0.000

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

สภาวะสุขภาพจิต	กลุ่มทดลอง (Mean Rank)	กลุ่มควบคุม (Mean Rank)	z	P-Value
ก่อนการทดลอง				
เบื่อหน่ายงาน	38.00	33.00	-1.263	0.207
พลังใจ	33.57	37.43	-0.925	0.355
ภาวะเครียด	32.66	38.34	-1.395	0.163
ภาวะซึมเศร้า	33.59	37.41	-1.294	0.196
เสี่ยงฆ่าตัวตาย	34.50	36.50	-0.745	0.457
หลังการทดลอง				
เบื่อหน่ายงาน	29.00	42.00	-3.132	0.002
พลังใจ	20.86	50.14	-6.444	0.000
ภาวะเครียด	20.89	50.11	-6.390	0.000
ภาวะซึมเศร้า	20.09	50.91	-6.943	0.000
เสี่ยงฆ่าตัวตาย	18.86	52.14	-7.651	0.000

จากตารางที่ 2 - 3 สภาวะสุขภาพจิต ภายหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลอง มีความแตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-Value} < 0.05$) แยกรายด้าน พบว่า การเบื่อหน่ายงาน จาก Mean Rank กลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ที่ค่า $Z = -3.132$ ภาวะเครียดจาก Mean Rank กลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ที่ค่า $Z = -6.444$ จาก Mean Rank กลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ที่ค่า $Z = -6.390$ ภาวะซึมเศร้า จาก Mean Rank กลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ที่ค่า $Z = -6.943$ และเสี่ยงฆ่าตัวตาย จาก Mean Rank กลุ่มทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุม ที่ค่า $Z = -7.651$

ระยะที่ 4 ประเมินผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย ด้วยโดยวิเคราะห์สภาวะสุขภาพจิต จากตัวอย่าง 375 ราย ในพื้นที่ทดลอง พบชาย 141 ราย หญิง 234 ราย อายุเฉลี่ย 51.07 (SD = 15.30) สูงสุด 91 ปี ต่ำสุด 18 ปี ซึ่งผลทดสอบ Spearman Rank Correlation มีรายละเอียดตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่า Spearman Rank Correlation ระหว่างช่วงอายุ กับ สภาวะสุขภาพจิต

ตัวแปรต้น		ตัวแปรตาม			
		พลังใจ	ภาวะเครียด	เสี่ยงซึมเศร้า	แนวโน้มฆ่าตัวตาย
ช่วงอายุ	ค่าสหสัมพันธ์	-0.397	-0.371	-0.352	-0.343
	P	0.000	0.000	0.000	0.000
	ระดับความสัมพันธ์	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

จากตารางที่ 4 ช่วงอายุมีความสัมพันธ์ระดับต่ำเชิงลบกับความเสี่ยงพลังใจ คือ อายุเพิ่มขึ้นส่งผลให้ความเสี่ยงพลังใจเผชิญปัญหาทดลอง ช่วงอายุมีความสัมพันธ์ระดับต่ำเชิงลบกับภาวะเครียด คือ อายุเพิ่มขึ้นส่งผลให้ภาวะเครียดลดลง ช่วงอายุมีความสัมพันธ์ระดับต่ำเชิงลบกับภาวะซึมเศร้า คือ อายุเพิ่มขึ้นส่งผลให้ภาวะซึมเศร้าลดลง และช่วงอายุมีความสัมพันธ์ระดับต่ำเชิงลบกับความเสี่ยงฆ่าตัวตาย คือ อายุเพิ่มขึ้นส่งผลให้เสี่ยงฆ่าตัวตายลดลง

ต่อมาทดสอบ Fisher's Exact Test และ Odds Ratio (OR) เพื่อบอกขนาดและทิศทางความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อสภาวะสุขภาพจิตเมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีภาวะสุขภาพปกติทั้งกายและจิต รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่า Fisher's Exact Test และ Odds Ratio (OR) ปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิต

ปัจจัยเสี่ยง	พลังใจ (RQ)		(P-Value)	95%CIforOR			การแปลผล
	ไม่เสี่ยง	เสี่ยง		OR	lower	upper	
ไม่ป่วย	307 (98.7%)	59 (92.2%)	0.009	6.504	1.696	24.939	ผู้ป่วยจิต/รับยา/ดื่มสุรา/ใช้สารเสพติด มีภาวะเสี่ยงด้านพลังใจ (ลดลง) 6.504 เท่า
ป่วยจิต/รับยา/สุรา/เสพติด	4 (1.3%)	5 (7.8%)					
ไม่ป่วย	212 (68.2%)	54 (84.4%)	0.010	0.397	0.194	0.811	ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง/รับยา/จิตเวช มีภาวะเสี่ยงด้านพลังใจ (ลดลง) 0.397 เท่า
ป่วยเรื้อรัง/จิตเวช/รับยา	99 (31.8%)	10 (15.6%)					
ปัจจัยเสี่ยง	ภาวะเครียด (ST5)		(P-Value)	95%CIforOR			การแปลผล
	ไม่เครียด	เครียด		OR	lower	upper	
ไม่ป่วย	300 (99.3%)	66 (90.4%)	0.000	15.909	3.232	78.319	ผู้ป่วยจิต/รับยา/ดื่มสุรา/ใช้สารเสพติด มีภาวะเครียด 15.909 เท่า
ป่วยจิต/รับยาจิต/สุรา/เสพติด	2 (0.7%)	7 (9.6%)					
ปัจจัยเสี่ยง	ซึมเศร้า (9Q)		(P-Value)	95%CIforOR			การแปลผล
	ไม่	ซึมเศร้า		OR	lower	upper	
ไม่ป่วย	320 (99.7%)	46 (85.2%)	0.000	55.652	6.803	544.240	ผู้ป่วยจิต/รับยา/ดื่มสุรา/ใช้สารเสพติด มีภาวะเสี่ยงซึมเศร้า 55.652 เท่า
ป่วยจิต/รับยา/สุรา/เสพติด	1 (0.3%)	8 (14.8%)					
รายได้พอเพียง	270 (84.1%)	52 (96.3%)	0.018	0.204	0.048	0.863	ผู้รายได้น้อย/มีหนี้สิน จะมีภาวะเสี่ยงซึมเศร้า 0.204 เท่า
รายได้น้อย/หนี้สิน	51 (15.9%)	2 (3.7%)					
ปัจจัยเสี่ยง	เสี่ยงฆ่าตัวตาย (8Q)		(P-Value)	95%CIforOR			การแปลผล
	ไม่มี	มี		OR	lower	upper	
ไม่ป่วย	343 (99.4%)	23 (76.7%)	0.000	52.196	10.256	265.651	ผู้ป่วยจิต/รับยาทางจิต/ดื่มสุรา/ใช้สารเสพติด เสี่ยงฆ่าตัวตาย 52.196 เท่า
ป่วยจิต/รับยา/สุรา/เสพติด	2 (0.6%)	7 (23.3%)					

จากตารางที่ 5 ผู้ป่วยจิต/รับยา/ดื่มสุรา/ใช้สารเสพติด มีพลังใจลดลง 6.504 เท่า เครียด 15.909 เท่า ซึมเศร้า 55.652 เท่า เสี่ยงฆ่าตัวตาย 52.196 เท่า ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง/รับยา/ป่วยจิต มีพลังใจ (ลดลง) 0.397 เท่า และผู้รายได้น้อย/มีหนี้สิน มีภาวะซึมเศร้า 0.204 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีภาวะสุขภาพปกติทั้งกายและจิต

3. ขยายผลโปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต

ระยะที่ 5 คณะอนุกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม กำหนดให้ใช้เครื่องมือวิจัยครอบคลุม 13 อำเภอ โดยตุลาคม 2566 - มิถุนายน 2567 (9 เดือน) มีผู้เข้ามาประเมินสุขภาพจิตตนเอง 72,666 ราย เพศชาย 40.65 เพศหญิง 59.25 พบ มีความเครียดสูง 1,744 ราย ร้อยละ 2.40 เสี่ยงซึมเศร้า 1,898 ราย ร้อยละ 2.61 เสี่ยงฆ่าตัวตาย 911 ราย ร้อยละ 1.25 และมีภาวะหมดไฟ 122 ราย ร้อยละ 1.07 เมื่อแยกรายอำเภอ พบว่า อำเภอบ้านดุงพบมากที่สุด

มีผู้เข้ามาประเมินสุขภาพจิตตนเองมากที่สุด คือ ร้อยละ 21.861 รองลงมา คือ อำเภอเชียงยืน ร้อยละ 17.352, นาเชือก ร้อยละ 17.252 กุฉีชุม ร้อยละ 8.114 โกสุมพิสัย ร้อยละ 7.718 พยัคฆภูมิพิสัย ร้อยละ 4.178 ยางสีสุราช ร้อยละ 3.877 บรบือ ร้อยละ 3.811 เมือง ร้อยละ 1.202 กันทรวิชัย ร้อยละ 1.200 นาตูน ร้อยละ 0.793 แกดำ ร้อยละ 0.245 และชื่นชม ร้อยละ 0.227 ซึ่งผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตดังกล่าว ยินยอมเข้าสู่ระบบการติดตามดูแลสุขภาพจิต ร้อยละ 100 นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม ได้กำหนดให้เป็นหนึ่งในตัวชี้วัด ประเมินผลการปฏิบัติราชการสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2565 - 2567 และเป็นประเด็นการพัฒนาสุขภาพจิต 3 รูปแบบ คือ 1) อำเภอสุขภาพดี 2) สถานีสุขภาพใจ หรือ “Mental Health Station” และ 3) สุขภาพจิตเด็ก และวัยรุ่น “TO BE NUMBER ONE-YC-HERO” โดยมีนักส่งเสริมสุขภาพจิตชุมชนร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุข นำไปใช้เฝ้าระวังสุขภาพจิตประชาชนอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดตามตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 รูปแบบการพัฒนาอำเภอสุขภาพดี สถานีสุขภาพใจ เชื่อมต่อกับ สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น “TO BE NUMBER ONE-YC-HERO”

รูปแบบ	เป้าหมาย	กิจกรรมการติดตามดูแลกลุ่มเป้าหมาย				
		ประเมินสุขภาพจิต (1)	กลุ่มปกติ (2)	กลุ่มเสี่ยง (3)	กลุ่มป่วย (4)	ภาคีเครือข่าย
อำเภอสุขภาพดี	ประชาชน	ใช้โปรแกรมตรวจ	จัดกิจกรรมตามระบบ	ติดตามดูแลกลุ่ม	(3) ส่งต่อ	คณะกรรมการ
	ทั่วไป	สุขภาพใจและการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต	บริการสุขภาพจิตชุมชน ในทุกกลุ่มวัย เพื่อให้เกิด ปลอดภัย สงบ ความหวัง ความเข้าใจ ให้โอกาส ศักยภาพ ชุมชน และ สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	เสี่ยงสุขภาพจิต ร่วมกับการบูรณาการภาคีเครือข่ายให้เกิดการดูแล ติดตาม ให้คำปรึกษา แบบครบวงจร	มา (4) แล้ว เข้าสู่ระบบ บริการสุขภาพจิตในโรงพยาบาลใกล้บ้าน	การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ
สถานีสุขภาพใจ	ประชาชน	ใช้โปรแกรมตรวจ	จัดระบบบริการ	ติดตามดูแลกลุ่ม	(3) ส่งต่อ	คณะกรรมการ
	ทั่วไป	สุขภาพใจและการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต	สุขภาพจิตชุมชน ในทุกกลุ่มวัย เพื่อให้เกิดความปลอดภัย สงบ ความหวัง ความเข้าใจ ให้โอกาส ศักยภาพชุมชน และ สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	เสี่ยงสุขภาพจิต ร่วมกับให้คำปรึกษา และสุขภาพจิต ศึกษาออนไลน์ ในชุมชน ที่เรียกว่า Psychiatry Tele-Medicine แล้วนำกลุ่มเสี่ยงเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพจิตในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลและที่เกี่ยวข้อง	มา (4) เข้าสู่ระบบบริการสุขภาพจิตในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลและรับ-ส่งต่อผู้ป่วยตามลำดับ	การกองทุนสุขภาพตำบลและ คณะกรรมการ สถานีสุขภาพใจ

ตารางที่ 6 รูปแบบการพัฒนาอำเภอสุขภาพดี สถานีสุขภาพใจ เชื่อมต่อกับ สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น
 “TO BE NUMBER ONE-YC-HERO” (ต่อ)

รูปแบบ	เป้าหมาย	กิจกรรมการติดตามดูแลกลุ่มเป้าหมาย				
		ประเมิน สุขภาพจิต (1)	กลุ่มปกติ (2)	กลุ่มเสี่ยง (3)	กลุ่มป่วย (4)	ภาคีเครือข่าย
สุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น	เด็กและเยาวชน อายุ 6 - 24 ปี และเป็นสมาชิกชมรม TO BE NUMBER ONE	ใช้โปรแกรมตรวจสุขภาพใจและการติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ร่วมกับโปรแกรมนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (Youth Counselor หรือ YC) และโปรแกรมเฝ้าระวังปัญหาพฤติกรรม อารมณ์ ทักษะสังคม ของเด็กและวัยรุ่น ที่เรียกว่า School Health HERO	จัดกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความปลอดภัย สงบ ความหวัง ความเข้าใจ ให้ออกสั ักยภาพ นักเรียน สายสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล เพื่อ ป้องกันปัญหาด้านการ เรียน(สมาธิสั้น/เรียนรู้ช้า สติปัญญาบกพร่อง และออกติ ก) ความรัก การกลั่นแกล้ง ล้อเลียน และปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น	ให้คำปรึกษาการ เรียน ความรัก ครอบครัว การปรับตัว กลั่นแกล้งล้อเลียน ปัญหา ยาเสพติด โดยจัดบริการ สุขภาพจิตแบบ “นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา” และการเฝ้าระวัง ติดตาม ดูแลกลุ่มเสี่ยงใน เด็กและเยาวชน พร้อมส่งต่อเข้าสู่ ระบบบริการ สุขภาพเพื่อรับการ วินิจฉัยโรคเพื่อการ รักษา	(3) ส่งต่อ มา (4) แล้ว เข้าสู่ระบบ บริการ สุขภาพจิตใน โรงพยาบาล ใกล้บ้าน แล้วสมาชิก TO BE NUMBER ONE จัด กิจกรรมดูแล สุขภาพจิต	คณะกรรมการ ส่งเสริม ความ ปลอดภัย ในโรงเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษา คณะกรรมการ การพัฒนา คุณภาพชีวิต และ ชมรม TO BE NUMBER ONE

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพจิตประชาชนจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2564 - 2566 พบว่า วัยทำงาน พลังใจลดลง 2.429 เท่า เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาสุขภาพจิตของพนักงานชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับการขาดแรงจูงใจ ซึ่งเป็นตัวกลางให้มองเห็นความเมตตากรุณาต่อตนเอง (Self-compassion) โดยปัญหาสุขภาพจิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการขาดแรงจูงใจ และสัมพันธ์เชิงลบกับอายุ (Kotera, Y. et al., 2022) ผู้สูงอายุ ชีมีเศร้า 8.000 เท่า และเครียด 23.111 เท่า เปรียบเทียบกับวัยทำงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันภาวะซึมเศร้า ซึ่งมีอัตรา 17.1% ในผู้ที่มีอายุ 75 ปีขึ้นไป และ 19.5% ในผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป (Maier, A. et al., 2021)

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้โปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิตในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการใช้โปรแกรมฯ และประเมินผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย พบว่า กลุ่มทดลองมีความแตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับการศึกษาการป้องกันความ

พิจารณาจากการทำงานสำหรับพนักงานที่มีปัญหาสุขภาพจิต ที่พบว่า การบำบัดพฤติกรรมทางปัญญาทางโทรศัพท์ และสมุดฝึกปฏิบัติทางจิตวิทยาและสุขภาพจิตศึกษา มีผลเชิงบวกระดับปานกลางต่อผลผลิตของงาน เช่นเดียวกับการให้คำปรึกษาเพื่อแก้ไขความเครียด และ การทำงานรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเพื่อลดความเครียด เป็นต้น (Pomaki, G. et al., 2012)

3. ประเมินผลกระทบจากการใช้เครื่องมือวิจัย พบว่า เศรษฐกิจและโรคเรื้อรังที่มีผลต่อสุขภาพจิตมีแนวโน้มดีขึ้น แต่โรคจิตเวชและยาเสพติดมีผลต่อสุขภาพจิตในเชิงผกผันเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตวิทยากับการรับรู้การติดสารเสพติดในหญิงที่ติดสารเสพติด ประเทศไทย โดยมีความเครียดด้วยค่าเฉลี่ย 19.2 (ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.5) ร้อยละ 56.1 ซึมเศร้าเล็กน้อย และร้อยละ 34.8 รับรู้ถึงการสนับสนุนทางสังคมในระดับต่ำ (Yangyuen, S. et al., 2022) อย่างไรก็ตามปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพจิตที่เปลี่ยนแปลงไปของจังหวัดมหาสารคามแตกต่างกับ ผลการศึกษาของ กรมสุขภาพจิต ช่วง 4 กรกฎาคม - 11 สิงหาคม พ.ศ. 2566 โดยผลยังคงพบ ผู้มีปัจจัยเสี่ยงธุรกิจประสบปัญหาสภาพคล่อง/ล้มเหลว มีความสัมพันธ์กับความเครียดด้านพลังใจ ด้วยค่า $OR = 3.6$ (95% $CI = 2.8 - 4.6$) เบื่อหน่ายงาน ด้วยค่า $OR = 1.6$ (95% $CI = 1.2 - 2.1$) เครียด $OR = 2.4$ (95% $CI = 1.7 - 3.4$) ซึมเศร้า $OR = 7.1$ (95% $CI = 5.6 - 8.9$) และเสี่ยงฆ่าตัวตาย $OR = 3.3$ (95% $CI = 2.2 - 4.5$) (กรมสุขภาพจิต, 2567)

4. การขยายผลโปรแกรมตรวจสุขภาพใจและติดตามดูแลกลุ่มเสี่ยงสุขภาพจิต ครอบคลุมทั้งจังหวัดมหาสารคาม เมื่อนำเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดประเมินผลการปฏิบัติราชการสาธารณสุขระดับอำเภอ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 - 2567 และเป็นหนึ่งประเด็นพัฒนาสุขภาพจิตระดับจังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีการนำเครื่องมือวิจัยนี้ไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานอำเภอสุขภาพดี เชื่อมต่อสถานี่สุขภาพใจและสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น “TO BE NUMBER ONE-YC-HERO” สอดคล้องกับผลการแทรกแซงชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตและความเท่าเทียมทางสังคม ด้วยการดูแลผู้ป่วยทางจิตร่วมกันตั้งแต่ระยะเริ่มต้น จัดกิจกรรมในโรงเรียน ดูแลคนไร้บ้าน ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ติดตามสถานการณ์สุขภาพจิตเพื่อส่งเสริม/ป้องกัน และ ใช้ทรัพยากรและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การใส่ใจต่อจริยธรรมและกระบวนการเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือที่เท่าเทียมกัน นำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว (Enrico, G. C. et al., 2019)

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยเสี่ยงด้านเศรษฐกิจและเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีผลต่อสภาวะสุขภาพจิตมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ปัจจัยเสี่ยงด้านการเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชและยาเสพติดมีผลต่อสภาวะสุขภาพจิตในเชิงผกผันเพิ่มมากขึ้น โดยผู้มีประวัติทางจิตหรือรับยาทางจิตร่วมกับดื่มสุราและใช้สารเสพติด มีพลังใจลดลง 6.504 เท่า เครียด 15.909 เท่า ซึมเศร้า 55.652 เท่า เสี่ยงฆ่าตัวตาย 152.196 เท่า และ ผู้ป่วยเรื้อรัง/รับยาต่อเนื่อง/ป่วยจิตเวช มีพลังใจลดลง 0.397 เท่า และผู้รายได้น้อยมีหนี้สิน ซึมเศร้า 0.204 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีสุขภาพดีทั้งกายและจิต

นอกจากนี้ การขยายผลการใช้เครื่องมือวิจัยภายใต้การสนับสนุนของคณะอนุกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม ส่งผลให้มีการพัฒนา 3 รูปแบบ คือ 1) อำเภอสุขภาพดี 2) สถานี่สุขภาพใจ และ 3) การดำเนินงานสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น ที่เรียกว่า “TO BE NUMBER ONE-YC-HERO”

สรุปและข้อเสนอแนะ

พ.ศ. 2564 - 2567 ปัญหาสุขภาพจิตประชาชนจังหวัดมหาสารคาม ที่เกิดจากปัจจัยเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ และการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ปัจจัยเสี่ยงการเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชและยาเสพติด มีผลต่อปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น กลไกที่ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนงานให้คณะอนุกรรมการสุขภาพจิตระดับจังหวัด มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ คือ 1) วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพจิตควบคู่กับการป้องกันแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง 2) ค้นหาและทดลองใช้นวัตกรรมและกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และที่สำคัญ คือ และ 3) การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่โดยบูรณาการงานสุขภาพจิตและ ยาเสพติด ควบคู่กันอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2567). การสำรวจสถานการณ์สุขภาพจิตคนไทยผ่าน Mental Health Check In. ใน การประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินโครงการประเมินสุขภาพจิตคนไทย ระหว่างวันที่ 6-7 มิถุนายน 2567 ณ โรงแรมไมด้า งามวงศ์วาน จังหวัดนนทบุรี (หน้า 1-15). นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข. (2564). โปรแกรม Mental Health Check in & E-mail Alert. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2566 จาก <https://checkin.dmh.go.th/>
- กัญจน์ ศรีโสภา และคณะ. (2565). โมเดลเชิงเหตุและผลของความเหนื่อยหน่ายในงานของครู. วารสารวิชาการธรรมทศน์, 22(2), 220-238.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2559). การใช้ IBM SPSS Statistics เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2566 จาก <https://sornorpoom.files.wordpress.com/2017/06/e0b8a3e0b8a7e0b8a1spss.pdf>
- นงนุช พลรวมเงิน และคณะ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างพลังสุขภาพจิตกับปัญหาสุขภาพจิต ของวัยรุ่นตอนปลายในเขตเมือง. วชิรเวชสารและวารสาร เวชศาสตร์ เขตเมือง, 66(4), 267-76.
- ปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์. (2562). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2566 จาก <https://citly.me/dviBn>
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม. (2565). คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการ (KPIs) ระดับอำเภอ ประจำปีงบประมาณ 2565 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2566 จาก <http://mkho-web.moph.go.th/web2023/frontend/web/index.php/showdetail?id=132>
- _____. (2567). สรุปผลการประชุมคณะอนุกรรมการสุขภาพจิตจังหวัดมหาสารคาม ครั้งที่ 2/2567: วาระที่ 1 แจ้งเพื่อทราบ ข้อที่ 1 คำสั่งจังหวัดมหาสารคาม ที่ 1257/2567 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 เรื่อง แต่งตั้งอนุกรรมการสุขภาพจิต จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม.
- Enrico, G. C. et al. (2019). Community Interventions to Promote Mental Health and Social Equity. Current Psychiatry Reports, 21(35), 1-14.

- Kotera, Y. et al. (2022). Mental health of Japanese workers: Amotivation mediates self-compassion on mental health problems. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2022(19), 1-11.
- Levis, B. et al. (2020). Accuracy the PHQ-2 alone and in combination with the PHQ-9 for screening to detect Major depression: systematic review and meta-analysis. *Jama*, 323(22), 2290-2300.
- Maier, A. et al. (2021). Risk factors and protective factors of depression in older people 65+ , A systematic review, *PLOS ONE. Public Library of Science*, 16(5), 1-38.
- Pomaki, G. et al. (2012). Workplace based work disability prevention interventions for workers with common mental health conditions: a review of the literature. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 2012(22), 182-195.
- Teeravisutkul, P. et al. (2019). Stress and craving reduction under treatment with heart rate variability biofeedback and the Phramongkutklao model among patients with alcoholuse disorder. *Psychology Research and Behavior Management*, 19(12), 619-627.
- Yangyuen, S. et al. (2022). Relationship between psychological factors and perceived stigma of addiction among women with substance use disorders. Thailand. *Journal of Education and Health Promotion*, 11(1), 1-6.

นวัตกรรมการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ที่สอดคล้องกับบริบทครัวเรือนเป้าหมายแบบบูรณาการ*

THE INNOVATION IN DRIVING POVERTY ALLEVIATION EFFORTS BY PROMOTING OCCUPATIONS THAT ALIGN WITH THE CONTEXTUAL REALITIES OF TARGET HOUSEHOLDS IN AN INTEGRATED MANNER

ยุทธนา กาเต็ม¹, ซุลฟีกอร์ มาโซ^{1*}, สุพัตรา รุ่งรัตน์¹, วันฮายาตี อุซ่งลางง¹, ทรงจรรย์ แสงอรุณ², อรัญญา ชื่นจิต²

Yutthana Kadem¹, Sulfikor Maso^{1*}, Supattra Rungrut¹, Wanhayatee Usenglanong¹, Songjun Sangaroon², Aranya Chuenjit²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

²วิทยาลัยชุมชนยะลา ยะลา ประเทศไทย

²Yala Community College, Yala, Thailand

*Corresponding author E-mail: sulfikor.m@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษานวัตกรรมการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทครัวเรือนเป้าหมายแบบบูรณาการพื้นที่อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจน ประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเกษตรและงานช่างในการส่งเสริมและแก้ปัญหาคือครัวเรือนยากจน ศึกษาแนวทาง วิธีการสร้างเครือข่ายและพัฒนาภาคีความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของครัวเรือนยากจน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ศึกษาในพื้นที่อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ครอบคลุมทั้ง 4 ตำบล คือ ตำบลกรงปินัง สะเอะ ปุโรงและห้วยกระทิง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีประชาคม ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 193 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความเอกสารตามแนวคิดการวิจัยเอกสาร การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอิงตัวแบบ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้า และให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบ และยืนยันข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า การเสริมสร้างทัศนคติผ่านผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาช่วยเปลี่ยนมุมมองพฤติกรรมของครัวเรือนเป้าหมายในมิติที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม การประยุกต์ใช้นวัตกรรมการปลูกผักยกแคร่ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการฝึกทักษะงานช่างก่อสร้าง เช่น ช่างก่ออิฐ ฉาบปูน ปูกระเบื้องและช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ช่วยเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย เสริมศักยภาพครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่วนความร่วมมือจาก

ภาคีเครือข่ายมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเชื่อมโยงความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครัวเรือนเป้าหมาย และการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SLROI) อยู่ที่ 1.44

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การขับเคลื่อน, การแก้ปัญหาความยากจน, กระบวนการมีส่วนร่วม, บริบทครัวเรือน

Abstract

This research aims to study innovative approaches for addressing poverty through participatory processes tailored to the context of target households, using an integrated area-based approach in Krong Pinang District, Yala Province. The objectives are to explore strategies for fostering positive attitudes and inspiration to overcome poverty, apply agricultural and technical innovations and technologies to support and address poverty-stricken households, examine approaches, methods, and the creation of networks and mechanisms for collaboration in improving quality of life, and develop area-specific solutions suited to the capacities of impoverished households. The study employs qualitative research in the form of Research and Development (R&D) conducted in Krong Pinang District, Yala Province, covering all four sub-districts: Krong Pinang, Sa-e, Puroh, and Huai Krathing. Data collection methods include focus group discussions, in-depth interviews, community forums, and quantitative research tools. The primary informants consist of 193 households. Data analysis involves document interpretation based on documentary research principles, content analysis, and the template approach. Data accuracy was verified using triangulation techniques and by having key informants review and confirm the information. The findings indicate that fostering positive attitudes through religious experts helped shift the behavioral perspectives of target households in alignment with Islamic principles. The application of innovative raised-bed vegetable farming using technology and skill development in construction trades such as bricklaying, plastering, tiling, and manual arc welding enhanced household income, reduced expenses, and empowered households to achieve self-reliance. Collaboration with network partners played a significant role in supporting and linking resources to improve the quality of life for target households. The Sustainable Livelihood Return on Investment (SLROI) was calculated at 1.44.

Keywords: Innovation, Driving Force, Poverty Alleviation, Participatory Process, Household Context

บทนำ

จากรายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2565 โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) พบว่าสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้และภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับภาคใต้ปัญหาความยากจนรุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ซึ่งสาเหตุหลักมาจากความไม่สงบในพื้นที่ รวมถึงการพึ่งพารายได้จากแรงงาน และการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2567)

ในพื้นที่อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ยังมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนกระจายตัวครบทั้ง 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลกรงปินัง ตำบลห้วยกระทิง ตำบลบุโองและตำบลสะเอะ ข้อมูลจากระบบจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จ และแผนยาระดับจังหวัดหรือ PPPConnexx ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2566 ชี้ให้เห็นถึงจำนวนคนจนในพื้นที่มีกว่า 2,704 คน หรือ 516 ครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้ามพื้นที่อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ยังคงมีจุดเด่น ด้านทุนการดำรงชีพในพื้นที่ พบว่า ทุนมนุษย์มีความโดดเด่นสูงสุด รองลงมา คือ ทุนกายภาพและทุนเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีลักษณะภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิิต เช่น พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปัตตานี ดินที่เหมาะสมแก่การเกษตร และภูมิประเทศที่สนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566)

จากการสำรวจข้อมูลรายงานการวิจัยของ เกสรี ลัดเลีย และซอและ เกป็น พบว่า ครัวเรือนยากจนมีพื้นฐาน ด้านเกษตรกรรมและทักษะงานช่างก่อสร้างเป็นทุนเดิม ซึ่งสามารถขยายผลต่อยอดและพัฒนาทักษะเพื่อเข้าสู่ ห่วงโซ่เกษตรกรรมและงานช่าง แต่จะต้องมีการประยุกต์ เพิ่มพูนทักษะ วิธีการ องค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยให้ครัวเรือนยากจนเรียนรู้ด้วยการสร้างอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้การทำงาน ร่วมกันของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการสนับสนุนส่งเสริม องค์ความรู้ งบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยีและ นวัตกรรม (เกสรี ลัดเลีย และซอและ เกป็น, 2567) รวมทั้งการสร้างความรู้สึกรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันของ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ฉะนั้นการศึกษาวิธีการสร้างนวัตกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ครัวเรือนยากจนสามารถพัฒนาตนเองให้มี รายได้ที่มั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืนผนวกกับการใช้ศักยภาพทุนชุมชนเป็นฐานในการสร้างรายได้ อย่างรวดเร็ว มุ่งสร้างผลสำเร็จสูงสุดในการสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ หรือ “QuickWin” และการดำเนินงานระบบพี่เลี้ยงหรือ “Coaching” เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อน งานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทครัวเรือนเป้าหมายแบบบูรณาการ โดยเป้าหมายเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนรายครัวเรือนด้วยการใช้ต้นทุนทางทรัพยากรทุกด้านในพื้นที่ อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนและยกระดับครัวเรือนยากจนให้มีคุณภาพชีวิตที่ ดีขึ้นครอบคลุมทั้งมิติเศรษฐกิจ รายได้ การศึกษา ที่อยู่อาศัยและการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจน ให้กับครัวเรือนยากจน อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา
2. เพื่อประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเกษตรและงานช่างในการส่งเสริมและแก้ปัญหา ครัวเรือนยากจน อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของครัวเรือนยากจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่สามารถทำให้ครัวเรือนยากจนหลุดพ้นจากความยากจนตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

4. เพื่อศึกษาแนวทาง วิธีการ การสร้างเครือข่าย และพัฒนากลไกความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจน อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ภายใต้ภาคีเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ศึกษาในพื้นที่อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ครอบคลุมทั้ง 4 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลกรงปินัง ตำบลสะเอะ ตำบลบุโอง และตำบลห้วยกระทิง ทั้งนี้โครงการวิจัยฯ ได้ผ่านการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รหัสโครงการ Soc-1-2566-001 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาปัจจัยภาพรวมทุนทางสังคมที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ในการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจน รวมถึงการวางแผนในการขับเคลื่อนโครงการวิจัยในระยะถัดไป

กลุ่มเป้าหมายและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทำหน้าที่สนับสนุนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายภาครัฐและภาคเอกชนระดับอำเภอ รวมทั้งจะทำหน้าที่ในการคัดเลือกครัวเรือนยากจนเข้าสู่การจัดห่วงโซ่คุณค่าด้านเกษตรและงานช่างก่อสร้าง (Pro-poor Value Chain) และร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยในการสร้างโอกาสทางสังคมของครัวเรือนยากจน (Social Mobility) ประกอบด้วย 1) คณะทำงานศูนย์อำนวยการจัดการความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศพพ.อ.) จำนวน 30 คน และ 2) ตัวแทนภาคประชาสังคม จำนวน 3 คน ตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น จำนวน 41 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของแผนการจัดโครงการวิจัย (Logical Framework) การวิเคราะห์ข้อมูลการนำครัวเรือนยากจนสู่การจัดห่วงโซ่คุณค่า (Pro-poor Value Chain) และการวิเคราะห์ปัจจัยในการสร้างโอกาสทางสังคมของครัวเรือนยากจน (Social Mobility) และใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีประชาคม รับฟังปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความยากจนระดับอำเภอ

ระยะที่ 2 เป็นการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเกษตรและงานช่างในการส่งเสริมและแก้ปัญหาครัวเรือนยากจนและการพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของครัวเรือนยากจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่สามารถทำให้ครัวเรือนยากจนหลุดพ้น

จากความยากจนตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการส่งเสริมการปลูกผักยกแคร่ และ 2) กิจกรรมการฝึกทักษะด้านงานช่างก่อสร้าง (ช่างก่ออิฐ/ฉาบปูน, ปูกระเบื้อง, ช่างอาร์กโลหะด้วยมือ)

กลุ่มเป้าหมายและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ครั้วเรือนยากจนจากฐานข้อมูลระบบข้อมูลครั้วเรือนยากจนระดับจังหวัด หรือฐานข้อมูล PPPConnex (Practical Poverty Provincial Connex) ที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง และรับรองข้อมูลภายใต้กลไก 4 เสาหลัก ตามโครงสร้างของชุมชนศรัทธาหรือกำแพงแก้ว ประกอบด้วย 1) ผู้นำศาสนา 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) ผู้นำท้องที่ และ 4) ผู้นำตามธรรมชาติ จำนวน 193 ครั้วเรือน เครื่องมือการศึกษาแบ่งตามช่วงเวลาการศึกษาตั้งแต่ช่วงเริ่มโครงการวิจัยจนถึงสิ้นสุดโครงการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามระบบข้อมูลครั้วเรือนยากจนระดับพื้นที่ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)/แบบสำรวจรายได้ครั้วเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (Baseline Data)/แบบสำรวจรายได้ครั้วเรือนหลังเข้าร่วมโครงการฯ (Endline Data)/แบบสัมภาษณ์พัฒนาการของครั้วเรือนยากจน แบบติดตามครั้วเรือนในการดำเนินงานโครงการวิจัย (กิจกรรมด้านเกษตรกรรม)/แบบติดตามครั้วเรือนในการดำเนินงานโครงการวิจัย (งานช่างก่อสร้าง)/แบบประเมินทักษะด้านเกษตรกรรมและแบบประเมินทักษะงานช่างก่อสร้างรวมทั้งการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (The Sustainable Livelihood Return on Investment: SLROI) โดยใช้เครื่องมือกลางที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับโครงการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

ระยะที่ 3 ศึกษาแนวทาง วิธีการ การสร้างเครือข่าย และพัฒนากลไกความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครั้วเรือนยากจน อำเภองรงปิ๊ง จังหวัดยะลา ภายใต้ภาคีเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมายและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทำหน้าที่สนับสนุนการขับเคลื่อนเชิงนโยบายภาครัฐและภาคเอกชนระดับอำเภอ และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมดำเนินโครงการตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นวางแผนงาน (ต้นน้ำ) ระหว่างดำเนินงาน (กลางน้ำ) และการสนับสนุนให้ครั้วเรือนเป้าหมายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ปลายน้ำ) ประกอบด้วย 1) นักวิจัยสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 5 คน 2) นักวิจัยสังกัดวิทยาลัยชุมชนยะลา จำนวน 3 คน 3) นักวิจัยสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 3 คน 4) นักวิชาการ/ครูช่างสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 24 ยะลา จำนวน 2 คน และ 5) ตัวแทนมูลนิธิสากลและสาธารณกุศล จำนวน 2 คน และตัวแทนที่ทำการปกครองอำเภองรงปิ๊ง จำนวน 4 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้นจำนวน 19 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการระดมความคิดเห็น (Brainstorming) และการจัดเวทีประชาคมเพื่อหาแนวทางสร้างเครือข่ายความร่วมมือการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

นักวิจัยได้ออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ Creswell, J. W. & Poth, C. N. (Creswell, J. W. & Poth, C. N., 2018) ที่มุ่งเน้นการศึกษาเชิงลึกปรากฏการณ์เฉพาะ โดยการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่งและวิเคราะห์ในเชิงลึก ด้วยการนำเอกสารมาตีความตามแนวคิดการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และใช้

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจนกระทั่งภายหลังสิ้นสุดการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยอิงตัวแบบ (Template Approach) ด้วยการกำหนดรหัสของข้อมูลไว้ล่วงหน้า ตามประเด็นที่มุ่งศึกษาเพื่อช่วยในการจัดกลุ่มข้อมูลเป็น Unit of data จากนั้นมีการตรวจสอบความถูกต้องของ ข้อมูลและข้อค้นพบต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Data Triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลจากต่างแหล่ง (Triangulation of Sources) การเปรียบเทียบแบบต่างวิธี (Methods Triangulation) และให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ตรวจสอบ และยืนยันข้อมูล (ผ่องพรรณ ทรัพย์มงคลกุล และคณะ, 2555) รวมทั้งมีการวิเคราะห์รายได้ก่อนและ หลังเปรียบเทียบข้อแตกต่างโดยใช้ค่าเฉลี่ยและร้อยละ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

แนวทางการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจนให้กับครัวเรือน ยากจน อำเภอกองปิ้ง จังหวัดยะลา ดำเนินการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการพ้นจากความ ยากจน ด้วยการชักจูงหรือเชิญผู้มีความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญทางศาสนา (Influencer) เป็นที่ ยอมรับในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ อาจารย์บัสลี อับดุลเราะห์มาน นักวิชาการอิสระ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม ที่มีผู้ติดตามในโลกออนไลน์กว่าแสนคน บรรยายในหัวข้อ “การแสวงหาริสกี ที่ฮาลาล: พันธะ หน้าที่และความรับผิดชอบ” ผ่านการใช้วาทีศิลป์ในการอบรมสั่งสอนเผยแพร่องค์ความรู้ด้าน ศาสนาอิสลามตามหลักการศาสนาที่ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน แฝงไปด้วยแง่คิด มุมมอง รวมไปถึง การนำเสนอตัวอย่างกรณีศึกษาใกล้ตัวที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการตระหนักรู้ เห็นคุณค่าของตนเอง เห็นศักยภาพ ของตนเองและสามารถใช้ปัญญาที่พระเจ้าสร้างมาให้กับมนุษย์นั้นสร้างคุณค่าแก่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ ซึ่งการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจนนั้นมีความสำคัญต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของครัวเรือนยากจนหลายมิติ เช่น 1) การสร้างทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับริสกีที่ฮาลาล (ปัจจัยยังชีพ ที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม) ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ศรัทธาที่จะต้องลดทัศนคติเชิงลบเกี่ยวกับความ ยากจน และเปลี่ยนมุมมองมาให้คุณค่าตนเองในการส่งเสริมพฤติกรรมแสวงหาริสกีที่ฮาลาล (ปัจจัยยังชีพที่ถูกต้อง ตามหลักการศาสนาอิสลาม) เน้นการทำมาหากินที่สุจริต ด้วยการแสวงหาริสกีผ่านวิธีที่ฮาลาล (ถูกต้องตามหลัก ศาสนา) แม้ว่ารายได้จะน้อย แต่ได้มาจากความสุจริตและต้องหลีกเลี่ยงวิธีหารายได้ที่ไม่ถูกต้องตามหลักการ ศาสนาอิสลาม (ฮารอม) เช่น การพนัน การค้าในสิ่งต้องห้าม การกู้ยืมดอกเบี้ย เป็นต้น และ 2) การเสริมสร้าง ความรับผิดชอบในครอบครัวด้วยการตระหนักถึงการแสวงหารายได้อย่างถูกต้องหลักการศาสนาอิสลาม (ริสกีที่ ฮาลาล) ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้นำครอบครัวและสมาชิกทุกคนในครอบครัวร่วมวางแผนเป้าหมายการหารายได้ ที่สุจริต ยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นผ่านหลักศาสนาอิสลาม ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจให้มีความหวัง มีกำลังใจในการต่อสู้กับความยากลำบาก การพัฒนาสังคมโดยรวมด้วยการช่วยกันช่วยลดยาเสพติด อาชญากรรม พฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม รวมไปถึงการสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคงในชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการ เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจนมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลง ทั้งทัศนคติและพฤติกรรมของครัวเรือนยากจน โดยมุ่งเน้นให้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักศาสนาในการแสวงหา

รายได้อย่างสุจริต เป็นการสร้างแรงบันดาลใจและเสริมสร้างความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวและสังคม เพื่อให้ทุกคนมีชีวิตที่สมดุลทั้งด้านจิตวิญญาณและสถานะทางสังคมตามที่ทุกคนได้คาดหวังไว้

การประยุกต์ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีด้านการเกษตร และงานช่างก่อสร้างในการส่งเสริมแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน อำเภอกองปิ้ง จังหวัดยะลา อาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะและทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยสงขลา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 24 ยะลา วิทยาลัยชุมชนยะลา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม และ 2) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านงานช่างก่อสร้าง โดยสามารถขยายความได้ ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านเกษตรกรรม เป็นการนำข้อมูลจากการลงพื้นที่วิจัยของนักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ร่วมกันวางแผนออกแบบนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับครัวเรือนยากจนเป้าหมาย โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดบางประการในการใช้งานจริงของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เทคโนโลยีและนวัตกรรมต้องใช้งานง่าย ไม่มีความซับซ้อนของวิธีการใช้เครื่องมือ มีความสะดวกในการติดตั้งอุปกรณ์ รวมไปถึงจะต้องมีความทนทานต่อสภาพทางภูมิศาสตร์หรือข้อจำกัดของพื้นที่การติดตั้งอุปกรณ์ โดยนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ได้คิดค้นวิธีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (Appropriate Technology) กับการปลูกผักยกแคร่ด้วยการออกแบบนวัตกรรมและเทคโนโลยี “ระบบรดน้ำแบบจานหมุนเหวี่ยง และระบบควบคุมความชื้นดินอัตโนมัติ” ซึ่งเป็นระบบรดน้ำแบบการหมุนเวียนผลิตจากมอเตอร์ DC 12 VDC ความเร็วรอบ 7,000 rpm ตัวมอเตอร์หุ้มด้วยท่อหัดขนาด เส้นผ่านศูนย์กลาง 30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันความชื้นหรือน้ำเข้าไปทำความเสียหายให้กับมอเตอร์ สำหรับจานหมุนเหวี่ยง ออกแบบจากโปรแกรม 3D สร้างจานหมุนเหวี่ยงน้ำให้เป็นละอองขนาดเล็กเส้นผ่านศูนย์กลาง 60 เซนติเมตร มีระบบท่อน้ำพร้อมวาล์วเปิด - ปิด เพื่อควบคุมปริมาณน้ำให้เหมาะสมกับการใช้งานในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การออกแบบชุดระบบรดน้ำจานหมุนเหวี่ยง ให้ความง่ายในการประกอบใช้งานในกรณีมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนเมื่อชำรุดหรือซ่อมบำรุงชิ้นส่วนที่ใช้งานมานานสามารถผลิตและหาชิ้นส่วนได้ง่ายในพื้นที่ชุมชน สำหรับจานหมุนเหวี่ยง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่อาจจะชำรุดหรือสูญหายทางที่วิจัยจะสนับสนุนอุปกรณ์ชุดนี้ให้กับผู้ใช้งานซึ่งจานหมุนเหวี่ยง ทำจากพลาสติก PLA มีอายุการใช้งานมากกว่า 2 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและอากาศในพื้นที่การใช้งาน และ 2) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านงานช่างก่อสร้าง ได้มีการร่วมกันออกแบบนวัตกรรมด้านองค์ความรู้ในลักษณะการออกแบบหลักสูตรระยะสั้นจำนวน 3 หลักสูตร โดยมีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 24 ยะลา ให้คำแนะนำและร่วมออกแบบหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการและข้อจำกัดของกลุ่มครัวเรือนยากจน เป็นหลักสูตรที่สามารถสร้างรายได้ที่แน่นอนและรวดเร็ว (Quick Win) หลังจากผ่านการฝึกอบรมทักษะแล้ว นอกจากนี้ครัวเรือนยากจนที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะครบถ้วนตามเงื่อนไขจะได้รับวุฒิบัตรผ่านการฝึกอบรมเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันและสามารถใช้เป็นเอกสารยื่นสมัครงานต่อนายจ้างได้ ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร 1) ช่างก่ออิฐ/ฉาบปูน 2) ช่างปูกระเบื้อง และ 3) ช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ซึ่งหลักสูตรระยะสั้นทั้ง 3 หลักสูตร ได้ผ่านการทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายแล้วในพื้นที่ปฏิบัติการอำเภอกองปิ้ง จังหวัดยะลา รวมทั้งได้มีร่วมกันวิพากษ์การปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพการทำงานจริงในพื้นที่ปฏิบัติการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การฝึกยกกระต๊อฝมือ หลักสูตรช่างก่ออิฐฉาบปูน

(Bricklaying and Plastering) จำนวน 60 ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี 12 ชม./ภาคปฏิบัติ 48 ชม.) ต้องผ่านการฝึกตามหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 2) การฝึกยกระดับฝีมือ หลักสูตรช่างปูกระเบื้อง (Tiling) จำนวน 30 ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี 7 ชม./ภาคปฏิบัติ 23 ชม.) ต้องผ่านการฝึกตามหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 3) การฝึกยกระดับฝีมือ หลักสูตรช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ระดับ 1 (Manual Metal Arc Welder Level 1) จำนวน 60 ชั่วโมง (ภาคทฤษฎี 7 ชม./ภาคปฏิบัติ 43 ชม.) ต้องผ่านการฝึกตามหลักสูตร ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของครัวเรือนยากจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่สามารถทำให้ครัวเรือนยากจนหลุดพ้นจากความยากจนตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) เป็นการศึกษาและออกแบบโครงการแก้ไขปัญหความยากจนบนพื้นฐานความต้องการอย่างแท้จริงของครัวเรือนยากจนเป้าหมายที่ต้องการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีความต้องการที่จะได้รับสนับสนุนให้ตนเอง และครอบครัวสามารถสร้างรายได้ช่วยเหลือตัวเองได้จากการประกอบอาชีพที่ใช้ศักยภาพของชุมชนเป็นฐานในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนของทักษะการประกอบอาชีพ สามารถสร้างรายได้อย่างรวดเร็ว มุ่งสร้างผลสำเร็จสูงสุด ในขณะเดียวกันก็สร้างรายได้จากการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ หรือ “Quick Win” จึงมีการพัฒนารูปดำเนินการออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) กิจกรรมการส่งเสริมการปลูกผักกาดแคร์ และ 2) กิจกรรมการฝึกทักษะด้านงานช่างก่อสร้าง ซึ่งทั้งสองส่วนนี้มีครัวเรือนยากจนเป้าหมายบางครัวเรือนที่เข้าร่วมการฝึกอาชีพทั้งสองอย่าง และมีบางครัวเรือนที่สนใจเฉพาะงานช่างก่อสร้างเท่านั้น โดยครัวเรือนยากจนเป้าหมายที่มีสมรรถนะ ความพร้อมด้านร่างกาย และความสนใจในงานช่างก่อสร้าง ได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการงานช่างก่อสร้าง ประกอบด้วย 1) ช่างก่ออิฐ 2) ช่างฉาบปูน 3) ช่างปูกระเบื้อง และ 4) ช่างเชื่อมอาร์กโลหะด้วยมือ ซึ่งแรงงานที่มีความรู้ และทักษะเกี่ยวกับงานช่างก่อสร้างดังกล่าวยังมีความขาดแคลน และเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานก่อสร้าง เช่น ผู้รับเหมา ผู้ว่าจ้างเอกชน และภาคอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัว ส่วนการใช้นวัตกรรมการปลูกผักกาดแคร์ ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และศักยภาพของทุนชุมชนที่มีจุดเด่นด้านทุนกายภาพด้านที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์รวมทั้งมีแหล่งน้ำที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรมทั้งในด้านการผลิต การจัดการผลผลิต และการแปรรูปผลผลิต รวมไปถึงการส่งเสริมช่องทางการตลาดทั้งภายใน และภายนอกชุมชน โดยมีขั้นตอนการใช้วัตรกรรมกับครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการด้วยการจัดอบรมการปรุงดินให้มีความพร้อมในการปลูกผัก มีอาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตรวิทยาลัยชุมชนยะลา เป็นผู้ให้ความรู้ทางด้านเกษตรกรรมผักกาดแคร์ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดสามารถสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และนำมาต่อยอดเป็นอาชีพที่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ โดยมีการจัดอบรมในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 4 ตำบล ในอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ได้แก่ ตำบลกรงปินัง ตำบลสะเอะ ตำบลบุโอง และตำบลห้วยกระทิง โดยพบว่า ในช่วงเริ่มต้นครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการจะต้องปลูกผักที่ดูแลง่ายเก็บผลผลิตได้เร็วเป็นที่ต้องการของตลาด และมุ่งสร้างรายได้ที่แน่นอน รวดเร็ว (Quick Win) ได้แก่ ผักกาดขาว ผักกาดเขียว ผักคะน้า และผักกวางตุ้ง ซึ่งเป็นผักที่มีความต้องการของตลาดผู้บริโภคทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ทั้งนี้ ผักทั้ง 4 ชนิด มีความทนต่อโรค และแมลงศัตรูพืช อีกทั้งยังเป็นความต้องการของตลาดในทุกฤดูกาล นอกจากนี้ในกระบวนการส่งเสริมการปลูกผักกาดแคร์ได้นำเทคโนโลยีพร้อมใช้ (Appropriate Technology) จากอาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์การพัฒนาชุมชนและเทคโนโลยีทางการเกษตร จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

ราชชมงคลศรีวิชัยสงขลา เพื่อยกระดับการเพิ่มผลผลิตให้สามารถผลิตสินค้าทางการเกษตรที่มีคุณภาพปลอดภัย สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่ต้องการผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

การสร้างเครือข่ายและพัฒนากลไกความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจน อำเภองรงปิ๊ง จังหวัดยะลา ภายใต้ภาคีเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เกิดจากการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายแบบองค์รวมในการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนตามรูปแบบพันธกิจและความรับผิดชอบของแต่ละภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบาง รายครัวเรือนระดับจังหวัดยะลาที่เกิดจากการบูรณาการข้อมูลจากทุกหน่วยงาน รวมทั้งการพัฒนาระบบและ โครงสร้างการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน บูรณาการความร่วมมือในการช่วยเหลือ กลุ่มเปราะบางให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้กลุ่มเปราะบางสามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ บูรณาการความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาและ พัฒนาคมนชนเป้าหมายให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 2) วิทยาลัยชุมชนยะลา เป็นหน่วยงานภาคี เครือข่ายที่รับผิดชอบด้านองค์ความรู้เกษตรกรรม โดยได้จัดอบรมการเพาะต้นกล้า การเลือกชนิดผัก การติดตาม และประเมินผลการปลูกผักการส่งเสริมช่องทางทางการตลาดและนำมาต่อยอดเป็นอาชีพที่สามารถเพิ่มรายได้และ ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและหลุดพ้นความยากจน 3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นหน่วยงาน ภาคีเครือข่ายที่รับผิดชอบในด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร โดยได้จัดฝึกอบรมการปรุงดิน สำหรับการปลูกผักยกแคร่ การออกแบบแคร่ปลูกผักจากวัสดุในพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีพร้อมใช้ (Appropriate Technology) ในกระบวนการปลูกผักยกแคร่ที่ส่งผลทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและต่อเนื่องเป็นที่ต้องการ ของตลาด 4) สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 24 ยะลา เป็นหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่มีความเชี่ยวชาญในการฝึกอบรม ให้ความรู้และทักษะในงานช่าง โดยรับผิดชอบการฝึกอบรมให้ความรู้และทักษะงานช่างก่อสร้างให้กับครัวเรือนยากจน ที่มีสมรรถนะ ความพร้อม และความสนใจ ได้แก่ ช่างก่ออิฐ ช่างฉาบปูน ช่างปูกระเบื้องและช่างเชื่อมเหล็ก เพื่อให้ ครัวเรือนยากจนมีทักษะที่สามารถประกอบอาชีพได้และมีรายได้ที่แน่นอนและรวดเร็ว (Quick Win) 5) มูลนิธิชะกาด และสาธารณกุศล เป็นหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ จังหวัดยะลา รวมทั้งให้การช่วยเหลือในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ประกอบอาชีพเพื่อสร้างอาชีพอิสระและการสร้าง บ้านที่อยู่อาศัยแก่ครัวเรือนยากจน 6) ที่ทำการปกครองอำเภองรงปิ๊ง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภองรงปิ๊ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (กรงปิ๊ง/สะอะ/ปูโรง/ห้วยกระทิง) ทำหน้าที่เป็นเครือข่ายและหน่วยงานในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในลักษณะที่เชื่อมโยงและสนับสนุนพันธกิจเพื่อชุมชน เน้นการบริหาร ความ มั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพของประชาชน รวมไปถึงสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการท้องถิ่นและ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ด้วยการผนวกความร่วมมือกับคณะทำงานของศูนย์อำนวยการจัด ความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) อำเภองรงปิ๊ง จังหวัดยะลา

ทั้งนี้จากการดำเนินโครงการวิจัยฯ ตลอดระยะเวลา 1 ปี ในพื้นที่อำเภอกงปิ้ง จังหวัดยะลา ได้มีการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SLROI: Sustainable Livelihood Return on Investment) ของโครงการวิจัยภาพรวม = 1.44 ซึ่งตัวเลขผลการประเมินผลตอบแทนทางสังคมนี้ เป็นตัวสะท้อนถึงจุดแข็ง ศักยภาพ และทุนของชุมชนพื้นที่อำเภอกงปิ้ง จังหวัดยะลา ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายความร่วมมือที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม การพัฒนาของยุคสมัยและเกิดการเชื่อมโยงกับพื้นที่อำเภอใกล้เคียงในการขยายผลและต่อยอดการดำเนินโครงการวิจัยในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจผ่านนวัตกรรมการด้านศาสนาที่เป็นที่ยอมรับในสังคมมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอกงปิ้ง จังหวัดยะลา โดยเฉพาะการตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหารายได้ที่ดีที่สุด (ริสกีที่ฮาลาล) และการยกระดับความรับผิดชอบในครอบครัว ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการต่อสู้กับความยากลำบากและการพัฒนาคุณภาพชีวิตสอดคล้องกับการศึกษาของ Mohd, N. et al. ซึ่งระบุว่า การเสริมสร้างทัศนคติทางศาสนาและจริยธรรมในชุมชนช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและส่งเสริมความมั่นคงทางจิตใจ ส่วนการสร้างแรงบันดาลใจให้ครัวเรือนได้เห็นความสำคัญของการหารายได้อย่างสุจริตช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวและลดปัญหาสังคม (Mohd, N. et al., 2021) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Yusuf, A. & Ismail, S. ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีเป้าหมายความรับผิดชอบในครอบครัวส่งผลต่อการพัฒนาสังคม (Yusuf, A. & Ismail, S., 2019) และการใช้ตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันช่วยเพิ่มความเข้าใจ กระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมในครัวเรือนเปราะบาง (Hashim, R. et al., 2022) เป็นการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ช่วยสร้างการตระหนักรู้และแรงบันดาลใจให้ครัวเรือนยากจนเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในความสามารถของตนเองที่จะสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี

ส่วนการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาคีเครือข่ายความร่วมมือนั้น แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์เชิงบวกในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนที่ให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ครัวเรือนยากจนใช้งานได้จริง ไม่มีความยุ่งยากหรือมีความซับซ้อนในการใช้งานและมีความทนทาน ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของ Rahman, N. A. et al. ที่ระบุว่าเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดความเสี่ยงด้านเกษตรกรรมในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่มีข้อจำกัดด้านความรู้และความไม่พร้อมด้านต่าง ๆ (Rahman, N. A. et al., 2021) ส่วนผลการวิจัยของ Abdullah, S. et al พบว่า การประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านงานช่างก่อสร้างในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้นเป็นการพัฒนาทักษะอาชีพในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ช่วยเพิ่มศักยภาพการจ้างงาน ลดปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังช่วยเพิ่มโอกาสการจ้างงานและการสร้างรายได้ในระยะยาวให้กับครัวเรือนยากจน (Abdullah, S. et al., 2020)

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ถือเป็นบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่จะช่วยเพิ่มความสำเร็จของการดำเนินการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน (Hashim, R. et al., 2022) เนื่องจากแต่ละหน่วยงานจะมีทรัพยากรในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคที่แตกต่างกัน (อารยา ยอดขยัน และคณะ, 2566) เช่น แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ทรัพยากรมนุษย์ งบประมาณ สถานที่ และเครื่องมือ/อุปกรณ์ หรืออาจกล่าวได้ว่าการทำงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือนั้นเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายที่มีพันธกิจและทรัพยากรหลากหลายให้สามารถสร้างผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ เกิดความยั่งยืนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับ Ng, A. H. H. et al. ที่ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนจะต้องส่งเสริมนโยบายการสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะภาคเอกชนสามารถส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการมีงานทำ มีแรงจูงใจหลากหลายที่ก่อให้เกิดรายได้ภาคครัวเรือน (Ng, A. H. H. et al., 2013)

การพัฒนาแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เน้นการพัฒนาทักษะอาชีพและการใช้นวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ภายใต้การใช้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) ช่วยให้ออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการจริงของครัวเรือนยากจน พร้อมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและสร้างรายได้ที่มั่นคงในระยะยาว การดำเนินงานในลักษณะ “Quick Win” สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของ ทศพร แก้วขวัญไกร และคณะ ที่ระบุว่าสร้างโอกาสในการทำงานให้กับผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ความยากจนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมด้านการฝึกอบรมทักษะ เพราะจะช่วยสร้างแรงจูงใจและเกิดผลลัพธ์ที่รวดเร็วในการยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงสามารถลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจนได้เป็นอย่างดี (ทศพร แก้วขวัญไกร และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ พบองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทครัวเรือนเป้าหมายแบบบูรณาการ สามารถสกัดองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่ในภาพรวมได้ ดังนี้

1. แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและกลุ่มเป้าหมาย คือ วิธีการสำคัญในการเสริมสร้างทัศนคติและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจน โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ บทบาทของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและนักวิชาการด้านศาสนาอิสลาม มีผลสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนมุมมองและพฤติกรรมของครัวเรือนยากจนในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักการศาสนา ส่งผลให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง เกิดการแสวงหารายได้ที่สุจริตตามแนวทางที่เหมาะสมควบคู่กับการเชื่อมโยงบริบทหลักคำสอนกับวิถีชีวิตประจำวัน

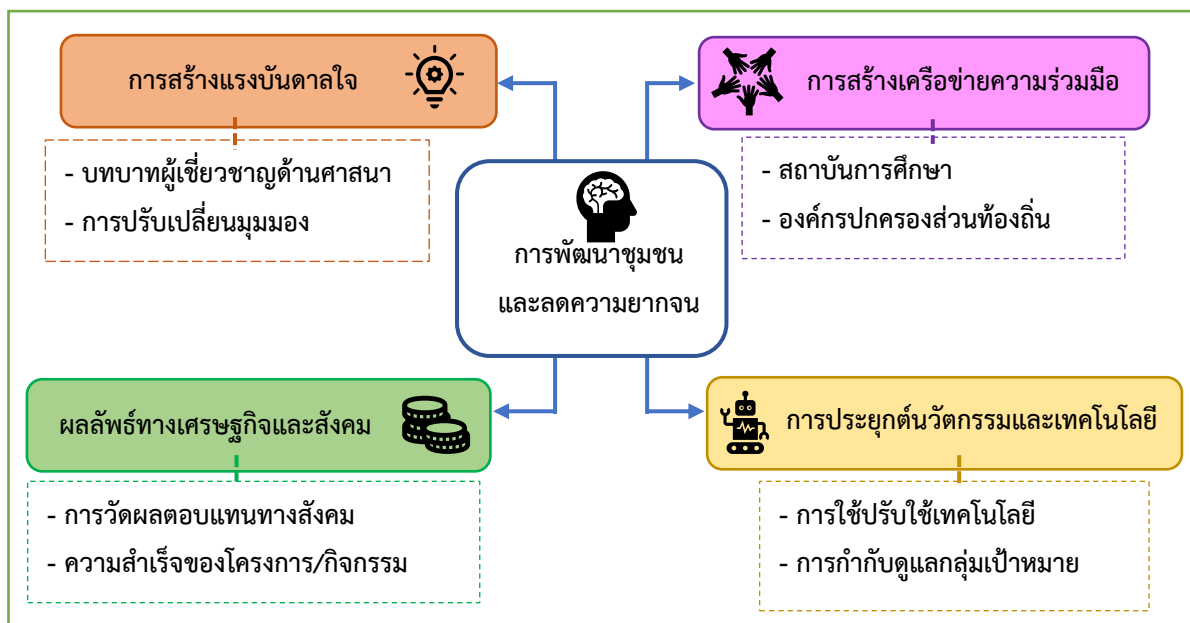
2. การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนจะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวม เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนองค์กรเอกชน ด้วยการจัดการข้อมูล การให้ความช่วยเหลือ การฝึกอบรมและการส่งต่อความช่วยเหลือไปยังภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนในระยะยาวและลดความเหลื่อมล้ำในกลุ่มเปราะบางได้อย่างเป็นระบบ

3. การประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับศักยภาพครัวเรือน ต้องมีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) กับระดับความรู้ของกลุ่มเป้าหมายมาปรับใช้กับบริบทพื้นที่จริงภายใต้การกำกับดูแล และให้คำแนะนำกลุ่มเป้าหมายในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ระดับความรู้ ช่างวัยและข้อจำกัดด้านการสื่อสารภาษาไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ คุ่มค่าต่อการลงทุน เกิดการเพิ่มผลผลิตลดต้นทุนและสอดคล้องกับบริบททางภูมิศาสตร์

4. เกิดผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากการวัดผลตอบแทนทางสังคม (Sustainable Livelihood Return on Investment: SLROI) ผลการประเมินค่าตัวเลขอยู่ที่ 1.44 ซึ่งให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการในเชิงยุทธศาสตร์และการบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและภาคประชาสังคม สามารถนำไปต่อยอดเพื่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อื่น ๆ ได้

ทั้งนี้ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทครัวเรือนเป้าหมายแบบบูรณาการได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการหลุดพ้นจากความยากจนให้กับครัวเรือนยากจน อำเภอรಂಗัน จังหวัดยะลา โดยผ่านนักวิชาการด้านศาสนาที่เป็นที่ยอมรับในสังคมมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของครัวเรือนยากจน โดยเฉพาะการตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหารายได้ที่สุจริต (ริสกีที่ฮาลาล) และการยกระดับความรับผิดชอบในครอบครัว ซึ่งช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการต่อสู้กับความยากลำบากและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาคีเครือข่าย

ความร่วมมือนั้น แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์เชิงบวกในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนที่ให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ครัวเรือนยากจนใช้งานได้จริง ไม่มีความยุ่งยาก หรือมีความซับซ้อนในการใช้งานและมีความทนทาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบองค์รวมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ถือเป็นการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่จะช่วยเพิ่มความสำเร็จของการดำเนินการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน เนื่องจากแต่ละหน่วยงานจะมีทรัพยากรในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคที่แตกต่างกัน โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลกลุ่มเปราะบางและบูรณาการความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน วิทยาลัยชุมชนยะลาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สนับสนุนด้านองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรกรรม มีบทบาทในการฝึกอบรมทักษะงานช่างก่อสร้างเพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงานและสร้างรายได้ที่แน่นอน มูลนิธิชะกาดและสาธารณกุศลสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ประกอบอาชีพ และการสร้างบ้านสำหรับผู้ยากไร้ ขณะที่ทำการปกครองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ผลลัพธ์ คือ การพัฒนาครอบคลุมทุกมิติและสร้างความยั่งยืนให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมาย และการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เน้นการพัฒนาทักษะอาชีพและการใช้นวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ภายใต้การใช้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการจริงของครัวเรือนยากจน พร้อมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและสร้างรายได้ที่มั่นคงในระยะยาว มุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับศักยภาพของครัวเรือนเป้าหมายและบริบทพื้นที่ โดยใช้แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework) เพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย และสนับสนุนให้ครัวเรือนยากจนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง ภายใต้กิจกรรมที่พัฒนา ประกอบด้วย 1) การปลูกผักยกแคร่ เป็นการนำเทคโนโลยีพร้อมใช้ (Appropriate Technology) และ 2) การฝึกทักษะงานช่างก่อสร้าง เป็นการอบรมทักษะอาชีพระยะสั้น เช่น ช่างก่ออิฐ ฉาบปูน ปูกระเบื้องและเชื่อมอาร์กโลหะ เพื่อสร้างแรงงานที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ ทั้งนี้ ทั้งสองกิจกรรมช่วยให้ครัวเรือนยากจนบรรลุผลลัพธ์อย่างรวดเร็ว (Quick Win) และสามารถต่อยอดสู่การพึ่งพาตนเองในระยะยาว โดยอาศัยการสนับสนุนทรัพยากรด้านต่าง ๆ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และความสามารถของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) หน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหรือแหล่งงบประมาณจะต้องมีการบูรณาการหน่วยงาน องค์กรการพัฒนาเชิงพื้นที่และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและออกแบบการวิจัยร่วมกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนของแผนงาน โครงการ กิจกรรมและการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้อย่างครอบคลุม ถูกต้อง และเกิดความแม่นยำในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายครอบคลุมทุกมิติ และ 2) การศึกษาครั้งถัดไปควรศึกษาความต้องการและความท้าทายในชีวิตประจำวันของกลุ่มครัวเรือนเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายเผชิญ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการออกแบบกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนและต้องมีการศึกษาถึงอุปสรรคและความยากลำบากที่เกิดขึ้นด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถระบุปัญหาหลักที่ต้องการการแก้ไขโดยตรง รวมทั้งสามารถออกแบบมาตรการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มที่แม่นยำ ทั้งนี้หากมีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการ ผู้ที่สนใจจะต้อง 1) มีการออกแบบวิธีการในการสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมการแก้ปัญหาที่สอดคล้องและเหมาะสมกับระดับความรู้ ความสามารถของครัวเรือนเป้าหมายตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการ/กิจกรรม (ช่วงต้นน้ำ) ระหว่างการขับเคลื่อนและพัฒนาโครงการ/

กิจกรรม (ช่วงกลางน้ำ) และการประเมินความสำเร็จ (ปลายน้ำ) และ 2) ต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากองค์กรภาคประชาสังคมและเครือข่ายภายในท้องถิ่น เนื่องจากการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายสามารถช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในท้องถิ่นได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ ควบคู่กับการใช้จุดแข็งในศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมและเครือข่ายพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ด้านทุนทางภูมิศาสตร์ ทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ ด้วยการติดต่อหาทางปัญญาเพื่อยกระดับให้กลุ่มเป้าหมายสามารถพัฒนาตนเองได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัย เรื่อง “เกษตรกรรมและงานช่างสำหรับคนเมือง” รวมถึงภาคีเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ให้การสนับสนุนให้ข้อเสนอแนะและมีส่วนร่วมทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

- เกสรี ลัดเลีย และซอและ เกปัน. (2567). แกঁจนไร้รอยต่อ State of Poverty (SOP). นราธิวาส: นราธิวาสการพิมพ์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2567). ความยากจน ความเปราะบางของครัวเรือนและมาตรการลดความเหลื่อมล้ำของภาครัฐ. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทศพร แก้วขวัญไกร และคณะ. (2567). การศึกษาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน: กรณีศึกษาตำบลสี่เหลี่ยมอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น, 19(1), 1-15.
- ผ่องพรรณ ตรัยมงคลกุล และคณะ. (2555). การออกแบบการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่. (2566). ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดยะลา. เรียกใช้เมื่อ 9 พฤษภาคม 2566 จาก <http://www.ppaos.com/ppaos/frontend/web/index.php?r=site%2Findex&p=>
- อารยา ยอดขยัน และคณะ. (2566). กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(10), 278-285.
- Abdullah, S. et al. (2020). Skill development programs and their impact on rural poverty reduction. Journal of Rural Development Studies, 18(2), 45-60.
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches. (4th ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

- Hashim, R. et al. (2022). The impact of religious influencers on social change in Muslim communities. *Islamic Social Sciences Journal*, 10(1), 89-104.
- Mohd, N. et al. (2021). Halal livelihood and its implications for poverty reduction in rural communities. *Journal of Economic and Religious Perspectives*, 15(4), 123-137.
- Ng, A. H. H. et al. (2013). Poverty: Its causes and solutions. *World Academy of Science, Engineering and Technology, International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 7(8), 2471-2475.
- Rahman, N. A. et al. (2021). Appropriate technology and its implications for sustainable rural development. *Journal of Agricultural Innovation*, 14(4), 103-120.
- Yusuf, A. & Ismail, S. (2019). Family responsibility and economic stability: A case study of Muslim households in Southeast Asia. *Islamic Economic Review*, 8(2), 101-120.

การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน
ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่แวน จังหวัดนครศรีธรรมราช^{*}
THE DEVELOPMENT OF MARKETING STRATEGIES TO INCREASE
THE COMPETITIVENESS OF TRADITIONAL PLA SAI UAN PRODUCT OF
ENTREPRENEURS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ตรีฤกษ์ เพชรมนต์^{*}, ปาริฉัตร ศรีหารณ, นัตติกานต์ สมนึก, อมรรัตน์ เชาวลิท

Treererk Pechmon^{*}, Parichart Sriharan, Nuttigan Somnuk, Amonrat Chawalit

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Management Sciences, Rajabhat University Nakhon Si Thammarat, Nakhon Si Thammarat, Thailand

^{*}Corresponding author E-mail: treererk333@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพตลาดผลิตภัณฑ์ปลาใส่แวนและพฤติกรรมผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์ปลาใส่แวน ภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) พัฒนากลยุทธ์การตลาด และ 3) พัฒนาช่องทางการตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่แวนจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มแรก คือ ผู้ประกอบการธุรกิจปลาใส่แวน 18 คน จากผู้ประกอบการ 11 กลุ่ม กลุ่มที่สอง คือ ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย 20 คน ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนากลยุทธ์การตลาด และช่องทางการตลาด โดยกระบวนการกลุ่มย่อยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มเป้าหมายหลักของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่แวนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะเป็นเพศหญิงที่มีครอบครัว โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบเรื่องการทำอาหารหรือการเตรียมอาหารให้กับครอบครัวของตนเอง 2) ปัญหาหลักของผู้ประกอบการผู้ผลิตปลาใส่แวน จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การรับรู้ของผู้บริโภคที่ไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ปลาใส่แวน หรือรู้จักภาพจำที่เป็นอาหารที่ไม่มีมาตรฐานเรื่องการผลิตจึงจำเป็นต้องปรับในภาพจำและสื่อสารของธุรกิจ 3) โอกาสทางธุรกิจ จะให้ความสำคัญในเรื่องของรสชาติ ซึ่งปลาใส่แวนมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ มีรสชาติเข้มข้นจัดจ้าน กลยุทธ์การตลาดที่พัฒนาจะเป็น 3.1) การตลาดแบ่งส่วนตลาด การกำหนดตลาดเป้าหมาย และการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ 3.2) กลยุทธ์การสร้างและสื่อสารแบรนด์ และ 3.3) การตลาดเชิงเนื้อหา ทั้งในส่วนของการสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องกับแบรนด์ และมีรูปแบบเหมาะสมในแต่ละช่องทาง โดยพัฒนาช่องทางการตลาดควบคู่ใช้ช่องทางโซเชียลมีเดีย และร้านค้าเป็นหลัก

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาด, ปลาใส่แวน, ขีดความสามารถทางการแข่งขัน, ผลิตภัณฑ์ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the market potential and consumer behavior regarding Pla Sai Uan products within and outside Nakhon Si Thammarat Province, 2) Develop marketing strategies, and 3) Develop marketing channels for Pla Sai Uan entrepreneurs in Nakhon Si Thammarat Province. This study employed qualitative research methodology. The first group of key informants comprised 18 Pla Sai Uan business entrepreneurs from 11 groups, while the second group consisted of target consumers. In-depth interviews were conducted with 20 target consumers selected through purposive sampling. The collected data was utilized to develop marketing strategies and channels through participatory community focus group processes. The findings revealed that: 1) The primary target market for Pla Sai Uan products in Nakhon Si Thammarat Province consists of married women who are primarily responsible for food preparation in their households, 2) The main challenge faced by Pla Sai Uan manufacturers in Nakhon Si Thammarat Province is consumer perception, where consumers either lack awareness of the product or associate it with non-standardized food production, necessitating improvements in business image and communication, 3) Business opportunities emphasize the product's distinctive characteristic of intense flavor. The developed marketing strategies include: 3.1) Market segmentation, targeting, and product positioning, 3.2) Brand building and communication strategies, and 3.3) Content marketing, encompassing both brand-aligned content creation and channel-appropriate formatting, with marketing channels developed primarily through social media and retail outlets.

Keywords: Marketing Strategy, Pla Sai Uan, Competitive Capability, Community Products

บทนำ

ปลาใส่ฉนวนเป็นอาหารจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นิยมที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ผู้ประกอบการในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวเพื่อเป็น การแปรรูปไว้รับประทาน ในครัวเรือน ปลาใส่ฉนวน คือ คำที่ใช้เรียกปลาต้มหรือปลาเปรี้ยวของภาคใต้ การผลิตปลาใส่ฉนวนส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรมในครอบครัว โดยอาศัยเทคนิควิธีที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา ดังนั้น ทั้งรสชาติ คุณภาพก็มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสูตรการผลิตและสภาพการหมักที่ต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ รวมถึงสภาพแวดล้อมของสถานที่ผลิต ความสะอาดซึ่งมีส่วนทำให้ปลาต้มหรือปลาใส่ฉนวน ไม่สามารถก้าวสู่มาตรฐานการส่งออกได้ทั้ง ๆ ที่ปลาใส่ฉนวน เป็นอาหารที่ทำจากปลาที่มีคุณค่าทางโปรตีนสูง สามารถนำมาทำเมนูตามความชอบของแต่ละคน ราคาไม่แพง เวลาจะกินก็สามารถนำมาทอด นึ่ง ย่าง หลน หรือบางคนจะกินดิบ ๆ แกลั้มกับหัวหอมแดง กระเทียม และพริกสดได้เช่นกัน (เมธาวี จำเนียร และคณะ, 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน พบว่า ตลาดหลักของผู้ประกอบการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) ตลาดภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งโดยส่วนใหญ่ทางผู้ประกอบการจะใช้ช่องทางหน้าร้านของตนเอง หรือการออกงานในพื้นที่เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายหลัก สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้พื้นที่ในระดับหนึ่ง และ 2) ตลาดภายนอกจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้ประกอบการใช้ช่องทางการขายส่งให้คนในพื้นที่อื่นนำไปขายต่อ และการขายผ่านช่องทางออนไลน์ได้แก่ ทางเฟซบุ๊กส่วนตัว หรือเฟซบุ๊กแฟนเพจ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแต่ละกลุ่มจะมีความใกล้เคียงกัน คือ เน้นขายช่องทางในพื้นที่ก่อนเพราะมีความคุ้นเคยและสามารถดำเนินการได้ ส่วนช่องทางออนไลน์เป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความสนใจ และรับรู้ได้ถึงความต้องการของตลาดที่มีอยู่จำนวนมาก แต่มีปัญหาขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ในการขายในช่องทางดังกล่าว จึงทำให้ ไม่สามารถขยายตลาดได้ นำมาสู่การเสียโอกาสทางธุรกิจ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นช่องว่างที่จะสามารถทำการวิจัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถสร้างรายได้ โดยมุ่งเน้นในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดและพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ข้อมูลความต้องการของตลาดและความชำนาญ ความโดดเด่นที่แตกต่างกันออกไปมาเป็นฐานในการดำเนินการ

ปัญหาด้านการตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ถือเป็นปัญหาร่วมกัน จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญ (Pain Point) ของผู้ประกอบการมีลักษณะที่คล้ายกันได้แก่ ปัญหาในการกำหนดและวิเคราะห์ธุรกิจ และกลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการมีปัญหาในการวิเคราะห์ธุรกิจของตนเอง และในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนทำให้การผลิตสินค้า ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนการพัฒนาการตลาด กลุ่มเป้าหมายคนนอกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าภาคใต้ที่ไปทำงานต่างจังหวัด หรือแม้แต่ลูกค้าต่างจังหวัดที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีโอกาสได้ทำตลาดออนไลน์อยู่บ้างและรับรู้ถึงโอกาสในการขยายตลาดที่ถือว่ามีความศักยภาพ แต่ยังคงขาดความรู้ ทักษะ ตลอดจนขาดกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมเพื่อทำตลาดดังกล่าว ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาสู่การวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อแก้ปัญหา Pain point ดังกล่าว นำมาสู่การขยายตลาดเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพตลาดผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนและพฤติกรรมผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน ภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อพัฒนาช่องทางการตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิธีการดำเนินโครงการวิจัยผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ประกอบไปด้วย 3 วัตถุประสงค์ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน ภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ สมาชิกในกลุ่มผู้ผลิตปลาใส่ฉนวน 11 กลุ่ม และผู้ประกอบการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการที่ขายปลีกโดยการแปรรูป เป็นต้น จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินไปซึ่งจะทำให้ยากต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และก็ไม่ควรมีขนาดเล็กจนเกินไปจนไม่สามารถไปถึงจุดที่ข้อมูลอ้อมตัว (Onwuegbuzie, A. & Leech, N. L., 2007) ซึ่งในการเก็บข้อมูลมีการทับซ้อนของข้อมูลในจุดอ้อมตัวที่จำนวน 18 คน ดังนั้น จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนนี้อยู่ที่จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตลาด ได้แก่ การประเมินภาพรวมตลาดของจังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์กลุ่มธุรกิจ ปัญหาและโอกาสของธุรกิจ ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลจากผู้บริโภค ทั้งในส่วนที่มีประสบการณ์การบริโภค และไม่เคยบริโภคปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช จนได้ข้อมูลที่อ้อมตัว ได้ข้อมูลจากผู้บริโภครวม 20 คน การสุ่มตัวอย่าง (Sampling Technique) ผู้วิจัยเลือกเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และวิธีการสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตลาด ได้แก่ ประสบการณ์และพฤติกรรมการบริโภค จุดเด่น จุดด้อย ของผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงความต้องการที่มีต่อผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช สัมภาษณ์จดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและบันทึกเสียง รายละเอียดต่าง ๆ จนจบการสัมภาษณ์ โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน พ.ศ. 2564 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป QDAminer Lite - Qualitative Data Analysis ในการจำแนกและรวมประเด็นเนื้อหา ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (จำเนียร จวงตระกูล และนวิสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเกี่ยวข้องของความสัมพันธ์ เพื่ออธิบายและสรุปภาพรวมทั้งหมดของกระบวนการธุรกิจรวมถึงการตลาด ว่ามีกระบวนการอย่างไร มีการดำเนินการอย่างไร มีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค และแนวโน้มตลาดที่ควรจะไปแบ่งส่วนตลาดในอนาคตเป็นอย่างไร ด้วยกลยุทธ์ใด เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในการใช้ในกระบวนการวิจัยต่อไป

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยกระบวนการกลุ่มย่อยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดโดยใช้ข้อมูลสถานการณ์ทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคมาวิเคราะห์ร่วมกันกับบริบทของการดำเนินการของกลุ่มทั้ง 11 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีความพร้อมที่ต่างกัน เมื่อได้แนวทางจึงพัฒนากลยุทธ์การตลาดรายกลุ่มร่วมกันเพื่อทำตลาดที่กำหนดไว้

3. เพื่อพัฒนาช่องทางการตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช จากกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยและผู้ประกอบการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการพัฒนาช่องทางการตลาดของผู้ประกอบการในแต่ละกลุ่ม โดยเน้นไปที่ช่องทางที่กลุ่มมีความชำนาญและสอดคล้องกับการดำเนินการของกลุ่ม และเป็นช่องทาง

ที่มีกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีศักยภาพจากการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อที่จะสามารถทำการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการวิจัย

แบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสถานการณ์ทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน ภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยมี ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ความต้องการตลาด และโอกาสทางธุรกิจ

ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายหลักของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเพศหญิงที่มีครอบครัว ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบเรื่องการทำอาหาร หรือการเตรียมอาหารให้กับครอบครัว ทั้งนี้ทั้งที่เป็นแม่บ้าน และเป็นผู้ที่ทำงานประจำ ลูกค้ากลุ่มนี้จะเป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ที่มีความคุ้นเคยกับรสชาติอาหารที่ใกล้เคียงกับปลาใส่ฉนวน ในส่วนของกลุ่มลูกค้ากลุ่มรองลงมา คือ กลุ่มลูกค้าที่ซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายต่อเป็นรายได้เสริม เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาไม่สูงมากนักจึงขายได้ง่ายในชุมชน พฤติกรรมของผู้บริโภค คือ ลูกค้าที่ทำอาหารเอง หรือซื้อแบบสำเร็จรูปมารับประทานโดยมีการซื้อซ้ำเป็นระยะ ลูกค้าจะมีความชื่นชอบในรสชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะมีรสจัด เข้มข้น รับประทานพร้อมข้าวสวยเป็นกับข้าวที่รับประทานในมื้อหลัก

การรับรู้ของผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ “ปลาใส่ฉนวน” หรือรู้จักคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะผลิตภัณฑ์ รสชาติ กระบวนการผลิต เป็นต้น ทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่เกิดความสับสน จากข้อมูลที่ได้พบว่า ลูกค้าที่มีโอกาสได้รับประทาน หรือมีประสบการณ์ในการรับประทานปลาใส่ฉนวน ส่วนใหญ่เกิดความประทับใจ และมีโอกาสซื้อซ้ำเป็นระยะ จึงพอจะอธิบายได้ว่าสร้างการรับรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจนโดยเฉพาะการรับรู้ในจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ นำมาสู่การทดลองรับประทานมีโอกาสสูงที่จะสามารถขยายตลาดออกไปได้ ปัญหาต่อมา คือ การรับรู้ของลูกค้าส่วนหนึ่งคิดว่าปลาใส่ฉนวนยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขาดมาตรฐานในการผลิต ไม่สะอาด จึงทำให้ตัดสินใจไม่ซื้อได้ นอกจากนั้นจะเป็นปัญหาของช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด และ กลยุทธ์ทางการตลาด ที่ผู้ประกอบการต้องการเรียนรู้เพื่อสามารถนำไปใช้ในการขยายตลาดได้ โอกาสทางธุรกิจ ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องของรสชาติซึ่งปลาใส่ฉนวน ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีรสชาติถูกปากกลุ่มเป้าหมาย และมีความยืดหยุ่นในการรับประทานไม่ว่าจะเป็นการรับประทานเป็นอาหารในมื้อหลัก หรือทานเล่นในลักษณะต่าง ๆ เป็นกับแกล้ม รสชาติของปลาใส่ฉนวนมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ มีรสชาติเข้มข้นจัดจ้าน เป็นรสชาติที่ถูกใจลูกค้าโดยเฉพาะลูกค้าที่เป็นคนภาคใต้ที่นิยมรับประทานอาหารรสจัด นอกจากนั้นเรื่องของความสะดวก ผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน ผู้บริโภคในชุมชนมองว่ามีความสะดวกในการรับประทาน โดยเฉพาะการซื้อแบบปรุงสำเร็จรูป ส่วนผู้ประกอบการจะมองไปที่การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น อายุการเก็บรักษา รสชาติ เป็นต้น

2. พัฒนากลยุทธ์การตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในส่วนนี้จะเป็นการนำข้อมูลจากส่วนที่ 1 มาใช้ร่วมกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาด ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการพัฒนากลยุทธ์การตลาดให้กับผู้ประกอบการปลาใส่ฉนวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 11 กลุ่ม

แต่ละกลุ่มจะมีบริบทที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มตามระดับความพร้อมทั้งที่เป็นธุรกิจ ในท้องถิ่น ระดับจังหวัด และในระดับประเทศ ดังนั้น การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดนอกจากการนำข้อมูลความต้องการของลูกค้ามาพิจารณาแล้ว จะต้องนำข้อมูลบริบทของกลุ่มวิเคราะห์ร่วมกันซึ่งมีตัวอย่างของผู้ประกอบการที่ได้พัฒนากลยุทธ์การตลาด ดังนี้

กลยุทธ์การตลาดผู้ประกอบการปลาใส่อวนโมเดิร์น

ปลาใส่อวนโมเดิร์นเป็นผู้ประกอบการที่ต้องการให้ปลาใส่อวนเป็นอาหารพื้นบ้านเปลี่ยนเป็นของพรีเมียม มีคุณค่าได้มาตรฐาน เนื่องจากที่ผ่านมาคนยังไม่ค่อยรู้จักปลาใส่อวน ลูกค้าเป้าหมายเป็นลูกค้าวัยทำงาน 30 - 40 ปี โดยมีลูกค้าของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นหลัก ชอบทำอาหาร ชอบรับประทานอาหารได้ ซื่อไปประกอบอาหารเองในครอบครัว โดยจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ คือ สูตรที่มีการผสมเครื่องเทศลงในข้าวคั่วเพื่อให้เกิดกลิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นจุดแข็งของธุรกิจ

การตลาด STP

กำหนดกลุ่มเป้าหมายทั้งกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ ร้านค้าขายปลีกภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง 30 - 40 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือจังหวัดใกล้เคียง ต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ในราคาส่งเพื่อไปขายปลีกในช่องทางการจัดจำหน่ายของตนเองความน่าสนใจ ส่วนเป้าหมายรองเป็น กลุ่มคนภูมิลำเนาในภาคใต้ที่คุ้นเคยกับอาหารประเภทนี้ ที่อาจจะไปทำงานต่างภูมิลำเนา ที่หากินอาหารพื้นถิ่นได้ยาก

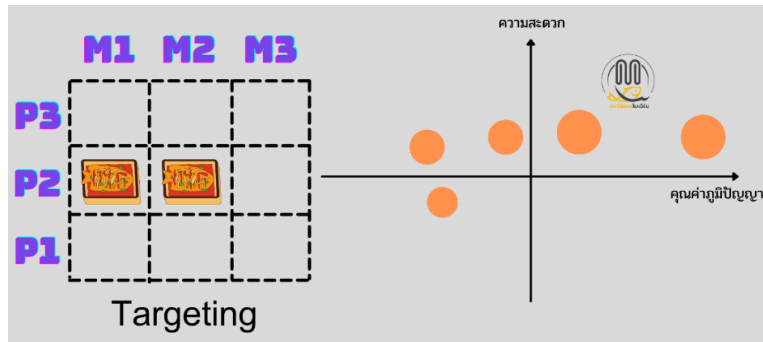

ภาพที่ 1 การแบ่งส่วนตลาดของปลาใส่อวนโมเดิร์น

จากตลาดดังกล่าว ทางผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผู้ประกอบการและโอกาสทางการตลาดจากการสำรวจสถานการณ์ทางการตลาด ได้กำหนดตลาดเป้าหมายและการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ปลาใส่อวนโมเดิร์น โดยเลือกจำหน่ายในราคาระดับกลาง เพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และสามารถเจาะเข้าสู่ตลาดออนไลน์นอกพื้นที่การผลิต อีกทั้งตลาดที่เลือกจะเป็นตลาดระดับล่างที่มีจำนวนของลูกค้าที่มากที่สุด มีแนวโน้มที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ในระดับที่เข้าถึงได้ ซึ่งในกรณีนี้จะเป็นพ่อค้าแม่ค้าคนกลางที่มองหา ผลิตภัณฑ์ราคาส่งที่สามารถนำไปต่อยอดธุรกิจของตนเองได้ การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์จะวางตำแหน่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้ความสะดวกแก่ผู้ขายปลีกซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของธุรกิจ กลุ่มเป้าหมายสามารถติดต่อและดำเนินการซื้อขายได้ง่าย ขั้นตอนในการติดต่อและนำไปขายทำได้ง่ายบนต้นทุนที่ไม่สูงมากนัก เน้นส่งมอบคุณค่าภูมิปัญญาของผลิตภัณฑ์ ในส่วนของกลุ่มลูกค้าอีกกลุ่มที่

เป็นลูกค้าปลีกในตลาดออนไลน์ จะเน้นความสะดวกในการเข้าถึง การสั่งซื้อ รวมไปถึงความสะดวกในการทำเมนูอาหารรับประทาน

ภาพที่ 2 การกำหนดตลาดเป้าหมายและการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ปลาใส่วอนโมเดิร์น

กลยุทธ์ Branding

แบรนด์ปลาใส่วอนโมเดิร์น ในการสร้างแบรนด์ใช้เครื่องมือ Brand Canvas ดังภาพที่ 3 เพื่อให้สามารถสร้างเรื่องราวที่ชัดเจน พร้อมกับการสร้างสัญลักษณ์ประจำแบรนด์ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้การสื่อสารแบรนด์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อสรุปในการใช้สัญลักษณ์ คือ การใช้ตัวอักษรที่มีทันสมัยปราดเปรียว ให้ความรู้สึกโมเดิร์น สีที่ใช้ คือ สีดำ สีเหลือง บนพื้นสีขาวโดยมีภาพปลาที่เป็นกราฟิก สื่อถึงผลิตภัณฑ์จากปลา จุดยืนของแบรนด์จะสื่อถึงความร่วมสมัย ระหว่างความทันสมัยและภูมิปัญญา จึงให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ให้เหมาะสม โดยเฉพาะโลโก้ ที่ต้องสามารถสื่อถึงตัวตนของแบรนด์ได้ และจดจำได้ง่ายในมุมมองของลูกค้า

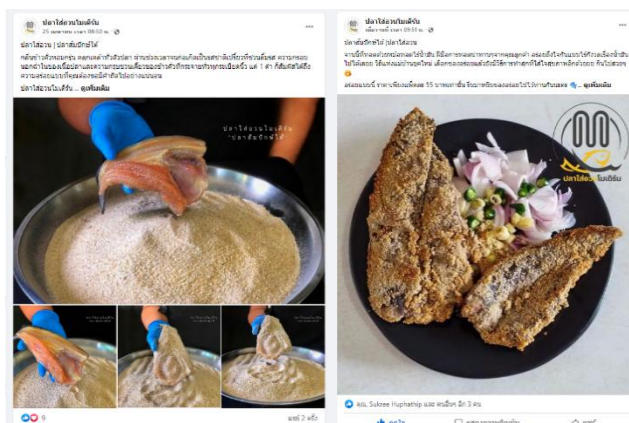
ปลาใส่วอนโมเดิร์น				
Story		Symbols	Strategy	
Name	ปลาใส่วอนโมเดิร์น	Persona	สโลแกน สืบสาน ก้าวหน้า	กลยุทธ์การสื่อสารการตลาด
Personality	พัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อสังคมยุคใหม่ ที่ใส่ใจสุขภาพ	Character	ผู้หญิง มีรสนิยม รักงานอดิเรก ใน ครอบครัว อบอุ่น อาหาร ปลอดภัย	กลยุทธ์การตลาดเชิงเลือก
Positioning	สโลแกนในการงาน จำลองสู่ครอบครัว อบอุ่น	Storyboard	Logo	—
Personality	ฉันทันใจ คำมั่น ก้าวหน้า	Image	Imagery	กลยุทธ์การบริการ ความสัมพันธ์ลูกค้า

ภาพที่ 3 องค์ประกอบแบรนด์ปลาใส่วอนโมเดิร์น

สัญลักษณ์ที่สำคัญอีกประการ คือ ภาพจำโดยทางกลุ่มได้พัฒนาการสร้างภาพจำไปในทิศทางที่วางไว้ กล่าวคือ นำเสนอภาพปลาใส่วอนปรุงสำเร็จ หรือขั้นตอนการผลิตที่สื่อถึงคุณภาพของปลาใส่วอน สื่อถึงความสะอาด และความน่าสนใจในมุมมองของเอกลักษณ์อาหารภูมิปัญญา และการใช้ภาพโลโก้ สีประจำของแบรนด์บรรจุลงไปในสื่อ ทุกการสื่อสาร เพื่อสร้างการรับรู้ในแบรนด์ปลาใส่วอนโมเดิร์น

กลยุทธ์ Content Marketing

ต่อเนื่องจากการสร้างแบรนด์ ได้ดำเนินการพัฒนาเนื้อหาทางการตลาด เพื่อใช้สื่อสารในโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นช่องทางหลักที่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยที่ได้พัฒนาการวางแผนคอนเทนต์ของเฟซบุ๊กแฟนเพจ เพื่อให้การทำการตลาด หรือการสร้างคุณค่าเกิดความต่อเนื่อง และสร้างผลลัพธ์ต่อการรับรู้ และการตัดสินใจของผู้บริโภค รวมไปถึงการกำหนดลักษณะภาพ ข้อความแยกประเภท เป็นเนื้อหาเพื่อสร้างคุณค่า และเนื้อหาเพื่อวัตถุประสงค์เน้นการขายอย่างชัดเจน ทำให้การทำการตลาดออนไลน์มีระบบมากยิ่งขึ้น นำมาสู่การสร้างพื้นฐานเพื่อทำการตลาดดิจิทัลที่ดีต่อไป

ภาพที่ 4 ภาพการทำโพสต์ในเฟซบุ๊กแฟนเพจปลาใส่อวนโมเดิร์น

3. พัฒนาช่องทางการตลาดผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่อวนจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นการต่อยอดกลยุทธ์การตลาดสู่ช่องทางการตลาดที่มีศักยภาพซึ่งผู้ประกอบการแต่ละรายจะมีการพัฒนาที่แตกต่างกันไป

ภาพที่ 5 เมนูใหม่ในร้านอาหาร

ในส่วนของปลาใส่วอนโมเดิร์นนอกจากพัฒนาช่องทางโซเชียลมีเดียแล้ว ยังได้พัฒนาเมนูร้านอาหารต้นแบบ ได้แก่ ร้าน Stone Store ร้านอาหารฟิวชั่นที่เน้นลูกค้าระดับบนที่มีกำลังซื้อสูง กลุ่มเป้าหมายหลักของร้านจะเป็นวัยทำงานที่มีรายได้ มีกำลังซื้อ มีพฤติกรรมเข้าร้านคาเฟ่ที่มีภาพลักษณ์ดี และมีการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียบอกต่อ Lifestyle ของตน เมนูที่พัฒนาจะเพื่อนำมาใช้ในช่องทางการตลาดดังกล่าว เป็นอาหารฟิวชั่นจานหลักดังภาพที่ 5 ได้แก่ สเปกเตตต์ และเมนูทานเล่นที่หลากหลาย เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย การพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่วอน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. ในการเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์ปลาใส่วอนภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชในการดำเนินการในส่วนนี้ทำให้สามารถกำหนดระดับศักยภาพทางการตลาดของผู้ประกอบการทั้ง 11 กลุ่มได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการระดับ 3 ที่มีศักยภาพในทุกด้าน กลุ่มผู้ประกอบการระดับ 2 มีศักยภาพในระดับหนึ่ง และกลุ่มผู้ประกอบการระดับ 1 ผู้ประกอบการชุมชน นอกจากนั้นข้อมูลที่ได้ ทำให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริงของตลาดปลาใส่วอน รวมไปถึงโอกาสการเข้าไปทำตลาดในตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ ที่สามารถแบ่งออกมาได้ 6 กลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนนี้เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริง (Pain Point) ของผู้ประกอบการปลาใส่วอนจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีปัญหาในการวิเคราะห์ และไม่สามารถกำหนดตลาดเป้าหมายที่มีศักยภาพ ทำให้กระบวนการทำการตลาด หรือการพัฒนากลยุทธ์ต่าง ๆ สามารถทำได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารินทร์ คำพันธ์ และสุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง ที่พบว่า ผู้ประกอบการชุมชนจะต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนก่อนเพื่อที่จะสามารถกำหนดกลยุทธ์การตลาดได้เหมาะสม เช่น จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ของปลาใส่วอนโมเดิร์น คือ สูตรที่มีการผสมเครื่องเทศลงในข้าวคั่วเพื่อให้เกิดกลิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นจุดแข็งของธุรกิจ และผู้ประกอบการจะต้องมีการสร้างจุดเด่น หรือความแตกต่าง ให้กับสินค้าของตนเอง เพื่อการทำการตลาดที่มีประสิทธิภาพ (ดารินทร์ คำพันธ์ และสุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง, 2565) และสอดคล้องกับ เจษฎา ร่มเย็น และคณะ ที่พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ (เจษฎา ร่มเย็น และคณะ, 2563)

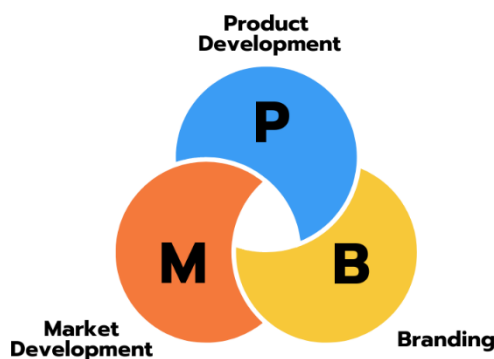
2. แนวทางในการพัฒนาธุรกิจและผลิตภัณฑ์ปลาใส่วอนจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ประกอบการ ความชำนาญ ความเหมาะสมของการเลือกวิธีการ รวมไปถึงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่นำมาสู่การแก้ปัญหา หรือการตอบสนองตลาดเพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ทางธุรกิจ โดยแนวทางนี้ได้แบ่งผู้ประกอบการออกเป็น 3 กลุ่ม ตามศักยภาพของผู้ประกอบการ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการระดับ 3 คือ ผู้ประกอบการที่มีความพร้อมในการผลิต มีความพร้อมในการพัฒนาระบบการผลิตในระดับมาตรฐานสากล มีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เลือก และมีความพร้อมในการดำเนินธุรกิจรวมถึงการทำการตลาดในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 กลุ่มผู้ประกอบการระดับ 2 คือ ผู้ประกอบการที่มีความพร้อมในการผลิต มีความพร้อมในการพัฒนาระบบการผลิตในระดับมาตรฐานสากล และมีความพร้อมในการดำเนินธุรกิจในระดับหนึ่ง กลุ่มผู้ประกอบการระดับ 1 คือ

ผู้ประกอบการชุมชนที่มีความพร้อมในการพัฒนากระบวนการผลิตที่มีความสะอาดถูกสุขลักษณะ และสามารถดำเนินธุรกิจได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น กลยุทธ์การตลาดที่ได้รับการพัฒนาร่วมกันกับผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของผู้ประกอบการ และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของผู้ประกอบการแต่ละราย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลกาญจน์ สดะบดี ที่กล่าวว่าการพัฒนากลยุทธ์จะต้องเริ่มที่การวิเคราะห์ผู้ประกอบการ และค้นหาแนวทางที่เหมาะสมของตนเอง ในการพัฒนาการตลาดของผู้ประกอบการทั้ง 11 กลุ่ม จะเน้นไปที่กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product Strategy) และการทำการตลาดเชิงเนื้อหา (Content Marketing) (ชลกาญจน์ สดะบดี, 2563) เนื่องจากเป็นกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะการทำการตลาดเชิงเนื้อหาซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักที่สามารถเริ่มต้นทำ และพัฒนาได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งจะให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ สร้าง และสื่อสารไปถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของธุรกิจ (สาวิตรี พรหมสิทธิ์, 2562) เนื้อหาที่เหมาะสม จะสามารถตอบสนองความพึงพอใจและสร้างความน่าสนใจแก่ผู้บริโภคได้ (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร และคณะ, 2563) การตลาดเชิงเนื้อหาในยุคนี้จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคได้เป็นอย่างมาก (รัตนมณี นิลละอ และคณะ, 2564)

3. การพัฒนาช่องทางการตลาดในการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีความต้องการ มีความชำนาญที่แตกต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้ยังคงอยู่บนพื้นฐานของการให้ความสำคัญกับความต้องการ และพฤติกรรมของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาช่องทางการตลาดที่ให้ความสำคัญกับทั้ง 2 ส่วนนี้ จะเป็นการส่งเสริมการทำการตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ปลาใส่ฉนวนให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และการทำการตลาดสามารถทำได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก สอดคล้องกับ นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์ และทำนอง ชิตชอบ ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาธุรกิจส่วนหนึ่ง คือ การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายหรือช่องทางการตลาด และนำมาสู่การทำธุรกิจที่มีความยั่งยืนในอนาคต (นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์ และทำนอง ชิตชอบ, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะวรรณ คุ่มญาติ ที่ให้ความสำคัญในการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก จะนำมาสู่ความยั่งยืนของการทำธุรกิจในอนาคตได้ (ปิยะวรรณ คุ่มญาติ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 6 การเชื่อมโยงในการพัฒนาการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างแบรนด์

เป็นการดำเนินการที่มีการเชื่อมโยง และส่งต่อข้อมูลเป็นระบบ เพื่อให้การพัฒนาในแต่ละด้านสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และตอบโจทย์ตลาดที่แท้จริง โดยในช่วงเริ่มต้น งานวิจัยการตลาดจะทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด รวมไปถึงการวิเคราะห์ถึงตลาดศักยภาพ เพื่อให้เห็นถึงความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละ Segment (M-Market Development) เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับโครงการวิจัยย่อย เป็นผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของตลาด (P-Product Development) รวมไปถึงการทำตลาดโดยรวมที่จะต้องมีการสื่อสารแบรนด์ไปในทิศทางเดียวกัน (Branding) ดังนั้น นอกจากการพัฒนาผู้ประกอบการรายกลุ่มแล้ว ยังต้องส่งต่อข้อมูลเพื่อพัฒนาธุรกิจไปในทิศทางเดียวกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการจะต้องสร้างการรับรู้ สร้างความตระหนักในเรื่องลูกค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่ผู้ประกอบการจะต้องพัฒนาธุรกิจ บนพื้นฐานจากความต้องการ หรือปัญหาที่แท้จริงของลูกค้า แทนที่จะเป็นการพัฒนาธุรกิจบนความต้องการของผู้ประกอบการเอง ควรมีกระบวนการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับลูกค้า เช่น การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า การสัมภาษณ์ การแบ่งส่วนตลาด กระบวนการเหล่านี้จะเป็นการสร้างตระหนักได้เป็นอย่างดี ในส่วนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ยังคงให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้า ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการหาตลาดที่มีศักยภาพ ผู้ประกอบการจะได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานความต้องการดังกล่าว ทำให้สามารถบ่งเพาะความเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงขึ้นโดยเน้นไปที่การสร้างตระหนักในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งในส่วนนี้จะทำให้สามารถลดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ นำมาซึ่งการจัดการต้นทุนที่ดี รวมไปถึงการลดต้นทุนค่าเสียโอกาสของธุรกิจ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไปควรมีการดำเนินการในกลุ่มธุรกิจกลุ่มอื่นเพิ่มเติมเพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น การนำผลการวิจัยไปใช้ควรใช้ควบคู่กับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกของธุรกิจ เพื่อให้สามารถกำหนด องค์กรประกอบได้สอดคล้องกับบริบทของธุรกิจ รวมไปถึงสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ร่มเย็น และคณะ. (2563). กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ “ปลาใส่ฉนวน” ของผู้บริโภคในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *Journal of Buddhist Anthropology*, 5(12), 90-106.
- เมธาวี จำเนียร และคณะ. (2566). การศึกษาอัตลักษณ์ปลาใส่ฉนวนจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อการสื่อสารแบรนด์. *สัปดาห์: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 16(4), 112-123.
- จำเนียร จวงตระกูล และนวัสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์. (2562). การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 1(2), 9-22.
- ชลกาญจน์ สดะบดี. (2563). กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึกเซรามิกโดยใช้ภูมิปัญญาแบบผสมผสานด้วยแบบจำลองธุรกิจ. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 174-193.

- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโนนค
ชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้าจังหวัดนครปฐม. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6(2),
115-127.
- ดารินทร์ คำพันธ์ และสุจิตรา เปลี่ยนรุ่ง. (2565). การสื่อสารอัตลักษณ์สินค้ากระเป๋าทอของกลุ่มผู้ผลิตและ
ผู้ประกอบการ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 16(1),
44-68.
- นวรรตน์ นิธิชัยนันต์ และทำนอง ชิดชอบ. (2565). แนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและ
ความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนกรณีศึกษา: ธุรกิจชุมชนอำเภอ
กาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 17(59), 84-92.
- ปิยะวรรณ คัมภุชาติ. (2567). อิทธิพลของความสามารถของการเป็นผู้ประกอบการและการอยู่รอดของธุรกิจต่อความ
ยั่งยืนของกิจการ: หลักฐานจากการประกอบกิจการการเกษตรเชิงพาณิชย์ในภาคเหนือของประเทศไทย.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม, 14(1), 34-47.
- รัตน์มณี นิลละอ และคณะ. (2564). การตลาดเชิงเนื้อหาที่หยาดคายโดยอาศัยความพึงพอใจส่งผลต่อการตัดสินใจ
ซื้อของผู้บริโภคบนสังคมออนไลน์ในประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยแม่โจ้, 3(1), 57-73.
- สาวิตรี พรหมสิทธิ์. (2562). รูปแบบการทำการตลาดเชิงเนื้อหาของเฟซบุ๊กแฟนเพจวงใน. วารสารการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 3(1), 22-44.
- Onwuegbuzie, A. & Leech, N. L. (2007). Sampling designs in qualitative research: Making the
sampling process more public. The Qualitative Report, 12(2), 238-254.

สภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชา
การศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ*
CURRENT OF TEACHING SKILLS IN COMPUTATIONAL THINKING OF
UNDERGRADUATE STUDENT MAJORING IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION OF
NORTHERN GROUP RAJABHAT UNIVERSITY

ธนรีตา บุญสูง*, จักรกฤษณ์ โปณะทอง, โอภาส สุขหวาน

Thanareeta Boonsung*, Chakrit Ponathong, Ophast Sookwhan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: witchudarat.boonsung@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และครูผู้สอน รวมจำนวน 24 คน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จำนวน 8 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสำคัญและความจำเป็น 2) สภาพปัจจุบัน 3) ด้านความคาดหวัง และ 4) ด้านแนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณ ประกอบด้วย การแบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหา/งานย่อย การพิจารณากิจกรรมของปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหา การพิจารณาสาระสำคัญของปัญหา และการออกแบบอัลกอริทึมจากการวิจัยสรุปได้ว่าสภาพการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ ผ่านมิติของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และครูผู้สอน มีความสำคัญและความจำเป็นสำหรับนักศึกษาเพื่อนำไปประกอบอาชีพครูเมื่อจบการศึกษา จะได้มีความรู้ในการจัดประสบการณ์/กิจกรรมการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย สภาพปัจจุบันนักศึกษาปริญญาตรีมีทักษะการคิดเชิงคำนวณค่อนข้างน้อย - ปานกลาง อาจเนื่องจากไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร มีเพียงอาจารย์ผู้สอนเพิ่มเติมทักษะให้ โดยโรงเรียนคาดหวังว่านักศึกษาจะมีความสนใจ/ใฝ่เรียน มีการบูรณาการทักษะทุกด้าน ให้มหาวิทยาลัยจัดให้มีครูหรือวิทยากรเฉพาะทาง กำหนดเป็นรายวิชาในหลักสูตรปริญญาตรีหรือบูรณาการ/สอดแทรกกิจกรรมให้นักศึกษา

คำสำคัญ: สภาพการสอน, การคิดเชิงคำนวณ, นักศึกษาปริญญาตรี, การศึกษาปฐมวัย

Abstract

The objectives of this research were to study the Current of teaching skills in Computational thinking of Undergraduate Student majoring in Early Childhood Education of Northern Group Rajabhat University. It was qualitative research and the instrument used was a semi-structured interview question. Collecting data by in-depth interviewing Lecturer, Undergraduate Student, and Teacher related with Early Childhood Education Management of Northern Group Rajabhat University. The research results showed that the Current of teaching skills in Computational thinking of Undergraduate Student majoring in Early Childhood Education of Northern Group Rajabhat University as follows 1) The importance and necessity 2) The current issues 3) The expectation, and 4) The guideline to enhance Computational thinking teaching skills Teaching skills in Computational thinking of Undergraduate Student majoring in Early Childhood Education of Northern Group Rajabhat University through the dimensions of instructors, students, and teachers, there is importance and necessity for students to pursue a teaching career upon graduation. Its will be advantage for early childhood education. The current situation is that undergraduate students have low-moderate computational thinking skills. The undergraduate students have low-moderate computational thinking skills because it is not specified in the curriculum. There are only additional skills. The school expects students to be interested. The university provides specialized teachers or lecturers. Include in the bachelor's degree program or integrated with activities.

Keywords: Teaching Skills, Computational Thinking, Undergraduate Student, Early Childhood Education

บทนำ

การวางรากฐานที่สำคัญในการที่จะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติ “การศึกษา” ยังคงเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์และการพัฒนาประเทศให้สามารถดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน โดยการศึกษาที่สำคัญที่สุดในการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ คือ “การศึกษาปฐมวัย” ถือเป็นหัวใจหลักของการศึกษา เพราะเป็นรากฐานสำคัญช่วงชีวิตในวัยเด็ก โดยเด็กปฐมวัยถือเป็นช่วงเวลาอันสำคัญสำหรับการวางรากฐานทางการศึกษาอันจะเป็นประโยชน์ในอนาคตเพราะเด็กในวัยนี้จะเริ่มมีพัฒนาการที่จะส่งผลต่อทั้งสติปัญญา อารมณ์ ตลอดจนพฤติกรรมที่ส่งผลต่อไปในอนาคต (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2562)

ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและความจำเป็น โดยการพัฒนาคุณภาพการศึกษา “ครู” ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ เนื่องจากคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นสำคัญ (OECD, 2012) ครูจึงจำเป็นจะต้องได้รับการยกระดับคุณภาพทั้งระบบและต่อเนื่องทั้งด้านการผลิต การพัฒนา และการใช้ครูอันจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ประชาชน และการพัฒนา

ประเทศในที่สุด (พิณสุตา สิริรังษศรี, 2557) การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงจำเป็นจะต้องมีครูปฐมวัย ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาคนของชาติที่มีคุณภาพ

ปัจจุบันการผลิตครูยังเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญโดยเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภา ประกอบกับกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้กำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูโดยให้นักศึกษามีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเตรียมความเป็นครูที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยกระบวนการสำคัญ คือ ภาคปฏิบัติอันเป็นเสมือนหัวใจของการผลิตครูโดยนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนต่าง ๆ มาประยุกต์สู่การปฏิบัติ และกระทรวงศึกษาธิการได้คำนึงถึงการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะของนักเรียนให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญอันหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 คือ การเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีองค์ประกอบได้แก่ การแบ่งปัญหาใหญ่เป็นปัญหาย่อย (Decomposition) การพิจารณารูปแบบ (Pattern Recognition) การคิดเชิงนามธรรม (Abstract thinking) และการออกแบบอัลกอริทึม (Algorithm) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนและทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ผู้ที่จะออกไปเป็นครูในอนาคตซึ่งเป็นนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยในมหาวิทยาลัยทุกแห่งตลอดจนมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งมุ่งเน้นการผลิตครู มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการเตรียมความเป็นครูที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย โดยในช่วงที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะได้มีโอกาสนำความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพครู และวิชาเฉพาะที่ศึกษาอบรมในมหาวิทยาลัยไปปฏิบัติการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยการที่จะจัดการเรียนการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณให้มีประสิทธิภาพได้ปัจจัยสำคัญจำเป็นต้องมีครูปฐมวัยซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านการคิดเชิงคำนวณ โดยการพัฒนาทักษะเชิงคำนวณสามารถพัฒนาได้ด้วยการจัดกิจกรรมที่เรียนรู้ที่ให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ปัญหา การกำหนดปัญหาและนำมาออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เขียนในรูปแบบลำดับขั้นตอนที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถฝึกฝนผ่านการฝึกอบรม โดยนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีทักษะการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณในการจัดกิจกรรมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย อันจะส่งผลให้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยการคิดเชิงคำนวณเป็นกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหา ค้นหาและพิจารณาปัญหา จัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และสร้างวิธีการแก้ปัญหาด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลเป็นขั้นตอน และสามารถทดสอบวิธีการแก้ปัญหาที่ออกแบบไว้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนเพื่อปรับปรุงแก้ไข นำไปสู่การหาวิธีการแก้ปัญหาในรูปแบบที่สามารถนำไปประมวลผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในด้านการคิดเชิงคำนวณและมีความคิดสร้างสรรค์ในการเข้าใจโลกและเปลี่ยนแปลงโลกได้ (Wing, J. M., 2006) การคิดเชิงคำนวณจะทำให้ผู้เรียนเกิดลำดับวิธีคิดเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ในที่สุด

จากความเป็นมาและความสำคัญที่ได้อธิบายในข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีวิชัยมีความสำคัญและความจำเป็นสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ตอบสนองต่อนโยบายและการพัฒนาทางการศึกษาของประเทศไทยจึงเห็นควรให้มีการพัฒนาและส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจังซึ่งในการพัฒนาจำเป็นจะต้องมีข้อมูลสารสนเทศที่เพียงพอสำหรับการประกอบการตัดสินใจ และการกำหนดแนวทางการพัฒนาได้อย่างชัดเจนและตอบสนองต่อนโยบายอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องมีศึกษาสภาพการณ์ในปัจจุบันในด้านความสำคัญและความจำเป็น สภาพปัจจุบัน ความคาดหวังตลอดแนวทางในการพัฒนาการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีวิชัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งในการวิจัยนี้ได้พิจารณาเลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือเป็นพื้นที่ในการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการณ์ของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีวิชัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นลำดับแรก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีวิชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เกี่ยวข้องโดยตรงสอนกับการสอนการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีวิชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

2. ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันของการสอนการคิดเชิงคำนวณ และมีขอบเขตด้านพื้นที่เป็นพื้นที่การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

3. เครื่องมือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เรื่องสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีวิชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือพัฒนาขึ้นจากการศึกษาแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณโดยมีจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการสอนการคิดเชิงคำนวณ 1 ข้อ และข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณ 4 ข้อ แล้วตรวจสอบคุณภาพด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน จากนั้นนำมาทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) (วีระยุทธพรพจน์ธนาศ, 2565) โดยค่า IOC จะต้องไม่น้อยกว่า 0.6 และผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.6

4. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant interviews) ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 อาจารย์ผู้สอนนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จำนวน 8 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยละ 1 คน รวมจำนวน 8 คน กลุ่มที่ 2 นักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จำนวน 8 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยละ 1 คน รวมจำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 3 ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์เป็นครูที่เลี้ยงให้กับนักศึกษาฝึกสอนหรือฝึกประสบการณ์ของโรงเรียนในเขตภาคเหนือ จำนวน 8 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมจำนวน 8 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 24 คน

5. การเก็บข้อมูล

นำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลส่งถึงต้นสังกัดของผู้ให้ข้อมูลและเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงดำเนินการนัดหมายวันและเวลาเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และการสัมภาษณ์ทางวิดีโอคอล โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ใช้เวลาคนละประมาณ 30 - 60 นาที แล้วจัดบันทึกข้อมูลพร้อมกับบันทึกเสียงและวิดีโอ (เฉพาะผู้ที่อนุญาต)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์คำกล่าว กลุ่มคำ และคำหลัก ตีความ วิเคราะห์สรุปอุปนัย แล้วจึงสรุปรวบยอดความคิดแต่ประเด็น จากนั้นสอบถามความถูกต้องกับข้อมูลดิบว่าสอดคล้องหรือสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใดตามเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555) แล้วจึงรายงานผลการวิจัยเป็นแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ แบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความสำคัญและความจำเป็น ด้านสภาพปัจจุบัน ด้านความคาดหวัง และด้านแนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือ สสวท. มี ดังต่อไปนี้

1. ด้านความสำคัญและความจำเป็น

การสอนด้านการคิดเชิงคำนวณมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต เนื่องจากเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพครูจะได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์ด้านการคิดเชิงคำนวณที่สามารถนำไปใช้กับเด็กปฐมวัย โดยนักศึกษาจะต้องเห็นภาพให้ชัดเจนก่อนจึงจะจัดประสบการณ์และกิจกรรมการสอนได้ เพราะปัจจุบันทักษะการคิดเชิงคำนวณมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัยยุคนี้มาก ซึ่งเด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและอาชีพในอนาคตได้ เช่น ตัวเลข การเงิน การคำนวณ การกะระยะ การออกแบบโครงสร้าง การสร้างบ้าน โดยการใช้ตรรกะทุกอย่างต้องใช้สมองคิด และถ้ามีทักษะการคิดเชิงคำนวณจะทำให้การบริหารจัดการปัญหา การวางแผน การออกแบบ การลงมือทำ ดียิ่งขึ้นเนื่องจากการคิดที่เป็นระบบและชัดเจน

2. ด้านสภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันนักศึกษาศาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงคำนวณค่อนข้างน้อยถึงปานกลางเนื่องจากนักเรียนยังมองปัญหาไม่ออก มองไม่รอบด้าน ขาดความละเอียดรอบคอบ ขาดความรู้ ทักษะ และกระบวนการคิดเชิงคำนวณที่จะนำไปจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้เกิดกระบวนการแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ อย่างเป็นระบบ/ขั้นตอน และสามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากหลักสูตรระดับปริญญาตรีไม่ได้กำหนดให้สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยต้องเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงคำนวณมีเพียงอาจารย์ผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและเพิ่มเติมให้จากงานวิจัยของอาจารย์ผู้สอนเองในรายวิชาการจัดการกิจกรรมวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยเท่านั้น จะเห็นได้จากนักศึกษาที่มีพื้นฐานจากการเรียนมัธยมศึกษาสายวิทย์ - คณิต จะมีทักษะด้านนี้มาด้วย และปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่งมีการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กมีเนื้อหาของโค้ดดิ้งเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาการสอน

3. ด้านความคาดหวัง

คาดหวังให้นักศึกษามีความสนใจที่จะใฝ่รู้ใฝ่เรียนและฝึกฝนความรู้ด้านทักษะการคิดเชิงคำนวณเพิ่มขึ้น และได้มีพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณเพื่อให้สามารถนำทักษะการคิดไปออกแบบกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยในชีวิตประจำวันได้ โดยการปรับทักษะการคิดให้สอดคล้องและเหมาะสมเพื่อหาต้นเหตุของปัญหาให้พบ พิจารณาตามกระบวนการคิด และหาผลสะท้อนกลับในการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงคำนวณ ควรมีบูรณาการมุมมองเพื่อให้นักศึกษาไปศึกษาพิจารณาตามลำดับก่อนหลัง หรือด้านไหนสำคัญกว่า ทักษะการสอนของนักศึกษามัธยมศึกษาต้องเน้นบูรณาการ ไม่ควรเน้นทักษะการคิดเชิงคำนวณด้านใดด้านหนึ่งให้บูรณาการทั้ง 4 ด้าน ในสิ่งที่นักศึกษาควรได้รับทักษะ และคาดหวังให้มหาวิทยาลัยนำเนื้อหาบูรณาการการสอนให้ละเอียดและให้นักศึกษาเข้าใจอย่างแท้จริงมากขึ้น โดยให้เห็นภาพและมีกระบวนการและทักษะการสอนที่ชัดเจน อาจจะมีบูรณาการผ่านรายวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือเน้นทักษะการคิดเชิงคำนวณแบบเจาะจง โดยเสนอแนะให้มีครูหรือวิทยากรด้านนี้โดยเฉพาะที่ให้ความชัดเจน และเสนอให้กำหนดเป็นรายวิชาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย หรือบูรณาการสอดแทรกกิจกรรมสำหรับนักศึกษาปีที่ 2 - 3 หรือบรรจุลงไว้ในหลักสูตรเสริมสมรรถนะของนักศึกษา

4. ด้านแนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณ

การเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษามัธยมศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือมี ดังต่อไปนี้

4.1 ด้านการแบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหา/งานย่อย (Decomposition)

ควรมุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะด้านการแบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหา/งานย่อย โดยเสริมทักษะการวิเคราะห์เปรียบเทียบ/จับคู่ จัดกลุ่มเรียงลำดับ แยกออกมาเป็นปัญหาย่อย เพื่อให้แก้ปัญหาได้ตรงจุด เช่น อธิบายให้ชัดเจน บรรยายให้เข้าใจ หรือทำเป็นตัวอย่างให้ดู การเสริมทักษะการวิเคราะห์เปรียบเทียบ/จับคู่ จัดกลุ่มเรียงลำดับ วิเคราะห์ความสำคัญของปัญหา การเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา เสริมทักษะการวิเคราะห์/จำแนกส่วนสำคัญออกจากส่วนที่ไม่สำคัญ ทำให้ความซับซ้อนของปัญหาลดลง ช่วยให้การวิเคราะห์และพิจารณารายละเอียดของปัญหาทำได้ง่ายขึ้น มองสาเหตุของปัญหาให้ออก เพื่อความชัดเจน และการเสริมทักษะการสังเกต/ค้นหาคุณลักษณะของสิ่งของ และสภาพการณ์ต่าง ๆ สำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อให้การช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตร

ประจำวันตามบริบท สถานการณ์และสภาพของเด็ก คือ การกำหนดปัญหา ให้เล่าปัญหาที่อยากรู้ โดยการตั้งโจทย์ หรือหัวข้อเรียนล่วงหน้า 1 สัปดาห์ เป็นต้น

4.2 ด้านการพิจารณากิจกรรมของปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหา (Pattern Recognition)

ควรมุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะด้านการพิจารณากิจกรรมของปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหาโดยเสริมทักษะการวิเคราะห์คุณลักษณะ เช่น ข้อความ สถานการณ์ เนื้อหา รูปภาพ เสริมทักษะการเชื่อมโยงข้อมูลและความสัมพันธ์ เสริมทักษะการสรุปขยายความคิด โดยใช้วัตรกรรมหรือเป็นกิจกรรมที่คิดขึ้นมาใหม่ สอนให้นักศึกษามีวิธีคิดที่แตกต่างจากเดิม การพิจารณาความสำคัญของปัญหาและร่วมกัน แก้ไขปัญหาอย่างเป็นลำดับและเพิ่มเติมให้ตามบริบท สถานการณ์และสภาพของเด็ก เป็นต้น

4.3 ด้านการพิจารณาสาระสำคัญของปัญหา (Abstraction)

ควรมุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะด้านการพิจารณาสาระสำคัญของปัญหา โดยเสริมทักษะการวิเคราะห์หารูปแบบ แนวโน้ม ลักษณะปัญหาที่เหมือนกัน เสริมทักษะการสรุปรูปแบบจากสถานการณ์ต่าง ๆ เสริมทักษะออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้นักศึกษาจินตนาการและคิดแก้ไขปัญหาคิดได้ ซึ่งการเห็นภาพสถานการณ์รูปภาพประกอบจะช่วยให้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจนและสามารถอธิบายสิ่งที่เป็นามธรรมให้เป็นรูปธรรมให้เห็นชัดเจนและเข้าใจได้ยิ่งขึ้น

4.4 ด้านการออกแบบอัลกอริทึม (Algorithm)

ควรมุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะด้านการออกแบบอัลกอริทึม โดยเสริมสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหการทำงานอย่างชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอน เสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบ ขั้นตอนที่ชัดเจน มีเหตุผลและเป็นระบบ เสริมสร้างแนวคิดการออกแบบขั้นตอนวิธีการจะช่วยให้การทำงานมีระบบ เสริมสร้างแนวคิดการจัดทำรูปของรหัสจำลอง (Pseudo Code) หรือผังงาน (Flowchart) การวางแผนว่าอะไรควรทำก่อน - หลัง เนื่องจากอัลกอริทึมเป็นการทำงานที่เป็นระบบขั้นตอนหากเพิ่มเติมทักษะด้านนี้จะเป็นผลดีต่อนักศึกษาที่จะไปออกแบบกิจกรรมในการสอนเด็กสำหรับการเขียนโปรแกรมที่ใช้เป็นสื่อประกอบการเรียน

ตารางที่ 1 สรุปสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

ความสำคัญและความจำเป็น	สภาพปัจจุบัน	ความคาดหวัง
1. เพื่อนำไปประกอบอาชีพครูเมื่อจบการศึกษา	1. มีทักษะการคิดเชิงคำนวณค่อนข้างน้อย - ปานกลาง	1. นักศึกษามีความสนใจ/ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
2. เพื่อให้มีความรู้ในการจัดประสบการณ์/กิจกรรมการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย	2. ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรปริญญาตรี	2. มีการบูรณาการทักษะทุกด้าน
3. เพื่อให้เด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	3. อาจารย์ผู้สอนเพิ่มเติมทักษะให้	3. ควรมีครูหรือวิทยากรเฉพาะทาง
	4. การดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน	4. กำหนดเป็นรายวิชาในหลักสูตรปริญญาตรี
	ไม่เพียงพอ	5. บูรณาการ/สอดแทรกกิจกรรมให้นักศึกษาปีที่ 2 - 3

ตารางที่ 1 สรุปสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีปทุมวัน มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ (ต่อ)

ความสำคัญและความจำเป็น	สภาพปัจจุบัน	ความคาดหวัง
แนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณ		
1. การแบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหา/งานย่อย		
1.1 เสริมทักษะการวิเคราะห์เปรียบเทียบ/จับคู่ จัดกลุ่มเรียงลำดับ		
1.2 เสริมทักษะการวิเคราะห์/จำแนกส่วนสำคัญออกจากส่วนที่ไม่สำคัญ		
1.3 เสริมทักษะการสังเกต/ค้นหาคุณลักษณะของสิ่งของ และสภาพการณ์ต่าง ๆ		
2. การพิจารณากิจกรรมของปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหา		
2.1 เสริมทักษะการวิเคราะห์คุณลักษณะ เช่น ข้อความ สถานการณ์ เนื้อหา รูปภาพ		
2.2 เสริมทักษะการเชื่อมโยงข้อมูลและความสัมพันธ์		
2.3 เสริมทักษะการสรุปรวบยอดความคิด		
3. การพิจารณาสาระสำคัญของปัญหา		
3.1 เสริมทักษะการวิเคราะห์หารูปแบบ แนวโน้ม ลักษณะปัญหาที่เหมือนกัน		
3.2 เสริมทักษะสรุปรูปแบบจากสถานการณ์ต่าง ๆ		
3.3 เสริมทักษะออกแบบวิธีการแก้ปัญหา		
4. การออกแบบอัลกอริทึม		
4.1 เสริมสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหการทำงานอย่างชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอน		
4.2 เสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบ ขั้นตอนที่ชัดเจน มีเหตุผล และเป็นระบบ		
4.3 เสริมสร้างแนวคิดการออกแบบขั้นตอนวิธีการจะช่วยให้การทำงานมีระบบ		
4.4 เสริมสร้างแนวคิดการจัดทำรูปของรหัสจำลอง (Pseudo Code) หรือผังงาน (Flowchart)		

อภิปรายผล

1. ผลจากการวิจัยด้านความสำคัญและความจำเป็น พบว่า การสอนด้านการคิดเชิงคำนวณมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาศรีปทุมวัน เนื่องจากเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพครูจะได้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดประสบการณ์ด้านการคิดเชิงคำนวณที่สามารถนำไปใช้กับเด็กปฐมวัย ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากการคิดเชิงคำนวณมีความสำคัญกับเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นฐานกระบวนการคิดที่ได้จะสามารถนำทักษะดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เมื่อเติบโตขึ้น เช่น การจัดลำดับความคิดก่อน - หลัง กระบวนการแก้ปัญหา ตลอดจนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจต่าง ๆ สอดคล้องกับ ยืน ภู่วรวรรณ ที่ได้อธิบายว่า การคิดเชิงคำนวณเป็นเรื่องพื้นฐานกระบวนการคิด ตั้งแต่การคิดเชิงนามธรรมการคิดวิเคราะห์ การวางลำดับขั้นตอนการคิด กระบวนการคิดแก้ปัญหา ที่เรียกว่า อัลกอริทึมซึ่งเป็นพื้นฐานของชีวิตตั้งแต่เกิด เช่น การตัดสินใจ การกระทำสิ่งต่าง ๆ ในเวลาอันเหมาะสม วิเคราะห์ว่าสามารถทำสิ่งใดไปพร้อม ๆ กันได้ เพื่อให้นักเรียนมองการแก้ปัญหาในชีวิตอย่างเป็นระบบ (ยืน ภู่วรวรรณ, 2562) ดังนั้น การสอนด้านการคิดเชิงคำนวณมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราควรที่จะให้ความสำคัญและส่งเสริมให้การสอนด้านการคิดเชิงคำนวณ

ให้นักศึกษาศาสาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นเพื่อจะได้ผลิตครูปฐมวัยที่เพื่อไปปลูกฝังและเสริมสร้างรากฐานทักษะที่สำคัญให้กับเด็กซึ่งจะต้องเติบโตเป็นอนาคตของชาติต่อไป

2. ผลจากการวิจัยด้านสภาพปัจจุบัน พบว่า นักศึกษาศาสาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีทักษะการคิดเชิงคำนวณค่อนข้างน้อยถึงปานกลางเนื่องจากนักศึกษายังมองปัญหาไม่ออก มองไม่รอบด้าน ขาดความละเอียดรอบคอบ ขาดความรู้ ทักษะ และกระบวนการคิดเชิงคำนวณที่จะนำไปจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามวิชาเอกประกอบกับกิจกรรม/โครงการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการคิดเชิงคำนวณ เนื่องจากการเรียนการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณจำเป็นจะใช้ระยะเวลาการเรียนรู้ ใช้อาจารย์เฉพาะทาง ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนงบประมาณ สอดคล้องกับ อิติวณน์ ทองคำ ที่ได้อธิบายว่า การสอนวิทยาการคำนวณต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ จากสภาพและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิทยาการคำนวณของครูผู้สอนวิทยาการคำนวณนั้น การจัดการเรียนรู้วิทยาการคำนวณมีความเหมาะสมในเนื้อหาที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความทันสมัย ครูผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามบริบทของผู้เรียน ในบางครั้งอาจมีข้อจำกัดด้านเวลาในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดที่จำเป็นต้องใช้เวลาเพียงพอหรือต้องการเวลาในการทำกิจกรรมที่นอกเหนือจากเวลาตามโครงสร้างหลักสูตร ในด้านสื่อการเรียนรู้มีแนวทางที่ชัดเจน ครูผู้สอนสามารถออกแบบ ใช้สื่อวิทยาการคำนวณในชั้นเรียนได้หลากหลาย (อิติวณน์ ทองคำ, 2563) ดังนั้น เราควรเสริมสร้างทักษะที่เพียงพอให้กับนักศึกษาศาสาวิชาการศึกษาปฐมวัยถึงแม้ว่าจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรค่อนข้างมาก อาจจะสอดแทรกหรือบูรณาการในวิชาเอกตามปกติหรือเป็นกิจกรรม/โครงการเสริมหลักสูตรที่แยกต่างหากก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามขอให้ทักษะที่เพียงพอที่สามารถจะไปจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยได้

3. ผลจากการวิจัยด้านความคาดหวัง พบว่า คาดหวังให้นักศึกษามีความสนใจที่จะใฝ่รู้ใฝ่เรียนและฝึกฝนความรู้ด้านทักษะการคิดเชิงคำนวณเพิ่มขึ้น และได้มีการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณเพื่อให้สามารถนำทักษะการคิดไปออกแบบกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยในชีวิตประจำวันได้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันนักศึกษาที่จะออกไปเป็นครูอาจจะยังมีความรู้ด้านทักษะการคิดเชิงคำนวณที่ไม่เพียงพอในการออกแบบกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับ ปราโมทย์ พรหมจันทร์ และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาครุสาสาวิชาคอมพิวเตอร์จากผลการวิเคราะห์คะแนนในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยการวัดและประเมินผลของรายวิชาจากคะแนนของสมุดบันทึกการเรียนรู้ การทดสอบย่อยจากแบบฝึกหัดประจำสัปดาห์ ชิ้นงาน โครงการของรายวิชา และคะแนนสอบปลายภาคเรียนผลการวิเคราะห์คะแนนในภาพรวม พบว่า ผลคะแนน เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้รายวิชา จำนวนนักศึกษาที่ได้ระดับคะแนนสูงสุด คือ C+ ร้อยละ 50.00 B ร้อยละ 25.00 รองลงมา คือ B+ ร้อยละ 15.00 และ A ร้อยละ 10.00 ตามลำดับ ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 มีผลการเรียนในรายวิชาที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไม่มากนัก (ปราโมทย์ พรหมจันทร์ และคณะ, 2565) ดังนั้น เราควรกระตุ้นหรือส่งเสริมให้นักศึกษาศาสาวิชาการศึกษาปฐมวัยมีความสนใจอยากที่จะเรียนรู้ทักษะการคิดเชิงคำนวณโดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ด้านนี้ และทักษะนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการเป็นครูได้อย่างไร

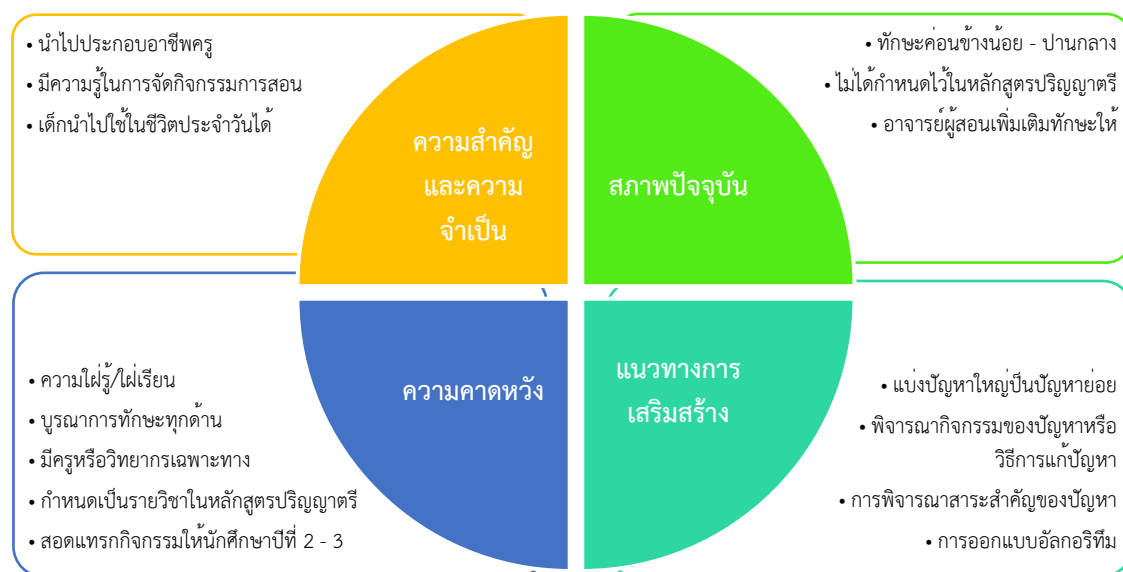
4. ผลจากการวิจัยด้านแนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาสาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือสอดคล้องตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี ประกอบไปด้วยการแบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหา/งานย่อย การพิจารณากิจกรรมของปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหา พิจารณาสาระสำคัญของปัญหา และการออกแบบอัลกอริทึม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้โรงเรียนจะต้องส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้เป็นไปตามวัยทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ตลอดจนเป็นการปูพื้นฐานทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทักษะการคิดและแก้ปัญหา ปูกล้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ในชีวิตประจำวัน วันอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) และควรส่งเสริมให้เด็กมีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ ตามกรอบการเรียนรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ บูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคณิตศาสตร์ในระดับปฐมวัย ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือค่อนข้างที่จะมีความชัดเจนในแนวทางการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดที่มีอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในส่วนอื่นก็ยังไม่ถึงแม้ว่าจะมีแนวทางการส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวในหลายส่วนอย่างอย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือก็ยังไม่เพียงพอหรืออยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นไปตามที่ผู้ใช้บัณฑิตคาดหวัง เราจึงควรมีแนวทางจำเพาะที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่เพื่อให้แนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปและนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 สรุปสภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันของการสอนด้านการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ ผ่านมิติของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และครูผู้สอน มีความสำคัญ และความจำเป็นสำหรับนักศึกษาเพื่อนำไปประกอบอาชีพครูเมื่อจบการศึกษา จะได้มีความรู้ในการจัดประสบการณ์/ กิจกรรมการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย โดยสภาพปัจจุบันนักศึกษาปริญญาตรี มีทักษะการคิดเชิงคำนวณค่อนข้าง น้อย - ปานกลาง อาจเนื่องมาจากนักศึกษาขาดความสนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียนเกี่ยวกับทักษะนี้ อาจเนื่องมาจากมองไม่เห็น ความสำคัญหรือความจำเป็นหรือประโยชน์ที่จะได้รับ ประกอบกับไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร มีเพียงอาจารย์ผู้สอน เพิ่มเติมทักษะให้ โดยโรงเรียนคาดหวังว่านักศึกษาจะมีความสนใจ/ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการบูรณาการทักษะทุกด้านของ การสอนด้านการคิดเชิงคำนวณในหลักสูตรการเรียนระดับปริญญาตรี และควรให้มหาวิทยาลัยจัดให้มีครูหรือ วิทยากรเฉพาะทาง กำหนดเป็นรายวิชาในหลักสูตรปริญญาตรีหรือบูรณาการ/สอดแทรกกิจกรรมให้นักศึกษาปีที่ 2 - 3 และสุดท้ายแนวทางการเสริมสร้างการคิดเชิงคำนวณ ประกอบไปด้วย การแบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหา/ งานย่อย การพิจารณากิจกรรมของปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหา การพิจารณาสาระสำคัญของปัญหา และการออกแบบ อัลกอริทึม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2562). ปฐมวัยหัวใจหลักของการศึกษา รากฐานสำคัญช่วงชีวิตในวัยเด็ก. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.eef.or.th/ปฐมวัยหัวใจหลัก/>
- จิตติวัฒน์ ทองคำ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้วิทยาการคำนวณแบบผสมผสานร่วมกับวิซวล โปรแกรมมิ่ง เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงคำนวณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีเขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปราโมทย์ พรหมจันทร์ และคณะ. (2565). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักศึกษาครูสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ โดยใช้ผังกราฟิก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 11(1), 55-65.
- พินสุตา สิริรังษศรี. (2557). การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริม สังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.).
- ยีน ภู่วรรณ. (2562). การเรียนการสอนโค้ดดิ้ง. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.facebook.com/yun.phu.wr.wrrn/posts/pfbid02N3VR8UR6QWSNj9uyWVWEDiz1PjZ5qrDJM2UcB5asM3A9US92wVeUrEMEDQtdsBAL>
- วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบการตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยด้วย เทคนิค IOC, CVR และ CVI. วารสารรังสิตสารสนเทศ, 28(1), 169-192.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. วารสารการวัดผลการศึกษา, 17(1), 17-29.

OECD. (2012). PISA 2012 Results in Focus. Retrieved March 1, 2024, from <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.htm>

Wing, J. M. (2006). Computational thinking. Communications of the ACM, 49(3), 33-35.

การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืน
ของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง*
COMMUNICATION FOR COMMUNITY TOURISM MODEL ACCORDING
TO POLICIES EMPHASIZING ON QUALITY AND SUSTAINABILITY

กษมล พงษ์วัชรนนท์*, สุภาภรณ์ ศรีดี, หลุยส์ ปัญญาวุฒตระกูล, สมาน งามสนธิ

Kodchamol Pongwatcharanon*, Supaporn Sridee, Hareuthai Panyarvuttrakul, Sman Ngamsanit

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: arin2494@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง 2) การใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง และ 3) แนวทางการพัฒนาการออกแบบกิจกรรม และ การใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก 16 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน/ทีมปฏิบัติการในพื้นที่ผู้นำเครือข่าย นักวิชาการสื่อสารท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1.1) การสืบค้นให้ได้เรื่องราว โดยที่กิจกรรมมีการออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรม บอกเล่าประวัติของชุมชนวิถีชีวิตริมคลอง สัมผัสชีวิตที่มีเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดความน่าสนใจ ในการเรียนรู้ 1.2) การร้อยเรียงเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจเพื่อเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริง และ 1.3) การกำหนดลีลาความชำนาญพื้นที่ของชุมชนเพื่อสร้างความประทับใจ 2) การใช้สื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ 2.1) สื่อกิจกรรมการจักสานใบมะพร้าวสานหมวก สื่อเฉพาะกิจจัดแสดงพิพิธภัณฑ์มะพร้าว 2.2) สื่อบุคคล คือ ประธานวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลอง เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถนำข่าวสารของชุมชนไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง และ 2.3) สื่อสังคมออนไลน์ เดิมใช้เพียงสื่อเฟซบุ๊กโดยมีการโพสต์ข้อความ ภาพ และคลิปที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 3) แนวทางการพัฒนา - ยกระดับการท่องเที่ยวควรเลือกอย่างสร้างสรรค์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น การใช้สื่อการท่องเที่ยวโดยใช้สื่อที่หลากหลายในการถ่ายทอดข้อความเกี่ยวกับกิจกรรม

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การท่องเที่ยวชุมชน, นโยบายคุณภาพ, ความยั่งยืน, ชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง

Abstract

The objectives of this research were to study 1) The design of tourism activities following the quality and sustainability policy of Ban Rim Klong model community; 2) The use of media for tourism following the quality and sustainability policy of Ban Rim Klong model community; and 3) Approaches for developing the design of tourism activities and the use of media. This research used the qualitative research method of in-depth interviews. The 16 key informants leaders/members of the local operations team, network leaders; academic specialists on tourism communication, tourists Data were analyzed by drawing conclusions. The results found that 1) Tourism activity design consisted of 1.1) Searching for stories- activities were designed based on the foundation of local cultural capital and had unique characteristics that told of the history and way of life of the canal side communities. They allowed tourists to get a taste of the local sufficiency economy in an interesting and informative way. 1.2) Composing activities designed inspiring stories so tourists could learn from people with actual experience and 1.3) Creating good impressions 2) Tourism media use 2.1) Activity media, such as weaving coconut leaves into hats community media like a coconut museum 2.2) Personal media-the chairman of the community and 2.3) Online social media-at first the community just used Facebook regularly post messages, photos and video clips about the community and 3) Approaches for development-to raise tourism should be chosen creatively to make them unique with a reflection of the local identity. Tourism media use by using a diverse range of media to broadcast messages about activities.

Keywords: Community, Tourism Communication, Quality Policy, Sustainability, Ban Rim Khlong Model Community

บทนำ

การสื่อสารของคนในชุมชนในการยกระดับการท่องเที่ยวนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อสารภายใต้การมีส่วนร่วมในชุมชน ต้องใช้กระบวนการสื่อสารในหลายมิติเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อพัฒนาและสร้างความเข้าใจกันในชุมชน การสื่อสารจึงเป็นทั้งบทบาท และทักษะที่มีความสำคัญเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ ในระบบเศรษฐกิจไทยการท่องเที่ยวยังเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญให้แก่เศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม สร้างรายได้ให้กับประเทศไทย 2.99 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2562 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แต่ในขณะที่การใช้จ่ายต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอัตราที่ลดลง และระยะเวลาท่องเที่ยวต่อเที่ยวลดลง ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวของไทยในระยะหลังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านความยั่งยืน จากการเติบโตในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ นอกจากนี้ หากพิจารณาในมิติของการกระจายรายได้ พบว่า รายได้จาก การท่องเที่ยวร้อยละ 90 ยังกระจุกอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก ไม่สามารถกระจายไปสู่เมืองท่องเที่ยวรอง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570 ได้วางกลยุทธ์การท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน

โดยยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพิ่มการพึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศและกระจายรายได้สู่พื้นที่ ด้วยทำเลที่ตั้งที่เป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาค ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน และความมีอัธยาศัยไมตรีของคนไทยอีกด้วยเป็นการสร้างฐานให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง รัฐบาลได้ประกาศนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์อย่างชัดเจน ทำให้เกิดการเชื่อมต่อมาสู่แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ภายหลังที่มีการดำเนินการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มาถึงยุคปัจจุบัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายสอดคล้องกับ แนวทางการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยชุมชนจะจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืน และสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชนในมิติของการเรียนรู้ ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุล สร้างการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและนำผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทั้งในรูปแบบ ที่เป็นผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์จากวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทย (ลัดดาวรรณ ทองใบ, 2562)

ชุมชนต้นแบบบ้านริมคลองมีความหลากหลายและโดดเด่นของกิจกรรม โดยตระหนักถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ก่อให้เกิดรายได้จากเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชน และการออกแบบกิจกรรมเป็นอย่างดี หมู่บ้านดังกล่าวได้รับรางวัลหลายรางวัล ดังนี้ พ.ศ. 2553 ได้รับรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2554 รางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชนดีเด่น (รางวัลกนิรี 6 ตัวซ้อน) พ.ศ. 2556 ได้รับรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2557 ได้รับรางวัลสุดยอดชุมชน Creative Tourism พ.ศ. 2563 ได้รับรางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยวสำหรับจัดกิจกรรมยอดเยี่ยม โดยการนำกิจกรรม ศิลปะ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตในชุมชน ประสบความสำเร็จในการสื่อสารท่องเที่ยวโดยชุมชน จัดเป็นชุมชนต้นแบบในการท่องเที่ยวในระดับประเทศ และใน พ.ศ. 2567 รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภูมิปัญญาและสมุนไพร ได้รับคัดเลือกเป็นแหล่งท่องเที่ยว Tourism Care จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กับการท่องเที่ยวสำนักงานลอสมองเจลิส (กิริดา เอกแก้วนำชัย, 2567) การพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งเน้นและส่งเสริมคุณค่า (Value Creation) ของวิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยวางอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) ประเทศไทยมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้จะช่วยให้การจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นี้มีแบบแผนที่ชัดเจน และเป็นที่ยึดถืออย่างกว้างขวางสร้างรายได้ให้กับประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บทความนี้ผู้เขียน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว และการใช้สื่อเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อนำข้อค้นพบไปต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เป็นการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างฐานให้ชุมชนมีความรักในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อบ่มเพาะชุมชนให้ยกระดับเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมและสตาร์ทอัพ ซึ่งจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง
2. เพื่อศึกษาการใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาออกแบบกิจกรรมและการใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นศึกษาการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว การใช้สื่อของชุมชน และแนวทางการพัฒนาออกแบบกิจกรรมและการใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง
2. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน/ทีมปฏิบัติการในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน กลุ่มผู้นำเครือข่ายในชุมชนที่ร่วมดำเนินงานและสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการสื่อสาร จำนวน 5 คนและกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 3 คน รวม จำนวน 16 คน
3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงการสื่อสารของกลุ่มผู้นำชุมชน นอกจากนั้นยังมีอุปกรณ์ช่วยในการสัมภาษณ์ ได้แก่ อุปกรณ์บันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพหนึ่งสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จะกำหนดแนวคำถามผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบได้อย่างอิสระ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป
4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามบัญชีรายชื่อ ประสานนัดหมายวันและ เวลาขอเข้าสัมภาษณ์พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และดำเนินการจำแนกเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ จัดบันทึกและอัดคลิปเสียงตามวัตถุประสงค์
5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยการสร้างข้อสรุปจากการตีความและการสัมภาษณ์รวมถึงข้อมูลเอกสารที่ได้มาและทำการทดสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้ว นำกรอบแนวคิดมาเป็นตัวตีกรอบ ตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) การสืบค้นให้ได้เรื่องราวของชุมชน โดยที่กิจกรรมมีการออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว บอกเล่าประวัติของชุมชนวิถีชีวิตริมคลอง ที่ผ่านการสืบค้นและออกแบบนำเสนอออกมา การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสัมผัสชีวิตที่มีเศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิดความน่าสนใจในการเรียนรู้ และสร้างแรงบันดาลใจการออกแบบกิจกรรม และผู้เข้าร่วมกับเจ้าบ้านอันก่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง รวมถึงได้รับความสนุกสนาน 2) การร้อยเรียงให้ได้บรรณรสร ผู้เล่าเรื่อง

ออกแบบเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจเพื่อเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริง มีการออกแบบสถานที่อย่างเหมาะสม กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ สร้างความแตกต่างของกิจกรรมสร้างเอกลักษณ์สามารถจับต้องได้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 เกิดประสบการณ์ร่วม เช่น เข้าสวนเก็บน้ำหวานจากจั่นมะพร้าว มาเข้าโรงเคียวและหยอดเป็นน้ำตาลดอกมะพร้าว ลงมือทำผ้าบาติกที่ใช้สีธรรมชาติจากเปลือกมะพร้าว และเมนูอาหารจากปลาทุย่ายอดมะพร้าว ผักชะครามทอดไข่ และ 3) การกำหนดลีลาความชำนาญพื้นที่ของชุมชน การคัดเลือกกิจกรรมที่มีความสนใจโดดเด่นและแตกต่างมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร เช่น ลงเรือที่คลองโคนไปเล่นสกีเล่นมทรายแครง ตกเย็นชมหิ่งห้อย และมีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และเกิดความคิดสร้างสรรค์ไม่หยุดนิ่ง เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

2. การใช้สื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ เป็นสื่อที่ออกแบบเพื่อเน้นให้เกิดการเข้าร่วม เช่น การตัดน้ำตาลดอกมะพร้าว การจักสานใบมะพร้าวสานหมวก ทำขนมจากมะพร้าว การปลูกป่า สื่อเฉพาะกิจได้จัดแสดงพิพิธภัณฑ์มะพร้าวบอกเล่าชีวิตของชุมชน ประเพณีต่าง ๆ สื่อประเพณีเกิดขึ้นในชุมชนที่ร่วมด้วยช่วยกันประชาสัมพันธ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้อัตลักษณ์วัฒนธรรม ภายในชุมชนทำกันมาหลายปี ดึงกลุ่มคนเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอันมาก เช่น งานเทศกาลปลาทุย งานวันรอนที่ดอนหอยหลอด งานตักบาตรขนมครก 2) สื่อบุคคล คือ ประธานวิสาหกิจวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองมีบทบาทอย่างมากในชุมชน เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถนำข่าวสารของชุมชนไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง และ 3) สื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะทิศทางการสื่อสารสองทาง เดิมใช้เพียงสื่อเพชบุคลิกที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่องได้ผลเป็นอันมาก

3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบกิจกรรมและการใช้สื่อการท่องเที่ยว จะเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานการเป็นต้นแบบ โดยกำหนดเรื่องราวรวมทั้งกำหนดกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ทั้งยังกำหนดกิจกรรมให้สร้างสรรค์ก่อให้เกิดการสร้างรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพ การใช้สื่อเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนช่วยในการถ่ายทอด และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านริมคลองไปยังผู้รับสารได้ดียิ่งขึ้นด้วยสื่อที่หลากหลาย ให้ดำรงอยู่ของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ประเด็นเนื้อหาการสื่อสารการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง การศึกษาประกอบด้วย การสืบค้นให้ได้เรื่องราว การร้อยเรียงให้ได้วรรค และ การออกแบบอย่างมีลีลาเหนือชั้นน่าประทับใจ ก่อให้เกิดกิจกรรมที่มีการออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจนทำให้เกิดความน่าสนใจในการเรียนรู้ และสร้างแรงบันดาลใจการออกแบบกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ฟัง และเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริงได้ ร่วมลงมือทำกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเอง สอดคล้องกับการเริ่มต้นให้ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ และการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็น อัตลักษณ์ของชุมชน เรื่องราวการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้พบรายละเอียดด้านภาพ และเนื้อหา รวมไปถึงความรู้สึกต่อเหตุการณ์นั้น ๆ เพื่อสะท้อนถึงทัศนคติของผู้ชมจากสิ่งที่จดจำได้ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 รวมถึงที่มาของทัศนคตินั้นว่ามีอะไรบ้าง

ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความคิด รู้สึกประทับใจจนนำมาซึ่งพฤติกรรมที่เข้ามาท่องเที่ยวอยากมีส่วนร่วมตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งกับแหล่งท่องเที่ยว และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกัน ผู้เข้าร่วมกับเจ้าบ้านอันก่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง รวมถึงได้รับความสนุกสนาน การต่อยอด และการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสอย่างครบถ้วน (สุพจน์ แก้วจันทร์, 2565) มีการออกแบบสถานที่อย่างเหมาะสม กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ เปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพ สร้างความแตกต่างของกิจกรรมสร้างเอกลักษณ์ เพื่อประโยชน์ต่อการสื่อสารกิจกรรมให้โดดเด่น (Booyens, I. & Rogerson, M. R., 2015) การพัฒนาอย่างต่อเนื่องสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น ทั้งด้านศิลปหัตถกรรม วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา และอาหารพื้นบ้านด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมไปถึงมรดกทางวัฒนธรรมมานำเสนอให้นักท่องเที่ยว และผู้สนใจสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างแรงบันดาลใจระหว่างนักท่องเที่ยว และผู้สนใจกับเจ้าบ้านในการเข้าร่วมทุก ๆ กิจกรรม รวมทั้งสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนนำมาสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ได้ถูกพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือ Creative Tourism The 3S Principles ด้วยการสืบค้น ร้อยเรียง และออกแบบกิจกรรมจากทุนวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำเสนอกิจกรรมอย่างน่าสนใจ (Stories) เพิ่มเติมอรรถรส (Senses) ลงในกิจกรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยว และผู้สนใจ สามารถลงมือปฏิบัติกับเจ้าบ้านผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 รวมถึงเสริมลีลา (Sophistication) ในการออกแบบกิจกรรมให้โดดเด่น และดำเนินไปได้อย่างเรียบง่าย (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration Public Organization, 2018) ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ปิรันธชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง เป็นการสร้าง หรือการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรที่มีอยู่ให้สูงที่สุด ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมนำมาสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ ออกมาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้า หรือบริการการท่องเที่ยวใหม่ ๆ สร้างประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ที่เกิดจากกิจกรรมที่มีความตระหนักถึงสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาตามโครงสร้างประกอบด้วย การสืบค้น ให้ได้เรื่องราว การร้อยเรียงให้ได้อรรถรส และการออกแบบอย่างมีลีลาเหนือชั้นน่าประทับใจ ก่อให้เกิดกิจกรรมที่มีการออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจนทำให้เกิดความน่าสนใจในการเรียนรู้ และสร้างแรงบันดาลใจการออกแบบกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ฟัง และเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริงได้ร่วมลงมือทำกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกัน กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ เปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพ สร้างความแตกต่างของกิจกรรมสร้างเอกลักษณ์ เพื่อประโยชน์ต่อการสื่อสารกิจกรรมให้โดดเด่น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นได้ (ปิรันธชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก, 2559) และสอดคล้องงานวิจัยของ Elkasrawy, S. พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างการมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อันนำมาซึ่งประสบการณ์ที่น่าจดจำครั้งหนึ่งในชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบนี้จะช่วยดึงดูดให้ผู้สนใจ และนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชนมากขึ้นอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ นอกจากนี้ กิจกรรมที่ออกแบบควรมีความแตกต่าง และมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร เพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และมีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ

รวมทั้งการสื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อไป (Elkasrawy, S., 2020)

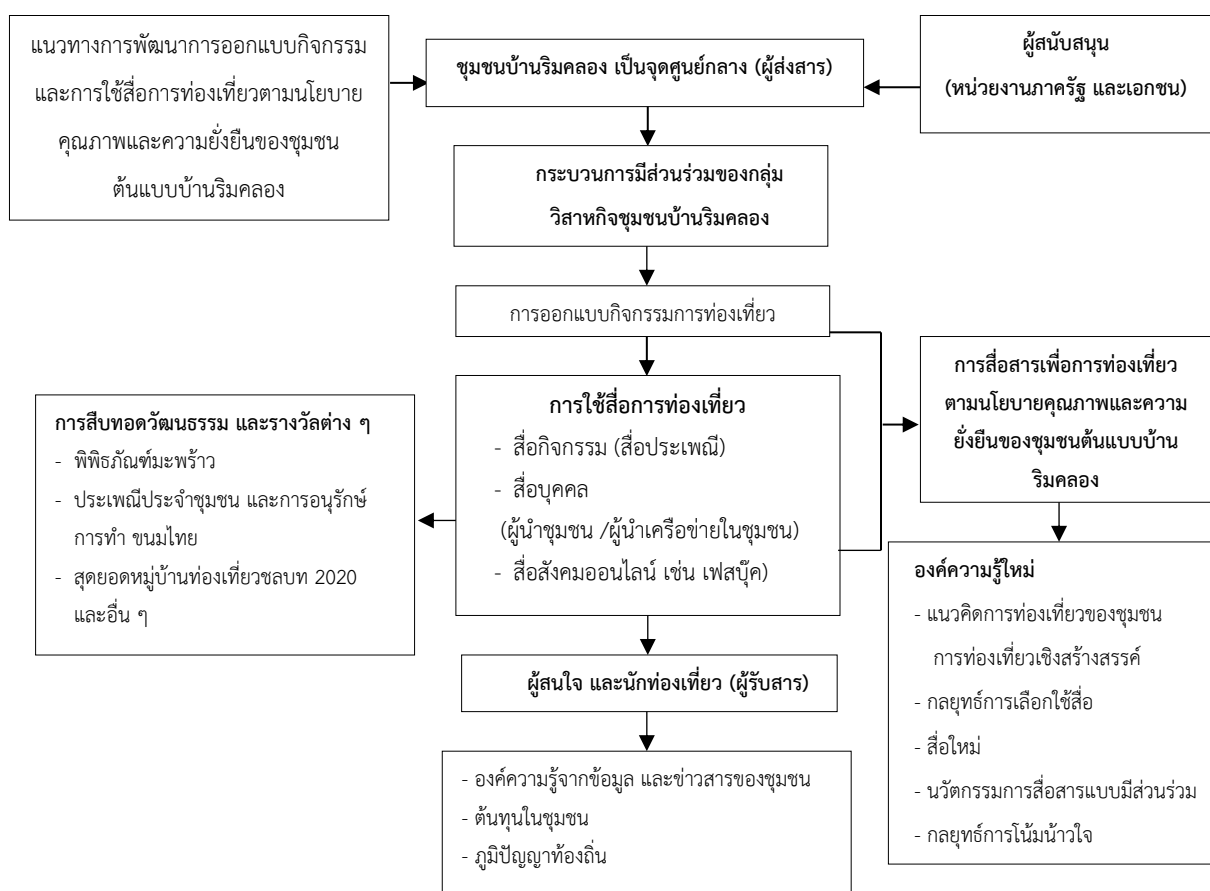
2. การใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง แสดงให้เห็นว่า การศึกษาประกอบด้วย สื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล และสื่อสังคมออนไลน์ มีการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนสื่อกิจกรรม สื่อเฉพาะกิจ และ สื่อบุคคล เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ที่ทางชุมชนผลิตเอง และจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ผลิตแต่ทุกสื่อที่มีการผลิตกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการผลิต เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ กระตุ้นการสร้างความร่วมมือ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชน โดยการใช้สื่อ เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถที่จะนำข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง และยังสามารถชักจูงผู้รับสารได้ โดยวิธีพูดคุยกเป็นกันเอง ทำให้การเผยแพร่ข่าวสาร เป็นไปในลักษณะที่ยืดหยุ่นปรับให้เข้ากับผู้รับสารโดยตรงได้ ทั้งนี้ ผ่านทางกลุ่มคนที่ผลิตสื่อนี้ คือ 2 กลุ่ม คือ ผู้นำชุมชน ผู้นำเครือข่ายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์ พบว่า ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนทั้งตำแหน่งผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ทั้งผู้นำที่เป็นผู้ชาย และผู้นำที่เป็นผู้หญิง เหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับทฤษฎีคุณลักษณะที่เชื่อว่าผู้นำจะมี ภาวะผู้นำอยู่แล้วตามธรรมชาติ ทั้งกล้าคิดกล้าตัดสินใจ มีความเพียรพยายามที่จะบรรลุเป้าหมาย และมีความสนใจใฝ่รู้ รวมถึงลองผิดลองถูกจนประสบผลสำเร็จ ยังมีลักษณะทางบุคลิกภาพ ได้แก่ ความสามารถในการ ควบคุมบังคับบัญชา ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเด็ดขาด ความเฉลียวฉลาด (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2560) และความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายส่วนตัว และสะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องทำให้ผู้อื่นคล้อยตามทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้ จากการใช้สื่อของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลองมี บทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน (กชธมน วงศ์คำ และคณะ, 2563) ผลการศึกษาตามโครงสร้างประกอบด้วย สื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล และสื่อสังคมออนไลน์ มีการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบกิจกรรมและการใช้สื่อการท่องเที่ยวโดยมุ่งหวังให้ผู้สนใจ และนักท่องเที่ยวได้เข้าใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศนำเงินเข้ามา เป็นต้นทุนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนทั้งผู้ประกอบการร้านค้าต่าง ๆ และผู้นำชุมชนสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการท่องเที่ยวเป็นการถ่ายทอด และเผยแพร่ที่เกิดขึ้นจากชุมชนบ้านริมคลองเป็นจุดศูนย์กลาง ในกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองกับผู้ใช้สื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งสื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ ประสิทธิ์ สิงหาสิน พบว่า แนวทางการออกแบบ และการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความน่าสนใจ ไม่เหมือนใคร และสามารถเข้าถึงกับทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเชิญชวนให้ทุกคนมางานเทศกาลได้เป็นอย่างดี ควรมีปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผล เพื่อใช้ในการติดต่อประสานงาน ทั้งด้านองค์ความรู้ของข้อมูลข่าวสารของชุมชน และการผลิตสื่อสังคมออนไลน์ทั้งผ่านเว็บไซต์ และเฟซบุ๊ก ทางชุมชนจัดทำขึ้น เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการสนับสนุนด้านงบประมาณที่เพียงพอ (ประสิทธิ์ สิงหาสิน, 2560) และ พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และวราภรณ์ ปัญญาดี พบว่า เบื้องต้นสามารถกำหนดตัวชี้วัด

การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว/ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 4) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และศูนย์การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และ 5) บุคลากร และนักสื่อความหมายท้องถิ่น การพัฒนาการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นต้นทุนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนทั้งผู้ประกอบการร้านค้าต่าง ๆ และผู้นำชุมชน และเครือข่ายได้รับความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาในการเมืองการปกครองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาการใช้สื่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง เป็นการถ่ายทอด และเผยแพร่ที่เกิดขึ้นจากชุมชนบ้านริมคลองเป็นจุดศูนย์กลาง ในกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองกับผู้ใช้สื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนลงมือปฏิบัติควบคู่กับการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน รวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมให้มีการพัฒนาต่อไป (พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และวราภรณ์ ปัญญาวัตติ์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง ซึ่งสามารถแสดง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนต้นแบบบ้านริมคลอง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารชุมชนบ้านริมคลอง ซึ่งเป็นศูนย์กลาง (ผู้ส่งสาร) เพื่อเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองในกำหนดวัตถุประสงค์ของการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวต้นแบบบ้านริมคลอง ซึ่งบอกถึงการสืบค้นให้ได้เรื่องราว การร้อยเรียงให้ได้อรรรถ และการออกแบบอย่างมีลีลาเหนือชั้นน่าประทับใจ และการใช้สื่อการท่องเที่ยวต้นแบบบ้านริมคลอง บอกถึงประเด็นการใช้สื่อที่นำมาใช้ เช่น สื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ เพื่อเป็นสื่อประเพณี สื่อบุคคลโดยผู้นำชุมชน ผู้นำเครือข่ายในชุมชน และสื่อสังคมออนไลน์ ในรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลต่อการอนุรักษ์ และการสืบทอดทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑมะพร้าว และประเพณีประจำชุมชน และการอนุรักษ์การทำขนมไทย ก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ เช่น รางวัลสุดยอดหมู่บ้านท่องเที่ยวชนบท 2020 และอื่น ๆ ทั้งนี้ ยังส่งผ่านถึงผู้สนใจ และนักท่องเที่ยว (ผู้รับสาร) ได้รับองค์ความรู้จากข้อมูล และข่าวสารของชุมชน ต้นทุนในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการออกแบบกิจกรรมและการใช้สื่อการท่องเที่ยวต้นแบบบ้านริมคลอง เข้ามามีบทบาทส่งผลทำให้เกิดสื่อใหม่เกิดขึ้น เพื่อใช้ในการอนุรักษ์ และการสืบทอดทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การนำแนวคิด และกลยุทธ์เข้ามาประกอบ คือ แนวคิดการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กลยุทธ์การเลือกใช้สื่อนวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และกลยุทธ์การโน้มน้าวใจ เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวตามนโยบายคุณภาพและความยั่งยืนของชุมชนต้นแบบ ในการพัฒนาระบบสังคมการเมืองการปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงภาครัฐ และภาคเอกชน เข้ามามีบทบาทเพื่อความยั่งยืนของชุมชนต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1.1) การสืบค้นให้ได้เรื่องราว โดยที่กิจกรรมมีการออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 1.2) การร้อยเรียงให้ได้อรรรถ ผู้เล่าเรื่องออกแบบเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจเพื่อเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริง และ 1.3) การกำหนดลีลาความชำนาญพื้นที่ของชุมชนเพื่อสร้างความประทับใจ 2) การใช้สื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ 2.1) สื่อกิจกรรมและสื่อเฉพาะกิจ การจัดฐานใบมะพร้าวสานหมวก ทำขนมจากมะพร้าว การปลูกป่า สื่อเฉพาะกิจชุมชนจัดแสดงพิพิธภัณฑมะพร้าวบอกเล่าชีวิตของชุมชน 2.2) สื่อบุคคล คือ ประธานวิสาหกิจวิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลอง เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถนำข่าวสารของชุมชนไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง ทำให้การเผยแพร่ข่าวสารเป็นไปอย่างยืดหยุ่น และ 2.3) สื่อสังคมออนไลน์ เดิมใช้เพียงสื่อเฟซบุ๊กต่อมาได้เพิ่ม ดิจิต็อก โดยมีการโพสต์ข้อความ ภาพ และคลิปที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 3) แนวทางการพัฒนาการออกแบบกิจกรรมและการใช้สื่อการท่องเที่ยว จะเป็นการยกระดับการท่องเที่ยว สู่มาตรฐานการเป็นต้นแบบ ประกอบด้วยการออกแบบกิจกรรมโดยกำหนด เรื่องราว รวมทั้งกำหนดกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ทั้งยังกำหนดกิจกรรมให้สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดการสร้างรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จากความถนัดในพื้นที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อย่างยั่งยืนมากที่สุด ทั้งนี้ เกิดจากประชาชนในชุมชนสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพ การใช้สื่อเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนช่วยในการถ่ายทอด และเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านริมคลองไปยังผู้รับสารได้ดียิ่งขึ้นด้วยสื่อที่หลากหลาย ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน

ของชุมชนต้นแบบจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ชุมชนบ้านริมคลอง ควรเพิ่มการใช้สื่อสังคมออนไลน์จากเดิมที่มีเฉพาะช่องทาง เฟซบุ๊กเพียง แพลตฟอร์ม (Platform) เดียว ควรเพิ่มสื่ออื่น ๆ เพื่อเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น เช่น เว็บไซต์ สร้าง e-book ออนไลน์ หรือใช้เทคโนโลยี Virtual Reality /Augmented Reality ช่วยเติมเต็มปัจจุบันที่เป็นโลกที่ไร้ขีดจำกัด 2) กระทรวงท่องเที่ยวควรกำหนดนโยบายที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน ในการส่งเสริมการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้ทันยุคของการเปลี่ยนแปลงสร้างต้นแบบที่เป็นเลิศ และ 3) ในส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเกี่ยวกับการสื่อสารออกแบบกิจกรรมและใช้สื่อเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน ตามพันธกิจของหน่วยงาน เพื่อตอบสนองนโยบายท่องเที่ยวในระดับชาติ ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเชิงปริมาณควบคู่ไปกับเชิงคุณภาพ และควรศึกษา บทบาทการสื่อสารของผู้นำชุมชนท่องเที่ยวในการสร้างชุมชนต้นแบบ ในจังหวัดและภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีภูมิประเทศ ที่แตกต่างกันออกไป

เอกสารอ้างอิง

- กชธมน วงศ์คำ และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบ้านดอนบม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กิตติดา เอกแก้วนำชัย. (22 ส.ค. 2567). รางวัลชุมชนบ้านริมคลอง. (กชมล พงษ์วัชรนนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประสิทธิ์ สิงหาสิน. (2560). การออกแบบและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เทศกาลรับตะวันใหม่ก่อนใครในสยาม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปะประยุกต์บัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบอุตสาหกรรม. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ปิรันธ์ ชินโชติ และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9(1), 250-268.
- พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และวราภรณ์ ปัญญาวิ. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 8(1), 79-104.
- ลัดดาวรรณ ทองใบ. (2562). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชีย, 8(2), 103-112.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). องค์ความรู้ว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัฒน์ แก้วจันทร์. (2565). กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานความยั่งยืน. วารสาร มจร.เลยปริทัศน์, 3(1), 70-77.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2560). มุมมองภาวะผู้นำ: กรณีศึกษาของชุมชนทุ่งตำเสา. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 15(2), 37-44.
- Booyens, I. & Rogerson, M. R. (2015). Creative Tourism in Cape Town: An Innovation Perspective. Urban Forum, 26(4), 405-424.

- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration Public Organization. (2018). Creating creative tourism toolkit. Bangkok: BookPlus.
- Elkasrawy, S. (2020). Creative cultural tourism in Egypt: Case study of papyrus and pottery. *Journal of Heritage Tourism and Hospitality*, 14(1), 215-225.

ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21
ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี*

THE RESULTS OF PROJECT-BASED LEARNING THAT AFFECT 21st CENTURY
LEARNING SKILLS OF UNDERGRADUATE STUDENTS, PRINCE OF
SONGKLA UNIVERSITY, SURAT THANI CAMPUS

สุภาวดี สุทธิรักษ์

Supawadee Sutthirak

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Art and Management Sciences, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Surat Thani, Thailand

Corresponding author E-mail: supawadee.su@psu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชารัฐกิจและหลักการจัดการ และรายวิชารัฐกิจเบื้องต้นและจริยธรรมธุรกิจ จำนวน 103 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลากแบบไม่ใส่คืน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการสอน 2) แบบทดสอบ 3) แบบสอบถาม และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ T-test และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในชั้นการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอ และการประเมินผลส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.278, S.D. = 0.433) ประเด็นที่ผู้เรียนให้ความพึงพอใจเป็นลำดับแรก ๆ ได้แก่ การฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง มีกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนในรายวิชาอื่น

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน, ทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21, นักศึกษาปริญญาตรี

Abstract

This purposes of this research were 1) Study the effect of project-based learning on 21st century learning skills of undergraduate students at Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, 2) Compare academic achievement before and after project-based learning, and 3) Study student satisfaction in project-based learning. The sample consisted of 103 first-year undergraduate students at Prince of Songkla University, Surat Thani Campus who enrolled in the Business and Management Principles course and the Business Introduction and Business Ethics course. Simple random sampling was used by random drawing without return. The research instruments were 1) Lesson plans, 2) Tests, 3) Questionnaires, and 4) Satisfaction assessment forms. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, and multiple regression analysis. The research results found that 1) Project-based learning in the planning, implementation, conclusion, and presentation stages and the evaluation results significantly affected the 21st century learning skills of the students at the statistical level of 0.05. 2) The students had higher academic achievement after studying than before studying at the statistical level of .05. and 3) The students were most satisfied with the project-based learning activities (Mean = 4.278, S.D. = 0.433). The issues that the students were most satisfied with were practicing working with others, communication skills, self-research skills, having a creative thinking process, and being able to apply it to learning in other subjects.

Keywords: Project-Based Learning, 21st Century Learning Skills, Undergraduate Students

บทนำ

การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning: PBL) เป็นแนวทางการเรียนรู้แบบใหม่โดยสอนด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ของตนเองผ่านการสืบค้นข้อมูล การทำงานร่วมกันเพื่อค้นคว้าและออกแบบโครงการที่สะท้อนถึงความรู้ของตนเอง รวมถึงทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ การสื่อสารอย่างมีอาชีพ และการเป็นผู้แก้ปัญหา (Bell, S., 2010) โดยผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการทำกิจกรรม ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง นำไปสู่ความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มและนำไปสู่การสรุปความรู้ใหม่ มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงงาน และได้ผลการจัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม สามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และการทำงานแก่ผู้เรียน ช่วยดึงศักยภาพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตนเองของผู้เรียนออกมาใช้ประโยชน์ ผู้เรียนค้นคว้าและลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเต็มใจเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถของตนเอง (Bransford, J. et al., 2000); (Yolao, D., 2014) เกิดผลลัพธ์ตามแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ผสมผสานระหว่างความรู้ด้านเนื้อหา ทักษะเฉพาะ และความเชี่ยวชาญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนจะออกแบบการเรียนรู้และฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับระบบสนับสนุนที่จำเป็น เช่น

มาตรฐานและการประเมิน หลักสูตรและการสอน การพัฒนาวิชาชีพ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น (Partnership for 21st Century Skills, 2009) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การถ่ายทอดการเรียนรู้และทัศนคติเชิงบวกต่องานของผู้เรียน (Lee, D. et al., 2015) การสอนโดยใช้โครงงานเป็นเครื่องมือหลักในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับโอกาสในการวิเคราะห์ปัญหาที่มีโครงสร้างและได้ลงมือปฏิบัติจริงซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาและแก้ไขทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น กระบวนการศึกษานี้ต้องการให้ผู้เรียนทำงานให้เสร็จด้วยตนเอง สื่อสารอย่างชัดเจน เข้าร่วมกลุ่มในการทำโครงงาน และร่วมมือกันในสภาพแวดล้อมกลุ่ม (Mudinillah, A. et al., 2024) โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้ภายใต้บริบทที่แท้จริงและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญหน้าด้วยตนเอง (Brown, J. et al., 2017)

ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดลองการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของรายวิชาที่เปิดสอนสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ซึ่งผู้เรียนระดับปริญญาตรีอาจไม่มีพื้นฐานทางทฤษฎีหรือประสบการณ์เชิงปฏิบัติที่จะสามารถเชื่อมโยงปัญหาและวิธีแก้ไขของกรณีศึกษากับความรู้และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ ในขณะที่การเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินเป็นการส่งเสริมทักษะทางปัญญาของผู้เรียน (Mostert, M., 2007); (Charlton, B. G., 2006) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจะช่วยพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตด้วยการลงมือทำ สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 926 - 111 ธุรกิจและหลักการจัดการ จำนวน 60 คน และ รายวิชา 926 - 112 ธุรกิจเบื้องต้นและจริยธรรมธุรกิจ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 80 คน รวม 140 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ได้จำนวน 103 ตัวอย่าง และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยการจับฉลากรหัสนักศึกษาแบบไม่ใส่คืนจนครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 แผนการสอน เรื่อง การออกแบบธุรกิจ พัฒนาจากคำอธิบายรายวิชา กำหนดวัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน และการประเมินผลการเรียน จำนวน 6 บทเรียน ได้แก่ 1) การวางแผน

2) การลงทุน 3) จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 4) การจัดองค์กร 5) การนำ และ 6) การควบคุม ซึ่งแผนการสอนได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและได้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แผนการสอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

สัปดาห์ที่/เนื้อหา	กิจกรรม	โครงงาน
1/การวางแผน	- ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 50 ข้อ - กระตุ้นความสนใจให้ค้นหาธุรกิจขนาดเล็ก - ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ - สอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง การวางแผน	- นักศึกษาแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5 - 7 คน - ระดมสมองหาธุรกิจขนาดเล็กและประเด็นปัญหา - สัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก - ทำโครงร่างของโครงงาน (นอกเวลาเรียน)
2/การวางแผน	- ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ	- นำเสนอโครงร่างให้ผู้สอนพิจารณาความเป็นไปได้ - วางแผน 4M - วางแผน 4P - วางแผน BMC
3/การลงทุน	- ดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการลงทุน - ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ - เล่นเกมส์การลงทุน - สอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง การลงทุน - ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ	- เข้ากลุ่มร่วมกันวิเคราะห์สัดส่วนการลงทุน - การลงทุนในสินทรัพย์ต่าง ๆ
4/จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)	- เล่าข่าวความเสียหายจากการทุจริตในภาคธุรกิจ - ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ - สอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง จริยธรรมและ CSR - ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ	- เข้ากลุ่มร่วมกันกำหนดแนวทางด้านจริยธรรมในทำธุรกิจและกิจกรรม CSR
5/การจัดองค์กร	- ดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการจัดองค์กร - ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ - สอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง การจัดองค์กร - ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ	- เข้ากลุ่มร่วมกันออกแบบโครงสร้างองค์กร กำหนดชื่อตำแหน่ง หน้าที่และภาระงานของพนักงาน กำหนดค่าตอบแทนและสวัสดิการของพนักงาน
6/การนำ	- ดูคลิปวิดีโอการสัมภาษณ์ผู้นำ - ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ - สอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง การนำ - ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ	- เข้ากลุ่มร่วมกันกำหนดรูปแบบของการนำ การสั่งการ และการทำงานเป็นทีม
7/การควบคุม	- เล่าข่าวความเสียหายที่เกิดจากการควบคุม - ทดสอบก่อนเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ - สอนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง การควบคุม - ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 10 ข้อ	- เข้ากลุ่มร่วมกันกำหนดรูปแบบการควบคุมทางการเงิน ด้านพนักงาน และความสำเร็จในการทำงาน - จัดทำโครงงานฉบับสมบูรณ์ (นอกเวลาเรียน)
8/การควบคุม	- ทดสอบหลังเรียน ข้อสอบปรนัย 50 ข้อ	- นำเสนอหน้าชั้นเรียน - สรุปผลการจัดทำโครงงาน ชี้แจงจุดเด่นและข้อควรปรับปรุงของแต่ละกลุ่ม - ประเมินผลการนำเสนอและรายงานโครงงาน

2.2 แบบทดสอบก่อน - หลังเรียน เป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก ได้แก่ 1) แบบทดสอบความรู้รวบยอด จำนวน 50 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน และ 2) แบบทดสอบท้ายบทเรียน บทเรียนละ 10 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน ครอบคลุมเนื้อหาตามแผนการสอน เป็นมาตราวัดแบบอัตราส่วน (Ratio Scale) ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 ทุกข้อ

2.3 แบบสอบถามการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ประกอบด้วย การกระตุ้นความสนใจ กำหนดปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอ และการประเมินผล จำนวน 18 ข้อ ส่วนที่ 2 ด้านทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ การสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ด้านคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ จำนวน 21 ข้อ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อคำถามส่วนที่ 1 - 2 เป็นแบบอันตรภาคชั้น (Interval Scale) 5 ระดับ และส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 ทุกข้อ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองเก็บข้อมูลกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.908

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ การแบ่งเวลา ความเหมาะสมของเนื้อหา ความครบถ้วนของกระบวนการธุรกิจ การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บรรยากาศในชั้นเรียน และการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ ส่วนที่ 2 ด้านผู้เรียน จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ ทักษะการค้นคว้า ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการสื่อสาร กระบวนการคิดเชิงระบบ กระบวนการคิด เชิงสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้ความรู้ ความมั่นใจในตนเอง การกล้าตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อคำถามส่วนที่ 1 - 2 เป็นแบบอันตรภาคชั้น (Interval Scale) 5 ระดับ และส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80 - 1.00 ทุกข้อ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองเก็บข้อมูลกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.852

3. การรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนระหว่างสัปดาห์ที่ 1 - 8 ของภาคเรียนที่ 1/2566 สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสอนแบบบูรณาการกับการวิจัย 2) ทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบความรู้รวบยอด จำนวน 50 ข้อ ตรวจข้อสอบและบันทึกคะแนนจากข้อที่ทำถูกข้อละ 1 คะแนน 3) ดำเนินการสอนตามแผนการสอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (ตารางที่ 1) 4) ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบความรู้รวบยอด จำนวน 50 ข้อ ตรวจข้อสอบ และบันทึกคะแนนจากข้อที่ทำถูกข้อละ 1 คะแนน 5) เปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน 6) เก็บข้อมูลจากผู้เรียนด้วยแบบสอบถามการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะ

การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 7) เก็บข้อมูลจากผู้เรียนด้วยแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน และ 8) ประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) การกระตุ้นความสนใจ (PB1) 2) กำหนดปัญหา (PB2) 3) การวางแผน (PB3) 4) การลงมือปฏิบัติ (PB4) 5) การสรุปและนำเสนอ (PB5) และ 6) การประเมินผล (PB6) และตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา (CC) ผลการตรวจสอบการแจกแจงปกติของตัวแปรด้วยวิธีความเป็นไปได้สูงสุด พบว่า ตัวแปรมีค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -2.643 ถึง -0.692 และค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ระหว่าง 0.082 - 5.996 แสดงว่า ข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงกับโค้งปกติ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.492 - 0.758 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) 2) วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (T-test) และ 3) วิเคราะห์ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณสมการพยากรณ์ทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา

ลำดับที่	ตัวพยากรณ์	R	R ²	ร้อยละ
1	PB3	0.947	0.896	89.60
2	PB3, PB4	0.979	0.958	95.80
3	PB3, PB4, PB6	0.989	0.979	97.90
4	PB3, PB4, PB6, PB5	0.996	0.993	99.30

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า การวางแผน (PB3) เป็นตัวแปรแรกที่เข้าสมการและสามารถอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 89.60 ($R^2 = 0.896$) การลงมือปฏิบัติ (PB4) เข้าสมการเป็นลำดับที่ 2 อธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 95.80 ($R^2 = 0.958$) ส่วนการประเมินผล (PB6) เข้าสมการเป็นลำดับที่ 3 อธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 97.90 ($R^2 = 0.979$) และการสรุปและนำเสนอ (PB5) เข้าสมการเป็นลำดับที่ 4 อธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 99.30 ($R^2 = 0.993$) ทั้งนี้ มีผลการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการถดถอยตาม ตารางที่ 3

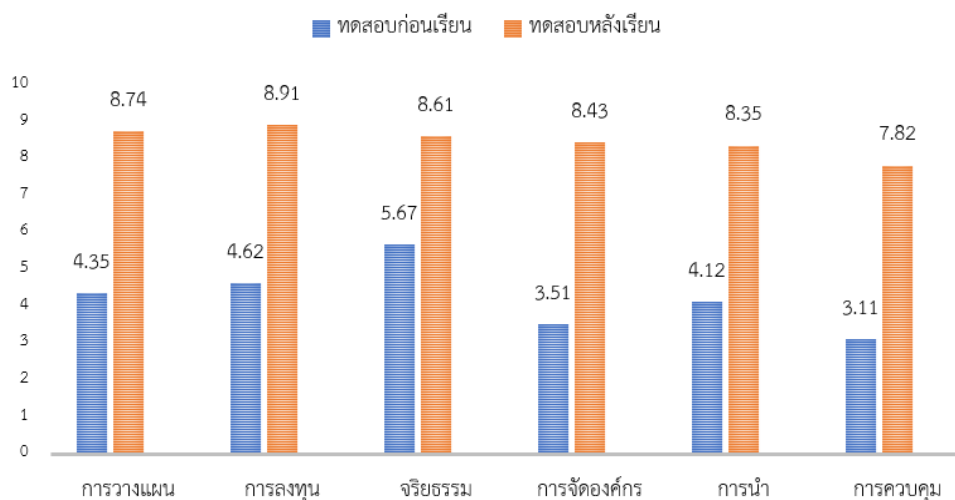
ตารางที่ 3 สมการถดถอยด้วยวิธี Stepwise Multiple Regression Analysis

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	S.E.	Beta			Tolerance	VIF
4	(Constant)	0.008	0.040		0.209	.835		
	PB3	0.465	0.013	0.528	36.168	.000	0.339	2.950
	PB4	0.233	0.012	0.243	19.970	.000	0.485	2.060
	PB6	0.145	0.009	0.192	16.942	.000	0.563	1.777
	PB5	0.155	0.011	0.182	13.933	.000	0.423	2.364

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์สมการถดถอยด้วยวิธี Stepwise Multiple Regression Analysis มีสมการดังนี้ $CC = 0.008 + 0.465 (PB3) + 0.233 (PB4) + 0.145(PB6) + 0.155(PB5)$ หรือ ทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา = $0.008 + 0.465 (\text{การวางแผน}) + 0.233 (\text{การลงมือปฏิบัติ}) + 0.145 (\text{การสรุปและนำเสนอ}) + 0.155 (\text{การประเมินผล})$ ซึ่งสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานนั้นขั้นตอนที่ส่งผลเชิงบวกต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอ และการประเมินผลตามลำดับ

ประเด็นที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน พบว่า จากการประเมินด้วยแบบทดสอบท้ายบทเรียน บทเรียนละ 10 ข้อ ๆ ละ 1 คะแนน ผู้เรียนมีคะแนนก่อนเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนทั้ง 6 บทเรียน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

สำหรับการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้โครงงานเป็นฐานด้วยแบบทดสอบความรู้รวบยอด ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงาน

การประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน (คะแนนเต็ม 50 คะแนน)	11.970	2.264	88.765	.000
หลังเรียน (คะแนนเต็ม 50 คะแนน)	41.048	3.135		

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน (คะแนนเฉลี่ย = 11.970, S.D. = 2.264) และหลังเรียน (คะแนนเฉลี่ย = 41.048, S.D. = 3.135) แตกต่างกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเด็นที่ 3 ความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

ข้อความถาม	Mean	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.189	.530	มาก
ผู้สอนแบ่งเวลาระหว่างเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม	4.068	.703	มาก
เนื้อหาที่เหมาะสมสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา	4.206	.559	มาก
จัดการเรียนการสอนความครบถ้วนตามกระบวนการทางธุรกิจ	4.241	.510	มากที่สุด
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย	4.275	.648	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน	4.172	.759	มาก
การสอนแบบโครงงานกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน	4.172	.759	มาก
ด้านผู้เรียน	4.331	.414	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานช่วยฝึกทักษะการค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง	4.379	.493	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดเป็นระบบ	4.241	.510	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.482	.508	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสาร	4.448	.506	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์	4.344	.483	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่นๆ ได้	4.310	.603	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในความรู้มากขึ้น	4.241	.576	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าในการตัดสินใจมากขึ้น	4.275	.454	มากที่สุด
การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	4.275	.527	มากที่สุด
ความพึงพอใจของผู้เรียนโดยเฉลี่ย	4.278	.433	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.278 (S.D. = .433) โดยจำแนกเป็น ด้านการจัดการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจของ

ผู้เรียนในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.189 (S.D. = .530) ซึ่งพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.275 (S.D. = .648) และด้านผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจของผู้เรียนในระดับมากที่สุด โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.331 (S.D. = .414) ซึ่งพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การสอนแบบโครงงานส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.482 (S.D. = .508)

อภิปรายผล

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาโดยใช้โครงงานเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ได้ศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ กระตุ้นความสนใจ กำหนดปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอ และการประเมินผล (Tungkasamit, A., 2016) และทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา 2) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ความเข้าใจความต่างทางวัฒนธรรมและต่างกระบวนทัศน์ 4) ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ 5) การสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ 6) คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 7) อาชีพและการเรียนรู้ (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) ซึ่งผลการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานนั้นขั้นตอนที่ส่งผลเชิงบวกต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอ และการประเมินผลตามลำดับ สอดคล้องกับ Na-Wichian, S. et al. ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช พบว่า ภายหลังเสร็จสิ้นการทดลองนักศึกษาพยาบาลมีคะแนนทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .01$) (Na-Wichian, S. et al, 2023) เช่นเดียวกับ Wongkumsin, T. & Singhwee, C. ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และทักษะโดยผ่านการทำงาน ผู้เรียนต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมและใช้ประสบการณ์ในชีวิตจริง การคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน รวมทั้งได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองซึ่งเป็นการแสดงออกถึงศักยภาพจากการเรียนรู้ (Wongkumsin, T. & Singhwee, C., 2020) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 สูงขึ้น

2. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Jendong, A. & Phusing, N. ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหน่วยการเรียนรู้ปรากฏการณ์ของโลกและเทคโนโลยีอวกาศที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Jendong, A. & Phusing, N., 2022) เช่นเดียวกับ Tongkaew, P. ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะ

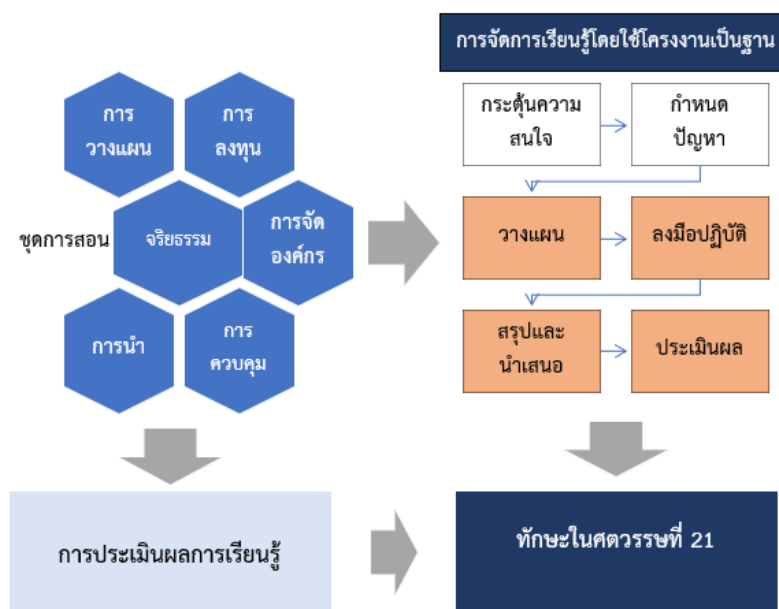
ความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชางานช่างของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผู้เรียนได้สืบค้นข้อมูล กำหนดประเด็นปัญหา วางแผน และออกแบบการคิดแก้ปัญหาในการทำงานร่วมกันในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน พบว่า ผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ($p < .05$) (Tongkaew, P., 2023) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีการจัดกลุ่มย่อยในการทำโครงงานและลงมือปฏิบัติจริงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ด้านการจัดการธุรกิจและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สูงขึ้น

3. ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในระดับมากที่สุด ด้านการจัดการเรียนรู้มีความพึงพอใจในระดับมาก ผู้เรียนเห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและมีความครบถ้วนตามกระบวนการทางธุรกิจ ส่วนด้านผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด โดยผู้เรียนเห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานช่วยฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีทักษะการสื่อสาร การค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักศึกษาคิดเชิงสร้างสรรค์ มีกระบวนการคิดเป็นระบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ Dureh, N. ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานกับพัฒนาการการเรียนรู้ในรายวิชาตัวแบบสถิติ พบว่า นักศึกษามีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยมากที่สุดด้านการสอนโดยใช้กิจกรรมหรือเกมช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ และผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามและแสดงออกในชั้นเรียน (Dureh, N., 2021) สอดคล้องกับ Muendej, S. & Kaewurai, R. ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงงานร่วมกับสื่อสังคมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก เนื่องจากมีความอิสระในการทำงาน ยกย่อง ชมเชยความคิดและผลงานของผู้เรียน ยอมรับความคิดของนักเรียนโดยไม่ตัดสินถูกผิด อีกทั้งในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนยังได้สำรวจปัญหาและคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง (Muendej, S. & Kaewurai, R., 2018) เช่นเดียวกับ Ratnuea, S. & Ramanchai, P. ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในรายวิชาโครงงานโดยการเรียนรู้ที่ใช้โครงงานเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนระดับมาก เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถและความรู้อย่างเต็มที่ ผลงานมีความสำเร็จที่ชัดเจน การทำงานเป็นแบบกลุ่มทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิด ได้เรียนรู้ช่วยเหลือกันและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (Ratnuea, S. & Ramanchai, P., 2022) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนเนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพออกมาอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ในทิศทางที่สนใจ สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์บูรณาการกับการเรียนรู้ได้อย่างสนุก และได้ทำงานเป็นกลุ่มซึ่งเปรียบเสมือนมีเพื่อนช่วยคิดช่วยทำร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนงานสำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

การใช้ชุดการสอนเรื่อง การออกแบบธุรกิจ ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานและการประเมินผลการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนด้านทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สูงขึ้น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 2 การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักการจัดการธุรกิจสามารถใช้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การกระตุ้นความสนใจ กำหนดปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ สรุปและนำเสนอ และประเมินผล โดยใช้ชุดการสอนเรื่อง การออกแบบธุรกิจ ประกอบด้วย การวางแผน การลงทุน จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดองค์กร การนำเสนอ และการควบคุม เป็นสื่อการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สูงขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี สรุปได้ว่า 1) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานในขั้นการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสรุปและนำเสนอ และการประเมินผลส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.278, S.D. = 0.433) ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายกล่าวคือ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนในระดับคณะวิชาสำหรับรายวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้

โครงการเป็นฐานและการออกแบบชุดการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความเข้าใจความต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ความร่วมมือการทำงาน เป็นทีมและภาวะผู้นำ การสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อด้านคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านอาชีพและทักษะการเรียนรู้ สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีเพื่อใช้ผลวิจัยเชิงคุณภาพอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้เกิดความชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น หรือผู้วิจัยควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานในรายวิชาอื่น เช่น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การเจรจาต่อรองทางธุรกิจ แผนธุรกิจ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. The Clearing House, 83(2), 39-43.
- Bransford, J. et al. (2000). How people learn: Brain, mind, experience, and school. Washington, DC: National Academy Press.
- Brown, J. et al. (2017). Situated Cognition (Brown, Collins, & Duguid). Retrieved March 2, 2024, from <https://www.learning-theories.com/situated-cognition-brown-collins-duguid.html>
- Charlton, B. G. (2006). Lectures are such an effective teaching method because they exploit evolved human psychology to improve learning. Medical Hypotheses, 67(6), 1261-1265.
- Dureh, N. (2021). The Project-Based Learning and Growth Score for Statistical Modeling Subject. Journal of Education Khon Kaen University, 44(1), 65-76.
- Jendong, A. & Phusing, N. (2022). The Development of Project-Based Learning Management for Learning Achievement in the Learning Unit of Phenomenon of Earth and Space Technology and Creative Thinking of Prathomsuksa 6 Students. Journal of Nakhonratchasima College (Humanities and Social Sciences), 16(2), 165-180.
- Lee, D. et al. (2015). Collaboration, intragroup conflict, and social skills in project-based learning. Instructional Science, 43(5), 561-590.
- Mostert, M. (2007). Challenges of Case-Based Teaching. The Behavior Analyst Today, 8(4), 434-442.
- Mudinillah, A. et al. (2024). Optimizing Project-Based Learning in Developing 21st Century Skills: A Future Education Perspective. Qubahan Academic Journal, 4(2), 86-101.
- Muendej, S. & Kaewurai, R. (2018). Development of Project-Based Learning Model Using Social Media to Enhance Creativity for Junior High School Students. Journal of Education Naresuan University, 22(2), 182-192.
- Na-Wichian, S. et al. (2023). The Effects of a Project-based Teaching and Learning Program on Cognitive and the 21st Century Development Skills of Nursing Students in Boromarajonani

- College of Nursing, Buddhachinnaraj. The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health, 10(3), e258350.
- Partnership for 21st Century Skills. (2009). P21 framework definitions. Retrieved October 5, 2023, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf>
- Ratnuea, S. & Ramanchai, P. (2022). The Development of The Learning Achievement and Satisfaction in Project Courses Using Project-Based Learning for Junior High School Students of Non-Formal and Informal Education Center. Journal of Education, Mahasarakham University, 16(2), 160-173.
- Tongkaew, P. (2023). Effect of Project-Based Learning on Learning Achievement and Creative Thinking Skill in Handcraft Subject for Mathayomsuksa 1 Students. Journal of Research for Learning Reform, 6(2), 32-46.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Tungkasamit, A. (2016). Social studies in ASEAN Community. Khon Kaen: Khon Kaen University Press.
- Wongkumsin, T. & Singhwee, C. (2020). Project-Based Learning for Development Self-Directed Learning. Journal of Social Sciences and Humanities, 46(1), 218-253.
- Yolao, D. (2014). A study of PBL learning management from the project to develop a knowledge package to enhance 21st century skills of children and youth: from the successful experience of Thai schools. Bangkok: Tipyawisut.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567*

FACTORS INFLUENCING THE CHOICE OF UNDERGRADUATE STUDIES AT PRINCE OF
SONGKLA UNIVERSITY, PATTANI CAMPUS FOR THE ACADEMIC YEAR 2024

บุคอรีย์ แก้วกับทอง*, จิตรี อังศุพานิช

Bukhoree Keawkubtong*, Chittree Aungsupanich

กองบริหารวิชาการและวิจัยวิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย

Division of Academic and Research Administration Pattani Campus, Prince of Songkla University, Pattani Campus,
Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: surachet.ke@psu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยแบบสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างปัจจัยยืนยันอันดับสองการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 ปัจจัยที่ศึกษา ได้แก่ ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย หลักสูตร ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม ค่าใช้จ่ายและการช่วยเหลือทางการเงิน โอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า และวัฒนธรรม และสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 333 ตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับจากกลุ่มคล้ายตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 ใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ด้านชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ด้านหลักสูตร ด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อม ด้านค่าใช้จ่ายและการช่วยเหลือทางการเงิน ด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า และด้านวัฒนธรรมและสังคม ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($p = .114$, $CMIN/DF = 1.188$, $GFI = .977$, $RMSEA = .024$) น้ำหนักองค์ประกอบ .78 - .95 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า ปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม และด้านปัจจัยค่าใช้จ่ายและการช่วยเหลือทางการเงินตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัย, การตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อ, ปริญญาตรี

Abstract

This survey research aimed to analyze and validate the second-order confirmatory factor structure influencing undergraduate program selection among students at Prince of Songkla University, Pattani Campus, for the academic year 2024. The factors studied included university reputation, curriculum, location and environment, expenses and financial aid, employment opportunities and alumni success, and culture and society. The sample consisted of 333 first-year undergraduate students selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire validated for content validity by three experts using the Item-Objective Congruence Index (IOC), with IOC values ranging from 0.66 to 1.00. The reliability of the questionnaire was assessed using Cronbach's alpha coefficient in a pilot test with 30 respondents, yielding an overall reliability score of 0.96. Data analysis employed descriptive statistics and second-order confirmatory factor analysis (S-CFA) to validate the structural integrity of the model. The S-CFA examined six factors: university reputation, curriculum, location and environment, expenses and financial aid, employment opportunities and alumni success, and culture and society. The results indicated a good model fit with the empirical data ($p = 0.114$, $CMIN/DF = 1.188$, $GFI = 0.977$, $RMSEA = 0.024$). Factor loadings ranged from 0.78 to 0.95, with statistical significance at the 0.001 level. The factor with the greatest influence was employment opportunities and alumni success, followed by culture and society, and expenses and financial aid, respectively.

Keywords: Factors, Decision-Making in Study Choice, Undergraduate Studies

บทนำ

ในบริบทของการพัฒนาประเทศ การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและศักยภาพสูง พร้อมด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม (UNESCO, 2020) โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างบัณฑิตและพัฒนากำลังคนทุกช่วงวัย (Lifelong Learning) ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีสมรรถนะ (Competency) ที่จำเป็นและรองรับสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปอย่างฉับพลัน (Disruption) ทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ของประเทศในระดับสากล (ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง กำหนดปรัชญาการอุดมศึกษาไทยและระบบอุดมศึกษาใหม่ ด้านการสร้างบัณฑิตและพัฒนากำลังคน, 2564)

ปัจจุบันระบบอุดมศึกษาของประเทศไทยได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงทุกช่วงวัยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การส่งเสริมและพัฒนาทักษะเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่บริบทรูปแบบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปเป็นแบบหลายช่วงและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจงในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้นและการ

สะสมหน่วยกิต รวมถึงรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ทำให้กลุ่มคนทุกช่วงวัยให้เข้าถึงการศึกษาได้เพิ่มขึ้น (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.), 2565) ประกอบกับในปัจจุบัน สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งส่งผลให้สถาบันเหล่านี้ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น โดยมีการพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจการเชิงพาณิชย์ เพื่อความอยู่รอดในระยะยาว เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จากประเด็นสำคัญดังกล่าวนี้ทำให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยนักศึกษามีความคาดหวังที่จะมีประสบการณ์ในวัยเรียนที่น่าจดจำ ทำให้มหาวิทยาลัยต้องค้นหาคำตอบว่าสิ่งใดทำให้นักศึกษามีความสุขและสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยแบบไหนที่ทำให้ให้นักศึกษาอยู่แล้วมีความสุข (นุชราภรณ์ เลี้ยงรื่นรมย์, 2565) จากการศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนระบบปัญญาวิเทศ เพื่อสร้างเสริมมหาวิทยาลัยแห่งความสุขสู่องค์กรสุขภาวะที่ยั่งยืน (Happy University) ของสถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งได้ทำการสำรวจความผูกพัน ความพึงพอใจ และความสุขของนักศึกษา ในปี 2564 - 2565 โดยมีนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 12,580 คน จาก 21 มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ พบว่าระดับความสุขเฉลี่ยของชีวิตนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยอยู่ที่ 6.98 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 10) เมื่อพิจารณาปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับความสุขโดยรวมของนักศึกษา ได้แก่ ทัศนคติต่อการเรียนการสอน โอกาสในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็น สิทธิ สภาพแวดล้อม บริการและสวัสดิการ พบว่า สภาพแวดล้อมโดยรวมของมหาวิทยาลัยมีผลต่อระดับความสุขของนักศึกษามากที่สุด (Spearman's rho = 0.418) รองลงมา คือ ความรู้สึกคุ้มค่าของการลงทุนในการศึกษา (Spearman's rho = 0.416) และสวัสดิการ/สิ่งอำนวยความสะดวกในมหาวิทยาลัย (Spearman's rho = 0.416) ซึ่งปัจจัยทั้งสามนี้ไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์กับระดับความสุขของนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับระดับความผูกพันของนักศึกษาต่อมหาวิทยาลัยด้วย (Spearman's rho = 0.606, 0.581 และ 0.580 ตามลำดับ) แม้ว่าความสัมพันธ์เหล่านี้จะอยู่ในระดับปานกลาง (Spearman's rho = 0.40 ถึง 0.69) แต่แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม บรรยากาศ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน และการดูแลสุขภาพจิตและร่างกายของนักศึกษาเช่นเดียวกันกับความคุ้มค่าของการศึกษา ที่นักศึกษาให้ความสำคัญว่าความรู้และการเรียนรู้ที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยนั้นเหมาะสมกับการลงทุนในค่าเล่าเรียนและเวลา (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นสถาบันการศึกษาชั้นนำแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย มีชื่อเสียงในด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ การมีส่วนร่วมสนับสนุนด้านการวิจัย และการบริการชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5 วิทยาเขต หนึ่งในนั้น คือ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งอยู่ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน อาจส่งผลให้นักศึกษาและผู้ปกครองเกิดความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (Jitpiromsri, S., 2020) นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Krezel, J. & Krezel, Z. A. พบว่า อิทธิพลทางสังคมมีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษาจากความเปลี่ยนแปลงในภาคการศึกษา เช่น การเพิ่มขึ้นของสถาบันการศึกษาเอกชนและการลดการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่สูงขึ้นระหว่างสถาบันการศึกษา อีกทั้งหลายสถาบันยังได้ใช้แนวคิดผู้เรียนในฐานะลูกค้า (Student-as-customer) ซึ่งมีผลต่อการสรรหาและการตลาดของสถาบัน (Joanna, K. & Krezel, Z. A., 2017)

ปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงนโยบายและกลยุทธ์การรับสมัครนักศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างปัจจัยยืนยันอันดับสองการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยจึงกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 2,249 คน (งานทะเบียนและรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2567)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Yamane, T. (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 333 ราย ผู้วิจัยเลือกจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ศึกษาในแต่ละคณะ โดยการสุ่มตัวอย่างชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อหากลุ่มตัวอย่างแต่ละคณะจัดสรรขนาดตัวอย่าง ($n = 333$) ตามสัดส่วน (Proportional Allocation) จำแนก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2567

คณะ	จำนวนนักศึกษา (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
คณะศึกษาศาสตร์	523	78
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	590	89
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	269	40
คณะวิทยาการอิสลาม	173	26
คณะศิลปกรรมศาสตร์	90	14
คณะวิทยาการสื่อสาร	190	29
คณะรัฐศาสตร์	333	47
คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี	81	11
	2,249	333

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ (ชาย หญิง และ LGBTQ+) คณะ และ จังหวัดที่สำเร็จการศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 สำนวนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) 6 ด้าน ได้แก่ ด้านชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ด้านหลักสูตร ด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อม ด้านค่าใช้จ่ายและการช่วยเหลือทางการเงิน ด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า และด้านวัฒนธรรมและสังคม จำนวนรวม 18 ข้อ

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item - Objective Congruence Index: IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ (Hair, J. F. et al, 2019)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยประสานงานกับคณะต่าง ๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนักศึกษาโดยตรง ผ่านการจัดกิจกรรมงานทะเบียนพบนักศึกษาใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ได้รับคำตอบสมบูรณ์ จำนวน 333 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. วิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA) ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างขององค์ประกอบที่ได้พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป AMOS โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาของ Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2010)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษาข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 77.20 ศึกษาอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 และผู้สมัครเรียนมาจากจังหวัดปัตตานี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบว่า ภาพรวมมีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .70) สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อม มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .81) ด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .81) ด้านวัฒนธรรมและสังคม มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .70) ด้านค่าใช้จ่ายและการช่วยเหลือทางการเงิน มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .89) ด้านชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = .83) และด้านหลักสูตร มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = .78) ตามลำดับ ปรากฏ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ภาพรวม

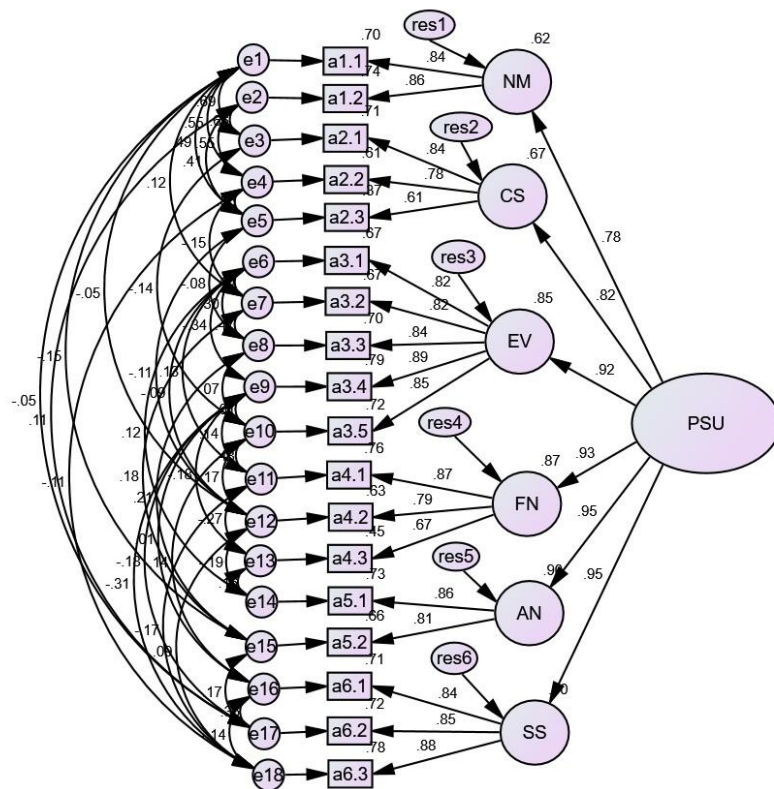
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีใน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ภาพรวม	4.00	.70	มาก
1. ด้านชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย	3.97	.83	มาก
2. ด้านหลักสูตร	3.81	.78	มาก
3. ด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อม	4.16	.81	มาก
4. ด้านค่าใช้จ่ายและการช่วยเหลือทางการเงิน	3.98	.89	มาก
5. ด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า	4.08	.81	มาก
6. ด้านวัฒนธรรมและสังคม	4.03	.70	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA) เพื่อเป็นการทดสอบคุณสมบัติของแต่ละตัวชี้วัดของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ว่าสามารถเป็นตัวแทนที่แท้จริงของตัวแปรแฝง (Latent Variable) ที่ศึกษาและเป็นการยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัด (ตัวแปรที่สังเกตได้หรือ Observe Variables) พบว่า ความตรงเชิงโครงสร้างปัจจัยยืนยันอันดับสองการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 มีความสอดคล้องตามแนวคิดกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA) ค่าสถิติไคสแควร์ (CMIN) = 100.971, ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (CMIN/DF) = 1.188, p-value = .114, ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = .977, ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) = .024 ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3 และ ปรากฏตามภาพที่ 1

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA)

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าดัชนีจากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง	ผลการพิจารณา
CMIN	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	100.971	-
CMIN/DF	<2	1.188	ผ่านเกณฑ์
p-value	>0.05	.114	ผ่านเกณฑ์
GFI	>0.90	.977	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	<0.05	.024	ผ่านเกณฑ์

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

Chi-square = 100.971, df = 85, p = .114
CMIN/DF = 1.188, GFI = .997, RMSEA = .024

*** Statistically significant level at .001

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง (Second-order Confirmatory Factor Analysis: S-CFA)
ในโหมด Standardized Estimate หลังปรับปรุงตัวแบบ

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสองของการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 ในโหมด Standardized Estimate หลังปรับปรุงตัวแบบ

ปัจจัย	Factor Loading	R ²	p	ข้อคำถาม
ปัจจัยด้านโอกาสในการ จ้างงานและความสำเร็จ ของศิษย์เก่า (AN)	.95	.90	***	a5.1 การมีโอกาสดำรงงานสูงหลังสำเร็จการศึกษา นายจ้างมีความ เชื่อมั่น a5.2 ความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อมหาวิทยาลัยส่งผลให้บัณฑิตที่ สำเร็จการศึกษาจากที่นี่มีโอกาสได้งานสูง
ปัจจัยทางวัฒนธรรมและ สังคม (SS)	.95	.90	***	a6.1 ความคาดหวังและความต้องการให้เรียนใกล้บ้านของพ่อแม่ ผู้ปกครอง (ครอบครัวอยากให้เรียนที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) a6.2 บรรทัดฐานของสังคม (สังคมให้การยอมรับการได้เรียนที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) a6.3 การชักชวนโน้มน้าวของเพื่อนหรือรุ่นพี่โรงเรียน
ด้านปัจจัยค่าใช้จ่ายและ ความช่วยเหลือทาง การเงิน (FN)	.93	.87	***	a4.1 ความเหมาะสมของค่าธรรมเนียมการศึกษา a4.2 การมีสวัสดิการกู้ยืมเงินทางการศึกษา a4.3 ความเหมาะสมของค่าครองชีพสำหรับนักศึกษา a3.4 การมีร้านอาหารหรือบริการในเขตมหาวิทยาลัย a3.5 ความเข้มงวดของระบบดูแลความปลอดภัยภายใน มหาวิทยาลัย
ปัจจัยด้านที่ตั้งและ สภาพแวดล้อม (EV)	.92	.85	***	a3.1 ความร่มรื่นสวยงามทางภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัย a3.2 ความสะดวกในการคมนาคมขนส่งระหว่างบ้านกับ มหาวิทยาลัย a3.3 ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย a3.4 การมีร้านอาหารหรือบริการในเขตมหาวิทยาลัย a3.5 ความเข้มงวดของระบบดูแลความปลอดภัยภายใน มหาวิทยาลัย
ปัจจัยด้านหลักสูตร (CS)	.82	.67	***	a2.1 ความน่าสนใจของหลักสูตรที่ทันสมัยตอบโจทย์สาขาอาชีพใน อนาคต a2.2 หลักสูตรมีมาตรฐาน ได้รับการยอมรับจากองค์กรหรือสภา วิชาชีพและหน่วยงานต่าง ๆ
ปัจจัยด้านชื่อเสียงของ มหาวิทยาลัย (NM)	.78	.62	***	a1.1 การมีผลจัดอันดับมหาวิทยาลัยโดยองค์กรคุณภาพระดับโลก a1.2 ความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า (AN) ปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม (SS) ด้านปัจจัยค่าใช้จ่ายและความช่วยเหลือทางการเงิน (FN) ปัจจัยด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อม (EV) ปัจจัยด้านหลักสูตร (CS) และปัจจัยด้านชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย (NM) มีอิทธิพลทางบวกต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นไปตามสมมติฐานงานวิจัยที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจะได้นำมาอภิปรายเพื่อสรุปเป็นข้อยุติให้ทราบถึงข้อเท็จจริง เพื่อการทำความเข้าใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปการปรับปรุงนโยบายและกลยุทธ์การรับสมัครต่อไป ดังนี้

ปัจจัยด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์ (AN) มีอิทธิทางบวกแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยบัณฑิตมีโอกาสได้รับการจ้างงานสูงหลังสำเร็จการศึกษา นายจ้างมีความเชื่อมั่น และความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อมหาวิทยาลัยส่งผลให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากที่นี่มีโอกาสได้งานสูง สอดคล้องกับ Akosah-Twumasi, P. et al ที่กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเยาวชน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยความมั่นคงทางการเงิน โอกาสในการเติบโตในสายอาชีพ ความเชื่อมั่นจากนายจ้าง อิทธิพลจากครอบครัวและการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Akosah-Twumasi, P. et al., 2018)

ปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคม (SS) มีอิทธิทางบวกแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยมีความคาดหวังและความต้องการให้เรียนในใกล้บ้านของพ่อแม่ผู้ปกครอง (ครอบครัวอยากให้เรียนที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) การมีบรรทัดฐานของสังคม (สังคมให้การยอมรับการได้เรียนที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) สอดคล้องกับ Joanna, K. & Krezel Z. A. ที่กล่าวถึง อิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษา ให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะลูกค้า (Student-as-Customer) โดยพบว่า การสื่อสารของสถาบัน ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อิทธิพลจากครอบครัว และกลุ่มอ้างอิงที่มีผลต่อการตัดสินใจ (Joanna, K. & Krezel, Z. A., 2017)

ปัจจัยค่าใช้จ่ายและความช่วยเหลือทางการเงิน (FN) มีอิทธิทางบวกแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยมีความเหมาะสมผลของค่าธรรมเนียมการศึกษา การมีสวัสดิการกู้ยืมเงินทางการศึกษา ความเหมาะสมของค่าครองชีพสำหรับนักศึกษา การมีร้านอาหารหรือบริการในเขตมหาวิทยาลัย และความเข้มงวดของระบบดูแลความปลอดภัยภายในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับ ฉันทากร ช่วยทุกข์เพื่อน ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พบว่า ปัจจัยด้านสวัสดิการและการบริการ เช่น แหล่งเงินทุนสนับสนุนการศึกษา กองทุนให้กู้ยืม นโยบายผ่อนชำระค่าหน่วยกิต และการลดค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกเหนือจากค่าเทอม มีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ (ฉันทากร ช่วยทุกข์เพื่อน, 2557)

ปัจจัยด้านที่ตั้งและสภาพแวดล้อม (EV) มีอิทธิพลทางบวกแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยความร่มรื่นสวยงามทางภูมิทัศน์ของมหาวิทยาลัย ความสะดวกในการคมนาคมขนส่งระหว่างบ้านกับมหาวิทยาลัย ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย การมีร้านอาหารหรือบริการในเขตมหาวิทยาลัย และความเข้มงวดของระบบดูแลความปลอดภัยภายในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับ Joanna, K. & Krezel Z. A., ชลิดา กันหาลีลา และคณะ กล่าวถึง อิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสถาบันอุดมศึกษาของนักศึกษา ที่ พบว่า ความเปลี่ยนแปลงในภาคการศึกษาที่สำคัญ คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ความปลอดภัย กิจกรรมสนับสนุน การเดินทาง และยังพบว่า ความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ผู้เรียนมีความคาดหวังหลักต่อสิ่งแวดล้อมและการจัดการความมั่นคงปลอดภัย (Joanna, K. & Krezel, Z. A., 2017); (ชลิดา กันหาลีลา และคณะ, 2567)

ปัจจัยด้านหลักสูตร (CS) มีอิทธิพลทางบวกแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยมีความน่าสนใจของหลักสูตรที่ทันสมัยตอบโจทย์สาขาอาชีพในอนาคต และหลักสูตรมีมาตรฐาน ได้รับการยอมรับจากองค์กรหรือสภาวิชาชีพและหน่วยงานต่าง ๆ สอดคล้องกับ อลงกรณ์ อัมมวงศ์จิตต์, อรุชชา สุวพานิช และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์ ได้กล่าวถึงการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่ให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่มีคุณภาพ ทันสมัย มีคณาจารย์ที่เมือความรู้เชี่ยวชาญ เปิดสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงาน และเน้นการปฏิบัติวิชาชีพ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ และคุณวุฒิ การดำรงตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ (อลงกรณ์ อัมมวงศ์จิตต์, 2563); (อรุชชา สุวพานิช และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์, 2565)

ปัจจัยด้านชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย (NM) มีอิทธิพลทางบวกแสดงให้เห็นเชิงประจักษ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2567 โดยการมีผลจัดอันดับมหาวิทยาลัยโดยองค์กรคุณภาพระดับโลก และความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ สอดคล้องกับ อรุชชา สุวพานิช และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์, ชลิดา กันหาลีลา และคณะ, ณัชชา สุวรรณวงศ์ ที่การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่ผู้เรียนให้ความสำคัญกับความมีชื่อเสียงยาวนาน ความเป็นเลิศทางวิชาการซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยฯ อันจะช่วยให้เกิดการจดจำ และการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโดยองค์กรคุณภาพระดับโลก รวมถึงชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอน ได้มีการนำเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยมาใช้ในห้องเรียนในภาคบรรยาย มีชั่วโมงปฏิบัติการภายในห้องปฏิบัติการสำหรับภาคการปฏิบัติมีการอภิปรายกลุ่ม สัมมนาตลอดจนโครงงาน หรือ การศึกษา (อรุชชา สุวพานิช และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์, 2565); (ชลิดา กันหาลีลา และคณะ, 2567); (ณัชชา สุวรรณวงศ์, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีของนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 333 คน ในปีการศึกษา 2567 ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกมหาวิทยาลัยของนักศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านโอกาสในการจ้างงานและความสำเร็จของศิษย์เก่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและสังคม ปัจจัยด้านค่าใช้จ่าย และการช่วยเหลือทางการเงิน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันอันดับสอง (S - CFA) แสดงถึงความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในช่วง 0.78 - 0.95 ซึ่งบ่งชี้ว่า ปัจจัยที่ศึกษามีผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจของนักศึกษา และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มหาวิทยาลัยควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำเร็จของศิษย์เก่า รวมถึงโอกาสการจ้างงานที่สูงหลังสำเร็จการศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักศึกษาและผู้ปกครอง รวมถึงพัฒนาแผนประชาสัมพันธ์ที่เน้นแสดงจุดเด่นด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายและความปลอดภัยในวิทยาเขต โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย และ 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ มหาวิทยาลัยควรจัดหาทุนการศึกษาและสวัสดิการกู้ยืมเพื่อสนับสนุนนักศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านการเงิน พร้อมกับปรับปรุงห้องเรียนและห้องปฏิบัติการให้ทันสมัย ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงานและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- งานทะเบียนและรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. (2567). รายงานสถิตินักศึกษาใหม่ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ชลิดา กันหาลีลา และคณะ. (2567). ความต้องการศึกษาต่อปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารจัดการความมั่นคงปลอดภัย (หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2567) คณะรัฐประศาสนศาสตร์วิทยาลัยนครราชสีมา. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 7(2), 72-84.
- ณัชชา สุวรรณวงศ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานนครราชสีมา (ระบบโควตา). ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- ธัญญกร ช่วยทุกข์เพื่อน. (2557). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นุชราภรณ์ เลี้ยงรื่นรมย์. (2565). มหาวิทยาลัยแบบไหนครองใจนักศึกษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=701>
- ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง กำหนดปรัชญาการอุดมศึกษาไทยและระบบอุดมศึกษาใหม่ ด้านการสร้างบัณฑิตและพัฒนากำลังคน. (2564). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 144 ง หน้า 2 (30 มิถุนายน 2564).

- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565). การสนับสนุนระบบปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างเสริมมหาวิทยาลัยแห่งความสุขสู่องค์กรสุขภาวะที่ยั่งยืน (Happy University). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). ประสิทธิภาพและการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2565). รายงานการศึกษาระบบอุดมศึกษาไทยในบริบทของประเทศพัฒนาแล้ว ฉบับที่ 1: การผลิตและพัฒนากำลังคนตามความต้องการของประเทศ. กรุงเทพมหานคร: พรินท์เอเบิล.
- อลงกรณ์ อัมมวงศ์จิตต์. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารและนวัตกรรมสื่อสาร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุรัชชา สุวพานิช และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแม่โจ้. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 12(2), 1-17.
- Akosah-Twumasi, P. et al. (2018). A Systematic Review of Factors That Influence Youths Career Choices-The Role of Culture. *Frontiers in Education*, 3(58), 1-15.
- Hair, J. F. et al. (2019). *Multivariate Data Analysis*. (8th ed.). NJ: Cengage Learning.
- Jitpiromsri, S. (2020). The Deep South of Thailand: 15 Years in Fields of Open Conflict, Violence and Peace Narratives. *Asian International Studies Review*, 20(Special Issue), 79-108.
- Joanna, K. & Krezel, Z. A. (2017). Social influence and student choice of higher education institution. *Journal of Education Culture and Society*, 8(2), 116-130.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3rd ed.). London: Routledge/Taylor & Francis Group.
- UNESCO. (2020). *Education for Sustainable Development: A roadmap*. Paris: UNESCO.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.

รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำตาลโตนดของชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี*

A MODEL FOR PRESERVING WISDOM IN PALM SUGAR PROCESSING AMONG VILLAGERS IN NOMG KHAO SUBDISTRICT THA MUANG DISTRICT KANCHANABURI PROVINCE

พระปลัดไพฑูรย์ ใจชื่น*, พระมหาประกาศิต ฐิติปลิทธิกร, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ

Phrapalad Phaithun Chaichuen*, Phramaha Prakasit Thitipasitthikorn, Phrapalad Prapoj Yusamran

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: phaithun0512@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี 2) ต่อยอดผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี และ 3) เสนอรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ร่วมปฏิบัติการวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง 25 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยการเล่าเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ทั้งราก ลำต้น ลูกตาล ใบตาล ช่อดอก โดยเป็นส่วนประกอบของอาหารคาวและหวาน เช่น แกงคั่วหัวตาล จาวตาลเชื่อม ใบใช้มุงหลังคา ลำต้น ก้านใบ นำไปทำเก้าอี้ ด้านหัตถกรรมจักสาน ใบตาลอ่อนนำมาทำตะกร้า หมอน เสื่อ ไม้ตาลนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ ด้านเกษตรกรรม ลูกตาลสดใช้เลี้ยงวัว ตัน ใบ ใช้ทำคอกสัตว์ ด้านพลังงาน เป็นเชื้อเพลิงในการทำน้ำตาลแอลกอฮอล์ ด้านอุตสาหกรรม นำไปทำถ่านกัมมันต์ใช้กับหน้ากากกรองอากาศ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการออกแบบตั้งแต่โครงสร้างรูปแบบบรรจุภัณฑ์ การใช้สี ภาพประกอบ การจัดวางองค์ประกอบ การใช้ตัวอักษรตราสินค้า และการสื่อความหมาย การออกแบบโลโก้ ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชน และ 3) รูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี “TANS Model” ประกอบด้วย T = (Technique) คือ เทคนิคการ เรียนรู้ร่วมกัน A = (Action) คือ การลงมือปฏิบัติ N = (Networking) คือ เครือข่ายการมีส่วนร่วม S = (Sustainable) คือ เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาตาลโตนด, พัฒนาผลิตภัณฑ์, รูปแบบการอนุรักษ์

Abstract

This research aims to 1) Study the wisdom of using palm sugar in Nong Khao Subdistrict Tha Muang District, Kanchanaburi Province, 2) Develop palm sugar processed products from the wisdom of local people in Nong Khao Subdistrict, Tha Muang District, Kanchanaburi Province, and 3) Propose a model for preserving palm sugar processed products from local wisdom. This is a participatory action research. The data were collected from 25 researchers and experts by selecting them specifically using an interview form. The data was analyzed in terms of content and presented in a descriptive way through storytelling. The research results found that 1) Study of wisdom in using the sugar palm including roots, trunks, palm fruits, palm leaves, and flower clusters as ingredients in both savory and sweet dishes such as palmyra curry, candied palm fruit, leaves used for thatching roofs, trunks and leaf stalks used to make chairs, in terms of handicrafts, young palm leaves are used to make baskets, pillows, mats, and palm wood is used to make furniture, in terms of agriculture, fresh palm fruits are used to feed cows, and trunks and leaves are used to make animal pens, in terms of energy, as fuel for making alcoholic sugar, in terms of industry, they are used to make activated carbon for use in air filters, 2) Development of processed palm sugar products from local wisdom by designing from the structure of the packaging, the use of colors, illustrations, composition the use of brand letters, and the meaning, the design of the logo that reflects the identity and way of life of the community, 3) The conservation model of palm sugar processing from local wisdom in Nong Khao Subdistrict, Tha Muang District, Kanchanaburi Province, “TANS Model” consists of T = (Technique) which is a technique of learning together, A = (Action) which is taking action N = (Networking) which is a network of participation, and S = (Sustainable) which is sustainable.

Keywords: Palmyra Wisdom, Product Development, Conservation Model

บทนำ

ภูมิปัญญาชาวบ้านถือว่าเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าของมวลมนุษยชาติ เป็นกระบวนการที่คนหรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือจากประสบการณ์ หรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรองสั่งสมมานาน คิดวิเคราะห์และนำมาใช้จนบังเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย (Kaewdaeng, R., 1999) การส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยดำเนินการค้นหาปัญหา วิเคราะห์ศักยภาพ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนการส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านให้ได้มาตรฐานระดับสากล ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างพลังการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือกันของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพ ตามแนวปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง (กองกลางกลุ่มพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2565) สำหรับชุมชนตำบลหนองขาว ในปัจจุบันการทำน้ำตาลโตนดยังเหลือเพียงบางหมู่บ้าน ส่วนใหญ่หันไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพราะเห็นว่าการทำตาลเป็นอาชีพที่เสี่ยงอันตราย เยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่ได้ฝึกขึ้นตาลมาตั้งแต่เด็กทำให้กลัวการขึ้นตาล และไม่รู้เทคนิคการปาดตาล การเคี้ยวน้ำตาล ซึ่งเป็นเหตุให้มีการตัดต้นตาลโตนดมากขึ้น เพื่อนำไม้ไปใช้ประโยชน์ เช่น เฟอร์นิเจอร์ หรือ เครื่องใช้สอยในบ้านเรือน ทำให้อาชีพที่เกี่ยวกับต้นตาลโตนดที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีความผูกพันกับต้นตาลโตนดกำลังจะสูญหายไป การอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านการผลิตน้ำตาลโตนดของชาวบ้านให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์และเป็นเสน่ห์ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางทรัพยากรของชุมชนซึ่งสามารถสร้างคุณค่าเพิ่มจากฐานทุนทางภูมิปัญญาชุมชน ควบคู่กับการส่งเสริมการแปรรูป สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชน จะเป็นช่องทางให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญา เป็นกลไกให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตน้ำตาลโตนด ของชาวบ้านหนองขาว โดยรูปแบบกิจกรรมพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำตาลโตนด การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด การออกแบบโลโก้ของผลิตภัณฑ์น้ำตาล การสร้างเครือข่ายจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด และการจัดตลาดวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านหนองขาว

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำตาลโตนดของชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี โดยการศึกษาถึงภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ต่อยอดผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และค้นหารูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นรูปแบบและกลไกที่นำมาสู่การสืบสานอนุรักษ์ ภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำตาลโตนด ให้คงอยู่กับชุมชน เป็นอัตลักษณ์ที่มีคุณค่า สร้างสรรค์ให้เกิดเป็นมูลค่าเชื่อมโยงสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ตำบลหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือ ศึกษาเฉพาะในพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ด้านรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) รวมทุกพื้นที่ที่ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวม 25 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรีตำบลหนองขาว จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐด้านพัฒนาชุมชน พัฒนาการจังหวัดกาญจนบุรี พาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 4 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี นักวิชาการพาณิชย์ปฏิบัติการ สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 3 ประชาชนชาวบ้านด้านการแปรรูปน้ำตาลโตนด จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 4 ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรการแปรรูปน้ำตาลโตนด จำนวน 7 คน

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย เทคนิค Participatory Workshop เทคนิค AIC เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ แบบสัมภาษณ์ โดยไม่กำหนดโครงสร้างในข้อคำถาม เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงกำหนดให้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือในการวิจัย นอกจากตัวผู้วิจัยเองผู้วิจัยก็ยังเลือกใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบบันทึกข้อมูลกิจกรรม โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการบันทึกข้อมูลจากกระบวนการทำกิจกรรม ตามกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงจำแนกวิเคราะห์ เป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่เกิดจากการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอด้วยเทคนิค การเล่าเรื่อง (Story Telling) โดยครอบคลุมประเด็นของเรื่องที่ทำ สิ่งที่ได้เรียนรู้ ผลการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัย คือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์ และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย และใน ส่วนการนำเสนอผลการวิจัย ใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลแบบบรรยาย และพรรณนาจากการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นสรุป นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด บ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยต้นตาลโตนดใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ทั้งราก ลำต้น ลูกตาล ใบตาล ช่อดอก ดังนี้ สรรพคุณทางยา เป็นภูมิปัญญาในการใช้ตาลโตนด เริ่มตั้งแต่ ภูมิปัญญาการเพาะปลูกต้นตาลโตนด ภูมิปัญญา การขึ้นตาลโตนด ภูมิปัญญาการเก็บน้ำหวานจากช่อดอกตาล ภูมิปัญญาการทำอุปกรณ์และการดูแลอุปกรณ์ทำตาลโตนด ภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำหวานจากดอกตาล โดยใช้เป็นส่วนประกอบของยารักษาโรค อาหาร ทั้งอาหารคาวและหวาน เช่น ผลตาลอ่อนที่ติดขั้วเรียกว่า “หัวตาล” นำไปผัด ทำแกงคั่ว ส่วนผลตาลแก่มีเมล็ดเป็นลอนตาล หรือลูกตาลสด น้ำตาลนำมาทำน้ำตาลสด หรือน้ำตาลโตนด เมล็ดนำไปเพาะ ผลแก่จะมีจาวตาลนำไปทำจาวตาล

เชื่อม เป็นต้น เครื่องใช้ เครื่องเรือน ใบแก ไข่มุกหลังคา ลำตัน ก้านใบ นำไปทำเก้าอี้ ฝ้ายบ้าน ท้องใบสด ของตาล นำไปทำเป็นเส้นใยสำหรับผูกพะวงไม้ไผ่ ต้นตาลแก่ใช้ทำเสาบ้าน โคนต้นตาลเอามาทำเรือเรียกว่า “เรืออีโปง” ด้านหัตถกรรมจักสาน ใบตาลอ่อนนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน ตะกร้า หมอน เสื่อ เส้นใยนํามาทำกระดาดเส้นใย ส่วนโคนนำมาทำแปรงปัดฝุ่นหรือแปรงถูบ้านหรือใช้ผูกมุงหลังคา ส่วนไม้ตาลนำมาทำเป็นของตกแต่งบ้าน แก้วน้ำ เฟอร์นิเจอร์ พวงกุญแจ กรอบรูปหรือของที่ระลึกต่าง ๆ ไม้ตาลแก่ใช้ทำพัดหรือตาลปัตรพระ ด้านเกษตรกรรม ลูกตาลสดใช้เลี้ยงวัวใช้เป็นเชือกผูกคอกวัว ต้น ใบ ใช้ทำคอกสัตว์ ใบตาลใช้ทำปุ๋ย เส้นใยตาลใช้ซ่อมกระบอกไม้ไผ่ รองรับน้ำตาล ต้นตาลเผาเป็นถ่านในแปลงนาใช้ทำเสาท้ายเรือ เนื่องจากเนื้อไม้ของตาลสามารถแช่นํานาน ๆ ได้พลังงาน เป็นเชื้อเพลิงในการทำน้ำตาลแอลกอฮอล์ ซ่อดอกตาล เปลือกหุ้มเมล็ด ทำถ่านไฟ ด้านอุตสาหกรรม นำไปทำถ่านกัมมันต์ใช้กับหน้ากากกรองอากาศ หรือใช้อนุบาลตัวอ่อนโดยสรรพคุณของตาลโตนด

ผลการต่อยอดผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้เทคนิค AIC และเทคนิค Participatory workshop ประกอบด้วย การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด การออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างความโดดเด่นดึงดูดความสนใจ ในการวางแผนด้านการพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด การจัดหาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองขาว ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องประสบ ได้แก่ กำลังการผลิตได้น้อยไม่พอจำหน่าย เงินทุนน้อยยังไม่สามารถเพิ่มกำลังการผลิตได้ ขาดบุคลากรในการทำงาน 2) ด้านการพัฒนาคุณภาพของหีบห่อ บรรจุผลิตภัณฑ์ การวางแผนด้านการพัฒนาคุณภาพของบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด ผู้วิจัยได้เข้าพบนักพัฒนาสังคมเพื่อขอคำปรึกษาหาแนวทางในการวางแผน และได้หาผู้รับผิดชอบในการประสานงาน หลังจากได้ตัวหีบห่อผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดที่ได้มาตรฐาน และ 3) ด้านการพัฒนาหีบห่อบรรจุภัณฑ์ เพื่อปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหาย การวางแผนด้านการพัฒนาการหีบห่อ บรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหาย โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติของชุมชน เพื่อเป็นการกำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนของชุมชนหนองขาว ระยะเวลาเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน โดยมีเงื่อนไขและรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดของ ผู้ประกอบการในชุมชนหนองขาว และผู้วิจัยได้กำหนดไว้ซึ่งการพัฒนาหีบห่อบรรจุภัณฑ์ เพื่อความสะดวกขนส่งเคลื่อนย้ายและบริโภค ต้องจัดการควบคู่กับการออกแบบหีบห่อบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาออกแบบโลโก้ ผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ชุมชนจำนวน 3 ประเภท ประกอบด้วย ฝ้ายขาวม้าร้อยสี ต้นตาลโตนด พระปรารักษ์ วัดอินทาราม ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหนองขาว โดยเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดที่บอกเล่าภาพลักษณ์ของชุมชนบ้านหนองขาว ทำให้ผู้บริโภคจดจำแบรนด์ผลิตภัณฑ์ แปรรูปน้ำตาลโตนดได้

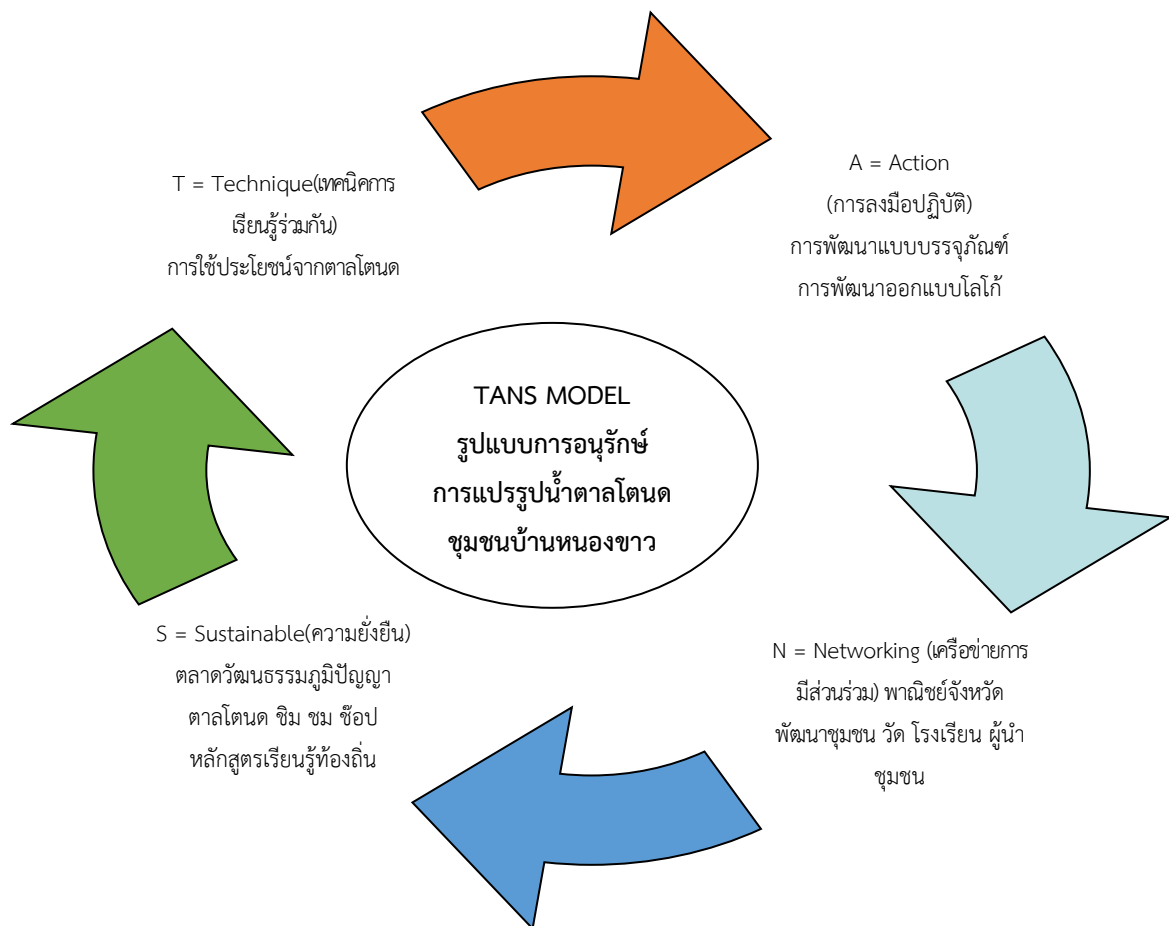

ภาพที่ 1 แปรนด์ผลิตภัณฑ์ แปรรูปน้ำตาลโตนด

ผลการเสนอรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้เทคนิค AIC เทคนิค Participatory Workshop คือ การสร้างเครือข่ายจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด ประกอบด้วย กลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น เทศบาลตำบลหนองขาว พาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยในแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ ในการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน การหาผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นวิทยากรบรรยายให้องค์ความรู้ ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ บรรยายให้องค์ความรู้ด้านการออกแบบโลโก้ (Logo) จากอัตลักษณ์ชุมชน กลุ่มเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดหางบประมาณ ส่งเสริมช่องทางการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้ง Offline และ Online ของกลุ่มเกษตรกรแปรรูปน้ำตาลโตนด การจัดตลาดวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านหนองขาว โดยสามารถสรุปการเสนอรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนด จากภูมิปัญญาชาวบ้าน “TANS MODEL” ประกอบด้วย T = Technique (เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน) หมายถึง กระบวนการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันด้าน ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว ประกอบด้วย เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้านภูมิปัญญาการเพาะปลูกต้นตาลโตนด ภูมิปัญญาการขึ้นต้นตาลโตนด ภูมิปัญญาการเก็บน้ำหวานจากช่อดอกตาล ภูมิปัญญาการทำอุปกรณ์และการดูแลอุปกรณ์ทำตาลโตนด และภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำหวานจากช่อดอกตาล A = Action (การลงมือปฏิบัติ) หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันด้าน ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว มาพัฒนาต่อยอด โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด และการออกแบบโลโก้ (Logo) ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดจากอัตลักษณ์ชุมชน N = Networkig (เครือข่ายการมีส่วนร่วม) หมายถึง ภาวเครือข่ายการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นใน ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี โดยการนำความคิดสร้างสรรค์ และนำภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด มาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย หน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการผลิตน้ำตาลโตนด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนด้าน

แหล่งเงินทุนให้กลุ่มเกษตรกรแปรรูปน้ำตาลโตนด การสนับสนุนด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการเชื่อมโยงและการเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้า S = Sustainable (ความยั่งยืน) หมายถึง การนำภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว มาพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น สืบสานวิถีคนตาลหนองขาว สู่วิถีคุณธรรม จริยธรรม ตามศาสตร์พระราชา โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม รายวิชาเพิ่มเติมการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด สืบสานความดี ตามศาสตร์พระราชา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปลูกฝังให้เด็กนักเรียน มีจิตสำนึกตระหนักและรู้คุณค่าของภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ในชุมชนของตนเอง รวมทั้งการจัดตลาดวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านหนองขาวโดยมีเป้าหมายในการพัฒนา คือ การอนุรักษ์การใช้ประโยชน์จากตาลโตนด และการพัฒนาระดับกลุ่มอาชีพให้มีมาตรฐานและต่อยอดขยายผลอาชีพ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 2 “TANS MODEL”

อภิปรายผล

ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด โดยต้นตาลโตนดใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ทั้งราก ลำต้น ลูกตาล ใบตาล ช่อดอก ดังนี้ เป็นส่วนประกอบของอาหาร ทั้งอาหารคาวและหวาน เช่น ผลตาลอ่อน นำไปผัด ทำแกงคั่ว เมล็ดนำไปเพาะ ผลแก่จะมีจาวตาลนำไปทำจาวตาลเชื่อม ใบแก่ ใช้มุงหลังคา ลำต้น ก้านใบ นำไปทำเก้าอี้ ฝ้ายบ้าน

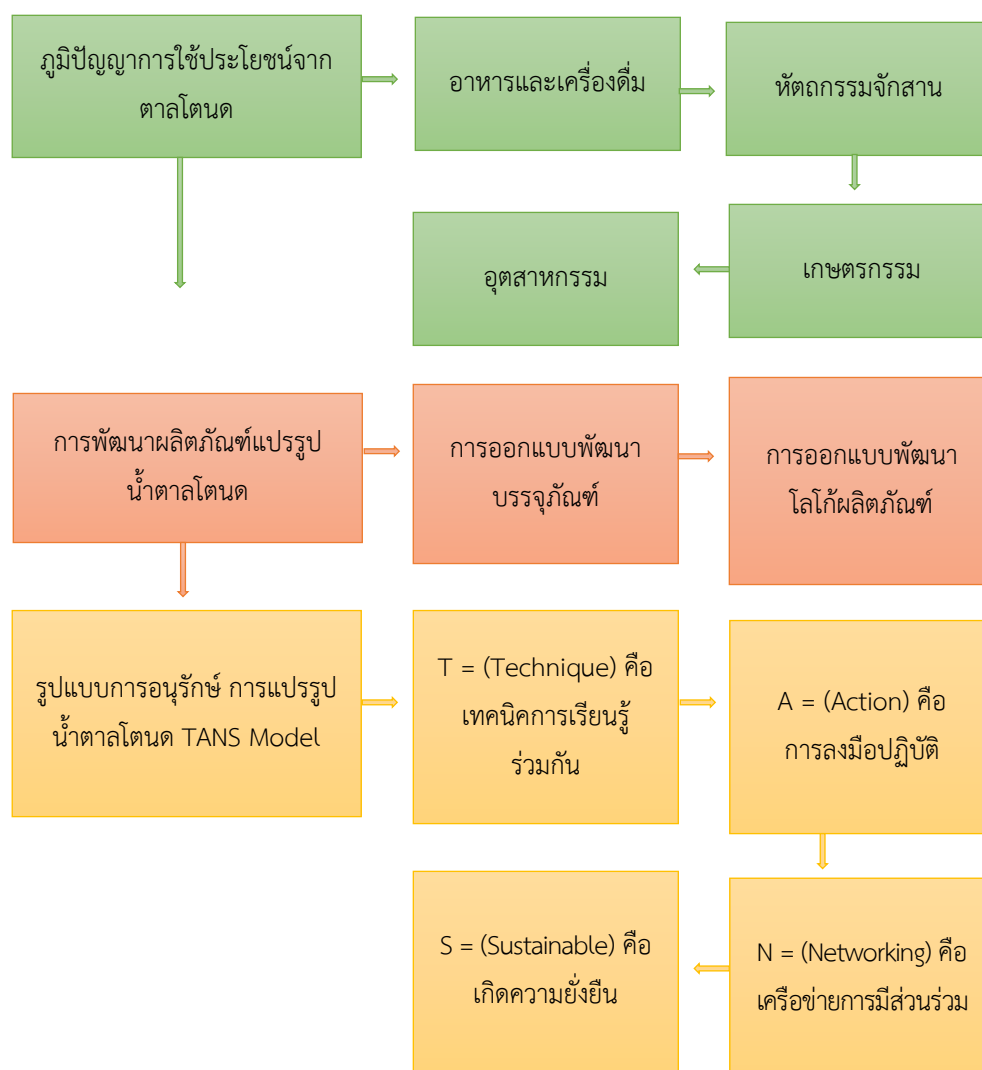
ท้องใบสดของตาล นำไปทำเป็นเส้นใยสำหรับผูกพะองไม้ไผ่ ตันตาลแก้ไข้ทำเส้าบ้าน ด้านหัตถกรรมจักสาน ใบตาลอ่อนนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน ตะกร้า หมอน เสื่อ เส้นใยนํามาทำกระดาดเส้นใย ส่วนโคนนำมาทำแปรงขัดฝุ่นหรือแปรงถูบ้านหรือใช้ผูกมุงหลังคา ส่วนไม้ตาลนำมาทำเป็นของตกแต่งบ้าน แก้วน้ำ เฟอร์นิเจอร์ พวงกุญแจ กรอบรูปหรือของที่ระลึกต่าง ๆ ไม้ตาลแก้ไข้ทำพัดหรือตาลปัตรพระ เป็นต้น ดังตัวอย่างของ สุวิมล อังควาณิช และ นภสมน นิจรัตน์ ที่สรุปว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพการทำน้ำตาลโตนดพบว่า อาชีพการทำน้ำตาลโตนดแบบดั้งเดิมมีแนวโน้มลดลง เพราะถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม มิติแรกด้านสภาพนิเวศ มิติที่สองด้านสังคมวัฒนธรรม มิติที่สามด้านเศรษฐกิจ มิติที่สี่ด้านการศึกษา (สุวิมล อังควาณิช และนภสมน นิจรัตน์, 2560) ดังตัวอย่างของ จุฑารัตน์ นกแก้ว ที่สรุปว่า ตาลเป็นทรัพยากรท้องถิ่นของไทย มีการนำภูมิปัญญาตาลโตนดมาแก้ปัญหา พัฒนาอาชีพทำตาลจนทำให้ตาลกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้กับชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นตาลโตนดเป็นองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่า มีลักษณะวิถีแนวทางการปฏิบัติแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ปัจจุบันการประกอบอาชีพทำตาลมีจำนวนลดน้อยลงตามลำดับ ส่งผลทำให้ภูมิปัญญาตาลโตนดเริ่มเลือนหายไป หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน ตระหนักถึงปัญหาและหาแนวทางในการแก้ปัญหา พัฒนาเพื่อให้อาชีพตาลคงอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน (จุฑารัตน์ นกแก้ว, 2564)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างความโดดเด่นดึงดูดความสนใจ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองขาว เช่น รูปแบบผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดในชุมชน ความต้องการในการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 2) ด้านการพัฒนาคุณภาพของหีบห่อบรรจุผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน และ 3) ด้านการพัฒนาหีบห่อบรรจุผลิตภัณฑ์ เพื่อปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดความเสียหาย เพื่อความสะดวกขนส่งเคลื่อนย้ายและบริโภค ดังตัวอย่างของ พระครูรัตนสุตาภรณ์ และพระราชรัตนสุธี ที่สรุปว่า การส่งเสริมการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแนวทาง ได้แก่ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สมบูรณ์และเป็นระบบ ชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของอำเภอนินมะปราง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของอำเภอนินมะปราง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของอำเภอนินมะปราง ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอนินมะปราง และเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในเขตอำเภอนินมะปราง (พระครูรัตนสุตาภรณ์ และพระราชรัตนสุธี, 2566) ดังตัวอย่างของ สุพจน์ สุนา และคณะ ที่สรุปว่า การสืบทอดต่อยอดพัฒนาตาลโตนดให้ออกมาในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นขนมตาล หรือน้ำตาลเมา น้ำตาลสด น้ำตาลปึก จาวตาล ตาลเชื่อม และมีแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำน้ำตาลนั้น ปัจจุบันมีสถาบันต่าง ๆ เข้ามาศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นข้างต้น และมีหน่วยงานในระดับท้องถิ่นมีการสืบสานงานประเพณีเช่น ประเพณีไหว้ครูดาล ประเพณีแข่งกินตาล และมีการส่งเสริมและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดเป็นสินค้า OTOP ทั้งนี้ เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน (สุพจน์ สุนา และคณะ, 2566)

รูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยสามารถสรุปการเสนอรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนด จากภูมิปัญญาชาวบ้าน “TANS MODEL” ประกอบด้วย T = Technique (เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน) หมายถึง กระบวนการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันด้าน ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว ประกอบด้วย เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้านภูมิปัญญาการเพาะปลูกต้นตาลโตนด

ภูมิปัญญาการขึ้นต้นตาลโตนด ภูมิปัญญาการเก็บน้ำหวานจากช่อดอกตาล ภูมิปัญญาการทำอุปกรณ์และการดูแลอุปกรณ์ทำตาลโตนด และภูมิปัญญาการแปรรูปน้ำหวานจากช่อดอกตาล A = Action (การลงมือปฏิบัติ) หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันด้าน ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว มาพัฒนาต่อยอด โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด และการออกแบบโลโก้ (Logo) ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดจากอัตลักษณ์ชุมชน N = Networkig (เครือข่ายการมีส่วนร่วม) หมายถึง ภาควิชาเครือข่ายการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นใน ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยการนำความคิดสร้างสรรค์ และนำภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด มาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย หน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการผลิตน้ำตาลโตนด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนให้กลุ่มเกษตรกรแปรรูปน้ำตาลโตนด การสนับสนุนด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการเชื่อมโยงและการเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้า S = Sustainable (ความยั่งยืน) หมายถึง การนำภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว มาพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น สืบสานวิถีคนตาลหนองขาว สุ่วถีคุณธรรม จริยธรรม ตามศาสตร์พระราชา โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม เพื่อปลูกฝังให้เด็กนักเรียน มีจิตสำนึก ตระหนักและรู้คุณค่าของภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ในชุมชนของตนเอง ดังตัวอย่างของ อธิศา ปานคง และคณะ ที่สรุปว่า วิธีการสร้างมูลค่าให้กับตาลโตนดในพื้นที่คาบสมุทร สหิงพระ ได้แก่ การจัดการด้านระบบขนส่ง คือ ช่องทางในการจำหน่ายสินค้าและการบริการด้านการขนส่ง การผลิตสินค้าให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการวัตถุดิบและทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าโดยมิให้เหลือใช้ การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์เป็นการแสดงถึงเครื่องหมายการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อให้ได้รับการยอมรับเชื่อถือ และแนวทางการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่และการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปตลาดต่างประเทศ (อธิศา ปานคง และคณะ, 2566) ดังตัวอย่างของ ขวัญชนก นัยเจริญ และคณะ ที่สรุปว่า การเล่านิทานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการป็นต้นตาล สอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ผู้ป็นต้นตาลมีความเชื่อเหนืธรรมชาติเนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ ภูมิปัญญา คือ ภูมิปัญญาการป็นต้นตาล และภูมิปัญญาการทำน้ำตาลโตนด การพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากวัสดุในท้องถิ่น นำตราสินค้ามาประยุกต์ใช้ได้แรงบันดาลใจ จากเรื่องราวภูมิปัญญาชาวบ้าน และภาพวาดเกี่ยวกับการผลิตน้ำตาลโตนด (ขวัญชนก นัยเจริญ และคณะ, 2565) ดังตัวอย่างของ สุนี คำนวลศิลป์ ที่สรุปว่า การทำตาลเพื่อเก็บน้ำตาลโตนดจากต้น ผู้ทำตาลโดยเฉพาะคนขึ้นตาลต้องมีความรู้ความชำนาญ ตั้งแต่การจำแนกเพศตาลและส่วนต่าง ๆ ของช่อดอกตาล เทคนิควิธีทำตาล การดูแลลักษณะสภาพของตาลระหว่างกระบวนการทำตาล ชนิดผลผลิตจากน้ำตาลโตนดสด และวิธีจำแนกสิ่งเกี่ยวกับตาล แสดงให้เห็นได้จากความหมายของคำและชื่อเรียก เป็นที่สังเกตว่า ผู้ที่ใช้คำเฉพาะและสามารถอธิบายถึงสิ่งที่เรียกเกี่ยวกับตาลได้เป็นอย่างดี คือ คนที่ทำตาลมานาน จึงมีแนวโน้มว่า ภูมิรู้เป็นพิเศษและวัฒนธรรมการทำตาลบางอย่างที่ถ่ายทอดผ่านคำจะสูญหายในรุ่นต่อ ๆ ไป (สุนี คำนวลศิลป์, 2562) และดังตัวอย่างของ จิรัชยา เจียวกิก และคณะ ที่สรุปว่า ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตของคนขึ้นตาลโตนด คือ การใช้ไม้ตะเคียนใส่ในก้นกระบอก ขณะน้ำตาลสดอยู่ในกระบอกไม้ไผ่เพื่อการเก็บรักษาไม่ให้บูดเสีย การแขวงตาลด้วยดินโคลนในนา ทำให้ต้นตาลโตนดไม่ส่งน้ำตาลไปเลี้ยงที่ดอก ส่งผลให้น้ำตาลจะไหลออกดี (จิรัชยา เจียวกิก และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 รูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้านตำบลหนองขาว

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โดยภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดชุมชนบ้านหนองขาว ซึ่งต้นตาลโตนดใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ทั้งราก ลำต้น ลูกตาล ใบตาล ช่อดอก สรุบได้ ดังนี้ สรรพคุณทางยา เป็นภูมิปัญญาในการใช้ตาลโตนดเป็นส่วนประกอบของยารักษาโรค อาหาร ทั้งอาหารคาวและหวาน เช่น ผลตาลอ่อนที่ดิดข้าวเรียกว่า “หัวตาล” นำไปผัด ทำแกงคั่ว ส่วนผลตาลแก่มีเมล็ดเป็นลอนตาล หรือลูกตาลสด น้ำตาลนำมาทำน้ำตาลสด หรือน้ำตาลโตนด เมล็ดนำไปเพาะ ผลแก่จะมีจาวตาลนำไปทำจาวตาลเชื่อม เป็นต้น เครื่องใช้ เครื่องเรือน ใบแก่ ใช้มุงหลังคา ลำต้น ก้านใบ นำไปทำเก้าอี้ ฝ้ายบ้าน ท้องโอบสัด ของตาลนำไปทำเป็นเส้นใยสำหรับผูกพะองไม้ไผ่ ต้นตาลแก่ใช้ทำเสาบ้าน โคนต้นตาลเอามาทำเรือเรียกว่า “เรืออีโปง” หัตถกรรมจักสาน ใบตาลอ่อนนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน ตะกร้า หมอน เสื่อ เส้นใยนำมาทำกระดาชเส้นใย ส่วนโคนนำมาทำแปรงปัดฝุ่นหรือแปรงถูบ้านหรือใช้ผูกมุงหลังคา ส่วนไม้ตาลนำมาทำเป็นของตกแต่ง แก้วน้ำ เฟอร์นิเจอร์ พวงกุญแจ กรอบรูปหรือของที่ระลึกต่าง ๆ

ไม้ตาลแก่ใช้ทำพัดหรือตาลปัตร เกษตรกรรม ลูกตาลสดใช้เลี้ยงวัวใช้เป็นเชือกผูกคอกวัว ต้น ใบ ใช้ทำคอกสัตว์ ใบตาลใช้ทำปุ๋ย เส้นใยตาลใช้ซ่อมกระบอกไม้ไผ่รองรับน้ำตาล ต้นตาลเผาเป็นถ่านในแปลงนาใช้ทำเสา ทำเทียบเรือ เนื่องจากเนื้อไม้ของตาลสามารถแช่น้ำนาน ๆ ได้พลังงาน เป็นเชื้อเพลิงในการทำน้ำตาลแอลกอฮอล์ ซ่อดอกตาล เปลือกหุ้มเมล็ด ทำถ่านไฟ อุตสาหกรรม นำไปทำถ่านกัมมันต์ใช้กับหน้ากากกรองอากาศหรือใช้อนุบาลตัวอ่อน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด ในด้านการพัฒนาความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์และเพื่อความสะดวกในการขนส่ง การออกแบบ โลโก้ ผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนด ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหนองขาว การเสนอรูปแบบ การอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนด จากภูมิปัญญาชาวบ้าน เรียกว่า “TANS MODEL” ประกอบด้วย T = Technique (เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน) หมายถึง กระบวนการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันด้าน ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ของชุมชนบ้านหนองขาว ประกอบด้วย เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้านอาหารและเครื่องดื่มจากตาล หัตถกรรม จักสาน เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ภูมิปัญญาการเพาะปลูกต้นตาลโตนด ภูมิปัญญาการขึ้นต้นตาลโตนด ภูมิปัญญา การเก็บน้ำหวานจากซ่อดอกตาล ภูมิปัญญาการทำอุปกรณ์และการดูแลอุปกรณ์ทำตาลโตนด และภูมิปัญญา การแปรรูปน้ำหวานจากซ่อ ดอกตาล A = Action (การลงมือปฏิบัติ) หมายถึง การนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ ร่วมกันด้านภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนดของชุมชนบ้านหนองขาว มาพัฒนาต่อยอด โดยการพัฒนา ผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย การพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ น้ำตาลโตนด และการออกแบบโลโก้ (Logo) ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดจากอัตลักษณ์ชุมชน N = Networking (เครือข่ายการมีส่วนร่วม) หมายถึง ภาวเครือข่ายการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นใน ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยการนำความคิดสร้างสรรค์ และนำภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด มาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย หน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการผลิตน้ำตาลโตนด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุน ให้กลุ่มเกษตรกรแปรรูปน้ำตาลโตนด การสนับสนุนด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการเชื่อมโยงและ การเพิ่มช่องทางการกระจายสินค้า S = Sustainable (ความยั่งยืน) หมายถึง การนำภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จาก ตาลโตนดของชุมชนบ้าน หนองขาว มาพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น สืบสานวิถีคนตาลหนองขาว สู่วิถีคุณธรรม จริยธรรม ตามศาสตร์พระราชา โรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม รายวิชาเพิ่มเติม การใช้ประโยชน์ จากตาลโตนด สืบสานความดี ตามศาสตร์พระราชา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน มีจิตสำนึก ตระหนักและรู้คุณค่า ของภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ในชุมชนของตนเอง ร่วมกัน อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาการใช้ ประโยชน์จากตาลโตนด นำความรู้ไปใช้ประโยชน์เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง รวมทั้งการจัดตลาดวัฒนธรรมภูมิปัญญาบ้านหนองขาวโดยมีเป้าหมายในการพัฒนา คือ การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์จากตาลโตนด และการพัฒนาระดับกลุ่มอาชีพให้มีมาตรฐานและต่อยอดขยายผลอาชีพ โดยยึด หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “พอกิน พออยู่ พอประมาณ ด้วยภูมิปัญญาของชุมชน”

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากตาลโตนด ประกอบด้วย การเพาะปลูกตาล การขึ้นตาล การเก็บน้ำหวานจากช่อดอกตาล การทำอุปกรณ์และการดูแลอุปกรณ์ทำตาล การแปรรูปน้ำหวานจากดอกตาล การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการออกแบบตั้งแต่โครงสร้างรูปแบบบรรจุภัณฑ์ การใช้สีภาพประกอบ การจัดวางองค์ประกอบ การใช้ตัวอักษรตราสินค้า การสื่อความหมาย รวมทั้งการออกแบบโลโก้ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้ผู้บริโภคสามารถจดจำแบรนด์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดบ้านหนองขาวได้ และรูปแบบการอนุรักษ์การแปรรูปน้ำตาลโตนดจากภูมิปัญญาชาวบ้านตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี “TANS Model” ประกอบด้วย T = (Technique) คือ เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน A = (Action) คือ การลงมือปฏิบัติ N = (Networking) คือ เครือข่ายการมีส่วนร่วม S = (Sustainable) คือ เกิดความยั่งยืนจากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมการนำผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีอยู่ในชุมชนมาทำเรื่องตลาดชุมชน และนำมาเชื่อมโยงบูรณาการกับสมาชิกชุมชน เพื่อการพัฒนายกระดับกลุ่มอาชีพให้มีมาตรฐานและต่อยอดขยายผลอาชีพ โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 2) สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดกาญจนบุรี ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงภูมิปัญญาตาลโตนด เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในชุมชนหนองขาว เช่น ไปไหว้พระปราสาทที่วัดอินทาราม เสร็จแล้วไปเที่ยวชมสวนตาลโตนด เรียนรู้ภูมิปัญญาจากฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ เลือกซื้อของฝากของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) กลุ่มเกษตรกรแปรรูปน้ำตาลโตนด ควรยกระดับผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และ 2) กลุ่มเกษตรกรแปรรูปน้ำตาลโตนด มีคนขึ้นตาลและทำน้ำตาลโตนดได้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีจำนวนลดน้อยลง ดังนั้น เทศบาลตำบลหนองขาว ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนคนในชุมชนให้ถ่ายทอดการทำตาลโตนดสู่ลูกหลาน และมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการผู้ประกอบอาชีพทำน้ำตาลโตนด ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการเปรียบเทียบรายได้และคุณภาพชีวิตของครัวเรือนที่มีการทำตาลเป็นหลักและครัวเรือนที่ทำตาลเป็นอาชีพเสริม และ 2) ควรมีการรวบรวมภูมิปัญญาตาลโตนดหมวดต่าง ๆ เช่น อาหาร ยา สมุนไพร

เอกสารอ้างอิง

- กองกลางกลุ่มพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). คู่มือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ขวัญชนก นัยเจริญ และคณะ. (2565). การเล่านิทานและภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำตาลโตนด ตำบลบ้านยาง อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิจัยวรรณสารทางภาษาและวัฒนธรรม, 6(2), 137-154.
- จิรัชยา เจียวัก และคณะ. (2567). ตูเวาะ: วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนขึ้นตาลโตนดในตำบลจระรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 16(1), 81-96.
- จุฑารัตน์ นกแก้ว. (2564). ภูมิปัญญาท้องถิ่นตาลโตนดของไทย: การสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย. วารสารห้องสมุด, 65(1), 35-56.

- พระครูรัตนสุตาภรณ์ และพระราชรัตนสุธี. (2566). การพัฒนาชุดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิจัย วิชาการ, 6(3), 17-33.
- สุนี คำนวลศิลป์. (2562). ภูมิรู้และวัฒนธรรมการทำตาลโตนดของคนเพชรบุรีที่สะท้อนผ่านภาษา. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 38(1), 41-64.
- สุพจน์ สุนา และคณะ. (2566). แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำน้ำตาลโตนด ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยและวิชาการบรรพชน, 1(1), 1-12.
- สุวิมล อังควาณิช และนภสมน นิจรัตน์. (2560). การทำน้ำตาลโตนดในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การปรับตัวสู่แนวโน้มการประกอบอาชีพ. วารสารรามคำแหงมนุษยศาสตร์, 32(1), 1-16.
- อติศา ปานคง และคณะ. (2566). การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาตาลโตนดในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ ท่ามกลางพลวัตสังคม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 29(2), 236-248.
- Kaewdaeng, R. (1999). Local Wisdom to Learning; Revolution in Thai Education. Bangkok: Matichon.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) **บทความวิจัย (Research Article)** เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) **บทความวิชาการ (Academic Article)** เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยไขว้เง็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นคว้าอุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอิตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าอาวาส) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควงศ์. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>
 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นา.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีพ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติม ทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจาก ไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึง ความหลากหลาย และความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลั้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt).....

2..... (16 pt).....

3..... (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)..... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ
ผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16.pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16.pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....

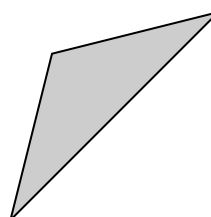
คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

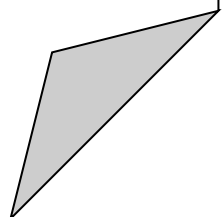
(16 pt).....

.....
.....
.....
.....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....
(16 pt).

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).

.....

.....

.....

.....

.....

